

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA**

UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI

INTERUNIVERSITARIA

Ediția a XVI-a

Materialele Conferinței Științifice a Studenților

08 octombrie 2020

Bălți, 2020

CZU 082:378=00

I-58

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

Președinte al Comitetului științific:

Natalia GAȘIȚOI, dr., conf. univ., Rector

Membri:

Valentina PRITCAN, dr., conf. univ., prorector pentru activitatea științifică și relații internaționale

Lilia TRINCA, dr., conf. univ., Facultatea de Litere

Ina CIOBANU, dr., conf. univ., Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului

Lora CIOBANU, dr., conf. univ., Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte

Vitalie RUSU, dr., conf. univ., Facultatea de Drept și Științe Sociale

Colegiul de redacție:

Liubovi RAZMERIȚA, asistent universitar

Alexandra MELNIC, metodist, Secția Știință

Oxana CIBOTARU, metodist, Secția Știință

Corector și tehnoredactare: **Liliana EVDOCHIMOV**, master în filologie

Coperta: **Silvia CIOBANU**, bibliotecar, grad de calificare superior

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Interuniversitaria", conferință științifică a studenților (16 ; 2020 ; Bălți).

Interuniversitaria : Materialele Conferinței Științifice a Studenților, Ediția a 16-

a, 08 octombrie 2020 / comitetul științific: Natalia Gașiței (președinte) [et al.] ;

colegiul de redacție: Liubovi Razmerița [et al.]. – Bălți : US "Alec Russo",

2020. – 332 p. : diagr., fig., tab.- Antetit.: Min. Educației, Culturii și Cercet. al

Rep. Moldova, Univ. de Stat "Alec Russo" din Bălți. – Texte : lb. rom., engl.,

fr., alte lb. străine. – Rez.: lb. rom., engl., fr. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art.

– 70 ex. – ISBN 978-9975-50-248-1.

082:378=00

Responsabilitatea pentru conținutul și corectitudinea articolelor revine autorilor și coordonatorilor științifici.

Tiparul: *Tipografia Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți*

© *Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2020*

ISBN 978-9975-50-248-1.

SUMAR

Beatrice COLIBĂ. <i>Descrierea în romanul „Ciulinii Bărăganului” de Panait Istrati</i>	6
Sapfira SURDU. <i>Les expressions imagées comme support didactique en classe de FLE</i>	12
Tatiana SOLODCAIA. <i>Desemnări ale persoanei prin fitonime</i>	20
Galina DRUȚA. <i>Abrevierile în limbajul actual</i>	28
Beatrice COLIBĂ. <i>Concepția despre poezie a lui Mihai Eminescu</i>	33
Наталья ПОНЯТОВСКАЯ. <i>Символика флорообразов и их художественная роль в повести И. С. Тургенева «Ася»</i>	39
Irina COSTEȚCAIA. <i>Using Phraseological Units with Zoonymic Elements in Teaching English in the 5th Form</i>	47
Zinaida CHERGAN. <i>Ways of Teaching Blended Words at the Gymnasium Level</i>	51
Diana BENDAS. <i>An Investigation of Russian Proverbs According to Their Translation into English</i>	59
Cristina POSTOLACHI. <i>The Influence of Borrowings on the English Vocabulary</i>	63
Adriana GROSU. <i>Semantic Configuration of Sexist Idioms: Radial networks and cultural scripts</i>	68
Daniela MAICAN. <i>The skill of inquiry: Understanding the world through questions</i>	74
Cristina ȘORIC. <i>The Characteristics of the „New Woman” in „Jane Eyre” by Charlotte Brontë</i>	78
Marionela LISNIC. <i>Algunas consideraciones sobre las Fake News</i>	84
Maria VATAMANIUC. <i>Grammatische Transformationen in der russischen Übersetzung der Novelle „Die Verwandlung“ von Franz Kafka</i>	92
Ana BOLOGA. <i>Lexikalische und morphologische Merkmale des Genus</i> ..	98
Iulia SLIVCA. <i>Über die ausdrucksmöglichkeiten der attribute in Deutschen zeitungstexten</i>	102
Ana-Maria CELAN. <i>Evoluția și mecanismul de funcționare a pieței petroliere din Republica Moldova</i>	105
Victoria ROTARI. <i>Managementul formării și utilizării capitalurilor firmei</i>	111
Ala PAICU. <i>Personalitatea managerului și impactul asupra culturii organizaționale</i>	120
Ana STANCIUC. <i>Modalități de asigurare a creșterii economice în condițiile economiei contemporane</i>	126
Mădălina TESCARI. <i>Ecoturism – un mediu prietenos pentru toți</i>	132
Daniel VICHILU, Cristina CHIȘCA. <i>Analiza comportamentului consumatorului de servicii turistice</i>	138
Ana CAZACU, Cătălina PLĂMĂDEALĂ. <i>Protecția și impactul consumatorului asupra comportamentului de consum</i>	143
Alexandr DOCIU. <i>Insertia tinerilor specialiști pe piața muncii Republicii</i>	

<i>Moldova</i>	150
Simona DOLGAN, Daniela DONOS. <i>Instruirea și dezvoltarea angajaților: provocări și perspective în contextul învățământului la distanță</i>	157
Alina BEJENARI. <i>Evoluția așezărilor urbane din Republica Moldova</i>	164
Doina ZILIMBORȘ. <i>Situația demografică în municipiul Bălți în perioada anilor 2000-2019</i>	171
Cătălina BUGA. <i>Cercetarea influenței factorilor climatici din localitatea Plop, raionul Donușeni asupra rezervelor de umiditate din sol și productivitatea agroecosistemelor culturilor de câmp</i>	177
Anghelina MELINCIUC. <i>Dezvoltarea perspicacității la copiii de vârstă timpurie prin intermediul problemelor de istețime</i>	184
Valeria PEPENJI. <i>Specificul jocului didactic în activitățile integrate din grădiniță</i>	188
Aliona URECHE. <i>Aspecte de recuperare a dificultăților de învățare a matematicii la elevii din ciclul primar</i>	194
Diana DRAGUȚA. <i>Asigurarea unui climat psihologic favorabil în mediul educațional</i>	201
Iana PÎNZARI. <i>Dezvoltarea stării de bine a preșcolarilor prin dramatizări</i>	209
Marina SEBANU. <i>Efectele psihologice ale manipulării în mass-media</i>	214
Татьяна ПАНФИЛИИ. <i>Особенности изучения подвижных миниатюр и лирических пьес для фортепиано в старших классах музыкальных школ</i>	218
Marina KUZMINOVA. <i>Некоторые особенности изучения фортепианных произведений Олега Негруцы в старших классах музыкальной школы</i> ..	224
Pie PETCOGLO. <i>Dezvoltarea artei vocalistice în secolul al XX-lea</i>	230
Елена ГРАНЕЦКАЯ. <i>Развитие мнемических способностей у учащихся пианистов в ДМШ</i>	237
Виктор ГРАНЕЦКИЙ. <i>Овладение художественными и техническими приемами игры на гитаре</i>	242
Tatiana ȚURCAN. <i>Conceptul relaxare în metodologia predării cântului vocal</i>	246
Nicolae VIERU. <i>Constituirea instituțiilor de folclor în Bucovina</i>	250
Victoria ZAPOROJAN. <i>Formarea competențelor de aplicare a diferitor arte în promovarea activităților muzicale extracurs în școala de cultură generală</i>	255
Maria BOBROV. <i>Aspecte de dezvoltare a intonației muzical-artistice la lecția de vioară în școala de muzică</i>	259
Mihaela CERNELEANU. <i>Rolul și importanța utilizării instrumentelor muzicale în cadrul lecției de educație muzicală</i>	264
Cristina PLOHOI. <i>Prevenirea adicțiilor la tineri prin intermediul serviciilor sociale</i>	267
Oxana COROLEVSCHI. <i>Specificul asistenței sociale a copiilor separați de părinți</i>	273
Ana ARMAN. <i>Incluziunea comunitară și socială a copiilor separați de</i>	

<i>părinți</i>	281
Nicu IURI. <i>Studiu comparativ privind aplicarea principiului restrângerii drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în contextul pandemiei COVID – 19</i>	288
Felipa VALENTI. <i>Rolul echipelor multidisciplinare în asistența femeilor – victime ale violenței domestice</i>	297
Pavel CEPRAGA. <i>Forma – condiție de valabilitate a actelor juridice civile</i>	305
Ana BUNDOCNI. <i>Unele particularități ale investigării infracțiunilor comise de minori</i>	310
Dumitru CEAICA. <i>Principiul contradictorialității în procesul penal al unor state din sistemul de drept anglo-saxon</i>	315
Viorica TUTUNARU. <i>Eficientizarea procesului de comunicare în mediul de afaceri</i>	321
Veronica GUȘAN. <i>Numere complexe. Planul complex. Mulțimea lui Mandelbrot</i>	326

DESCRIEREA ÎN ROMANUL *CIULINII BĂRĂGANULUI* DE PANAIT ISTRATI

Beatrice COLIBĂ, studentă,

Facultatea de Litere,

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Conducător științific: Lilia RĂCIULA, dr., conf. univ.

Abstract: *In this article we tried to analyze the specifics of the description in the structure of the novel "Ciulinii Bărăganului" by Panait Istrati. The research is based on the analysis of nature descriptions, interior descriptions, characterization of characters, but also on the elaboration of the portrait. The analysis of the portraits is made from the perspective of the physical features, but also from the point of view of the moral ones, being outlined the complexity of the characters in the text.*

Keywords: *descriptive text, description, portrayal, portrait, objective/ subjective description, ornamental description, psychocriticism.*

În mediul literar, ne confruntăm cu inconveniente ce vizează rezonanța pe care au avut-o unii literați în complexul de valori culturale românești. Receptarea personalității lui Panait Istrati reprezintă un model de contestare a valorii literare ca repercusiune a azeziunilor personale ancorate ideologic. Drumul recunoașterii literatului Panait Istrati a reprezentat „un dosar al afirmării, respingerii și recuperării [...] în conștiința critică românească și franceză, de-a lungul succesivelor și variatelor contexte de receptare (de la anii '20 la perioada postcomunistă).” [4, p. 5] Valoarea textelor istratiene necesită a fi reafirmată în conștiința comună, fapt pentru care ne propunem să tratăm un aspect reprezentativ în opera lui Panait Istrati, paradigma descrierii. Pentru realizarea obiectivului cercetării, ne vom raporta la romanul „Ciulinii Bărăganului”, scris în anul 1928 și dedicat „Poporului României, Celor unsprezece mii ai săi de asasinați de către guvernul român”, autorul referindu-se la Răscoala Țărănească din 1907. Ținem să precizăm că, certificarea scrierilor lui Panait Istrati drept romane, întâmpină o serie de dificultăți, care pornesc de la nedeterminarea unor semne ale prezenței unei substanțe românești incontestabile: „Panait Istrati nu este un „romancier” în sensul deplin al cuvântului, dar e un prozator ale cărui narațiuni inclasabile – nici „povestiri”, nici romane, nici subiective și „autobiografice” până la capăt, nici „obiective” într-un sens unanim acceptat, nici clasice, nici moderne ca formulă – sunt, într-un mod neconvențional, vertebrale de convenția romanescului.” [4, p. 170]

Romanul „Ciulinii Bărăganului” ilustrează atât un tablou amplu al realității istorice, al cadrului natural, precum și creionarea unor remarcabile portrete. Aceste aspecte structurează, de fapt, ansamblul descrierii în roman.

Termenul teoretico-literar *descriere* a fost abordat, în repetate rânduri, de către nume notorii din domeniile cercetării lingvistice și literare. Relevăm, de exemplu, explicația identificată în *Dicționarul de naratologie*, care urmărește să faciliteze cunoașterea naturii descrierii: „Reprezentarea obiectelor, ființelor, situații-

lor sau întâmplărilor (neintenționale, nevolitionale) în existența lor spațială mai degrabă decât temporală, funcționarea lor topologică mai curând decât cronologică, simultaneitatea mai curând decât succesiunea lor.” [9, p. 49] Autorul dicționarului, Gerald Prince, revine cu precizări ale funcției descrierii în text, oferind, totodată, o succintă clasificare, care va ghida cititorul sau cercetătorul în descoperirea specificului descrierii din text: „O descriere poate fi mai mult sau mai puțin detaliată și precisă; obiectivă, sau subiectivă; tipică și stilizată sau, dimpotrivă, individualizatoare; decorativă sau explicativă/ funcțională (stabilind tonalitatea unui peisaj, transmițând informații relevante pentru intrigă, contribuind la caracterizare, introducând sau întărind o temă, simbolizând un conflict interior).” [9, p. 49]

Pornind de la aceste considerații teoretice, vom încerca să stabilim specificul descrierii în textul „Ciulinii Bărașganului”, reliefând formele de descriere, precum și efectul produs de acestea în economia textului propriu-zis.

Descrierea de tip tablou

La o primă lectură a textului, vom identifica o preponderență a descrierii de tip tablou. Aceasta surprinde, în mare parte, metamorfozele care au loc în manifestarea naturii, acestea fiind condiționate, de regulă, de fenomenele meteorologice. Schimbările climatice surprind Câmpia Bărașganului în diverse ipostaze, Bărașganului fiindu-i atribuite, prin personificare, calități umane bine conturate. Primăvara și vara, Bărașganul se arată îndărătnic (*între duiioasa Ialomiță și Dunărea ursuză, Bărașganul se află, cât ține primăvara și vara, în luptă vicleană cu omul harnic, pe care nu-l iubește și căruia îi refuză orice bunăstare.*), toamna – singuratic (*Când sosește toamna, întinsele câmpii de țelină ale Munteniei dunărene încep să trăiască, timp de o lună, existența lor milenară.*), iar iarna – inactiv, leneș (*Atunci Bărașganul se învâluie în cojocul lui de iarnă și se pune să-i tragă un pui de somn care ține șase luni*). Umanizarea Bărașganului nu se realizează doar prin intermediul personificării, ci și prin intermediul comparațiilor personificate. Unele comparații au o construcție cu valență oximoronică. Autorul optează, pentru crearea contrastului, pentru o asociere a șesului cu „femeia îmbrăcată în zdrențe, cu mahalagioaică împodobită cu diamante”, rezultând, astfel, o imagine caricaturală: „Bărașganul nu e interesant. Nu e un loc de vizitat. E sucit, ca o femeie îmbrăcată în zdrențe, ca o mahalagioaică împodobită cu diamante”. Panait Istrati produce, în acest context, o investire de percepție, lăsându-și cititorul să observe procesul atitudinii psihice, accentuând lipsa de interes pentru o realitate *falsă* sau pentru un ambalaj fastidios. În contextul modificărilor condițiilor meteorologice care catalizează schimbarea ipostazei Bărașganului, deslușim imaginea ploii, a crivățului, a ninsorii. Crivățul este descris ca un personaj de basm, venit din timpuri imemorabile, un antierou antrenat în distrugere. Imaginea devine una apocaliptică: „Și, Doamne, ce frumos e! Cu tot avântul de care armăsarul său e în stare, crivățul galopează în împărăția ciulinilor, răscolește cerul și pământul, amestecă norii cu pulberea, ucide zburătoarele, și iată-i porniți, ciulinii.” Ploaia, de asemenea, este prezentată ca un *agent* negativ: *Ploaia vijelioasă amestecată cu lapoviță făcu din lumea asta o mocirlă înghețată*. Doar ninsoarea adoptă o poziție neutră, pe alocuri indiferentă, inducând senzația de mortuar, atmosfera funerară fiind exprimată prin formule ca „giulgiul ei liniștit”, „tristețe sfâșieto-

re”: ea continua cu răbdare să acopere pământul, cu giulgiul ei liniștit, înăbușind în același mormânt și strigătele de bucurie și cele de durere.

Cromatică elementelor de natură din secvențele descriptive corelează cu universul psihologic-emoțional al personajelor, având loc o transpunere simbolică, motivată de frecvența și durata prezenței unui anumit cadru. Culorile evidențiate sunt cele cu un caracter antagonic, acestea subliniind ritmul vieții sociale, dar și oscilațiile din universul interior al personajelor. Albul cerului sau al zăpezii redă liniștea, dar și siguranța: *În lumina unui cer ușor albit de zori*; pe când negrul, mai ales cel intensificat prin comparații, denotă inerția sau pericolul: *Un nor gros, negru ca smoala*; *Un asfințit gălbui, luminos, se lăsa încet peste conacul în ruine, încă fumegând și negru ca răzbunarea care plutea în aer*. Gălbuiul are o natură duală, fiind interpretată ca o culoare a suspiciunii, a presimțirii, în acest context, precedând imaginea negrului, asociat de către personaj cu răzbunarea. Regăsim în text și culoarea numită *pământiu*, aceasta fiind atribuită cerului și oferind o imagine înfiorătoare: *Pe-un cer pământiu de-ai fi zis că-i sfârșitul lumii, vedeai carele mișcând ca broaștele țestoase peste ogoare, pe drumuri, pe-un pământ blestemat de Dumnezeu cu toată ura de care-i în stare*.

Deși descrierea naturii predomină în text, surprinzând specificul fiecărui anotimp, nuanțele și culorile sunt relativ absente, fapt care poate fi motivat însă de obiectul descrierii, bărganul fiind un șes sterp, pustiu, evitat, de obicei, de factorul uman. Această realitate nu este valabilă totuși și în cazul personajelor din roman.

Astfel, o atenție deosebită necesită a fi orientată către reluarea imaginii ciulinilor, o imagine obsesivă. Descrierea repetată este justificată de variile percepții, aparținând diferitor personaje. Aici abordarea prin grila psihocriticii ne poate fi de un real ajutor. În subsidiar, menționăm că: „Psihocritica este o metodă de abordare a fenomenului literar, teoretizată și pusă în aplicare de Charles Mauron și având ca obiect surprinderea modului de manifestare a personalității inconștiente în opera literară. Psihocritica este în același timp o tehnică de lectură, presupunând o serie de proceduri specifice[...]. Ea caută asociațiile de idei involuntare sub structurile voite ale textului.” [8, p. 151]

Imaginea predominantă a ciulinilor nu pare să înregistreze tangențe cu partea biografică a activității autorului, deși se schițează ideea că „Operele lui Panait Istrati constituie reverberația propriei biografii și ideologii.” [7, p. 479]; dar poate fi demonstrată, experimental, în construcția profilului psihologic al personajelor. Ne referim, în acest context, la personajul colectiv: „Spre sfârșitul vijeliei vin ciulinii singuratici. Sunt cei mai iubiți, fiind cei mai așteptați. Fie că tulpina lor n-a fost destul de uscată ca să se rupă de la început, fie că vor fi avut nenorocul de a se fi înțepenit un timp în cine știe ce șanț, fie, în fine, că o ceată de ștregari i-a urmărit și oprit în drumul lor, ei soseser cu întârziere, sârmanii. Și-i vezi cum se perindă izolați, rostogolindu-se ca niște cocoloașe de omuleți grăbiți. Văzduhul și tot Bărganul îi privesc: sunt ciulinii singuratici, adică cei mai iubiți.” Explicația acestei obsesii vine încă din copilăria personajelor, aceștia fiind martori oculari permanenți ai ipostazei dominante a ciulinilor: *Să vezi Bărganul, pământul ăsta fără stăpân, era obsesia oricărui copil*.

Mania se instalează și în planul individual, mai ales, în cazul lui Matache, personajul principal: *Acuma, uite, ciulinii erau aici, la picioarele mele, frumoși ca niște merișoare dolofane, mulți ca stelele, cărnoși, plesnind de sevă, dar nemișcați. Nu se clineau din loc, pentru că eram la începutul lui august. Alerga-voi cu ei, peste-o lună? Afla-voi încotro te mână, unde se duc? [...] Ce țări arăta-vor ei privirilor unui băiat? Cum fac ei de schimbă soarta unora?"; Ce viață... O nebunie! Astăzi, la douăzeci de ani de atunci, încă stau și mă întreb dacă feeria aceea n-a fost vis, dacă într-adevăr am trăit-o în copilăria mea.; în cazul lui Știrbu, al lui Ionel, al Duducăi: *Nici un tinerel nu se pricepea mai bine ca ăști' doi să se-ntreacă nebunește cu crivăful, cu Bărăganul și cu ciulinii lui eterni, precum și în cazul frănarului din tren: - Ferească Dumnezeu! Și eu îs unu' de-ăia care vor să vadă lumea, și-am plecat de-acasă când eram mai mic decât voi.**

Deslușirea vine din partea lui Ionel: *Povestea ciulinilor! făcu fratele lui Ionel, cu fața întunecată. Nu-i nici vina copilului, nici a părinților[...]. Aia-s ciulinii pe care trebuie să-i stărpim, dacă nu vrem să ne vedem, printre alte nenorociri, copiii plecând de-acasă și pornind în lume!* Replica personajului echivalează imaginea ciulinilor cu dorința personajelor de a porni în necunoscut, în căutarea de sine, în pătrunderea tainei existențiale.

Descrierea ciulinilor, precum și a cadrului natural, în general, include, pe lângă personificările și comparațiile menționate anterior, prezența unor părți specifice de vorbire: adjective, participii, substantive.

Din paradigma substantivelor, regăsim o gamă largă de locuri din natură: *câmpie* „Câmpiile și satele fură înecate”, *lan* „lanul de porumb” etc.; elemente ale florei: *Pe un soare care făcea să sclipească chiciura de pe salcâmi, tineri și bătrâni, gătiți de sărbătoare; Cât despre știuleți, despre boabe, țărani le ziceau oficioase.* Observăm, de asemenea, prezența unor substantive compuse, acestea având rolul de a umaniza imaginea ciulinilor, prin apelul la emoție, respectiv, sensibilizare, proiectând conflictul romanului: *Ciulinii-ciocoi, ciulinii-călăi... ! Lepra asta atotputernică, care bântuie peste toată țara prea răbdătoare, ajunsă toată un Bărăgan... !*

Din seria adjectivelor, regăsim calificative cromatice: „cer pământiu”, „cer ușor albit”, „asfințit gălbui”, „nor gros, negru”, care atestă funcția ornamentală, dar și cea semiozică, *prin care se suprascrise o informație simbolică.* [2, p. 5]

Distingem că descrierea cadrului natural este una relativ subiectivă, chiar dacă seamănă a fi o descriere care nu se modifică în raport cu punctul de vedere al unui personaj sau cu acțiunile [9, p. 50], această trăsătură fiind caracteristică descrierii obiective. Justificăm această aserțiune prin diversitatea emoțiilor personajelor pe care le provoacă imaginea impetuoaasă a ciulinilor.

Descrierea așezării geografice este realizată prin intermediul gradației, autorul construind puncte de reper de la general la particular: *După două zile de umblat pe un drum în sfârșit bun, ajunserăm la Călărași, unde Borcea se supără pe Dunăre și-o ia razna pe o sută cincizeci de kilometri, până la Hârșova, unde intră iar la matcă.*

Descrierea localităților, descrierea de interior sunt rar întâlnite în compoziția textului. Acesta nu abundă în detalii cu referire la prezentarea cadrului temporal și spațial, autorul schițând un cadru larg: *În anii lungi de viață rătăcitoare, de la un*

cap al Munteniei la altul, ea avusese de mii de ori prilejul să simtă cât de nenorocită era viața locuitorilor ăstora.

Așezării rurale nu îi corespunde o descriere detaliată, făcându-se abstracție de prezentarea elementelor specifice satului, fiind subliniată însă soarta tragică generată de sărăcie și calamități: *Câmpiile și satele fură înecate. Nici urmă de drum, numai o mlaștină, cât vedeai cu ochii.* În text, este punctat și specificul vieții de oraș, existență contrară celei de la sat: *București e un mare bălci de lux; Pentru prima dată la Călărași am aflat ce-i aia un oraș, cu drumuri pietruite, cu case zidite peste alte case și cu lume multă care se-nghesuia ca la bălci. În curțile bogăților erau stive mari de lemne de fag sau de salcie, tăiat în stâneni.*

Deși descrierea interiorului are caracteristici ușor de observat: preponderența substantivelor și a adjectivelor, „utilizarea verbelor *a fi, a sta, a se afla, a se găsi, apărea*”, acestea par a fi absente, prezentarea interiorului fiind evitată, fapt care poate fi justificat de situația materială dominantă în rândul țăranilor.

Casele țăranilor sunt descrise drept niște locuințe simple, sărace, acestea fiind întreținute doar prin munca asiduă: *Și iată-ne la Costache acasă...[...]. Era așezată la malul uneia dintre cele două gârle, un șir lung de odăi și de ateliere de fierărie și caretărie. Venirea noastră stârni un tărăboi asurzitor: curtea, mare și plină de noroi, cufundată în întuneric, răsuna de strigăte.*

Descrierea de tip portret

Un alt tip de descriere ilustrat în text este descrierea de tip portret. Elementele de portret schițează trăsăturile fizice și morale ale personajelor. O abordarea complexă a acestui termen o descoperim în *Dicționarul de științe ale limbii*: „Într-o clasificare tematică (P. Fontanier), acceptată de cercetători până în secolul XX, descriere de trăsături morale și fizice ale unei ființe animate, reale ori imaginare; portretul reprezintă reuniunea a două moduri fragmentare de descriere a persoanelor/ personajelor, prosopografia și etopeea.” [3, p. 393]

Prosopografia reprezintă o figură de compoziție care constă în descrierea trăsăturilor exterioare, ținutei unui om sau animal. În romanul „Ciulinii Bărganului” această figură pare cu atât mai interesantă, cu cât redarea trăsăturilor umane se face raportându-se la caracteristicile proprii animalelor. În acest context, intervine procedeul stilistic de asociere a celor doi termeni, comparația. Identificăm, de exemplu, comparația frecvent utilizată în comunicarea orală pentru a reda puterea de muncă a omului, capacitatea lui de efort: *Cel din urmă era un mîncău, care vorbea puțin și muncea ca un cal, după câte se spunea.* Acest procedeu se utilizează și în caracterizarea personajelor feminine. De exemplu, trupul viu și puternic al Stanei este sugerat prin expresia: *pentru că rivala ei parcă era un bujor frumos, și zburda ca o iapă.*

Un aspect interesant, în contextul prosopografiei, este cel al modificărilor de rol. Personajului feminin îi sunt atribuite caracteristici specifice celui masculin și vice-versa. Portretul mamei lui Matache este schițat prin atribuirea unor trăsături exterioare care rezonază cu universul intern, psihologic. Femeia demonstrează bărbăție, curaj, asumându-și realizarea unor lucruri dificil de îndeplinit pentru o femeie: *Trebuia s-o vezi pescuind, pe femeia asta, ca să-ți dai seama ce-nseamnă o olteancă care-și iubește bărbatul! Mai ales când arunca prostovolul roată – cu mâncile*

suflecate pân' la umeri, cu fusta sumeasă sus de tot, cu părul strâns bine-ntr-o basma, cu ochii, gura, nările adulmecând nesfârșitul bălților.

Trăsăturile tatălui lui Matache, la rândul lor, poartă semne accentuate ale feminității, ale fragilității trupului și sensibilității sufletului. Autorul dedică un fragment larg acestui fenomen, creând un contrast izbitor: „Dar tata n-avea nimic bărbătesc în el: era blând ca o femeie, cu mustăți mari și negre și cu niște ochi adânci și galeș pironiți întruna pe fluierul lui din care, cu degetele noduroase, scotea melodii duioase care răsuna până departe și făceau câinii să latre în nopțile amușite. În schimb, când își făcea un borș sau o plachie de pește, sau când spăla rufe, și cele mai bune gospodine puteau să vină și să ia lecții de la el. Dar tot râdeau de el, pentru că unui bărbat nu-i stă bine să facă treburi muieresti.”

Remarcăm prezența adjectivelor ce denotă specificul genului: *bărbătesc, muieresti*, precum și substantive ce numesc părțile corpului din regiunea capului, a feței, autorul mizând pe obținerea unui efect artistic prin opoziție: „mustăți mari și negre”, „ochi adânci”, „degetele noduroase”.

În cazul celorlalte personaje, portretul este unul realizat lapidar, autorul prezentând trăsăturile dominante la prima apariție a personajului în text, fiind conturată funcția matezică, dar totodată și cea mimezică a descrierii. În acest context, vom exemplifica prin descrierea personajelor precum: cârciumarul (*Cârciumarul, un țaran voinic cu un chip cumsecade*), frânarul (*Era un om în vârstă, care părea visător*), un țaran (*se repezi un roșcovan vorbăreț*), Tănase (*Păcat de Tănase, că-i băiat de treabă.*), Dinu (*Dinu, blond și cu privirea cam bleagă, stângaci din fire, părea să asculte cu un respect morocănos. De altminteri era și foarte tânăr și deloc dezghețat, lucru ce se vedea lesne.*), Tudorița (*și apăru ea: o fată plăpândă, cu ochi mari, cercânați, gura ca o cireașă, privirea cutezătoare și foarte curățel îmbrăcată, aproape frumos.; Dar, în schimb, am aflat eu cât era Tudorița asta de frumoasă cu părul despletit căzând peste cămașa albă, alunecând prin noapte ca o stafie etc.*

Observăm că forma în care sunt realizate portretele personajelor este cea fiziologică, forma caricaturală fiind una secvențială, cu rol de accentuare a unor trăsături specifice dominante: *Dinu, blond și cu privirea cam bleagă, stângaci din fire, părea să asculte cu un respect morocănos.*

Profilul psihologic al personajelor rezultă din elementele componente ale portretului fizic. Etopeea, figura de compoziție care constă în zugrăvirea caracterului sau structurii psihice a personajului, a conduitei, moravurilor acestuia, fiind abia sesizabilă în cazul unor personaje precum boierul: *Toată comuna împărțasea durerea Tudoriței, toată comuna o ura pe Stana[...] pentru că, ocrotită de boier, iubitul ei puternic, scăpase de mizerie și ajunsese aproape cucoană.*

Un alt aspect al portretizării necesită a fi abordat în legătură cu personajul colectiv, țărănimea. Personajul principal, precum și cele secundare, aparțin aceleiași clase, fiind prezentat un amplu tablou al modului de viață, al specificului vestimentar. Detaliile se pot distinge la o lectură atentă sau la o studiere minuțioasă a textului, prezența lor fiind una intenționată, având rolul de a închea o imagine generală și sugestivă: „Detaliile de vestimentație (mențiunile cu privire la ele) pot fi foarte concludente, scriitorul mizând pe un cititor atent.” În romanul „Ciulinii Bărașanului”,

personajul colectiv este unul asuprit, cu o soartă tragică, hainele peticite fiind echivalentul sufletelor sfâșiate: *Erau niște bieți nevoiași, vlășcenii ăștea, la fel cu-ai noștri de pe Ialomița: slabi, numai piele și os, cu fruntea brăzdată de tineri încă, privirea tulbure, nebărbieriți cu săptămânile. Pe cămășile lor, lungi pân' la genunchi, nu mai puteai număra peticele. Pantaloniul nu era decât o grămadă de zdrențe. Desculți, cu capul gol, adevărați cerșetori, mă durea sufletul pentru ei de parcă mi-ar fi fost toți neamuri. Nevestele lor, dacă treceau de treizeci de ani, păreau bătrâne.*

Considerăm romanul „Ciulinii Bărăganului” un text demn de atenția cititorilor și cercetătorilor, acesta reprezentând un real model de text descriptiv meticulos elaborat, dar și o invitație la contemplarea trecutului și prezentului existențial.

Bibliografie:

1. ADAM, Jean-Michel, PETITJEAN, Andre. *Textul descriptiv: poetică istorică și lingvistică textuală cu aplicații, exerciții și răspunsuri*. Iași: Editura Institutul European, 2007. 262 p. ISBN 978-973-611-474-8.
2. BERECHET, Lăcrămioara, BUZATU, Alina. *Narativ și descriptiv: forme ale colaborării textuale. Câteva considerații teoretice*. Constanța, 2017.
3. BIDU-VRANCEANU, Angela et. al. *Dicționar de științe ale limbii*. București: Editura Nemira & Co, 2005. ISBN 973-569-762-9.
4. CERNAT, Bianca L. *Panaît Istrati, „omul revoltat”. Repere pentru o literatură a contestației*. [online]. București: Editura MNLR, 2015 [citât 15.03.2020]. Disponibil: <http://www.cesindcultura.acad.ro/index.php/2014-07-30-16-19-52/2014-07-30-16-26-48/>
5. ISTRATI, Panaît. *Trecut și viitor în Viața lui Adrian Zograffi*. București: Editura Minerva, 1983.
6. ISTRATI, Panaît. *Ciulinii Bărăganului*. Gramar, 2009. 104 p. ISBN 978-9735915872.
7. KATALIN, Reka. *Panaît Istrati și relația dintre biografie și literatură*. Târgu-Mureș: Editura Universității „Petru-Maior”, 2011.
8. PANAITESCU, Val. *Terminologie poetică și retorică*. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1994.
9. PRINCE, Gerald. *Dicționar de naratologie* (traducere de Sorin Pârvu). Iași: Institutul European, 2004.

CZU 81`37(072)

LES EXPRESSIONS IMAGÉES COMME SUPPORT DIDACTIQUE EN CLASSE DE FLE

Sapfira SURDU, étudiante,
Faculté des Lettres,
Université d'État Alecu Russo de Bălți
Mariana CHIRIȚA, chargée de cours

Abstract: *This article describes the possibilities of using the figurative expressions in French as a Foreign Language. The theoretical sense treats the „expression” as a linguistic, sociolinguistic and pragmatic element. The practical side brings out the types of activities conceived according to the figurative expressions which can be used.*

Keywords: *figure, métaphore, didactic support, attitude, FFL.*

L'homme est un être qui est à la recherche de soi-même. Compte tenu de la complexité de sa personnalité, selon nous, la chose la plus difficile est de savoir et pouvoir extérioriser les émotions, qu'elles soient positives ou négatives. Grâce au langage, il y a des réalités linguistiques qui définissent et illustrent la nature de notre cœur. L'une de ces réalités est exprimée par les expressions imagées. Celles-ci représentent les «expressions souvent fondées sur une comparaison, une figure ou une métaphore» [2, p. 61]. Selon Joëlle Gardes-Tamine, «dans le savoir rhétorique, les figures consistent dans des tours particuliers.» [Ibidem] Dans ce cas, leur emploi dans des discours assure l'éloquence de celui-ci. La linguiste ajoute que «dans le domaine sémantique, ce sont des figures de signification ou tropes». [Ibidem] Cette fois, l'accent est mis plutôt sur l'expressivité du discours. Dans tous les cas, leur interprétation dépend du contexte.

Le *Dictionnaire de la langue française* définit le trope comme une «figure par laquelle un mot prend une signification autre que son sens propre». [8] C'est un jeu de mots, dont la relation est potentiellement motivée et délibérée. Puisque la langue est un phénomène social, tout ce qui est lié à elle varie et change. Cela explique la multitude des figures de signification. Quand même nous pouvons parler de trois figures de signification constantes: la métaphore, la métonymie et la synecdoque.

Il est bien connu qu'il existe plusieurs types de métaphores, tels que la métaphore filée, la métaphore in praesentia, la métaphore in absentia etc. Notre étude est concentrée en grande partie sur des expressions qui supposent des métaphores in absentia. Cette catégorie de métaphores «suggèrent seulement des rapprochements implicites, en indiquant par un adjectif ou un verbe les propriétés d'un support indiqué par un substantif» [2, p. 61]. Cependant, nous avons aussi étudié des expressions fondées sur des métaphores qui contiennent le verbe *être*, c'est-à-dire, des métaphores in praesentia.

Comme les métaphores «servent à construire des images, elles nous donnent à voir et lorsque ces images se constituent en réseaux, la métaphore devient la forme linguistique de l'imaginaire» [Idem, p. 62], nous pouvons affirmer que les expressions imagées sont étroitement liées aux métaphores. Ça veut dire que les expressions imagées «matérialisent» le langage, elles lui donnent une forme visuelle, physique. Cette forme, c'est-à-dire l'*image*, évoque le sens direct, quant à l'expression, elle définit d'une manière énigmatique des réalités et des significations qu'on doit saisir.

Contenant un grand nombre de connotations culturelles et linguistiques, les expressions imagées expriment beaucoup d'affinités, enrichissent le lexique et, par conséquent, le vocabulaire et l'imagination de chaque individu. Cette imagination représente «la dimension intellectuelle de la métaphore, car elle a également profondément à voir avec l'abstraction» [Ibidem]. Autrement dit, nous devons nous faire des représentations mentales et, si les proverbes ou les dictons nous enseignent directement, les expressions imagées comportent un sens que nous devons découvrir. Quand même, l'image ajoutée au message est profondément liée à l'histoire et à la culture de la langue qui a donné naissance à une certaine expression. Par suite, nous

pouvons affirmer que les expressions imagées représentent la beauté et la spécificité d'un peuple. Voilà pourquoi nous considérons que l'exploration des expressions imagées constitue un support didactique important en classe de FLE. Il aide l'apprenant à développer les compétences communicatives langagières, mais aussi à connaître la culture du peuple dont la langue est étudiée.

Le corpus de notre recherche est composé de plusieurs expressions imagées, ramassé dans le recueil *Les expressions imagées d'Archibald* [7], dans notre cas, celles qui tiennent des attitudes. Ce sont des expressions assez connues dans la vie des francophones.

Selon nous, les expressions imagées, utilisées comme support didactique, celui-ci représentant «[...] *des documents didactisés d'origine littéraire ou non, des dialogues ad hoc pour la présentation de tel ou tel point de grammaire, et enfin des exercices*» [1, p. 229], offrent beaucoup d'avantages. Leur exploration en classe de FLE contribue au développement de la richesse lexicale, aident les apprenants à se faire des représentations, car on n'y parle pas tout simplement de la compréhension d'un mot pris individuellement. Toute la difficulté consiste dans l'habileté d'en saisir le sens et le contexte. La richesse lexicale donne à l'apprenant la possibilité de s'exprimer, d'exposer son point de vue et de l'argumenter sans avoir des obstacles. C'est-à-dire, il sera capable de trouver l'issue de toutes les situations de communication sans créer des malentendus.

Bien sûr qu'il y a beaucoup d'autres raisons pour explorer les expressions imagées en classe de FLE. Par exemple, si nous analysons leur importance du point de vue linguistique, nous voyons qu'elles aident l'apprenant à choisir l'expression convenable pour exprimer tout ce qu'il veut dire tenant compte du contexte.

Du point de vue sociolinguistique, les expressions imagées servent, tout d'abord, à voyager dans le temps. Parce que la langue est un phénomène social en constante évolution, on ne doit jamais oublier l'origine d'une certaine expression, ignorer son évolution etc. Elle représente la richesse d'un pays, d'une région, voilà pourquoi leur exploration constitue un moyen excellent de découvrir la culture.

Et enfin, la pragmatique, elle offre aux apprenants la possibilité et la capacité d'intervenir adéquatement dans une discussion et de construire son discours, en utilisant les expressions convenables, de telle façon qu'on puisse atteindre son but.

Donc, ces trois côtés contribuent à la facilitation de l'apprentissage de la langue. Grâce à eux, ils gagnent du temps, ils reconnaissent le sens d'expression imagée et peuvent sans difficulté adapter leurs discours aux changements du sujet en montrant une grande souplesse dans la reformulation des idées.

Comme nous avons déjà annoncé, nous étudierons l'aspect qui traite d'attitudes. Le vocabulaire de la nature (on y inclut surtout la faune et la flore), des aliments, du corps humain etc. a considérablement favorisé l'illustration imagée des traits de caractère et des attitudes.

La première expression à étudier: *avoir la tête dans les nuages* (être rêveur, être distrait) (*Annexe 1*). Même si c'est une expression assez utilisée par les Français, on ne connaît pas son origine exacte. On croit que c'est un calque de l'expression anglaise *to have one's head in the clouds*. Entrée dans l'usage au milieu du

XVIIe siècle, la période où il n'y avait pas encore d'avions et on n'avait pas la possibilité de toucher les nuages, cette expression caractérisait ainsi les personnes qui se croyaient capables d'atteindre l'impossible. Maintenant, on l'entend surtout comme une sorte de *réveil* pour les personnes qui rêvent. Récemment, on a introduit plusieurs variantes concernant cette idée: «*marcher/être/vivre sur un/son nuage*» [4]. Même si les verbes changent, le mot-clé reste. C'est le nom *nuage* qui joue le rôle principal et qui crée le sens d'être détaché de la réalité.

Dans une autre expression, le héros Archibald nous parle de la timidité. Il s'agit de «*rentrer dans sa coquille*», «*se refermer sur soi*», «*faire preuve de timidité*» [6]. (Annexe 2) Maintenant, on l'utilise pour illustrer l'idée de *se fermer sur soi*. Mais, puisqu'à l'origine de cette expression il y a les mollusques, les animaux qui se cachent dans leur coquille au moment où sont apeurés, nous croyons que l'on a initialement pris avec le sens de *peur devant le danger*, puisque c'est la raison pour laquelle les mollusques se recroquevillent. Donc, dans ce cas, c'est toujours le nom qui donne le sens figuré.

Une troisième expression proposée c'est: *broyer du noir*. On y parle d'une autre émotion, celle d'être triste, déprimé ou démoralisé (Annexe 3). Si nous analysons sa structure, nous voyons qu'il y a deux éléments qui révèlent la tristesse: tout d'abord, il y a le *noir* qui symbolise une le malheur (c'est une marque d'ennui, de chagrin et de mélancolie) et puis, il y a le verbe *broyer* au figuratif qui exprime le fait d'anéantir, de briser. C'est pourquoi nous considérons que lui-même signifie l'état d'être détruit et les deux termes se complètent l'un l'autre.

L'expression suivante tient du même état, de la tristesse. Il s'agit de *ne pas être dans son assiette*, c'est-à-dire ne pas être dans son état normal (Annexe 4). Jadis, le nom *assiette* désignait «*la place à laquelle le convive était assis*» [10]. Chaque membre s'installait autour de la table, dans le centre il y avait un plat commun et tous mangeaient avec les doigts. C'est en 1850 qu'on a introduit le sens figuré: «*état, disposition ordinaire de l'esprit*». Cette expression appartient au langage familier. Par contre, quand nous parlons de l'expression *être dans son assiette*, ça veut dire être de bonne humeur.

La cinquième expression c'est *se tenir à carreaux*, ce que signifie rester discret (Annexe 5). Cette expression a donné naissance au dicton «*qui se garde à carreaux n'est jamais capot*». [5] C'est-à-dire, celui-ci qui *se garde à carreaux*, qui est sur ses gardes, ne perd jamais.

Si jusqu'ici nous avons analysé des expressions qui expriment des émotions, la dernière désigne un sentiment. On y parle d'*avoir le coup de foudre pour qqn/qch* (Annexe 6). On comprend ça comme *être pris d'une passion très subite, tomber amoureux ou éprouver une passion violente et subite pour quelqu'un/quelque chose*. Il s'agit d'un amour de première vue et l'intensité du sentiment.

Dans la suite, puisque les expressions imagées sont projetées, surtout, pour le compartiment lexical, quand nous parlons du processus d'enseignement/apprentissage du FLE, nous nous proposons de concevoir une série d'exercices qui faciliteront leur exploration. En tenant compte des sujets prévus par *Curriculum Național Limba Străină, clasele V-IX* (7e classe) [9, pp. 38-40], nos exercices encourageront les appre-

nants de dépasser les barrières émotionnelles, ils contribueront à la découverte des éléments linguistiques et de plusieurs valeurs connotatives. Les activités conçues sont:

1. **Mimétisme:** *broyer du noir, être dans son assiette, avoir la tête dans les nuages, ne pas être dans son assiette, avoir le coup de foudre, rentrer dans sa coquille, se tenir à carreaux.* Les apprenants doivent mimer, autrement dit, reproduire des gestes qui vont révéler l'expression imagée. En général, le mimétisme est considéré un facteur d'intégration et d'appartenance sociale. Cela aide les apprenants à dépasser les barrières émotionnelles et se sentir libres, parce que c'est un exercice simple qui favorise la compréhension entre eux comme collègues. On doit pratiquer cet exercice surtout quand on enseigne les émotions ou les sentiments, car chaque état, respectivement chaque expression imagée, est accompagnée des mimiques. Outre cela, chacun doit pouvoir reproduire lui-même, ainsi il sera sûr qu'il connaît le sens ou la connotation. C'est une sorte de récréation qu'on peut utiliser pour relaxer les élèves.

2. **Questions à choix multiple:**

Quel est l'antonyme de l'expression avoir la tête dans les nuages?

- avoir les pieds sur terre;
- sortir de sa coquille;
- ne pas être dans son assiette.

Quelle est la signification de l'expression broyer du noir?

- être de bonne humeur;
- être distrait;
- être triste.

Les questions à choix multiple représentent un autre outil pédagogique qui sert à vérifier la compréhension du sujet. Les élèves doivent répondre aux questions, en choisissant une des variantes proposées.

3. **Puzzle:**

- as-dans-siet-son-te-être;
- les-a-tê-voir-la-ges-te-nua-dans;
- sa-co-ren-le-dans-trer-quil;
- ier-noir-broi-du;
- pas-ê-as-son-tre-siet-ne-dans-te;
- à-te-se-car-nir-reaux;
- le-fou-a-de-voir-dre-coup.

Pour accomplir cette tâche, on doit reconstituer les expressions. Ainsi, la technique *Puzzle* améliore la capacité d'attention et de concentration, puisque l'apprenant doit être attentif à chaque syllabe pour reconstituer l'expression. C'est un exercice assez intéressant grâce au fait qu'il augmente la curiosité des élèves et, en même temps, la concentration.

4. **Charade:**

*Mon premier est un pronom,
Détenir sans préfixe – c'est mon deuxième,
Mon troisième est une préposition,
Et le quatrième est une figure.*

Mon tout est une expression.

(se, tenir, à, carreaux)

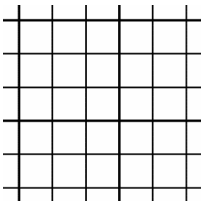
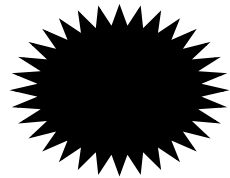
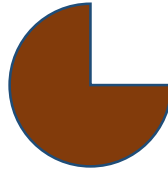
La charade est un mot ou expression à découvrir grâce à la reconstitution des syllabes. Pour rendre cet exercice intéressant plus utile, nous pouvons introduire dans la catégorie des syllabes à deviner des éléments déjà étudiés, car ça peut comprendre plusieurs thèmes (comme dans notre cas : grammaire, dérivation).

5. Diagramme Venn (Annexe 8): Cherchez 3 points communs et 3 différences entre les expressions suivantes: *broyer du noir, être dans son assiette, avoir la tête dans les nuages, ne pas être dans son assiette, avoir le coup de foudre.*

Le Diagramme Venn est un organisateur cognitif formé de deux cercles partiellement superposés. Le point commun représentera les ressemblances entre les expressions imagées et les autres deux parties – les différences. Le principal avantage consiste en ce que le diagramme développe la pensée critique et analytique en découvrant la réalité. En outre, ça favorise le travail en groupe, mais on peut aussi travailler seul, et augmente la motivation puisque les apprenants interagissent l'un avec l'autre. Ce n'est pas une activité monotone.

6. Exercice d'appariement:

- être dans son assiette;
- avoir la tête dans les nuages;
- rentrer dans sa coquille;
- broyer du noir;
- ne pas être dans son assiette;
- se tenir à carreaux;
- avoir le coup de foudre.

Les apprenants y doivent appairer, c'est-à-dire, assortir par paires: chaque expression doit être représentée par l'un des symboles (selon le sens direct). Nous pouvons dire qu'on doit transformer les expressions en expressions imagées. Cela permettra aux apprenants de les mémoriser plus facilement, parce qu'ils feront ainsi des associations et ne confondront pas le sens.

7. Méthode Quintilien: Complétez le tableau en répondant aux questions:

Qui?	
Quoi?	
Quand?	
Comment?	
Pourquoi?	
Où?	

En appliquant la *méthode Quintilien*, l'apprenant doit découvrir les deux sens de l'image (*Annexe 7*). Cette méthode supposera une analyse complexe de l'image proposée, en répondant aux questions *qui?*, *quoi?*, *quand?*, *comment?*, *pourquoi?*, *où?* et en précisant les deux sens de l'expression imagée. D'habitudes, cette technique s'effectue longtemps, mais, puisqu'il s'agit d'une expression imagée, on y gagne du temps.

Lors de notre recherche, nous avons tâché de proposer des pistes d'exploration des expressions imagées en classe de FLE. Nous pouvons aussi affirmer que les expressions imagées ne sont pas tout simplement des réalités linguistiques. Au-delà de cette idée, c'est un moyen qui sert à découvrir le monde, à voyager dans le temps, à exprimer nos pensées et à développer notre personnalité. Nous avons prouvé qu'elles peuvent être utilisées comme support didactique, parce qu'elles diversifient les classes de FLE, favorisent l'intégration des apprenants et contribuent au développement du vocabulaire.

En conclusion, nous pouvons mentionner que l'exploration des expressions imagées comme support didactique ne vise pas seulement la dimension intellectuelle du mieux-être, mais aussi celle émotionnelle, spirituelle, professionnelle et sociale.

Références bibliographiques:

1. CUQ, Jean-Pierre. *Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde*. Paris: CLE INTERNATIONAL, 2003. 303 p. ISBN: 2-09-033972-1.
2. GARDES-TAMINE, Joëlle. *La stylistique*, 2e édition. Paris: ARMAND COLIN, 1992. 207 p. ISBN 2-2002-26735-5.
3. REY, Alain, CHANTREAU Sophie. *Dictionnaire des expressions et locutions*, Le Robert. Paris: Éd. Dictionnaires Le Robert, 1997. 888 p. ISBN-10: 9782850364600.
4. *Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales*. [online] [citat 10.05.2020]. Disponible: <https://cnrtl.fr/>
5. *Dictionnaire d'expressions françaises*. [online] [citat 11.05.2020]. Disponible: <http://www.expressions-francaises.fr/>
6. *Dictionnaire français*. [online] [citat 03.05.2020]. Disponible: <https://www.linternaute.fr/dictionnaire/fr/>
7. *Les expressions imagées d'Archibald*. [online] [citat 18.04.2020]. Disponible: <https://langue-francaise.tv5monde.com/decouvrir/voyager-en-francais/les-expressions-imagees-darchibald/les-expressions-francaises>
8. *Dictionnaire de la langue française*. [online] [citat 13.05.2020]. Disponible: <https://www.lalanguefrancaise.com/dictionnaire/definition-trope/>
9. *Curriculum Național Limba Străină, clasele V-IX*. Chișinău, 2019. 117 p. [online] [citat 25.04.2020]. Disponible: https://mecc.gov.md/sites/default/files/curriculum_limba_straine_gimnaziu_6.pdf
10. FRANÇOIS, Nicolas. *D'où vient l'expression «ne pas être dans son assiette» ?* publié le 01.07.2019. [online] [citat 26.04.2020]. Disponible: <https://www.caminteresse.fr/culture/dou-vient-l-expression-ne-pas-etre-dans-son-assiette-1169605/>

ANNEXES

Annexe 1

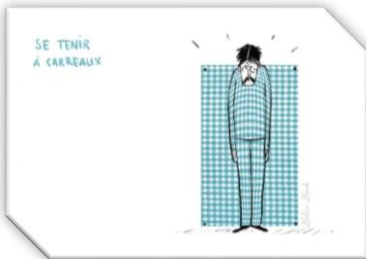
Annexe 2

Annexe 3

Annexe 4

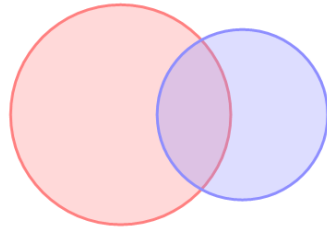
Annexe 5

Annexe 6

Annexe 7

Annexe 8

DESEMĂRI ALE PERSOANEI PRIN FITONIME

Tatiana SOLODCAIA, studentă,

Facultatea de Litere,

Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Conducător științific: Liuba RĂZMERIȚĂ, asist. univ.

Abstract: *The article describes phraseological units with names of plants in the Romanian and Russian languages. Particular attention is paid to the figurative sense of phytonym names in two different cultures, linguistic worldviews. In the article is given the classification of phytonyms. Phytometaphors and phytomorphisms are a means of qualitative and evaluative characteristics of a person in the Romanian and Russian languages. It is shown that in every culture phytometaphors and phytomorphisms are distinguished by their national and cultural content.*

Keywords: *phraseological units, culture, ethnic mentality, linguistic worldview, comparative study, phytometaphor, phytomorphism.*

Lingvistul elvețian Charles Bally susținea că „omul întotdeauna încearcă să însușească tot ce îl înconjoară. El nu-și poate imagina că natura e moartă și nu are spirit. Omul atribuie, în mod constat, tuturor obiectelor din lumea exterioară trăsături și aspirații caracteristice personalității sale” [7, p. 221]. Conținutul lumii reale este perceput de om ca valoare și, totodată, este cunoscut, estimat și corelat cu viziunea lui asupra lumii. Pentru a aprecia referentul existenței obiective, omul îl „trece prin sine” și esența aprecierii corespunde genezei umane. Un mod special de percepere a lumii este limba poporului.

Limba este o condiție relevantă ce contribuie la apariția unei comunități etnice. Prin urmare, prin limbă se realizează unitatea de sânge și spirit care întemeiază cultura. Este imposibilă existența limbii care să nu fie „conectată” la contextul culturii, precum nu este posibilă existența culturii la baza căreia să nu fie limba. Reflectând cultura națiunii, limba se implică și în formarea mentalității etnice. Inițial, „*mentalitate*” însemna „gândirea persoanei sălbatice”. În ziua de azi prin „*mental*” se subînțelege o formă de gândire, abilități mentale și ansamblu de valori spirituale inerente unei persoane sau unei comunități [11, p. 10]. Mentalitatea se manifestă în tot ceea ce gândește omul, în felul cum percepe viața, cum stabilește legătura reciprocă între viață și ființă. Mentalitatea se reflectă în / prin limbă. Deci, în „oglindea datelor lexicale” se proiectează imaginea trăsăturilor fundamentale ale caracterului național.

Mentalul uman reflectat în limbă prin *imaginea etnică a lumii*, ceea ce presupune studiul noțiunilor individuale pentru o limbă anumită. În primul rând, acestea sunt stereotipuri lingvistice și culturale ale societății. Despre necesitatea de a studia trăsăturile etnice scria academișianul D. Likhachev: „Aname particularitățile individuale ale popoarelor realizează o legătură strânsă a unui neam de celălalt, ne fac să iubim poporul căruia nici nu-i aparținem, dar cu care ne unește destinul. Prin urmare, identificarea trăsăturilor naționale de caracter și cunoașterea lor, cugetarea asupra circumstanțelor istorice ce au stat la baza apariției acestora ne ajută să înțelegem alte popoare” [12, p. 65].

„Cunoaște limba și vei cunoaște cultura celui care o vorbește” – maximă veche, dar actuală și acum. Esența unei culturi este fixată și sintetizată în limbă sub formă de unități stabile de cuvinte, în măsura în care acestea din urmă acumulează informații de-a lungul timpului.

În prezenta lucrare, luând în considerație clasificarea unităților frazeologice a lingvistului N. Șanski, noțiunea de frazeologie o înțelegem în sens larg, deci includem: locuțiuni, unități stabile de cuvinte, proverbe și zicale, numite de către N. Șanski *expresii frazeologice* [15, p.12].

În cele ce urmează, oferim o privire de ansamblu expresiilor frazeologice ce desemnează persoane și trăsături umane și care au în structura lor denumiri de plante. Materialul faptologic a fost excerptat din dicționare frazeologice, dicționare de proverbe și zicători, dicționare explicative.

Limbile română și rusă au un bogat tezaur frazeologic, o bună parte din care îl alcătuiesc expresiile stabile în structura cărora intră fitonimele. Aceasta se explică prin faptul că omul totdeauna se identifică cu natura vie ce-l înconjoară. Aceasta a generat comparații prescurtate și, totodată, apariția expresiilor frazeologice. Pertinența cercetării expresiilor menționate este justificată prin aceea că, din cele mai vechi timpuri, în conștiința umană se conturează o imagine asociativă a caracterului omului cu imagini vegetal-florale. Observând trăsături distinctive ale plantelor, omul le compara cu ale sale, cu realitatea sa înconjurătoare. Astfel, frazeologismele ce au fitonime în componența lor se deosebesc prin expresivitate și afectivitate.

Imaginile plantelor sunt destul de larg reprezentate în sistemul frazeologic al limbilor române și ruse. Și nu e un fenomen întâmplător. Lumea plantelor în cultura limbilor studiate este legată de toate aspectele realității. Prin urmare, includerea imaginilor cu plante în componența unităților frazeologice permite de a transforma realitățile obișnuite într-o sursă de informații despre cultura și mentalitatea poporului, de a codifica informații culturale, îmbogățind componența lexicală a limbii cu expresii, bazate pe gândirea metaforică (comparație subînțeleasă).

Identitatea etnică a conținutului semantic al fitonimelor în culturile comparate se manifestă, uneori, prin neconcordanța, dezacordul asociațiilor în componența structurilor fixe românești și rusești. Așadar, la români *bradul* simbolizează atât bărbăția – voinicul este „verde ca bradul, cât și tinerețea fără bătrânețe, vitalitatea și vigoarea, deoarece este veșnic verde. În cultura română, bradul este un simbol al mirelui. Odată cu sosirea nașilor și a mirelui la mireasă, acesta din urmă aduce o ramură de brad, care este pusă într-o găleată cu apă, simbolizând constituirea noului cuplu „Hai, Bradule, hai, / Hai, c-am să te tai, / C-o bardă tăioasă, / ... / Hai, Bradule, hai, hai, / Nunta să-mi cinstești, / Și s-o-nveselești” [1, p. 79]. Spre deosebire de români, în cultura rusă *bradul* (*ѐлка*) a avut diferite semnificații sacre și a fost asociat în principal cu tot felul de figuri malefice (*чертями, лешими и прочими обитателями дремучих лесов*). Cuvântul „ель” a fost format dintr-o expresie populară „ѐлс” – unul dintre numele lui „leșii”. Bradul a fost considerat, în mod tradițional, de către slavi copacul forței supranaturale și al morții *венчали вокруг ели, а черти пели* [10].

Astfel, aprecierea umană a plantelor se manifestă nu doar în nominarea lor, ci și utilizarea acestor nume în sens figurat. Nominarea metaforică presupune crearea

unui nume bazat pe orice asemănări după formă, culoare, dimensiune etc. Interesant, în acest sens, este fenomenul de utilizare a numelor de plante pentru a desemna caracteristicile unei persoane.

În momentul de față, în lingvistică nu există o abordare univocă a terminologiei ce ar putea caracteriza structurile, în a căror componență se regăesc cuvinte ce denumesc plantele. Pentru a le numi în sens larg vom recurge la termenul *fitonim*. Atât în limba română, cât și în limba rusă lexemele-nume de plante, deseori, sunt expuse metaforizării, și anume procesului de atribuire a unei valori de sens figurat prin substituirea cuvântului obiect de comparație cu cuvântul-imagie [5]. Pentru a desemna metafora precizată este pus în practică termenul *fitometaforă* și *fitomorfism*.

În demersul nostru, ne vom opri la aplicarea noțiunilor de fitometaforă și fitomorfism, considerându-le constituenți ale terminologiei de bază a lucrării de față, pentru indicarea cuvintelor și expresiilor ce alcătuiesc imaginea metaforică a omului bazată pe polisemie. Polisemia conferă suplețe expresiei și permite o vastă alegere în interiorul unei limbi, fără a se recurge la formarea de cuvinte noi.

I. Fitometafora este formată dintr-un singur cuvânt care denumește reprezentanții lumii floristice și contribuie la desemnarea și aprecierea persoanei:

- **aspect fizic:** *bujor* (fig., fam.) fată frumoasă / *роза, фиалка, береза* (fig., fam.) personificarea stereotipă a frumuseții feminine; *tărtăcuță* (fig., fam.) cap / *качан* (fig., fam.) cap; *bostan* (fig., fam.) cap de om prost / *pena* (fig., fam.) cap fără minte.
- **vârstă:** *озурец (озурчик)* (fig., fam.) bărbat tânăr, sănătos și puternic – *пень, хрен, мухомор* (fig., fam.) bărbat în vârstă; *ягода (ягодка)* (fig., fam.) femeie sănătoasă și zveltă.
- **comportament:** *дуб* (fig., fam.) om prost și încăpățânat; *narcis / нарцисс* (fig., fam.) persoană care are o dragoste și o admirație exagerată față de sine însuși; *poamă (bună) / (хорош) фрукт* (fig., fam.) afirmație ironică, negativă la acțiunile omului.
- **aspect intelectual și moral-etic:** *перец* (fig., fam.) cu mintea ageră; *бревно* (fig., fam.) om indiferent; *кранива* (fig., fam.) persoana fără compromisiuri; *poamă* (fig., fam.) persoană lipsită de caracter și de seriozitate / *одуванчик* (fig., fam.) neputincios; *loază / pleavă* (fig., fam.) om de nimic / *стручок* (fig., fam.) om ticălos; *pațachină* (fig., fam.) femeie de moravuri ușoare; *viță / vlăstar* (fig., fam.) descendent, urmaș; *poamă* (fig., fam.) elită; [6, p. 60; 14, p. 287].

II. Fitomorfismul propriu-zis în structura sa conține expresie stabilă: *brad de flăcău* (un flăcău înalt și voinic); *poate să fie strugure, dar nu-i poamă* (aspectul exterior al omului poate fi înșelător) / *кругла, белая, как мытая репка* (caracteristici ale aspectului fizic și culoarea pielii); *стар гриб, да корень свеж* (cu timpul se capătă mintea).

Prin urmare, putem considera că în limba română și limba rusă sunt prezente varii unități frazeologice fitomorfice cu funcție descriptivă întemeiată pe asociații cu o plantă, imaginea căreia devine simbol, de exemplu, al tinereții: *a fi în floarea vârstei*; al bătrâneții: *без плодов сажают, да до плодов доживают*; al înțelep-

ciunii: *murat în varză acră / стар дуб, да корень свеж* și al stupidității: *a face pe mortul în părușoi / велик лоб, да в голове-то мох* etc. Acestea pot fi clasificate în:

1. Fitomorfisme pentru caracteristici fizico-fiziologice:

- **înfățișare:**
  - ✓ **păr cărunt și riduri:** *a-i ieși ghiocci în barbă* (se spune despre cineva care a îmbătrânit și în barbă i-au apărut primele fire albe) / *седой, как ковыль* (om cu păr cărunt), *сморчок сморчком* (om cu riduri);
  - ✓ **față rumenă:** *cu obraji ca bujorii* (cu roșeață naturală a obrajilor) / *красен, как клюква; красна, как маков цвет*;
  - ✓ **ochi:** Pentru a descrie o persoană cu ochii larg deschiși (de mirare), românii în vorba lor, folosesc lexemul *ceapă*¹, și în sens metaforic îi spun omului că este *cu ochii cât cepele*. Vorbitorii de limbă rusă au, adesea, ochi albaștri, verzi, gri ce este caracteristic aspectului fizic al unui reprezentat al poporului slav. Astfel, rușii compară ochii cu marea, cerul și albăstrelele (*василек*): *глаза, как васильки* [11, p. 26].
- **anatomie:**
  - ✓ **statură:** *brad de flăcău / выросла как тополька* (om zvelt de statură înaltă).
  - ✓ **stare de slăbiciune a organismului, de foame:** *parcă mănâncă numai ciuperci fripte / тощ, как хвощ; ни маковой росинки во рту не было; голодному Федоту и репка в охоту*.
- **caracteristici funcționale:**
  - ✓ **mers și oboseală:** *a umbla corăcel / переваливаться (ходить, идти) конна конной* (a merge pe picioare drept, încet și cu grijă); *parcă a păzit usturoiul*.
  - ✓ **vorbire:**
    - **locvacitate:** *foaie verde lobodă, gura lumi-i slobodă / a avea sămânță de vorbă*. În viziunea românului *a avea sămânță de vorbă* înseamnă a avea mâncărime de limbă și a fi dispus la flecăreală [5]. Despre unul vorbăreț rușii spun: *язык, что осиновый лист: во всякую погоду треплется*. Ori folosesc expresia stabilă *бобы разводит* care, pentru slavi, înseamnă a duce vorbe goale, a amâna acțiunea, a concentra atenția la fleacuri.
    - **discreție și vorbire neinteligibilă:** *a nu zice bob / молчит, как пень; парcă are prune în gură*.
  - ✓ **somn și sănătate:** *a dormi de poți tăia lemne pe el / спит, как маковой воды напившись* (se spune despre cineva care doarme foarte adânc); *хрен да редька, лук да капуста – лихого не подпустят*.
  - ✓ **dorință de a trăi / moarte:** *coracul va să odrăsească și bruta nu-i dă rase / кабы на мороз не мороз, он бы через тын перерос; а сядеа са о парă соартă / дать дуба*.

---

¹ **ceapă** – o plantă erbacee leguminoasă, cu miros specific și în formă de bulb.

2. Fitomorfisme pentru trăsături intelectuale:

- **mințe:** *parcă mânăncă rășărită / словно орешки целкает*. Atât poporul român, cât și poporul rus în aceste expresii frazeologice fixează aceeași semantică. Ambele popoare le descifrează ca lipsă de dificultăți în rezolvarea oricărei probleme. Doar că românii capacitatea omului de a pune rapid în mișcare mintea o caracterizează prin fitonimul *rășărită*, rușii pun la bază numele de plantă *орешки (nuci)*.
- **înțelepciune:** Expresia *trandafirul e cu spini, dar înțeleptul miroase floarea, nu pipăie spini; albina cea bună nu se pune pe o floare vestejită* dă dovadă că în mentalul român se păstrează convingerea că persoana pricepută știe a discerne binele de rău. Rușii sunt convinși că omul cu anii capătă experiență în viață: *стар дуб, да корень свеж*.
- **stupiditate:** *a fi tufă* (a nu cunoaște nimic); *la culesul viilor merge cu struguri în traistă*. În felul respectiv românii văd persoanele nepricepute, care nu se orientează bine, nu-și dau seama de unele lucruri [5]. În descrierea lipsei de rațiune, rusul apelează la structuri frazeologice, printre care ar fi: *балда осиновая; дубовая (еловая) голова; дубина стоеросовая*.
- **lipsă de experiență (înțelepciune):** *vinde via și cumpără stafide*, astfel, în limba română este desemnată persoana nepricepută care face o afacere neprofitabilă. În spațiul lingvistic rus se presupune că *verdele* desemnează o persoană lipsită de experiență în orice domeniu al existenței sale. Prin urmare, fitomormismul *зелен как трава* în mod direct o determină pe aceasta.

3. Fitomorfisme cu caracteristici de stări afective:

- **dragoste și ură:** Dragostea nu este doar bucurie, sentimente și cântece duioase, este și durere, răbdare, așteptare – e părerea românilor eternizată în proverbul *cine iubește trandafirii, le suportă țepii (spini)*. Uneori în loc de a zice „a iubi până la moarte” poporul slav spune *любить до самой березки*. Mesteacănul iluminează întreagă viață a omului. De asemenea, acest arbore cu scoarța albă este plantat lângă morminte, de aici și apare sensul figurat al expresiei, care intră în raport de antonimie cu structura fixă sus-numită: *любим, как собака редьку*.
- **nemulțumire și furie:** În cultura românească se spune că nu este bine să se taie căpățânile de varză și nici să se mănânce varză înainte de 29 august (*Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul*) [1, p. 687]. Varza înseamnă supărare, amărăciune, iar despre oamenii veșnic nemulțumiți se zice *e boțezat în zeama de varză*.

Persoanele în stare de enervare sunt descrise de către vorbitorii nativi români și ruși prin fitomorfismele *parcă a călcat în chipăruș / гроздь гнева (зреют)*.

- **nebulnie:** *a mâncat cucută*²; *a mâncat ceapa ciorii* (a se sminti) / *белены объелся*³. Plantele *cucută* și *белена* în sens figurat caracterizează persoanele care se revoltă în locul și timpul nepotrivit, neavând motive obiective.

---

² *cucută* – plantă erbacee, otrăvitoare, cu miros urât.

³ *белена* – от греч. *hyoskyamos* – «свинные бобы». Растение, очень мало похожее на бобы, согласно толкованию одних авторов, названо так потому, что, если его съест свинья, оно делает её бессильной и вызывает конвульсии.

- **răbdare:** *ni rupe floarea, dacă vrei sa vezi rodul ei / деревья скоро саят, да не скоро с них плоды едят.*

4. Fitomorfisme pentru trăsături morale:

❖ negative:

- **precauții și vulnerabilitate:** *Românii spun că înainte de a te bucura de un lucru trebuie înlăturat pericol: trandafirul, de ghimpi, întâi să îți cureți, apoi la nas să îți duci.* Pe un om sărman, fără apărare, pe care oricine este dispus să-l ofenseze, rușii îl desemnează: *горох в поле, что девка в доме: кто ни пройдёт, всяк щипнёт; горох да репа – завидное дело: кто ни идет, урвет.*
- **cruzime:** *a da ca în fasole; a freca (cuiva) ridichea, ceea ce înseamnă a) a bate tare (pe cineva); b) a critica, a certa aspru (pe cineva) / раздeлать кого-либо под карельскую берёзу; дать (задать) берёзовой каши – a bate pe cineva cu nuiiele; люби жену, как душу, тряси ее, как грушу.*
- **invidie:** *merele din potul vecinului sunt mai dulci / чужая жена лебёдушка, а своя – польнь горькая.*
- **minciună:** *a lucra în foi de viță / врёт, как редьку стружат înseamnă a înșela cu multă abilitate; не верь козлу в капусте, а волку в овчарне; любят грибы за нос водить.*
- **indiscreție:** *se amestecă în vorbă ca pătrunjelul în ciorbă / как банный лист пристать.*
- **lene:** *a crește iarba pe sub cineva; a încurca lemnele degeaba – a nu face nimic / ленивому гриб не стоит поклона; зацепившись за пень, простоял весь день.*
- **risipă:** *cine are piper mult bagă și în chisăliță (persoane care folosesc ceva unde nu se cuvine, din abundență) / ест орехи, а на зипуне про-рехи; семена съедим, так жать, спины не ломать; семена съедим, так по урожаю тужить не станем.*
- **lăcomie:** *cine fură azi o ceapă mâine fură și o iară / в одной руке двух арбузов не удержишь.*
- **aroganță:** *zic nucile că din neamul lor sunt migdalele; și ceapa se crede fruct / соломку жуем, а душок не теряем.*
- **laudă:** *la potul lăudat să nu te duci cu sacul; și stejarul e mare, dar ghinda la porci o dăm (despre oameni care au ambiții mai mari decât rezultatele) / в хваленной капусте много гнилых кочанов; не хвали кашу, коли просо не посеяно.*
- **lașitate:** *tremură ca varga; cine se teme de brumă nu pune viță-de-vie / трясется, что осиноый лист; бояться волков – быть без грибов.*

❖ pozitive:

- **încăpăținare, perseverență și dorință:** *copacul mare dintr-o așchie nu se taie; stejarul se doboară cu multe lovituri; bate nucile până nu pică frunza / хоть осиновым колом в ушах ковыряй; дятел и дуб продалбливает; захочет коза сена – будет у воза.*

- **bunătate:** *otul bun prețuiește bunătatea așa cum albina prețuiește floarea / Божий одуванчик.*
- **vitejie:** *смелому горох хлебать, а несмелому и щей не видать.*
- **demnitate:** *soracii mor în picioare / деревья умирают стоя – persoanele puternice nu cad ușor, greu sunt doborâte de loviturile destinului. Această idee este imortalizată în expresiile stabile ale culturilor comparate.*
- **hărnicie:** *dacă nu mergi în pădure după lemne, înțepenești lângă sobă; grâul nu e ca ciupercile: de nu-l semeni, nu răsare / не поклонясь до земли, и грибов не поднимешь; не отрубил дуба, не надсадя пупка; просо полоть – руки колоть.*

5. Fitomorfisme pentru bunăstare:

- **bogație:** *il împunge orzul (ovăzul) (răsfățat de bunuri materiale) / богато-му идти в суд – трын-трава, бедному – долой голова.*
- **sărăcie:** *a trăi ca cucul în frunză; a înnoda din teiu curmei; a nu ieși din borș cu știr (a trăi cu mare greutate) / гол, как осиновый кол; вздумал богатеть: купил козу, а сена нет; голодному и опенки (грибы) – мясо.*

6. Fitomorfisme pentru caracteristici sociale:

- **familie:** *soracul cu rădăcini adânci nu se teme de furtună / дерево держится корнями, а человек - семьей (persoane cu familii numeroase, cu rude multe, cu legături în societate nu pot fi răpuse și destrămate).*
- **copii:** *copil din flori (a cărui mamă nu este căsătorită) / дети – цветы жизни (живые цветы земли) (are loc comparația copilului cu o floare fină, îngrijită de părinți ce aduce armonie și fericire în familie); când bostanul s-a stricat, nici sămânța nu-i de leac / какво деревце, таковы и яблочки (se referă la copiii despre ai căror părinți este o părere proastă și care le seamănă).*
- ✓ **educație familială a copilului cu conotație pozitivă:** *din stejar, stejar răsare / одинаковый корень – одинаковый плод (calități transmise prin ereditate nu se pot schimba).*
- ✓ **educație familială a copilului cu conotație negativă:** *potul pădurei rodește pădurea (firea a învins educația) / от терновника не жди винограда.*
- **prietenie:** *dacă ai un prieten frecventează-l, fiindcă spinii și mărăcinii⁴ cresc repede pe drumul neumblat; prietenia este o floare ce nu înflorește la margine de drum / с другом знатья – не редьку есть; с кем по грибки, с тем и по ягодки (prietenul trebuie să se simte respectat și prețuit).*
- **statut social:** *boier de viță (boier din neam) / гроза бьет по высокому дереву (despre cel care ocupă un loc înalt în societate)*
- **colectivitate:** *o nisă nu sună în sac (de unul singur omul nu poate face mare lucru) / дедка за пенку (pentru a face un lucru mare oamenii depind unul de altul); кто в лес, кто по дрова (fig. persoanele acționează necoordonat).*

---

⁴ mărăcină – plantă cu spini sau ghimpi.

- **comportament:** *dacă risipești meiul, anevoie îl aduni* (cel care vorbește urât astăzi – așa și va auzi mâine pe alții) / *тешие воды, ниже травы* (cel care arată modest, timid în anumite situații).
- **beție:** *a se face lemn* (a se îmbăta foarte tare) / *было ремесло, да хмелем поросло*.
- **competențe și abilități:** *după grădinar și florile* / *хорош грибок белый, а солдат – умелый* (după om și slujba).
- **muncă:** *dacă nu semeni părușoi la vreme, apoi pune melesteul pe foc* / *бесплодная смоковница*⁵ (muncă fără rezultat).
- **noroc:** *a făcut și Vișa grâu din călcăie pîn-la glezne* / *люди живут, как ал цвет цветут; со счастьем на клад набредешь, без счастья и гриба не найдешь*.
- **ghinion:** *a semănat castraveți și au răsărit scaieți* / *съесть гриб; остаться (сидеть) на бобах; мое счастье разбежалось по сучкам, по веточкам*.

În cele din urmă, conchidem că în frazeologismele cercetate este prezentă o legătură inseparabilă a omului cu lumea vegetală, care este exprimată prin compararea unei persoane cu fitonime (*cu obrații ca bujorii* / *красна, как маков цвет; se atesteca în vorbă ca părunjelul în ciorbă* / *как банный лист пристать*) ori prin procedeul de înlocuire a unei persoane cu o plantă (*din stejar, stejar răsare; деревья умирают стоя*). Fitonimele reflectate în expresiile frazeologice din limbile română și rusă reprezintă un instrument axiologic în distingerea imaginii umane, un mod în desemnarea omului din perspectiva evaluării a valorilor sociale, spirituale și estetice ale acestuia. Cercetând frazeologismele ce conțin în structura lor denumiri vegetal-florale, ne îmbogățim cunoștințele despre sistemul lexical, în general, și despre domeniul frazeologiei, în special; cunoaștem mai bine cultura unui popor.

Bibliografie:

1. ANTONESCU, Romulus. *Dicționar de simboluri și credințe tradiționale românești*, 2009. București: Ediție digitală, 2016. 729 p. [online] [citat pe 11.05.2020]. Disponibil: <http://cimec.ro/Etnografie/Antonescu-dictionar/Antonescu-Romulus-Dictionar-Simboluri-Credinte-Traditionale-Romanesti.pdf>
2. BOTEZATU, Grigore. *Dicționar de proverbe și zicători românești*. București: Ed. Litera Internațional, 2001. 268 p. ISBN 973-99869-2-7.
3. BOULEAN, Elisabeth. Portretul românului acum un secol, un tablou înfiorător de actual: „Un an de-a lungul stă degeaba și în ultimele zile dă pe brânci”. In: *Adevărul*. 11 august, 2015. [online] [citat 14.05.2020]. Disponibil: https://adevarul.ro/locale/alexandria/portretul-romanului-secol-tablou-infiorator-actual-un-an-de-a-lungul-sta-degeaba-ultimele-zile-branci-1_55c89534f5eaafab2c69ff2e/index.html#
4. COLȚUN, Gheorghe. *Dicționar frazeologic român-rus*. Chișinău: Ed. ARC, 1996. 397 p. ISBN 9975-61-006-4.
5. *Dicționar explicativ al limbii române*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”. București: Ed. Univers Enciclopedic, 2009. 1193 p.

---

⁵ **смоковница** – инжир или фига.

6. SLAVE, Elena. *Metafora în limba română comentarii și aplicații*, București: Ed. Științifică, 1991. 305 p. ISBN 973-44-0047-9.
7. БАЛЛИ, Шарль. *Французская Стилистика*, Москва: Эдиториал УРСС, 2001. 392 с. ISBN 5-8360-0407-2.
8. ДАЛЬ, В. И. *Пословицы русского народа*, Москва: Дрофа 2009. 816 с. ISBN 978-5-9576-0391-7.
9. ДАЛЬ, В. И. *Толковый словарь живого великорусского языка*: в 4 томах, Москва: Прогресс, 1994, том 2. 807 с.
10. ЕРШОВ, В. П. Ель – дерево мертвых. Петрозаводск. Электронная библиотека. [online] [citată 12.05.2020]. Disponibil: <https://kizhi.karelia.ru/library/ryabinin-2003/102.html>
11. ЗИНОВЬЕВА, Е. И. *Русская ментальность в зеркале языка*, Санкт-Петербург: «Нестор-История». 2010. 96 с. ISBN 978-5-98187-619-6
12. ЛИХАЧЕВ, Д. С. *Заметки о русском*, Москва: Советская Россия, 1981. 71 с.
13. МОЛОТКОВ, А. И. *Фразеологический словарь русского языка*, Москва: Советская энциклопедия, 1968. 543 с.
14. ПУЦИЛЕВА, Л. Ф. *Типология культурно детерминированных коннотаций русских фитонимов*. Обществeнный и гуманитарные науки.
15. ШАНСКИЙ, Н. М. *Фразеология современного русского языка*. Москва: Либроком, 2012. 272 с. ISBN 978-5-397-02318-4

CZU 81'373.611

ABREVIERILE ÎN LIMBAJUL ACTUAL

Galina DRUȚA, studentă, *Facultatea de Litere*
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău
 Conducător științific: **Larisa GURĂU**, dr., conf. univ.

Abstract: *This is a synthesis article. The main topic touched upon the abbreviations from all fields, the place and the role of abbreviations in linguistics. The purpose of the article is to highlight the importance of this field for linguists. We used different methods to analyze a selected material in linguistics and current research areas, principles and techniques are discussed. As a goal I proposed to include this topic for a deeper understanding, i also exposed the challenges and eventual perspective of the abbreviations in modern linguistics.*

Keywords: *abbreviations, linguistics, knowledge, principle of linguistics, paradigm.*

După cum au constatat specialiștii din domeniul lingvistic, dinamica actelor de comunicare a crescut atât de mult, încât a fost necesar ca și structurile limbii să se adapteze la acest ritm. O soluție eficientă a constat în a recurge la abrevieri. Astăzi aproape că nu mai există domeniu de activitate în care să nu se aplice acest procedeu.

Formarea prin abreviere a unităților lexicale noi este un procedeu foarte activ, ponderea abrevierilor în lexicul contemporan fiind, după cum menționează unii cercetători, în continuă creștere. În acest sens, în studiile de lexicologie și derivatologie se afirmă că abrevierile și-au găsit locul potrivit în vocabular, alături de alte unități nominative, iar comportamentul lor flexionar și derivațional impune califi-

carea lor drept cuvinte propriu-zise. Se încearcă, în același timp, cercetarea acestor unități dintr-o perspectivă deosebită, motivată printr-un șir de caracteristici considerate esențiale pentru funcționarea abrevierilor: uzul restrâns în limba literară, în anumite stiluri de limbă, incapacitatea extinderii semantice etc.

O analiză mai atentă demonstrează însă că abrevierile își justifică încadrarea în lexic nu doar prin funcția lor denominativ-referențială, ci și prin valoarea lor stilistică. Analizând exemple selectate din diferite izvoare (literatură artistică, mass-media, lucrări lexicografice), atestăm unele situații în care abrevierile depășesc funcția nominativă sau comunicativă, realizată prin denotații, autorii apelând la conotațiile acestora, adică la accepțiile semantice speciale, la sensurile derivate, individuale, simbolice. Fiind utilizate în scopuri stilistice, abrevierile pot exprima diverse conotații. Acestea sunt evidențiate într-un anumit context lingval și / sau situațional.

Abrevierile au apărut odată cu scrisul, deși există multe afirmații conform cărora acestea și-au făcut apariția chiar înaintea scrisului, dovadă fiind semnele ideografice, hieroglifile care s-au păstrat până astăzi.

Abrevierile apar în antichitatea greco-latină, există foarte multe enciclopedii sau tratate de drept ce includ abrevieri care se referă la viața politică, relațiile sociale, viața religioasă de la acea vreme. Câteva exemple de abrevieri latinești:

- a) prenume: **A.** = *Aulus*, **C.** = *Caius*, **L.** = *Lucius*, **P.** = *Publius*, **Q.** = *Quintus*, **Ser.** = *Sextus*;
- b) abrevieri folosite în viața publică și militară pentru adresare sau referire: **P.C.** = *patres conscripti* „onorați senatori”, **F.R.** = *Forum Romanum* „Forul Roman”, **P.R.** = *populus romanus* „poporul roman”, **S.P.Q.R.** = *Senatus populusque Romanus* „Senatul și poporul din Roma”, **Imp** = *Imperator* „Împărat”.
- c) formule de salut în scrisori: **S.d** = *salutem dicit* „te salută”, **S.P.D.** = *salutem plurimam dicit* „te salută din inimă”, **P.S.** = *plurimam salutem* „cu foarte multe salutări”, **S.V.B.E.E.(Q.)V.** = *si vales bene est, ego (quidem) valeo* „dacă ești sănătos, e bine, eu sunt bine”.
- d) formule de inscripții pe pietre funerare: **E.M.V.** = *eregiare memoriae vir* „bărbat de ilustră amintire”, **O.T.B.Q.** = *ossua tua bene quiescant* „oasele tale să se odihnească în pace”, **S.T.T.L.** = *sit tibi terra levis* „să-ți fie țărâna ușoară”.
- e) formule din domeniul juridic: **H.E.T.** = *heredes ex testamento* „moștenitori testamentari”, **H.N.S.** = *heredem non sequitur* „nu revine moștenitorului”.
- f) formule din viața religioasă: **S.S.** = *Sanctissimus* „Preasfântul”, **D.O.M.** = *Deo Optimo Maximo* „preabunul și marele zeu”.

Există și mai multe păreri cu privire la apariția abrevierilor, de exemplu, câțiva lingviști consideră că fenomenul de abreviere este unul nou și a apărut în secolul al XIX-lea.

Dar, dacă luăm în considerare abrevierile în sine, indiferent care este forma lor, observăm faptul că acestea datează cu mult înaintea jumătății secolului al XIX-lea, și anume, ele ar fi apărut odată cu scrierea alfabetului. Există o periodizare a manifestării abrevierilor și anume: epoca veche, modernă și contemporană.

Astăzi mă voi axa pe dinamica abrevierilor din epoca contemporană, pe marginea aspectului de dificultate privind scrierea și pronunțarea abrevierilor.

Deși despre abrevierea unor cuvinte sau îmbinări de cuvinte s-au scris până în prezent mai multe materiale, problema merită totuși să fie pusă în discuție, deoarece diverse aspecte de ordin practic, mai puțin cunoscute, privind ortografia, ortoepia și decodarea lor corespunzătoare au rămas încă nesoluționate. După cum constată cercetătoarea Silvia Pitiriciu, *problema folosirii abrevierilor sub diverse aspecte (grafic, fonetic, gramatical și semantic) rămâne încă nerezolvată, punând adesea în dificultate pe cei care le utilizează sau intră în contact cu ele.* [3, p. 15] În limba scrisă există numeroase inadvertențe date de numărul literelor care constituie expresia grafică a abrevierii, scrierea cu literă majusculă sau minusculă, cu sau fără punct, cratimă sau diverse semne grafice, atribuirea unui gen siglelor substantive proprii, determinarea cu ajutorul adjectivelor, acordul cu verbul predicat etc.

Trebuie menționat că, deși sunt asemănătoare prin natura lor lexicală cu cuvintele curente din vocabular, abrevierile formate din inițiale sunt totuși unități specifice, deoarece caracterul lor de semn este, într-o anumită măsură, diferit de cel al unității lexicale obișnuite. Ele sunt semne motivate prin existența unității nominative primitive (primare, de bază), apropiindu-se într-o oarecare măsură de semnele convenționale; ele fixează de cele mai multe ori un raport univoc între semnificant și semnificat; provoacă schimbări în planul expresiei nominative primare, comprimând-o, pe când planul conținutului rămâne nemodificat.

Astfel, se scriu integral cu litere mari abrevierile formate din inițialele cuvintelor – ca exemplu pot servi o serie de abrevieri cu circulație internațională, cum ar fi UNESCO (United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization), CV (curriculum vitae), VIP (very important person). În unele cazuri, prin tradiție, după fiecare literă se pune punct, de ex., N.B. (nota bene), O.K. (all correct), P.S. (post-scriptum), S.O.S. (Save our souls – Salvați sufletele noastre), dar tendința actuală este de a scrie fără punct – UE (Uniunea Europeană), ONU (Organizația Națiunilor Unite).

Cu literă mică și fără punct se scriu abrevierile unităților de măsură pentru lungime și greutate, ca simboluri utilizate în plan internațional – mm, cm, km, m, kg, g, mg. O serie de simboluri devenite internaționale sunt, de fapt, niște litere modificate, folosite foarte frecvent în scris: € (euro), £ (liră), \$ (dolar), © (copyright – dreptul de autor), ® (marcă înregistrată), @ (a rond, coadă de maimuță (fam.) – în adresele electronice).

Cu literă mică și cu punct se scriu abrevierile constituite din una sau mai multe litere din partea inițială a cuvântului – str. (stradă), sec. (secol), p., pag. (pagină) etc. (et caetera – și altele), a.c. (anul curent), tot așa se abreviază pronumele de politețe dumnevoastră – dv. și dvs., ortografiat și cu majusculă – Dv., Dvs., pentru exprimarea reverenței. Se scriu fără punct abrevierile care păstrează litera finală a cuvântului – dna, dnei (doamna, doamnei), dl (domnul), dlui (domnului) și dlor (domnilor), acestea, de asemenea, pot fi scrise și cu literă mare. Sunt frecvent folosite abrevieri pentru titlurile academice – academician – acad., și universitare – profesor, conferențiar, doctor – prof., conf., dr., ultima abreviere – dr. se scrie cu punct prin tradiție. Este de menționat că aceste titluri nu apar cu forma de feminin. Mai nou, se abreviază și doctorand/doctorandă – drd., nu a întârziat să apară și abrevierea pentru masterand / masterandă – mrd. Unii autori, din exces de zel, formează

chiar și femininul pentru ultimele abrevieri – drd. - drdă, mrd. – mrdă, așa încât pro-gramul unei conferințe, încărcată de drde și mrde poate stârni destul haz. Prin urmare, și abrevierile trebuie folosite cu discernământ.

Distinsa savantă Irina Condrea susține că asimilarea în limba română a anumitor tipuri de abrevieri, ca, de altfel, și a altor formații neologice, este un fenomen cu numeroase aspecte contradictorii și fluctuante. Cauzele acestui proces sunt de natură obiectivă (caracterul recent al acestor unități lexicale, circulația lor limitată în registrul cult al limbii sau în cadrul unor limbaje specializate, imprecizia sau absența indicațiilor din lucrările normative) și subiectivă (graba sau neglijența în redare, comoditatea utilizatorilor).

Din acest motiv și drept urmare a pătrunderii masive în lexicul românesc a abrevierilor fie prin creații interne cu sau fără model, fie prin împrumuturi, cu rolul realizării economiei în limbă sub toate aspectele ei și de a fi practice în modul uzual, cunoașterea abrevierilor utilizate în spațiul comunitar devine imperativă.

Constituindu-se în clase lexico-categoriale aparte, abrevierile, la o altă etapă, se încadrează în sistemul morfologic al limbii, căpătând categorii gramaticale de gen, număr, caz, determinare: plafar – plafare – plafarelor, ozene – ozeneuri – ozeneurilor, ONG – ONG-ul – ONG-urilor, un TIR, pasagerii unui TIR. Genul abrevierilor este indicat în context prin anumite mărci flexionare: articolul nehotărât (un VIP, un CD), articolul hotărât (CV-ul, CD-ul), diverși determinanți (UE lărgită, OK dubios, CV consistent, CV solid) sau prin asociere cu genul primului substantiv din formația lexicală sursă (alianță, uniune, serviciu, universitate): UE extinsă numără 25 membri; NATO prezintă în Irak; CNN – expulzat din Bagdad; ASEM este pregătită pentru noul an de studii.

Încadrându-se în tiparele morfo-sintactice ale românei actuale (utilizare invaziabilă, tipar analitic de actualizare, flexiune sintetică realizată cu ajutorul flexive-lor), abrevierile își consolidează poziția specifică în sistemul lexical al limbii.

Este necesar ca la crearea abrevierilor să fie folosite toate sursele derivate de care dispune limba, iar atunci când le punem în circulație trebuie să dăm dovadă de mai multă imaginație și cultură lingvistică. Chiar și la abrevierile eufonice, îndeosebi în textele adresate unui public larg, se recomandă discernământ, prudență și utilizarea lor cu măsură în limitele strictei necesități. Întrebuințarea exagerată are consecințe negative asupra enunțului, existând pericolul de a produce confuzii, de a-l dezorienta pe cititor.

Un alt procedeu de obținere a abrevierilor este trunchierea, desemnată prin sintagma „scurtare a cuvântului”, este explicată de Iorgu Iordan, în lucrarea sa *Limba română actuală*, prin influența unor împrumuturi din franceză (*cinema, metro, meteo, taxi* – devenite în română *cinema, metrou, meteo, taxi*). În opinia autorului citat, „procedeu, foarte larg răspândit în limba franceză, nu se potrivește deloc cu sistemul nostru lingvistic. De aceea, nu prinde la noi, iar puținele încercări reușite se datorează, în realitate, limbii de origine, de unde ne-au venit [...] amputate gata”. Așadar, cauzele apariției acestor formații sunt avantajul scurtimei și al expresivității, dorința de originalitate și, nu în ultimul rând, influențele străine. Opinia lui Iorgu Iordan este însă contrazisă de existența în limba romană a unor împrumuturi de ori-

gine engleză trunchiate (*baschet*<*basket-ball*; *volei*<*voley-ball*; *blugi*<*blue-jeans*) și, mai ales, de amploarea pe care a luat-o procedeu în cauză în limba actuală.

Trunchierea se manifestă prin detașarea prefixoidelor din compuse de tip „savant” utilizate ca adjective invariabile sau, prin schimbarea categoriei gramaticale, ca substantive. Putem înscrie aici trunchierile cu circulație internațională: *afro*, *disco*, *homo*.

Dintre „creațiile” românești – trunchieri apărute în limba vorbită, putem menționa câteva: *cas(etofon)*, *mag(netofon)*, *secu(ritate)* sau, în argoul adolescenților, *bac*(alaureat), *dirig(a)*(inte), *mate*(matică), *prof*(esor), *nașpa*(rliu).

Trunchierea este un procedeu de tip oral, ea se manifestă cu precădere în limba vorbită (în varianta populară, colocvială sau în argou). Trebuie precizat că, spre deosebire de franceză și engleză, limbi în care argoul cuprinde numeroși termeni trunchiați în scop criptologic (știința care se ocupă cu studiul scrierilor cifrate), româna este relativ săracă în asemenea elemente lexicale, totuși ca argumente pentru extinderea procedurii în româna actuală, Florica Dimitrescu înregistrează o serie de adjective provenite din trunchieri, prezente în limbajul presei și în limba vorbită (*disco* < *discoteca*; *hi-fi* < *high-fidelity*; *tele* < *televiziune*) sau în argoul elevilor (*prof* < *profesor*; *diriga* < *diriginta*; *mag* < *magnetofon*). Celor din urmă li se pot adăuga termeni familiari, înregistrați ulterior în dicționare, ca *bac* < *bacalaureat*; *cas* < *casetofon*; *mate* < *matematica*.

Odată apăruiți în limba vorbită, termenii trunchiați pot pătrunde și în varianta scrisă, îndeosebi în stilul publicistic, cauzele trunchierilor fiind: comoditatea vorbitorilor, economia lingvistică, căutarea expresivității precum și a originalității.

În concluzie, amintim că s-ar fi putut discuta și alte aspecte ale abrevierilor, dar obiectivul nostru a fost actualizarea tematicii acestui fenomen în plină acțiune. Cu toate că are un caracter instabil, inventarul abrevierilor compuse din inițiale sporește neconținut atât prin creații proprii, cât și prin împrumuturi din alte limbi. Ele sunt o realitate de care nu ne putem dispensa, de aceea nu trebuie neglijate. Materialul de fapte examinat a demonstrat că lipsa unei analize aprofundate a tipurilor de abrevieri, a unor norme rigide ortografice și ortoepice implică dificultăți la decodarea lor. Se cuvine să li se acorde locul cuvenit în studiile de lexicologie, să fie fixate în dicționarele explicative și în manuale.

Bibliografie:

1. COTELNIC, Teodor. Observații asupra unor abrevieri în Româna Contemporană. In: *Philologia*. 2013, septembrie – octombrie, p. 122-130
2. PITIRICIU, Silvia. *Abrevierile în limba română*. Craiova: Editura Scrisul Românesc, 2004. 413 p. ISBN 973-38-0407-X
3. PITIRICIU, Silvia. *Introducere în studiul abrevierilor*, Craiova: Ed. Sitech, 2000. 333 p.
4. CONDREA, Irina. *Abrevieri curente*. [online] [citat 20.02.2020]. Disponibil: <https://www.timpul.md/articol/abrevieri-curente-17620.html>
5. TĂRIȚĂ, Zinaida. Comportamentul flexionar al abrevierilor. [online] [citat 20.02.2020]. Disponibil: http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/3044/3/T%C4%83%C3%AE%C5%A3%C4%83_Z_abrevieri.pdf

6. TĂRIȚĂ, Zinaida. Conotații contextuale ale abrevierilor. In: *Limba Română*. 2004, nr. 7-8
7. STOICHIȚOIU-ICHIM, Adriana. *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influențe, creativitate*. București: ALL Educațional, 2001. 158 p.

CZU 821.135.1.09-1"18"(092)Eminescu M.

CONCEPȚIA DESPRE POEZIE A LUI MIHAI EMINESCU

Beatrice COLIBĂ, studentă,
Facultatea de Litere,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Conducător științific: Nicolae LEAHU, dr., conf. univ.

Abstract: *This article refers to Mihai Eminescu's conception of poetry. In the text of the article are interpreted texts of **ars poetica** from the first, second and third phase of Eminescu's poetic creation. In the first phase of Eminescu's creation we cover the poet's preoccupation with reference to the creative act. The second period is the most generous in dealing with the theme of poetry, and the third phase demonstrates the consolidation of poetic consciousness.*

Keywords: *poetry, poet, poetic art, lyricism, interpretation, intertextuality, criticism.*

Poezia eminesciană și opera eminesciană în ansamblu au reprezentat dintotdeauna obiecte de cercetare literară, dar și lingvistică, fapt motivat, de altfel, de deschiderea textelor eminesciene către interpretare, dar și de multitudinea de abordări divergente. În această lucrare, nu ne propunem neapărat drept obiectiv de a revela, ci de a releva considerentul eminescian cu privire la poezie, la poet și rolul acestuia, la atributele eului creator. De asemenea, tindem spre o interpretare adecvată a textelor de *ars poetica* din cele trei etape ale creației eminesciene, referindu-ne la câteva texte lirice reprezentative.

Conceptul de *poezie* este larg tratat în dicționarele de teorie literară și în studiile de specialitate. Poezia este, mai întâi, o formă a literaturii, aceasta înregistrând o serie de particularități. Conceptul de *poezie* își are rădăcinile în cel de *poetică*, termen care nu trebuie atribuit doar poeziei. Poetica reprezintă o „teorie internă a literaturii”, obiectul poeziei fiind „atât literatura ”reală”, cât și literatura posibilă, mai exact spus acea proprietate abstractă care singularizează literatura, proprietate numită de formalistii ruși *literaritate*.” [16, p. 139] În dicționarul „Terminologie poetică și retorică” regăsim încă o interpretare a acestui termen teoretic: „Termenul de poetică se mai aplică, în mod curent, și concepției despre literatură și despre actul creator al unui scriitor anume.” [16, p. 139] Astfel, în contextul cercetării pe care o realizăm, pot fi utilizate sintagmele *poetica eminesciană* sau *poetica lui Eminescu*. Aceste formulări concentrează principalul obiectiv al cercetării – acela de a descoperi concepția eminesciană despre o formă a literaturii, poezia, dar și despre literatură în general. În *Cursul de poezie*, G. Călinescu anulează posibilitatea de definire a poeziei, subliniind caracterul deosebit al celor ce au *simțul pentru poezie*: „Poezia nu se poate însă defini, ci numai descrie, fiindcă ea nu este o stare univer-

sală, ci un aspect sufletesc particular câtorva indivizi. Orice om aude și vede, afară de puține excepții. Simțul pentru poezie este însă excepțional.” [2, p. 17]

Indubitabil, Mihai Eminescu se numără printre puținii scriitori care demonstrează simțul excepțional pentru poezie. Prezența constantă a substantivului *poezie* și a elementelor caracteristice acestei forme de artă în textele eminesciene face viabilă bănuiala unei obsesii.

I. *Ars poetica* eminesciană în prima etapă de creație. Elemente de intertextualitate

În prima etapă de creație eminesciană, reliefăm preocuparea poetului cu referire la actul creator și rezultatele acestuia. Ne-am propus să lecturăm și să studiem textele din punct de vedere cronologic. Pentru prima etapă a creației lui Eminescu, în general, eminescologii delimitează anii 1866-1870, această perioadă fiind conturată de *formula retorică a romantismului pașoptist*. În acest segment temporal, au fost scrise texte cu elemente de artă poetică, precum „La Heliade”(1867), „Numai poetul” (1867-1868), „Întunericul și poetul” (1869), „Epigonii” (1870), textul aparținând, în delimitarea unor cercetători, unei perioade de tranziție.

În poezia „La Heliade”, Eminescu conturează profilul unui creator-model, a unui artist ce inspiră ascensiunea și superioritatea prin artă. Prima strofă denotă crezul poetic, eului creator revenindu-i dreptul să aleagă: *De mi-ar permite-Apolon s-aleg dintre cunune,/ Ghirlanda n-aș alege-o de flori plâpânde, june,/ Ci falnica cunună a bardului bătrân;/ Eu n-aș alege lira vibrândă de iubire,/ Ci ceea care falnic îmi cântă de mărire,/ Cu focul albei Veste aprinde al meu sân*. Cuvântul „bard” este utilizat cu înțelesul de poet național, cântăreț al eroilor și faptelor mari ale acestora. Astfel, este relevat mitul mesianic ca mit poetic fundamental. Ultima strofă a textului face trimitere la lamentațiile profetului Ieremia care prevede ruinarea Ierusalimului, poetul revenind astfel la mit, la textul biblic: *Așfel îți e cântarea, bătrâne Heliade,/ Cum curge profeția unei Ieremiade,/ Cum se răzbun-un vișor zburând din nor în nor*. În ultimele trei versuri din strofă, poetul o evocă pe Erato, muza elegiei, deși face aluzie la înverșunata satiră scrisă de Heliade Rădulescu la adresa lui Grigore Alexandrescu, „Ingratul”: *Ruga-m-aș la Erato să cânt ca Tine, barde,/ De nu în viața-mi toată, dar cântecu-mi de moarte/ Să fie ca „Blestemu”-Ți... să-l cânt, apoi să mor*.

În poezia „Numai poetul” este tratată ideea viabilității în timp a creatorului prin actul artistic, fiind reliefată ipostaza poetului care anulează limitele existenței banale și care tinde să pătrundă în lumea superioară: *Numai poetul,/ Ca păsări ce zboară/ Deasupra valurilor,/ Trece peste nemărginirea timpului*. În fond, cele două strofe corespund unor planuri aflate în antiteză: planul omului obișnuit și cel al omului de geniu, al poetului.

Formula retorică abordată în pașoptism se conturează și în poezia „Întunericul și poetul”, în care poetul poartă semnul genialității și are o misiune profetică: *Tu crezi că eu degeaba m-am scoborât din stele/ Purtând pe frunte-mi raza a națiunii mele?* Mihai Eminescu mizează pe ideea de valoare națională, trecutul istoric, faptele eroice reprezentând surse ale elogiului prin literatură: *Voi să ridic palatul la două dulci surori,/ La Muzică și Dramă...în dalbe sărbători,/ Voi să le-ngân viața*

*și-n cupa lor aurie/ Să torn zi și-ntuneric, dureri și bucurie,/ Să văd trecutu-n viață,
să văd româna dramă,/ Cum din mormânt eroii istoriei îi cheamă.*

În textul „Epigonii” este scoasă în relief exaltarea trecutului literar glorios și critica adresată literaților contemporani lui Eminescu, poetul regăsindu-se în mediul literar decăzut. „Epigonii”, de asemenea, este scrisă în paradigma curentului romantic, având la baza construcției o antiteză. Construcția antitetice a meditației este raportată la conceptele *catharsis* și *mimesis*, acestea situându-se în poziții opuse, care intensifică diferența valorică dintre posteritate și contemporaneitate. *Chatarsisul* este atribuit *titanilor* literaturii române: *Când privesc zilele de-aur a scripturilor române,/ Mă cufund ca într-o mare de visări dulci și senine*, iar *mimesisul* le revine epigonilor, aceștia doar purtând masca de creator: *Iar noi? noi, epigonii?.../ Simțiri reci, harfe zdrobite,/ Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrâne, urâte,/ Măști râzânde, puse bine pe-un caracter inimic.*

Prima parte a poeziei este destinată elogiului, a doua parte, criticii. Scriitorii importanți, în opinia lui Eminescu, sunt evocați prin crearea unor metafore: *Cichindeal gură de aur, Mumulean glas cu durere, Liră de argint, Sihleanu – Donici cuib de-nțelepciune*; sau prin referințele la operele reprezentative ale scriitorilor, aici intervenind fenomenul *intertextualității*. Anton Pann este evocat prin opera „Povestea vorbei”, Ion Heliade Rădulescu prin poemul „Anatolida” (*Eliad zidea din visuri și din basme seculare/ Delta biblicelor sfânte, profețiilor amare*), Cezar Bolliac prin versurile intitulate „Clăcașul” (*Bolliac cânta iubagul ș-a lui lanțuri de aramă*), Iancu Văcărescu prin „Primăvara amorului” (*Văcărescu cântând dulce a iubirii primăvară*). Sunt amintiți și alții scriitori români. Costache Negruzzi este evocat prin referința la nuvela „Alexandru Lăpușeanu” (*Iar Negruzzi șterge colbul de pe cronice bătrâne,/ Căci pe mucedele pagini stau domniilor române*), Vasile Cârlova prin poezia „Marșul oștirii române” (*L-ale țării flamuri negre Cârlova oștirea cheamă*), Grigore Alexandrescu prin elegia „Anul 1840” (*Palid stinge – Alexandrescu sânta candel-a sperării,/ Descifrând eternitatea din ruina unui an.*), Dimitrie Bolintineanu prin elegia „O fată tânără pe patul morții” (*Pe-un pat alb ca un lînțoliu zace lebăda murindă,/ Zace palida vergină cu lungi gene, voce blândă*), iar Andrei Mureșanu prin poezia „Un răsunset” (*Mureșan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită,/Rumpe coarde de aramă cu o mână amorțită*).

Poetul acordă o atenție deosebită lui Vasile Alecsandri, elogierii rolului acestui scriitor revenindu-i trei strofe. Mihai Eminescu îl numește „rege-al poeziei, vecinic tânăr și fericit”. Mihai Eminescu subliniază complexitatea operei lui Alecsandri, făcând referințe la volumele: „Doine” (*Ce din frunze îți doinește*), „Legende” (*Vre-mea lui Ștefan cel Mare*), „Pasteluri” (*Visul apelor adânce și a stâncelor cărunte*), „Mărgăritărele” (*Sau visând o umbră dulce cu de-argint aripe albe*), „Dridri” (*Când o cântă pe Dridri*).

Conform Leonidei Maniu, „Epigonii” comportă un caracter universal. În articolul său, intitulat *Caracterul universal al poemului „Epigonii”*, autorul aduce o serie de argumente care reliefează ideea că antiteza construită de Eminescu la nivel național, poate fi raportată la nivel universal, tratând o problemă vehiculată în întregul spațiu literar și, mai întâi, în cel uman: „În sfârșit, la cel mai înalt nivel al forței

sale de iradiație universală, dincolo de spațiul spiritual al unei singure sau al mai multor literaturi, ca și de cel al literaturii și artei propriu-zise, *Epigonii* pare a răsfrânge unele modalități de a se manifesta ale spiritului uman însuși.” [11, p. 115]

II. Preponderența textelor de artă poetică în cea de-a doua etapă de creație eminesciană

Pentru a doua etapă de creație eminesciană, am studiat textele ce conțin elemente de *ars poetica* scrise între anii 1872-1881. Ne referim, în acest context, la textele intitulate: „Odin și poetul” (1872), „Aducând cântări mulțime” (1874), „Cărțile” (1876), „Sonet satiric” (1876), „Eu nu cred nici în Iehova” (1876), „Cu gândiri și cu imagini” (1876), „Iambul” (1878), „Învierea” (1878). Încheierea a celei de-a doua etape de creație coincide cu anul apariției „Scrisorii I”, pe care o vom analiza în contextul celei de-a treia etape.

Poezia „Odin și poetul” debutează cu indignarea poetului la bănuială că opera sa va fi lecturată de cititori care admiră și adoptă fără discernământ tot ce este la modă, transformând literatura într-una patetică: *Ei cer să cânt... durerea mea adâncă/ S-o lustruiesc în rime și-n cadențe/ Dulci ca lumina lunii primăvara/ Într-o grădină din Italia./ Să fac cu poezia mea cea dulce/ Damele să suspine, ce frumoase/ Pot fi pentru oricine. Pentru mine/ Nu. Și juni nătăngi cu țigarete-n gură, /Frizați, cu sticla-n ochi, cu cioc sub dinți./ Să reciteze versuri de-ale mele/ Spre-acoperi cu-espresia adâncă/ Unei simțiri adevărate – niște mofturi.* În pofida unei receptări sincere, a înțelegerii de către cititori a suferinței trăite de poet, acesta tot s-ar considera nedreptățit, deoarece, pe seama nefericirii lui, ceilalți s-ar consola pe ei înșiși: *O, și de-ați plânge chiar, dacă durerea/ Adevărată și neprefăcută/ V-ar topi ochii și a mea cântare/ V-ar arde sufletul din voi... Atuncea/ E și mai rău – și-atunci și mai puțin/ Va gândi cineva pe un moment/ L-acei nefericit ce le-a avut.* Identificăm astfel, victimizarea poetului, care se consideră util doar prin nefericirea lui generatoare de poezie: *Au nu știi ei cu toții/ Că dacă vor seca a mea durere/ Cu mângâieri – atunci și izvorul/ De cânturi va seca...*

Și în cazul poeziei „Aducând cântări mulțime” poetul se întreabă care va fi viitorul scrierilor sale: *Aducând cântări mulțime/ Și mai bune și mai rele, /Mă întreb cu îndoială/ Cine caută la ele?* Descoperim, prin urmare, preocuparea poetului cu referire la soarta artistului. Mihai Eminescu tratează problema percepției textului, în situația în care acesta este evitat sau rămâne necunoscut, nu din cauza lipsei de valoare, ci fiindcă destinatarul produsului literar manifestă o atitudine neutră sau aceasta lipsește cu desăvârșire. Starea de neliniște a poetului nu este nedreptățită, în acest context amintind de receptarea operei eminesciene în mediul basarabean. În articolul *Receptarea lui Eminescu în Basarabia. Abordări secvențiale*, Maria Șleahțișchi creionează lipsa de acces a basarabenilor la literatura românească de peste Prut, fapt generat, însă, de factorul ideologic. Autoarea remarcă o *recuperare întârziată*: „În „limba moldovenească” opera lui Eminescu începe să fie publicată după moartea lui Stalin. Prima ediție a operei eminesciene apărută în Republica Socialistă Sovietică Moldovenească datează din anul 1954”. [17, p. 11]

În poezia „Cărțile”, surprindem două nume care demonstrează relația conglutinată între creația eminesciană și literatura universală, fiind surprins fenomenul de

intertextualitate. În text, eul, care se echivalează cu personalitatea lui Eminescu, își exprimă convingerile despre aspectele importante ale poeziei. În prima parte a poeziei, Eminescu își exprimă admirația pentru creația shakespeariană, adoptând stilul expresiv al acestuia: *Shakespeare! adesea te gândesc cu jale,/ Prieten blând al sufletului meu;/ Izvorul plin al cânturilor tale/ Îmi sare-n gând și le repet mereu. /Atât de crud ești tu, ș-atât de moale,/ Furtună-i azi și linu-i glasul tău;/ Ca Dumnezeu te-arăți în mii de fețe/ Și-nveți ce-un ev nu poate să te-nvețe.* În strofa a doua a poeziei, poetul recunoaște influența covârșitoare a unui filosof „al morții”, cum afirmă el, aici conturându-se imaginea lui Schopenhauer: *Mai am pe-un înțelept... cu-acela iar/ Problema morții lumii o dezleg;/ Ș-apoi mai am cu totul pentru mine/Un alt maestru, care viu mă ține...*

Mihai Eminescu nu ezită să schițeze imaginea poeziei într-o manieră ironică în textul „Sonet satiric”, cum creionează imaginea caricaturală a „poetului” în versurile intitulate „Poet”. Poezia este elaborată în timpul campaniei antijunimiste a „Revistei contimporane”, în care are un rol important și V.A. Urechia, criticat în repetate rânduri și în publicistică: *Pișcată-ți este mâna ta de streche,/ De miști în veci condeiu pe hârtie -/ Dureaz-un șir sau fabrică o mie:/ Cuvinte -nouă-or fi, dar blaga veche./ Ce are-n gând un om, aceea scrie,/ Nimic nou tu n-ai de spus, Ureche.*

Poezia „Eu nu cred nici în Iehova” aparține epocii ieșene și aceasta reprezintă o *confesiune subiectivă cu note polemice*. Ultima strofă redă crezul eminescian, poetul declarându-se, categoric, romantic: *Nu mă-ncântați nici cu clasici,/ Nici cu stil curat și antic -/ Toate-mi sunt de o potrivă,/ Eu rămân ce-am fost: romantic.*

Cu referire la textul „Cu gândiri și cu imagini”, se vehiculează ideea că prima strofa a poemului exprimă „cele două părți esențiale” din care este constituită poezia eminesciană, și anume: „structurile de suprafață (conceptuale)” și cele „de profunzime (imaginare)”: *Cu gândiri și cu imagini/ Înnegrit-am multe pagini/ Ș-ale cărții, ș-ale vieții/ Chiar din zorii tinereții.*

Poezia „Iambul” demonstrează perseverența poetului în căutarea formei perfecte, acesta mizând pe elementul prozodic: *De mult mă lupt când în vers măsura,/ Ce plină e ca toamna mierea-n faguri,/ Ca s-o aștern frumos în lungi șiraguri,/ Ce fără piedeci trec sunând cenzura.*” Ultimele două versuri divulgă preferința eminesciană pentru piciorul de vers iambic – unitate metrică a versului compusă din două silabe, dintre care prima este neaccentuată, iar cea de a doua accentuată: *Dar versul cel mai plin, mai blând și pudic,/ Puternic iar – de-o vrea – e pururi iambul.*

În textul intitulat „Învierea”, de asemenea, este tratată problema poeziei. Poetul mediază comunicarea omenirii cu elementul divin, precum preotul oficializează serviciul sacru în scopul propagării credinței și valorilor religioase. Poetul devine un sacerdot, iar poezia un *act sacerdotal*, Eminescu tinzând să se apropie de tradiția poeziei populare cu un caracter de ritual: *C-un muc în mâni moșneagul cu barba ca zăpada,/ Din cărți cu file unse norodul îl învață/ Că moartea e în luptă cu vecinica viață,/ Că de trei zile-nvinge, cumplit muncindu-și prada.*

Observăm, așadar, în a doua etapă de creație, un număr generos de titluri ale unor texte în structura cărora Mihai Eminescu tratează tema poeziei, reliefând elemente de versificație și prozodie, idei cu privire la *forma* și *fondul* poeziei, precum și modele literare care îl inspiră.

III. A treia etapă de creație și consolidarea conștiinței poetice

A treia etapă de creație eminesciană este cea cuprinsă în anii 1881-1883. Deși numărul operelor în care sunt tratate probleme de literatură este mic în această perioadă, considerăm că acum are loc consolidarea conștiinței poetice. Acest fapt este demonstrat de textele: „Scrisoarea I” (1881), „Scrisoarea II” (1881), „Criticilor mei” (1883).

„Scrisoarea I” are o structură modernă, complexă, aceasta împletind o serie de teme regăsite în universul eminescian, printre care se numără poetul și poezia. Mihai Eminescu își dorește să ajungă *poet arhetipal* care, prin poezie, va pătrunde în conștiința universală sau cea superioară: *Pe când luna strălucește peste-a tomurilor bracuri,/ Într-o clipă-l poartă gândul îndărăt cu mii de veacuri.* În versurile *Ba să vezi... posteritatea este încă și mai dreaptă./ Neputând să te ajungă, crezi c-o vrea să te admire?/ Ei vor aplauda desigur biografia subțire*, poetul sugerează faptul inevitabil de a fi criticat de către posteritate, dar și de către contemporani, în vizorul acestora aflându-se „biografia subțire”, nu valoarea artistică.

În „Scrisoarea II”, Mihai Eminescu subliniază realitatea autentică a poetului. În interogația *De ce pana mea rămâne în cerneală, mă întrebi?/ De ce ritmul nu m'abate cu ispita-i de la trebi?/ Iambii suitori troheii, săltărețele dactile?*, surprindem dezolanta neputință a poetului de a crea, procesul de creație fiind tulburat de intervențiile banalului. În seria de interogații: *De ce nu voiu pentru nume, pentru glorie să scriu?/ Oare glorie să fie a vorbi într-un pustiu?*, poetul punctează ideea de valoare poetică și condamnă promovarea mediocrității.

Poezia „Criticilor mei” este adresată, respectiv, criticilor lui Eminescu. **Prima strofă a poeziei** exprimă concepția lui Eminescu despre poet și raritatea adevăratelor valori literare: *Multe flori sunt, dar puține/ Rod în lume o să poarte./ Toate bat la poarta vieții, Dar se scutur multe moarte.* În strofa a doua a poeziei, scriitorul condamnă versurile seci, lipsite de stil și semnificație, considerându-le inutile: *E ușor a scrie versuri,/ Când nimic nu ai a spune,/ Înșirând cuvinte goale/ Ce din coadă au să sune.* Poetul invită criticii la meditație și la autocritică, utilizând drept instrument interogația: *Pentru-a tale proprii patimi,/ Pentru propria-ți viață,/ Unde ai judecătorii,/ Nendurații ochi de gheață?* Ultima strofă a poeziei poartă o nuanță concludivă, dar vine și ca un verdict al neputinței celor care critică neîntemeiat poezia pe care nu au abilitatea s-o înțeleagă și, cel mai important, să o conceapă.

Prin urmare, în această perioadă, remarcăm atitudinea lui Mihai Eminescu față de critică, în încercarea de schițare a unor căi de interpretate a textelor descoperind profilarea unei conștiințe poetice.

Bibliografie:

1. BIDU-VRANCEANU, Angela et. al. *Dicționar de științe ale limbii*. București: Editura Nemira & Co, 2005. ISBN 973-569-762-9.
2. CĂLINESCU, G. *Curs de poezie. Principii de estetică*. București, 1994. 157 p. ISBN 973-9409-18-0.
3. CĂLINESCU, G. *Opera lui Mihai Eminescu. Vol.2*. București: Academia Română, 2016. 606 p. ISBN973-27-0804-2.
4. CĂLINESCU, G. *Viața lui Mihai Eminescu*. Chișinău: Litera, 1998.
5. CIFOR, Lucia. Între „poezia gramaticii” și „gramatica poeziei”. În: *Studii eminescologice*. Cluj-Napoca: Editura CLUSIUM, 2014, vol. XVI. p. 201-207. ISSN 1454-9115.

6. CURTESCU, Margareta. Un homocantas – poetul, act orfic – poezia. In: *SEMN*. 2010, nr. 4.
7. DUMITRESCU-BUȘULENGA, Zoe. *Eminescu. Creație și cultură*. Editura Nicodim Caligraful, 2016. 344p.
8. *EMINESCU. Opere: [în 8 vol.]* (coordonatorul ediției: acad. Mihai Cimpoi). 2008. Chișinău: Gunivas, 2016. 5580 p. ISBN 9789975908726.
9. EMINESCU, Mihai. *Opere I*. Ediție critică îngrijită de Perpessicius, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”. București, 1939.
10. EMINESCU, Mihai. *Poezii tipărite în timpul vieții* (ediție critică îngrijită de Perpessicius). București: Editura Vestala, Editura Alutus-D, 1994.
11. MANIU, Leonida. Caracterul universal al poemului „Epigonii”. In: *Studii eminescologice*. Cluj-Napoca: Editura CLUSIUM, 2014, vol. XVI. p. 112-123. ISSN 1454-9115.
12. MANOLESCU, Nicolae. *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură* Pitești: Paralela 45, 2008. 1528 p. ISBN 9789734703593.
13. MIHĂILESCU, Dan C. *Întrebările poeziei*. București: Editura Cartea românească, 1998.
14. MILICĂ, Ioan. Poezie și limbaj. In: *Limba Română. Revistă de știință și cultură*. 2010, nr. 9-10.
15. MILICĂ, Ioan. Eminescu despre limbă și literatură. In: *Limba Română. Revistă de știință și cultură*. 2013, nr. 7-8 .
16. PANAITESCU, Val. *Terminologie poetică și retorică*, Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1994.
17. ȘLEAHTIȚCHI, Maria. Receptarea lui Eminescu în Basarabia. Abordări secvențiale. In: *Studii eminescologice*, Cluj-Napoca: Editura CLUSIUM, 2014, vol. XVI. p. 9-33. ISSN 1454-9115.

CZU 821.161.1.09-3”19”(092)Тургенев И.С.:81.161.1”22

СИМВОЛИКА ФЛОРООБРАЗОВ И ИХ ХУДОЖЕСТВЕННАЯ РОЛЬ В ПОВЕСТИ И. С. ТУРГЕНЕВА «АСЯ»

Наталья ПОНЯТОВСКАЯ, студентка филологического факультета
Бельцкого государственного университета имени Алеку Руссо
Научный руководитель: **Вячеслав ДОЛГОВ**, доктор, конференциар

Abstract: *The given article investigates the symbolism of plants in the Turgenev's novelette "Asya". It shows that the symbolism of plants in Turgenev's creation is based on interaction of two cultural traditions: Slavic worldview and the European tradition of the language of flowers. It also demonstrates the aesthetic role of images of flora in the author's literary work.*

Keywords: *symbol, plant, language of flower, Slavic worldview, cultural tradition, aesthetic role.*

Л. Н. Толстой в письме А. А. Фету (от 11 марта 1877 г.) особо подчеркивает мастерство И. С. Тургенева-пейзажиста: «Одно, в чем он мастер такой, что руки отнимаются после него касаться этого предмета, – это природа» [13, с. 798]. По мнению исследователя Г. Д. Гачева, именно в природе «коре-

нится образный арсенал национальной культуры (архетипы, символы), метафорика литературы, сюжеты искусства» [7, с. 28].

Исследователи отмечают, что символический потенциал языка растений стал активно использоваться в русской литературе со второй половины XVIII века. Растение, упомянутое в художественном произведении, нередко использовалось автором не только для создания природного фона, но и приобретало дополнительный скрытый смысл. Развитию символики растений во многом способствовало активное использование языка цветов в этикетной культуре и публикации первых словарей цветов в Европе, в числе которых, например, «Азбука Флоры, или Язык цветов» Б. Делашене, и др. Язык цветов (салам) – условный, с его помощью в этикетной культуре зашифровывали любовные и дружеские послания. В нем за каждым растением закреплялось определенное символическое значение.

Однако истоки русского флоросимволизма обнаруживаются задолго до появления первого «цветочного алфавита». Формирование растительной символики происходит в глубокой древности, так как в мировосприятии язычников связь человека с миром природы была одной из основ жизни. Символика растений определяется не только характером мифологических представлений, но и спецификой лингвокультуры. Так, например, цветение и зелень растений у славян ассоциируется с жизнью, здоровьем, счастьем, а увядание, засыхание, опадание листьев – со смертью [17, с. 407].

Традиционный символ (соотносимый со знаком), по мнению Н. С. Валгиной, представляет собой *«устойчивый, одноплановый и однозначный художественный образ, закрепленный традицией употребления»* [6, с. 75]. Эту же мысль высказывает и Н. А. Кожевникова: *«Традиционные символы имеют опору в широкой культурной традиции. Они как бы привносятся в литературное произведение извне с характерным для них значением, которое надо знать»* [9, с. 14]. В данной статье мы трактуем символ как образ с неисчерпаемой многозначностью, глубинный смысл которого определяет семантическую перспективу его развития. В отличие от традиционного индивидуально-авторские символы не закреплены традицией употребления, они отражают специфику мировосприятия писателя, именно поэтому могут быть «многослойными» и неоднородными, что нередко создает основания для различных интерпретаций. Следует подчеркнуть, что изучение растительной символики предполагает выявление традиционного значения, обусловленного культурой (славянской и общеевропейской), а также индивидуально-авторских смысловых приращений, представленных в художественном произведении.

Многочисленность растительных образов в произведениях И. С. Тургенева объясняется его убежденностью в том, что *«человек связан с природой тысячью неразрывных нитей: он ее сын»* [15, с. 439].

Рассмотрим подробнее символическое значение флорообразов в произведении И. С. Тургенева «Ася», написанном в 1858 году. Природа и человек здесь тесно взаимосвязаны. «История души человеческой», история Аси и ее любви показана сквозь призму пейзажа. Так, уже в самом начале повести

проводится такая параллель: «человек не растение и процветать ему долго нельзя» [16, с. 149]. Посредством отрицательного сравнения человека с растением акцентируется внимание на мимолетности юности героя, а вместе с тем и всей жизни.

Отметим, что художественный параллелизм «человек» – «растение» или «часть растения» сохраняется на всем протяжении повествования. Так, например, Ася сравнивается с дичком: «этот дичок недавно был привит» [16, с. 164]. В «Толковом словаре живого великорусского языка» В. И. Даля дичок определен как «непривитое плодовое дерево» [8, с. 441]. Таким образом, автор подчеркивает не только нелюдимость Аси, ее стеснительность («полудикая прелесть»), но и ее юный «цветущий» возраст. Соотнесенность героини с цветущим растением подчеркивается также метафорой «лицо расцвело» («ее милое лицо расцвело бы радостью и тишиною восторга») [16, с. 191].

Художественное пространство повести формирует особый природный топос. Поле, сад, лес осмысляются автором как средоточие растений, что подтверждается такими примерами, как: «последние умиравшие плошки, зажженные студентами в саду гостиницы, освещали снизу листья деревьев, что придавало им праздничный и фантастический вид» [16, с. 155], «я отправился домой через потемневшие поля, медленно вдыхая пахучий воздух» [16, с. 156], «тонкий запах смолы по лесам» [16, с. 166]. В этнолингвистическом словаре «Славянские древности» отмечено, что в мифологии и фольклоре поле – locus «наделяемый признаком бесконечности, безграничности и трактуемый как культурная периферия, граница «своего» и «чужого» миров» [4, с. 133]. Указанная разграничительная функция поля явно обозначена в таких примерах: «я отправился домой через потемневшие поля» [16, с. 156] (поле в данном примере служит границей, разделяющей пространство дома Н. Н. и пространство дома Гагина с Асей), или «Я выбрался из города и пустился прямо в поле» [16, с. 189]. В данном контексте поле выступает границей города и пригорода. Образ поля в контексте «широко разбегались холмы и поля» [16, с. 154] выступает символом бескрайности. Границей «своего» и «чужого» (в значении «неосвоенного») пространства выступает и лес, что отчасти отражено в контексте: «Дорога к развалине вилась по скату узкой лесистой долины» [16, с. 157].

Сад считается символом идеального мира, космического порядка, гармонии [14, с. 319]. Вероятно, именно поэтому герои И. С. Тургенева любят находиться в саду: «Мы [Н. Н. и Гагин] вышли в садик» [16, с. 156]. Сад становится природным фоном бесед двух героев, местом, где Н. Н. поведал свою «тайну несчастной любви» [16, с. 157]. Природный мир будто подталкивает героя к искреннему признанию, исповеди.

Растительный мир повести «Ася» многообразен. Он представлен как флоронами с обобщенно-родовым значением, так и частными разновидностями деревьев, кустарников и цветов. В повести обнаруживаем такие обобщенно-родовые слова, обозначающие растительность:

- цветок: «...тут есть цветы на стенах, которые непременно полить надо» [16, с. 158]. Цветок – символ беспределности природного совершенства.

Цветы, по мнению Дж. Тресиддера, символизируют красоту, весну, молодость, «духовное совершенство», «божественное благословение» «краткость жизни», являются «эмблемой круговращения», которая охватывает все циклы жизни человека, но заканчивается не смертью, а возрождением [14, с. 402];

- дерево: «...искривленные деревца свешивались с седых бойниц и рухнувших сводов» [16, с. 157]. Дерево традиционно считается символом роста, развития. Об идее роста сообщает и такой признак данного образа, как искривленность, т.е. деревья в любых природных условиях не прекращают своего роста;
- куст: «Я прошел мимо куста, где пел соловей, я остановился и долго слушал: мне казалось, он пел мою любовь и мое счастье» [16, с. 192]. Куст не имеет закреплённой символики. В данном контексте куст становится «свидетелем» счастья героя, фоном, на котором раскрывается эмоциональное состояние образа-персонажа.

Можно заметить, что чаще других флоронимов в повести возникает виноградник (также виноград и виноградная лоза). Мы насчитали 9 упоминаний этого флорообраза. Н. И. Толстой в этнолингвистическом словаре «Славянские древности» подчеркивает, что виноград является символом жизни и продолжения рода. В славянской народной культуре он наделен признаком святости. Такое представление сложилось на основе библейской легенды, согласно которой человек спасся от потопа, забравшись на виноградную лозу, доросшую до неба [1, с. 374 – 377]. Таким образом, устанавливается ассоциативная связь виноградной лозы с Мировым Древом, которое также считалось символом жизни и гармонии. Кроме того, виноград считается символом плодovitости.

Отметим, что виноград и виноградная лоза в повести связаны с образом Аси и Гагина: «Мы живем за городом, – <...> в винограднике, в одиноком домишке» [16, с. 153]. Именно в Асе кипит жизнь, естественная и неподдельная, а ее гармония с миром природы проявляется в ее «полудикой прелести». Отсутствие цельности и гармонии проявляется в Н. Н., пространство которого не связано с образом виноградника, герой проходит мимо него к Асе. Если учитывать, что виноградная лоза приравнивается к образу Мирового древа, то место, где произрастает виноград и живет Ася, – центр мира, райский уголок, где царит гармония, поэтому рассказчика так влечет в ее пространство.

В селамной традиции виноградный лист передавал значение «Люби и наслаждайся» [12, с. 64]. Так как упоминание винограда, виноградной лозы связано с образом Аси, полагаем, что за образом винограда может быть закреплено и такое тайное послание героини Н. Н. Селамное значение виноградного листа соотносится с основной мыслью повести: «у счастья нет завтрашнего дня; у него нет и вчерашнего; оно не помнит прошедшего, не думает о будущем; у него есть настоящее – и то не день, а мгновенье» [16, с. 191 – 192].

Обращает на себя внимание и такой образ, как дикая яблоня, которая также выступает характерной приметой пространства Аси: «Мы вошли в ворота и очутились на небольшом дворике, до половины заросшем дикими яблонями

и крапивой. *На уступе сидела, точно, Ася. Она повернулась к нам лицом и засмеялась, но не тронулась с места*» [16, с. 158]. Известно, что яблоня в славянском мировосприятии связана с комплексом положительных значений (ростом, здоровьем, плодородием, красотой). В словаре «Славянские древности» отмечается, что данное дерево часто фигурирует в обрядах, связанных с детьми и деторождением, является символом плодovitости, жизненного начала, любви. В фольклоре и магии яблоня выступает символом девушки, прежде всего невесты [5, с. 611 – 612]. И в повести дикая яблоня связывается автором с образом героини, на что указывает также наличие лексемы «дикая» в составе наименования дендронима и в описании героини («*полудикая прелесть*») [16, с. 174], («*этот дичок недавно был привет*») [16, с. 164].

Крапива имеет свойство «обжигать», а образ Аси связан с огнем: «*Сама Ася, с ее огненной головой, с ее прошедшим, с ее воспитанием, это привлекательное, но странное существо – признаюсь, она меня пугала*» [16, с. 185], или «*С огнем шутить нельзя. Вы не знаете Асю; она в состоянии занемочь, убежать, свиданье вам назначить...*» [16, с. 183]. В селамной традиции за крапивой была закреплена фраза: «*Берегись, я девица*» [12, с. 80], что на наш взгляд, соответствует вспыльчивости, непредсказуемости Аси, которая сравнивается, например, с порохом: «*...с нею мне беда. Порох она настоящий. До сих пор ей никто не нравился, но беда, если она кого полюбит!*» [16, с. 173].

Образ ясеня, как и виноградника, можно рассматривать как один из вариантов воплощения Мирового Древа (например, в скандинавской мифологии). Данное дерево является символом плодородия, олицетворяет непобедимость жизни [14, с. 433]. Однако в повести «Ася» оно наделяется индивидуально-авторской символикой, становится символом одиночества: «*просиживал долгие часы на каменной скамье под одиноким огромным ясенем*» [16, с. 151]. Ясень является любимым деревом Н. Н. Героя роднит с данным дендронимом одиночество. Так, на фоне образа ясеня раскрывается одиночество Н. Н. до встречи с Асей и его одиночество, обусловленное отъездом Аси. Последнее упоминание образа ясеня не предвещает герою счастливой развязки: «*на другой стороне Рейна маленькая моя мадонна все так же печально выглядывала из темной зелени старого ясеня*» [16, с. 194]. Определение «печально», отражающее настроение, задает тон повествованию, готовит читателя к финалу произведения, в котором подытоживается жизнь героя: «*Осужденный на одиночество бессемейного бобыля, доживаю я скучные годы*» [16, с. 195].

В древних славянских верованиях воплощением мирового дерева считался дуб. Этот дендроним в повести связан с Гагиным: «*Гагин добрался до знакомой уже мне долины, присел на камень и начал срисовывать старый дуллистый дуб с раскислыми сучьями*» [16, с. 163]. Дуб в определенной степени отражает внутреннюю сущность героя, его превосходство над Асей. Отметим, что традиционной культуре славян дуб – самое почитаемое дерево, символизирующее силу, крепость, мужское начало [2, с. 141]. Дуб также является эмблемой зрелости. По мнению Дж. Тресиддера, он символизирует «*мощь, выносливость, долготлетие*» [14, с. 87].

Липа в повести «Ася» выступает в своем традиционном символическом значении, является символом дружбы и сотрудничества [14, с. 196], что подтверждается таким примером из произведения: *«Может быть, не всякий знает, что такое коммерш. Это особенного рода торжественный пир, на который сходятся студенты одной земли или братства <...> студенты сидели за столами под обстриженными липками»* [16, с. 151 – 152]. Кроме того, как отмечает Н. И. Толстой, липа в славянской культурной традиции считалась святым деревом, деревом Богородицы, оберегающим место, где произрастает от бед [3, с. 112 – 113]. Вероятно, именно поэтому вековые липы – это первый растительный образ, на который обратил внимание Н. Н., прибыв в город: *«Городок этот мне понравился своим местоположением у подошвы двух высоких холмов, своими дряхлыми стенами и башнями, вековыми липами...»* [16, с. 150].

Интерес представляет и такой флорообраз повести, как конопля, который автор поэтизировал. В индивидуально-авторской картине мира И. С. Тургенева он предстает символом родины Н. Н., символом России: *«Помнится, я шел домой, ни о чем не размышляя, но с странной тяжестью на сердце, как вдруг меня поразил сильный, знакомый, но в Германии редкий запах. Я остановился и увидел возле дороги небольшую грядку конопли. Ее степной запах мгновенно напомнил мне родину и возбудил в душе страстную тоску по ней. Мне захотелось дышать русским воздухом, ходить по русской земле»* [16, с. 161].

Ключевым образом-символом произведения является ветка гераниума. В книге Л. М. Мартыановой «Легенды и мифы о растениях» сообщается, что согласно древнему славянскому поверью, лепестки герани способны привлечь внимание любимого человека. Для этого их нужно положить в полотняный мешочек и постоянно носить с собой [10, с. 53]. Полагаем, что данное поверье было известно и И. С. Тургеневу, поэтому в повести герань представлена как цветок любви *«На тебе, возьми, – прибавила она [Ася], бросая Гагину ветку гераниума, – вообрази, что я дама твоего сердца» <...> Н. уходит, – возразил Гагин, – он хочет с тобой проститься <...> в таком случае дай ему мою ветку, а я сейчас вернусь. <...> Гагин протянул мне молча ветку. Я молча положил ее в карман...* [16, с. 161].

Отметим, что в селамной традиции герань обозначала просьбу о тайном свидании: *«Мне надобно тайком с тобой увидеться и поговорить»* [12, с. 67]. Чтобы понять сохраняет ли герань свое селамное значение, проанализируем подробнее события, которые происходили после вручения ветки гераниума. Итак, в приведенном выше фрагменте Ася полущитя вручает ветку герани Гагину, позже Н.Н. становится невольным свидетелем разговора героев (их условного свидания) в беседке:

«Недалеко от этого места, в стороне от дорожки, находилась небольшая беседка из акаций; я поравнялся с нею и уже прошел было мимо... вдруг меня поразил голос Аси, с жаром и сквозь слезы произносивший следующие слова:

– Нет, я никого не хочу любить, кроме тебя, нет, нет, одного тебя я хочу любить – и навсегда.

– Полно, Ася, успокойся, – говорил Гагин, – ты знаешь, я тебе верю.

Голоса их раздавались в беседке. Я увидел их обоих сквозь негустой переплет ветвей. Они меня не заметили.

– Тебя, тебя одного, – повторила она, бросилась ему на шею и с судорожными рыданиями начала целовать его и прижиматься к его груди.

– Полно, полно, – твердил он, слегка проводя рукой по ее волосам» [16, с. 165].

Позже разговор, окутанный тайной для героя, состоялся и между Асей и Н. Н. (который еще не осознал, что его любят):

« – Помните, вы вчера говорили о крыльях?.. Крылья у меня выросли – да лететь некуда.

– Помилуйте, – промолвил я, – перед вами все пути открыты...» [16, с. 180]. Любовь меняет внутреннее состояние героини, что передается метафорой выросших крыльев.

Заметим, что ветку гераниума герою дает Гагин, который позже станет вестником любви Аси к Н. Н., «лишним» свидетелем отношений героев. Ася открывает тайну своей любви брату, а Гагин рассказывает об этом другу. Робкого Н. Н. отпугивает тот факт, что тайна их любви вскрылась: *«И вот теперь все кончено! – начал я снова. – Все. Теперь нам должно расстаться»* [16, с. 188]. Слова Н. Н. заставляют героиню уехать.

Описанные события позволяют утверждать, что герань частично сохраняет и свое селамное значение. Автор описывает объяснение Аси в любви к Гагину и разговор об «окрыленности» Аси и Н.Н. Эти две беседы, с одной стороны, окутаны тайной, с другой стороны, у них есть свидетели, потому тайна перестает быть таковой. Однако, на наш взгляд, первоначальное желание Аси о тайном свидании, заложенное в селамном значении герани, все же сохраняется.

Герань в данном произведении можно назвать и символом памяти, так как она хранит в себе теплые воспоминания о былой любви, о юности героя. В представлении Н. Н. герань вырастает до сакрального образа: *«я храню, как святыню, ее записочки и высохший цветок гераниума»* [16, с. 195], так как является фактом связи с Асей, с прошлым. Замечаем, что цветок герани, упомянутый в финале произведения, высохший. М. Р. Ненарокова в статье «Язык цветов: образ сухих листьев в европейской и русской поэзии первой половины XIX века» пишет, что *«сухие ветви, листья, цветы, плоды» – «символы увядания и утраты и чувств, с ними связанных»* [11, с. 57]. Любовь Н. Н. к Асе, как и чувство глубокого сожаления, герой пронес через всю жизнь. Пути героев больше не пересеклись, сохранился только цветок герани как память об Асе и ушедшей любви. В связи с этим в финале повести возникает образ «ничтожной травки» и звучит философское обобщение Н.Н.: *«Что осталось от меня, от тех блаженных и тревожных дней, от тех крылатых надежд и стремлений? Так легкое испарение ничтожной травки переживает все радости и все горести человека – переживает самого человека»* [16, с. 195].

Проанализировав флорообразы повести «Ася», мы выявили, что за ними чаще всего закреплена традиционная славянская символика, однако встре-

чаются и индивидуально-авторские приращения, например, образ конопли выступает символом родины, образ ясеня – символом одиночества, образ герани – символом памяти. Следует отметить, что растения в данном произведении совмещают символическую и характерологическую функции. Так, например, сравнение Аси с дичком, с дикой яблоней, отражает стремление автора использовать дополнительные способы характеристики героини, дает возможность актуализировать такие ее черты, как застенчивость, нелюдимость, красоту и молодость («полудикую прелесть»). Ряд проанализированных флорообразов сохраняет и свое селамное значение, например, крапива или герань.

Библиография:

1. АГАПКИНА, Т. А. Виноград. В: *Славянские древности: этнолингвистический словарь*. Т. 1. Москва: Международные отношения, 1995. с. 374 – 377.
2. АГАПКИНА, Т. А. Дуб. В: *Славянские древности: этнолингвистический словарь*. Т. 2. Москва: Международные отношения, 1999. с. 141 – 146.
3. АГАПКИНА Т. А, УСАЧЕВА В. В. Липа. В: *Славянские древности: этнолингвистический словарь*. Т. 3. Москва: Международные отношения, 2004. с. 112 – 114.
4. АГАПКИНА, Т. А. Поле. В: *Славянские древности: этнолингвистический словарь*. Т. 4. Москва: Международные отношения, 2009. с. 133 – 137.
5. АГАПКИНА, Т. А. Яблоня В: *Славянские древности: этнолингвистический словарь*. Т. 5. Москва: Международные отношения, 2012. с. 611– 613.
6. ВАЛГИНА, Н. С. *Теория текста*. Москва: Логос, 2003. 280 с.
7. ГАЧЕВ, Г. Д. *Ментальности народов мира*. Москва: Алгоритм, 2008. 544 с.
8. ДАЛЬ, В. И. *Толковый словарь живого великорусского языка*. Т. 1. Москва: Цитадель, 1998. 2720 с.
9. КОЖЕВНИКОВА, Н. А. *Словоупотребление в русской поэзии начала XX века*. Москва: Наука, 1986. 256 с.
10. МАРТЪЯНОВА, Л. М. *Легенды и мифы о растениях*. Москва: Центрполиграф, 2014. 511 с.
11. НЕНАРОКОВА, М. Р. Язык цветов: образ сухих листьев в европейской и русской поэзии первой половины XIX века. В: *Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова*, 2015, №2, с. 57-60.
12. ОЗНОБИШИН, Д. П. *Селам, или Язык цветов*. Москва: ГПИБ России, 2014. 134 с.
13. ТОЛСТОЙ, Л. Н. *Собрание сочинений*. Т. 18. Москва: Художественная литература, 1984. 911 с.
14. ТРЕСИДДЕР, Дж. *Словарь символов*. – Москва: Фаир-Пресс, 1999. 448 с.
15. ТУРГЕНЕВ, И. С. О записках ружейного охотника С. Т. Аксакова. В: *Полное собрание сочинений и писем*. Т. 4. Москва: Наука, 1980. с. 500 – 509.
16. ТУРГЕНЕВ, И. С. *Полное собрание сочинений и писем*. Т. 5. Москва: Наука, 1980. 546 с.
17. УСАЧЕВА, В. В. Растения. В: *Славянские древности: этнолингвистический словарь*. Т. 4. Москва: Международные отношения, 2009. с. 406 – 412.

USING PHRASEOLOGICAL UNITS WITH ZOONYMIC ELEMENTS IN TEACHING ENGLISH IN THE 5th FORM

Irina COSTEȚCAIA, student, Faculty of Philology,
Alecu Russo Bălți State University

Scientific adviser: Svetlana FILIPP, university assistant

Rezumat: *Articolul este axat pe tehnica de utilizare a unităților frazeologice, ce conțin nume de animale, în predarea limbii engleze în clasa a 5-a. Sunt prezentate cinci etape de familiarizare a elevilor cu o nouă unitate frazeologică: vizualizarea imaginii, utilizarea contextului, determinarea sensului, traducerea și consolidarea, care sunt demonstrate în detaliu în baza folosirii unei serii de unități frazeologice cu nume de animale în predarea limbii engleze în timpul practicii școlare.*

Cuvinte-cheie: *unități frazeologice, nume de animale, imagine, vizualizare, context, sens, traducere, predare.*

Using Phraseological Units (PhUs) in teaching a foreign language plays an important role in maintaining the motivation and interest from the part of the students to learn this language. Pupils gain additional knowledge making use of PhUs, because these language units carry information about the culture, lifestyle, as well as about the traditions and customs of the native speakers whose language they are studying. The knowledge of PhUs of a foreign language enriches the vocabulary of pupils, develops their views, helps them learn the figurative meaning of the language and introduces them to the folk wisdom. The study of PhUs at school seems necessary, because PhUs are one of the most expressive and vivid means of the language that help to make speech more colourful. The use of PhUs in teaching English is one of the most effective methods of enhancing pupils' interest, their performance and activity during classes. In addition, the use of PhUs develops pupils' creative initiative, allowing them to express their own thoughts and feelings, fact that favorably affects the psychological climate in the classroom during the lesson. During our practice at school I made an attempt to introduce PhUs in the process of teaching English during my classes. I concentrated more on the PhUs containing names of animals, that is, on zoonymic phraseology. The use of namely this type of phraseologisms is motivated by my research interest and not only. PhUs containing names of animals are quite common and are actively used in any language. We also think that pupils, especially at this level, can learn with interest such types of PhUs and memorize them quickly. Thereof, it seemed interesting for me to observe how these PhUs will be assimilated by pupils alongside with the basic vocabulary for this level. So, to familiarize pupils with a new PhU I used five steps: *picture viewing, using context, determining meaning, translation and consolidation*. Further, I will demonstrate how I used the above mentioned steps on concrete examples, and namely, I will show how I introduced four PhUs associated with weather while teaching Unit 3, Lesson 1 "Round the Year" from the textbook "English For You" for the 5th form [1, pp. 42-43]. Thus, pupils got acquainted with the following zoonymic PhUs:

- *to rain cats and dogs* – “to rain heavily/to pour”
- *brass monkey weather* – “very cold weather”
- *lovely weather for ducks* – “wet, rainy weather”
- *dog days of summer* – “the hottest days of summer”

First I introduced the PhU *to rain cats and dogs*. I started with viewing a picture, illustrating this PhU.

Then I offered pupils this PhU in context. I suggested reading a series of sentences containing this PhU and pupils tried to guess its meaning in the given contexts.

*How will you go to play football today? **It's raining cats and dogs.***

*I think it's not safe to drive the car now. **It's raining cats and dogs.***

*Don't forget to take your umbrella, **it's raining cats and dogs** outside.*

The pupils easily determined the meaning of the presented PhU: “to rain very hard” or “to rain heavily”.

After determining the meaning of *to rain cats and dogs* pupils attempted to translate it into the native language, in our case, into Russian. The pupils had to choose the right variant of translation out of three suggested Russian variants:

кошки и собаки

лечь как из ведра

купать кошек и собак

The pupils indicated without doubt to the second variant in the list: “лечь как из ведра”.

Subsequent consolidation was accompanied by making up a dialogue using this PhU. For example, the following is a sample dialogue composed by two pupils:

- *Hello, Andrew. How are you?*

- *Hello, John. I am fine, thank you. And you?*

- *I am not bad.*

- *Did you have a good trip to the beach yesterday?*

- *Not really, it **rained cats and dogs**, so we had to come home early.*

The second PhU we worked with was the PhU *brass monkey weather*. I suggested pupils to look at a picture representing this PhU. Then I offered them to read three sentences containing this PhU and asked them to guess its meaning.

*The weatherman says minus 10 degrees and strong winds for tomorrow. That's **brass monkey weather.***

*John, it's **brass monkey weather** outside tonight! It's **brass monkey weather** today. You'd better put on warm clothes!*

The pupils immediately gave the meaning of the PhU: “extremely cold weather”. Then the pupils translated the PhU into Russian. Out of three translated options (“холодная погода”, “медная обезьяна”, “непогода”) they chose “холодная погода” for *brass monkey weather*. Finally, the pupils made up mini dialogues applying this PhU. Next follows one of the pupil’s dialogues:

- *Hello, John. Did you finish your homework?*
- *Hello, Andrew. Yes.*
- *Let's go to play in the yard.*
- *It's **brass monkey weather** today.*
- *You must put on warm clothes!*

The next PhU (from the three previously mentioned) was *lovely weather for ducks*. Again I presented a picture, illustrating the named PhU. Then I started asking the pupils suggestive questions – “Who is depicted in the picture?” They answered: “A duck in the rain”. I asked: “Do ducks like rain and water?” The pupils answered in chorus: “Yes!”

After that I wrote the PhU on the board. The pupils had to make sentences using it, and put into words the meaning of the PhU.

*It rained all day and it was **lovely weather for ducks**.*

*It's **lovely weather for ducks**, but I don't like it.*

*What is the weather like?- It's **lovely weather for ducks**, take the umbrella.*

The pupils’ examples were followed by the explanation of the meaning of the PhU – “wet, rainy weather”.

Then I wrote on the blackboard three variants of translation of this PhU into Russian. Pupils had to choose the correct form. Out of “прекрасная погода для уток”, “дождливая погода” and “лечь как из ведра” they picked the variant “дождливая погода”.

To get hold of this PhU pupils again worked in pairs making up small dialogues. For example:

- *What's the weather like today?*
- *It's **lovely weather for ducks**.*
- *Oh, a lot of rain!*
- *How do you like this weather?*
- *It's lovely weather for me, too. I like to play in the rain.*

The last PhU connected with weather and presented at this unit was *dog days of summer*. Acquainting the pupils with this PhU I started a conversation about seasons. Then I asked the pupils a question – “Who loves summer?” The majority of them raised their hands. I also asked them about their activities in summer, whether they have pets and if they like to play with them. After that I placed a picture illustrating the stated PhU on the blackboard.

I continued asking suggestive questions: “How do your pets behave in summer?”, “Do they like to play a lot, or are they lazier than usual?” Then I wrote three sentences on the board around the picture. Pupils had to read these sentences and guess the meaning of the PhU.

*During the **dog days of summer** people prefer to stay at home.*

*I love to swim in the swimming pool during **the dog days of summer**.*

*It's **dog days of summer** and my cat sleeps all day.*

Thus, the pupils could easily deduce the meaning of the PhU *dog days of summer* – “the hottest days of summer”. Further, the pupils chose the correct variant of translation out of three suggested variants (“непогода”, “самые жаркие дни лета”, “собачьи дни”). They named the second variant - “самые жаркие дни лета” (usually from July to the end of August).

In order to reinforce the PhU I suggested pupils to make up a short story (5-6 sentences) using this PhU. A sample of a story written by the pupils is presented below.

*It is summer vacation. The weather is nice, even if it is very hot. All the children are having fun outside. But where is Alex? He is in his house. He is playing video games. He doesn't like **the dog days of summer**.*

After that I performed another activity intended to consolidate all the three PhUs connected with weather. I divided the pupils into four groups according to the seasons – winter, spring, summer and autumn. The regarded PhUs with zoonymic elements were written on the blackboard. Parts of the PhUs were mixed. Pupils had to put the parts together and then the pupils of each group had to identify one PhU corresponding to the weather appropriate to their season. The goal was to complete the task correctly and quickly.

The pupils enjoyed this activity immensely. They detected the right parts of the PhUs and the corresponding PhU for each group in no time. When the class was over the pupils kept asking when they will perform more activities like this.

Here I presented four PhUs and the ways or steps through which they were introduced to the pupils of the 5th form. I introduced other PhUs as part of the topical vocabulary of the lessons I was teaching during my practice at school.

Finally, I can say that using PhUs that include names of animals in teaching English, even to such young learners, turned out to be exciting and entertaining. The pupils worked actively, with enthusiasm. I did not see “bored” ones. Every time I used a new PhU at a certain lesson I managed to capture the pupils’ interest, they were all involved in the activities, becoming animated and lively, often even bustling. Some PhUs caused smile or laughter among pupils. However, the attention of the pupils was constantly concentrated on the tasks, they proved creative and worked efficiently during the whole lesson. Everyone had the opportunity to answer and demonstrate his/her knowledge, forgetting about the usual embarrassment when pupils are afraid to answer or speak because of mistakes they can make. Moreover, they were looking forward to new assignments based on zoonymic PhUs. So, we may conclude that using PhUs which include names of animals as part of the vocabulary is captivating and engaging particularly for the pupils of this age, for the most part enhancing their interest for studying the foreign language.

References:

1. IGNATIUC, Iulia, FOCA, Ludmila et alia. *English for You (Pupil’s Book) 5th form*. Chişinău: Prut Internaţional, 2015. 128 p. ISBN 978-9975-54-198-5.
2. SIEFRING, Judith. *Oxford Dictionary of Idioms*. Oxford: Oxford University Press, 2004. 346 p. ISBN-13: 978-0198527114.
3. SPEARS, Richard. *NTC’s American Idioms Dictionary (3rd Edition)*. Illinois: NTC Publishing Group, 2000, 544 p. ISBN: 0-8442-0273-8.
4. URBOM, Ruth. *Longman American Idioms Dictionary*. London: Pearson Education ESL, 2000. 402 p. ISBN: 97805823057.
5. КУРИЛОВА, Анна. *Новый фразеологический словарь русского языка*. Москва: Дрофа, 2009. 790 с. ISBN: 978-5-9576-0410-5.

CZU 811.111`373.4(072.3)

WAYS OF TEACHING BLENDED WORDS AT THE GYMNASIUM LEVEL

Zinaida CHERGAN, student, Faculty of Philology,
Alecu Russo Bălţi State University

Scientific adviser: **Angela CĂLĂRAŞ**, university assistant

Rezumat: *Engleza modernă a dat naștere unui număr mare de cuvinte complexe noi, care sunt reflectate în viața cotidiană și arată că limbajul se confruntă cu explozia neologismelor. Articolul dat propune metode de învățare a cuvintelor telescopate la nivel gimnazial. Am divizat toate metodele de predare în 2 grupe mari: tradiționale și netradiționale (metode creative, jocuri, metode de gândire critică). În acest articol, propunem următoare tipuri de modele a cuvintelor telescopate, ce combină metode tradiționale și netradiționale.*

Cuvintele-cheie: *cuvinte telescopate, cuvinte Portmanteau, metode de predare, metode tradiționale, metode netradiționale (inovatoare), nivel gimnazial.*

In the wider sense, in Modern English blended words are new coinages formed by merging parts of words into one. For example, *dancercise* = *dance* + *exercise* - a system of aerobic exercise using dance movements [8] or *jazzercise* = *jazz* + *exercise* - a type of fitness training combining aerobic exercise and jazz dancing [8]. Ambiguous understanding of the essence of this linguistic phenomenon and the uncertainty of the criteria for its definition, attributing blend words either to particular type of abbreviation or compounding. This has led to an abundance of existing terms denoting this class of lexical units such as *portmanteau words*, *amalgam words*, *hybrids*, *blends*, *coalesced words*, *fusions*, *telescope words*, *composite words*, which in fact denote other names of blending. Many linguists interpret this word-formation process analyzed by us in different ways.

According to J. Algeo (1977), the term *blending* refers to a combination of two or more forms, where at least one has been shortened. *The shortening can be by simple omission of a part of a word or it can be a result of overlapping sounds or letters* [2, p. 47].

Due to the Lewis Carroll's masterpieces the blended words were spread in many areas of English. He is the author of the famous poem *Jabberwocky* from *Alice Through the Looking Glass* (1871), which is composed of telescopic words (in English these words are called portmanteau words). A good example is the blend word *galumphs* made up by L. Carroll. At first sight, it seems incomprehensible because it does not exist in normative English, but upon closer examination, the reader will be able to recognize in it two English words, *to gallop* and *to triumph*, or rather, not whole words, but their parts. Having recognized two source words in the author's neoplasm, it will be easy for a native speaker to guess what new meaning the word *galumph* takes. The semantics of this word combines the semantics of both components, and it can be translated into Russian and Romanian as "*торжественно скакать / de sărit solemn / solemnly jumping*". Lewis Carroll was the first who defined these unusual words: *You see it's like a portmanteau - there are two meanings packed up into one word* [4, p. 83].

It should be also noted that, even though blending is a productive way of word formation, blended words are not studied at school as a separate lexical topic.

We further suggest examples of exercises for studying blended words at the gymnasium classes that will help the students to distinguish differences between blended words from words formed by another word-formation way.

1. The distinction between compound and blended words

Arrange the words in the two columns. Identify the words from which they are derived.

Raindrop, pixel, watermelon sunflower, sunbrella, infotopia, lighthouse, newspaper, obamanna, teaspoon, faction.

a) Blended words:

b) Compound words:

2. The distinction between blended and shortened words

Group the following shortenings according to their structural type:

a.m., EU, email, smog, bike, exam, fridge, Internet, photo, UK, telecast, VIP, WiFi, WWW/www.

Shortened Words:

- 1) Abbreviation:
- 2) Portmanteau words:

According to Edward Anthony (1963), the method is an overall plan for a systematic presentation of language based upon a selected approach but techniques are the activities that are carried out in the classroom [3, p. 65].

Currently, there are more than a hundred methods of studying foreign languages. Methodologists distinguish between traditional and non-traditional methods of teaching like games, methods of critical thinking and creative methods. Let us consider some of them, which, in our opinion, are most applicable for studying the Blended Words at the gymnasium level.

Traditional teaching methods

Traditional teaching methods are methods developed in centuries-old pedagogical practice and retaining their relevance to date, which is the basis of the learning process. Among the traditional methods are the audio-lingual method, the grammar-translation method, the communicative method and others. And we will focus our attention on these three methods and show how these methods can be applied for studying blended words.

Applying of Audio-lingual method for studying Blended Words

Teaching Blended Words, we suggest using the song: *Workaholic* by 2 Unlimited. By listening to the song, we can learn the structure *I'm a workaholic* and introduce the blend word *workaholic* into the students' vocabulary. In this way, using the analogy with the structure of blends, we can propose them to study other blended words, the knowledge of which is useful for students' everyday communication, for example, *I'm a shopaholic*; *I'm a chocoholic* or *I'm a foodaholic*. Thus, listening to this song will serve as a preparatory stage for the introduction of these structures in the students' speech practice. This word-formation can be studied with such lexical topics as *Hobbies*, *What do you like most in the world?* or *Food*.

Grammar-translation method

To demonstrate and to apply this method in teaching blended words, we propose a text *Are you a chocoholic?* which allows combining the study of blended words with a grammatical topic *Present Simple* (Forming interrogative sentences in *Present Simple Tense*).

In addition, with the example of this text, the teacher can improve the students' translation skills.

Are you a chocoholic?	Sunteți un chocoholic?
Do you like chocolate? Do you like it very much? Does a piece of chocolate satisfy you or isn't it just enough? Do you need a bar of chocolate when you feel depressed? Just one? Be careful - you may be addicted!	Vă place ciocolata? Vă place foarte mult? Vă ajunge bucată de ciocolată sau nu? Aveți nevoie de o bară de ciocolată atunci când vă simțiți deprimat? Doar de una? Fiți atenți - s-ar putea să fiți dependenți!
Chocolate contains small amounts of three drugs. When you get too much of any of the three, your body becomes chemically dependent - addicted - on the drug.	Ciocolata conține cantități mici de trei droguri. Când le primiți prea mult din oricare dintre cei trei, vă faceți dependent de ei.

<p>One of the drugs is caffeine, which is also in coffee and tea. Caffeine is a stimulant, and can also interfere with the way you absorb vitamins. Another drug in chocolate is also a mild stimulant. The third drug causes your brain to produce a type of hormone that makes you feel happy. That's why you like it so much!</p>	<p>Unul dintre droguri este cofeina, care este, de asemenea, în cafea și ceai. Cofeina este un stimulent și poate interfera și cu modul în care absorbiți vitaminele. Un alt drog care conține ciocolată este, de asemenea, un stimulent ușor. Al treilea drog determină creierul dvs să producă un tip de hormon care vă face să vă simțiți fericit. De aceea vă place atât de mult!</p>
<p>In Britain, the average person eats nine kilos of chocolate a year. That's too much! And too much of any drug is harmful. So next time you unwrap the third or fourth chocolate bar of the day, watch out! [9]</p>	<p>În Marea Britanie, persoana obișnuită mănâncă nouă kilograme de ciocolată pe an. Este prea mult! Și prea mult din orice drog este dăunător. Așa că data viitoare când desfaceți a treia sau a patra bară de ciocolată a zilei, aveți grijă!</p>

After reading the text, students are invited to consolidate the grammar and ask their deskmate: *What do you like?* It is proposed to find out whether they are chocolate lovers as well since the key blend word of this text is *chocoloholic*.

3. The communicative method (Communicative Approach)

In the work of one the Russian linguist L. Sakaeva *Methods of teaching foreign languages* it is reported that the communicative method of teaching foreign languages is one of the most popular in the world today. Many linguists consider it the most progressive and most effective method [14, p. 33].

To show how this method works in examining blended words, the teacher invites students to discuss the topic *Workaholism is the "disease" of modern mankind or not?*

Following the preliminary reading of the text *Workaholism*, which is given below, students should reason their answers. Those students who consider that this is a disease make tips on how to cure it. The Blend keyword for this text is *Workaholism*.

Workaholism

Has anyone ever called you a workaholic? Have you wondered what Workaholism is? Sometimes it's like an alcohol, chocolate addiction and sometimes even worse. Workaholism can be expressed in a mild or severe form. Each of us is a workaholic. Some of such people are ready to sacrifice a family only in order to achieve their goals. But another of such people doesn't think only about their career development, but they want to provide a better life for their children.

It has been proven that most workaholics are people working on a computer. Such people most often think only of themselves.

Such people most often think only of themselves. They cannot live without doing anything. Work for them is a beloved person, family, even hobby and entire life.

According to most physicians, if you are a workaholic, then take one day off and devote it to yourself, relaxing without thinking about the work. You need to remember that everything has a limit and you are not a robot.

And this break can help you to become closer to your family or to religion, art, sport or to play into something. But it's up only to you.

The Humanization of the learning process involves major changes in all areas of teaching a subject: from content to teaching methods. As a result, innovative methods have received great recognition.

Non-traditional (innovative) methods of teaching Blended Words

I. Games as a teaching method of Blended Words

According to Tompkins & Blanchfield, *games carry a particular place role in ESL teaching as they work as a facilitator of pupils' language learning* [11, p. 23]. Furthermore, *learning can be enhanced better by positive criticisms from educators or students' taking an interest in the gathering or class* and these motivate them more efficiently for achieving the objectives of the lesson [7, p. 56]. As Graves (2013) mentioned, *the use of games can develop domains of words and relatedness with the reason that games engage pupils in practicing and rehearsing the words* [5, p. 37]. Consequently, games are widely used for learning new words, since only through didactic games children better reproduce material, quickly remember new words and the lesson is productive and interesting.

Thus, the students are asked to fulfill the following tasks:

Tasks: Find the hidden words from which the words of the blended words are formed and decode the meanings of the words. (For finding one hidden word students receive - 1 point, for determining the meaning - 2 points. Points are added up and in this way the winner will be determined)

- 1) foolosophy – persoană limitată care se preface că este deșteaptă; (fool+phylosophy);
- 2) Helfie (hair + selfie) – fotografie cu o coafură;
- 3) Legsie (legs + selfie) – poza picioarelor, adesea pe fundalul unui peisaj pitoresc;
- 4) (Book)shelfie (shelf + selfie) – o fotografie a unui raft de cărți ca o demonstrație a lărgimii intereselor și a profunzimii cunoștințelor;
- 5) Addictionary (addiction + dictionary) – prea atașat de dicționar;
- 6) Happenstance (happen + circumstance) – o coincidență fericită;
- 7) Googlennium (Google + millenium) – generația ce accesează și caută informație pe „Google”;

II. Methods of critical reflection of the material in teaching

This group of methods includes, for instance, clustering. Clustering is a way of graphical organization of the material, which makes it possible to visualize the mental processes that occur when immersed in a particular topic. According to J. Langan (2001) and F. Alawi (2011), *“Clustering is also known as diagramming, or mapping, is another strategy that can be used to generate material for a paper. In addition, clustering is a brainstorming activity that generates ideas, images, and feelings around a topic or stimulus word. Clustering method is similar to brainstorming activity that we can use to generate ideas”* [8, p. 25].

As an example, the application of this method can be used when studying the topic *“Summer Plans”* with the introduction of the blend word Sunbrella into students' vocabulary (at the Evocation stage)

Sunbrella

- 1) Umbrella - sun - heat - drink (water)
- 2) umbrella - rain - rainbow
- 3) Rest - vacation - idleness - good mood
- 4) Rest - a book - a hobby - interest.
- 5) beach - sea - shells - romance

III. Creative methods of teaching Blended Words

a. Storytelling

Storytelling is the art of a captivating a story that conveys some value [15, p. 91]. The method was first proposed in the early 90s. The author of the Storytelling method (TPR Storytelling) is Blaine Ray. Stories help the students to develop their vocabulary by making connections between known and unknown words.

Studying the Blended Words, we suggest that students have the following homework: they should compose their story using the blended words that they already know and present it at the next lesson. As an example we provide a story compiled by us:

Mrs. Workaholic and Mr. Shopaholic

There is one really unusual place with extraordinary people. This place is called *Chococyclemania*. *Chococyclemania* is the city where different and unique people are gathered. In short, there are the bee's knees or bounty of the society. A good example of this is *Mr. Beefalo*, a famous banker in the country. This man doesn't know mercy, but knows how to make money even with a glass of water. Thanks to him, many different buildings were built, of unusual shape and for very strange purposes. But one of the largest was a *Policenauts Company*. *Chococyclemania* is not the city of thieves, of poor people, but it's a city of entrepreneurs, the city of real *Sharktopus* and their labour.

But today we will talk about the *Mr. Beefalo* daughter's husband *Mr. Shopaholic* who is the CEO of *Policenauts Company* and *Mrs Workaholic* works there as a tax consultant. They are neighbours not only at work, but also at home. Only *Mrs Workaholic* has a small two-story house completely devoid of right angles but has a big upside down house. At the beginning many of their neighbours, even his wife thought that they have *showmance* but in fact they are *frenemies*.

One day, *Mr. Shopaholic* played golf and at that time, his wife went in for *dancercise* and accidentally fell into the beloved vase of *Mr. Beefalo* daughter's. That was when they had *brunch*.

Fun's only just started, Ms. Beefalo, who was no longer young, but very beautiful, was very upset, and her father, feeling a light profit, asked to pay moral damages in the amount of one million *Chocogolds*. And if they didn't pay, then his wife would be quit, and the house would be confiscated.

Her father was already celebrating the victory, but he didn't take into account his daughter's plans. From school, she was in love with Mrs. Workaholic, but he didn't pay attention to her, although she was considered the topstar. Then, Ms. Beefalo delivered an ultimatum that either he divorced his wife and married her, or they would say goodbye to their property and she would go to the court.

Thus, Mr. Workaholic married the richest girl in the city and managed to become bankrupt in a year. And the father of the richest girl in the city continued to work and collaborate with Mrs. Workaholic, who without her ex-husband became a successful employee and she was also rich since there was no longer anyone to spend money on.

b. Cinquain

Cinquain from French *Cinquains* (five) is an unrhymed; five-line poetic form appeared in the USA at the beginning of the 20th century under the influence of Japanese poetry.

Rules for compiling the Cinquain

The first line is the topic of Cinquain, it contains one word (usually a noun or pronoun), which denotes the object or subject that will be discussed.

The second line are two words (most often adjectives or participles), these words give a description of the signs and properties of the object or object selected for Cinquain.

The third line is formed by three verbs or participles that describe the characteristic actions of the object.

The fourth line is a four-word phrase expressing the personal attitude of the author of the Cinquain to the described subject or object.

The fifth line is one word describing the essence of an object [13, p. 238].

Strict adherence to Cinquain spelling rules is optional. For example, to improve the text in the fourth line, you can use three or five words, and in the fifth line – two words. There are variants of using other parts of speech as well.

There is an example of Cinquain, which is based on blended words:

1. **Chocoholic**
2. Loving chocolate, tasting chocolate.
3. Adore, enjoy, treat, (bite off chocolate)
4. Chocolate is my life
5. A blend word

1. **Sunbrella**
2. Hot day, tanned
3. Rest, lie, be lazy
4. Sunbrella - your sun protection!
5. A blend word

c. Word Journal

As a method, the students choose one word that they learned during the lesson, or pupils can invent their own word and speak about this word formation and about the meaning of this new word [12, p. 5]. For example, the teacher says that many people would choose the word *Workaholic*, because they have been working the last two months without any rest *like a squirrel in a wheel*. And the teacher asks the students what word they would choose and why. Students are given 2 minutes to think and to answer the question in written form individually. Then the students work in group and discuss about words. The teacher monitors and helps if it is necessary without interrupting the fluency.

The teacher asks the students to compose their own Blend Word. The teacher gives the example of the new word with a definition *Insoholia* = *Insomnia* + *Alcoholia* or *Insodence* = *insomnia* + *dependence* - a person who cannot sleep at night, but falls asleep in the morning at a certain time and it can be at 3 am or 4 am.

Thus, we presented the opportunity to study blended words in different ways, both traditional and non-traditional, requiring the manifestation of ingenuity, analytical and creative abilities of students. We offer a combined study of blended words with other word-formation patterns. The need to study blended words is explained by the fact that they contribute to the development of students' linguistic competence, enrichment of their vocabulary, the formation of word-formation skills, development of analytical thinking and language guesses among the students.

References:

1. ALAWI, Fikri Fauzi. *Improving Students' Ability in Writing Descriptive Text. Using Clustering Technique*. Department of English, Education Faculty of Tarbiyah and Teachers Training "Syarif Hidayatullah" State, Islamic University Jakarta, 2011.
2. ALGEO, John. *Blends, a structural and systemic view*. American Speech 52, Journal of the American Dialect Society, 1977.
3. ANTHONY, Edward M. *Approach, Method, and Technique*. ELT Journal, Volume XVII, Issue 2, 1 January 1963, p. 63-67.
4. CARROLL, Lewis. *Through the Looking-Glass and what Alice found there*. [online] [citat 18.03.2020]. Disponibil: <http://birrell.org/andrew/alice/IGlass.pdf>
5. GRAVES, Michael F. AUGUST, Diane, & Jeannette MANCILLA-MARTINEZ, *Teaching Vocabulary to English Language Learners*. New York, NY: Teachers College Press, 2012.
6. KUMAR, Rita & LIGHTER, Robin. *Games as an Interactive Classroom Technique: Perceptions of Corporate Trainers, College Instructors and Students*. International Journal of Teaching and Learning in Higher Education, 2007, p. 53-63.
7. LANGAN, John. *English Skills*. New York: McGraw-Hill Companies, inc. 2001, 6th edition, p. 25.
8. LEXICO, Powered by Oxford. [online] [citat 18.03.2020]. Disponibil: <https://www.lexico.com/definition/dancercise>
<https://www.lexico.com/en/definition/jazzercise>
9. NeeDoc, *Atividade de Ingles – Texto Do Chocolate*. [online] [citat 18.03.2020]. Disponibil: <https://needoc.net/atividade-de-ingles-texto-do-chocolate>
10. RAVES, M. F. August, D., & Mancilla-Martinez, J., *Teaching vocabulary to English language learners*. New York: Teachers College Press, 2013.
11. TOMPKINS, G. E., & BLANCHFIELD, C. L. *Teaching vocabulary: 50 creative strategies, grades 6-12*. Upper Saddle River, N.J.: Pearson/Merrill/Prentice Hall, 2008.
12. YEE, Kevin. *Interactive Techniques*. Faculty Center for Teaching and Learning, [online] [citat 18.03.2020]. Disponibil: https://fctl.ucf.edu/wp-content/uploads/sites/5/2019/02/interactive_techniques.pdf?fbclid=IwAR05agdqlBWVm-O8YLwp__htp3XmYC6U718Z1TXVQLfomBp552t2SIPkERQ
13. АШИМ, У. М. *Синквейн как средство развития творческих способностей учащихся*. Вестник РУДН, 2015, №5. С. 237-241.

14. САКАЕВА, Лилия *Методика обучения иностранному языкам*. Казань, Казанский федеральный университет, 2016.
15. СВИРИДОВА, Татьяна. *Применение техники "сторителлинг" на уроках иностранного языка как средства формирования коммуникативной компетенции*. Вестник научных конференций, №6, 2017, С. 92-93.

CZU 811.161.1`373.7-84:811.111`373.7-84

AN INVESTIGATION OF RUSSIAN PROVERBS ACCORDING TO THEIR TRANSLATION INTO ENGLISH

Diana BENDAS, student, Faculty of Philology,
Alecu Russo Bălți State University

Scientific adviser: **Svetlana FILIPP**, university assistant

Rezumat: În acest articol sunt abordate proverbele în limba rusă ca parte a vieții umane și a frazeologiei. Articolul începe cu o analizare a definițiilor existente ale proverbului urmată de o investigație a proverbelor în plan comparativ privind traducerea proverbelor din limba rusă în limba engleză. Se subliniază similaritățile și diferențele dintre proverbele ruse și cele din limba engleză. În final articolul include o clasificare a proverbelor conform traducerii lor și o analizare a rezultatelor acestei cercetări.

Cuvinte-cheie: proverb, frazeologie, definiție, analizare, investigație, traducere, comparare, similarități, diferențe, clasificare.

Every language consists not only of simple lexical units, it contains special word combinations that give to the language a unique coloring and expressiveness. These are phraseological units or idioms that have become a constituent and rather significant part of any language enriching and supplementing it with new, explicit connotations. This part of the language is also associated with proverbs. Proverbs have become an integral part of any person's routine speech. It doesn't even matter what layer of the society a particular person belongs to, because using proverbs turned into something ordinary like a morning cup of coffee for breakfast. But applying proverbs in various everyday situations, do we really understand what the term "proverb" means? Actually, we take the proverbs as a matter of course without thinking about the term "proverb". Usually we consider proverbs as short sayings which present the wisdom or a piece of advice given to us by the previous generations. Indeed, according to "Oxford Dictionary of Proverbs", *a proverb is a traditional saying which offers advice or presents a moral in a short and pithy manner*. [5, p. 14] Further, W. Mieder in his work "Proverbs Speak Louder Than Words: Folk Wisdom in Art, Culture, Folklore, History, Literature and Mass Media" affirms that *proverbs are short, generally known sentences of the folklore which contain wisdom, truth, morals, and traditional views in a metaphorical, fixed and memorable form and which are handed down from generation to generation* [3, p.11]. Thus, we can state that proverbs are short and commonly known sentences based upon the rationale, genuineness and standards of any nation transmitted from generation to generation. According to this bunch of definitions we can conclude that Russian proverbs are brief and commonly known sentences which reflect the perception,

reality and perspectives of the Russian nation passed on from father to son since the dawn of time. In other words, they transfer the national and cultural identity and the particularity of thinking of the Russian people which has been forming for a long time, making these people different from other cultures. At the same time, Russian proverbs can show not only the difference of the Russian language from other languages, but also the similarities between them. As a result, this hypothetical discovery of proverbs can become decisive to the Russian language, as well as for the language with which it will be compared, or it will be identified as a similar one. Namely because of this hypothetical discovery of something new between two languages, we have decided to compare the Russian and the English proverbs considering in the present research their translation from Russian into English.

Most of the Russian linguists studied the problem of Russian phraseology within one language, Russian. For example, V.N. Telia, a famous Russian linguist and phraseologist, who investigated the problem of Russian phraseology, compiled some Russian phraseological dictionaries and even founded the Moscow School of Phraseology.

At the same time, within the comparative study of the phraseology of two or more languages, there exist not fewer works than in the phraseology of one language. For example, the Russian scholars M. I. Dubrovin and V. S. Modestov investigated the differences and similarities between Russian and English phraseology. Or, for example, the Russian linguist L. S. Barhudarov studied the correspondences between the Russian and English phraseological units. He singled out three types of correspondences between the phraseological units of these two languages [6, pp. 74-96]:

- *Full Correspondences*
- *Partial Correspondences*
- *Lack of Correspondence*

According to these correspondences, we have classified 150 English selected proverbs from the “Oxford Dictionary of Proverbs” by J. Speake and the “Explanatory Dictionary of English Proverbs” by R. Rydout and K. Whitting and translated them into Russian in the previous research, concerning the analysis of the English and Russian proverbs from point of view of their translation from one language into another. It also seemed to us interesting to make a similar investigation of the Russian proverbs, considering their translation into English. For this reason, we have selected 150 Russian proverbs from “1000 Russian and English Proverbs and Sayings” by A.I. Grigorieva and from the “Russian-English Dictionary of Proverbs and Sayings” by A. Margulis and by A. Kholodnaya. The selected proverbs were classified according to the mentioned above classification by L.S. Barhudarov concerning two languages.

As a result, 56 proverbs out of 150 are assigned to the first group - **full correspondences**. This represents 37.40% of the total number of analyzed proverbs. For example:

- “Глаза – зеркало души.” – “The eyes are the window of the soul.”
- “Если хочешь мира, будь готов к войне” – “If you want peace, you must prepare for war”

- “Мертвый не укусит.” – “Dead men don’t bite.”
- “С собакой ляжешь, с блохами встанешь.” – “If you lie down with dogs, you will get up with fleas.”

Meanwhile, 51 proverbs from 150 selected proverbs are ascribed to the second group, i. e. to **partial correspondences**. This represents 34% of the total number of investigated proverbs. For example, the proverb “Дай ему палец, он и всю руку укусит” is translated into English like “Give him an inch and he will take an ell”. In this case, the words *палец* and *рука* were replaced by more characteristic words to the English language, such as *inch* and *ell* in order to keep the meaning of this proverb in English. Let us analyze another example: the proverb “Одна ласточка не делает весны” which is translated into English like “One swallow does not make a summer”. It can be assumed that this proverb was adapted according to the specificity of the habitat of the English people and of the weather of the United Kingdom. It is widely known that swallows are the harbingers of the warmth's coming, as they usually come back from warm countries, where they had spent winter, in some days or weeks before the warmth. Based on this knowledge, we can make a supposition that swallows in Russia usually come back in spring after their wintering, whereas swallows in the UK usually come back in summer which tells us that the warmth in this country comes much more later, than in Russia. It can be explained by the location of the UK in a colder climate than Russia. In that way, the English people could keep the genuine meaning of the proverb, not translating it word for word. But the most striking example of partial correspondences found by us is the proverb “Знать птицу по перьям, а молодца – по речам” which is translated into English “The bird is known by its note, the man by his words”. It cannot be translated word for word from Russian, therefore the word *перья* is substituted by the word *note* according to the common idea and the perception of birds of the English people, or, rather according to their common conception of the birds' characteristic features. It means that the Russian people consider that the main characteristic feature of any bird is its aspect, or, better to say, its feathering. Whereas the conception of the English people is a little bit different, because they suppose that the main characteristic feature of any bird is its note, or, so to say, its singing. Thus, it is a very good example which shows the cultural diversity and singularity of these nations reflected in their languages.

Finally, the third group – **lack of correspondences** – includes 43 proverbs. This constitutes 28, 60% out of all examined proverbs. This type comprises proverbs which cannot be translated literally or partially into English. Therefore, these proverbs are often translated by a description, or are translated by an English equivalent proverb. For example, the proverb “В чужих руках кусок больше кажется”, which is translated verbatim into English “In the wrong hands a piece seems more”, cannot be transferred literally into English. It is transferred by an equivalent proverb “The grass is always greener on the other side of the fence” which has a closer and more appropriate meaning to the initial Russian proverb. Let us analyze some other examples of this group. For instance, the proverb “Жизнь прожить – не поле перейти” actually could be literally translated into English, but undoubtedly its genuine meaning would be lost. This proverb would become a simple sentence

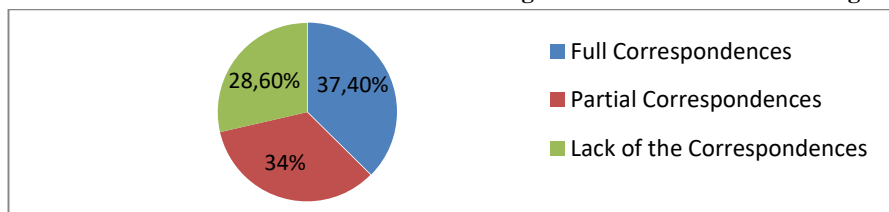
without any special meaning or context. For this reason, it is translated by means of the English proverb “Life is not all beer and skittles”. Let us regard another example: “Языком молотъ – не дрова колотъ, спина не заболит”. It surely cannot be translated word for word, because such a translated version of the proverb would be odd, confusing and unintelligible to the English people, as well as to other English speaking people. To avoid such a misunderstanding, it can be translated by an extremely short, but no less good English proverb “Talk is cheap”, that without doubt simplifies the understanding of the proverb.

The results of the above classification can be seen in the following table and in the succeeding diagram.

Classification of the Russian Proverbs According to Their Translation into English

Group	Number	%
Full Correspondences	56	37,40
Partial Correspondences	51	34
Lack of Correspondences	43	28,60

Classification of the Russian Proverbs According to Their Translation into English

Investigating and analyzing the above-described types of correspondences between the Russian and the English proverbs, it can be observed that the most numerous type is *the full correspondences group* which represents 37, 40% out of 150 selected proverbs. Meanwhile, the least numerous type is *the partial correspondences group* consisting of only 28, 60% out of the whole number of investigated proverbs. It was already presumed by us that the group of full correspondences would prevail upon other ones, because such a result was obtained in the previous research where we tried to classify 150 English proverbs according to their translation into Russian. Though it would be more expected that the group of lack of correspondences would prevail instead of the group of full correspondences, because of the enormous amount of differences between Russian and English, as they belong to the different language families, such as Slavic and Germanic, there were obtained other results. In spite of the differences between these two languages, they turned out to be much closer to each other, fact that is shown in the present work and that gives us the possibility to presume that these two opposite languages were some time influenced by each other in the course of their historical development. Or, maybe they were affected by the same influencer who could be an invader, a colonizer or an aggressor. However, the obtained results may be a proof that Russian and English, being languages of different groups, originated from the same common ancestor language, Proto Indo-European, which presumes so many similarities between them.

References:

1. DABAGHI, Azizollah. PISHBIN, Elham. NIKNASAB, Leila. *Proverbs from the Viewpoint of Translation*, Journal of Language Teaching and Research, Vol. 1, No. 6, 2010. Academy Publisher Manufactured in Finland. pp. 807-814. ISSN 1798-4769.
2. MARGULIS, Alexander. KHOLODNAYA, Asya. *Russian-English Dictionary of Proverbs and Sayings*, Jefferson, North Carolina: McFarland & Company, Inc., USA, 2008. 495p. ISBN 0786437480.
3. MIEDER, W. "Proverbs Speak Louder Than Words": *Folk Wisdom in Art, Culture, Folklore, History, Literature and Mass Media*, New York: Peter Lang Inc., International Academic Publishers, USA, 2008. 357 p. ISBN 1433103788.
4. SYZDYKOV, Kanat. *Contrastive Studies on Proverbs*, Almaty: Elsevier Ltd., Kazakhstan, 2013. 4p. (URL: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S1877042814038178?token=53BAD9CBB8B339269F6F70F13A65A1C0ECCA6CE12A651B1F8150A4D3AEDD8829A1906C9B186F997E73B297D55AAD7502>)
5. SPEAKE, Jennifer. *Oxford Dictionary of Proverbs*, 5th edition, New York: Oxford University Press Inc., USA, 2008. 625p. ISBN 978-0-19-953953-6.
6. БАРХУДАРОВ, С. Л. *Язык и Перевод (Вопросы общей и частной теории перевода)*, Москва: ЛКИ, Россия, 2008. 240с. ISBN 978-5-382-00577-5.
7. ГРИГОРЬЕВА, А. И. *1000 русских и английских пословиц и поговорок*, Москва: АСТ, Россия, 2010. 188с. ISBN 978-5-17-062629-8.
8. ЛИСКЕ, Н. В. *Сравнительный Анализ Английских и Русских Пословиц и Поговорок*, Санкт-Петербург: Издательство «Свое издательство», Россия, 2016. 86 с. ISBN 978-5-4386-1193-6.

CZU 811.111`373.45

THE INFLUENCE OF BORROWINGS ON THE ENGLISH VOCABULARY

Cristina POSTOLACHI, student, Faculty of Philology,
Alecu Russo Bălți State University
Scientific adviser: **Angela CĂLĂRAȘ**, university assistant

Rezumat: Datorită procesului de globalizare, multe limbi preiau abilitatea de a-și îmbogăți propriul vocabular cu diverse unități lingvistice din alte limbi străine. Aceste transformări aduc schimbări atât în viața socială, cât și în cea culturală. Termenii noi apăruti într-o limbă au rolul major de a defini noi realități întâlnite în viața umană, atribuind limbii un aspect internațional. Din aceste considerente procesul de preluare a unor cuvinte noi din alte culturi este foarte important deoarece contribuie la îmbogățirea propriului vocabular.

Cuvinte-cheie: cuvinte autohtone, cuvinte împrumutate, originea cuvintelor, noțiune, vocabular, asimilarea cuvintelor împrumutate, origine, factori sociali, cultură, limba sursă, sferă.

The results of numerous researches prove that the English language has become a universal language, as it is a co-official language of the European countries and many international organizations. However, not everyone knows that there are many other languages at its foundation that have favored to the improvement of its vocabulary. Among the languages that have been a reliable source of borrowings

for the English language are: Celtic, Greek, Russian, Scandinavian, Italian, Spanish, Arabic, Japanese and many others besides.

The Merriam Webster Dictionary defines the notion of borrowing as “the process by which a word from one language is adapted for use in another.” Usually, borrowed words are known as borrowings or loans.

Hock (1986) explains the notion of “borrowing” as “the adoption of individual words, or even large sets of vocabulary items from another language, or dialect.”

The British linguist, David Crystal characterizes the English language as an “insatiable borrower”, because over 70% of its vocabulary includes borrowed words. These are the historical connectors that define the past of the English language, making its learners familiar with the factors that have contributed to its development.

As it is well-known English is a Germanic language and it is not surprising that many English words are of Germanic origin. Many of them have become common in the daily use of the English people. However, there are also intellectual, scientific or cultural terms that have not been fully assimilated into the vocabulary of the language. As it is observed, many German terms are used in medicine, chemistry, physics and geology.

All this can be demonstrated by the following examples.

<i>Sphere</i>	<i>Germanic term</i>	<i>Meaning</i>
<i>Chemistry</i>	“alkaloid”	“any of a group of nitrogenous basic compounds found in plants, typically insoluble in water and physiologically active.” (Collins Dictionary)
<i>Minerology</i>	“zinc”	“any of a group of nitrogenous basic compounds found in plants, typically insoluble in water and physiologically active.” (Collins Dictionary)
<i>Astronomy</i>	“satellite”	"an object which has been sent into space in order to collect information or to be part of a communications system." (Collins Dictionary)
<i>Biology</i>	“plankton”	“a mass of tiny animals and plants that live in the surface layer of the sea.” (Collins Dictionary)
<i>Medicine</i>	“Alzheimer's disease”	“brain disease named for the German neurologist Alois Alzheimer, who first identified it in 1906” (Collins Dictionary)

There are Germanic words that entered the English vocabulary during the Second World War.

They characterize the fascist regime, their army and the situation the people were facing at that time. This field exemplifies the following terms: “bunker”; “Nazi”; “Luftwaffe”. Another meaningful factor that should be mentioned here asserts that the majority of Germanic words have been introduced into English vocabulary in their original form, as there are no appropriate equivalents in the English language.

The vocabulary of Modern English has developed under the influence of various historical events. This factor outlines a large number of French and Latin borrowings, therefore these two languages being the main source of vocabulary enrichment. The Norman Conquest, buried the English language underground, as it brought some significant changes in its vocabulary. These changes consisted in replacing the official language used in the country and in the educational system. It is common knowledge that French borrowings invaded every aspect of English social life, however, the majority of French loans relate to such areas as: politics, economics, law, diplomacy, arts and cuisine. This factor can be proved by the following examples.

- Liberalism   - nationalism   - plebescite
- Capitalism   - regime   - sovereignty
- Bureaucracy   - federal   - constitution

- diplomacy   - accord   - embassy
- protocol   - treaty   - rapprochement
- passport   - alliance   - envoy

- beef   - croissant;   - pork   - salad;
- fillet   - marmalade   - sauce   - mayonnaise
- fondant   - mustard;   - sausage   - soufflé

- music   - stage   - montage   - surrealism   - symbolism
- dance   - canvas   - pallet   - impressionism   - fauvism
- theatre   - portrait   - brush   - cubism   - aquarelle

Although, French was used in all life areas, it was not fully adopted in the use of all English people. The use of French words has been observed to be used for the first time in the speeches of upper-class people. However, the loan-words have undergone some changes in their semantic, morphological and phonetic structure. Their assimilation and use in everyday language of the English people have contributed to the loss of their initial etymology. The Norman Conquest also brought considerable changes in the implementation of English noble titles, e.g. *king, queen, lord, lady, duke, duchess, marquesses, viscount, baron*. French culture has also left its mark on the English military field, e.g. *army, captain, corporal, sergeant and soldier*.

The cultural contact between English and French is observed in the conversations of the English people until now. People use words of French origin, assimilating them according to their own rules of language use.

Spanish immigrants also contributed to the development of the English vocabulary, as it contains a variety of words of Spanish origin. Though it is considered that the United States of America is the host of Spanish culture, researchers show that Spanish words have existed in the English vocabulary for a very long time. The first

Spanish loans have been observed since the 16th century. Therefore, it is known that the words of Spanish origin are more often used by Americans, who have Spanish as their second state language. Most Spanish borrowings include terms related to food, such as: *tamale*, *taco*, *salsa*, *guacamole* and *burrito*. They are usually used in their original Spanish forms. It is known that there are other food terms adopted in English, they are of American Indian origin, but they came into English via Spanish. These include the following examples: *tomato*, *chocolate*, *potato*, *banana*. The Spanish also contributed to the enrichment of English animal terms, which are of Indian Origin. Thus, we can say that *puma*, *jaguar*, *iguana* are just some examples of this type.

Furthermore, Spanish has played a significant role in some of the names of American States. To illustrate the existence of this factor, I would like to mention such examples:

Colorado- “red-colored” (it refers to the color of the river that is the state’s namesake).

Florida- ‘flowers’

Montana comes from ‘*montaña*’ (mountains)

Nevada- ‘snow’

It is worth mentioning that a large number of words are of Italian origin. These are mostly musical terms, such as: *alto*, *piano*, *opera*, *soprano*, *viola*, and so on. Other Italian borrowings that are frequently used in everyday speech are: *pizza*, *broccoli*, *macaroni* and *cappuccino*. This factor occurs due to the use of Italian cuisine that is popular worldwide. However, there are cases when the English people use terms of Italian origin without realizing their significance. For instance, the word ‘*pepperoni*’, English speakers probably know it as a spicy sausage used as a pizza topping. In Italian, this word doesn’t mean ‘sausages,’ at all! The original Italian meaning is ‘peppers.’ ‘*Confetti*’ is another example of Italian borrowings, the English speakers will understand this as the colorful paper you throw at weddings and celebrations but the origin of the word is completely different. In Italian, the word ‘*confetti*’ signifies ‘sugared almonds’. The Italian word for confetti paper is ‘*coriandoli*’. These examples denote the cultural differences between Italian and English languages. That is why, people who use words taken from another culture should be very careful to understand them correctly, in order not to cause certain cultural misunderstandings.

Another language that played a significant role in enriching the English vocabulary with new words is Japanese. Thus, we can state that the vast majority of these words are the symbols of Japanese culture: *geisha*, *kimono*, *samurai*, *judo*, *karaoke* and others. There are Japanese words that are used in their original form. For example, *emoji*, are those little pictures that are frequently used in communication with people on social networks. Actually, not everyone knows that it came from Japanese and it literally means “pictograph”. *Origami* is an old Japanese art which literally means ‘paper folding’, however, nowadays this word is often used in English culture as well. The word *karaoke*, which has become such a popular means of recreation nowadays, has its etymology in Japanese culture. This word denotes a form of entertainment used by different people as a way of relaxation. *Kimono* is another Japanese borrowing, which designates a traditional female dress worn during different cultural events. However, it has become a common attire

during different festivals and graduation ceremonies. It is proven that words borrowed from another language are used as a result of an event. For example, the Japanese word, *tsunami* became widespread after the devastating disaster that struck Indonesia in 2004. This word is considered to be of Japanese origin because such types of natural phenomena often occur in Japan.

It is worth mentioning that English has also adopted words of Russian origin. Though their number is smaller than in other languages, but anyway Russian culture has left its mark on the English Vocabulary as well. The first Russian loans took shape in the 16th century when England and Russia established their first contacts. Then the list was enriched with terms denoting *cuisine, politics, history* and *Russian culture*, due to the establishment of the Soviet Union as the world's supreme power. The most common Russian words used in English vocabulary reflect the cultural aspects of Russian culture. For example: the Russian word '*balalaika*' denotes a traditional instrument of Russian origin, which is used at various cultural festivals. This word has no equivalent in other languages, therefore it was taken over in several languages, as well as in English in its original form. *Matryoshka* is another Russian cultural symbol that is known and spread all over the world. This word is used in the English vocabulary in order to describe this tourist object that fascinates enthusiastic visitors. Moreover, there are also borrowed words that describe the famous Russian cuisine. For instance, tasty pancakes in Russian culture are called "*blini*", they are thinner than the usual English ones. As it is known, they are often served for breakfast or at grand Russian festivals. Another area from which Russian words have been taken is politics. The word '*duma*' is an appropriate example that designates this factor. It comes from the Russian word '*думать*', which means 'to think'. The influence of Russian words is not so visible in the English vocabulary, but still, they have contributed to its enrichment.

It should be noted that, the Romanian language also contributed to the development of the English vocabulary. These words are meant to denote the uniqueness and special beauty of Romanian culture, namely, these are elements that describe our national customs and traditions which represent us as a nation. One of the examples of Romanian borrowings is the word '*hora*' which remarks a type of Romanian national dance, which is prone to capture English tourists. This type of dance exists only in Romanian culture, so it has no equivalent in another culture, thus being taken in its original form. Another word that reflects Romanian culture and is used in its original form is the word '*martisor*'. It refers to a celebration that takes place on the 1st of March to celebrate the beginning of spring. The word '*Martisor*' is known as the national symbol of Romanian people. Undoubtedly, this word can only be understood by the natives, as they know the socio-cultural background of its existence. The Romanian currency also has no equivalent in other languages and in English as well. Therefore, English speakers use this word when it is necessary to specify the Romanian currency. The words of Romanian origin are not very many in the English vocabulary. They manifest the Romanian cultural charm, as they represent the symbols of its culture.

A language is a living substance, so it develops daily taking into account various social, cultural and historical factors. As English is a universal language, it develops and enriches its vocabulary by coming into contact with many other lan-

guages. These languages attach a considerable value to its vocabulary. Due to these cultural contacts, the English language has become so widely used today, containing a limitless number of words from coming different world cultures. The examples mentioned above reflect the historical impact that the English language has faced during its evolution. All these loans entered the language bringing with them the imprint of the source culture, thus attributing to the English language a multicultural value. Furthermore, it can be observed that, each borrowed word has its own background and its own circumstances of appearance in the language, however it carries the same meaning as in the language it came from.

Winding it up, it can be mentioned that containing a significant number of loan words, English is easily understood by most people in the world as it has a multicultural and global touch, making it an international language.

Bibliography:

1. Arnold, I., V. (1973) *The English Word*. Moscow: Higher School, 252 p.
2. Collins English Dictionary (1979).
3. Ghinzburg, R., S. (1979) *A course in Modern Lexicology*. Moscow Higher School, 164 p.
4. Hock, H., H. (1986) *Principles of Historical Linguistics*, 380 p.
5. Merriam Webster Dictionary (1996).
6. *Journal for Research Scholars and Professionals of English language teaching*, issue 6, vol. 2, 2018.

CZU 811.111`373.72

SEMANTIC CONFIGURATION OF SEXIST IDIOMS: RADIAL NETWORKS AND CULTURAL SCRIPTS

Adriana GROSU, student, Faculty of Philology,
Alec Russo Bălți State University

Scientific adviser: **Angela CĂLĂRAȘ**, university assistant

Rezumat: *Limba engleză are o mare varietate de expresii idiomatice, care sunt utilizate pe scară largă. Există o mulțime de expresii idiomatice în limba engleză care exprimă părtinire în favoarea unui sex și îl discriminează pe celălalt. Cele mai multe dintre ele presupun discriminarea împotriva femeilor. Acest articol își propune să crească gradul de conștientizare despre ce sunt expresiile idiomatice sexiste și de ce trebuie să le evităm. Lucrarea începe cu analiza conceptului de expresie idiomatică și include o examinare detaliată a zece expresii idiomatice sexiste, care sunt adesea folosite în limba engleză. Le-am propus alternative corecte din punct de vedere moral, care nu ar ofensa pe nimeni.*

Cuvinte-cheie: *expresii idiomatice, semnificație imprevizibilă, limbă, cultură, discriminare în baza criteriului de gen, context social, sexism, substrat discriminant.*

1. What is an idiom?

An idiom is a conventional expression whose meaning cannot be deduced from the meanings of the words it is built of. It is characterized as formulaic lan-

guage. An idiom's figurative meaning is different from the literal meaning. According to Moon [1998: 3], 'an idiom is a particular lexical collocation or phrasal lexeme, peculiar to a language'. Raymond W. Gibbs [1987] suggests another definition of idiom according to which 'by the term idiom the speaker should learn «dead» metaphors and speech gambits by arbitrarily pairing each phrase some non-literal meaning without any awareness of why these phrases mean what they do'. Trying to define and to analyze the concept of idiom, H. Hulban pointed out that idioms have many tangents with other types of fixed expressions:

The term idiom includes in its broad sense the term phrase. When using idiom in its narrow sense, we will understand only sayings and proverbs that belong to the same literary genre as *aphorism* (a definition, a concise statement of a principle, a percept meant to give food for thought), *maxim* (a philosophical axiom expressing a general truth, or a rule or principle of conduct expressed in a sententious form), *epigram* (a clever and brief expression of thought in verse or prose), and paradox (a seemingly contradictory statement, which appears absurd though it is well founded). (...) Sometimes they are nothing other than aphorisms, maxims, etc., which have gained a large circulation and a fixed form.

[Hulban, 2001:10]

Linguistic literature proves that idioms can be found in every language and learning them is an essential step in language proficiency. It is worth mentioning that English is very rich in idiomatic expressions. However, due to their settled structure and rather unpredictable meaning, idioms are often considered difficult to learn. English language has a wide variety of constructions and combinations, which are largely unchangeable and do not always follow the basic rules of grammar.

All English idioms possess basic common features. The most well-known features are pointed out as follows:

1. Non-compositionality: The meaning of an idiom is not the sum of the meanings of its parts. For example, the meaning of kicking the bucket has nothing to do with hitting the buckets.
2. Non-substitutability: A word in an idiom cannot be replaced by a synonym. We cannot say *kick the pail* instead of *kick the bucket*, even if bucket and pail are synonymous.
3. Non-modifiability: An idiom cannot be changed by applying syntactic transformations. The form of the idioms remains the same in any context. For example, *John kicked the green bucket* has nothing to do with death.

Idioms are classified in different ways in different interpretations. R. W. Gibbs [1987] provides a classification of idioms according to the transparency of meaning into *transparent idioms* (idioms that have a close relationship between literal and figurative meanings) and *opaque idioms* (idioms that have an obscure relationship between its literal and figurative meanings). He also classifies idioms according to their modifiability into: *syntactically flexible idioms* (the idioms that retain their figurative meaning even if transformed into the passive form) and *syntactically frozen idioms* (the idioms that cannot be syntactically transformed into the passive).

It should be remarked that the context sometimes helps us understand idioms.

Undoubtedly, with the help of context, it is much easier to understand the figurative meanings of idioms whose literal and idiomatic interpretations are closely linked than to understand idioms whose literal and figurative meanings are not closely related.

Idioms create difficulties in translation. If we translate them word by word, we usually do not keep the meaning of the text. Most often, in order to preserve the meaning, we have to use equivalent idioms from the language in which we translate, which implies the use of words other than those from the original language. Nevertheless, some idioms may be more universally used than others and their metaphorical meaning can be easily deduced, as they are based on conceptual metaphors, such as *life is a journey*. Thus, they can be easily translated.

2. Analysis of sexism:

An important part of linguistics is the study of the many possible relations, intersections and tensions between language and gender. The language of a nation always reflects its mentality, values and culture. The idioms used in a language say a lot about the way of thinking of the nation that speaks this language. Sexism against women can be found easily in the English lexicon. English-speaking countries where the idea of equality is very emphasized and current, do not seem to be a place of gender discrimination. Notwithstanding this, the English language is sexist. Just think about a simple word we use so often: *waiter*. The female waiter is a *waitress*. Even though we are talking about a man and ten women, we use the plural form for the masculine form *waiters*. Nobody really pays attention to this, but it still makes women less important in the mental representation of the society.

Sexism represents (actions based on) the belief that the members of one sex are less intelligent, able, skillful, etc. than the members of the other sex, especially that women are less able than men [Cambridge Dictionary online]. Sexist expressions have their origins in the mentality of the past. The problem is that these expressions do not reflect the mentality of people today, so they do not represent the English speakers. Do we want to say something that does not represent our personality, views and way of thinking?

Some of the most important linguistic changes affecting English since the 1960s have arisen from the way society has come to look differently at the practices and consequences of sexism. (...) There is now a widespread awareness, which was lacking a generation ago, of the ways in which language covertly displays social attitudes towards men and women. The criticisms have been mainly directed at the biases built into English vocabulary and grammar which reflect a traditionally male-orientated view of the world and which have been interpreted as reinforcing the low status of women in society. All the main European languages have been affected, but English more than most, because of the early impact of the feminist movement in the USA. [Crystal, 1995:368] No doubt the feminist movement has stopped the development of this phenomenon. In this regard, some changes have been made to avoid gender discrimination in English. In vocabulary, words of masculine gender which are commonly used to refer to people, both male and female, have been targeted. Thus, 'chairman' becomes 'chair - person' or 'chair' and 'policeman' 'police officer'. Marital status for men is not marked linguistically: 'Mr.' being

neutral as to whether married or not. The introduction of ‘Ms.’ for women (with some success) attempts to equalize in terms of address (Davies 2007: 52). Another change had to be done regarding to the substitution of the sex-neutral nouns with pronouns. There is not an epicene pronoun in English that can be used in this case. Thus, it is preferred the usage of “they” as an alternative generic pronoun.

We will say that language is sexist if this language expresses bias in favor of one sex and discriminates against the other sex. In most cases, men are privileged, and women are discriminated against. It is not good to use expressions that have a negative connotation and can offend someone. Even though some changes have already been made, there are many issues that still need to be carved.

It is important to know which expressions are sexist in order to know how to avoid gender discrimination and to understand how this phenomenon works. In this paper I will focus on the analysis of several well-known sexist idioms, which are, according to the linguist Ronald Carter, special combinations with restricted forms and meanings that cannot be deduced from the literal meanings of the words which make them up [1993:65]. Thus, an idiom should be learned and analyzed as a single unit. We have to know these sexist idioms in order to find non-sexist equivalents and to get use of them. This would mean to find effective solutions to avoid sexism and to take a first step towards reducing gender discrimination in the language and in society. The following idioms are considered sexist:

1. “To wear the pants” (wear the trousers)

According to Cambridge International Dictionary of Idioms, “to wear the pants” means to be the person in a relationship who is in control and who makes the decisions for both people. This meaning is related to the old ecclesiastical idea that only men can wear pants and women should wear more feminine clothes like skirts. Nowadays it would be weird to tell a woman that she is not allowed to wear pants, because it became a normality. This idiom alludes to the leadership abilities of the men and, respectively, to their absence in the case of women. All people are different and there are a lot of women who can deal with any situation and men who cannot, that’s why it is not correct to use this expression.

2. “To fight like a girl”

This idiom is used more for men. It is hurtful for a man to hear that he fights like a girl and I think that for a girl it is even more hurtful. This idiom is related to the idea that men have more power and they can fight, and women cannot. The fights are stereotypically related to men. It is not always true that women cannot fight or don’t have strength. There are a lot of great fighters that are women. This sounds like an offense for both men and women. We have to avoid using it or to use “be strong” instead of it.

3. “Man up”

This expression is clearly sexist. It is not so nice to say it both for women and men. This idiom can even be used in addressing a woman. It is used to tell someone that they should deal with something more bravely. It alludes that a man is brave and he can deal with everything. Being a man in speaker’s mentality is related to the idea of strength. This means that men can avoid having uncontrolled emotions

as women have and this is not true, because it depends on person. It is not correct to use it because everybody has emotions and the right to express them. In order to encourage someone to deal with a problem we can tell them to be courageous.

4. “Man cannot live by bread alone”

According to Cambridge International Dictionary of Idioms, this idiom is used to say that people need not just food, but also poetry, art, music, etc. to live happily. People need food for soul, not only for body. The word *men* is used as a collective word, it refers to people in general, it involves the whole humanity. It is not fair to use the word *men* for women too and to include them into this category. It is clearly an allusion to the superiority of the man over the woman. We can use this expression but we have to change it a bit in order to avoid discrimination and to keep the good connotation. For example, we can substitute the word *man* with *people* or *humanity*.

5. “Company man”

This idiom refers to a man who values the company that he works for more than anything else in his life and is willing to do whatever the company needs. The word *man* refers to men and women as well. It comes from the fact that in the past women were not allowed to work so they couldn’t build a career and become dedicated to it. Only men did this, but even if the social context has changed, the idiom remained in the language and is still used nowadays. We can use more general words that would include both genders. It would be better to use the word *person* instead of *man* and, of course, this would be correct for both genders.

6. “Always a bridesmaid, never the bride”

This idiom is used to say about someone who is never the most important person in a situation. It comes from the situation when a woman who goes to other people’s weddings, but is still not married. Because of the stereotyped opinion that women have to be married, they become pressed by society to marry. This is not correct because every woman has to decide by herself if she wants to marry and when she wants to do this. Thus, it can be said that in order to sound correct we should avoid using this idiom, because we cannot tell someone how to live the life.

7. “Boys will be boys”

According to Cambridge International Dictionary of Idioms, the given idiom is used to emphasize that people should not be surprised when boys or men act in a rough or noisy way because this is a part of the male character. Yet, a bad behavior has no excuse because everyone should know how to behave well in society and it depends mostly on the education rather than on the male or female type of character. And it must be said that we don’t have to blame the gender for someone’s actions.

8. “Don’t worry your pretty little head”

It is used to tell someone not to worry about something. According to Cambridge International Dictionary of Idioms, it can be used in humorous or offensive ways. Here the expression “pretty little head” refers to the limited mental abilities of women, far inferior to men’s ones, and, at the same time, to the men’s good problem-solving skills. Because of these skills, men can feel superior to women and can consider that women are not able to handle something well. We have to recognize here that there are men who cannot deal with a problem and there are

women who do it very well. That's why, we must point out the fact that a person's ability to do things well doesn't depend on the gender.

9. "As pleased as Punch"

Punch and Judy Shows were one of the most beloved forms of comedic entertainment in the 16th century. The idiom "as pleased as Punch" refers to the male half of this puppeting duo. Now this idiom means "very pleased", though it is not about pleasure at all. We discover that the affection for Mr. Punch is surprising as his main shtick was beating his wife Judy. Researchers prove that this idiom came from the fact that Punch seemed to be very pleased after every murder. Thus, it is necessary to remark that people should try to avoid using this idiom, because violence is not a reason to be pleased.

10. "You guys"

If we try to analyze our everyday speech, we will state that this expression is used so often and probably most of us didn't think that it could be in this list. Sexism consists in the fact that this expression can be addressed not only to a group of boys but it can be said to a group in which there are girls as well. Moreover, it can be said to a group where there are six girls and a boy. Thus, we can see that this expression implies a very clear gender inequality just because the predetermined gender is male. It is considered that it is not correct to use *guys* for everyone, that's why it would be better to use a more general word like *friends* or *people*.

Judging by everything mentioned above we can say that idioms can be a problem for people who are not native speakers. It is difficult to understand them if students don't learn and don't analyze them as a whole instead of taking them as a group of meaningful, separate words. As many famous linguists state, language learners may have difficulties in finding the appropriate translation of idioms, because idioms are culture bound and they reflect the customs, traditions, mentality and folk wisdom of the nation that speaks this language. It must be remarked that in order to get a better understanding of an idiom we have to know the historical tradition and the context in which it is used. As we have discovered behind the sexist idioms there is a historical context of a male-dominated society. This is why, mostly, English sexist idioms involve discrimination of women. Summing up all of the above, we should avoid the use of these idioms, because the social context has changed. Nowadays women are equal to men and it would be correct to find equivalent words or expressions that wouldn't have a discriminating substrate.

References:

1. Cambridge Dictionary online: <https://dictionary.cambridge.org/ru>
2. Cambridge International Dictionary of Idioms: <http://itools.com/tool/cambridge-international-dictionary-of-idioms>
3. Carter, R. (1993). *Introducing Applied Linguistics*. London: Penguin books.
4. Crystal, D. (1995). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Davies, A. (2007). *An Introduction to Applied Linguistics. From Practice to Theory (Second Edition)*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
6. Gibbs, R. W. (1987). Linguistic Factors in Children's Understanding of Idioms.

Journal of Child Language, 14, 569-586.

7. Hulban, H. (2001). *Syntheses in English Lexicology and semantics*. Iasi: Spanda.
8. Lei, X. (2006). Sexism in Language. *Journal of Language and Linguistics* 5(1), 87-94.
9. Moon, R. (1998). *Fixed Expressions and Idioms in English: A Corpus-Based Approach*. Oxford: Oxford University Press.
10. Sprankles, J. (2015). *6 Common Phrases You Didn't Know Were Sexist*. Retrieved April 8, 2020, from Bustle Digital Group website: <https://www.bustle.com/articles/117028-6-common-phrases-you-didnt-know-were-sexist-that-youll-now-want-to-ban-from-your>

CZU 811.111(072.8):113

THE SKILL OF INQUIRY: UNDERSTANDING THE WORLD THROUGH QUESTIONS

Daniela MAICAN, student, Faculty of Philology,

Alecu Russo Bălți State University

Scientific adviser: **Silvia BOGDAN**, university assistant

Abstract: *This article examines an important issue in language education, namely, developing the EFL learners' **skill of inquiry**. Having acquired this skill, learners will be able to call into question almost any type of media text in a critical way, thus – consuming and producing independently reliable media messages. This research is based on an analysis of the tasks provided in the textbook “English for Life” for the eighth form.*

Keywords: *media literacy, skill of inquiry, question, education, student-centered strategy.*

Media literacy has become one of the key concepts of the 21st century education due to the growing amount of information and data that is being constantly produced and exchanged internationally. Books, films, paintings, social networks, news, magazines, podcasts, e-mails and thousands of other media outlets overwhelm constantly our studying and working space, as well as the more informal dimensions of our lives, such as our leisure places and homes. Countless information vents seem to reach out entire communities of people regardless of their backgrounds and environments, shaping fundamentally the ways in which they perceive and project the world around them. For this reason, an efficient educational instrument, such as media literacy, is needed to help people navigate and deliver information critically.

Media literacy is, in fact, continuously defined and redefined by scholars all over the world. Hobbs (2011), for instance, defines it as “a means to acknowledge the set of knowledge, skills, and habits of mind required for full participation in a contemporary media-saturated society.” The last, but not the least relevant definition we have chosen is provided by Duncan and it explains that “*media literacy is concerned with helping students develop an informed and critical understanding of the nature of mass media, the techniques used by them, and the impact of these techniques.*” [3, pp. 423].

Media literacy education is strongly connected to critical thinking. For this reason, when we ask ourselves what tasks would bring our learners closer to becoming media literate, we should, in fact, search for ways to challenge them to think critically first. Developing our learners' skill of inquiry may be among the most efficient ways to help them think critically in terms of media consumption and media production.

To possess the skill of inquiry means to be able to ask analytical questions. Accordingly, when students are used to reacting with a question to any uncertain or dubious facts that they encounter all over the media space or they simply want to learn more about a particular subject matter by researching it individually, they are more likely to have the skill of inquiry developed.

There are various strategies and techniques to motivate learners to call into question the information they are given. One of the simplest ways to do it is by focusing on the accuracy of the question itself, rather than on the answer to it. More specifically, we will tackle this relevant instance of developing the skill of inquiry provided by Deluty (2010): *"When asked why he became a scientist, the story goes, the physicist and Nobel laureate, Isidor Isaac Rabi, speaks about his childhood [...] He grew up in a devoutly Jewish home, the son of impoverished immigrant parents. Steeped in a religious tradition that values learning, his mother, who had little formal education, would inquire about his school day. Yet contrary to many parents who might try to discern what a child did or learned that day in school, Rabi's mother would inquire: 'Did you ask a good question today?'"*

What we see here is the fact that Rabi's parent indirectly initiated him into the skill of inquiry that nurtured his scientific journey because she understood that the roots of learning are cultivated in the process of questioning, not in the passive recitation of facts. Thus, initiation into the practice of inquiry conditions one to judge critically, regardless if he or she is a scientist, a scholar, or a citizen at large. Critical inquiry enables one to distinguish between fact and fiction, the essential skill required of any media-literate participant in a democratic society.

Nevertheless, teachers who pursue the goal of educating media-literate English-speakers may often find the process of designing relevant activities in this regard rather demanding. This is to say that developing some of the media literacy skills, such as analysis, deduction or synthesis that would match with the national Curriculum may often require extra time, extra materials as well as complex beforehand preparation for the lesson. However, the advantage of focusing namely on the skill of inquiry during the English classes lies not only in its high-level efficiency, but also in its practical adaptability to the national Curriculum and to the reliable recourses that teachers already have access to.

Indeed, many of the strategies and techniques that contribute to developing the learners' skill of inquiry seem to be easily adaptable to most of the topics and communicative areas provided in the English textbooks for schools in our country. The textbook *"English for Life"* [Burdeniuc, pp. 162] for the eighth form, whose authors are G. Burdeniuc, E. Onofreiciuc, L. Codeacova, E. Fabian, M. Calchei, A. Legcobit, S. Rotaru, T. Carauș, L. Labliuc, serves as a relevant example in this regard. It seems to be a reliable media source for learners providing them with a variety of useful

communicative topics to be inquired and examined during the English lessons. Some of such topics are: “Politeness”, “Who Am I”, “Body Image”, “Teen Bestsellers”, “Today Green Means Someone Who Cares about the Environment”, “Heroes of Our Time”, “Boredom Is Not an Option” and “The News You Care About”.

Many of these texts presented in the textbook may be tackled during the English lessons within certain activities that would prepare the ground for a more efficient acquisition of the skill of inquiry. Four of such activities are the following: *The Fishbowl*, *The Stand Where I Stand Debate*, *The Socratic Seminar* and *Choosing Reliable Sources*. In the following paragraphs, we are going to describe how these activities operate using some of the aforementioned communicative topics from the textbook.

The Fishbowl is an engaging and student-centered strategy that builds comprehension of complex media products while developing the inquiry skill within a group. It is suitable for organizing large group discussions. Within this activity, students are separated into an inner and outer circle. In the inner circle, or fishbowl, students have a discussion on a selected topic, whereas students sitting in the outer circle listen to the discussion and take notes. During every conversation session, the task of the students sitting in both circles is to discuss the topic addressing as many questions as possible to each other.

The topic “Today Green Means Someone Who Cares about the Environment” seems to be rather suitable for The Fishbowl activity. Thus, the eighth graders are to sit according to the fishbowl pattern. After the circles are formed, the students sitting in the inner circle answer the questions from the exercise 1, page 122, which are addressed by the moderator. The discussion takes place orally and loudly, so that the students from the outer circle can hear everything and take notes. After the inner circle finishes answering a question, the students from the outer circle assess critically this answer and come up with more questions to the participants of the inner circle in order to give them a more accurate final mark.

By performing this activity, the students will tackle an important, up-to-date topic of the natural environment, which is often interpreted in various controversial ways all over the media space, while inquiring each other politely and forming an individual opinion on the aforementioned topic.

The Socratic Seminar is another activity for developing the skill of inquiry that may require a more advanced level of English. Nevertheless, it is useful and can be easily adapted to the language level of the learners. Within this activity, learners help each other understand the ideas, issues, and values reflected in a text through a group discussion format. Learners are responsible for facilitating their group discussion around the selected ideas; they shouldn’t use the discussion to assert their opinions or prove an argument. Through this type of discussion, learners practice how to listen to each other’s interpretations of a text, how to call into question other opinions in a polite, but direct way and to find common grounds while participating in a conversation.

This activity is appropriate for topics that do not have an exact answer and allow learners to digress to a certain extent from the selected topic. A suitable theme in this regard is “Body Image” provided in the textbook for the eighth form.

During The Socratic Seminar, the students will be asked to read, translate and analyze the text from exercise 3, page 42.

After getting acquainted with the text, some basic ground rules will be explained to the learners regarding the conversation etiquette of the lesson and they will be asked to discuss the text using some of these questions:

- (1) I'm not sure I understand this. What do you mean by . . . ?
- (2) Do you see gaps in my reasoning?
- (3) Are you taking into account something different from what I have considered?
- (4) What is some evidence for . . . ?
- (5) How does this (poem, book, incident, etc.) remind you of . . . ?
- (6) What do you think the author is trying to say?
- (7) How might she/he have felt . . . ?
- (8) How did you arrive at your view?
- (9) Do you have different conclusions?

At the end of the activity, learners will be asked to describe their impressions regarding this lesson and summarize some of the conclusion that they have come to. This lesson design is useful for various reasons. Not only does it contribute to the learners' development of the skill of inquiry, but it also provides them with useful communication patterns teaching them about different ways in which media may impact and shape our body image.

The Stand Where I Stand Debate is an activity for which learners are to come prepared. The learners are assigned beforehand the task to get individually informed on a topic. They come prepared for the lesson and the activity begins when the teacher writes a debatable statement on the board. For instance, Dylan Thomas' quotation: "*He who seeks rest, finds boredom. He who seeks work, finds rest,*" provided in the textbook at page 52, within the topic "Boredom Is Not an Option". The students are then asked to stand in a specific location in the room to indicate whether they strongly disagree, disagree, agree or strongly agree with it.

After learners have positioned themselves, they are called individually to explain their respective positions regarding the statement. Once a few students have answered, everyone must move to a different position to reflect any changes in their thinking. These steps are repeated once or twice. Finally, the students are asked to discuss the process, using the following questions: What arguments were the most compelling? Why? How did hearing different perspectives affect your thinking? What new questions were generated after changing your place?

This activity helps the students formulate their objective opinion on certain debatable or controversial topics as well as understand and empathize with others' unusual points of view while practicing the skill of inquiry.

Choosing Reliable Sources is another efficient TEFL activity in terms of developing the learners' skill of inquiry when analyzing media. While practicing it, the students are given a media product (i.e. a print or a virtual text) and are asked to assess its reliability according to a checklist that the teacher is going to provide them with. This reliability checklist may consist of as many questions as the

teacher chooses. Nevertheless, we have chosen five core questions for the students studying in the eighth form:

- (1) Who is the author of the source?
- (2) Who is the author's target audience?
- (3) What are the arguments that the author provides for his statements? (Are they reliable or not)
- (4) What is the author's purpose in writing it?
- (5) When was this piece of media published? (How current is it?)

An adequate topic for this activity is "The News You Care About" that can be found on page 84 of the textbook for the eighth form. Before beginning this activity, with the help of a media text (item of news/article) that the teacher chooses on his/her own, the students will be asked to do exercise 1, from page 84 as a warm-up activity. It is going to help them understand the nature of the lesson and prepare them for it.

After practicing this activity, learners will be able to locate reliable sources both on-line and off-line, evaluate independently these sources for reliability and bias and identify common reasoning errors while developing the skill of inquiry.

Drawing a final conclusion, it should be mentioned that the learners' keen awareness and critical understanding of the media impact on their mental patterns, self-perceptions and behaviors is an objective that each teacher must endeavor to accomplish, especially when it comes to language classes. This goal can be achieved by examining accurately the contents of the textbooks for tasks designed for media literacy purposes, by integrating some appropriate exercises as additional pedagogical strategies and by cultivating a question-friendly environment in the classroom.

References:

1. BURDENIUC, Galina, et al. *English for life. Pupil's book. Form 8*. Chişinău: Prut Internațional, 2015. 162 p. ISBN 978-9975-54-197-8.
2. DELUTY, Evelyn. Asking Questions: Cultivating the Habit of Inquiry. In: *Thought & Action*. 2010, nr. 8 (1), pp. 135-138. ISSN 0748-8475.
3. DUNCAN, Barry, et al. *Media Literacy Resource Guide*. Toronto: Queen's Printer for Ontario, 1989. 423 p. ISBN 9781506366265.
4. HOBBS, Renee. *Digital and media literacy: Connecting culture and classroom*. Thousand Oaks: Corwin, 2011. 232 p. ISBN 978-1-4129-8158-3.

CZU 821.111:305-055.2

THE CHARACTERISTICS OF THE 'NEW WOMAN' IN *JANE EYRE* BY CHARLOTTE BRONTE

Cristina SORIC, student, Faculty of Philology,
Alecu Russo Bălți State University

Scientific adviser: **Ana MUNTEAN**, university assistant

Rezumat: Acest articol prezintă un studiu din perspectiva feminismului a unei din cele mai reprezentative lucrări a literaturii din perioada Victoriană: „Jane Eyre” scrisă de Charlotte Bronte. Deși personajul principal, Jane Eyre, a trăit într-o societate Victoriană, ea întrupește calități ce nu se înscriu în tapajul epocii. Mai mult, un studiu mai profund permite să constatăm că autoarea a conferit acestui personaj trăsături

caracteristice unei femei luptătoare și independente. Analizând toate etapele din viața lui Jane și comportamentul ei, lucrarea oferă suficiente dovezi care vor dezvălui personalitatea remarcabilă a acestui personaj inedit.

Cuvinte-cheie: *Literatura Victoriană, New Woman, trăsături, caracteristicile personajului, comportament.*

The Victorian Age represents for Britain's history a period of significant changes and transitions. These changes appeared in different spheres: commerce, transport, education and simultaneously affected people's lives. While some were enjoying the benefits of the development, wealth and privileges, others were working very hard in inadequate conditions for their daily bread (Norton, 2004). However, during that time Britain became the richest country in Europe and a strong Empire. The Industrial Revolution led to an amazing growth in economy and later to free trade. The general activities in which people could involve divided in two spheres: public and private. As a rule, the public spheres were attributed to men. They were the providers and protectors of their families as they were believed to be abler to make rational decisions. The women had been taking care of the private spheres; their home and families. Women in the Victorian society had one main role in life, which was to marry and take part in their husbands' interests and businesses. A clear distinction has been created between genders and their roles in the society (Abrams, 2001).

During the reign of Queen Victoria, the woman became an idealistic figure. It is considered that those high expectations for women came from the Queen herself. She served for the society as a role-model, a feministic figure, a good mother, a symbol of 'marital stability and domestic virtue' (Abrams, 2001, p. 1). The daily activities of women were limited mostly to cleaning, cooking and taking care of their children. It was considered that through their housework they brought benefit to their husbands who were working hard to provide for the house and in thus they could contribute even to the society. The Victorian society set demanding expectations for women, and had very precise criteria for what they called 'the ideal woman'. At the same time, women hardly had any rights. Even such an important fact as marriage constituted an agreement between the families of the future wife and the husband (Kames, 2007). Thus, women were not allowed to divorce or show any discontent with their partners. The general condition of women was quite clear: they were not equal to man. William Blackstone, an eighteenth-century English jurist admitted that 'in the eyes of the law husband and wife were one, and that one person was the husband' (Nsaidzedze, 2017). We may deduce from Blackstone's words that the power was in the hands of the husband. The woman's desires and dreams were tight to him. Not only women's rights were very limited in the society but they had almost none in the intimacy of their family. The husbands could easily afford to raise their hands over their wives and to abuse them without any remorse or punishment from the law. The rights were limited even for talented women that tried to make themselves remarked through literature. Virginia Woolf in her essay 'A room of one's own' illustrates the reality that was unpropitious for female writers and the obstacles that they faced. In 'Shakespeare's Sister' Woolf writes: '[...] to have a room of her own, let alone a quiet room or sound-proof room, was out of questions' (Woolf, 1957, p. 2271).

Virginia Woolf expressed the very little things that women did not have but the existence of those things was important to development of their talent. The society attributed to women a clear but yet very obvious mission: to be mothers. Having children was seen as a 'sweet vocation' and the absence of children in a family – a curse. 'Motherhood was no longer simply a reproductive function, but was imbued with symbolic meaning' (Abrams, 2001, p. 8). The process of giving birth and taking care of children was a part of their identity, a kind of fulfillment. Moreover, motherhood was a social responsibility, a duty for the community. Women spent more time with their children, playing and educating them. The women that did not have children were labelled as unlucky, a failure to their home.

In the late 19th century, the status of women started to change. Middle class and upper-class women demanded political, social and economic rights. As Britain's economy was flourishing, appeared a demand for lower-middle class jobs, particularly in teaching and manufactures. Some of those positions started to be occupied by women. In literature, although many topics were tackled, many works shared a common theme; women's social oppression, their economic demands, their sexual needs (Woods, 2009). Powerful women decided to take the stand and follow their passions like their fathers or brothers did. The Victorian woman changed into the so called 'The New Woman'. It is considered that the term was brought into the language in 1894 after it appeared in several articles written by Sarah Grand (Buzwell, 2014). Grand used the term 'New Woman' as a title above men. 'It was the woman who would have to hold out her hand to man and to educate him out of his moral infancy' (Grand, 1894, p. 271-3). A married 'new woman' was concerned more about her self-identity than her role as a wife or a mother. She used to sell products, to be interested in sports, public life and politics (Rubinstein, 1894). The process of gaining freedom of expression and equality for women was quite long and troublesome. Rubinstein mentions: "A period in which women outnumbered men was thought particularly appropriate to characterize the New Woman as manlike, dowdy, flighty, incompetent and so on. According to Hulda Friederichs (1859), women who were brave enough to demand their rights as human beings equal to men were ridiculed and insulted. In this way was born the first feminist movement in England that had a global impact on women's lives. Therefore, a 'New Woman' character can be characterized as being brave, rebellious, interested in self-development, educated and independent.

The novel *Jane Eyre* by Charlotte Bronte is a representative work of Victorian Age and the product of that specific time and place. It was a century during which women, especially those who were unmarried and poor, had to struggle to live a decent life. Moreover, they had to struggle to make their voice heard. Generally speaking, Jane Eyre, the protagonist of the novel, is very much a typical Victorian girl. She lived in a society where she had almost no rights because of her gender and had little importance due to lack of financial resources and status. Moreover, she was an orphan and there were no close friends or family to protect or help her in any way. Jane's story might represent the emotional reality of Victorian women as she struggles to find her identity in a century that was characterized by male domination.

Jane Eyre was an orphan who lived in Gateshead, the home of her uncle's family. After the death of her uncle, the rest of Reed family treated young Jane with scorn and mischief. She was not allowed to play with her cousins Eliza, Georgiana and John. They enjoyed making fun of her a lot. She did not receive any love or compassion from her uncle's family; she was considered to be a burden. While Jane as a young girl was searching for her own identity, she was taught by her aunt Mrs. Reed how to think about herself. Even the family's maid, Miss Abbot had an attempt in reminding the little girl how she should behave:

"You ought not to think yourself on an equality with the Misses Reed and Master Reed, because missus kindly allows you to be brought up with them. They will have a great deal of money and you will have none: it is your place to be humble, and to try to make yourself agreeable to them" (Bronte: 2003, p. 19).

Mishou (2014) in her article 'Surviving Thornfield: Jane Eyre and 19th century Evolutionary' noted that Jane's behavior is presented as 'an improved offshoot from that feminine identity' (p.11). She acknowledges her own condition but she did not let that to characterize her in a negative way. Shuttleworth (2014), another literary critic shares the same point of view saying that Jane was far from what a Victorian child should be 'seen and not heard'. Jane's behavior from the very beginning was not conventional at all despite being born and educated in a Victorian society. That being said, what makes Jane a different character?

Jane – a rebellious and non-conforming young lady

Even as a child, living in the house of the Reeds family, Jane showed her rebellious character. She did entirely depend on Reed Family but she understood that this is not a plausible reason for them to act so cruelly. She fought as she could to their oppressions and insults using her limited physical power 'Hold her arms, Miss Abbot: she's like a mad cat' (Bronte, 2003, p.16) She verbally attacked her cousin John as a way of self-defense. 'Wicked and cruel boy!' I said. 'You are like a murderer - you are like a slave-driver - you are like them Roman emperors!' (Bronte 2003 p. 14) Jane figured out that her voice had strength and impact. She did understand that her voice was enough to protect herself. According to Mishou (2014, p. 14) 'Jane's rebellion against Mrs. Reed and John represents her feminist consciousness in getting esteem from other people as a decent and respectable person. 'Jane's defiance violates standards for children, but perhaps girls especially.' Another important chapter in Jane's life began at Thornfield, after she starts working as a governess for Adele. Gradually she fell in love with Adele's father, Mr. Rochester despite the fact that she knew that they were very different in terms of status and wealth. This proves that Jane did not feel inferior to anybody and moreover did not let his authority change her. As their relationship was evolving, Mr. Rochester had some attempts in changing Jane according to his own tastes, attempts which failed, declaring that she will not 'stand in the stead of a seraglio'', "She reflects: 'He is not of your order; keep to your caste; and be too self-respecting to lavish the love of the whole heart, soul, and strength, where such a gift is not wanted and would be despised' (Bronte,2003, p.308). Jane's rebellion was seen even in her attitude towards marriage. Once she found out that Rochester was married and his wife was alive,

she left his house with conformity. A typical Victorian girl would gladly accept to get married and find her own place in the intimacy of her own house.

Jane - Educated and aware of her potential

From the very beginning of the novel Jane Eyre showed a special interest for books and education. She could not understand everything she was reading but even the pictures were enough to let her imagination run wild: 'Each picture told a story; mysterious often to my undeveloped understanding and imperfect feelings' (Bronte, 2003, p. 10). For such a young girl as Jane, reading was a shelter from chaos, a 'place' where she loved to run to in order to avoid reality: 'With Bewick on my knee, I was then happy: happy at least in my way. I feared nothing but interruption' (Bronte, 2003 p. 11). Jane excels as a student under Miss Temple's guidance for six years and then works as a teacher for additional two years. After she starts working at Thornfield, Jane's life began to settle down. However, this was not what she wanted, she was longing for more adventure and passion in her life: "It is narrow-minded in their more privileged fellow-creatures [men] to say that [women] ought to confine themselves to making pudding and knitting stockings, to playing the piano and embroidering bags" (Bronte, 2003, p. 207). she underlines the relevance of education in life: "Prejudices, it is well known, are most difficult to eradicate from the heart whose soil has never been loosened or fertilized by education: they grow there, firm as weeds among stones" (Bronte, 2003, p. 651) In Chapter 3, Jane came up with a confident response to Mr. Rochester's proposal "Do you think I am an automaton? A machine without feeling? You think wrong – I have much soul as you – and full as much heart..." (Bronte, 2003). Her own words reveal ownership and courage for recognizing self-worth. Jane won't let their gender differences be a gap between her and Mr. Rochester.

Jane – Financially Independent

A Victorian Woman depended financially on her husband as she was constantly busy with the house. At the beginning of the novel readers meet Jane as a poor orphan, absolutely dependent on her uncle's family; there were no parents to look after her. As soon as she finished the school, Jane searched for a Job. She started working as a governess at Thornfield. This particular chapter from Jane's life was a turning point. After she received the inheritance from her uncle, Jane was rich enough to stand in front of Mr. Rochester as an equal. Money was not that important to Jane as the sense of 'equality' in the face of her husband. Marrying him after she was financially independent shows the fact that she entered into a marriage where love was the only reason of her actions. 'I ask you to pass through life at my side – to be my second self, and best earthly companion' (Bonte, 2003, p. 483). Finally, being financially independent Jane could easily consider herself: free. Money represented for her just the bridge to her freedom and the road to total independence.

Jane – a free human being

Generally speaking, Jane's life had its own ups and downs. Every stage consisted of occasional sorrows and barriers that eventually allowed Jane to find her freedom. Hagan (1971) considers that 'Jane Eyre is a novel of liberation'. (p. 351) Everything that the heroine does it is for her own freedom. However, Jane perceives 'freedom' in a rather unique way and personalizes the term. Jane's life may

be divided into three stages: Gateshead, Lowood, and Thornfield. These, according to Hagan should be seen as prison-like places that Jane had to escape from. Each of these 'prisons' imposed a role on Jane. Had she accepted her role, she would not have achieved her ultimate goal: her freedom! The first time when Jane shows aspirations for freedom was in Chapter 2, in the well-known 'Red Room'. The room is a quite authentic symbol of a prison. Jane was locked there by her aunt to teach her a lesson. 'You will now stay here an hour longer, and it is only on condition of perfect submission and stillness that I shall liberate you then' (Bronte, 2003, p.16). As it has been already exemplified, Jane didn't obey her aunt's rules and as she left Gateshead the reader has enough proof that she was a rebellious child. Later on, Jane did 'liberate' herself through submission when she decided to get married. Another prison-like place that Jane lived in, was Lowood Orphanage. The garden was 'surrounded' by 'high and spike-guarded walls' which 'exclude every glimpse of prospect' (p.54,88). Even the image of the school was sinister and did not inspire any hopes for Jane. Eventually, due to her meeting kind and generous persons, that 'prison' became a house for Jane. It was there that she grew up and transformed into a Lady. Jane escapes from Lowood by finding a job and moving to Thornfield. It was a different place and probably one of the most pleasant. It was there that Jane became financially independent due to a constant, respected job, fair working condition and fell in love. Surprisingly, Thornfield turned out to be a prison as well. She could not fully achieve her freedom because the person whom she loved was not free himself. It was at that certain moment in the novel when Jane decided to leave Thornfield behind saying: 'I am no bird; and no net ensnares me; I am a free human being with an independent will, which I now exert to leave you.' In Hagan's opinion (Hagan, 1971) Jane's decision to leave 'is not only a liberal act, but a metaphor of the liberation of her 'spirit' from the 'house' of her body, which occurred at the moment she decided to serve and sacrifice herself for the will of the creator rather than that of His creature.' Marrying Rochester at that moment would mean to break the law of God because he was legally married and his wife was alive. After the incident at Thornfield in which Rochester's wife dies and he is injured, Jane comes back and marries him. It was a reunion of righteousness and love. Finally, after going through so many storms, Jane found her freedom.

In conclusion, the present study identified evidence to prove that Jane indeed had the so-called 'New Woman' character traits. She did not follow the conventions and rules of the society. Jane proved to be rebellious and non-conforming from the very beginning by not letting anybody to offend her because of her status, appearance or choices. She was aware of her potential and always aspired to learn more and educate herself. Jane understood the importance of being independent in terms of self-ownership and financially as well, though money did not matter much for her. The ultimate goal that Jane achieves is her individual freedom. A quote by Albert Camus explains somehow why Jane needed and aspired to liberation: 'The only way to deal with an unfree world is to become so absolutely free that your very existence is an act of rebellion.' Everything about Jane's decisions was about standing up and asking for freedom. Liberty gave the right to Jane to spread her

wings and be herself no matter what. I consider the topic of feminism relevant and important for our society as we have to understand that gender should never be an obstacle in achieving our dreams. Women have the same potential as men do, everything lies in our perseverance and determination. As Jane proves, sometimes it is better to swim against the flood in order to accomplish something greater. “I remembered that the real world was wide, and that a varied field of hopes and fears, of sensations and excitements, awaited those who had the courage to go forth into its expanse, to seek real knowledge of life amidst its perils” (Bronte, 2003, p. 168).

References:

1. ABRAHAMAS, Lynn. *Ideals of Womanhood in Victorian Britain*, 2001. Retrieved from: https://www.bbc.co.uk/history/trail/victorian_britain/women_home/ideals_womanhood_01.shtml
2. BUZWELL, Greg. *Daughters of decadence: The New Woman in the Victorian fin de siècle*, 2014. Retrieved from: <https://www.bl.uk/romantics-and-victorians/articles/daughters-of-decadence-the-new-woman-in-the-victorian-fin-de-siecle>
3. FRIEDERICHS, Hulda. *The 'Old' woman and the 'New'*. Young Woman. vol. 3, March 1895, p. 203.
4. GRAND, Sarah. *The New Aspect of the Woman Question*. North American Review, vol. 158, March 1894, pp. 271-3
5. HAGAN, John. *Enemies of Freedom in 'Jane Eyre'*. Criticism, vol. 13, no. 4, 1971, pp. 351-376.
6. BRONTE, Charlotte. *Jane Eyre*. New York: Harper Collins, 2003.
7. KAMES, Lord. *Principles of Equity*, 4th ed. Edinburgh. Vol. 4, 1800. The Making of Modern Law, Gale, Thomson Gale. Baylor U, 2007. Retrieved from: <http://galenet.galegroup.com.ezproxy.baylor.edu>
8. MISHOU, Evelyn. *Renascence: Essays on Values in Literature* VOLUME/ISSUE: Vol. 66, No. 4, 2014
9. NSAI DZEDZE, Ignatius. *An Overview of Feminism in the Victorian Period [1832-1901]*” American Research Journal of English and Literature, vol. 3, no. 1, 2017, pp. 1-20.
10. RUBINSTEIN, David. *English Women protest: The revolt of the Daughters and the New Woman In: Protest and Punishment.* Presses universitaires François-Rabelais, 1984.
11. SHUTTLEWORTH, Sally. *Childhood and children's literature*. The novel 1832–1880, ISSUE: Vol. 66, No. 4, 2014. Retrieved from: <https://www.bl.uk/romantics-and-victorians/articles/jane-eyre-and-the-rebellious-child>
12. WOOLF, Virginia. *A Room of One's Own*. New York: Harcourt, Brace & World, 1957.

CZU 070.16:81`1

ALGUNAS CONSIDERACIONES SOBRE LAS FAKE NEWS

Marionela LISNIC, estudiante, Facultad de Letras
Universidad „Alecu Russo”, Bălți

Coordinador científico: Tatiana GOREA, asistente universitario

Rezumat: *Articolul reprezintă studiul integrității știrilor contididiene și metodele și procedeele utilizate pentru detectarea știrilor false. Cercetarea demonstrează că formatul, caracteristicile, funcțiile și cerințele specifice ale limbajului publicistic influențează considerabil sortarea noutăților adevărate de cele false. Secțiunea practică a articolului descrie două modalități de detectare a noutăților false: online și utilizarea ghidului prezentat de către IFLA (Federația Internațională a Asociației bibliotecarilor și bibliotecilor).*

Cuvinte-cheie: *știri false, definiția termenului știri false, tipuri de știri false, caracteristicile știrilor false, limbajul publicistic, modalități de detectare a știrilor false, știrile false despre COVID-19.*

Hoy en día, Las Fake News es un término familiar para todo el mundo. Aun así, considerando la situación internacional actual, el anglicismo atrae la atención en cantidades considerables. El termino Las Fake News se utiliza a lo largo para caracterizar las noticias falsas.

El concepto es más conocido en España como noticias falsas o falseadas. La Fundación del Español Urgente o Fundéu BBVA propone distintas alternativas del concepto de las fake news en castellano y explica, según el contexto, el término «bulo, infundio, falacia, filfa». Por consiguiente, la noción de Fake News obtiene la definición de «*noticia falsa propalada con algún fin*», «*mentira, patraña o noticia falsa, generalmente tendenciosa*», «*engaño, fraude o mentira con que se intenta dañar a alguien*», «*mentira, engaño, noticia falsa*» [3]. El diccionario de dudas, explica que estas alternativas en español ofrecen la posibilidad de evitar el uso del anglicismo Fake News, aun así, el empleo de la noción en inglés es más amplio.

El conjunto de las palabras News y Fake, o Noticias y Falseadas, representa dos extremos totalmente opuestos. Una noticia siempre cumple unas características justas que no constituyen el concepto Falseado o Falso. Generalmente hablando, una noticia es un relato escrito u oral de un hecho actual, novedoso y de interés para los lectores. El contenido de una noticia responde totalmente o parcialmente, a las seis preguntas: ¿Qué?, ¿Quién?, ¿Cuándo?, ¿Dónde?, ¿Por qué?, ¿Cómo? [4, p. 29].

Además, el texto de una noticia tiene la función de informar y el lenguaje tiene que ser representativo, captar a los lectores, pero sin toque emocional del periodista. Las noticias se caracterizan por veracidad, claridad, brevedad, generalidad y actualidad. La Real Academia Española (RAE) explica las características de las noticias en la siguiente orden: veracidad – «*cualidad de veraz*» [9]; claridad – «*cualidad de claro*» [9]; brevedad – «*corta extensión o duración de una cosa, acción o suceso*» [9]; generalidad – «*mayoría, muchedumbre o casi totalidad de los individuos u objetos que componen una clase o un todo sin determinación o persona o cosa particular*» [9]; actualidad – «*cosa o suceso que atrae y ocupa la atención del común de las gentes en un momento dado*» [9]; Es decir, el conjunto de las características de una noticia lleva a la idea de que una Noticia Falsa es todo lo contrario de la Noticia verdadera. La RAE explica la noción de Falso como «*incierto y contrario a la verdad*» [9]. Por lo tanto, se entiende que las Fake News son todo lo contrario de las Noticias.

El Diccionario Cambridge [1] define a las fake news como «*historias falsas que parecen ser noticias, difundidas en Internet o usando otros medios, generalmente*

creadas para influir las opiniones políticas o como una broma» [1]. Entendemos que las noticias falsas presentan los hechos falsos como si fueran reales. En comparación con las noticias verdaderas, cuyo objetivo es de informar, las noticias falsas tienen el objetivo de desinformar. Este proceso ocurre a través de portales de noticias, prensa escrita, radio, televisión, redes sociales. Surgen las preguntas ¿Cómo diferenciar una noticia falsa de una noticia verdadera? y ¿Cuál es la causa de las noticias falsas? A continuación, para responder a las preguntas, el artículo se basará en el análisis de las prensas escritas.

Las respuestas se encajan en las características que describen las noticias falsas, en particular, textos que contienen información no objetiva, conceptos imprecisos, información basada en unos hechos ambiguos. En otras palabras, la antítesis de una noticia verdadera. De todos modos, las Fake News no son verdaderas, claras, breves, generales y actuales. Además, el primer indicio de que una noticia es falsa, se revela tras el toque emocional empleado por el periodista en el texto de una noticia. La Federación Internacional de Periodistas, en el artículo *¿Qué son las Fake News? Guía para combatir la desinformación en la era de pos verdad*, estipula según el director de la Real Academia Española, Darío Villanueva, esta característica de las Fake News se define como pos verdad. La noción que determina una información o aseveración que apela a las emociones, creencias o deseos del público [5, p.5]. Para cumplir esta misión, el periodista debe apelar a fuentes que resulten creíbles para escribir un texto que cumplen todas las normas de escritura periodísticas. Por lo tanto, un texto periodístico no puede expresar la opinión personal del periodista que escribe la noticia.

Lo primero que se debe considerar, es que un texto periodístico obedece a transmitir hechos verdaderos, justos, generados por el interés general y que se adquiere la responsabilidad social. Generalmente, los textos periodísticos se caracterizan por unos elementos comunicativos principales como:

1. El emisor. Este es el periodista que representa un cierto periódico o grupo editorial.
2. El receptor. En este caso el receptor es anónimo y no tiene la posibilidad de transmitir un feedback ni responder o comprobar la veracidad de la información generada por el emisor.
3. El mensaje, que tiene la función de persuadir, informar y formar un estado de opinión.
4. Un código mixto: lingüístico, tipográfico e icónico. Este trata de generar los mensajes usando una lengua adecuada, diferente tamaño y color (si es el caso) de letras e imágenes, fotografías o mapas que respetan las normas actuales del mundo.
5. El canal: el elemento físico por donde el receptor recibe el mensaje.
6. El contexto. Este depende del lugar, momento en que ocurre la acción, protagonistas y la importancia de los hechos [8].

El elemento comunicativo que une al emisor y al receptor es el mensaje y si hablamos de sus características hay que pensar en el lenguaje de la información presentada. El lenguaje debe respetar unas características definitorias que ayuda al lector hacer la diferencia entre un texto (informativo) periodístico y un texto

literario. De tal manera como menciona el escritor Julio del Río Reynaga en *Periodismo Interpretativo*: «*El lenguaje del reportero deberá ser, ante todo, directo. El lenguaje indirecto, antropológico, lleno de metáforas y adornos, debe reducirse a su mínima expresión. Lo más deseable sería que cada redactor enseñara a escribir al lector a través del buen uso del lenguaje*». [10, p. 297] Entendemos que el lenguaje periodístico es totalmente distinto de los estilos literarios, científicos etc. Es decir, la objetividad, claridad, brevedad, veracidad, brevedad representan características claves y definitorias que influyen la percepción de una noticia falsa.

La objetividad es la característica del lenguaje periodístico que se consigue cuando el periodista adopta una posición neutral de presentar la información en una noticia. La claridad del mensaje se consigue solo cuando el periodista emplea un lenguaje que sea claro para la sociedad, sin hacer diferencia entre los niveles de la intelectualidad. En cuanto a la precisión, el lenguaje debe expresar la información sin dejar la posibilidad de que el lector interpreta la información de una manera errónea, es decir, el uso de palabras generales como: varios, algunos etc. tiene que ser evitada. Si hablemos de la brevedad, otra característica del lenguaje del texto periodístico, tengamos en cuenta que las frases tienen que ser cortas y construidas de modo directo para transmitir la idea clara. Además, el uso de los verbos en acción que atraen más la atención del lector y la prevención de los verbos estáticos (ser, estar etc.) puede llevar en sí más precisión de lo que se intenta a comunicar a través del texto. Una característica más que tiene que ser respetada es la manera de informar en positivo, es decir, se prefiere el uso de los mensajes que se construyen en positivo. Mientras el uso de las frases negativas debe evitarse. [4, pp. 25-27]

Un texto periodístico exitoso que contiene un lenguaje que cumple todas las características de la escritura del estilo periodístico debe su gracia al autor, es decir, al periodista que puede usar diferentes mecanismos, como: perífrasis, aposiciones, frases explicativas, locuciones, la voz pasiva, la mezcla del estilo directo con el indirecto, el uso de los extranjerismos y otras técnicas. Además, el formato de una noticia releva su veracidad. Una noticia contiene una estructura fija: el antetítulo, el título, el subtítulo, la entrada y el cuerpo de la noticia. Generalmente hablando, el antetítulo y el subtítulo pueden faltar de la estructura de una noticia. Mientras el título es indispensable porque representa la zona visualmente más grande de la estructura de una noticia. La entrada debe incluir las respuestas a las seis preguntas que mencionadas anteriormente: ¿Qué?, ¿Quién?, ¿Cuándo?, ¿Dónde?, ¿Por qué?, ¿Cómo?. En cuanto al cuerpo de la noticia, este representa la información en la forma de una pirámide invertida donde los datos más importantes deben aparecer antes [4, p. 29].

Al mismo tiempo, el portal de rtve.es [12] presenta los componentes de una noticia según su jerarquía en la organización visual y estructural. El titular es la parte más importante de una noticia. El titular tiene que ser atractivo, para llamar la atención del lector. La entradilla, aunque no repite el titular, explica con más detalles de que se trata en la noticia. El elemento más complejo de la noticia es el cuerpo de la noticia que consiste algunos párrafos, organizados en jerarquía. La información de los párrafos tiene que ser breve, con datos precisos, y sin repetir los

hechos de la noticia en cada párrafo. El periódico y el periodista lleva responsabilidad de la imparcialidad de estos elementos en una noticia.

En definitiva, el periodista es responsable del lenguaje usado en sus artículos, y haciendo la referencia a los periodistas y el lenguaje del texto periodístico podemos decir lo mismo que Manuel Seco Reymundo, el lexicógrafo, filólogo y lingüista español, y miembro de la Real Academia Española, dijo «*Yo no concibo un transportista que se limite a saber a conducir su camión, sin preocuparse para nada del motor, de los frenos, de la dirección y de las ruedas*». Lo mismo hace un periodista con el texto y el lenguaje usado para transmitir adecuadamente el mensaje concebido.

Por otra parte, para entender como diferenciar un bulo de una noticia verdadera, además de las características de una noticia, hay que tomar en cuenta las razones y los tipos de las Fake News. El proyecto Google de control de la desinformación First Draft News, establece 7 tipos de la desinformación [11].

1.1. Los 7 tipos de mala información y desinformación

Todos los tipos de desinformación como la sátira o parodia, contenido engañoso, contenido impostor, contenido fabricado, conexión falsa, contexto falso, contenido manipulado, son utilizadas según distintas razones seguidas de los periódicos. Además, los tipos de Fake News, el proyecto First Draft categoriza las razones de las noticias falsas: periodismo deficiente, parodia, provocación, pasión, partidismo, provecho, poder o influencia política, propaganda.

	 SATIRA O PARODIA	 CONEXIÓN FALSA	 CONTENIDO ENGAÑOSO	 CONTEXTO FALSO	 CONTENIDO IMPOSTOR	 CONTENIDO MANIPULADO	 CONTENIDO FABRICADO
PERIODISMO DEFICIENTE		✓	✓	✓			
PARODIA	✓				✓		✓
PARA PROVOCAR O 'PUNK'					✓	✓	✓
PASIÓN				✓			
PARTIDISMO			✓	✓			
PROVECHO		✓			✓		✓
PODER O INFLUENCIA POLÍTICA			✓	✓		✓	✓
PROPAGANDA			✓	✓	✓	✓	✓

1.2. Las razones de la Fake News

Se requiere la utilización de distintos tipos de Fake News para cumplir el objetivo de desinformación.

Hay que ser precavido, porque las fake news tienen raíces antiguas y no son tan fácil a detectar. La Federación Internacional de Asociaciones de Bibliotecarios y Bibliotecas (IFLA) elaboró una infografía sobre el proceso de detección de la información errónea o Fake News [6].

La infografía se basa en la idea de que la educación es el principio que ofrece seguridad y ofrece la posibilidad de recurrir a las fuentes fiables. La infografía de IFLA se ha traducido en 37 idiomas y se ha utilizado en distintos boletines informativos. Muchos países y ciudades, como Finlandia, Georgia, Alemania, México, Nigeria, Malaysia, Hong Kong, Suecia, el Reino Unido, Estados Unidos, Vietnam y otros, aplicaron la infografía de IFLA en instrucciones educativas en universidades, escuelas y colegios. La Asociación aconseja seguir unos pasos esenciales en la detección de los bulos. Primero, según la infografía, hay que estudiar la fuente de la noticia. La fuente tiene que ser fiable. Uno puede confiar en una fuente informativa investigando el sitio web, el objetivo y los contactos, es decir, asegurarse de que la fuente no sea un invento de cualquiera. Además, hay que investigar más de lo que presenta el titular de la noticia. Generalmente, los periodistas usan denominaciones que llaman la atención del lector, pero hay que leer toda la noticia para entender correctamente y completamente la información. A veces, leer solo el título puede confundir. IFLA sugiere asegurarnos que el autor de la noticia es una persona existente y es un profesional. Una búsqueda tras la biografía del autor puede determinar la veracidad de una noticia. La Asociación propone de tener en cuenta las fuentes adicionales y acceder los enlaces adicionales para justificar los datos presentados en la noticia. Otra característica que ayudara en la búsqueda de información relevante es la fecha. Comprobar la fecha de una noticia garantiza su actualidad. En algunos casos, la asociación propone, al leer la noticia, preguntarse si es una broma o no. Si la noticia es muy extravagante puede ser una sátira. Por último, es muy importante tener en cuenta el sesgo personal y no clasificar una noticia como falsa si esta no corresponde

con las creencias personales. Aun así, siempre hay momentos de duda y en algunos casos tener como guía esta infografía no es suficiente, por lo tanto, IFLA ofrece consultaciones con los bibliotecarios en las cuestiones de detección de los bulos.

Otro método de diferenciar y ser consciente de una noticia verdadera y un bulo se oculta en el uso de distintas páginas web elaboradas para ayudar a los lectores a entender en que fuente y noticia se puede confiar y cual no representa ningún porcentaje de veracidad. www.chequeado.com es uno de los sitios web que se dedica a la verificación de las noticias. Mediante esta página las noticias se clasifican en verdaderas o falsas, según los datos a los que se refieren [13].

En la parte práctica de este artículo, comprobamos la efectividad de la página web www.chequeado.com y analizamos la veracidad de una noticia según IFLA infografía.

Generalmente, la mayoría de los bulos circulan mediante las redes sociales como Facebook, WhatsApp, Twitter. El sitio web de [chequeado.com](http://www.chequeado.com) tiene un grupo oficial en Facebook que analiza la veracidad de las noticias que circulan en la red. Tras la situación global, la mayoría de las noticias son dedicadas al coronavirus. [chequeado.com](http://www.chequeado.com), afirma que las imágenes que circulan en la red sobre las causas de propagación de la COVID-19 en Italia y España, como: salir y aplaudir o cantar en los balcones; son bulos [2].

Estas noticias estipulan que los médicos chinos que llegaron a Italia afirman que esta es la forma más rápida de contagiarse. Así que, la gente tiene que estar encerrada en sus casas sin salir en los balcones o llevar mascarillas cuando salgan en el balcón. El chequeado afirma que la Organización Mundial de la Salud, tal como el Ministerio de Salud de la Nación no incluyeron estas medidas de prevención contra el coronavirus. Además, los especialistas aseguran que la transmisión de COVID-19 se da por el contacto estrecho en personas. De esta forma, aplaudir, cantar o gritar en el balcón, manteniendo la distancia mínima de 1 metro, según la Organización Mundial de la Salud, no presenta ningún peligro de contagio con el virus. El sitio web, asegura que no hay ninguna continuación de esta noticia en

Google o YouTube. Además, en las entrevistas de los médicos chinos, no aparece ninguna de las afirmaciones de la noticia.

Asimismo, hay sitios web que propagan bulos informativos. En la actualidad, los más frecuentes son los bulos sobre COVID-19. En uno de los casos se generó una noticia en Francia, que afirma que los delfines regresaron a Estrasburgo gracias a la descontaminación y la situación global con el coronavirus [7].

La noticia hace referencia a la denominación antigua de la ciudad Argentoratum y al registro de los delfines en la antigüedad. Se estipula también que los delfines no pueden encontrar la salida al Mar del Norte y están ahora en Rin en Estrasburgo. Asimismo, los bomberos de Estrasburgo buscan salida de esta situación y posibilidad de ayudar a los delfines.

Según IFLA características de análisis, la noticia es falsa, es decir, es un bulo. La fuente de la noticia no es una fuente segura, otras fuentes adicionales no afirman nada semejante, el autor es incierto, las fotografías de la noticia son falsificadas, el hecho no puede ser real del punto de vista científico. La única conclusión es que el bulo fue una broma informativa.

En definitiva, los métodos de detección de bulos en las redes sociales, y en la prensa escrita son efectivos y esenciales en la vida cotidiana. Teniendo en cuenta la situación global y el aumento de la propagación de las Fake News, el contenido presentado, sobre el formato, las características, las definiciones, el lenguaje periodístico es crucial para los ciudadanos que prefieren ser informados y no desinformados.

Bibliografía:

1. Cambridge University Press, 2020. Disponible: <https://dictionary.cambridge.org/es/diccionario/ingles/fake-news>
2. CORTI, Delfina, *Es falso que cantar y aplaudir en los balcones sea un riesgo de contagio de COVID-19*, www.chequeado.com, 2020. Disponible: <https://chequeado.com/verificacionfb/es-falso-que-cantar-y-aplaudir-en-los-balcones-sea-un-riesgo-de-contagio-de-covid-19/>
3. Fundeu BBVA (Fundación del Español Urgente), Madrid, 2005. Disponible: <https://www.fundeu.es/recomendacion/noticia-falsa-falseada-fake-news/>
4. GONZALES-SERNA SANCHEZ, José, *Las Variedades Temáticas Del Texto. Manual para 2º de Bachillerato*. Sevilla: Publicaciones de Aula de Letras, 2010. 168 p. Disponible: <https://ciervalengua.files.wordpress.com/2011/11/variedades-temc3alticas-del-texto-2c2ba-bachiller.pdf>
5. International Federation of Journalists, *¿ Que son las Fake News? Guía para combatir la desinformación en la era de posverdad*, 2018. p. 21. Disponible: <https://www.ifj.org/media-centre/reports/detail/que-son-las-fake-news-guia-para-combatir-la-desinformacion-en-la-era-de-la-posverdad/category/publications.html>
6. La Federación Internacional de Asociaciones de Bibliotecarios y Bibliotecas (IFLA) , *Como las bibliotecas pueden ayudar a conseguir soluciones reales para las noticias falsas*, 2017. Disponible: <https://www.ifla.org/ES/node/11631>
7. LATUNER, Vivien, Irrel: Les dauphins de retour dans les eaux de Strasbourg, Journal Pokaa, 2020. Disponible: <https://pookaa.fr/2020/04/01/irreel-les-dauphins-de-retour-dans-les-eaux-de-strasbourg/>

8. MILLAN, Juan Antonio, Vocabulario de ordenadores e Internet, Edición IV, 1999. Disponibil: http://recursos.cnice.mec.es/lengua/profesores/eso1/t1/teoria_1.htm
  9. Real Academia Española (RAE), Madrid, 1713. Disponibil: <https://www.rae.es/>
  10. REYNAGA, Julio del Rio, *Periodismo Interpretativo: El Reportaje*, Segunda Edición, Julio de 1978, p. 345. Disponibil: <https://concienciaperiodistica.files.wordpress.com/2015/05/julio-del-rio-reynaga-periodismo-interpretativo.pdf>
  11. WARDLE, Claire, *Fake news. It's complicated*, Online First Draft Association, 2017. Disponibil: <https://firstdraftnews.org/latest/fake-news-complicated/>
- Enlaces**
12. Corporación de Radio y Televisión Española, Manual de Estilo de RTVE, Directrices para los profesionales, *La estructura de la noticia*, 2010 Disponibil: <http://manualdeestilo.rtve.es/directrices-para-los-profesionales-de-los-medios-interactivos/4-5-la-estructura-de-la-noticia/>
  13. <https://chequeado.com/metodo/>

CZU 821.112.09-3`366:821.161.1.09-3`366

GRAMMATISCHE TRANSFORMATIONEN IN DER RUSSISCHEN ÜBERSETZUNG DER NOVELLE „DIE VERWANDLUNG“ VON FRANZ KAFKA

Maria VATAMANIUC, *Studentin an der Philologischen Fakultät,
Alecu-Russo-Universität Bălți*
Wissenschaftliche Betreuerin: **Lina CABAC**, *Universitätsassistent*

Rezumat: În acest articol sunt analizate transformările pe care le realizează traducătorul pentru a obține o traducere echivalentă a textului literar în limba-țintă. Punctul forte este plasat pe cercetarea transformărilor gramaticale și aplicarea practică a lor în contextul traducerii literare. Baza cercetării practice o constituie nvela „Metamorfaza” de Franz Kafka tradusă în limba rusă de M. Rudnițkij și Solomon K. Apt.

Cuvinte-cheie: *traducere, transformări în traducere, transformări gramaticale, nivel morfologic, nivel sintactic.*

Die literarische Übersetzung unterscheidet sich wesentlich von anderen Übersetzungstypen. Es liegt nämlich daran, dass eine literarische Übersetzung zum Übermitteln einer fiktionalen Welt des Schriftstellers dient, wo Gefühle, Erlebnisse, Gedanken und Träume wiedergespiegelt werden. Daher erfordert diese Art der übersetzerischen Tätigkeit viel Geschicklichkeit und Kreativität seitens des Sprachmittlers. Nichtsdestoweniger ist auch die Beherrschung übersetzerischer Transformationen auf allen sprachlichen Ebenen für den Übersetzer wichtig.

Bei der Überlegung der Einsatzform der Transformationen und der Gründe ihrer Verwendung schreibt Barchudarov in seinem Buch „Sprache und Übersetzung“: „Die Gewährleistung der Übersetzungsäquivalenz (der *Adäquatheit der Übersetzung*) über die formellen und semantischen Differenzen der Sprachsysteme hinweg setzt beim Übersetzer zunächst die Fähigkeit voraus, zahlreiche und verschiedenartige

zweischensprachliche Umwandlungen – die sogenannten Übersetzungstransformationen – auszuführen, um zu erreichen, dass die Übersetzung unter strikter Beachtung der Normen der Zielsprache mit größtmöglicher Vollständigkeit die gesamte im Ausgangstext enthaltene Information wiedergibt“ [1, S. 207].

Eines ist sicher: Die Übersetzung ist ohne Transformationen nicht möglich, weil „der ZIELTEXT nicht wie eine Lehnübertragung eines fremden Textes aussehen sollte, sondern ähnlich wie der Ausgangstext „aussehen“ und den gleichen Effekt auf den Adressanten des ZIELTEXTES ausüben soll. Der Verfasser fügt noch hinzu, dass man alle sprachlichen Normen der Zielsprache bei der Übersetzung eines Ausgangstextes beachten muss“ [6, S. 26].

Im vorliegenden Artikel befassen wir uns mit den grammatischen Transformationen bei der Übersetzung der Novelle „Die Verwandlung“ von Franz Kafka ins Russische. Als Grundlage unserer vergleichenden Forschung haben wir die russische Variante in der Übersetzung von M. Rudnitskij und Solomon K. Apt genommen, die wir ausführlich analysieren werden.

Es ist dabei anzumerken, dass die Forscher auf dem Gebiet der Übersetzungstheorie immer noch zu keiner gemeinsamen Meinung über das Wesen des Transformationsbegriffes gekommen sein.

Laut A. Schweitzer wird der Begriff *Transformation* in der Übersetzungswissenschaft metaphorisch benutzt. „Es geht tatsächlich um die Beziehung zwischen den Ausgangs- und Zielsprachlichen Redemitteln, um der Substitution eines Ausdrucks mit einem anderen im Laufe von der Übersetzung, die Substitution, die wir bildlich *Umwandlung* beziehungsweise *Transformation* nennen“ [7. S. 118].

Komissarow versteht die Übersetzungstransformationen als Transformationen, mit deren Hilfe der Übergang von Originaleinheiten zu den Übersetzungseinheiten durchgeführt werden kann, wenn das Äquivalent fehlt oder je nach dem Kontext nicht verwendet werden kann [5, S. 170].

Derzeit gibt es eine große Zahl von Klassifikationen der Übersetzungstransformationen. Trotzdem teilen die meisten Linguisten (L. Barchudarov, L. Latyschew, W. Kommissarow u.a.) jedoch die Ansicht, dass alle Übersetzungstransformationen in lexikalische, grammatische und gemischte Transformationen.

Grammatische Transformationen sind in erster Linie die Umstrukturierung des Satzes (Veränderung seiner Struktur) und alle Arten von Substitutionen - sowohl syntaktische als auch der morphologische.

Es gibt eine große Zahl von Klassifikationen der grammatischen Transformationen, die von verschiedenen Wissenschaftlern vorgeschlagen werden, aber wir werden die Klassifikation von H. L. Lysenko genauer betrachten, da sie unseres Erachtens ausführlicher und vollständiger ist. Laut der vor dieser Forscherin angebotenen Klassifikation der grammatischen Transformationen [3, S. 31-36] könnten wir in der russischen Fassung der Novelle folgende Transformationen auf morphologischer und syntaktischer Ebene feststellen:

Auf morphologischer Ebene:

1. **Numeruswechsel beim Substantiv** – die Singularform wird durch die Pluralform ersetzt und umgekehrt;

- „Als Gregor Samsa eines Morgens aus unruhigen Träumen erwachte... → Проснувшись однажды утром после беспокойного сна, Грегор Замза...“ [4, S. 89]
- „Tag aus, Tag ein auf der Reise. → Изю дня в день в разъездах.“ [4, S. 90]
- „...und außerdem ist mir noch diese Plage des Reisens auferlegt... → а кроме того, изволь терпеть тяготы дороги...“ [3, S. 90]
2. **Genuswechsel beim Verb** - das Passiv wird durch eine Aktivhandlung ersetzt und umgekehrt;
- „Aber durch das kleine Gespräch waren die anderen Familienmitglieder darauf aufmerksam geworden, dass Gregor wider Erwarten noch zu Hause war... → Но короткий этот разговор обратил внимание остальных членов семьи на то, что Грегор вопреки ожиданию все еще дома...“ [4, S. 93]
- „Kein Bitten Gregors half, kein Bitten wurde auch verstanden... Никакие просьбы Грегора не помогли, да и не понимал отец никаких его просьб...“ [4, S. 106]
3. **Wechsel der Verbform** - der Ersatz der Partizipialkonstruktion durch den Nebensatz;
- „...denn es war ja sein seit fünf Jahren von ihm bewohntes Zimmer... → ведь он жил в этой комнате вот уже пять лет...“ [4, S. 109]
- „...sondern selbst die von Gregor gar nicht berührten Speisen, als seien also auch diese nicht mehr zu gebrauchen... → но и снeдь, к которой Грегор вообще не притрагивался, словно и это уже не пойдет впрок...“ [4, S. 111]
4. **Tempuswechsel beim Verb** – Veränderung der Zeitform des Verbs. In den folgenden Beispielen wird das deutsche Verb im Präteritum ins Russische durch ein Verb im Präsens wiedergegeben:
- „Der nächste Zug ging um sieben Uhr; → Следующий поезд уходит в семь часов;“ [4, S. 92]
- „...und er selbst fühlte sich durchaus nicht besonders frisch und beweglich... → да и сам он отнюдь не чувствует себя свежим и легким на подъем.“ [4, S. 90]
5. **Wortartwechsel** - Überführung/Übergang eines Wortes von einer Wortart in eine andere. Zum Beispiel unten zeigen wir den Übergang eines Substantivs in ein Verb bei der Übersetzung ins Russische.
- „Infolge der Holztür war die Veränderung in Gregors Stimme draußen wohl nicht zu merken... → Снаружи, благодаря деревянной двери, повидимому, не заметили, как изменился его голос...“ [4, S. 93]
- „...die ununterbrochen in der verschiedensten Bewegung waren und die er überdies nicht beherrschen konnte... → которые не переставали беспорядочно двигаться и с которыми он к тому же никак не мог совладать.“ [4, S. 94]
- „...dass ihm das Essen wegen seiner heiklen linken Seite Schwierigkeiten machte... → что из-за раненого левого бока есть ему было трудно“ [4, S. 108]

6. **Entkategorisierung.** Hier geht es um eine bestimmte grammatische Form einer Sprache (vollendeter und unvollendeter Aspekt des Verbs, Bestimmtheit und Unbestimmtheit von Substantiven), die in der anderen Sprache wegfällt, wie die folgenden Beispiele es nachweisen:

„...man hat mir ja davon auch kein Wort gesagt... → *мне же и не говорили об этом ни слова.*“ [4, S. 100]

„...und wollte mit einem Bein die Stelle betasten, zog es aber gleich zurück... → *хотел было ощупать это место одной из ножек, но сразу отдернул ее*...“ [4, S. 91]

Auf syntaktischer Ebene:

1. **Syntaktische Transformation** - Änderung der syntaktischen Konstruktion:

„*Und nach einer kleinen Weile mahnte er nochmals mit tieferer Stimme.* → *И через несколько мгновений позвал еще раз, понизив голос.*“ [4, S. 93] Hier wird die Attributivgruppe ins Russische durch ein Gerundivum wiedergegeben.

„...*er drehte ihn und rieb ihn an dem Teppich vor Ärger und Schmerz*... → *он потерся ею о ковер, досадуя на боль.*“ [4, S. 96] Die unterstrichene präpositionale Wortgruppe wird ins Russische durch ein Gerundivum wiedergegeben.
2. **Satzteilumstellung** – Umstellung, Vertauschung von Wörtern, Satzgliedern innerhalb eines Satzes unter Wahrung ihrer syntaktischen Funktion. [2, S. 1136]

„*Der Prokurist war ihm für einen Augenblick ganz aus dem Sinn gekommen;* → *На мгновение он совсем забыл об управляющем;*“ [4, S. 105]

„*Nur sich nicht im Bett unnütz aufhalten,*“ *sagte sich Gregor.* → *Только не задерживаться понапрасну в постели,*“ *- сказал себе Грегор.*“ [4, S. 94]

„*Der Schein der elektrischen Straßenbahn lag bleich hier und da auf der Zimmerdecke und auf den höheren Teilen der Möbel*... → *На потолке и на верхних частях мебели лежал проникавший с улицы свет электрических фонарей*...“ [4, S. 108]
3. **Satzgliedwechsel.** „Bei der Substitution von Satzgliedern werden Wörter und Wortgruppen im Text der Übersetzung in anderen syntaktischen Funktionen verwendet als ihre Äquivalente im Text des Originals“ [1, S. 217]

„...*um die erlangten Aufträge zu überschreiben, sitzen diese Herren erst beim Frühstück*. → *...чтобы переписать полученные заказы, эти господа только завтракают.*“ [4, S. 91] Die deutsche Adverbialbestimmung der Zeit wird im russischen Text zum Prädikat.

39.

„...*um ihr durch diese Stellung gewissermaßen einen Vorwurf zu machen.* → *...как бы упрекая ее таким выбором места*...“ [4, S. 130] Das Akkusativobjekt im Deutschen wird ins Russische durch das Adverbialpartizip ersetzt.
4. **Veränderung der Satzgliedfolge** - Veränderung der Wortstellung bzw. Satzglieder innerhalb eines Satzes, insbesondere die von Subjekt, Objekt und finiter Verbform (Teil des Prädikats) [10]

„Da sitzt er bei uns am Tisch und liest still die Zeitung oder studiert Fahrpläne. → Сидит себе за столом и молча читает газету или изучает расписание поездов.“ [4, S. 97]

Infolge der Holztür war die Veränderung in Gregors Stimme draußen wohl nicht zu merken... → Снаружи, благодаря деревянной двери, по-видимому, не заметили, как изменился его голос...“ [4, S. 93]

„Nun genügte dieses Geld aber ganz und gar nicht... → Денег этих, однако, было слишком мало...“ [4, S. 115]

5. **Satzfolgeänderung** – Änderung der Reihenfolge der Teilsätze eines zusammengesetzten Satzes. [1, S. 211]

„Aus dem Nebenzimmer rechts flüsterte die Schwester (HS) |, um Gregor zu verständigen (NS)... → Из комнаты справа (HS) |, стремясь предупредить Грегора (NS) |, шептала сестра... (HS)“ [4, S. 97]

„Vielleicht trieb er (HS), als gäbe es kein Hindernis(NS), Gregor jetzt unter besonderem Lärm vorwärts(HS); → Словно не было никакого препятствия (NS), он гнал теперь Грегора вперед с особенным шумом; (HS)“ [4, S. 107]

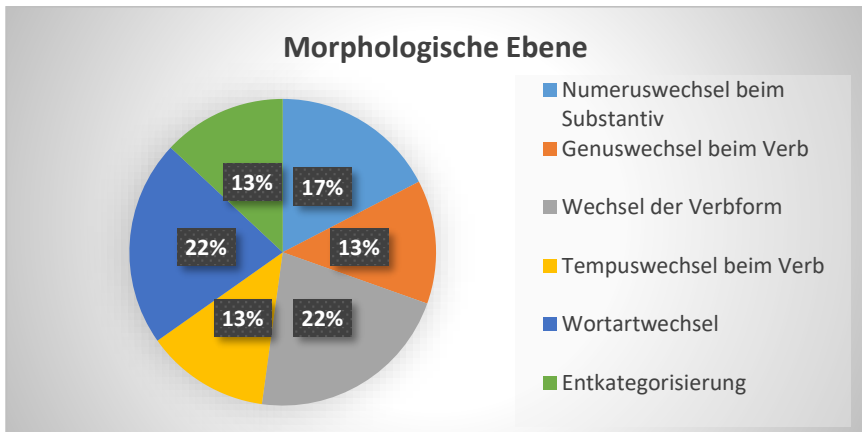
6. **Umverknüpfung von Sätzen** – die Möglichkeit ein zusammengesetzter Satz in einfachen Sätze zu teilen;

„Aber als er den Kopf endlich außerhalb des Bettes in der freien Luft hielt, bekam er Angst, weiter auf diese Weise vorzurücken, denn wenn er sich schließlich so fallen ließ, musste geradezu ein Wunder geschehen, wenn der Kopf nicht verletzt werden sollte. (1) → Но когда голова, перевалившись наконец за край кровати, повисла, ему стало страшно продвигаться и дальше подобным образом. (1) Ведь если бы он в конце концов упал, то разве что чудом не повредил бы себе голову. (2)“ [4, S. 94]

„Gregor“, sagte nun der Vater aus dem Nebenzimmer links, „der Herr Prokurist ist gekommen und erkundigt sich, warum du nicht mit dem Frühzug weggefahren bist.“ (1) → - Грегор, - заговорил отец в комнате слева, - к нам пришел господин управляющий. (1) Он спрашивает, почему ты не уехал с утренним поездом. (2)“ [4, S. 97]

Insgesamt wurden 55 Seiten von F. Kafkas Erzählung „Die Verwandlung“ analysiert und 53 Beispiele exzerpiert. In Anlehnung an erhaltenen Ergebnisse wurden Diagramme erstellt.

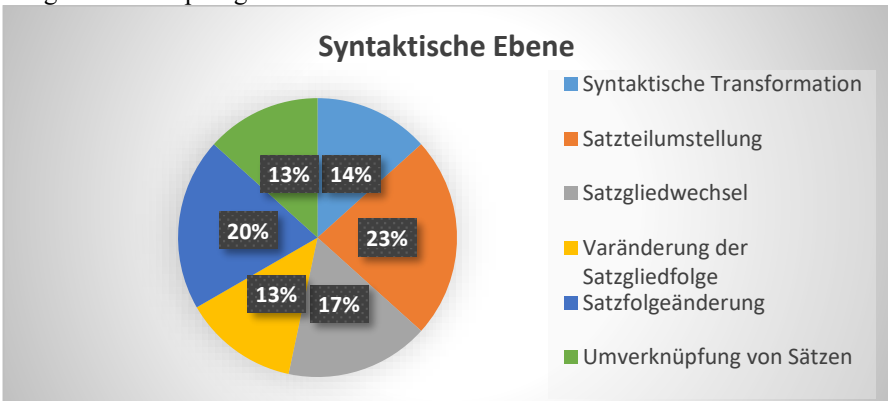

Diagramm 1. Arten von grammatischer Transformationen auf morphologischer Ebene im übersetzten Text der Novelle „Die Verwandlung“ von F. Kafka

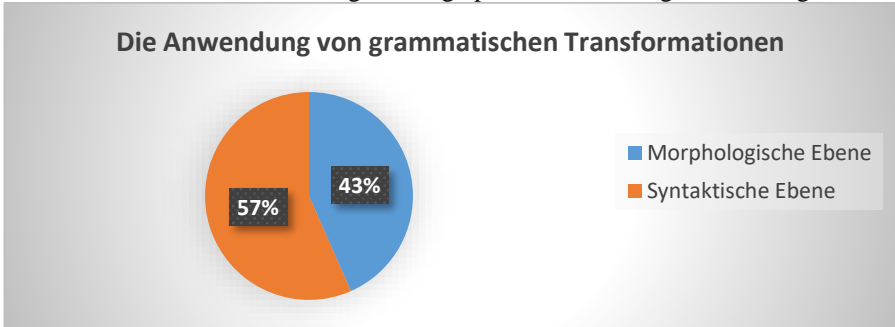
Auf Grundlage der Angaben aus dem Diagramm 1 kann man daraus schließen, dass auf der morphologischen Ebene am häufigsten zwei Arten von Transformationen angewendet wurden: Numeruswechsel beim Substantiv mit 22% und Wechsel der Verform mit 22%. Weniger verwendet sind solche Transformationen wie Genuswechsel beim Verb, Tempuswechsel beim Verb und Entkategorisierung. Der Anteil jeder von diesen Kategorien beträgt 13%.

Im Gegensatz zum Diagramm 1, wo der prozentuale Unterschied zwischen den Kategorien nicht groß ist, zeigt das Diagramm 2. einen großen Unterschied zwischen den Prozentsätzen der Kategorien. An erster Stelle steht Satzteilumstellung mit 23%, dann folgen syntaktischen Transformationen mit 20% und den letzten Platz belegt Umverknüpfung von Sätzen mit nur 13%.

Diagramm 2. Arten von grammatischer Transformationen auf syntaktischer Ebene im übersetzten Text der Novelle „Die Verwandlung“ von F. Kafka

Um zu bestimmen, welche Art von grammatischen Transformation dominiert, wurden alle von uns erhaltenen Ergebnisse graphisch in dem Diagramm 3. dargestellt.

Diagramm 3. Grundteilung der grammatischen Transformationen im übersetzten Text der Novelle „Die Verwandlung“ von F. Kafka.

Wie die Graphik verdeutlicht, beträgt der Anteil der syntaktischen Transformationen 57% (30 Beispiele) und der Anteil der morphologischen Transformationen 43% (23 Beispiele).

Zusammenfassend lässt sich dabei als Ergebnis nennen, dass grammatische Transformationen in der russischen Übersetzung der Novelle „Die Verwandlung“ von Franz Kafka sehr häufig verwendet werden. Zudem verwendet der Übersetzer mehr grammatische Transformation auf der syntaktischen Ebene, als auf der morphologischen Ebene. Aus den analysierten 53 Beispielen, beträgt die Mehrheit den Satzgliedwechsel als Transformation. Am wenigsten wurden Genuswechsel beim Verb, Tempuswechsel beim Verb und Entkategorisierung registriert.

Quellenverzeichnis:

1. BARCHUDAROW, Leonid. *Sprache und Übersetzung*. Moskau: Progreß, 1979, 259 S., ISBN 576-979-6.
2. DUDEN: *Deutsches Universal Wörterbuch A-Z*, Mannheim: Dudenverlag, 1996 (3., völlig neu bearb. Und erw. Aufl.), S. 1816., ISBN 3-411-05503-0.
3. LYSENKO, H. L. *Grundlagen des Übersetzens: eine Brücke zwischen Theorie und Praxis (deutsch-ukrainische Richtung)*: Lehrbuch / H. L. Lysenko, I. M. Baklan, Z. V. Cherpurna. Kyiv :Politekhnika, 2019, 204 S., ISBN 978-966-622-957-4.
4. КАФКА, Франц. *Замок. Превращение*: Роман, рассказы / Пер. с нем. М. Рудницкого, С. Апта. СПб: Азбука-классика, 2005, 704 с., ISBN 5-352-01446-0
5. КОМИССАРОВ, Вилен Наумович. *Теория перевода (лингвистические аспекты)*: Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. М.: Высш. шк., 1990, 253 с., ISBN 5-06-001057-0.
6. ЛАТЫШЕВ, Лев Константинович. *Курс перевода: Эквивалентность перевода и способы ее достижения*. М.: Международные отношения, 1981, 248 с.
7. ШВЕЙЦЕР, Александр Давидович. *Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты*. М.: Наука, 1988, 215 с., ISBN 5-02-010882-0.
8. KAFKA, Franz. *Die Verwandlung*. [online] [eingesehen am 15. Mai]. URL: <http://www.gutenberg.org/files/22367/22367-h/22367-h.htm>

9. *Wortartwechsel*. [online] [eingesehen am 9. Mai]. URL: <https://de.wiktionary.org/wiki/Wortartwechsel>
10. *Wortstellung*. [online] [eingesehen am 9. Mai]. URL: <https://de.wikipedia.org/wiki/Wortstellung>
11. *НУЛЮБИИ, Лев Львович. Толковый переводческий словарь*. [online] [eingesehen am 7. Mai]. URL: <https://pervodovedcheskiy.academic.ru/255/>

CZU 811.112.2`366.52

LEXIKALISCHE UND MORPHOLOGISCHE MERKMALE DES GENUS

Ana BOLOGA, *Studentin an der Philologischen Fakultät, Alecu-Russo-Universität Bălți*
 Wissenschaftliche Betreuerin: **Elvira GURANDA**, *Dozentin*

Rezumat: *Categoria genului este una fundamentală în gramatica limbii germane. Dar identificarea acestei categorii în limba germană este destul de dificilă. Demersul de față prezintă aspecte definitorii ale acestei categorii gramaticale în limba germană, pune în evidență modalitățile de marcare a genului substantivelor cu ajutorul articolului, și totodată punctează principiile lexicale și morfologice la desemnarea și utilizarea corectă a acestuia.*

Cuvinte-cheie: *substantiv, gen gramatical, categorie lexico-gramaticală, articol, principiul lexical, principiul morfologic, sufix.*

In diesem Artikel wird das deutsche Genussystem beschrieben und seine Charakteristika hervorgehoben. Dabei wird das Genus nach der lexikalischen und morphologischen Klassifikation analysiert. Einführend kann gesagt werden, dass der Terminus *Genus* aus dem Lateinischen mit der Bedeutung „Geschlecht“, „Gattung“ oder „Art“ entstand. Neben dem Numerus und Kasus bildet Genus eine der drei grammatischen Kategorien, nach denen Substantive flektiert werden. Das *Genus* stellt ein lexikalisches Eigentum eines jeden Substantivs dar. Daher kann jedes Nomen nur genau einer Genusklasse zugerechnet werden, mit der es fest verbunden ist (GRIMM: 1995). Das Genus als eine wichtige lexikalisch-grammatische Kategorie des Substantivs wird hier im traditionellen Sinne verstanden, wie es Walter Jung definiert. Das Substantiv ist eine der wichtigsten Wortarten, die Lebewesen wie (der Mann, das Kind), Sachen (die Stadt, das Haus), Erscheinungen (der Blitz, der Donner), vergegenständliche Handlungen (der Gang, der Blitz), Zustände (der Schlaf, die Ohnmacht) und Eigenschaften (die Güte, das Schöne) bezeichnet (JUNG: 1967).

Der prominente Linguist Wilhelm von Humboldt nennt das indogermanische Genus ein „metaphorisch bezeichnetes Genus“. Genus ist ihm ein Beispiel für „die Verwandlung der Welt in Sprache“, für „das Symbolisieren der Sprache auch vermittels ihres grammatischen Baues“ (HUMBOLDT: 1968, 28). Eine detaillierte Untersuchung zum Genus führte Jakob Grimm durch, wo er Genus und Sexus getrennt voneinander definiert. Das Verhältnis zwischen beiden definiert er folgender Weise: „Entweder ist Geschlecht natürlich oder grammatisch [...] Das natürliche Geschlecht des Substantivs gründet sich auf Beobachtung der Sexualverschiedenheit

am lebenden Wesen, d.h. dem Menschen und Tieren. [...] Das grammatische Geschlecht ist eine, aber im frühesten Zustande der Sprache schon vorgegangene Anwendung und Übertragung des natürlichen auf alle und jede Nomina“ (GRIMM:1890, 314). Laut ihm ist Sexus ein in der Natur existierendes Phänomen, welches das grammatische Genus bestimmt.

Das Deutsche unterscheidet zwischen dem natürlichen Geschlecht (Sexus) und dem grammatischen Geschlecht (Genus) eines Nomens. Der Sexus gliedert sich in die zwei Ausprägungen männlich und weiblich, während das Genus drei Subkategorien aufweist: Maskulinum, Femininum und Neutrum. Genus und Sexus eines Wortes stimmen nicht notwendigerweise überein, so ist der Sexus von Mädchen weiblich, das Genus Neutrum (*DUDEN – Die Grammatik*: 1995). Die linguistische Kategorie Sexus wird oft mit der außerlinguistischen Kategorie Sexus – „natürliches Geschlecht“ in Verbindung gebracht. Mit Sexus ist das außersprachlich bedingte biologische Geschlecht gemeint, das nur männlich oder weiblich sein kann. Das grammatische Geschlecht unterscheidet seit indoeuropäischer Zeit Maskulina, Feminina und Neutra. Die Einteilung geht aber im Allgemeinen nicht auf das natürliche Geschlecht zurück. Das grammatische Geschlecht scheint sich besonders nach dem Klang der Endungen bestimmt zu haben. Manche Ableitungssilben weisen auch heute eindeutig auf ein bestimmtes Geschlecht hin, z.B. auf ein Maskulinum die Endungen –ling, -er, auf ein Femininum die Endungen –heit, -keit, -ung, auf ein Neutrum die Endungen –tum, -chen/lein (JUNG: 1967).

Nach einer allgemeinen Charakterisierung der Kategorie Genus, werden hier die lexikalischen und morphologischen Prinzipien für die Genusbestimmung ins Zentrum gerückt. In der deutschen Sprache gibt es einige Merkmale und sogar die Regeln, die uns das Geschlecht der Substantive bestimmen helfen. Laut Schendels dienen in erster Linie als solche Merkmale die bestimmten Artikel: *der, die, das*; ferner das mit dem Substantiv kongruierende Begleitwort, z.B. das Pronomen *dieser, diese, dieses* (SCHENDELS: 1979). Es ist bemerkenswert, dass sowohl beim bestimmten Artikel, als auch beim Pronomen ist das Genus nur im Nominativ und Akkusativ identifizierbar (*dieser/diesen: diese/diese; dieses/dieses*). In den anderen Kasus, ist die Form für Maskulinum und Neutrum identisch (Genitiv: *dieses/dieses*; Dativ: *diesem/diesem*).

In der deutschen Sprache wird zwischen den Konkreta (Personenbezeichnungen) und Abstrakta (Sachbezeichnungen) unterschieden. Was das Personenbezeichnungssystem betrifft, weist die Untersuchung auf die Übereinstimmung zwischen dem natürlichen und grammatischen Geschlecht hin: *die Mutter – der Vater; die Tochter – der Sohn; die Schwester – der Bruder; die Tante – der Onkel; die Frau – der Mann; die Lehrerin – der Lehrer*. Ausnahmen sind Diminutivbildungen und grammatische Neutra auf –*chen, -lein, -el, -le*: *das Mädchen, das Fräulein, das Frauchen, das Schätzle, das Kasperle*.

Für Sachbezeichnungen und Abstrakta lassen sich nur wenige Hinweise geben, weil sie allen drei Genera angehören. Feste Anhaltspunkte bieten neben bestimmten Endungen die folgenden Wortgruppen:

1. Maskulina sind:

- die Bezeichnungen der Jahreszeiten, Monate, Tage: *der* Frühling, Winter, Lenz; Januar; Freitag, Mittwoch; (aber: die Woche, das Jahr);
  - die Bezeichnungen der Himmelsgegenden, Winde, Niederschläge: *der* Norden, Westen; Taifun, Passat, Monsun; Hagel, Schnee, Regen, Nebel, Reif.
  - viele Geldbezeichnungen: *der* Heller, Taler, Dollar, Pfennig, Franken, Rubel; (aber: *die* Mark, *die* Krone, *die* Drachme, *das* Pfund).
2. Feminina sind:
- die Baumbezeichnungen und sehr viele Blumenbezeichnungen: *die* Ulme, Eiche, Linde, Buche, Kiefer; Dahlie, Rose, Nelke, Chrysantheme.
  - die Substantivierung von Zahlen: *die* Vier, Zehn.
3. Neutra sind:
- die meisten Bezeichnungen der Metalle, der chemischen Elemente und der Medikamente: *das* Gold, Silber, Platin, Eisen, Zink, Kalzium; Aspirin.
  - die Verkleinerungsformen auf *-chen*, *-lein* und *-le*: *das* Höschen, Brunnlein, Gärtle,
  - nichtsubstantivische Wörter, die nur gelegentlich substantiviert werden: *das* Schöne, Angenehme, Gedachte; *das* Lesen, Schreiben; *das* Seine; *das* Ja und Nein, auf und Nieder, Weh und Ach.
  - Kollektivbegriffe und Bezeichnungen für Gesamtvorgänge mit dem Präfix *Ge-*: *das* Gebirge, Gewürm, Gewässer; *das* Gelaufe, Geschieße, Geschrei (DUDEN – *Die Grammatik* :1995).

Ein anderes Mittel, das auch als Angabe für die Bestimmung des Geschlechts gilt, sind die Suffixe. Weiter werden die Suffixe für jedes Geschlecht erwähnt und mit Beispielen belegt.

Als Suffixe, die im Deutschen mit dem männlichen Geschlecht korrelieren, sind folgende zu nennen: *-er*: der Spieler, der Vater, der Bruder, der Schüler; *-ling*: der Frühling, der Schmetterling.

Es gibt auch fremdsprachliche Suffixe, die als Genus-Anzeiger gelten, z.B.: *-ant*: *der* Aspirant, *der* Fabrikant; *-ent*: *der* Student, *der* Absolvent; *-är*: *der* Sekretär, *der* Revolutionär; *-ist*: *der* Kommunist, *der* Realist; *-ot*: *der* Patriot, Favorit.

Feminine Substantive enden auf: *-ung*, *-heit*, *-schaft*, *-erei*: *die* Zeitung, *Regierung*, *Verfassung*; *die* Freiheit, *Einheit*; *die* Arbeiterschaft, *Freundschaft*; *die* Partei, *Malerei*.

Die internationalen Suffixen: *-ie*, *-(t)ät*, *-(t)ion*, *-ik*, *-anz*, *-enz*, *-age*, zeigen auch ein Femininum an: *die* Chemie, *Industrie*; *die* Universität, *Fakultät*; *die* Union, *Revolution*; *die* Republik, *Politik*, *Fabrik*; *die* Ambulanz; *die* Differenz, *Konferenz*; *die* Garage, *Etage*.

Neutra sind Substantiv, die auf Suffixen *-nis*, *-saal (-sel)*, *-tum* enden: das Ereignis, Ergebnis, Zeugnis; das Schicksal, Wirrsal, Rätsel; das Eigentum, Altertum, Bürgertum, Bauerntum. Typisch für das sachliche Geschlecht ist auch das Präfix „ge“: *das* Gemüse, *Getreide*, *Gebirge*, *Gestirn*, *Gewässer* u.a. Das Neutrum besitzt auch typische fremdsprachliche Suffixe, wie: *-(i)um*, *-ett*, *-il*, *-ma*, *-o*: *das* Museum, *Studium*, *Zentrum*; *das* Kabinett, *Ballett*; *das* Ventil, *Profil*; *das* Drama, *Dogma*; *das* Kino, *Konto* (WEINRICH: 1995).

Im Rahmen dieses Artikels haben wir uns mit den Kriterien für die Genuszuweisung in der deutschen Sprache auseinandergesetzt. Es wurden die Prinzipien, nach denen man das Geschlecht der Substantive bestimmen kann, hervorgehoben und diese Schritt für Schritt analysiert. Infolge dessen, lässt es sich feststellen, dass in der deutschen Sprache zwischen dem natürlichen und grammatischen Geschlecht unterschieden wird. Nach der Begriffserklärung wird es festgelegt, dass als eines der wichtigsten Merkmale des Geschlechts in der deutschen Sprache die Artikel dienen. Die deutsche Sprache bietet den Lernenden ein Anzeichen an, auch aus der Sicht der Lexik. Es werden die Bezeichnungen für konkrete und abstrakte Begriffe erwähnt und im Zusammenhang mit dem Geschlecht klassifiziert (abhängig vom Geschlecht). Nach dem morphologischen Prinzip sind die Suffixe ein weiteres wichtiges Zeichen für die Bestimmung des Geschlechts der Substantive. Es gibt auch andere Aspekte, die uns beim Gebrauch des Geschlechts helfen könnten, aber unser Artikel widerspiegelt nur die lexikalischen und morphologischen Prinzipien, deren Besonderheiten wir im Rahmen der Untersuchung einzelnen beschrieben haben.

Literaturverzeichnis:

1. BALCIK, Ines, RÖHE, Klaus, WROBEL, Verena. *PONS. Die große Grammatik*. Stuttgart: PONS GmbH, 2009. 655 S. ISBN 978-3-12-561561-8.
2. *DUDEN – Die Grammatik*. Zürich: Dudenverlag, 1995. S. 195 – 198, ISBN 3-411-04045-9.
3. GRIMM, Jakob. *Deutsche Grammatik*. Gütersloh, 1890, S. 145 – 314.
4. HUMBOLDT, Wilhelm. Über den Dualismus. In: *Gesammelte Schriften*. 1. Abt. Berlin, S. 4-30.
5. JUNG, Walter. *Grammatik der deutschen Sprache*. Leipzig: Veb Bibliographisches Institut, 1967, S. 264, Nr. 433-130/110/67.
6. WEINRICH, Harald. *Textgrammatik der deutschen Sprache*. Mannheim: Dudenverlag, 1995. S. 326 – 327, ISBN 3-411-05261-9.
7. SCHENDELS, E.I. *Deutsche Grammatik*. Москва: Высшая Школа, 1979. S. 122-129, III 70104-265-205-79.

CZU 811.112.2`367.333

ÜBER DIE ASDRUCKSMÖGLICHKEITEN DER ATTRIBUTE IN DEUTSCHEN ZEITUNGSTEXTEN

Julia SLIVCA, Studentin an der Philologischen Fakultät,
Alecru-Russo-Universität Bălți

Wissenschaftliche Betreuerin: **Anna POMELNICOVA**, Dr., Dozent

Rezumat: *Scopul de bază al lucrării date este studierea posibilităților de exprimare a atributelor în textele publicistice. Atributul este partea secundară a propoziției care definește cuvântul referențial. În primul rând, attributele joacă un rol special pentru accentuarea sensului expresiei și participă în realizarea expresivității. În al doilea rând, limba publicistică este o întregitate, un produs definit de cultura și psihologia a societății moderne. Scopul acestui articol, este de a analiza posibilitățile de exprimare a atri-*

butelor în contextul diferitelor texte publicistice. În final vor fi analizate datele adunate într-o diagramă, care prezintă procentul tipurilor de atribute în textele publicistice.

Cuvinte-cheie: *atribut, cuvânt determinat, îmbinări de cuvinte nominale, flexiune, partea de propoziție, atribut așezat după termenul determinat.*

Über Attribute ist bereits sehr viel geschrieben und geäußert worden: Schendels (1982), Charitonova (1976), Balcik, Röhe, Wröbel (2009) und natürlich Eisenberg (2013) untersuchten das Attribut im Satz und als Wortgruppe, und nämlich nominale Wortgruppe. Wie Schendels meint, als Nebenglied hat das Attribut keine Wirkung auf die Satzkonstruktion, trotzdem ist es semantisch manchmal das einzige Mittel im Satz, das den Inhalt verändern kann. Das Attribut wird deshalb von oben aufgezählten Linguisten zu *Satzteilgliedern* gezählt. Weil es nur ein Inhaltsteil ist, dürfen die Erforscher es nur zusammen mit dem Bezugswort oder Leitglied betrachten. Auf Grund der Unterordnungsverhältnisse wird Attribut im Rahmen substantivischer und adjektivischer Wortgefüge charakterisiert.

Die adjektivischen Wortgefüge werden nach Schendels in Adjektiv + Substantiv und Substantiv + nachgestelltes Attribut subkategorisiert. In der ersten Gruppe treten adjektivische Pronomen, Adjektive, Partizipien und Numeralien auf. Sie werden nach Kasus, Numerus und Genus ihres Leitgliedes nach den Monoflexionsregeln abgewandelt. Mit dieser Gruppe können auch einige Zusammensetzungen konkurrieren: „*der goldene Ring-der Goldring, der rote Wein-der Rotwein, saure Milch-Sauermilch*“ (Schendels, S. 290). Man kann bemerken, dass für alle diese Modelle das Kongruenzphänomen typisch ist. Aber manchmal fehlt dieser Aspekt und erscheint ein interessantes Phänomen *Flektierbarkeit* und *Unflektierbarkeit* des Attributs. Wie Charitonova behauptet, die Attribute aus der ersten Gruppe befinden sich vor dem Substantiv und sind mit ihm in Kasus, Numerus und Genus gleich: *eine herrliche Dame*. Unflektiert werden Pronomen wie *allerlei, keinerlei*. Die zweite Gruppe von adjektivischen Attributen ist Substantiv + nachgestelltes Attribut: *Sonntag 12. Februar, Jahr 1978*. Schendels meint, dass diese Kategorie schon veraltet ist.

Diese zwei Attributsgruppen kann man erweitern. In diesem Fall ist es möglich für Attribut die Stelle des Leitwortes einzunehmen: *Ein auf seinem Bruder verbittertes Mädchen*. Das Attribut aber, kann und nach dem Substantiv stehen: *Ein Mädchen verbittert auf seinem Bruder; ein Mädchen, auf seinem Bruder verbittert*. Laut Schendels gibt es zwei wichtige Aspekte für die Errichtung des erweiterten Attributes: a) Akzentuierung der Wortgefüge zwischen dem Begleiter und dem Bezugswort; b) Die regredierte Richtung des Unterordnungsverhältnisses: *Ein Mädchen (ist) auf seinem Bruder verbittert*. Die weitere Attributkategorie bilden Substantive, hier unterscheidet Schendels und Eisenberg: Genitivattribut (Substantiv + Substantiv im Genitiv): *eine Gesellschaft der Blaublütigen*, das letzte Substantiv im Genitiv gilt hier als Attribut. Eine andere Art dieser Gruppe ist Substantiv im Genitiv + Substantiv, hier gibt es nur einen Unterschied-da steht das Attribut vor dem Bezugswort: *Eisenbergs Lehre*. Die meist verbreitet ist die Gruppe - SPS (Substantiv + Präposition + Substantiv) oder präpositionales Attribut, am häufigsten wird die Präposition *von* verwendet: *Bücher von Samuil Marschak, Kategorien von Attributen*. Man muss betonen, dass im Plural eine neue Funktion der Präposition erscheint: Ersetzung des

Nullartikels. Schendels unterscheidet drei Positionen für *von*: vor Abstrakta, vor Eigennamen und vor Stoffnamen. Die letzte von uns untersuchte Gruppe ist Relativsatz als Attribut, solche Attribute bestimmen Substantive durch einen Relativsatz näher: *Der Garten war voll Blumen, die einen Wohlgeruch hauchten*.

Die Vielfältigkeit der Ausdrucksmöglichkeiten wird anhand der deutschen Zeitungstexte analysiert. Für die Analyse wurden folgende Zeitungen herangezogen: *manager magazin*, *Cicero*, *WELT*, *Welt am Sonntag*, *Neues Deutschland*. Nach der Untersuchung wurde der Prozentsatz der Attributgruppen festgestellt. Auf Basis der Daten scheint es naheliegend, dass es drei Hauptgruppen gibt: Adjektiv+Substantiv, präpositionales Attribut und Genitivattribut. Die Ergebnisse des aktuellen Scheibendiagramms zeigen, dass die erste Gruppe durch 32% vertreten ist: *kleine Mädchen, tiefe Genugtuung, arktische Temperaturen, ein sehr hartes Licht, die weitere Vertiefung, gewöhnungsbedürftige Gastronomie, neu gestalte Uniformen, ungeahnt spannende Entdeckungen, riesige Plüschfiguren*. Weiter folgt präpositionales Attribut mit 29%: *Bewerbermappe mit Leumundszeugnissen, ein Tunnel im Volkskino-Kühlhaus-Design, eine überaus fragwürdige Grauzone bei Adoptionen, Gespräche mit einer Sozialarbeiterin, Müll entlang der Straßen, Mädchen in bonbonfarbenen Anoraks, der Mangel an weiteren außerrussischen Sprachkenntnissen, Salatbeilage für 16 Euro*. Diese Gruppe macht mit dem Genitivattribut (*Kubas Cubana, Gesichter der Flugbegleiter, die Entwicklung der jüngeren Vergangenheit, Unterschreiten des 80er-Wertes, die Hauptstadt der russischen Teilrepublik Burjatien, die Einheit stärken*) eine hervorragende Anzahl von 47%. Die Zahlen zeigen auch die Popularität von dem Relativsatz als Attribut, das sich mit 11% in der Mitte befindet: *Paare, die alle gescheitert waren; das Gerassel, die so laut kratzt; Ende der Fußgängerzone, die phantasielos einfach Lenin-Straße heißt; Weg, der Jahre dauern kann*. Als die letzte Gruppe kommt erweitertes Attribut 6% (*Ulan-Ude, gelegen im Südosten Sibiriens; erinnernde Innenverkleidung; unter den laufenden Bedingungen; unerfüllte Verbindlichkeiten*) und Substantiv + nachgestelltes Adjektiv 4%: *Skihosen gehüllt; die Marke 80*. Gemäß den statistischen Ergebnissen dominieren substantivische Attribute in Zeitungstexten, obwohl Adjektiv sein Feld behauptet (*я хочу сказать, не сдает позиции*). Wenn man aber über die Textsorten spricht, können wir sagen, dass in Meinungsinterviews präpositionale Attribute mit 43% am ersten Platz stehen, weiter folgen natürlich adjektivische Attribute-27%. 12% oder die dritte Stelle teilen Relativsatz als Attribut und Genitivattribut. Erweitertes und nachgestelltes Attribut schließen die Runde mit 3% jedes. In den politischen Artikeln dominiert wieder die Gruppe Adjektiv + Substantiv mit 34%, den zweiten Platz nimmt Genitivattribut mit 33% ein. Wie in den vorigen Fällen sind erweitertes und nachgestelltes Attribut am letzten Platz. Dieselbe Situation wird in den wirtschaftlichen Artikeln bemerkt: Präpositionales Attribut tritt mit 56% auf, danach folgen Genitivattribut und Relativsatz als Attribut mit 20%, die Gruppe Substantiv +nachgestelltes Adjektiv wird wieder am seltensten gebraucht. Adjektivische Attribute und nämlich Adjektiv + Substantiv gewinnen in Reportagen mit 40 % an Fahrt, präpositionales Attribut 26% steht am zweiten Platz und wie im ersten Fall (Meinungsinterviews) folgen: Genitivattribut 20%, Relativsatz als Attribut 11%, am Ende stehen erweitertes und nachgestelltes Attribut.

Die oben aufgeführten Argumente weisen nach, dass obwohl es verschiedene Arten der Attribute sind, die gebräuchlichsten Gruppen sind: Adjektiv + Substantiv und Substantiv + Präposition + Substantiv. Diese zwei Gruppen gehören zu verschiedenen Wortgefügen, aber sie haben eine Gemeinsamkeit: Sie werden in jeder Art der mündlichen und schriftlichen Texte verwendet. Sie können neutral und sachlich oder expressiv und metaphorisch gebraucht werden. Die Verwertung dieser Attributgruppen ist ganz umfangreich, deshalb sind sie in publizistischen Texten verbreitet.

Literaturverzeichnis:

1. Balcik I., Röhe K., Wrobel V. *PONS. Die große Grammatik. Deutsch.* Band 2. Stuttgart: PONS, 2009. 1200 S. ISBN 978-3-12-561561-8.
2. Eisenberg P., Gelhaus H., Welmann H., Henne H., Sitta H. *DUDEN. Die Grammatik. Unentfährlich für richtiges Deutsch. Umfassende Darstellung des Aufbaus der deutschen Sprache vom Laut über das Wort zum Satz. Mit zahlreichen Beispielen, übersichtlichen Tabellen und ausführlichem Register.* Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: DUDENVERLAG, 1995. 864 S. ISBN 3-411-04045-9.
3. Eisenberg P. *Grundriss der deutschen Grammatik. Der Satz.* Band 2. Stuttgart, Weimar: VERLAG J.B. METZLER, 2013. 535 S. ISBN 978-3-476-02424-4.
4. Homberger D. *Sachwörterbuch zur deutschen Sprache und Grammatik.* Frankfurt am Main: VERLAG MORITZ DIESTERWEG, 1989. 203 S. ISBN 3-425-01074-3.
5. Moskalskaja O. *Grammatik der deutschen Gegenwartssprache.* Moskau: ACADEMIA, 2004. 352 S. ISBN 5-4695-1400-0.
6. Schendels E. *Deutsche Grammatik. Morphologie. Syntax. Text.* Moskau: VYSSAJA SKOLA, 1982. 400 S.
7. Charitonova I. J. *Theoretische Grammatik der deutschen Sprache. Syntax.* Kiev: VYSSAYASKOLA, 1976. 177 S.

Quellenverzeichnis

1. *Berlins neues Scharia-Institut.* Humboldt-Universität. URL: <https://www.cicero.de/kultur/islam-institut-humboldt-universitaet-berlin-islamverbaende> [eingesehen am 17. Mai 2020]
2. *Der Kampf eines Paares um ein russisches Mädchen.* Von Dirk Westphal. <https://www.welt.de/vermischtes/article8999433/Der-Kampf-eines-Paares-um-ein-russisches-Maedchen.html> [eingesehen am 17. Mai 2020]
3. *Die Kreml AG auf dem Vormarsch.* Von Eduard Steiner. PRINT (WAMS). URL: https://www.welt.de/wams_print/article2595920/Die-Kreml-AG-auf-dem-Vormarsch.html [eingesehen am 17. Mai 2020]
4. *Ulan-Ude in Sibirien. High Heels mit Eisspikes.* Von Andrea Jeska. URL: <https://www.manager-magazin.de/lifestyle/reise/a-823702.html> [eingesehen am 17. Mai 2020]
5. *Перевод с немецкого.* URL: https://alltranslations.ru/perevod_s_nemeckogo.html [eingesehen am 17. Mai 2020]

CZU 339.13:620.9(478)

**EVOLUȚIA ȘI MECANISMUL DE FUNCȚIONARE
A PIEȚEI PETROLIERE DIN REPUBLICA MOLDOVA**

Ana-Maria CELAN, studentă,
Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului,
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Conducător științific: **Veronica GARBUZ**, dr., lect. univ.

Abstract: *This article analyzes the notion of oil product, its technological chain, the main suppliers of oil products in the Republic of Moldova. This article reveals an analysis of the evolution of imports and trade of oil products.*

At present, humanity, to a large extent, is dependent on oil and petroleum products. Oil, as a product, is definitely linked to national strategy, world politics and power. The production, processing and marketing of oil, petroleum products and natural gas in the modern world presents the most common and the largest type of business.

Keywords: *petroleum, import, technological chain, benzine, diesel, liquefied petroleum gas.*

La etapa actuală, umanitatea, în mare măsură, depinde de petrol și produse petroliere. Petrolul, ca produs, este, cu siguranță, legat de strategia națională, politica mondială și putere. Producerea, prelucrarea și comercializarea petrolului, produselor petroliere și a gazelor naturale în lumea modernă prezintă cel mai des întâlnit și cel mai mare tip desfacere [6].

Produsul petrolier este un amestec de hidrocarburi, precum și compuși chimici individuali derivați din petrol și gaze petroliere. Acesta include diferite tipuri de combustibil, cum sunt benzina, motorina și gazul lichefiat, lubrifianți, solvenți, materii prime petrochimice.

Piața produselor petroliere din Republica Moldova revine cu regularitate în centrul atenției publice și a discursului politic. Pe de o parte, aceasta se datorează factorilor obiectivi, precum rolul produselor petroliere în societatea modernă:

- în prezent, produsele petroliere sunt produse de primă necesitate atât pentru circuitul economic în general (transport, agricultură, industria chimică), cât și pentru consumatorii individuali (mijloace de transport personale), întrucât consumul acestora nu poate fi real substituit prin alte produse, prin urmare cererea pe această piață este una neelastică.
- prețurile la produsele petroliere sunt volatile, în primul rând datorită fluctuațiilor pe piețele globale [5].

Oficial, pe piața petrolieră din Republica Moldova activează circa 90 de companii. Aceasta ar însemna că ar trebui să avem o concurență acerbă. În realitate, jocurile, în mare parte, sunt făcute de 2-3 companii, controlate de grupuri petroliere străine. Prin urmare, circa 99% din produse petroliere sunt importate, iar cei mai mari importatori și comercianți sunt, de fapt, subsidiari ale unor grupuri petroliere globale sau regionale, care dețin zăcăminte, rafinării și rețele de distribuție, fiind companii integrate vertical [3].

Participanții la piața produselor petroliere de pe teritoriul Republicii Moldova activează în bază de licență, care se eliberează de către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică, conform prevederilor Legii nr. 461/2001 privind piața produselor petroliere, Legii nr. 235 din 20.07.2006 cu privire la principiile de bază

de reglementare a activității de întreprinzător și Legii nr. 160 din 22.07.2011 privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător [1].

Lanțul tehnologic pe piața produselor petroliere constă din 4 verigi:

- a) extragerea țițeiului;
- b) procesarea petrolului brut în produse petroliere derivate (benzină, motorină etc.);
- c) comercializarea angro a produselor petroliere;
- d) comercializarea cu amănuntul.

Prețul pentru producția primelor două verigi din acest lanț se formează pe bursele internaționale de mărfuri. Pentru celelalte două verigi din lanț prețul reprezintă unul din principalele instrumente de concurență și se aplică de fiecare companie în mod independent.

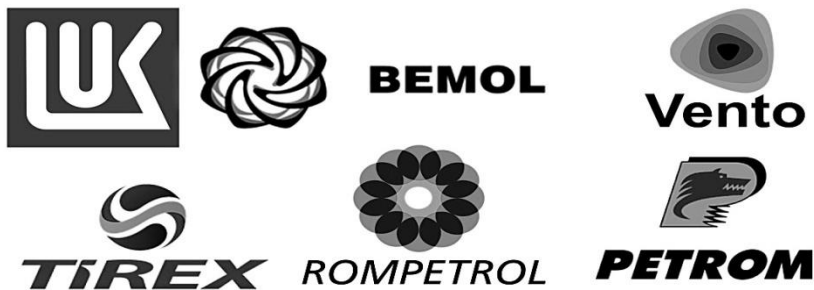
Din punct de vedere al volumelor produselor petroliere comercializate, piața moldovenească reprezintă mai curând doar veriga de vânzări cu amănuntul, din perspectiva pieței globale.

Totuși, legislația națională prevede două tipuri de activități licențiate pe această piață: import, care include și comercializarea angro, și comercializarea cu amănuntul [3].

Principalii actori pe piața produselor petroliere din Republica Moldova (figura 1) sunt companiile de „linia a doua” pe plan global – companii mari regionale, la fel integrate pe verticală, dispunând de o anumită flexibilitate în realocarea profiturilor de la o verigă a lanțului valoric la alta:

- LukOil Moldova face parte din grupul rusesc LukOil și activează pe toate cele 4 verigi din lanțul tehnologic. În anul 2017, Lukoil-Moldova a avut o cifră de afaceri de 4,2 miliarde lei (în creștere cu circa 10% față de 2016), adică aproape o pătrime din piață. Profitul s-a ridicat la 110 milioane lei. Această companie este în prezent cea care face jocurile pe piață și de ea depind, în mare parte, prețurile;
- Petrom Moldova face parte din grupul austriac OMV, care la fel activează pe tot lanțul valoric, are o cifră de afaceri în mărime de 2,15 miliarde lei;
- Rompetrol Moldova este deținut de KazMunaiGaz (Kazakhstan), care, la rândul său, este în proces de preluare din partea companiei chineze China Energy Company (CEFC) – la fel, activează pe tot lanțul valoric. Aceasta înregistrează o cifră de afaceri de circa trei miliarde de lei;
- Tirez-Petrol face parte din grupul Marquard & Bahls AG, care activează pe ultimele două verigi din lanțul valoric, dar și pe piețe adiacente: prestează servicii de forare a sondelor, stocare a produselor petroliere, alimentare a aeronavelor etc. Tirez Petrol în 2018 a înregistrat o cifră de afaceri de 988 milioane lei. Pe lângă acestea, printre companiile importante de pe piața locală există și:
- Compania Bemol, ascendența rapidă a căreia se datorează facilităților fiscale de care a beneficiat: în baza unui acord cu autoritățile noastre, până în 2015 compania a avut dreptul să păstreze TVA pe care celelalte companii îl plăteau la buget. În 2017 a înregistrat un venit de 816 milioane lei.
- Datario SRL cu o cifră de afaceri de 938 milioane lei.

- Vero-Nadina cu aproape 710 milioane lei, avut în 2017 și cea mai mare rată a profitului raportat la cifra de afaceri de circa 10%.
- Compania Valiexchimp, care extrăgea petrol în sudul țării și îl procesa la propria rafinărie. Totuși, cantitățile de petrol extras și capacitățile rafinării respective sunt mici chiar și comparativ cu volumul pieței Republicii Moldova [2].

Figura 1. Logotipurile principalelor companii de pe piața produselor petroliere din Republica Moldova

În anul 2018, titularii de licențe pentru activitatea de comercializare cu amănuntul a produselor petroliere au desfășurat activitate licențiată prin intermediul a 757 stații de alimentare, dintre care 500 de stații mixte (comercializarea benzinei/motorinei și a gazului lichefiat), 183 de stații pentru comercializarea doar a produselor petroliere principale (benzină/motorină) și 74 stații pentru comercializarea doar a gazului lichefiat [1].

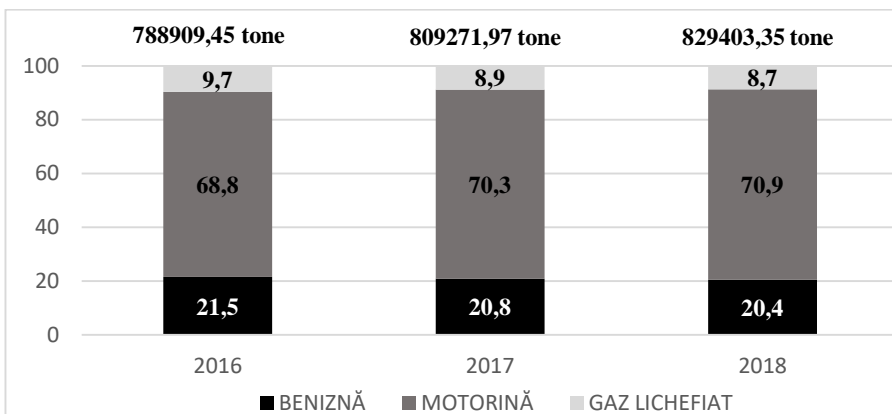
Piața produselor petroliere din țară este asigurată din importul produselor petroliere de la principalii furnizori din regiune. Conform datelor din figura 2, în anul 2018 volumul total importat de produse petroliere a fost de 829403,35 tone, înregistrând o creștere cu 2,5% față de perioada similară a anului trecut. Majorarea s-a înregistrat datorită creșterii importului la motorină cu 3,3% și la benzină cu 1,0%, totodată volumul gazului lichefiat s-a diminuat cu 0,6%.

Cea mai mare pondere în produsele petroliere importate o prezintă motorina (70,9%) cu o tendință de majorare. Avantajul motorinei este eficiența, deoarece când vine vorba de economie la combustibil, aceasta iese câștigătoare cu o diferență de 30% la suta de km comparativ cu benzină.

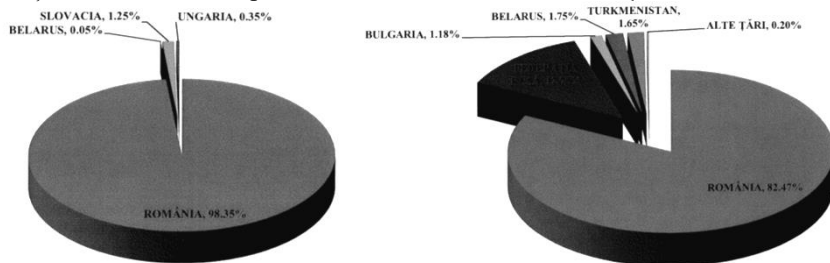
Dezavantajul acesteia este nivelul de poluare, fiindcă motorina are un nivel de emisii mai ridicat decât mașinile pe benzină, dăunând mediului înconjurător.

Gazul lichefiat deține 20,8%, plasându-se pe locul 2. Acesta este avantajos grație disponibilității foarte mari la stații, asigurând costuri de consum de până la 35-45%. Pe de o altă parte, gazul lichefiat este mai puțin excelent în calitate, asigurând o uzare mai intensă a motorului.

Din totalul de importuri de produse petroliere în anul 2018 benzina deține 8,7% cu o tendință de micșorare. Printre avantajele acesteia se numără prețul mai mic și întreținerea mai ieftină în timp. Punctele slabe sunt consumul mare și nivelul ridicat de poluare [4].

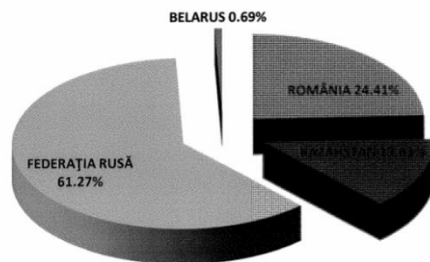
Figura 2. Structura importurilor pe tipuri de produse petroliere în anii 2016-2018, %
 Conform figurii 3, România reprezintă principalul furnizor de produse petroliere, deținând din totalul importat o cotă de 98,35% la benzină și 82,47% la motorină.

Figura 3. Importul de benzină și motorină după țări în anul 2018

Această tendință se explică prin prezența pe piața autohtonă a companiilor petroliere care dețin rafinării proprii în statul vecin, precum și distanța mică care permite importul produselor petroliere pe cale rutieră la costuri relative mici. Dintre celelalte țări furnizoare pot fi menționate: la motorină – Federația Rusă cu 12,75%, Belarus cu 1,75%, Turkmenistan cu 1,65%, Bulgaria cu 1,18% și Slovacia cu 1,25% – la benzină.

Datele din figura 4 arată că importurile de gaz lichefiat sunt efectuate din patru țări: Federația Rusă, România, Kazahstan și Belarus. În cazul gazului lichefiat, poziția de lider este ocupată de Federația Rusă, care deține o cotă de 61,27%. Această tendință se explică prin faptul că prețurile de vânzare a gazului lichefiat în Federația Rusă sunt mai mici, aceasta fiind urmată de România cu 24,41%, Kazahstanul cu 13,63% și Belarus cu 0,69%.

Figura 4. Importul de gaz lichefiat după țări în anul 2018

Piața produselor petroliere din Republica Moldova se ridică la circa un miliard de dolari.

În tabelul de mai jos este prezentată informația comparativă privind volumele de produse petroliere comercializate cu ridicata și amănuntul pe piața internă, cu indicarea prețurilor medii de comercializare, inclusiv TVA, înregistrate în anii 2017-2018. Prețurile medii efective de vânzare cu ridicata și amănuntul au fost determinate ca media ponderată a prețurilor practicate de către toate companiile [4].

Produsul	Comerț cu ridicata						Comerț cu amănuntul					
	2017		2018		2018/2017%		2017		2018		2018/2017 %	
	tone	lei/tona	tone	lei/tona	tone	lei/tona	Mii litri	Lei/litru	Mii litri	Lei/litru	volum	preț
Benzină A98	443,83	20359,42	613,45	22290,80	38,2	9,5	3469,83	17,63	3651,62	19,26	5,2	9,2
Benzină A95	50511,35	19082,99	60043,00	20706,16	18,8	8,5	175979,85	16,88	177344,95	18,27	0,8	8,3
Benzină A92	3414,74	19359,79	2997,15	21210,07	-12,2	9,6	35278,39	16,66	30827,47	18,00	-12,6	8,0
Motorină	326721,16	15032,65	448537,05	17286,73	37,3	15	405260,81	14,36	428066,20	15,99	5,6	11,4
Gaz lichefiat	43917,25	14018,28	45066,02	14531,51	2,3	3,7	124492,74	10,24	188411,92	10,25	-4,9	0,1
TOTAL	425048,33		557256,66		31,1		774481,63		758302,16		1,9	

Figura 5. Structura comerțului pe tipuri de produse petroliere în anii 2016-2018, %

Conform datelor din tabel, în dinamică, observăm o creștere a prețului la toate produsele petroliere atât în cazul comerțului cu ridicata, cât și a celui cu amănuntul. Cea mai evidentă majorare a prețului este la motorină cu 15% la comerțul cu ridicata și cu 11,4% la comerțul cu amănuntul. După care, prețurile la benzina s-au majorat în medie cu 8,5% în cazul comerțului cu amănuntul și 9,2% la comerțul cu ridicata. Cea mai mica majorare a fost identificată la gazul lichefiat cu 0,1 la comerțul cu amănuntul și 3,7 la comerțul cu ridicata.

Aferent cantității de produse petroliere comercializate, se observă o majorare față de anul 2017 a cantității de motorină achiziționate cu amănuntul cu 5,6% și 37,3% cu ridicata. Reduceri semnificative se atestă la benzina A92 – s-a micșorat cu 12,4% în medie față de anul 2017 și la gazul lichefiat – reduceri în cazul comerțului cu amănuntul cu 4,9% față de anul 2017. De menționat că indiferent de acest indicator, prețurile la toate produsele petroliere sunt în creștere.

Analizând datele disponibile ale Agenției Servicii Publice, din figura 6, se constată că unul din factorii prioritari care au contribuit la evoluția consumului de carburanți, constă în introducerea în țară în ultimii ani a unui număr mai mare de autovehicule cu motor tip diesel [1].

Tipul carburantului utilizat	Numărul autovehiculelor importate			
	2005	2011	2015	2018
Benzină	10698	6783	3385	3801
Motorină	4888	9819	5081	7263
Gaz lichefiat	-	-	503	380
TOTAL	15586	16602	8969	11444

Figura 6. Numărul autovehiculelor importate în țară în ultimii ani, în funcție de tipul carburantului

Din figura 6 putem constata următoarele:

1. Anul 2018 a înregistrat o scădere a numărului de autovehicule cu motor tip benzină, față de anul 2005, cu 64,4%;
2. Anul 2018 a înregistrat o creștere a numărului de autovehicule cu motor de tip diesel, față de anul 2005, cu 48,6%;
3. Anul 2018 a înregistrat o scădere a numărului de autovehicule cu motor de tip GPL, față de anul 2015, cu 24,4%.

Concluzionând cele expuse mai sus, pe piața produselor petroliere din Republica Moldova, pe lângă companiile mici existente, își desfășoară activitatea șase companii regionale mari, ceea ce denotă prezența și menținerea unui mediu competitiv. Un aspect important este faptul că consumul produselor petroliere în Republica Moldova este acoperit aproape integral din contul importurilor. Zăcămintele proprii de petrol sunt neglijabile, constituind în jur de 1% din volumul total de produse petroliere consumate. De asemenea, din volumul total de produse petroliere importate și consumate, motorina constituie peste 2/3. Importul, și respectiv, consumul de benzină, este în scădere. Evoluția consumului de produse petroliere este influențată de modificarea structurii parcului național de autovehicule și de consumul sectorului agricol care este preponderent bazat pe consumul de motorină la lucrările agricole. Principalul partener comercial al Republicii Moldova în privința asigurării cu produse petroliere este România, țară-membră a Uniunii Europene, care livrează circa 3/4 din cantitatea produselor petroliere importate.

Bibliografie:

1. *Analiza consumului și calității carburanților în Republica Moldova.* [online] [citat 15.04.2020]. Disponibil: undp.org/content/dam/unct/moldova/docs/2018_07_11_CFU_Studiu_Analiza_calitatii_si_consumului_de_carburanti.pdf
2. *Cine sunt principalii jucători pe piața produselor petroliere din Republica Moldova.* [online] [citat 15.04.2020]. Disponibil: protv.md/actualitate/radiografie-cine-sunt-principalii-jucatori-pe-piata-produselor-petroliere-din-republica-moldova-mold-street-com-2515883.html

3. PARLICOV, V. *Piața produselor petroliere: vechile probleme legiferae prin noua lege*. [online] [citad 15.04.2020]. Disponibil: http://viitorul.org/files/library/PB_Parlicov%20Piata%20produselor%20petroliere.pdf
4. *Raportul despre situația de pe piața produselor petroliere în anul 2018*. [online] [citad 15.04.2020]. Disponibil: <http://parlament.md/LinkClick.aspx?Fileticket=tIb0mqpTZKw%3D&tabid=%20202&language=ro-RO>
5. *Значение нефти в жизни человека*. [online] [citad 15.04.2020]. Disponibil: okzrusholding.ru/neft/znachenie-nefti-v-zhizni-cheloveka.html
6. РОЗЕНФЛАЦ, И.В., СУРКОВА, С.А. *Региональный рынок нефтепродуктов: состояние и тенденции развития*. [online] [citad 15.04.2020] Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/regionalnyy-rynok-nefteproduktov-sostoyanie-i-tendentsii-razvitiya/viewer>

CZU 334.72

MANAGEMENTUL FORMĂRII ȘI UTILIZĂRII CAPITALURILOR FIRMEI

Victoria ROTARI, studentă,

*Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți*

Conducător științific: **Veronica GARBUZ**, dr., lector universitar

Abstract: *Capital is an essential condition for all business activities to be carried out in good conditions. For a good operation of the enterprise, it needs certain financial, material resources, which form its capital. The capital expresses all the material resources, which, in combination with the other factors of production, participate in obtaining goods and services in order to obtain a profit. The size of the internal sources depends on the self-financing capacity of the company. Own financial resources are formed on the basis of external contributions, internal contributions or self-financing. Thus, the equity capital includes all the capital belonging to the enterprise, ie the share capital and the reserves, profits and other funds constituted within the limit of the law or its own status. The capital increase is an accumulated source of own funds, but which has the character of external financing. The external contributions represent the contributions of the associates and the shareholders to the initial capital constitution and its increase during the financial year in case of its necessity.*

Keywords: *capital expresses, external financing, own funds, external contributions, capital belonging, profit.*

Capitalul constituie o condiție esențială pentru ca toate activitățile la nivelul firmei să se desfășoare în condiții bune. Pentru o bună funcționare a întreprinderii, ea are nevoie de anumite resurse financiare, materiale, care formează capitalul acesteia. Întreprinderea dispune de active fizice și financiare care formează capitalul economic, a cărui mărime este dată de activul și pasivul bilanțului.

Termenul de capital poate fi definit din punct de vedere economic ca acel factor de producție format din ansamblul bunurilor care nu servesc direct nevoilor de consum ale oamenilor, ci reintră în procesul de producție pentru a da naștere în final la noi bunuri și servicii în scopul obținerii de profit. Din punct de vedere

financiar-contabil, capitalul este ansamblul de resurse (elemente de pasiv) folosite pentru finanțarea activității întreprinderii în mod durabil (activele). Cu ajutorul capitalurilor, societatea își procură mijloacele economice necesare: utilaje, clădiri, mijloace de transport, stocuri de materii prime și materiale, obiecte de inventar etc.

Capitalul exprimă totalitatea resurselor materiale, care prin combinare cu ceilalți factori de producție participă la obținerea de bunuri și servicii pentru a obține profit.

Capitalul financiar reprezintă:

- din punct de vedere patrimonial, partea din capitalul economic care cuprinde fondurile proprii; acesta poate fi schimbat pe piața financiară, în funcție de cotajia la bursă a acțiunilor, caz în care apare noțiunea de capitalizare bursieră;
- din punct de vedere juridic, contribuția în numerar și/sau în natură a asociaților sau acționarilor la constituirea și dezvoltarea întreprinderii, caz în care apare noțiunea de capital social.

În sens financiar-contabil strict, capitalul reprezintă ansamblul surselor întreprinderii (arată de unde provin mijloacele ei, ce obligații are pentru acestea) fiind echivalentul pasivului din bilanț, în echilibru cu „averea” (mijloacele întreprinderii), respectiv activul bilanțului.

Cadrul General de întocmire și prezentare a situațiilor financiare, elaborat de Comitetul pentru Standardele Internaționale de Contabilitate (IASC) face referiri la 2 concepte ale capitalului prezentate:

- Conceptul financiar al capitalului, care se referă la banii investiți sau puterea determinată, capitalul este sinonim cu activele nete;
- Conceptul fizic al capitalului, care presupune capacitatea de exploatare sau capacitatea de producție a întreprinderii exprimată, de exemplu, în unități de producție pe zi.

Cele două concepte privind capitalul conduc la apariția conceptelor de menținere a capitalului:

a) menținerea capitalului financiar conform căruia profitul se obține doar dacă valoarea financiară (sau monetară) a activelor nete la sfârșitul perioadei este mai mare decât valoarea financiară (sau monetară) a activelor nete la începutul perioadei, după excluderea oricărei distribuiri către proprietari și a oricărei contribuții din partea proprietarilor în timpul perioadei analizate.

b) menținerea capitalului fizic conform căruia profitul se obține doar atunci când capacitatea fizică productivă (sau capacitatea de exploatare) a întreprinderii (sau resursele, fondurile necesare atingerii acestei capacități) la sfârșitul perioadei depășește capacitatea fizică productivă de la începutul perioadei, după ce s-a exclus orice distribuire către proprietari și orice contribuție din partea proprietarilor în timpul perioadei analizate [9, p. 228].

Capitalul poate fi clasificat conform următoarelor criterii:

I. După apartenență: capital propriu; capital împrumutat.

II. După scopul de întrebuințare:

1. Capital de producție, caracterizează mijloacele întreprinderii investite în active operaționale;

2. Capital speculativ, caracterizează acea parte a capitalului care se întrebuințează în procesul efectuării operațiunilor speculative financiare;
3. Capital dat cu împrumut.

III. După formele de investire, capitalul poate fi: în formă materială; în formă nematerială; în formă bănească.

IV. După durata de utilizare:

1. Capitaluri permanente: a) capital propriu; b) capital împrumutat pe TL.
2. Capitaluri pe termen scurt.

Mărimea surselor interne depinde de capacitatea de autofinanțare a firmei. Dimensionarea corectă a acestora, proiectarea evoluției lor și managementul realizării lor sunt de importanță vitală pentru firmă.

Resursele financiare proprii sunt formate pe seama contribuțiilor externe, contribuțiilor interne sau autofinanțare. Astfel capitalurile proprii regroupează totalitatea capitalurilor ce aparțin întreprinderii, adică capitalul social și rezervele, profiturile și alte fonduri constituite în limita legii sau ale statutului propriu.

De fapt, sursele proprii reprezintă bogăția asociațiilor, iar, în cazul cesiunii sau lichidării entității, totalul acestora reprezintă bogăția distribuită asociațiilor sau bogăția disponibilă după stingerea tuturor obligațiilor față de creditorii societății.

Principalele metode de finanțare din surse proprii sunt:

- a) autofinanțarea;
- b) majorarea de capital prin aporturi noi;
- c) creșterea de capital prin încorporarea de rezerve;
- d) conversiunea datoriilor.

Autofinanțarea este cea mai răspândită metodă de finanțare și presupune ca întreprinderea își asigură dezvoltarea și nevoile de fonduri cu forțele proprii, folosind drept surse de finanțare o parte a profitului obținut și fondurile de amortizare, cu ajutorul cărora poate acoperi nevoile de înlocuire a activelor materiale și de creștere a activului economic.

Autofinanțarea ocupă un rol semnificativ în finanțarea întreprinderii, deoarece creează avantaje pentru proprietari (acționari) și pentru întreprindere, care presupune o autonomie financiară ridicată. Din punctul de vedere al conținutului său, autofinanțarea este determinată de creșterea resurselor, obținute din propria activitate și care vor rămâne permanent la dispoziția întreprinderii pentru activitatea sa viitoare.

Autofinanțarea poate fi de două tipuri:

- *Autofinanțarea netă* – presupune doar utilizarea unei părți din profiturile anuale pentru finanțarea activelor. Ea sporește capitalul statutar, iar transformarea surselor provenite din autofinanțare netă în capital statutar se face fără mărirea numărului de acțiuni și creșterea valorii pe o acțiune, iar valoarea se repartizează acționarilor gratuit.
- *Autofinanțarea brută* cuprinde, pe lângă profitul capitalizat, și amortismntul ca sursă de finanțare. Întrucât amortizarea este utilizată pentru înlocuirea mijloacelor fixe uzate, ea nu contribuie la sporirea capitalului statutar, ci numai la modificarea structurii acestuia [2, p. 125].

Majorarea de capital este sursă acumulată din fonduri proprii, dar care are caracterul finanțării externe. Contribuțiile externe reprezintă aporturile asociaților și acționarilor la constituirea capitalului inițial și majorarea acestuia pe parcursul exercițiului financiar în cazul necesității sale.

Majorarea capitalului este aleatoare, ea intervine rareori în existența întreprinderii și se manifestă sub formă:

- a) de aporturi noi în numerar sau în natură;
- b) de încorporarea de rezerve sau a diferențelor de curs valutar;
- c) de conversie a datoriilor, a creanțelor în acțiuni și în cazurile fără soluție la fuziunea sau absorbția întreprinderii.

Aporturile noi de capital sunt mobilizate pentru creșterea capitalului social. Dintre toate formele de finanțare numai majorarea de capital prin aporturi noi de numerar reprezintă o operațiune de finanțare directă, deoarece procură entității lichidități suplimentare, celelalte fiind doar conversii ale posturilor de bilanț.

Aporturile în numerar sunt făcute numai de la acționarii sau asociații vechi, dacă au posibilitatea de a participa la majorarea capitalului. În cazul societății pe acțiuni la aporturile noi de numerar se va proceda prin emisiune de acțiuni noi. În cazul aporturilor noi de numerar, asociaților se va distribui cota-parte a fiecăruia prin ponderea aportului nou adus de capital. Majorările de capital prin aporturi noi de numerar pot fi realizate fie prin majorarea valorii nominale a acțiunilor, fie prin emisiunea de noi acțiuni.

Aportul în natură. Această operațiune nu invocă aporturi monetare suplimentare întreprinderilor, ea constituie o operație indirectă de finanțare – prin aportul în active, care permit mărirea mijloacelor de producție. Ea nu modifică sensibil situația financiară a întreprinderii. Creșterea de capital prin aport în natură poate fi efectuată și când capitalul vechi nu este în întregime liber.

Încorporarea de rezerve, cum deja s-a menționat, nu aduce resurse financiare noi. Esența acestei metode de finanțare constă în faptul că o parte a capitalului de rezervă (care se formează conform legislației în vigoare în proporție nu mai mică de 15% de la capitalul social din defalcări de la profitul net al entității) se transformă în capital social. Are loc diminuarea soldului în contul „Rezerve” cu creșterea respectivă a soldului în contul „Capital social”. În urma realizării acestei proceduri se obține o imagine mai favorabilă a situației financiare a entității și/ sau distribuie acțiuni gratuite asociațiilor, proporțional participării lor la capitalul entității [8, p. 55].

Conversiunea datoriilor reprezintă o posibilitate de achitare a unor datorii atunci când lipsesc lichiditățile. În contul datoriei agentul economic emite acțiuni în favoarea creditorului. Operațiunea de asemenea nu aduce fluxuri financiare pozitive, ci, dimpotrivă, stabilește obligații, de aceea, în practică se stabilesc de cele mai multe ori clauze precise, prin care agentul economic poate răscumpăra acțiunile respective.

Sursele proprii oferă un șir de *avantaje*:

- a) se asigură o flexibilitate în procesul decizional;
- b) nu vor fi retrase în cazul deteriorării situației financiare, ca în cazul unui credit bancar;

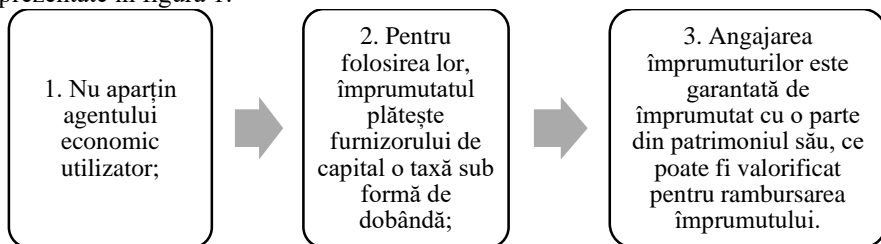
- c) nu este necesară expunerea detaliată a planului de afaceri în fața unor parteneri externi, și nici aprobarea acestora pentru luarea deciziilor importante;
- d) se asigură un grad mai mare al autonomiei financiare, respectiv o mai mare siguranță și independență;
- e) reprezintă o garanție a motivației întreprinzătorului pentru asigurarea succesului afacerii.

Totodată, se menționează și anumite *dezavantaje* ale finanțării din surse proprii:

- a) fondurile proprii sunt, în general, destul de limitate și pot frâna dezvoltarea afacerii;
- b) în caz de nereușită, pierderea va fi suportată în întregime de întreprinzător;
- c) entitatea va fi puțin cunoscută de instituțiile financiare și va putea mai greu mobiliza surse de finanțare în situații speciale.

Insuficiența temporară, iar uneori și permanentă, a capitalului propriu conduce la luarea deciziilor de a atrage împrumuturi. Capitalul împrumutat este menit să acopere nevoile curente și de lungă durată care depășesc posibilitățile proprii de acoperire.

Sursele împrumutate se particularizează față de sursele proprii prin trăsăturile prezentate în figura 1.

Figura 1. Trăsăturile capitalului împrumutat

Sursa: elaborată de autor

Împrumuturile se divizează în: a) credite bancare pe termen mediu și lung; b) împrumutul obligatar.

Creditul bancar este împrumutul bănesc acordat solicitanților (agenți economici sau persoane fizice) de către instituțiile specializate – denumite instituții bancare – sub formă bănească, pentru un timp determinat, ce va fi rambursat în viitor, la o anumită dată, fiind însoțit de dobândă.

Organizarea deservirii financiar-creditară a întreprinderilor, organizațiilor, populației joacă un rol important în dezvoltarea economiei naționale, în dezvoltarea structurilor financiar-economice și în tendința de a ridica nivelul de trai al populației. Evoluția sistemului de credit se determină, în mare măsură, de situația economică din țara dată. Fiecare etapă a dezvoltării istorico-economice a societății corespunde unui tip de sistem de credit, care determină cerințele la etapa de dezvoltare a societății. Mecanismul de funcționare a sistemului de credit se schimbă în funcție de schimbarea structurii de organizare, de executarea obligațiilor de creditare sub diferite forme, de metodele și procedeele utilizate [6, p. 85].

Împrumuturile obligatate au la bază emisiunea de titluri pe termen scurt și lung, numite obligațiuni. Împrumutul obligatar constituie o modalitate de atragere a

surselor împrumutate ale societăților pe acțiuni. El se deosebește de un împrumut bancar prin faptul că:

- a) față de creditarea bancară, care presupune un singur creditor, emisiunea de obligațiuni reunește un număr mai mare de creditori;
- b) recuperarea investiției în obligațiuni se poate efectua înainte de scadență, la prețul pieței, prin intermediul pieței secundare a titlurilor de valoare negociabile.

Obligațiunile fac parte din categoria împrumuturilor pe termen lung și mediu și este, în mod obișnuit, o obligație creată în urma împrumutării unor sume de bani de către o firmă. Firma se angajează să ramburneze datoria celui care a cumpărat obligațiuni la o rată a dobânzii aplicată asupra valorii obligațiunii. Pentru utilizarea fondurilor deținătorul obligațiunii, deci cumpărătorul, este un creditor al firmei și are prioritatea de a fi plătit în caz de faliment față de acționari.

Avantajele capitalului atras prin împrumut față de cel propriu sunt:

- timp scurt de acces la resursele financiare necesare;
- este accesibil în orice moment;
- poate fi obținut un volum variabil de resurse financiare, în funcție de necesități; posibilitate de negociere a condițiilor de rambursare;
- necesitatea de a convinge creditorul de viabilitatea afacerii îl impune pe debitor să-și examineze obiectiv afacerea, să obțină o imagine clară a situației sale financiare;
- costul capitalului împrumutat, de regulă, este mai mic decât costul capitalului propriu.

În același timp, capitalul împrumutat nu este lipsit și de unele neajunsuri. Deci, la dezavantaje se referă:

- apariția unor obligații suplimentare (dobânda, garanții);
- existența unor formalități obligatorii de îndeplinit (documentații, rapoarte periodice etc.);
- implicarea unor factori externi în managementul firmei și apariția unor restricții;
- riscul întreruperii creditării în cazul unor evenimente nefavorabile pentru întreprindere, riscul ratei dobânzii.

În condițiile economiei de piață, stabilirea modalităților de finanțare exercită un impact deosebit asupra activității agenților economici. Aproape în toate cazurile, întreprinderile nu se finanțează în totalitate din fonduri proprii, ele apelând concomitent și la resurse externe. Prin urmare, selectarea mijloacelor de finanțare externă și ponderea acestora în raport cu finanțarea internă reprezintă o decizie majoră a politicii financiare a întreprinderii. În acest fel se decide asupra structurii financiare a întreprinderii și se iau măsuri pentru asigurarea caracterului optim al acesteia.

Orice manager trebuie să cunoască structura capitalului și valoarea unei firme pentru a putea lua o decizie dacă firma respectivă este finanțată adecvat. Structura capitalului oferă în acest sens primele informații despre situația financiară a unei firme. Pentru managerul unui grup de firme, structura capitalului devine importantă pentru continuitatea activității acesteia.

Proporția dintre datorii și capitaluri folosite pentru a finanța activitatea unei firme are implicații asupra valorii acțiunilor. În plus, structura capitalului afectează

levierul financiar, care la rândul său afectează rezultatele și riscul așteptat atât al proprietarilor cât și al creditorilor firmei. Această proporție canalizează fenomenul interdependent între levierul financiar și structura capitalului atunci când compania are cheltuieli de exploatare fixe și cheltuieli financiare fixe, în structura costului.

Pentru a putea genera un surplus de venituri și profit comparativ cu exercițiile precedente, și care reprezintă, în opinia noastră, baza pentru creșterea economică a unei firme, se impune ca firma să investească în construcții și în utilaje noi, în general în imobilizări corporale productive. Un mod de a achita costul acestor investiții este acela de a genera capital din operațiunile firmei, adică de a obține profit care însă revine proprietarilor și poate fi plătit doar acestora, sub formă de dividende, sau reinvestit în activitatea firmei [1, p. 103].

Investiția proprietarilor în firmă poartă denumirea de capital propriu sau capital social. Dacă managerul decide reinvestirea profitului, proprietarii așteaptă ca această sursă să fie folosită în proiecte de investiții care vor mări valoarea firmei și deci, implicit, mărimea valorii capitalului propriu. Pe de altă parte însă, profiturile pot să nu fie suficiente pentru a finanța oportunitățile de investiții profitabile. În acest caz, firma trebuie să decidă dacă să împrumute de la creditorii financiari sumele de care are nevoie sau să lanseze o nouă emisiune de acțiuni.

O structură optimă a capitalului reprezintă în fapt, o decizie importantă pentru orice mediu de afaceri. Aceasta decizie nu e necesară doar din nevoia de a maximiza rezultatele, dar și pentru ca firmele să fie mai competitive în cadrul sectorului de activitate. Principalul argument dezvoltat de Miller și Modigliani este acela că o structură optimă a capitalului există doar dacă realizăm un echilibru între riscul de faliment și riscul scutirii de impozite și taxe în cazul utilizării împrumuturilor. Odată stabilit acest lucru, structura capitalului trebuie să asigure un profit mai mare pentru toți acționarii, comparativ cu profitul care s-ar putea obține de la o firmă care se finanțează din resursele proprii.

Procesul decizional privind finanțarea în cadrul întreprinderii vizează trei mari direcții, și anume:

1. Alegerea proporției între capitalul atras de la proprietarii (acționarii), investitorii firmei și creditorii, practic alegerea structurii financiare a firmei. Structura financiară a firmei are o influență hotărâtoare asupra riscului suportat de întreprindere.

2. Alegerea între reinvestirea surplusului de lichidități sau distribuirea lui ca dividend – respectiv finanțarea internă și politica de dividende. Dacă întreprinderea decide să repartizeze o parte din profit sub formă de dividend, aceasta va reduce posibilitatea finanțării interne și ca opțiune se va recurge la cea externă. Politica dividendelor depinde, în mare măsură, de componența și preferințele acționarilor, deciziile acestora, precum și de valoarea întreprinderii pe piață.

3. Alegerea dintre îndatorarea pe termen lung și îndatorarea pe termen scurt. Selectarea structurii financiare ne arată nivelul de îndatorare a întreprinderii în limitele unui quantum ales. În decizia de a se finanța pe termen scurt sau pe termen lung se evidențiază doi termeni principali: costurile comparate ale resurselor în funcție de scadența acestora și gradul de precauție sau situația de risc fie de finanțare, fie de insolvabilitate. Alegerea între îndatorare pe termen scurt și pe termen lung oferă

posibilitate întreprinderii de a face selecția între rentabilitate și riscul de insolvabilitate. Căutarea unei anumite rentabilități, adică apelarea la surse cu cost minim poate implica risc ridicat și invers – reducerea riscului duce la majorarea costului și respectiv micșorarea rentabilității [5, p. 225].

Structura financiară a întreprinderii reprezintă, ansamblul complex și coordonat al diverselor surse de finanțare folosite de managerul financiar pentru acoperirea necesarului de finanțat. În alte opinii se consideră că structura financiară exprimă raportul existent între finanțările pe termen scurt și cele pe termen lung.

La nivelul întreprinderii, structura financiară reflectă compoziția capitalurilor acesteia sau totalitatea componentelor de capital. Din acest motiv structura financiară mai poartă numele de structura capitalurilor întreprinderii. În consecință, structura financiară sau structura capitalurilor întreprinderii este suma ponderilor de participare a acestor surse de finanțare la constituirea capitalurilor investite în întreprinderi.

Structura financiară a întreprinderii poate fi definită ca raportul existent dintre capitalul propriu și cel împrumutat.

Alegerea surselor de finanțare ocupă un loc central în activitatea managerială a întreprinderii, deoarece capitalul atât cel împrumutat, cât și cel propriu comportă costuri care se reflectă în mod direct asupra rezultatelor financiare a întreprinderii.

Raportul dintre capitalul propriu și cel împrumutat determină în mare măsură rentabilitatea activității economico-financiare ale întreprinderii, fiindcă aceste surse au costuri diferite și fiindcă diferă și ordinea de remunerare a acestor costuri.

Pentru structura financiară este relevant capitalul permanent (format din capitalul propriu la care se adaugă datoriile), cu o alocare mai mare de un an, deoarece este destinat ciclului de investiții. Capitalurile pe termen scurt sunt destinate cu predilecție ciclului de exploatare și, în mare parte, se acordă gratuit pe termene rezonabile, determinate de nevoile exploatării. Cu toate acestea, dacă necesarul de finanțat (nevoia de fond de rulment) nu este acoperit integral din fondul de rulment, se va recurge la credite pe termen scurt ale căror costuri se vor lua în calculul capitalurilor investite [3, p. 125].

Decizia privind structura capitalului implică o opțiune între risc și profit (venit); utilizând într-o proporție mai mare datoriile pentru finanțare, cresc riscurile legate de fluxul profiturilor firmei, dar un indice ridicat al datoriilor conduce la o rată ridicată a rentabilității.

Riscul ridicat asociat cu mari datorii, tinde să scadă prețul acțiunilor, în schimb rata așteptată a rentabilității crește. Așadar, structura optimă a capitalului este aceea structură care asigură un echilibru optim între risc și venit (profit) și, astfel, maximizează valoarea acțiunilor (și a firmei).

Deciziile luate de firmă în privința structurii capitalului sunt influențate de factori precum: riscul afacerilor, situația impozitării, flexibilitatea financiară etc. Riscul afacerilor este inerent (nelipsit) activelor firmei dacă aceasta nu utilizează pentru finanțare datoriile. Situația impozitării își face efectul prin deducerea dobânzii din profitul impozabil, ceea ce înseamnă scăderea costului efectiv al datoriei.

Abordarea structurii financiare necesită o anumită prudență, deoarece modalitățile de procurare a resurselor în raport cu destinațiile lor, influențează semnifica-

tiv prezentul și viitorul unei întreprinderi. Gradul de responsabilitate în materie decizională sporește foarte mult, ținând cont de transformările înregistrate în structura capitalului firmelor, în timp.

Viziunea asupra unei structuri optime a capitalului întreprinderii se deosebește de la o țară la alta. În tabelul 1 este prezentată structura financiară după originea fondurilor în mai multe țări.

Tabelul 1. Structura financiară după originea fondurilor, (%)

Componente ale structurii financiare	SUA	Japonia	Germania	Franța	Marea Britanie	Italia
Autofinanțare	69,0	54,8	81,0	66,0	48,6	66,6
Acțiuni		5,2		23,1	12,9	9,1
Credit bancar	0,5	36,2	19,0	9,87	-	12,7
Credit comercial	7,2				28,4	11,6
Obligațiuni și titluri la purtător	9,3			1,5	0,5	
Diverse	14,0	4,9		0,53	2,0	

Sursa: elaborat de autor conform [6, p. 36]

Datele din tabelul 1 demonstrează preocuparea permanentă a întreprinderilor, din țări cu veritabile economii de piață, de a-și construi așa numita structură optimă a capitalului; ea este reprezentată de acea „combinație între capitalul propriu și împrumutat care duce la maximizarea prețului pe piață al acțiunilor firmei respective”. În fiecare moment, echipa managerială a întreprinderii are în vedere o structură obiectivă a capitalului specifică, de obicei, cea optimă; însă acest obiectiv se poate modifica în decursul timpului, impunând un caracter flexibil structurii financiare.

Dincolo de acest aspect, se mai poate constata diversitatea structurii financiare a întreprinderilor, punând sub semnul întrebării așa numitul „pericol” al globalizării. Prin urmare, globalizarea financiară nu trebuie abordată mecanic, nefiind vorba nici despre omogenizarea mijloacelor financiare, nici despre omogenizarea plasamentelor întreprinderilor. Sistemele naționale de finanțare se află într-un permanent proces de transformare, încurajând noile produse existente pe piață, de la titlurile negociabile la contractele asociate acestora (produse derivate). Acestea exercită o influență pozitivă asupra activității de finanțare, contribuind la reducerea costului capitalului și la diversificarea riscului.

Bibliografie:

1. BĂTRÂNCEA, I. *Analiza financiară a întreprinderii*. Cluj-Napoca: Ed. Dacia, 2000. 360 p. ISBN 973-690-565-9.
2. BOTNARI, N. *Finanțele întreprinderii*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006. 256 p. ISBN 978-606-685-456-6.
3. BUȘE, L., MARCU, N. *Analiză economico-financiară*. Craiova: Ed. Scrisul Românesc, 2003. 354 p. ISBN 973-38-0058-8.
4. DOBRE, E., MUNTEANU, I. *Finanțele întreprinderii*. Muntenia: Ed. Dacia, 2005. 289 p. ISBN 978-606-521-289-3.
5. DOBROTA, G. *Gestiunea financiară a întreprinderii*. Craiova: Ed. Spirit Românesc. 2003, 362 p. ISBN 978-973-590-741-0.

6. DRAGOTĂ, V., OBREJA, L. *Management financiar. Vol. II. Politici financiare de întreprindere*. București: Ed. Economică, 2009. 421 p. ISBN 973-5908-43-3.
7. GHEORGHE, A. *Finanțele și politicile financiare ale întreprinderilor*. București: Ed. Economică, 2001. 318 p. ISBN 973-5905-07-8.
8. GHEORGHIU, A. *Analiza economico-financiară*. București: Ed. Economică, 2004. 360 p. ISBN 9975-75-288-8.
9. LUCA, G., OLARIU, N. *Elemente de management financiar*. Iași: Ed. Dosoftei, 1994. 250 p. ISBN 973-9135-04-8.
10. MANOLESCU, G. *Managementul financiar*. București: Ed. Economică, 2005. 405 p. ISSN 0378-4266.
11. ROBINSON, S. *Management financiar*. București: Ed. Teora, 2008. 308 p. ISBN 978-973-166-081-3.

CZU 005.95-051

PERSONALITATEA MANAGERULUI ȘI IMPACTUL ASUPRA CULTURII ORGANIZAȚIONALE

Ala PAICU, studentă,
Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Conducător științific: **Veronica GARBUZ**, dr., lect. univ.

Abstract: *The personality of the manager has a major importance on the organizational results. If manager is skilled enough, then the organization makes progress, business is going well. If the manager does not have the necessary skills to effectively manage the organization, then employees will not be motivated to work at full capacity.*

This article aims to analyze the impact of leadership on organizational and managerial culture. The paper also analyzes the features of 4.0 leaders, also called digital leaders, a very widespread category in current period.

Keywords: *manager, leadership, organizational culture, managerial personality.*

Leadershipul este frecvent folosit ca un concept simplu și direct, dar el, la fel ca și cultura, cuprinde „totul și nimic”.

Între aceste realități ale vieții organizaționale există legături deosebite. Liderii de succes își exercită influența deosebită prin intermediul culturii manageriale și organizaționale. Totodată, ei ajută ca aceste culturi să se modeleze și să se transforme. La rândul lor, cultura organizațională și managerială vor modela atitudinile și comportamentele managerilor și salariaților din cadrul firmei.

Această abordare este valoroasă în contextul economic, social și cultural actual. Organizațiile nu mai sunt construite cu număr mare de nivele ierarhice și pondere ierarhică, în care supervizorul știa aproape în orice moment ce face fiecare. Din ce în ce mai mult, organizația optează pentru structuri plate, cu structuri vertical de comandă reduse. În aceste condiții, șeful nu mai poate urmări îndeaproape pe fiecare [1, p. 12].

De asemenea, volumul de informații vehiculate în firmă și în afara acesteia este atât de mare, încât se impune implicarea tot mai intensă a unui număr crescând de salariați pentru a putea face față „avalanșei – informaționale” și de a putea beneficia din plin de conținutul acestora.

În aceste condiții, rolul managerului este unul complex. El nu va mai acționa doar ca o persoană ce deține „adevărul absolut”, adoptând decizii pe care să le impună apoi celorlalți, ci va acționa mai degrabă ca un facilitator, ca un mediator ce va oferi posibilitatea manifestării personalității, a cunoștințelor salariaților și, pe baza acestora, se va adopta cel mai bun curs de acțiune [1, p. 12].

Există un spectru larg al definițiilor leadershipului. Yukl consideră că numeroasele definiții ale termenului nu au în comun decât implicarea unui proces de influențare, el are loc în cadrul unei relații asimetrice: liderul exercită influență asupra adeptilor. Yukl însuși definește leadershipul ca influențarea obiectivelor și strategiilor, a consimțământului și angajamentului, a culturii organizaționale [3, p. 432].

La fel, definiția leadershipului a fost abordată și de Jacques Clement, Nicolescu, Verboncu și alții.

Conform lui Jacques Clement, leadershipul este „procesul prin care o persoană stabilește un scop sau o direcție pentru una sau mai multe persoane și-i determină să acționeze împreună cu competență și deplină dedicare în vederea realizării lor” [1, p. 12].

Nicolescu și Verboncu desemnează prin leadership „capacitatea unui lider, a unui cadru de conducere, de a determina un grup de persoane să concluzeze cu acesta în realizarea unui obiectiv pe baza puternicei lor implicări afective și operaționale” [2, p. 300].

În aceste circumstanțe, ceea ce poate liderul să facă este de a construi, a dirija cultura managerială, de a furniza o viziune coerentă și credibilă asupra locului unde trebuie să ajungă firma și ce performanțe sunt solicitate de la membrii săi.

Deseori, leadershipului i se dă un sens larg și include aproape orice activitate pe care o face un manager sau un lider informal. Nu toți liderii sunt manageri, dar pot fi lideri politici sau lideri informali. Poate fi făcută o distincție între liderii desemnați, cu o poziție bazată formal, incluzând drepturi și obligații, și liderii spontani, bazați în întregime pe suportul și legitimitatea între adepty.

În ultimii ani, mulți autori au propus o distincție între managerii care se bazează pe poziția lor formală și lucrează cu procese birocratice ca planificarea, bugetarea, organizarea și controlul și liderii care se bazează pe abilitățile lor personale, lucrează cu viziuni și influențează gândirea și sentimentele oamenilor prin mijloace non-coercitive [2, p. 360].

Managerii pot fi „doar” manageri sau pot fi de asemenea și lideri [3, p. 450]. Managerii pot face lucruri prin alții, cu ajutorul activităților tradiționale de planificare, organizare, monitorizare și control, fără să se intereseze prea mult de ceea ce se petrece în mințile oamenilor, liderii, prin contrast, sunt preocupați de ceea ce gândesc și simt oamenii și cum se raportează ei la mediu și la job sau sarcina de lucru.

Astfel leadershipul necesită un management al sensului, în care sunt incluse modelarea ideilor, valorilor, percepțiilor și sentimentelor oamenilor. Aceasta înseamnă că leadershipul este prin definiție văzut drept „cultural”, el trebuie înțeles

ca având loc într-un context cultural și toate actele de leadership au consecințele lor prin interpretarea (ghidată cultural) a celor implicați în procesele sociale în care se exprimă acțiunile liderilor și ale adepților lor. Asta nu înseamnă că leadershipul semnifică capacitatea de a modela și schimba cultura după voia proprie; trebuie ținut cont de consecințele prin sensuri culturale ale gândurilor, sentimentelor și acțiunilor pe care liderii le provoacă [3, p. 230].

Managementul este diferit de leadership. Managerii se adresează sensurilor simple și luate de-a gata (taken for granted), nivelul gândirii și sentimentului trebuie „depășit rapid” în eforturile de exercitare a controlului, conducând la răspunsuri predictibile la nivel comportamental. Managementul, ca mod de control, este astfel gândit, încât să fie capabil să depășească cultura în operațiile sale și să minimizeze implicarea valorilor, gândirii (critice) și a sentimentelor [3, p. 115].

Așadar, liderii trebuie să asigure un cadru organizațional adecvat pentru ca angajații firmei să-și manifeste abilitățile și inițiativa, să-și valorifice cunoștințele la nivele cât mai ridicate, fără a fi nevoia de o armată de supervizori sau de a construi sisteme de control rigide sau sofisticate.

Deci se simte tot mai mult nevoia de descentralizare și delegare de la nivelul central către nivele inferioare. Asta însemnând ca organizația să devină mai responsabilă la toate nivelele de decizie și acțiune și în nici un caz diminuarea importanței autorităților. Descentralizarea este privită cu reținere de către manageri, deoarece au sentimentul că o parte importantă de ceea ce constituia baza lor de putere dispare.

Astfel, putem analiza și asista la o rezistență destul de dură a managerilor, a culturii manageriale față de asemenea inițiative.

Managerii din firmele performante tind mai puțin să spună cum să se facă anumite lucruri, dar, în schimb, ei creează un mediu stimulat, competitiv în firmă, definesc ce înseamnă performanța așteptată, standardele de evaluare și leagă direct motivarea de realizare a acestor performanțe.

Performanța se obține, în special, în organizațiile în care managerii au și calități de lider. Astfel, în decursul timpului liderii informali vor provoca statutul managerilor, a celor cu o putere dată doar de poziția în ierarhia organizației și îi vor înălțura, pentru ca, astfel, să își legitimizeze ei puterea și influența pe care o au în cadrul colectivității respective.

Una dintre provocările majore cu care se confruntă managerii / liderii, persoanele cu poziții cheie într-o organizație, este aceea de a crea și a menține o cultură managerială care să fie în concordanță cu obiectivele firmei și natura activităților desfășurate în cadrul acesteia.

Cultura managerială este cu atât mai importantă, cu cât ea reflectă mai puternic valorile, atitudinile și comportamentele managerilor. Salariații urmăresc și evaluează în permanență manifestarea managerilor și le acordă o puternică încărcătură simbolică.

Relația dintre leadership și cultură e complexă. În perspectiva în care leadershipul operează cu sensuri, gândire și sentimente, poate fi definit ca agent care lucrează prin cultură ca mediu și țintă a acțiunii. Leadershipul este o activitate de influențare a culturii, „managementul sensului”; asta nu înseamnă în mod necesar că leadershipul

crează sau schimbă radical cultura, ci numai că leadershipul este o manifestare culturală care influențează alte manifestări culturale, cum ar fi înțeleșurile împărtășite ale obiectivelor, tehnologiilor și mediului [3, p. 89]. Liderii sunt văzuți ca având un impact cultural destul de slab (indirect) asupra orientărilor și valorilor culturale ale membrilor organizației; excepție fac liderii carismatici, ce apar prin influența extraordinară exercitată de o persoană, capabilă să susțină o viziune radicală, ei suspendă gândirea critică a adepților, pe care îi fac să investească energie și încredere în proiectul lor [3, p. 211].

O organizație se dezvoltă atunci când liderii reușesc să-și transmită valorile, iar acestea sunt acceptate și însușite de către ceilalți salariați ca fiind modalitatea corectă de gândire și acțiune. Este important ca între liderii și susținătorii lor să se stabilească legături sincere, de încredere, bazate pe o serie de valori reciproc împărtășite. Leadershipul devine un rezultat al colaborării dintre Lider și stakeholderii săi, în condițiile în care acesta reușește să stabilească o viziune care să-i accepte punctele de vedere, să și le însușească și să le susțină.

Cultura este o forță puternică, iar un lider știe asta și încearcă să o folosească. Cultura managerială și cultura organizațională acționează ca niște paradigme, ca modele intelectuale și emoționale. Aceste modele conduc la crearea unei identități pentru un individ sau colectivități ce generează sentimentul de apartenență, de membru al unei anumite societăți.

Elementele anterioare nu trebuie să ne conducă la ideea că managerii vor genera o nivelare a așteptărilor și a comportamentelor salariaților, deoarece aceasta ar însemna o stagnare și chiar declin. Din contra, ei trebuie să asigure un climat care să încurajeze acceptarea diferențelor individuale, să stimuleze creativitatea și spiritul de inițiativă [1, p. 291].

Crearea și menținerea unei culturi organizaționale și manageriale competitive este o problemă de leadership, ce își are originea chiar în fondatorii unor firme și ulterior în succesorii acestora. Ei trebuie să creeze acel mediu fizic, psihologic și emoțional, care să determine angajații să dorească să-i urmeze, să se înscrie pe direcția dorită, participând cu toate resursele de care dispun.

Influența fondatorilor a liderilor „carismatici” se face simțită, în primul rând, asupra culturii manageriale, care preia, păstrează și transmite ca pe o moștenire culturală, ansamblul de valori, atitudini și comportamente, considerate a fi corecte din punct de vedere etic și generatoare de performanță. În acest sens, este recomandat ca liderii să aibă o capacitate mare de empatie cu susținătorii lor, să-i poată înțelege și să se facă înțeleși [2, p. 186].

Fondatorii organizațiilor pornesc inițial aproape de la nimic, având o influență semnificativă asupra selectării oamenilor angajați, alegând direcția în care va merge compania și astfel având o mare influență asupra ideilor, valorilor și sensurilor împărtășite care se dezvoltă în primii ani de formare a companiei [3, p. 233]. Deși seniorii pot imprima influențe puternice asupra organizației în circumstanțe speciale – crize, schimbări care cer reorientări radicale pe piață etc., nu întotdeauna ei sunt văzuți drept „căpitani ai culturii”.

Culturile din organizații sunt, de asemenea, influențate de furnizori, clienți, autorități și alții. Toate acestea neutralizează devierea de la înțeleșurile împărtășite

în cadrul unei societăți sau unei organizații, care fac cooperările posibile [3, p. 265]. Managerii de vârf (senior managers) transmit sau modifică cultura organizațională prin rolul lor de model, utilizând recrutarea selectivă pentru pozițiile manageriale și prin sancționarea și descurajarea devierilor. Și subordonații au un impact puternic asupra modului în care liderul este modelat.

Viziunile, instrucțiunile, sugestiile, scopurile, construcțiile realității corporative ale liderului trebuie să fie percepute de subordonați ca legitime și cu sens, să corespundă normelor aceluia care urmează să fie influențați; în acest sens, subordonații ca și colectiv (având anumite idei culturale) „decid” ce funcționează din viziunile liderului. Asta nu înseamnă că liderul este total subordonat unui set de orientări sau că este forțat să se adapteze și să reproducă un anumit set de sensuri și idei. Liderul le poate schimba, dar gradual, pentru a nu dăruia anumite valori și idei ale oamenilor, el va negocia mai mult decât va impune oamenilor anumite idei noi sau revizuite. Schimbarea culturală tinde să fie graduală, parțială și ca rezultat al unui proces social în care grupul de subordonați are la fel, dacă nu mai mult, de spus, decât liderul [3, p. 365].

Deci, sursa importantă a capacității de persuasiune a liderului, a puterii sale, o constituie propria sa bază culturală, sistemul de credințe, valori, atitudini și comportamente în care el crede cu putere și care îi marchează decisiv acțiunile.

O sursă suplimentară provine și din coalițiile de sprijin pe care el reușește să și le creeze rapid și să le utilizeze ca platforme pentru promovarea viziunii sale. Astfel, fără îndoială că între leadership, cultura managerială și cea organizațională există o serie de influențe reciproce, ce ajută la progresul fiecăreia [2, p. 112].

Leadershipul nu pornește de la un punct sociocultural zero, ci are loc întotdeauna într-un context de paternuri de sens deja dezvoltate, de aceea exista mereu un element puternic de determinare culturală a leadershipului. Promovarea e deseori dependentă de a fi percepută ca adaptată la orientările dominante ale senior-managerilor, care mai curând protejează cultura organizațională decât o deviază de la modelul dominant. Majoritatea liderilor sunt orientați de cultură, în sensul că normele și credințele împărtășite informează managerul cum să acționeze. Constrângerile culturale sunt rareori foarte stricte, ele oferă parametri largi. Uneori, acțiunile managerilor și liderilor informali modelează în mod independent elemente ale culturii; exemple semnificative de lideri ce modelează cultura sunt rare, dar în anumite situații, cum sunt cele de criză sau când organizațiile sunt nou-înființate, liderii reformulează idei, credințe și sensuri [3, p. 312].

În prezent, inteligența artificială (AI), robotica, vehiculele autonome, produsele 3D, nanotehnologia, biotehnologia, știința materialelor, stocarea energiei, cuantica și altele redefinesc industrii, care estompează granițele tradiționale și creează noi oportunități. Astfel, în teoria și practica managerială se conturează un nou concept, și anume Leadershipul 4.0. Conform definiției date de Brian Bacon, Președintele și fondatorul Oxford Leadership, acest concept presupune capacitatea liderului de a se alinia rapid noilor schimbări organizaționale și implicarea lui în munca de echipă, cu un scop clar și hotărâre aprigă de a câștiga. Liderii 4.0 se mai numesc lideri digitali.

Elementele esențiale care determină liderii digitali sunt [4]:

- a) *obiectivele organizaționale* (capacitatea de a trece de la cicluri fixe pentru evaluarea performanței angajaților, până la capacitatea de a înțelege că situațiile determină nevoia de a evalua în mod egal angajații și echipele);
- b) *persoanele* (capacitatea de a distribui sarcini în funcție de situația și competența echipei, legând abilitățile managerilor și angajaților de a forma o inteligență de rețea);
- c) *schimbările* (capacitatea de schimbare, încurajând agilitatea la nivel înalt între piață, clienți, parteneri și angajați);
- d) *rezultatele* (capacitatea de a controla procesele, de a evalua sarcinile și rezultatele împreună cu echipele; de a utiliza resurse conform competenței - inter-ierarhice și funcționale încrucișate - în loc să controleze comenzi, planuri de resurse și evaluarea rezultatelor în cadrul unui proiect, așa cum fac liderii tradiționali);
- e) *greșelile și conflictele* (stimularea învățării din erori, stimularea colaborării între angajați, gestionarea situațiilor de conflict);
- f) *comunicarea* (capacitatea de a crea un cadru transparent pentru distribuirea informațiilor, bazându-se pe auto-responsabilitate și comportament proactiv);
- g) *inovația* (știind că inovația este de învățat, fiind capabilă să transforme structuri vechi prin utilizarea echipelor multidisciplinare, proceselor creative și mediilor de lucru flexibile).

Cercetătorii Oberer și Erkollar au creat o matrice bidimensională a liderismului 4.0 (axa X: inovație / tehnologie; axa Y: preocuparea pentru oameni) (figura 1). Această matrice ar trebui să ajute la alegerea celor mai potrivite stiluri de conducere 4.0, bazate, pe de o parte, pe gradul de inovare și orientare tehnologică, iar, pe de altă parte, pe oameni. Matricea este împărțită în patru cadrane. Fiecărui cadran îi corespunde un anumit stil de conducere. Câțiva factori influențează modul în care individual este orientat, cum ar fi educația, abilitățile și dorința de interacțiune și comunicare. De exemplu, pentru o persoană cu un nivel ridicat de educație într-un domeniu legat de tehnologie este probabil să dorească stilul de leadership orientat către tehnologie, cum ar fi TL (4.0 Technological Lider) sau DL (4.0 Digital Lider). O persoană care în general caută angajamentul angajaților față de decizii, va prefera un stil de conducere orientat spre angajați, cum ar fi (4.0 Social Lider). Liderul tradițional (4.0 Freshmen Leader) este preocupat de abilitatea de a se concentra asupra procesului de producție și asupra produsului.

Figura 1. Matricea leadershipului

Sursa: [5, p. 45]

Nu există un stil bun sau rău de conducere. Totul depinde de situație. Odată cu cercetarea comportamentală a managementului există o schimbare cu mai mult accent pe partea umană a organizației pentru a crește productivitatea și eficiența întregului lanț de valori.

În concluzie, putem susține că managerii și liderii informali sunt puternic constrânși de contextul ideologic și cultural al organizației. Noile idei și inițiative, probabil, pot să aibă succes, dacă sunt în concordanță cu valorile și înțelegerile dominante. Liderul este înțeles mai mult ca „transmițător” decât ca „stăpân” al culturii. Managerul, mai mult sau mai puțin intenționat, mai mult sau mai puțin abil, acționează ca „inginer cultural” – el este mai influent în reproducerea permanentă a sensurilor culturale, decât alți membri ai organizației.

În condițiile transformărilor profunde care au loc în domeniul economiei și industriei, ținându-se cont de faptul că modele noi de afaceri trebuie dezvoltate pentru noi piețe, noi locații, produse și servicii noi, precum și noi forme de cooperare și colaborare, devine imperativă o schimbare a conținutului percepției conceptului Leadership cu accent pe inovații, tehnologii, creativitate.

Bibliografie:

1. CLEMENT, J. *Executive Leadership*. Arlington: Casai Hall, 1991, 352 p. ISBN 978-0-631-19313-5.
2. NICOLESCU, O., VERBONCU, I. *Management*. București: Editura Economică, 1999, 518 p. ISBN 973-9198-58-9.
3. YUKL, G. *Leadership in Organisations*. New York: Albany University State of 2013. 528 p. ISBN 978-0132771863.
4. STACKMAN, R., & DEVINE, K. *Leadership and emotional-rational coherence: A start?* Academy of Management Perspectives, 25(1), 2011, p. 42-44.
5. OBERER, B., ERKOLLAR, A. *Leadership 4.0: Digital Leaders in the Age of Industry 4.0*. In: *International Journal of organizational leadership*. Istanbul, 2018, p. 52.

CZU 330.34

MODALITĂȚI DE ASIGURARE A CREȘTERII ECONOMICE ÎN CONDIȚIILE ECONOMIEI CONTEMPORANE

Ana STANCIUC, studentă,
*Facultatea de Științe Reale Economice și ale Mediului
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți*
Conducător științific: **Veronica GARBUZ**, dr., lect. univ.

Abstract: *This article analyzes the concept and role of innovations within companies to achieve their success. The global economic competition denotes that those countries are winning, which offers favorable conditions for scientific research and technological progress. Therefore, success in global competition between companies is directly related to state policies in the field of science and technology.*

Thus, the change of external environment situation requires the redefinition of the role and place of innovation in the activity of the company, thus occupying the place of a key factor for success in the market competition.

Keywords: *innovations, economic competition, technological and scientific progress, efficiency.*

În contextul actual al schimbărilor rapide, al competiției acerbe și accelerate pe piața mondială, crește semnificativ rolul inovațiilor în cadrul companiilor întru atingerea succesului acestora. Modificarea situației în mediul extern impune redefinirea rolului și locului inovației în activitatea întreprinderii.

Trăim într-o lume bazată pe competiție și eficiență, a cărei forță rezidă în cunoaștere. În prezent, tot mai des auzim despre inovații, produse inovaționale, noi tehnologii etc. Dar totuși mulți înțeleg aceste expresii cu totul și cu totul diferit.

Dezvoltarea economică modernă se caracterizează prin importanța progresului tehnico-științific și intelectualizarea principalilor factori de producție. Cota noilor cunoștințe încorporate în tehnologii, educația resurselor umane, organizarea producerii reprezintă 80%-95% din creșterea PIB-ului țărilor dezvoltate. Introducerea inovațiilor este un factor cheie pentru succesul în competiția pe piață, principalul mijloc de îmbunătățire a eficienței și calității producției. În pofida dificultăților economice investițiile în cercetare și dezvoltare constituie în continuare o prioritate de importanță strategică pentru marile societăți din toată lumea.

Inovația este considerată a fi, în general, motorul principal al creșterii economice în economia globală de astăzi. Prin introducerea în practică a inovațiilor se pot obține produse cu caracteristici de calitate îmbunătățite, servicii de calitate superioară, procese de producție noi, mai eficiente și mai curate (ecologice), modele îmbunătățite ale sistemului de management al afacerilor, metode moderne de management al forței de muncă etc.

Există multiple motivații ale întreprinderilor și organizațiilor pentru a inova, între care: creșterea cotei de piață, cucerirea de noi piețe, ameliorarea calității produselor, lărgirea gamei de produse, înlocuirea produselor învechite, reducerea impactului asupra mediului etc.

În opinia lui Drucker, în afaceri, inovațiile rareori apar ca o sclipire de moment. Ele izvorăsc mai mult în proces de „căutare conștientă, cu țintă, a oportunităților de inovare”, care pot fi găsite în puține situații, iar cele mai inovatoare idei de afaceri provin din analiza metodică a șapte domenii de oportunitate, dintre care unele se regăsesc în interiorul companiei sau anumitei industrii, iar altele – în afara întreprinderii: tendințe sociale sau demografice mai largi. Peter Drucker a evidențiat că pentru a iniția, organiza și desfășura un proces de inovare este necesar să se supravegheze continuu oportunitățile de inovare, care sunt imprevizibile și trebuie analizate intercorelat ca părți ale aceluiași sistem al oportunităților de inovare [1].

Astăzi, inovarea nu se limitează la cele mai avansate economii sau la sectoarele de înaltă tehnologie. Inovarea a devenit astăzi un fenomen global, afectând toate sectoarele economiei ale unei țări.

În prezent are loc integrarea sistemică a piețelor globale și economiilor regionale în toate sferile de activitate umană, în rezultatul căreia se observă o accelerare a creșterii economice, introducerea într-un ritm mai rapid a tehnologiilor moderne și a practicilor moderne de management.

În ce privește concurența economică la nivel mondial, câștigă acele țări, care oferă condiții favorabile pentru cercetare științifică și pentru progresul tehnologic. De aceea, succesul în competiția globală între companii, este direct legată de politicile statului în domeniul științei și tehnologiei. Actualmente avantajul competitiv este determinat de calitatea capitalului uman, calitatea educației și gradul de utilizarea a științei și tehnologiei în producție. O abundență a forței de muncă și de materii prime nu mai sunt considerate ca fiind un avantaj competitiv [2].

Este recunoscut faptul că companiile pot obține o poziție competitivă pe piață numai prin intermediul inovării. Cu toate că fiecare companie de succes folosește o strategie proprie, principiile și obiectivele care stau la baza activităților lor se determină a fi în principiu la toate aceleași. Activitățile de cercetare și inovare au ca rezultat creșterea numărului de locuri de muncă, a prosperității și a calității vieții.

Un model oficial care să ajute la indicarea gradului în care țările răspund provocării inovației este Indicele Inovațional Global (în continuare - GII) care a fost conceput de către: Cornelli SC Johnson College of Business, INSEAD (The Business School of the World), WIPO (World Intellectual Property Organization) în perioada 2006-2007 în colaborare cu mai multe organizații internaționale. Indicele Inovațional Global pe țară contribuie la crearea unui mediu în care factorii de inovare sunt evaluați în mod continuu. Acesta oferă un instrument-cheie pentru măsurători detaliate pentru 126 de economii, reprezentând 90,8% din populația lumii și 96,3% din PIB-ul mondial (în dolari SUA) [3].

Clasamentul statelor lumii, conform GII, este analizat și reflectat conform celor șapte piloni: instituții, capital uman și cercetare, infrastructură (TIC, energie, sustenabilitate ecologică), sofisticarea pieței, sofisticarea afacerilor, ieșiri de cunoștințe și tehnologie, ieșiri creative.

Metodologia calculării GII constă în determinarea anumitor indicatori, precum:

- 1) *Scorul general al GII* - este media simplă a scorurilor indicelor de intrare și ieșire.
- 2) *Sub-indicele Intrări de Inovații* - este alcătuit din cinci piloni de intrare care măsoară elemente ale economiei naționale ce facilitează activitatea inovatoare: instituții; capital uman și cercetare; infrastructură; sofisticarea pieței și sofisticarea afacerilor.
- 3) *Sub-indicele Ieșiri de Inovații* - furnizează informații despre rezultatele activităților inovatoare din cadrul economiei. Există doi piloni de ieșire: cunoștințe și rezultate tehnologice și ieșiri creative.
- 4) *Rata eficienței inovării* - este raportul dintre scorul Sub-indicelui de Ieșire și scorul sub-indicelui de Intrare și arată productivitatea inovațională a țării, fiind un coeficient măsurat de la 0 până la 1.

Fiecare pilon este împărțit în trei sub-piloni, care, la rândul lor, sunt compuși din indicatori individuali, pentru un total de 80 de indicatori.

Analiza scorului GII în perioada 2007-2018 permite de a constata lupta concurențială intensivă a statelor lumii pentru ocuparea poziției în „Top-10 state inovatoare”.

În primul raport pentru anul 2007 „The world's top innovators – INSEAD Global Innovation Index 2007” [4], liderul Top-10 a fost numit SUA, urmate de Germania și Marea Britanie.

Tabelul 1. Metodologia calculării GII

INDICELE INOVAȚIONAL GLOBAL (80 indicatori)						
Sub-indicele Intrări de inovații (57 indicatori)				Sub-indicele Ieșiri de inovații (23 indicatori)		
1. Instituții	2. Capitalul uman și cercetare	3. Infrastructura	4. Sofisticarea pieței	5. Sofisticarea afacerilor	6. Cunoștințe și rezultate tehnologice	7. Ieșiri creative
1.1. Mediul politic	2.1. Educația	3.1. Tehnologiile informației și comunicațiilor (TIC)	4.1. Credit	5.1. Lucrători din domeniul cunoașterii	6.1. Crearea cunoștințelor	7.1. Imobilizări necorporale
1.2. Cadrul de reglementare	2.2. Învățământul superior	3.2. Infrastructura generală	4.2. Investiții	5.2. Conexiuni de inovare	6.2. Impactul cunoștințelor	7.2. Bunuri și servicii creative
1.3. Mediul de afaceri	2.3. Cercetare și dezvoltare (R&D)	3.3. Sustenabilitatea ecologică	4.3. Comerțul, concurența și capacitatea pieței	5.3. Absorbția cunoștințelor	6.3. Difuzarea cunoștințelor	7.3. Creație online

$$\text{Rata eficienței inovării} = \frac{\text{Sub-indice Ieșiri de Inovații}}{\text{Sub-indice Intrări de Inovații}}$$

Sursa: conform datelor preluate de autor din rapoartele WIPO, Cornelli SC Johnson College of Business, INSEAD (The Business School of the World), WIPO (World Intellectual Property Organization) pentru anii 2007-2018.

Totodată, pentru a simplifica vizualizarea celor 10 state inovatoare, autorul propune prezentarea schimbării poziției statelor în Top-10 pentru anii 2007, 2013 și 2018 în Tabelul 2, luând în considerație pasul schimbării anilor de la publicarea primului raport, precum și începerea schimbărilor în relațiile economice internaționale din anul 2013 (începerea așa-numitor „războaie economice”).

Analiza scorului Top-10 permite a evidenția 5 state ale lumii (SUA, Marea Britanie, Elveția, Singapore și Olanda), care, pe parcursul celor 11 ani, au păstrat poziția sa, modificându-se numai locul acestora. Iar, începând cu anul 2013, în Top-10 intră încă 5 state (Suedia, Finlanda, Danemarca, Irlanda și Germania). Aceste 10 state în perioada 2013-2018 sunt liderii inovaționali ai economiei mondiale în conformitate cu scorul final al Indicelui Inovațional Global, schimbând poziționarea sa numai între cele Top-10.

Tabelul 2. Top-10 state inovatoare

	2007		2013		2018
1	SUA	1	Elveția	1	Elveția
2	Germania	2	Suedia	2	Olanda
3	Marea Britanie	3	Marea Britanie	3	Suedia
4	Japonia	4	Olanda	4	Marea Britanie
5	Franța	5	SUA	5	Singapore
6	Elveția	6	Finlanda	6	SUA
7	Singapore	7	Hong Kong (China)	7	Finlanda
8	Canada	8	Singapore	8	Danemarca

9	Olanda	9	Danemarca	9	Germania
10	Hong Kong (China)	10	Irlanda	10	Irlanda

Sursa: conform datelor preluate de autor din rapoartele WIPO, Cornell SC Johnson College of Business, INSEAD (The Business School of the World), WIPO (World Intellectual Property Organization) pentru anii 2007-2018.

De menționat, totodată, că, începând cu anul 2011 și până în prezent, liderul Top-10 al GII este Elveția, iar Germania, Japonia, Franța, Canada și Hong Kong, fiind lideri în diferite ramuri ale economiei mondiale, păstrând, totodată, Rata de Inovare la un nivel înalt, se poziționează în Top-20 al GII în perioada analizată.

Republica Moldova în clasamentul Indicelui Inovațional Global, în anul 2018, a obținut scorul 37.63, plasându-se pe locul 48 din cele 126 state ale lumii monitorizate [5].

Potrivit Clasamentului, în anul 2018, la sub-indicele „serviciile de export TIC” țara noastră s-a clasat pe locul 17, la sub-indicele „serviciile de import TIC” a ocupat locul 22, iar la sub-indicele „accesul la infrastructură TIC” s-a poziționat pe locul 37.

Un nou indicator care măsoară numărul de aplicații mobile create într-o țară a fost introdus în Clasament, Republica Moldova ocupând locul 9 într-un top de 15 economii inovative. Aceste evoluții vizează măsurarea rezultatelor creative inovatoare produse într-o țară. Aplicațiile oferă o perspectivă asupra modului în care inovația, producția și comerțul cu produse și servicii digitalizate sunt în continuă evoluție. Se remarcă evoluții pozitive și la alți indicatori: inițierea unei afaceri (locul 20), cheltuieli pentru educație (locul 13), crearea de cunoștințe (locul 16) [6].

De menționat, totodată, că în perioada anilor 2007-2019 poziționarea Republicii Moldova în clasamentul GII a suferit modificări esențiale, fiind redată în tabelul 3. Mai jos este prezentată poziționarea Republicii Moldova la nivel regional, cu reflectarea pentru comparație a poziției celor două state vecine – Ucraina (țara în tranziție, iar până în august 2018 - membră a CSI) și România (țară-membră a Uniunii Europene) [7].

Tabelul 3. *Indicele Inovațional Global: poziționarea Republicii Moldova, Ucrainei și României în anii 2007-2019*

Țara	2007	2008-2009	2009-2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<i>România</i>												
Poziția:	62	69	52	50	52	48	55	54	48	42	49	50
Scorul:	2,44	2,92	3,22	36,83	37,8	40,33	38,08	38,20	37,90	39,16	37,60	36,76
<i>Republica Moldova</i>												
Poziția:	82	116	n/a	39	50	45	43	44	46	54	48	58
Scorul:	2,11	2,21	n/a	38,7	39,2	40,94	40,74	40,50	38,39	36,84	37,63	35,52
<i>Ucraina</i>												
Poziția:	75	79	61	60	63	71	63	64	56	50	43	47
Scorul:	2,24	2,77	3,06	35,01	36,1	35,78	36,26	36,50	35,72	37,62	38,50	37,40

Sursa: conform datelor preluate de autor din rapoartele WIPO, Cornell SC Johnson College of Business, INSEAD (The Business School of the World), WIPO (World Intellectual Property Organization) pentru anii 2007-2019.

Analiza scorului indicelui GII și a poziției Republicii Moldova în anii 2007-2009 arată, în general, o tendință negativă de scădere. În anul 2007 poziția țării noastre a atins 82, din cele 107 state analizate, iar în anul 2009 – poziția 116, din cele 130 state analizate. Totodată este necesar de menționat că în anul 2010 poziția Republicii Moldova a fost atât de nesemnificativă că nici nu a fost poziționată dintre cele 132 state examinate pentru anul respectiv.

Începând cu anul 2011, atât scorul, cât și poziția în clasamentul GII a Republicii Moldova se modifică esențial. Se ating schimbări semnificative. În acest an poziția Republicii Moldova este 39, atingând cel mai înalt nivel pentru perioada examinată (2007-2019), și plasează țara noastră printre cele 40 de economii cu scoruri tradițional înalte în GII.

În următorii ani (2012-2019) putem observa o fluctuație atât pozitivă, cât și negativă, în comparație cu anii precedenți, a poziției RM în GII.

De asemenea, în comparației cu cele două state vecine (România și Ucraina), Republica Moldova, fiind lider pe parcursul anilor 2011-2016, a început să cedeze poziția, plasându-se pe locul 3 în comparație cu statele vecine în anul 2019.

Scopul realizării acestui raport este de a familiariza publicul cu toate noutățile în materie de inovații care apar în societate și de a aborda acest domeniu dincolo de mecanismele tradiționale de inovare, precum cheltuielile ce țin de cercetare și dezvoltare.

Fenomenul inovării este profund sistemic, multifactorial, multifuncțional, dinamic și complex, fiind determinat de întregul context socio-economic. Respectiv, studierea lui în scopul evidențierii posibilităților de intervenție la nivel de politici, dar și la nivel operațional, necesită o abordare sistemică adecvată, multilaterală și completă. În condițiile globalizării economiei și accelerării dezvoltării tehnologice, este necesară o nouă politică de inovare care presupune coordonarea activității tuturor decidenților strategici în cercetare-inovare și dezvoltare economică.

În consecință, activitatea inovațională este de asemenea foarte complexă și include un șir de alte activități de tip științific, tehnic, tehnologic, organizatoric, educațional, financiar, comercial etc. Ea vizează nu doar crearea, protecția și comercializarea rezultatelor cercetărilor științifice, dezvoltarea cunoștințelor, dar și „distribuția” de cunoștințe și competențe în economie și în societate în general, perfecționarea și eficientizarea proceselor tehnologice, organizaționale, de marketing, educația și pregătirea cadrelor, instruirea angajaților, diversificarea și îmbunătățirea calității produselor și serviciilor, promovarea lor pe piețele interne și din străinătate.

Bibliografie:

1. *Studiu privind îmbunătățirea cadrului normativ-legislativ național din domeniul proprietății intelectuale în vederea încurajării activității inovaționale.* [online] [citată 15.04.2020]. Disponibil: http://agepi.gov.md/sites/default/files/2015/11/Studiu_inovare.pdf
2. *Importanța investițiilor pentru cercetare și inovație în competiția și dezvoltarea globală.* [online] [citată 15.04.2020]. Disponibil: http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/3921/Conf_UTM_2010_II_pg149-150.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. *Indicele Inovațional Global*. [online] [citată 15.04.2020]. Disponibil: https://ince.md/uploads/files/1557996217_republica-moldova-n-clasamentul-indicelui-inovacional-global.pdf
4. *The world's top innovators – INSEAD Global Innovation Index 2007*. by Soumitra Dutta, INSEAD, and Simon Caulkin [online] [citată 15.03.2020]. Disponibil: <http://english.www.gov.cn/r/Pub/GOV/ReceivedContent/Other/2016-08-12/GII-2007-Report.pdf>
5. *Global Innovation Index 2018, 11th edition. Energizing the World with Innovation*. Soumitra Dutta, Bruno Lanvin and Sacha Wunsch-Vincent Editors. [online] [citată 15.03.2020]. Disponibil: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2018.pdf
6. *Republica Moldova în Clasamentul Indicelui global al inovației* [online] [citată 15.03.2020]. Disponibil: <http://www.agepi.md/ro/news/indicele-global-al-inova%C8%9Biei-2018-republica-moldova-urcat-6-pozii-%C3%AEn-clasament>
7. *Global Innovation Index 2019, 12th edition. Creating Healthy Lives—The Future of Medical Innovation*. Soumitra Dutta, Bruno Lanvin and Sacha Wunsch-Vincent Editors. [online] [citată 15.03.2020]. Disponibil: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf

CZU 338.48:502

ECOTURISM – UN MEDIU PRIETENOS PENTRU TOȚI

Mădălina TESCARI, studentă,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, Extensiunea Bălți
 Conducător științific: **Alina SUSLENCO**, dr., lect. univ.

Abstract: *The company is currently facing problems related to the economic environment. The development of tourist, ecological activities should be achieved based on some educational, recreational and recreational activities, not least. So, a component of great importance is ecotourism, which is the chance to learn respect for local culture, but also for nature. Romania, in terms of ecotourism, is strongly developed. 47% of the total area of the country is occupied by natural green spaces, of which 20% are those under state protection. We will discuss various topics on the development of ecotourism, and towards the end we will discuss some future objectives to achieve an improvement of ecotourism.*

Keywords: *development, ecotourism, impact, green tourism, travel, sustainable tourism, environment, natural areas, protected areas*

Societatea noastră a ajuns să lupte cu diverse probleme care a adus la creșterea impactului asupra mediului și asupra oamenilor. În timp ce am transformat localități sau regiuni, astăzi putem spune că Pământul se transformă la scară globală. Principalul impact poate fi rezumat la poluare, consumul irațional al resurselor și creșterea populației [8, p. 16].

Turismul ca activitate poate să aducă multe beneficii în dezvoltarea economiei unei regiuni locale. Dar, din păcate, aceste beneficii deseori sunt de ordin financiar,

mai rar se întâlnesc să mai fie și de ordin ecologic, problema vastă și acută pe care o întâlnim zi de zi. Tratarea mediului înconjurător, cu un comportament demn și eco, sunt așteptările care le are de la noi natura. Din ce în ce mai mult înundăm planeta cu deșeuri care pentru omenire sunt nesemnificative, iar pentru natură sunt cu un pas mai aproape deuciderea frumuseții incontestabile a ei. Din acest motiv trebuie să punem mai mult accent pe responsabilitatea pe care o purtăm pentru mediul înconjurător, care acum a devenit un vector incontestabil al oricărui proiect de dezvoltare turistică și trebuie să redevină baza în ideea de dezvoltare a turismului durabil în Republica Moldova [6, p. 56].

Dezvoltarea activităților turistice în zonele protejate trebuie să fie efectuate, având la bază îmbinarea activităților de recreere și de distracție, dar totodată fiind în colosală concordanță cu cele educative, de cunoaștere a mediului și de ocrotire a resurselor umane și cele cultural istorice. Așadar, diverse activități turistice trebuie făcute în colaborare cu întreprinderile turistice, ținând cont de implicația socială și de obiectivele de protecție pe care le urmăresc [8, p. 18].

Ecoturismul reprezintă o componentă importantă a turismului și constă în vizitarea ariilor naturale pentru relaxare în natură, pentru refacere psihică, cunoaștere, aprecierea naturii și a efectelor ei. Ecoturismul deține un rol semnificativ în dezvoltarea economică a unei zone sau regiuni de atracție turistică. Cele mai importante efecte pozitive se referă la contribuțiile în veniturile statului, generate de cheltuielile turistice, și la stimularea investițiilor în diverse sectoare, astfel, prin efectul multiplicator al turismului, contribuind la prosperarea economică a țării [2, p. 10].

La nivel național ecoturismul se află într-un punct începător caracterizat prin existența în diferite zone ale țării de „nuclee” de ecoturism. Ecoturismul introduce întotdeauna activități diverse în mijlocul naturii, dar poate include și activități culturale. Ecoturismul, după cum se știe, este o șansă de a învăța respectul pentru natură și pentru cultura locală, iar pentru unii o șansă de autorefecție inspirată de frumusețea împrejurimilor. România are un capital natural deosebit de variat. România este singura țară de pe continent pe teritoriul căreia sunt prezente 5 din cele 11 regiuni biogeografice europene (alpină, continentală, panonică, stepică și pontică).

Ecosistemele naturale și seminaturale reprezintă aproximativ 47% din suprafața țării. Rezultatul general constă în diversitatea florei și faunei. Datorită poziției geografice a României, flora și fauna prezintă influențe asiatice dinspre nord, mediteraneene dinspre sud și componente continental-europene dinspre nord-vest.

În concluzie, putem afirma că condiția de bază pentru protejarea și păstrarea mediului natural curat și în executarea unei dezvoltări de lungă durată, posibilitatea de suport a ecosistemelor redobândesc în cazul ariilor protejate o abordare aparte, țelul de bază al existenței acestora fiind conservarea biodiversității [3, p. 37]. Toate țările au recunoscut socialul și importanța economică a ecoturismului prin declararea anului 2004 ca An Internațional al Ecoturismului.

Ecoturismul, în viziunea fiecărui cercetător, are înțelesuri diferite. Prin urmare, el întrunește diverse forme și explicații. În continuare urmăriți ce semnifică ecoturismul în viziunea unor cercetători.

Nastase Carmen afirma că interesul Parcului Național Piatra Craiului în domeniul activităților turistice se leagă de „ecoturism ca singura formă de turism respon-

sabil în natură care respectă valorile acesteia și contribuie la menținerea ei neschimbată în timp” [3].

Scopul ecoturismului constă în conservarea biodiversității, iar dezvoltarea activităților turistice se va face cu parcurgerea unor filtre bine stabilite, obținute în urma suprapunerii tuturor studiilor de teren și monitorizărilor desfășurate de administrație și specialiști.

O destinație ecoturistică poate îndeplini, de asemenea, următoarele condiții:

- Informarea turiștilor despre valorile naturale;
- Măsuri de protecție practice;
- Proiectarea prin marketing adecvat;
- Sprijin real pentru afaceri turistice pentru comunitățile locale.

Nicolae Ion afirma că „ecoturismul reprezintă orice formă de turism durabil care are motivația principală în respectarea, utilizarea și conservarea naturii, a biodiversității sale, a tradițiilor locale cu privire la utilizarea resurselor umane în zonele de interes”. Ecoturismul este definit de el ca o „călătorie responsabilă în zonele naturale care conservă mediul înconjurător, susține bunăstarea populației locale și implică interpretare și educație” [5, p. 73].

În opinia lui Platon Nicolae, ecoturismul mai este numit și turism „verde”, care este caracterizat printr-o utilizare corespunzătoare a resurselor naturale și locale și furnizează o experiență unică de vacanță pentru turiști. Totodată, această formă motivațională de turism are scopul de a respecta și conserva mediul înconjurător [8, p. 19].

Societatea Internațională de Ecoturism definește ecoturismul ca „o formă de turism responsabil care contribuie la conservarea unui mediu natural, în paralel cu asigurarea binelui sau dezvoltării comunităților locale”. Prin această definiție, se recunoaște faptul că protecția resurselor naturale este o componentă importantă pentru ameliorarea calității vieții comunităților locale.

Conform „California Legislature”, ecoturismul este o formă de călătorie al cărei obiectiv principal îl constituie admirarea frumuseții peisajelor naturale și a manifestărilor culturale specifice unei regiuni, minimizând eventualele impacturi negative induse de deplasările în scopuri turistice.

Fennel, citat de N. Platon, formulează una dintre cele mai complete definiții: „ecoturismul este o formă de turism durabil, bazată pe resursele naturale, concentrată, cu prioritate, pe contactul direct cu natura și pe însușirea cunoștințelor despre natură și care trebuie să aibă un impact scăzut asupra mediului, fără consumuri, orientat spre binele comunităților locale. [8, p. 17] El se desfășoară în areale naturale și trebuie să contribuie la conservarea și protecția acestora.

Popescu I., Barbu C., Gribincea A. afirmă că „ecoturismul este un turism fondat pe natura și cultura tradițională care presupune o cunoaștere și o interpretare a mediului natural și antropoc ce se dorește să fie gestionat într-o măsură ecologică și durabilă” [7, p. 32]. De asemenea nu pot să nu fiu de acord cu afirmația dată, deoarece scopul principal al formării ecoturismului a fost din necesitatea și dorința de a proteja și a analiza natura. Țelul de bază al Ecoturismului a fost însăși conservarea habitatelor naturale vulnerabile, care, în același timp, reprezintă o cale de exploatare durabilă.

Nistoreanu Puiu spune că, în primul rând, „ecoturismul, reprezintă un punct de interes care atrage turiștii în destinația respectivă datorită peisajului nealterat”. În al doilea rând, ecoturismul presupune o relație bilaterală între natură și servicii turistice” [9, p. 330]. De ce nu? Orice formă de turism își are principalul țel de a atrage turiștii în destinațiile prestabilite fiecărei ramuri de turism. Este inimaginabil să nu te atragă frumusețea și liniștea magică a naturii. De aceea deplasarea omului mereu va fi concentrată în ariile naturale atractive pentru a se relaxa, a cunoaște, a se informa, însă fără să producă pierderi sau distrugerii ale mediului înconjurător.

Certificarea în serviciile turistice, și mai ales în domeniul ecoturistic, trebuie să atingă anumite aspecte deosebit de importante printre care:

- ✓ Trebuie să aibă un rol educativ;
- ✓ Este un mijloc important de reducere a costurilor de operare prin economisirea resurselor sau promovarea unor tehnologii noi, mai eficiente, fără a diminua calitatea serviciilor;
- ✓ Pe plan economic, certificarea „ecoturistică” acționează prin procesul de implementare a acesteia în direcția accesării facile de asistență financiară și tehnică pentru afacerile care promovează noi tehnologii;
- ✓ Certificarea conduce atât la creșterea standardelor industriei în ceea ce privește sănătatea, siguranța, mediul, stabilitatea socială, cât și la reducerea costurilor de protecție ambientală, prin protecția mediului și limitarea impactului negativ asupra acestuia, prin protecția culturii și valorilor socio-umane locale.

Cercetătorul Dragu C. A. opinează că „ecoturismul este o formă de turism desfășurată în arii naturale, al cărui scop îl reprezintă cunoașterea și aprecierea naturii și culturii locale, care presupune măsuri de conservare și asigură o implicare activă, generatoare de beneficii pentru populația locală” [2, p. 10]. Suntem de-acord cu această afirmație, deoarece ecoturismul este recunoscut sub diverse forme de turism, cum ar fi ecologic, verde și turism în natură. Este tipologia de turism care va fi mereu tentația turiștilor ce preferă să petreacă timpul în natură efectuând diverse activități de protejare a naturii, astfel fiind un exemplu pentru societate.

Ecoturismul este o formă de turism în care principala motivație a turistului este observarea și aprecierea naturii și a tradițiilor locale legate de natură. Principiile ecoturismului:

1. Ecoturismul se desfășoară în cadrul naturii și se bazează pe experiența directă și personală a turiștilor în natură.
2. Ecoturismul contribuie la o mai bună înțelegere, apreciere și bucurie de a descoperi și ocroti natura și cultura locală tradițională, atât pentru vizitatori, cât și pentru comunitatea locală.
3. Ecoturismul oferă cele mai bune practici de turism și planificare din punct de vedere al conservării naturii și dezvoltării durabile. Produsul ecoturistic se desfășoară și este condus astfel încât să protejeze și să pună în valoare mediul natural și cultural în care se desfășoară.
4. Ecoturismul contribuie în mod pozitiv la protejarea ariilor naturale. Ecoturismul oferă modalități practice pentru bunul management și protecția ariilor naturale (spre exemplu, oferirea ajutorului financiar în acțiunile de reabilitare a

ariilor naturale, strângerea deșeurilor lăsate de turiști sau contribuții îndreptate către organizațiile de conservare).

Valorificarea cadrului natural reprezintă una dintre cerințele fundamentale ale ecoturismului. Acest enunț lasă, de fapt, o ușă larg deschisă unei game variate de activități, cu condiția ca acestea să respecte condițiile enunțate mai sus.

Din această perspectivă, ecoturismul interferează cu alte forme de călătorie bazate pe natură. Astfel, în cadrul activităților ecoturistice pot fi incluse:

- tipuri de activități de aventură (de exemplu, rafting, canoeing, turism ecvestru pe trasee prestabilite, schi de tură, excursii cu biciclete pe trasee amenajate etc.);
- excursii / drumeții organizate cu ghid;
- tururi pentru observarea naturii (floră, faună);
- excursii de experimentare a activităților de conservare a naturii;
- excursii în comunitățile locale (vizitarea de obiective culturale, vizitarea fermelor tradiționale, vizionarea de manifestări culturale tradiționale, consumul de produse alimentare tradiționale, achiziționarea de produse tradiționale nonalimentare etc.).

Organizația Mondială a Turismului a decis să folosească conceptul de „ecoturism” pentru a reflecta „toate formele de turism în care motivația principală a turistului o reprezintă observarea și aprecierea naturii, care contribuie la conservarea ei, și care generează impacturi minime asupra mediului înconjurător și a tradițiilor culturale” [1, p. 43].

Ecoturismul este o formă de turism în care principala motivație a turistului este observarea și aprecierea naturii și a tradițiilor locale legate de natură și care trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- conservarea și protejarea naturii;
- folosirea resurselor umane locale;
- caracter educativ, respect pentru natură.
- conștientizarea turiștilor și a comunităților locale;
- impactul negativ minim asupra mediului natural și sociocultural.

România dispune de un potențial turistic puternic dezvoltat. La fel ca și alte regiuni are o mulțime de complexe naturale de importanță turistică. Datorită unui relief puternic dezvoltat, se pot dezvolta diverse arii naturale.

Lista rezervațiilor naturale din județul Cluj cuprinde ariile protejate de interes național (rezervații naturale), aflate pe teritoriul administrativ al județului Cluj, declarate prin Legea Nr. 5 din 6 martie 2000 (privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a III-a - arii protejate, Hotărârea de Guvern Nr.2151 din 30 noiembrie 2004 (privind instituirea regimului de arie naturală protejată pentru noi zone) și Hotărârea de Guvern Nr.1581 din 8 decembrie 2005.

Suprafața totală protejată a ariilor naturale din Cluj-Napoca este de 280,8 ha.

În urma cercetării, putem evidenția următoarele concluzii:

- ✓ Pentru realizarea primului obiectiv, am identificat faptul că România este una din țările care a deținut, deține și va deține mereu unul din cele mai bogate și variate potențiale turistice, care conține spații naturale și diverse locuri turistice de o importanță atât locală, cât și internațională.

- ✓ Pentru a duce la capăt al doilea obiectiv, am analizat și am identificat adevăratele cauze pentru care este necesar de a vizita România. Astfel am ajuns la ideile că pe lângă cluburi, universități, divertisment, magazine, vinării, mă-năstiri, populația de la mic la mare poate vizita și locuri de importanță majoră, care se află sub ocrotirea statului, cum ar fi: Fânețele Clujului, Fânele Clujului, Rezervația de orbeți de la Apahida, Valea Morilor, Comuna Feleacu, Cheile Turzii, Petreștii de Jos, care trebuie vizitate cu prima ocazie.
- ✓ Prin intermediul acestui circuit turistic, am încercat să evidențiem obiectivele și locurile turistice, ale ecoturismului din România. Acest circuit oferă oportunitatea potențialilor turiști de a vizita cele mai sacre, magice și unice arii naturale, astfel încât să se poate relaxa și detașa de lumea cotidiană.

În final, putem afirma cu certitudine că, prin intermediul acestui articol, noi ne-am propus să determinăm importanța ariilor naturale protejate și dezvoltarea la scară largă a ecoturismului în România. Prin intermediul convorbirilor am reușit să scoatem în evidență adevăratele motive datorită cărora turiștii să regăsească acel interes pentru a vizita aceste spații turistice, naturale.

Prin intermediul obiectivelor stabilite, ne-am propus să evidențiem importanța ecosistemelor din România, dar și conturarea adevăratelor motive pentru a le vizita. Am reușit să creăm circuitul turistic prin România și să prezentăm prin intermediul lui ariile naturale protejate, dar și alte locuri magice din sânul naturii. Datorită faptului că am vizitat toate aceste arii naturale, am reușit să transmitem tuturor turiștilor ideea despre importanța și unicitatea acestor spații. Rezultatele primite, în urma obiectivelor stabilite, au dus la dezvoltarea ecoturismului datorită mijloacelor și factorilor întreprinși.

Ecoturismul este formă de turism unde motivațiile de bază ale turiștilor constau în aprecierea naturii și protejarea ei. La fel, ecoturismul sporește nivelul de conștiință a turiștilor, transformându-i în susținători entuziaști ai conservării mediului natural și cultural. Prin acest articol am încercat să evidențiem importanța ecoturismului în România, să subliniem faptul că România are un potențial turistic puternic dezvoltat care, dacă ar fi mai des vizitat, ar conduce la promovarea ecoturismului.

Bibliografie:

1. BOGHEAN, F. Ecoturismul – model de valorificare durabilă a resurselor turistice. In: *Revista de turism-studii și cercetări în turism*. 2006, nr. 1. pp. 43-47. [online] [citat 01.04.2020]. Disponibil: <http://www.revistadeturism.ro/rdt/article/view/210>
2. DRAGU, C.-A. Ecoturismul în România între teorie și practică. In: *Ecostudent - Revista de cercetare științifică a studenților economiști*. 2015, nr. 5, pp. 9-13. ISSN 2343-7936.
3. NASTASE, C. Politicile de sprijinire a ecoturismului în Parcul Național Piatra Craiului. In: *Revista de turism - studii și cercetări în turism*. 2007, nr. 3, pp. 36-40. [online] [citat 15.03.2020]. Disponibil: <http://revistadeturism.ro/rdt/article/viewFile/232/140>
4. MASTRINI, V. et al. Study on ecotourism development. 2018. [online] [citat 15.03.2020]. Disponibil: https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/study-on-ecotourism_final-pub.pdf

5. NICOLAE, I. et al. A Model of Ecotourism Implemented Within Comorova Forest-Neptun, Romania. In: *The Journal of Economics and Technologies Knowledge*, Vol. I, 2015, nr. 6, pp. 73-79. [online] [citat 15.03.2020]. Disponibil: http://evidentacercetare.univ-danubius.ro/Surse/Set_009/N6oZ9wGD9t.pdf
6. SUSLENCO, A., MOVILĂ, I. Posibilități de dezvoltare și valorificare a potențialului turistic. In: *Asigurarea viabilității economico-manageriale pentru dezvoltarea durabilă a economiei regionale în condițiile integrării în UE: materialele conf. șt. intern.*, Bălți, 15-16 septembrie 2017. Bălți, US „Alec Russo”, 2018, pp. 55-59, ISBN 978-9975-50-215-3.
7. POPESCU, I., BARBU, C., GRIBINCEA, A. *Ecoturismul – industria mileniului trei*. In: *Analele ULIM*, Chișinău. 2007, nr. 6, pp. 32-45. ISSN 1857-1468.
8. PLATON, N., PLATON, I. Dezvoltarea ecoturismului în ariile protejate. In: *Analele ASEM*, Chișinău. 2014, nr. 1. pp. 16-20. ISSN 1857-1433.
9. HORNOIU, R., NISTOREANU, P., TANASE, M. Ecorom – Propunere de sistem de indicatori pentru certificarea calității în Ecoturism. In: *Revista Managementul calității în servicii*. 2009, nr. 26, pp. 330-339. [online] [citat 15.03.2020]. Disponibil: https://www.amfiteatruconomic.ro/temp/Articol_873.pdf

CZU 338.482.22

ANALIZA COMPORTAMENTULUI CONSUMATORULUI DE SERVICII TURISTICE

Daniel VICHILU, student, **Cristina CHIȘCA**, studentă,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor
Universitatea „Alexandru Ioan-Cuza”, Iași, Extensiunea Bălți,
Conducător științific: **Irina MOVILĂ**, dr. hab., conf. univ.

Abstract: *Consumer behavior is constantly changing and is influenced by a multitude of factors that differ from country to country. Thus, it is important to know what aspects consumer behavior has in services and especially in tourist services. As a tool for consumers it is appropriate to use the questionnaire tool, it measures the emotion, intelligence and mentality of tourists, as well as the level of satisfaction and pleasure obtained from these aspects. The research is useful both for the community and for those who sell the service, because consumers will influence the perception of consumer behavior of future entrepreneurs in the field of tourism and for others, satisfying customer preferences can turn the simple consumer into a loyal consumer.*

Keywords: *consumer, tourism, protection, travel, tourist services.*

Turismul este unul din sectoarele care este tot mai important în economia țărilor, iar consumatorii sunt cei care creează cererea pentru derularea activităților economice în acest sector și este foarte important să fie înțeles comportamentul acestora pentru întreprinderea unor strategii în cadrul firmelor turistice.

Această lucrare de cercetare are drept scop abordarea unei probleme importante pentru consumatorii serviciilor turistice care este luarea deciziei de consum. La fel ne propunem să abordăm tema atât din punct de vedere teoretic, cât și din cel practic, vom determina gradul de importanță care trebuie să fie acordat de prestatorii de servi-

cii turistice, vom identifica factorii și etapele parcurse de consumator până la achiziționarea serviciilor turistice care influențează luarea deciziei de către acesta [7, p. 130].

O parte integrantă a pieței serviciilor și a celei globale este piața turistică. Aceasta reprezintă locul de confruntare al ofertei turistice pentru materializarea în producția specifică domeniului cu cererea turistică care exprimă specificul nevoilor, dorințelor și aspirațiilor consumatorilor. Piața turistică se caracterizează prin complexitate, care este dată de elementele componente ale produsului turistic, cum sunt bunurile și serviciile, componente tangibile și intangibile. Elementele intangibile conferă pieței turistice o caracteristică de opacitate. Sunt prezentate caracteristici de ordin general, cele specifice, tipologia serviciilor de pe piața turistică și clasificarea acestora după anumite criterii [6, p. 311].

Scopul acestei cercetări este de a acoperi două dintre cele mai critice aspecte ale comportamentului consumatorului. Implicarea și emoțiile sunt cele mai mari două elemente care determină comportamentul consumatorului turistic asupra activității turistice. Ne propunem să definim conceptele și să înțelegem relevanța acestui domeniu în comportamentul turiștilor, în pofida activităților turistice.

O revizuire a implicării și emoțiilor la nivelul comportamentului turistic a fost în curs de progres și conceptualizări, cu abordări diferite de la diferiți autori. Pentru Isaac zona de comportament a consumatorilor este cheia pentru a explica și înțelege toate activitățile de marketing aplicate pentru dezvoltarea, promovarea și vânzarea de produse turistice. Implicarea și emoțiile sunt concepte cruciale ale cercetării comportamentului consumatorului [7, p. 871].

Cu toate acestea, există încă unele lacune în cunoașterea emoțiilor și implicării turiștilor legate de experiența lor turistică pe care aceștia trebuie să o depășească. Gradul de implicare a crescut și a atras tot mai mult interes din partea cercetătorilor, datorită valorii sale teoretice și practice [1, p. 55]. Deși au fost dezvoltate studii privind rolul emoțiilor în comportamentul consumatorilor, acestea au fost aplicate empiric doar în studiile din domeniul turismului într-o măsură foarte limitată [3, p. 5].

Din câte știm, până în prezent, nu au fost efectuate studii pentru a înțelege rolul sinergetic al implicării și emoțiilor turiștilor în activitatea lor turistică în vacanțe. Marketingul pentru petrecerea timpului liber se dezvoltă ca un nou domeniu de cercetare, prin urmare, este crucial să înțelegem principiile marketingului și să înțelegem și activitatea de agrement.

Potrivit lui Martín & Rodríguez del Bosque, valorile culturale ar putea juca un rol semnificativ în turism prin efecte importante asupra comportamentului turiștilor în general. Cu toate acestea, se speră că, prin legarea unor concepte și abordări-cheie în domeniul studiilor de agrement, acest articol va încuraja cercetări suplimentare care ne vor aduce cunoștințe despre comportamentul turistic în zona studiilor de agrement. Contribuția principală a acestei lucrări este îmbogățirea corpului de cunoștințe privind comportamentul turistic prin examinarea în profunzime a naturii multidimensionale a conceptelor de implicare și emoții, precum și a valorii sale asupra activității turistice.

În acest studiu am folosit chestionarul care a fost realizat pentru a fi utilizat ca metodă pentru colectarea datelor, care este o metodă descriptivă. În procesul de

pregătire a întrebărilor sondajului s-a utilizat scala. Chestionarul include un total de 25 de declarații cu întrebări și mai multe categorii de întrebări.

În prima parte există câteva afirmații care examinează modelul de comportament înainte de a cumpăra un produs turistic.

În a doua parte sunt afirmații care vor depista motivele de alegere a unei agenții de turism. În ultima parte sunt câteva afirmații care examinează trăsăturile demografice ale consumatorilor. Chestionarul a fost format prin utilizarea documentelor Google, iar participarea consumatorilor este vizată prin trimiterea linkului de chestionar printr-un instrument de socializare cum ar fi Facebook sau adresa de poștă electronică.

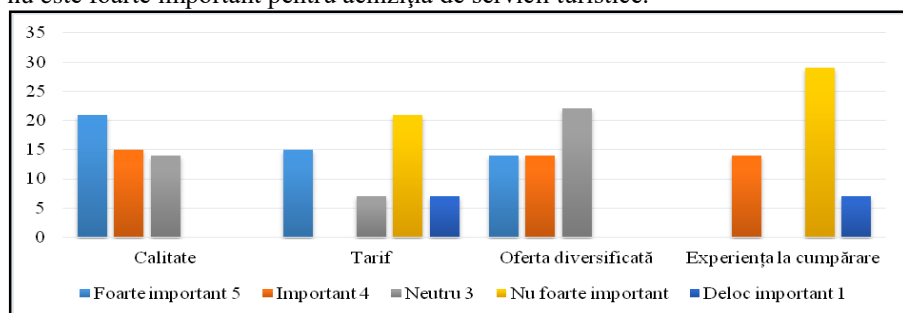
În alegerea acestei metodologii s-a ținut cont de faptul că s-a folosit un sondaj relativ mare și bine structurat ca tehnică de colectare a informațiilor. Din acest motiv, s-a considerat că o cercetare cu caracteristicile de mai sus ar fi fost mai potrivită, în comparație cu alte tipuri de cercetare, cum ar fi cele calitative și profesionale. Datele sunt procesate în SPSS. Analiza datelor include diferite instrumente statistice, precum analiza factorilor.

Am recurs la cercetarea descriptivă, metoda utilizată fiind ancheta pe bază de chestionar, care surprinde realitatea așa cum se prezintă ea la un moment. Ancheta-re a s-a efectuat pe un eșantion de 50 de persoane, selecția lor realizându-se aleator, în perioada 14.03.2020-27.03.2020, în orașul Bălți.

Conform datelor statistice, în cercetarea cantitativă realizată asupra turiștilor din regiunea Moldovei, orașul Bălți, am urmărit preponderent identificarea consumului de servicii turistice a respondenților.

Calitatea serviciilor turistice este unul din aspectele pe care consumatorii le consideră cele mai importante în vederea luării deciziei de cumpărare (72%), pe când 28 % nu consideră calitatea ca fiind un factor determinant în vederea achiziționării serviciilor turistice.

Datorită ponderii mari la întrebarea care vizează suma de bani disponibilă, răspunsurile au fost foarte variate și neomogene. Astfel, 41% consideră că tariful nu este foarte important pentru achiziția de servicii turistice.

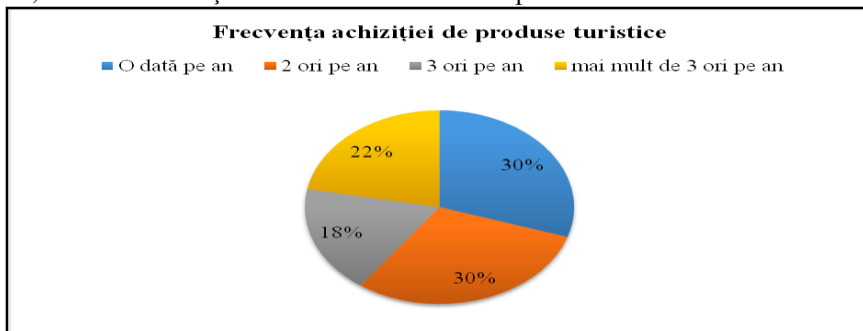
Figura 1. *Importanța aspectelor atunci când achiziționează servicii turistice*

Sursa: elaborată de autor

Acesta este un aspect pe care consumatorii nu îl prea iau în considerare. Aceștia sunt mulțumiți dacă există două, trei oferte care se încadrează în preferințele lor de consum, punând mai mult accentul pe calitate și preț. Astfel, cei mai

mulți dintre respondenți, și anume 44%, nu acordă aproape nicio importanță ofertei existente pe piață.

În urma sondajului efectuat a rezultat că 30% din persoanele intervievate călătoresc în scopuri turistice o dată pe an, 30% dintre persoane – de două ori pe an, în timp ce doar 9 persoane călătoresc în scopuri turistice de trei ori pe an. Activitățile de turism sunt practicate cel mai des în concediul de odihnă și este practicat, mai ales, în sezonul cald și mai rar în celelalte anotimpuri.

Figura 2. Achiziția produselor turistice

Sursa: elaborată de autor

În eșantionul supus cercetării, bărbații predomină, acumulând 72%, iar femeile – 28 %. În cadrul prezentei cercetări persoanele care domină sunt acelea cu vârsta cuprinsă între 51-60 de ani, constituind 56%, urmate de persoanele cu vârsta între 41-50 de ani, cu 30%. 71% dintre persoane provin din mediul urban, în timp ce doar 29% sunt din mediul rural. În privința venitului, 90% au răspuns că au un venit peste 2500 lei, 4% au un venit cuprins între 2000-2500 lei, în timp ce o parte destul de neînsemnată (2 %) au venituri care au 500-1500. Putem concluziona că venitul, alături de vârstă și gen, reprezintă unele dintre elementele principale care trebuie avute în vedere atunci când se evaluează preferințele turistice ale consumatorilor, deoarece persoanele de sex masculin sunt mai pretențioase și țin mai mult la confortul și diversificarea ofertei turistice decât cele de gen feminin. Totodată, respondenții cuprinși între vârsta de 51-60 preferă locații cu un preț mai scăzut decât persoanele cu vârste cuprinse între 41-50 ani.

În concluzie, putem afirma că decizia de cumpărare se ia după pregătirea preliminară, este influențată de mai mulți factori, a căror cunoaștere este absolut necesară. În cele mai multe cazuri, nu numai consumatorii proprii de servicii turistice, ci și alte persoane din mediul său participă la primirea cumpărăturilor și fiecare participant îndeplinește unul sau mai multe roluri specifice ale acestui act. Aceste roluri sunt: inițiatorul (interpretat de cel care oferă ideea utilizării unui set de servicii de călătorie, care poate fi membru al familiei, prieten, coleg, agenție de turism sau agenție de publicitate), instigator (deținut), persoana care prezintă cel mai mare număr de argumente în favoarea actului de cumpărare (acesta poate fi soția sau prietenul consumatorului, agentul de vânzări al companiei de turism), factorul de decizie (care poate fi și un rol colectiv), cumpărătorul și consumatorul sau beneficiarul serviciilor de călătorie.

- În acest studiu am dorit să vedem cum se ia o decizie de cumpărare, și anume:
- aflați care sunt cei mai importanți factori care influențează luarea deciziei asupra unui aspect de cumpărare și care este natura influenței lor (pozitivă sau negativă);
  - aflați care sunt acțiunile de marketing cele mai potrivite pentru a influența adoptarea unei decizii de cumpărare favorabile;
  - identificarea celor mai importante tipuri și surse de informații care trebuie utilizate; Astfel, după studiu, s-au obținut următoarele rezultate:
  - majoritatea persoanelor care își organizează călătoria turistică printr-o agenție de turism aparțin grupului de vârstă cuprins între 51-60 de ani și alcătuiesc 24 %, în timp ce persoanele cu vârsta cuprinsă între 41-50 de ani aleg organizarea de turism pe cont propriu.
  - de asemenea, în legătură cu modul în care este organizată călătoria și șederea turistului, se pune problema măsurii în care consumatorul dorește să ofere toate sau doar o parte din ele de la bun început. Deși o parte semnificativă a respondenților au indicat că organizează în mod independent o călătorie turistică dacă contactează o agenție de turism, consideră bine că toate serviciile sunt disponibile de la bun început;
  - consumatorii influențează, în majoritatea cazurilor, alegerea unei destinații turistice în ceea ce privește nivelul prețurilor, dar mulți dintre ei vor fi dispuși să plătească mai mult pentru servicii mai bune;
  - preferința pentru turismul internațional crește și printre respondenții care doresc să facă acest lucru datorită calității excelente a serviciilor de călătorie, condițiilor mult mai bune, furnizorilor și producătorilor de servicii de călătorie;
  - un alt aspect notat în studiu este frecvența deplasării. Majoritatea oamenilor pleacă doar o dată, de două ori sau de mai multe ori pe an. Din această categorie fac parte persoanele cu studii superioare, motivul principal pentru care este venitul sporit.
  - de asemenea, se menționează că majoritatea respondenților au fost mulțumiți de calitatea serviciilor găsite și că ar fi dispuși să alocă o sumă mare pentru un confort mai bun.
- Pe baza celor de mai sus, studiul a furnizat următoarele recomandări:
1. Este necesar să cunoaștem și să înțelegem factorii externi (social - cultural - economic) și factori interni (motive - învățare - percepție - personalitate) ai comportamentului consumatorului.
  2. Contact continuu cu turiștii și călătorii pentru a cunoaște și identifica nivelul de satisfacție cu privire la serviciile companiei și pentru a cunoaște sugestiile și opiniile acestora cu referință la serviciile furnizate și metodele de comercializare a acestora.
  3. Beneficiați de informațiile, care sunt colectate prin intermediul punctelor de vânzare, rețelelor sociale și internetului, despre natura turiștilor și a călătoriilor, nivelul veniturilor acestora, densitatea populației și care sunt specificațiile și caracteristicile pe care le preferă în călătorii și turism.
  4. Studiul comportamentului turiștilor și călătorilor în raport cu serviciile oferite de agențiile de turism.

Bibliografie:

1. AEXANDRIS, K., DOUKA, S., BALASKA, P. Involvement with active leisure participation: does service quality have a role? In: *Managing Leisure*. 2012, nr. 17(1), pp. 54-66.
2. GROSS, M., BROWN, G. Tourism experiences in a lifestyle destination setting: The roles of involvement and place attachment. In: *Journal of Business Research*. 2006, nr. 59, pp. 696-700.
3. HOSANY, S., GILBERT, D. Dimensions of Tourists' Emotional Experiences towards Hedonic Holiday Destinations. In: *Working Paper Series, School of Management, Royal Holloway University of London*. 2009, nr. 7, pp.1-34.
4. HWANG, S., LEE, C., CHEN, H. The relationship among tourists' involvement, place attachment and interpretation satisfaction in Taiwan's national parks. In: *Tourism Management*. 2005, nr. 26(2), pp. 143-156.
5. KYLE, G., GRAEFE, A., MANNING, R., BACON, J. An examination of the relationship between leisure activity involvement and place attachment among hikers along the Appalachian Trail. In: *Journal of Leisure Research*. 2003, 35(3), pp. 249-257
6. MARTÍN & RODRÍGUEZ del BOSQUE. Analiza imaginii în turism folosind tehnici structurate și nestructurate: implicații competitive pentru destinațiile turistice. In: *Revista austriană de economie*. 2006, nr. 35, pp. 69-71.
7. MOVILĂ, I., SUSLENCO, A. Activitatea de marketing ca sursă de avantaj competitiv pentru întreprinderile din Republica Moldova. In: *Dezvoltarea economico-socială durabilă a Euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere*. Iași: Editura Performantica, 2019. pp. 309-314. ISBN 978-606-685-687-4.
8. SUSLENCO, A., MOVILĂ, I. Rolul strategiilor promoționale în amplificarea comportamentului consumatorului la punctul de vânzare. In: *Managementul educațional: realizări și perspective de dezvoltare: materialele conf. șt. intern. Bălți, 27 aprilie 2018*. Bălți, US „Alec Russo”, 2018, pp. 129-135, ISBN 978-9975-3260-0-1.
9. SOSCIA, I. Gratitude, delight, or guilt: The role of consumers' emotions in predicting post-consumption behaviors. In: *Psychology & Marketing*. 2007, nr. 24(10), pp. 871-894.
10. SPARKS, B. Planning a wine tourism vacation? Factors that help to predict tourist behavioural intentions. In: *Tourism Management*. 2007, nr. 28, pp. 1180-1192.
11. ZINS, A. Consumption Emotions, Experience Quality and Satisfaction: A Structural Analysis for Complainers versus Non-Complainers. In: *Journal of Travel and Tourism Marketing*. 2002, nr. 12 (2/3), pp. 3-18.

CZU 346.548

PROTECȚIA ȘI IMPACTUL CONSUMATORULUI ASUPRA COMPORTAMENTULUI DE CONSUM

Ana CAZACU, studentă, **Cătălina PLĂMĂDEALĂ**, studentă,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor
Universitatea „Alexandru Ioan-Cuza”, Iași, Extensiunea Bălți
Conducător științific: **Irina MOVILĂ**, dr. hab., conf. univ.

Abstract: *The consumer, in his capacity as a carrier of the demand for goods, plays an important role in the market mechanism, constituting, at the same time, the*

reference element of all actions undertaken both by the producer and by the trader. The success of living a healthy life also depends on the quality of the products purchased. Consumer behavior is motivated by a complexity of factors that directly or indirectly influence the buying and consuming process, the consumer's situation must be monitored not only in economic context but also lifestyle. Consumer protection gives the customer the opportunity to feel special when going somewhere, to feel protected, to feel safe. This specialty of the future will contribute, to the greatest extent, to minimizing the risks of consumers and will provide them with a high degree of protection that will give them confidence.

Keywords: *protection, consumer satisfaction, quality, consumer activity, legislation.*

Sintagma „protecția consumatorului” este întâlnită tot mai des în vocabularul românesc în ultimii ani și reflectă, prin definiție, poziția și rolul pe care îl ocupă consumatorii în buna funcționare a pieței, aceștia trebuind să fie în permanență protejați, atât pe termen mediu, cât și pe termen lung, de o serie de riscuri ale căror consecințe pot fi, nu de puține ori, devastatoare [5, p. 2].

Consumatorii au nevoie de informații și de educație, ei trebuie să înțeleagă diferența dintre o necesitate reală și una imaginară, ei trebuie să învețe să devină selectivi pentru a putea cu adevărat să-și satisfacă nevoile. Odată cu creșterea nevoilor umane, cerințele pentru consumul de bunuri și servicii au devenit tot mai acute. Consumatorul contemporan nu se mai mulțumește cu achiziționarea, ca și în trecut, a unor produse/servicii necesare, indiferent de calitatea acestora.

Consumatorul, în calitate de purtător al cererii de bunuri, joacă un rol important în mecanismul pieței, constituind un element de referință al tuturor acțiunilor întreprinse atât de producător, cât și de intermediar ori de comerciant. Pe măsură ce o țară se dezvoltă cunoscând o anumită stare de prosperitate, rolul consumatorului devine mai complex și un număr crescând de agenți economici sau instituții pot fi afectate de comportamentul acestuia. Indiferent de domeniul în care un agent economic activează, acesta, prin produsele și serviciile pe care le furnizează pieței, trebuie să asigure satisfacție maximă consumatorilor. Creșterea gradului de satisfacție a consumatorilor presupune nu doar furnizarea de produse/ servicii de calitate, ci și informarea lor competentă, corectă, fidelă.

Această cercetare are drept scop maximizarea gradului de protecție în rândul consumatorilor, atât în plan mondial, cât și în plan național; stabilirea și identificarea factorilor care influențează gradul de cunoaștere sau necunoaștere a dreptului de consumatori al populației din Republica Moldova. Pentru ca să îmbunătățim calitatea serviciilor prestate, trebuie să înțelegem în ce măsură consumatorii își cunosc drepturile și ce măsuri trebuie luate de ambele părți pentru a ameliora această situație.

În acest articol am urmărit crearea unei interfețe dintre consumator și nivelul mesajului receptat de acesta, dar și dezvoltarea unui comportament atitudinal cu ajutorul căruia se manipulează mintea colectivă. Pentru a cunoaște fenomenul protecției consumatorului, în literatura de specialitate am studiat diferite abordări.

Tabelul 1. Opiniile savanților privind comportamentul consumatorului

Numele savantului	Denumirea lucrării, anul ediției	Conceptul, pagina
Virgil Balaure	Marketing, 2002	„Comportamentul consumatorului poate fi definit ca reprezentând totalitatea actelor decizionale realizate la nivel individual sau de grup, legate direct de obținerea și utilizarea de bunuri și servicii, în vederea satisfacerii nevoilor actuale și viitoare, incluzând procesele decizionale care preced și determină aceste acte.” [1, p. 180]
Iacob Catoiu, Nicolaie Teodorescu	Comportamentul Consumatorului, 2004	„Împrejurările în care are loc procesul de cumpărare sau de consum și implică adesea și alte persoane decât consumatorul, și poate depinde în mod hotărâtor de comportamentul acestora” [4, p. 17]
Farhat Yusuf, Jo. M. Martins, David A. Swanson	Methods of Demographic Analysis, 2012	„Consumatorii își schimbă atitudinea și deciziile de cumpărare pe măsură ce aceștia îmbătrânesc.” [10, p. 5].

Sursa: elaborat de autor

În ultimii ani, teoria comportamentului consumatorului a devenit un domeniu distinct și important al marketingului, fiind capabil să dea multe răspunsuri competente la întrebări precum: Cine este consumatorul?; De ce consumatorul alege un anumit produs și nu altul?; Cum, când, unde, cât de frecvent și cât de mult cumpără? etc. [1, p. 181].

Noțiunea de consumator poate fi înțeleasă doar dacă aceasta este privită în relație cu semenii săi. De asemenea, foarte importante sunt și împrejurările în care are loc procesul de cumpărare sau de consum și implică adesea și alte persoane decât consumatorul, și poate depinde în mod hotărâtor de comportamentul acestora. [4, p. 18]

De reținut este și faptul că, de cele mai multe ori, segmentele de piață reflectă caracteristicile demografice ale grupurilor de persoane, de exemplu cei născuți într-o anumită perioadă de timp. În ceea ce privește problema de bază a acestei cercetări practice, nu există numeroase studii care să arate de ce consumatorii nu își cunosc drepturile. Mai mulți autori susțin că consumatorii sunt intimidăți de agentul economic în cazul când acesta dorește să reclame un produs sau un serviciu, astfel descurajând implicarea acestora în propria protecție. [2, p. 218]. Ne propunem să contribuim la identificarea problemelor consumatorilor din Republica Moldova, prin aceasta ajutând la îmbunătățirea calității produselor și serviciilor pe piață.

Cercetarea calitativă am efectuat-o prin intermediul interviului, instrumentul utilizat a fost ghidul de interviu [9, p. 5]. Ghidul de interviu a fost aplicat pe un eșantion reprezentativ care ne-a oferit informații precise asupra temei propuse pentru cercetare, astfel încât acestea să fie veridice și potrivite pentru realizarea cercetării. Eșantionul este reprezentat de totalitatea consumatorilor agentului economic METRO. Am interviuat 50 de persoane, la magazinul METRO Cash & Carry din orașul Bălți. Aceștia au fost selectați aleator. Interviul a permis participantului să descrie cu cuvinte proprii ce este semnificativ sau important pentru el și a furnizat credibilitate și validitate. Pentru a evita costurile înalte, am decis că vom avea ne-

voie doar de un telefon mobil pentru a înregistra răspunsurile audio. Astfel, cele mai importante aspecte pe care am reușit să le explorăm doar prin interviu sunt:

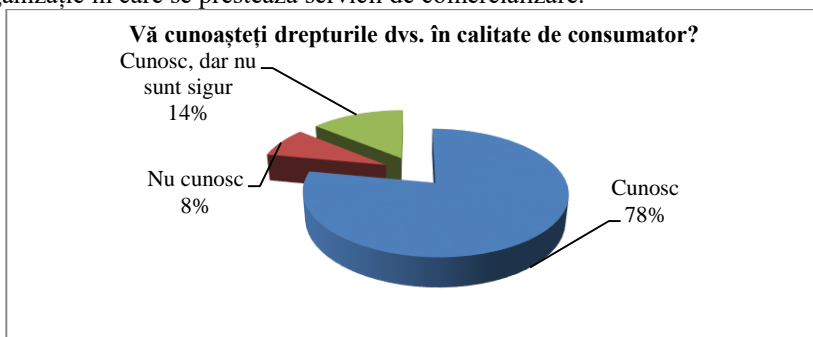
1. Atitudini și caracteristici afective exprimate într-o formă naturală;
2. Structura și dinamica motivațională a persoanei în raport cu fenomenul studiat;
3. Studiarea fenomenelor, evenimentelor care nu sunt ușor abordabile prin metode standardizate;
4. Apropierea și încrederea dintre cercetător și persoana investigată [8, p. 177].

Interviul a durat în medie 25-30 minute și a fost constituit din 10 întrebări. A fost asigurată anonimitatea datelor și acordul persoanelor de a fi înregistrate. Întrebările au urmărit scopul de a afla care este gradul de cunoaștere a propriilor drepturilor, dacă s-au adresat în urma detectării unor defecte sau nedreptăți comise în raport cu ei către agentul economic sau către organele competente, Agenția pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței. Analiza datelor a fost prelucrată prin diferite instrumente statistice.

Pentru colectarea și prelucrarea datelor cercetării noastre am folosit *Metoda de cercetare calitativă* (interviul semistructurat), *Instrumentul de cercetare* – ghidul de interviu. Cercetarea s-a efectuat pe un eșantion de 50 de respondenți în perioada 29 aprilie - 8 mai 2020.

În urma desfășurării și aplicării interviului, am obținut un set de răspunsuri privind protecția consumatorului și influența acesteia asupra comportamentului de consum. Astfel, am încercat să obținem niște rezultate reale privind informarea oamenilor despre drepturile lor în calitate de consumatori.

Pentru întrebările dacă le este cunoscut termenul de protecție a consumatorilor și dacă își cunosc drepturile de consumator, majoritatea au specificat că le este cunoscută ideea (78%) și doar o mică parte din ei au optat pentru varianta: *nu cunosc* (8%) sau *cunosc, dar nu sunt sigur* (14%). Aceasta ne vorbește despre dezinformarea consumatorului privind drepturile sale în momentul în care se află într-o organizație în care se prestează servicii de comercializare.

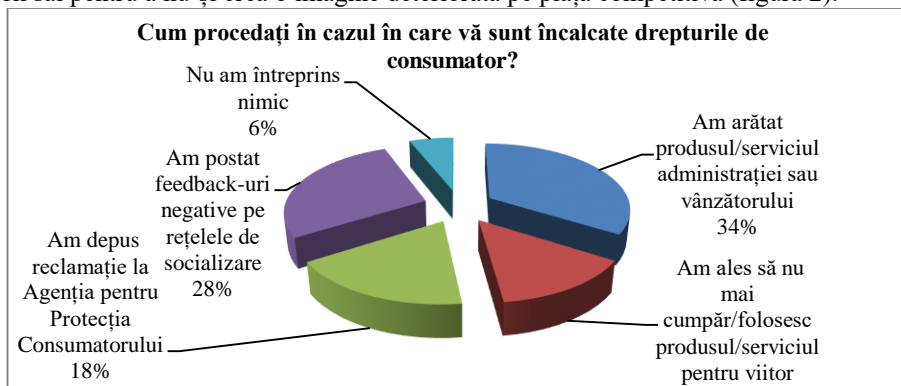

Figura 1. Structura respondenților care-și cunosc drepturile în calitate de consumator
Sursa: elaborată de autor

La întrebarea dacă li s-a întâmplat să cumpere un produs alterat sau defect cei mai mulți au răspuns afirmativ. Întrebarea imediat următoare a fost: „Dacă da, cum vi s-a răspuns la problemă și care au fost acțiunile întreprinse de instituție?” În

urma răspunsurilor obținute, am ajuns la concluzia că în foarte puține cazuri companiile intră în situația consumatorului și doresc să îl ajute și să-i respecte drepturile. Însă, cu părere de rău, foarte mulți dintre cei intervievați s-au confruntat cu situația neplăcută de a nu i se respecta dreptul de consumator.

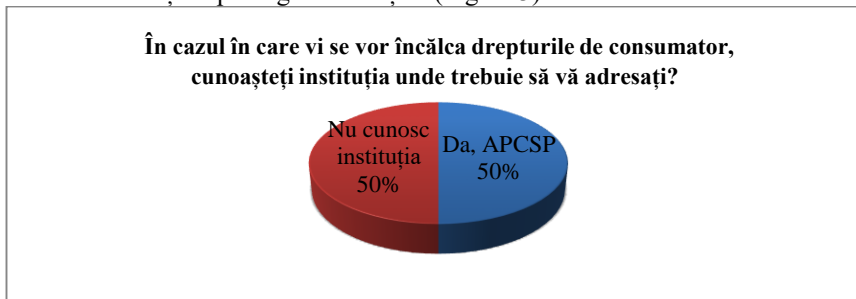
Cu privire la următoarea întrebare „Cum procedați în cazul în care vă confrunțați cu o astfel de problemă?” este îmbucurător faptul că majoritatea respondenților (34%) se adresează agentului economic pentru a rezolva problema, 18% din respondenți depun plângere în instanță pentru a-și apăra drepturile sale de consumator, iar alții (28%) fac reclamații pe rețelele de socializare și mass-media, ceea ce îi motivează pe agenții economici să respecte cât mai bine drepturile față de consumatorii săi pentru a nu-și crea o imagine deteriorată pe piața competitivă (figura 2).

Figura 2. Acțiunile întreprinse de respondenți în cazul în care le sunt încălcate drepturile de consumator

Sursa: elaborată de autor

Situația este puțin mai tristă din punct de vedere al rezultatelor la întrebarea „În cazul în care vi se vor încălca drepturile de consumator, cunoașteți instituția unde trebuie să vă adresați și care este gradul de încredere față de aceste instituții?”. 50% din respondenții intervievați cunosc unde trebuie să se adreseze în cazul în care li se încalcă dreptul și 50% nu știu despre instituția „Agenția pentru Protecția Consumatorului și Supravegherea Pieței” (Figura 3).

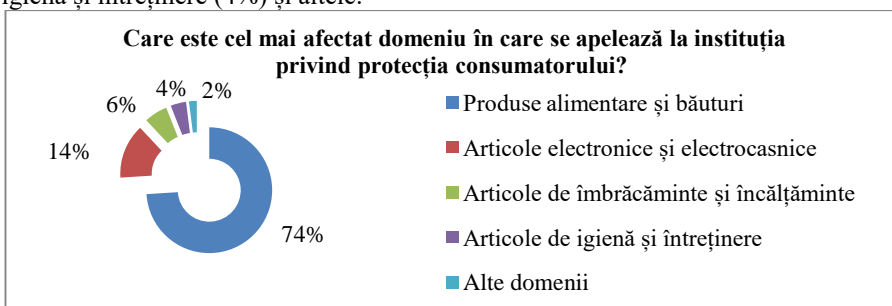

Figura 3. Gradul de cunoaștere a instituției privind protecția consumatorilor

Sursa: elaborată de autor

Aceste rezultate ne vorbesc despre faptul că foarte mulți dintre cei care merg să-și facă cumpărăturile sau li se prestează un serviciu sunt total dezinformați sau nu au acces la multe surse de informare cu privire la acest subiect, însă cei care cunosc despre instituția respectivă nu prea au încredere, deoarece în foarte puține cazuri aceste instituții se focalizează în realitate pe protecția consumatorului și întreprind acțiunile cerute. Astfel, aceasta este o problemă pentru societatea contemporană.

Cu referire la cel mai afectat domeniu în contextul încălcării drepturilor privind protecția consumatorilor, 74% din respondenți au specificat domeniul alimentar, deoarece anume în acest domeniu se întâlnesc deseori cazuri în care consumatorul se ciocnește de situația în care procură produse alimentare alterate, urmat de 14% - articole electronice și electrocasnice și alte 12 % din respondenți care au menționat alte domenii, precum articole de îmbrăcăminte și încălțăminte (6%), igienă și întreținere (4%) și altele.

Figura 4. Domeniul cel mai afectat

Sursa: elaborată de autor

Pentru întrebarea „Dacă vi s-a întâmplat/ vi se va întâmpla să cumpărați un produs alterat de la un magazin, veți mai mergeți repetat la acel magazin?” respondenții au optat, în mare parte, pentru varianta că vor ezita să mai meargă la acel magazin, însă cei care au specificat varianta de răspuns **da** au venit cu menționări adăugătoare că din acel moment vor fi mai atenți și vor verifica produsele pe loc.

Însă la întrebarea „Dacă vă aflați în situația în care vi se încalcă dreptul, cum preferați să rezolvați problema, direct cu agentul economic sau prin intermediul unei instituții de protecție a consumatorilor?” aproape de 99% din respondenți au răspuns că vor apela mai întâi la agentul economic, iar, în cazul în care problema nu se rezolvă, vor fi nevoiți să meargă în instanță.

Restul întrebărilor sunt de ordin general și au scopul de a clasifica respondenții pe vârstă, sex, venit, proveniență, nivel de studii etc.

În concluzie, putem stabili că majoritatea respondenților care își cunosc drepturile, știu de unde să le ceară și cunosc activitățile necesare de îndeplinit pentru a-și apăra drepturile de consumator sunt femei cu vârsta matură cuprinsă între 30-44 ani, sunt persoane cu studii superioare complete, au un venit mai mare de 6000 de lei, provin din mediu urban și sunt angajați în posturi înalte de muncă. Referitor la impactul comportamentului consumatorului asupra procesului de consum se poate menționa că aceasta are influențe în cazul în care consumatorii cunosc legea și organele competente.

În urma studiului efectuat privind protecția consumatorului și influența acesteia asupra comportamentului de consum, putem constata următoarele:

- 78 % din respondenți își cunosc drepturile în calitate de consumator.
- Deși majoritatea își cunosc drepturile de consumator, este trist faptul că nu cunosc instituția la care trebuie să se adreseze, iar cei care cunosc instituția respectivă nu prea au încredere, deoarece în foarte puține cazuri instituțiile de resort se focalizează în realitate pe protecția consumatorului și întreprind acțiunile necesare.
- Cu privire la acțiunile întreprinse în cazul în care le sunt încălcate drepturile, majoritatea respondenților (34 %) se adresează agentului economic pentru a rezolva problema, 18% din respondenți depun plângere în instanță pentru a-și apăra drepturile de consumator, iar alții (28%) fac reclamații pe rețelele de socializare și în mass-media, ceea ce îi motivează pe agenții economici să respecte drepturile consumatorilor pentru a nu-și crea o imagine deteriorată pe piața competitivă;
- Cel mai afectat domeniu în contextul încălcării drepturilor privind protecția consumatorilor este domeniul alimentar (74% din respondenți), urmat de cel al articolelor electronice și electrocasnice (14%).

În cele ce urmează am propus recomandări atât pentru APCSP, cât și pentru consumatori.

Recomandări pentru Agenția pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței (APCSP)

- Să întreprindă cât mai multe acțiuni de ameliorare a situațiilor problematice în momentul când se încalcă dreptul de consumator;
- În măsura posibilităților, să fie cât mai receptivi, în momentul când un consumator se ciocnește de încălcarea drepturilor de consumator de către agenții economici;
- Să se realizeze activitatea de control mai exigent în unitățile comerciale, mai ales în domeniul alimentar, care este cel mai afectat;
- Să se realizeze o activitate de informare mai amplă și consistentă în rândul consumatorilor;

- Extinderea canalelor de informare, pe lângă site-ul oficial (consumator.gov.md)

Recomandări pentru consumatorii Republicii Moldova

- Consumatorii să se intereseze privind legislația în vigoare pentru a-și putea apăra drepturile;
- În caz de deficiențe apărute în cadrul unui serviciu/produs să nu ezite să apeleze la organele de stat responsabile;
- În cazul în care nu cunosc care este organul responsabil pentru protecția consumatorului, să se informeze online sau chiar direct de la agentul economic, care este obligat prin lege să ofere informații;
- În cazul în care apar suspiciuni sau nu se cunosc suficient prevederile legale, este nevoie să se ceară sfatul unei persoane competente întru evitarea clauzelor abuzive și/sau a practicilor înșelătoare incluse într-un anumit contract;
- Cel mai ușor mod de a reclama un produs sau un serviciu este accesarea site-ului „www.consumator.gov.md”, secțiunea *Depunerea reclamațiilor*;

- Cel mai ușor mod de informare privind drepturile tale de consumator este, la fel, accesarea site-ului „www.consumator.gov.md” și accesarea secțiunii *Drepturile consumatorului*.

Bibliografie:

1. BALAURE, V. *Marketing. Comportamentul Consumatorului* [online]. București: Editura URANUS, 2002. p.180. [citată 15.03.2020]. Disponibil: <http://www.managementmarketing.ro/pdf/articole/58.pdf>
2. BRIDGET, *Kenny. Retail Worker Politics, Race and Consumption in South Africa* [online]. 2018. 272 p. ISBN 978-3-319-69-551-8. [citată 15.05.2020]. Disponibil: <https://bit.ly/2XEQ9ng>
3. BURGHELEA, C. *Securitatea și Protecția Consumatorului* [online]. vol. 10, 2010, nr. 28. [citată 15.05.2020]. Disponibil: https://www.amfiteatru-economic.ro/temp/Articol_978.pdf
4. CATOIU, I., TEODORESCU, N. *Comportamentul Consumatorului*. București: Editura URANUS, 2004. 270 p. ISBN 973-7765-09-5. Disponibil: <https://ru.scribd.com/doc/250685668/Comportamentul-Consumatorului-Teodorescu-pdf>
5. MOVILĂ, I., SUSLENCO, A. Activitatea de marketing ca sursă de avantaj competitiv pentru întreprinderile din Republica Moldova. In: *Dezvoltarea economico-socială durabilă a Euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere*. Volumul XXXV. Iași: Editura Performantica, 2019. pp. 309-314. ISBN 978-606-685-687-4.
6. SUSLENCO, A., MOVILĂ, I. Rolul strategiilor promoționale în amplificarea comportamentului consumatorului la punctul de vânzare. In: *Managementul educațional: realizări și perspective de dezvoltare: materialele conf. șt. intern.*, Bălți, 27 aprilie 2018. Bălți, US „Alec Russo”, 2018, pp. 129-135. ISBN 978-9975-3260-0-1.
7. SAUNDERS, M., LEWIS, Ph. The need of a clear research strategy, Case Study. In: *Research Methods for Business Students*. Fifth edition [online]. 2009. pp. 141-144 [citată 12.06.2020]. Disponibil: <https://bit.ly/32DNEWg>
8. *Specificul cercetării calitative: Calitativ versus Cantitativ. Aspecte definitorii privind cercetarea calitativă* (adaptat după Pierre Paille) [online]. USM, 2013 [citată 13.06.2020]. Disponibil: <https://bit.ly/39gansC>
9. YUSUF, F., MARTINS, M., SWANSON, D. *Methods of Demographic Analysis* [online]. 2012. 122 p. ISBN 978-94-007-6784- 3. [citată 13.06.2020]. Disponibil: <https://bit.ly/3eHmGiY>

CZU 331.5(478)

INSERTIA TINERILOR SPECIALISTI PE PIATA MUNCII REPUBLICII MOLDOVA

Alexandr DOCIU, student,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor
Universitatea „Alexandru Ioan-Cuza”, Iași, Extensiunea Bălți
Conducător științific: **Alina SUSLENCO**, dr., lect. univ.

Abstract: *In this paper were analyzed the most important challenges and aspects regarding the insertion of young specialists on the labor market in Moldova. Thus, the*

most important aspects related to the integration of young specialists are: the skills formed in higher education institutions, the integration of young specialists in the new job, the remuneration of young specialists in the first years of activity, but also the performances recorded by them during this period. Thus, the approached methodology focused on the use of the following methods: analysis, synthesis, induction, deduction, abduction, scientific abstraction. In conclusion, we can mention that in order to facilitate the integration process of young specialists it is necessary to invest in the continuous development of young specialists, to conclude partnerships between universities and the business environment that could provide support in the integration and adaptation process of young specialists.

Keywords: *young specialists, integration, insertion, business environment, educational institutions.*

Piața muncii în Republica Moldova este o piață interconexă, care este influențată de mai mulți factori care o modelează și o caracterizează. În baza cercetărilor efectuate, putem evidenția faptul că Republica Moldova și-a asumat responsabilitatea cu privire la asigurarea către anul 2030 a unui nivel de ocupare similar cu media țărilor din Europa Centrală și de Est, stimularea ocupării productive și a muncii decente pentru toate femeile și bărbații, inclusiv pentru tinerii și persoanele cu dizabilități.

Strategia națională privind ocuparea forței de muncă (2017–2021) prezintă un cadru național care va contribui la realizarea acestor angajamente. Totodată, țința 8.6 prevede reducerea, până în anul 2020, a proporției tinerilor fără un loc de muncă, fără educație sau formare până la un nivel similar cu media din țările Europei Centrale și de Est [5, p. 145].

Analiza datelor cu privire la situația tinerilor pe piața muncii demonstrează că, în prezent, din totalul persoanelor ocupate în câmpul muncii fiecare a cincea este în vârstă de 15-29 de ani. În intervalul anilor 2000–2016, influența factorilor de ordin demografic, economic și social a dus la creșterea populației tinere atât în valoare absolută, cât și ca pondere în totalul populației ocupate, excelând până la 23% către anul 2010. Ulterior, și până în prezent, se înregistrează o tendință de diminuare a numărului tinerilor pe piața muncii. Aceste oscilații se explică prin intrarea în vârstă economic activă a generațiilor numeroase născute la mijlocul anilor '90 ai secolului trecut, înregistrând cea mai mare ascensiune în anii 2010-2011. Fiind totuși un fenomen temporar, după anul 2011 numărul persoanelor în vârstă activă (16-57/62 ani), inclusiv al tinerilor, este în scădere.

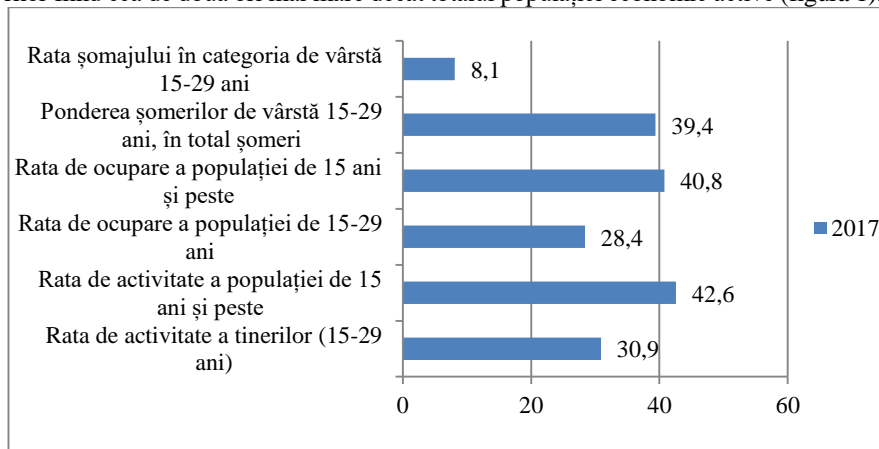
Lipsa de investiții corecte în capitalul uman a împiedicat valorificarea acestui potențial pe piața autohtonă a muncii, consecințele fiind evidente pe termen lung.

Procesul de integrare în câmpul muncii are un aport deosebit asupra calității vieții tinerilor, or obstacolele și eșecul în obținerea unui loc de muncă decent după terminarea studiilor poate avea impact serios și de durată asupra capacităților și abilităților profesionale ale tinerilor, dar și asupra veniturilor lor. Debutul pozitiv pe piața muncii determină succesul profesional și personal în perioadele ulterioare din viața tânărului [4, p. 87].

Indicatorii ocupaționali ai tinerilor înregistrează valori mai scăzute în comparație cu populația economic activă totală. În ultimii ani, rata de ocupare a tinerilor (15-

29 ani) oscilează între 28,4% 3 și circa 31-33,3% 4, valoarea indicatorului fiind dependentă de faptul dacă este sau nu este luat în calcul efectivul tinerilor care lipsesc din țară mai mult de 12 luni ca urmare a migrației. Rata șomajului în rândurile tinerilor fiind cca de două ori mai mare decât totalul populației economic active (figura 1).

Figura 1. Implicarea tinerilor pe piața muncii

În Republica Moldova, fiecare al doilea tânăr de 15-29 ani începe pentru prima dată să-și caute de lucru, în medie, la vârsta de 19 ani. Cercetările arată că traseul spre primul loc de muncă stabil sau satisfăcător după terminarea studiilor are, pentru o persoană tânără, o durată medie de 8,6 luni, fiind un traseu mai îndelungat pentru femei (9,6 luni) decât pentru bărbați (7,4 luni) [6].

Este necesar de menționat că această distanță devine și mai lungă, dacă ne raportăm la locul de muncă prezent al tinerilor angajați. Astfel, se constată că pe piața internă a muncii o persoană tânără are nevoie, în medie, de aproape trei ani (34,4 luni) pentru a termina tranziția de la școală la locul de muncă tranzitat din prezent. Femeilor le este mai greu, ele integrându-se într-un final cu 9 luni mai târziu (39,3 luni) decât bărbații (30,6 luni). Decalajul semnificativ dintre integrarea la primul loc de munca stabil și cel actual indică probabilitatea că tinerii nu rămân în aceeași categorie de activitate pentru perioade lungi de timp, trecând de la un loc de muncă la altul. Totodată, această fluiditate pe piața muncii generează costuri economice și sociale în dezavantaj pentru creșterea productivității muncii.

Rata de ocupare în rândul tinerilor crește odată cu vârsta: pentru tinerii de 25-29 ani indicatorul este de 42,4%, pe când pentru tinerii de 15-19/20-24 ani este de 8% și, respectiv, 24,4%, aceștia fiind implicați activ în procesul de studii [6].

Absolvenții instituțiilor de învățământ se încadrează în categoria de muncă pe piața muncii autohtone, care se caracterizează prin anumite trăsături specifice. Avantajele acestei categorii de salariați sunt:

- 1) Tinerii specialiști sunt purtătorii de know-how;
- 2) Posedă un nivel înalt de mobilitate, instruire, adaptabilitate;
- 3) Motivație puternică pentru realizări performante;

- 4) Costuri relativ mici ale resurselor umane tinere în comparație cu alte categorii de salariați;
- 5) Tinerii specialiști, neavând experiență de lucru în alte firme, nu provoacă conflictul culturilor corporative;
- 6) Resursa umană tânără este deschisă pentru fluxul informațional nou.

Principalul neajuns al tinerilor specialiști este lipsa experienței de muncă. De aceea ei nu sunt acceptați la orice loc de muncă, mai ales acolo, unde nu este timp suplimentar pentru recalificare și ridicarea calificării.

Nu în zadar se zice că viitorul aparține noilor generații, că tinerii sunt cei care vor schimba viitorul, că ei poartă responsabilitatea în fața întregii societăți și că de ei depinde dezvoltarea socială, cea economică și, în general, progresul țării și îmbunătățirea imaginii acesteia. Ei sunt motorul civilizației și ei reprezintă baza populației active din interiorul unei țări, cei care aduc idei inovatoare și cei care decid viitoarea soartă a întregii lumi, a întregii omeniri.

Atunci când tinerii – generatorul de progres – sunt angajați în câmpul muncii, fiindu-le respectate toate condițiile de muncă, toate drepturile, oferindu-li-se condiții necesare pentru a se dezvolta pe plan profesional, aceștia sunt motivați să muncească pentru binele său și pentru cel al țării, asigurând, astfel, un viitor decent sie și celor pe care îi întrețin, în familie sau prin intermediul sistemului de asistență socială și altele.

O foarte mare problemă care vizează tineretul în ziua de astăzi, este cea de angajare în câmpul muncii. Atunci când vorbim de un loc de muncă, problema se referă fie la lipsa unui post conform cunoștințelor și așteptărilor persoanei în cauză, fie la un număr mic de posturi vacante pentru o anumită funcție, însă un număr foarte impunător de doritori de a ocupa această funcție, sau la experiență (de fapt, lipsa acesteia) care este cerută de la tineri atunci când ei se angajează în câmpul muncii.

Există o corelație negativă între vârsta și riscul de a fi șomer, astfel încât persoanele din grupul de vârstă între 15 și 24 de ani se confruntă cu un risc de două ori mai mare de a fi șomeri decât segmentul următor de vârstă (25-34 de ani) care, oricum, nu e totalmente protejat de riscul de șomaj.

Cauze ale problemei angajării tinerilor în câmpul muncii ar putea fi foarte multe.

Dacă e să analizăm situația la nivel mondial, am putea zice că criza financiară din 2008-2009 s-a răsfrânt asupra tuturor, o parte din cei care au fost plecați în străinătate au fost nevoiți să se întoarcă în țara de baștină, unde situația cu angajarea în câmpul muncii pentru tinerii absolvenți și așa nu era cea mai bună. Investițiile care ar fi putut veni în țară au rămas în străinătate, astfel, lipsind populația tânără a țării noastre de posibilitatea venirii noilor companii, deschiderii noilor filiale, agenții și creării noilor posturi de muncă pentru aceștia.

Un alt aspect al acestei vaste probleme ar fi faptul că tinerii sunt privați drept o categorie mai inferioară întrucât nu dispun de cunoștințe necesare și suficiente dar și de experiență necesară, dacă ar fi să comparăm cu următorul segment, cel al adulților. Astfel, o companie va prefera să angajeze în rândurile sale o persoană care deja a lucrat și cunoaște ce, cum și unde trebuie să facă, decât să angajeze un tânăr absolvent care nu posedă nimic și să suporte cheltuieli atât materiale, cât și cele de timp, pentru ca să instruiască tânărul, care nici nu oferă măcar siguranță că

va rămâne să lucreze la compania dată pe termen lung. Un alt dezavantaj pentru tineri este faptul că o parte din aceștia au studii nefinalizate, jumătate din șomerii cu vârsta de 15-24 ani au abandonat sistemul de învățământ după gimnaziu sau liceu. Ponderea șomerilor cu vârstă de 25-34 ani care au un nivel superior de instruire (secundar profesional, mediu de specialitate sau superior) este de 54%, aceasta fiind mult mai mare pentru celelalte categorii de vârstă [6].

Un adevăr incontestabil este faptul că omul ce cunoaște multe, deține supremație, astfel o persoană care are studii superioare complete, va avea mai multe șanse de angajare decât una care are doar studii liceale. O posibilă alternativă pentru cei care părăsesc preventiv sistemul de învățământ este cea de a pleca peste hotare, întrucât situația creată în țară nu-i satisface și nu-i mulțumește în ceea ce privește posturile de muncă și viitorul salariu oferit angajatului, care, de obicei, este unul mic pentru tineri, la începutul carierei sale.

O altă cauză, a celor expuse mai sus, ar fi cea creată în familiile tinerilor încă din copilărie, atunci când părinții acestora, tot tineri pe atunci, au plecat și ei peste hotare ca să poată să-și întrețină familia și să le ofere copiilor săi un viitor și un trai decent. Astfel, dragostea și grija părintească le-a fost înlocuită cu toate posibilitățile pe care le ofereau banii din străinătate.

Problemele de sistem care generează dificultăți în procesul de angajare al tinerilor în câmpul muncii ar fi înrădăcinate încă de pe băncile școlii sau liceului, acolo unde fiecare copil este obligat să practice un număr anumit de ore, fără a fi luate în calcul preferințele acestuia sau capacitățile lui, iar cunoștințele lui fiind apreciate printr-un barem de notare nu prea corect sau rațional pe alocuri.

O problemă acută în ceea ce privește angajarea tinerilor în câmpul muncii este și așteptarea acestora față de postul pe care o să-l ocupe și remunerarea pe care o vor primi. Puțini sunt cei care acceptă de la bun început să lucreze pentru o nimica toată, la un salariu minim, având responsabilități minime. Orice student speră ca după absolvire va deveni director, această „realitate distorsionată” li se insuflă încă din școală, din liceu și chiar din familie.

O altă problemă este lipsa de informație, dar și lipsa dorinței de a se informa privitor la situația actuală în țară, privitor la posturile de muncă vacante, privitor la aptitudinile, competențele, capacitățile pe care le așteaptă un angajator, cum se lucrează în echipă, cum se scrie un proiect. Tinerii, în mare parte, nu sunt motivați să se implice în diferite activități pe lângă universitate, fără să-și dea seama că, de fapt, experiența acumulată în cadrul acestora le va fi foarte folositoare pe viitor. Iarăși, tinerii nu sunt informați suficient în legătură cu toate posibilitățile de care ar putea profita, iar această lipsă nu vine din cauza doar a nedorinței tinerilor, dar și din cauza lipsei de calitate în acest proces din partea organelor abilitate și responsabile. Tinerii nu sunt informați nici referitor la organele cu drept deplin sau agențiile, ministerele care le pot oferi servicii, sprijin și informații.

Creșterea nivelului de angajabilitate a tinerilor pe piața muncii ține în mare măsură de nivelul de pregătire și educația tinerilor. Educația și nivelul de pregătire a tinerilor la debutul angajării are un rol foarte important și cu avantaje evidente pe măsura creșterii nivelului de studii. Atât găsirea unui loc de muncă stabil și satisfac-

cător, cât și intervalul de impact de la finalizarea studiilor la primul loc de muncă stabil este un proces cu durată mai lungă sau mai scurtă pentru tineri în funcție de educația și nivelul de pregătire avut.

Astfel, în tranziția de la școală la locul de muncă, tinerii cu nivel terțiar de studii reprezintă cel mai mare grup care a finalizat procesul (63%), o bună parte fiind angajați la o muncă stabilă (circa 37%). Totodată, și printre tinerii cu studii secundare generale și profesionale ponderea celor cu tranziție finalizată și cu activitate stabilă este mai mare, pe când printre tinerii cu studii inferioare (primare sau mai puțin) foarte puțini se regăsesc în categoria celor care au terminat tranziția spre muncă (10,4%). Durata de integrare la primul loc de muncă stabil/satisfăcător este în medie de 2,8 luni pentru cei cu studii universitare, de trei ori mai lungă pentru tinerii cu studii secundare (11,8 luni) și, practic, de opt ori pentru cei cu studii primare (24 luni). În tabelul 1 am redat repartizarea tinerilor care s-au angajat în câmpul muncii după nivelul de pregătire.

Tabelul 1. *Repartizarea după nivelul de studii al tinerilor care s-au angajat în câmpul muncii, 2017*

Nivel de studii	Tineri care au finalizat tranziția spre piața muncii		Durata medie a tranziției după finalizarea studiilor, luni		
	Total	Angajare stabilă	Total	Bărbați	Femei
Primar	10,4	0,2	24	24	-
Gimnazial	53,1	17,8	11,8	10,1	13,4
Secundar	33,6	19,0	11,8	10,1	13,4
Mediu de specialitate	49,3	7,8	11,8	10,1	13,4
Superior	63	36,9	2,8	1,2	4,1
Total		81,6			

Sursa: [6]

Datele statisticii naționale privind rata de ocupare a tinerilor în funcție de studii permite să evidențiem că, odată cu creșterea nivelului de educație, șansele de a se integra în câmpul muncii sunt mai mari. Astfel, fiecare al doilea tânăr cu studii superioare este ocupat pe piața muncii, rata de ocupare pentru această categorie reprezentând 53% și este superioară în cazul bărbaților (peste 63%) și a tinerilor din mediul urban (57,3%) comparativ cu femeile (46%) și tinerii din mediul rural (circa 43%). Este de remarcat faptul că, deși femeile, inclusiv tinere, au în general un nivel de instruire mai înalt decât bărbații, fiind mai reprezentative și în rândul populației cu studii superioare, rata de ocupare în rândul tinerelor este mai mică, indiferent de studii.

Specific pieței muncii din Republica Moldova este pregătirea mai înaltă a femeilor în raport cu bărbații și a populației urbane în raport cu populația rurală. În prezent, printre femeile tinere ocupate ponderea celor cu studii terțiare este de circa 39%, pe când în cazul bărbaților – de 27,4%. În rândul tinerilor cu studii medii de specialitate (post-secundare) discrepanța pe sexe este nesemnificativă (9% comparativ cu circa 8% în cazul bărbaților). Printre bărbații tineri ocupați sunt mai mulți cei cu studii secundare (inclusiv vocaționale) – 36,4% și studii gimnaziale – circa 27% [6].

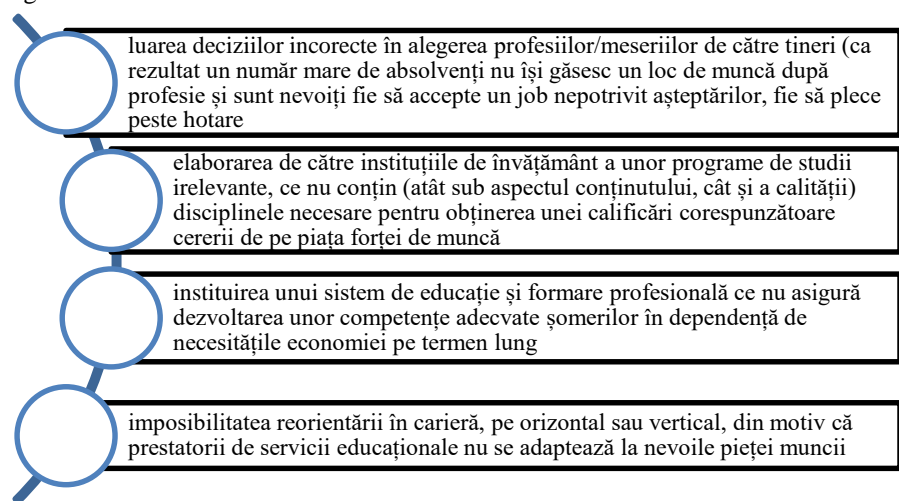
Nivelul de studii în rândul tinerilor ocupați este în ascensiune și raportat pe medii de reședință, în pofida faptului că discrepanțele dintre urban-rural rămân foarte pronunțate: în orașe, practic fiecare a doua persoană are studii terțiare (48,4%), o treime studii vocaționale (33,2%) și unul din zece are studii de specialitate (9,7%); în sate însă, deși ponderea tinerilor cu studii superioare printre cei ocupați s-a triplat față de acum zece ani (15,2% în 2014), mai mulți pe piața muncii se regăsesc tinerii cu studii gimnaziale (40%) și vocaționale (35,1%).

În sectorul informal, o pregătire profesională mai bună o înregistrează, de asemenea, femeile: circa 13% au pregătire mai înaltă (studii post-secundare și terțiare), pe când în cazul bărbaților – peste 7%. În ultimii ani, nivelul de studii al femeilor tinere din sectorul informal este în creștere, aceasta indicând, mai degrabă, vulnerabilitatea femeilor cu pregătire profesională înaltă care nu se regăsesc pe piața muncii formale.

Panorama discrepanțelor dintre realitatea ocupațiilor pe piața internă a muncii și aspirațiile capitalului uman care urmează de a intra pe această piață face trimitere la pierderile probabile ale resurselor umane educate și calificate care, fie vor accepta să se angajeze în ocupații inferioare nivelului de pregătire avut, fiind supra-educați pentru acestea, fie nu se vor regăsi defel în câmpul muncii din Moldova.

Studiind Codul Muncii al Republicii Moldova, putem observa ineficiența politicilor statului orientate spre nevoile pieței muncii, dar și ineficiența informației necesare pentru reorientare în carieră.

Acestea contribuie la accentuarea mai multor probleme, redate schematic în figura 2.

Figura 2. Probleme majore în angajarea resurselor umane din Moldova

Cei mai afectați de neconcordanța între cerere și ofertă pe piața muncii rămân a fi grupurile vulnerabile ale populației: **tinerii, vârstnicii, șomerii și migranții.**

Dacă ar fi să analizăm angajarea resurselor umane în Moldova trebuie, să menționăm că în Republica Moldova avem o problemă legată de orientarea în

carieră încă din școală sau liceu. Mulți dintre viitorii studenți se orientează, așa cum e „la moda”, către specialități legate de drept sau economie.

În concluzie, putem menționa că restructurarea ramurilor economiei sub influența proceselor integraționiste și de dezvoltare a progresului tehnico-științific în ultimii ani ridică cererea pentru forța de muncă tânără. De aceea, tinerii trebuie să încerce să depășească toate aceste probleme sus-menționate, să își consolideze eforturile și să participe activ la sarcinile și muncile școlare, universitare, precum și în cadrul celor care nu țin direct de procesul de studii, dar care le va genera o experiență, unde tinerii vor avea capacitatea de a acumula competențele necesare și de a deveni mai competitivi, mai activi, informați și instruiți. Astfel, vor putea mai ușor să se insereze pe piața muncii, vor fi mult mai apreciați și doriți de potențialii angajatori, deoarece experiența pe care o vor dobândi le va deschide multe alte căi de avansare în carieră.

Bibliografie:

1. Codul Muncii al Republicii Moldova. [online] [citat 15.03.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113032&lang=ro
2. MOVILĂ, I., DOROGAIA, I., SUSLENCO, A. et al. *Management strategic al potențialului uman*. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2014. p. 85-124. ISBN 978-9975-50-138-5.
3. MOVILĂ, I. *Statistica teoretică și economică: Manual pentru studenții profilului economic*. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2015. 246 p. ISBN 978-9975-50-160-6.
4. MOVILĂ, I., SUSLENCO, A. Analiza indicelui competitivității Republicii Moldova și eficienței pieței muncii conform metodei forumului economic mondial. In: *Economica*. 2014, nr. 2(88), p. 32-38. ISSN 1810-9136.
5. SUSLENCO, A. Creativitatea pentru inovare. Provocări pentru Republica Moldova. In: *Progrese în teoria deciziilor economice în condiții de risc și incertitudine* (vol. XXVII), Iași: Tehnopress, 2016. p.133-146. ISBN 978-606-685-456-6.
6. SUSLENCO, A. *Dezvoltarea capitalului uman și competitivitatea întreprinderii*. Iași: Tehnopress, 2015. 246 p. ISBN 978-606-687-179-2.
7. TRUSEVICI, A., SUSLENCO, A. *Managementul resurselor umane: un demers calitativ în practica organizației*. Iași: Tehnopress, 2018. 146 p. ISBN 978-606-687-347-5.
8. Biroul Național de statistică. www.statistica.md

CZU 331.108.45:005.963.2

INSTRUIREA ȘI DEZVOLTAREA ANGAJAȚILOR: PROVOCĂRI ȘI PERSPECTIVE ÎN CONTEXTUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI LA DISTANȚĂ

Simona DOLGAN, studentă, **Daniela DONOS**, studentă,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor
Universitatea „Alexandru Ioan-Cuza”, Iași, Extensiunea Bălți
Conducător științific: **Alina SUSLENCO**, dr., lect. univ.

Abstract: *In this paper, the most important aspects regarding the training and development of employees in the context of distance learning were analyzed. Given the fact that the Covid-19 pandemic, employees of educational institutions face problems*

related to the need to assimilate new technologies and apply them in the classroom. Due to the standard of living in our country, it is observed that currently this problem is a major one and affects the entire education system. The research methods were: analysis, synthesis, induction, abduction, deduction, scientific abstraction. In conclusion, we can mention that new measures and regulations should be applied in the Labor Code and the Education Code regarding the regulation of labor relations between employee and employer where the work of teachers with students, students should be clearly regulated. The state must also prepare courses, trainings for all teachers at all levels of education in order to facilitate the transition to distance learning.

Keywords: *employee training, employee development, education, distance learning, educational institutions.*

Ca nucleu al tuturor afacerilor este considerat omul, restul resurselor, utilajelor, banilor, terenurilor sunt considerate secundare. Afacerile se bazează pe servirea nevoilor consumatorilor. Resursele umane reprezintă în realizarea activităților economice o componentă foarte importantă care permite funcționalitatea celorlalte componente ale turismului. Omul are capacitatea de a schimba resursele naturale și materiale în resurse atât potențiale, cât și efective.

Pentru a face ca sectorul public să funcționeze eficient, pe lângă existența potențialului și a echipamentelor necesare, se simte nevoia primordială a contribuției resurselor umane care dau sens întregii activități și contribuie la evoluția acesteia. Importanța capitalului uman avansează odată cu creșterea exigențelor din partea consumatorilor vizavi de calitatea serviciilor oferite, deoarece capitalul uman contribuie la dezvoltarea sectorului public, a unor segmente din ce în ce mai diverse a consumatorilor.

Capitalul uman și domeniul învățământului se află într-o strânsă legătură. Datorită importanței sale, sfera învățământului atribuie muncii prestate o serie de trăsături, printre care dintre cele mai importante s-ar evidenția următoarele:

- consumul de muncă vie;
- răspunderea morală și materială superioară;
- nivelul ridicat și complex de pregătire profesională;
- legătura directă dintre profesor-elev;
- standarde înalte de performanță;
- utilizarea modelului muncii cu timp parțial [6, p. 124].

Consumul de muncă vie ocupă un loc de vârf comparativ cu alte ramuri care au măriri și producție relativ asemănătoare. Conform celor menționate anterior, putem afirma că sectorul învățământului relaționează cu trăsăturile fundamentale ale componentelor din sectorul terțiar. Necesarul de muncă la unitatea de produs este unul din cele mai ridicate, ceea ce presupune un număr mai mare de lucrători și conduce la o productivitate a muncii mai redusă. Această situație este rezultatul faptului că mecanizarea și automatizarea au o sferă de aplicare relativ limitată, realizându-se un număr mic de operațiuni.

Răspunderea materială și morală superioară reiese din contribuirea și implicarea la maximum a angajaților din sfera învățământului în procesul oferirii produsului final – a cunoștințelor către elevi. Răspunderea materială este reprezentată de către valorile materiale de care duc răspundere și le coordonează. Efortul depus de către

lucrători presupune odată cu realizarea unor elemente ce țin de ordinul cantitativ, cantitatea serviciilor care se prestează, numărul de elevi în clase, și realizarea unor cerințe ce țin de ordinul calitativ precum și gradul de satisfacere a planului de învățământ.

Relația dintre un angajat din domeniul învățământului și elev este una de importanță individuală ce se deosebește de alte ramuri, astfel efortul angajaților din învățământ vizează realizarea unor cerințe ce țin de ordinul calitativ, dar fără a le omite pe cele de ordin cantitativ. Astfel, un angajat din domeniul învățământului are o contribuție destul de importantă în educarea generațiilor viitoare, captivarea atenției și provocarea interesului pentru a studia.

Nivelul ridicat și complex de pregătire profesională prevede faptul că atunci când profesorul are în față diferiți elevi, acesta trebuie să fie atent, creativ, inteligent încât să aibă posibilitatea de a explica în așa fel încât fiecare elev să poată înțelege, dar și să-i trezească dorința de a studia, de a descoperi noi tărâmurii.

Contactul direct profesor-elev oferă prima impresie, primul contact pe care îl poate avea elevul. În domeniul învățământului o caracteristică importantă este legătura dintre profesor și elev, aceasta determinând elevul să învețe să afle ceva nou.. Contactul direct profesor-elev necesită o atitudine serioasă pentru pregătirea profesională a cadrului didactic, precum și informarea dar și educarea elevului.

Pentru a activa ca angajat în domeniul învățământului este nevoie să stăpânești niște abilități, unele dintre ele ar fi cele enumerate mai jos:

- capacitatea de a comunica și de a se adapta după tipul de client pe care îl are în față;
- abilități de lucru în echipă;
- capacitatea de a face față muncii tensionate;
- abilități de administrare;
- capacitatea de a păstra echilibrul în luarea unei decizii în urma apariției unor probleme neprevăzute și de a face față unor situații delicate;
- capacitatea de a încerca să înțeleagă orice tip de elev și să îl motiveze să învețe [5, p. 85].

Competențele necesare pentru un angajat în sfera învățământului privește următoarele aspecte:

- caracteristici atât fizice, cât și psihice pe care le deține angajatul;
- performanțele și succesele obținute în cariera profesională;
- demonstrarea deținerii aptitudinilor necesare la locul de muncă;
- atitudinea lucrătorului față de postul pe care îl ocupă [3, p. 53].

Pentru a dobândi aceste competențe profesorii trebuie să aplice mai multe metode de învățare, dezvoltare a competențelor sale.

În contextul pandemiei Covid 19, necesitatea de învățare și dezvoltare în domeniul învățământului s-a accentuat, deoarece sistemul de învățământ a trebuit să facă față unor perturbări majore. Astfel, nici profesorii, nici elevii nu au fost pregătiți de asemenea conjunctură de aplicare a învățământului la distanță. Nu a fost pregătită nici legislația națională în acest domeniu. Dacă analizăm Codul Muncii al Republicii Moldova, putem observa că în el se regăsesc aspecte de reglementare a formării profesionale a angajaților întreprinderilor și aspecte cu privire la contractul de ucenicie.

Astfel, articolul 216 din Codul Muncii, privind Contractul de ucenicie și contractul de formare profesională continuă, alineatul 1 stipulează că „Angajatorul are dreptul să încheie un contract de ucenicie cu persoana care este în căutarea unui loc de muncă și care nu are o calificare profesională”. De aici se observă că angajatul poate încheia cu angajatorul un asemenea contract în cazul în care nu are calificarea necesară [2].

Pe de altă parte, conform alineatului 2, observăm că „Contractul de ucenicie, încheiat în formă scrisă, este un contract de drept civil și se reglementează de Codul civil și de alte acte normative”. Astfel, acest contract este reglementat de codul civil al Republicii Moldova.

Pe lângă contractul de ucenicie, potrivit alineatului 3 al Codului Muncii, „Angajatorul are dreptul să încheie un contract de formare profesională continuă cu orice salariat al unității”. Se observă că angajatorul poate încheia cu orice salariat și un contract de formare profesională continuă în vederea oferirii posibilității de formare continuă în cadrul instituției.

Alineatul 4 al articolului 216 din Codul Muncii stipulează că „Contractul de formare profesională continuă se încheie în formă scrisă, este un act adițional la contractul individual de muncă și se reglementează de legislația muncii și de alte acte normative ce conțin norme ale dreptului muncii”.

Articolul 217 din Codul Muncii, alineat 1, menționează că contractul de ucenicie și contractul de formare profesională continuă, conțin:

- a) numele și prenumele sau denumirea părților;
- b) indicarea profesiei, specialității și calificării pe care o va obține ucenicul sau salariatul;
- c) obligațiile angajatorului privind crearea condițiilor de instruire stipulate în contract;
- d) termenul contractului;
- e) obligația persoanei de a urma cursul de formare profesională și de a activa conform profesiei, specialității, calificării obținute în termenul stabilit de contractul respectiv;
- f) condițiile de retribuire a muncii pe durata uceniciei sau formării profesionale continue;
- g) condițiile de acoperire (restituire) a cheltuielilor suportate de părți (de o parte) pe durata uceniciei sau formării profesionale continue în cazul eliberării salariatului (art.85, art.86 alin. (1) lit. g)-r)) înainte de expirarea termenului prevăzut de contract conform lit. e [2].

Pe lângă aceste clauze, alineatul 2 din articolul 217 prevede că contractul de ucenicie și contractul de formare profesională continuă pot cuprinde și alte clauze determinate de părți, care nu contravin legislației în vigoare.

În afară de aceste aspecte, articolul 218 din Codul Muncii, menționează că durata uceniciei și a formării profesionale continue nu trebuie să depășească, pe parcursul săptămânii, durata timpului de muncă stabilită de prezentul cod pentru vârsta și profesia respectivă la executarea lucrărilor corespunzătoare.

În același timp, alineatul 2, articolul 218, din Codul Muncii, stipulează că timpul necesar ucenicului pentru participarea la activități teoretice ce țin de formarea profesională se include în timpul de muncă.

De asemenea, potrivit alineatului 3, articolul 218, salariații încadrați în formarea profesională continuă în unitate pot fi eliberați temporar de la munca prevăzută de contractul individual de muncă sau pot lucra în condițiile timpului de muncă parțial ori ale regimului flexibil al timpului de muncă, cu acordul scris al angajatorului.

Totodată, alineatul 4 din articolul 218, stipulează că în cazul salariaților încadrați în formarea profesională continuă sunt interzise:

- a) munca prestată în condiții grele, vătămătoare și/sau periculoase;
- b) munca suplimentară;
- c) munca de noapte;
- d) detașarea nelegată de formarea profesională.

Alineatul 5 al articolului 218 prevede că termenul contractului de ucenicie, ca și al celui de formare profesională continuă, începe să curgă la data indicată în contract, prelungindu-se cu perioada concediului medical și în alte cazuri prevăzute de contract.

Potrivit alineatului 3 din articolul 219 din Codul Muncii, angajatorul va asigura, printr-un control corespunzător, efectuat în comun cu reprezentanții salariaților, eficiența sistemului de ucenicie și a oricărui alt sistem de formare a cadrelor și protecția adecvată a lor.

Articolul 220 din Codul Muncii stipulează că contractul de formare profesională continuă poate înceta în temeiurile prevăzute de prezentul cod pentru încetarea contractului individual de muncă sau în alte temeiuri prevăzute de legislația în vigoare, iar articolul 221 din Codul Muncii stipulează că contractul de ucenicie încetează (se desface) în temeiurile prevăzute de Codul Civil [2].

Pentru a prezenta prevederile legislative ale Republicii Moldova privind pregătirea și dezvoltarea angajaților din domeniul învățământului, vom analiza prevederile Codului Educației.

Analizând prevederile articolului 5 al Codului Educației din Republica Moldova, menționăm că aspecte privind dezvoltarea angajaților din domeniul învățământului se regăsesc chiar de la început de la misiunea educației, unde sunt elucidate următoarele misiuni:

- a) satisfacerea cerințelor educaționale ale individului și ale societății;
- b) dezvoltarea potențialului uman pentru a asigura calitatea vieții, creșterea durabilă a economiei și bunăstarea poporului;
- c) dezvoltarea culturii naționale;
- d) promovarea dialogului intercultural, a spiritului de toleranță, a nediscriminării și incluziunii sociale;
- e) promovarea învățării pe tot parcursul vieții;
- f) facilitarea reconcilierii vieții profesionale cu viața de familie pentru bărbați și femei.

Pe de altă parte, potrivit articolului 39 din Codul Educației din Republica Moldova, în standardele de stat în domeniul educației sunt evidențiate necesitatea de a dezvolta competențele cadrelor didactice, dar și ale cadrelor manageriale din instituțiile de învățământ. Astfel, standardele educaționale de stat în învățământul general vizează:

- a) elaborarea Curriculumului național ca document de reglementare;

- b) structurarea la elevi a competențelor definite prin Curriculumul național;
- c) dezvoltarea competențelor profesionale ale cadrelor manageriale și didactice;
- d) elaborarea manualelor și a altor suporturi și resurse educaționale;
- e) asigurarea condițiilor și a resurselor materiale necesare pentru un proces educațional eficient [1].

Potrivit alineatului 1 al articolului 58 din Codul Educației, activitatea de mentorat în învățământul general este promovată activitatea de mentorat prin care o persoană cu experiență (mentorul) oferă sprijin, ajutor și schimb de experiență și cunoștințe unei alte persoane pentru a-i favoriza dezvoltarea profesională și achiziția de competențe sau cunoștințe.

Alineatul 2 din articolul 58 stipulează că cadrul didactic sau managerial poate deveni mentor, dacă are o pregătire specială obținută în cadrul formării inițiale sau continue și experiență în domeniul profesat. Potrivit alineatului 3, activitatea de mentorat se desfășoară sub următoarele forme:

- a) mentorat de practică;
- b) mentorat de inserție profesională;
- c) mentorat de dezvoltare profesională [1].

Alineatul 6 al articolului 58 stipulează că mentoratul de dezvoltare profesională se realizează la locul de muncă și asigură dezvoltarea profesională și avansarea în carieră a cadrelor didactice.

Potrivit alineatului 1 al articolului 123 din Codul Educației din Republica Moldova, învățarea pe tot parcursul vieții include activitățile de învățare realizate de o persoană pe parcursul vieții, în scopul formării sau dezvoltării competențelor din perspectivă personală, civică, socială și profesională. Învățarea pe tot parcursul vieții cuprinde învățământul general, profesional-tehnic și superior, precum și formarea profesională continuă a adulților.

Potrivit alineatului 5 din articolul 123 din Codul Educației, învățarea pe tot parcursul vieții se realizează în contexte de educație formală, nonformală și informală. Învățarea pe tot parcursul vieții în contextul educației formale reprezintă un proces instituționalizat, structurat și bazat pe o proiectare curriculară explicită.

Articolul 124 din Codul Educației, alineat 1, menționează că învățarea pe tot parcursul vieții în contextul educației formale se poate realiza în următoarele instituții sau organizații:

- a) instituții de învățământ general, profesional tehnic și superior;
- b) instituții sau organizații publice și private care oferă servicii de educație și programe de formare profesională, autorizate provizoriu sau acreditate;
- c) întreprinderi sau organizații care oferă propriilor angajați programe de formare profesională, autorizate provizoriu sau acreditate.

Potrivit alineatului 2 din articolul 124, învățarea pe tot parcursul vieții în contextul educației nonformale se poate realiza în următoarele instituții sau organizații:

- a) instituțiile și organizațiile menționate la alin. (1);
- b) instituții extrașcolare;
- c) centre de îngrijire și protecție a copilului;
- d) întreprinderi;

- e) instituții culturale;
- f) asociații profesionale, culturale, sindicale;
- g) organizații nonguvernamentale;
- h) alte organizații [1].

De asemenea, potrivit alineatului 3, articolul 124, învățarea pe tot parcursul vieții în contextul educației informale se realizează prin activități organizate în familie, la locul de muncă, în comunitate, în rețele sociale, prin activități de voluntariat, sportive, culturale etc. și poate conduce la formarea de competențe și calificări.

Alineatul 1 din articolul 125 stipulează că statul garantează accesul și susține, inclusiv financiar, învățarea pe tot parcursul vieții. Aliniatul 2 din articolul 125 stipulează că finanțarea învățării pe tot parcursul vieții se realizează din surse publice și/sau private, în bază de parteneriat public-privat, prin finanțare și cofinanțare de către angajatori, organizații nonguvernamentale, din fonduri nerambursabile în cadrul programelor internaționale, precum și prin contribuția beneficiarilor [1].

În baza analizelor efectuate, putem evidenția faptul că dezvoltarea resurselor umane în societatea cunoașterii este o cerință vitală. Prin urmare, angajații trebuie să cunoască diverse tipuri de informații care îi ajută la prestarea serviciilor calitative și în educarea generației tinere. Astfel, în domeniul învățământului această exigență este și mai accentuată. Angajații din acest sector, în contextul pandemiei Covid-19, trebuie să corespundă cerințelor să aibă cunoștințe în domenii ca tehnologiile digitale, să aplice aceste tehnologii la orele cu studenții, să motiveze elevii să fie activi și prezenți la ore.

Ar fi benefice realizarea următoarelor recomandări:

1. *Organizarea la nivel de stat a trainingurilor și webinarelor pentru cadrele didactice.* În vederea creșterii gradului de pregătire a cadrelor didactice, este necesară organizarea de către Ministerul Educației a trainingurilor, workshopurilor, conferințelor prin care să ușureze trecerea la procesul de învățământ la distanță;
2. *Introducerea modificărilor în Codul Educației.* În vederea reglementării muncii la distanță, este necesar de intervenit cu modificări și completări la Codul Educației ce prevăd reglementarea modalității de promovare, evaluare a învățământului la distanță;
3. *Introducerea completărilor în Codul Muncii.* Este necesar de completat Codul Muncii al Republicii Moldova cu prevederi ce țin de munca la distanță și reglementarea raporturilor de muncă dintre angajat și angajator.

Bibliografie:

1. Codul educației al Republicii Moldova. [online] [citat 29.03.2020] Disponibil: <https://mecc.gov.md/ro/content/codul-educatiei-0>
2. Codul Muncii al Republicii Moldova. [online] [citat 29.03.2020] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113032&lang=ro
3. MOVILĂ, I., DOROGAIA, I., SUSLENCO, A. et al. *Management strategic al potențialului uman.* Bălți: Presa universitară bălțeană, 2014. p. 85-124. ISBN 978-9975-50-138-5.
4. MOVILĂ, I., SUSLENCO, A. Dezvoltarea strategică a potențialului uman prin instruirea orientată spre piață: recomandări pentru întreprinderile Republicii Moldova. In: *Economica.* 2015, nr. 4 (94), p. 14-21. ISSN 1810-9136.

5. SUSLENCO, A. Creativitatea pentru inovare. Provocări pentru Republica Moldova. In: *Progrese în teoria deciziilor economice în condiții de risc și incertitudine* (vol. XXVII). Iași: Tehnopress, 2016. p.133-146. ISBN 978-606-685-456-6.
6. SUSLENCO, A. *Dezvoltarea capitalului uman și competitivitatea întreprinderii*. Iași: Tehnopress. 2015. 246 p. ISBN 978-606-687-179-2.
7. TRUSEVICI, A., SUSLENCO, A. *Managementul resurselor umane: un demers calitativ în practica organizației*. Iași: Tehnopress, 2018. 146 p. ISBN 978-606-687-347-5.

CZU 911.37(478)

EVOLUȚIA AȘEZĂRILOR URBANE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Alina BEJENARI, studentă,

*Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*

Conducător științific: Victor CAPCELEA, dr., lector univ.

Abstract: *The study is a synthesis of the scientific materials published in the field, use of data from the National Archive of the Republic of Moldova and the National Bureau of Statistics. The purpose is to analyze the dynamic evolution of urban settlements in the Republic of Moldova, having as main objectives: researching the evolution of urban settlements, accumulation of statistical data on urban settlements, highlighting the typological particularities of urban settlements and generalizing data on their dynamics in the Republic of Moldova.*

Keywords: *administrative-territorial division, town, urbanization rate, Republic of Moldova.*

Conform Legii Nr. 764 din 27.12.2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, teritoriul este organizat sub aspect administrativ din următoarele unități administrativ-teritoriale: raioane, orașe și sate [12].

Orașul este o unitate administrativ-teritorială în care majoritatea resurselor de muncă este ocupată în activități neagricole cu un nivel diversificat de dotare și echipare, exercitând o influență socioeconomică semnificativă asupra zonei înconjurătoare. Orașul în care își are sediul consiliul raional este numit oraș-reședință [12].

La începutul secolului al XIX-lea, pe teritoriul dintre râurile Prut și Nistru al Principatului Moldovei, existau deja o serie de târguri sau orașe. Utilizarea cu aceeași semnificație a acestor doi termeni este adecvată, deoarece „în documentele epocii medievale din Moldova (secolele XIV-XVIII) așezările de tip urban sunt întâlnite sub două denumiri: *târguri* sau *orașe*” [14, p. 62].

Prima lucrare științifică în care se găsește o bogată informație despre orașele (târgurile) Moldovei este monografia „Descrierea Moldovei” (1716), elaborată de Dimitrie Cantemir [7]. În lucrarea dată, târgurile și cetățile Moldovei sunt descrise pe regiuni și ținuturi. Printre cele mai vechi cetăți și târguri ale Moldovei este menționat „târgușorul Lăpușna”, care devine centrul ținutului. În acest ținut se amintește de „Chișinău”, un târgușor mic situat pe râul Bâc (fig. 1).

În ținutul Orhei, principalul centru este „Cetatea Orheiului”, așezată pe râul Răut. În ținutul Soroca este menționată cetatea de scaun a ținutului (Soroca), „așezată în câmp, lângă coline, pe Nistru”. În Moldova de Sus, este evidențiată cetatea Hotinului, „o cetate pe Nistru față în față cu Cămenița” (fig. 1).

Pe parcursul perioadei 1774-1859, populația urbană a Moldovei apusene (Basarabia) crește de la 5,4% la 22,2% [20, p. 7], fapt care demonstrează dimensiunea tranziției urbane a acestui teritoriu. De asemenea, pe parcursul anilor 1774-1859, numărul de târguri în Moldova apuseană a crescut de la 18 la 82 [20, p. 7] sau de 4,5 ori.

Unele dintre aceste târguri erau tinere de tot, cu statut de târg obținut de curând. Bunăoară, târgul Fălești a fost întemeiat prin hrisovul din 10 mai 1793 al domnului Mihai Suțu [3], iar târgul Telenești – prin hrisovul lui Alexandru Callimachi din 20 decembrie 1796 [10, p. 30]. Aceste târguri, ca și alte numeroase târguri și târgușoare apărute în Principatul Moldovei în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea, s-au format în satele cu iarmaroace și târguri periodice, care, cu sprijinul proprietarilor și al domniei, au devenit permanente [16, p. 9]. Deși contribuiau la prosperarea schimburilor comerciale, puține dintre aceste târguri au evoluat și s-au menținut ca așezări urbane, rămânând într-un stadiu de dezvoltare semiurbană.

În componența raialelor, pe lângă cetățile cu garnizoane turcești, ființau orașele Hotin, Bender, Akkerman, Chilia și Ismail. În limitele raialelor mai erau și târgurile Briceni, Lipcani, Reni sau Tomarova, iar în Bugeac – Căușeni. La începutul războiului ruso-otoman din anii 1806-1812, administrația militară rusă de ocupație a trecut localitățile din fostele raiale turcești și din Bugeac în subordinea Divanului Moldovei.

În Regulamentul privind constituirea administrației provizorii în Basarabia din 23 iulie 1812, este indicat un număr de 17 orașe pe teritoriul dintre Prut și Nistru, anexat la Imperiul Rus, fără a fi nominalizate: în ținutul Codru – un oraș, în ținutul Orhei – trei orașe, în ținutul Soroca – patru orașe, în ținutul Hotin – trei orașe, în ținutul Bender – patru orașe, în ținutul Reni sau Tomarova – un oraș și în ținutul Ismail – un oraș [23]. Orașele nenominalizate sunt cele menționate mai sus: în ținutul Codru – târgul Leova; în ținutul Orhei – târgurile Chișinău, Orhei și Telenești; în ținutul Soroca – târgurile Soroca, Bălți, Rașcov și Otaci; în ținutul Hotin – orașul Hotin și târgurile Briceni și Lipcani; în ținutul Bender – orașele Bender, Akkerman, Chilia și târgul Căușeni; în ținutul Reni sau Tomarova – târgul Reni sau Tomarova; în ținutul Ismail – orașul

Figura 1. Harta Moldovei în lucrarea „Descriptio Moldaviae”

Sursa: [7]

Ismail (numit Tucikov prin dispoziția imperială din 14 octombrie 1812 [24]). La aceste 17 așezări urbane mai trebuie adăugat și târgul Fălești din ținutul Iași, unitate administrativ-teritorială neindicată în tabelul cu date statistice din regulament.

Deși în provincia anexată erau 18 așezări de tip urban, în actele oficiale rusești, emise după data de 2 octombrie 1812, este atestat un număr mult mai redus de localități cu statut de oraș. De exemplu, în proiectul de organizare a administrației civile a Basarabiei, elaborat în februarie 1814 din ordinul lui I.M. Harting, guvernatorul civil interimar al Basarabiei, sunt enumerate doar șase orașe: Chișinău, Bender, Hotin, Akkerman, Chilia și Ismail [23]. După V. Jukov, din momentul încorporării Basarabiei de către Rusia, orașele recunoscute oficial erau următoarele: Ismail, Akkerman, Hotin, Bender, Reni și Chilia [22, p. 44]. În realitate, localitatea Reni i s-a acordat statut de oraș după deschiderea aici, în 1819, a Tribunalului Comercial din Basarabia. Până atunci a avut calificativul de târg (în rusește *mestečko*).

Printre orașele enumerate de V. Jukov [22] lipsește Chișinăul, ceea ce este inacceptabil, deoarece el devine, de la 2 octombrie 1812, centrul administrativ al Basarabiei, fiind numit oraș în actele provenite, din acest moment, de la oficialități. În plus, chiar în ziua de 2 octombrie 1812, când a intrat în exercițiul funcțiunii de guvernatorul civil al Basarabiei, Scarlat Sturza a instituit în Chișinău poliția urbană [4], specifică, conform legislației rusești, orașelor din imperiu. În raportul din 19 mai 1813, Scarlat Sturza i-a comunicat împăratului că, în calitate de reședință permanentă a guvernatorului civil și a instituțiilor provinciale, el „a ales orașul Chișinău” [5]. Ulterior, la 30 noiembrie 1812, Scarlat Sturza a instituit organe polițienești și în orașele Hotin, Bender, Akkerman, Ismail și Chilia.

Astfel, în anul răpirii teritoriului dintre Prut și Nistru, autoritățile imperiale au recunoscut titlul de oraș a șase localități, în timp ce pe celelalte târguri le-a trecut la categoria localităților rurale.

La 27 aprilie 1818, aflându-se în târgul Bălți și aducându-i-se vestea despre nașterea nepotului său, împăratul Alexandru I acordă acestui târg de pe Răut statut de oraș.

În Regulamentul cu privire la organizarea administrativă a Basarabiei din 29 aprilie 1818 sunt enumerate orașele desemnate în calitate de reședințe ținutale: Hotin, Bălți, Chișinău, Bender, Akkerman, și Ismail [24]. Numai orașul Chilia nu era centru administrativ. Relevăm și faptul că, prin prevederile acestui regulament, Chișinăului nu i s-a acordat statut de oraș, precum se susține în istoriografie [22, p. 44], ci a fost declarat în mod oficial oraș de reședință al provinciei, calitate pe care o avea, realmente, de la 2 octombrie 1812. Acordându-i-se statut de oraș și târgului Reni, după deschiderea aici, în 1819, a Tribunalului Comercial din Basarabia, numărul orașelor se ridică la 8. Acest număr de orașe se menține până la 26 septembrie 1830, când, prin decret imperial, târgul Leova devine oraș în legătură cu transferarea aici a administrației ținutale din orașul Ismail [28]. Însă Leova a fost oraș un timp scurt din următorul motiv. La 18 decembrie 1835, în Basarabia intervine ultima modificare administrativ-teritorială din prima jumătate a secolului al XIX-lea: târgurile Orhei și Soroca, devenind centre județene, sunt declarate orașe, iar administrația județului Leova este trecută în târgul Frumoasa, căruia i se schimbă denumirea în orașul Cahul, la fel și județului i se schimbă denumirea în Cahul [25].

Așadar, către mijlocul secolului al XIX-lea, în Basarabia existau 11 orașe: Akkerman (Cetatea Albă), Bălți, Bender (Tighina), Cahul, Chilia, Chișinău, Hotin, Ismail, Orhei, Reni și Soroca.

De menționat că, din anul 1840, în Basarabia a început să existe un tip rusesc de localități, numite *suburbii* (sau *foburguri*; în rusește *posad*). Potrivit explicației dată de lingvistul rus Vladimir Dal, termenul în cauză semnifică [21]:

- Așezare situată în apropierea unui oraș.
- Târg, sat comercial.

Sensul cuvântului este dat și într-o sursă enciclopedică: localitate, predominant cu caracter comercial-industrial, așezată în preajma unui oraș sau separat de acesta [27, coloana 104]. Specificul acestui tip de localități constă și în faptul că locuitorilor din ele li se acorda dreptul să treacă în tagma mic-burghezilor sau în cea a negustorilor, categorii sociale proprii orașelor din Imperiul Rus.

La mijlocul anilor '50 ai sec. al XIX-lea, câteva orașe din Basarabia își pierd statutul administrativ urban (Briceni, Rezina, Otaci și Căușani), fapt determinat de politica de selecție a așezărilor urbane, care, pe cuprinsul Imperiului Rus, era mai riguroasă, iar o parte dintre așezările rurale devin centre de polarizare urbană (Comrat, Ceadâr-Lunga).

În *Condica liuzilor* din 1803 [9] sunt atestate ca târguri șase localități amplasate în Moldova din stânga Prutului: Orhei, Telenești, Chișinău, Bălți, Movilău (Otaci) și Mahalaua de la Pânzăreni (numită ulterior Fălești). În această perioadă, calitatea de târg o mai aveau și așezările Leova, Soroca și Rașcov, deși în această condică lipsește în dreptul lor mențiunea târg.

Primul foburg din Basarabia a devenit Vâlcovul, prin decretul imperial din 18 aprilie 1840, până la această dată având statut de sat [6]. Iar în conformitate cu decizia Comitetului de Miniștri al Rusiei, aprobată de împărat la 4 iunie 1841, s-au adăugat încă trei foburguri: Popușoi, Șaba și Turlachi, care până în acest an au făcut parte din componența orașului Akkerman [26]. În urma instituirii acestor trei unități administrative, s-a redus, evident, numărul populației Akkermanului.

Deci, pe durata primei jumătăți a secolului al XIX-lea, numărul orașelor de pe întinderea dintre Prut și Nistru a variat de la 18 orașe și târguri, existente până în anul 1812, la 6 orașe, admise, în 1812 (fig. 2), de către administrația țaristă, ca, ulterior, cifra respectivă să se majoreze, treptat, până la 11. Desigur, această particularitate creează dificultăți în procesul de examinare a evoluției demografice de ansamblu în mediul urban al Basarabiei.

Figura 2. Așezările urbane ale Basarabiei în perioada anului 1812

Sursa: [20]

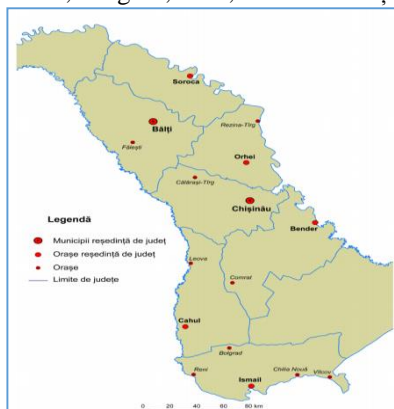
Pe parcursul sec. al XIX-lea pe acest teritoriu au apărut câteva orașe, care aveau, de regulă, funcții comerciale și meșteșugărești. Printre ele se includ localitățile Briceni, Lipcani, Fălești și Leova. La acel moment ele aveau mai mult un aspect rural [8].

În a doua jumătate a sec. al XIX-lea, un rol important în apariția și dezvoltarea orașelor pe teritoriul Basarabiei a avut extinderea rețelei de transport feroviar. Aceasta a contribuit la intensificarea dezvoltării economice (or. Ungheni) și la apariția unor noi orașe (Ocnița). Cele mai multe orașe au apărut în a doua jumătate a sec. al XX-lea, când are loc procesul intens de industrializare. În unele localități se construiesc importante obiective industriale (fabrici de conserve, de vinificație, de zahăr etc.). Astfel, în această perioadă primesc statut de oraș localitățile Edineț, Cupceni, Glodeni, Nisporeni. De asemenea, la apariția de noi așezări urbane din bazinul r. Prut continuă să influențeze extinderea căilor ferate (orașele Cantemir și Iargara) sau construcția unor importante obiective industriale (or. Costești) [8, p. 36].

Lucrarea lui Zamfir Arbure [2] conține informații foarte valoroase despre particularitățile istorice, geografice, economice și demografice ale orașelor și târgurilor din Basarabia, menționând existența a 11 orașe (inclusiv 8 capitale de județ) și 27 de târguri. În 1923 pe teritoriul Basarabiei existau 9 orașe (capitale și reședințe de județ) și 49 de târguri.

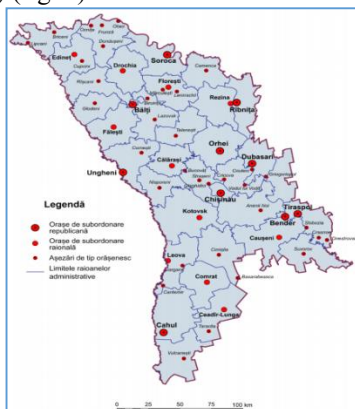
La mijlocul secolului al XIX-lea în Basarabia existau 11 orașe: Akkerman (Cetatea Albă), Bălți, Bender (Tighina), Cahul, Chilia, Chișinău, Hotin, Ismail, Orhei, Reni și Soroca. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, numărul orașelor de pe întinderea dintre Prut și Nistru a variat de la 18 orașe și târguri, existente până în anul 1812, la 6 orașe, admise, în 1812, de către administrația țaristă, ca, ulterior, cifra respectivă să se majoreze, treptat, până la 11 [14].

În anul 1930 rețeaua de orașe din Basarabia era constituită din 2 municipii reședință de județ (Chișinău, Bălți), 5 orașe reședință de județ (Soroca, Orhei, Bender, Cahul, Izmail) și 9 orașe (Rezina-Târg, Fălești, Călărași-Târg, Leova, Comrat, Bolgrad, Reni, Chilia Nouă și Vâlcov) (fig. 3).

Figura 3. Rețeaua de orașe din Basarabia, anul 1930

Sursa: [11]

Figura 4. Rețeaua de orașe în RSSM, anul 1973

Sursa: [11]

Pe parcursul secolului al XX-lea, rețeaua urbană a republicii noastre, îndeosebi în a doua jumătate a secolului, odată cu dezvoltarea industriei a crescut rapid și numărul populației urbane (fig. 4). În perioada anilor 1950-2003 acest indicator a crescut de cinci ori [15, p. 64].

Conform Legii Nr. 764 din 27.12.2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova [12], rețeaua urbană a Republicii Moldova este constituită din 66 de așezări, dintre care: 11 municipii și 55 de orașe (tab. 1).

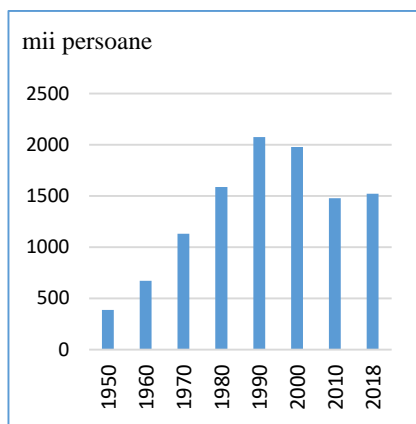
Tabelul 1. Ierarhizarea, pe ranguri, a localităților urbane existente în Republica Moldova [12]

Rangul	Statutul localității	Numărul de localități
0	municipiu, capitală	1
I	municipiu	2
II	municipiu	8
III	oraș	55
TOTAL localități urbane		66

Din punct de vedere regional, o densitate mai mare este caracteristică pentru Regiunea de Nord și în cea Centrală. Pe când o rețea mai puțin densă este specific Regiunii de Sud (fig. 5).

Figura 5. Harta așezărilor urbane din Republica Moldova în anul 2016
Sursa: [18]

Figura 6. Evoluția numerică a populației urbane din Republica Moldova (mii pers.)
Sursa: [1], [18], [19]

În prezent, pe teritoriul țării noastre sunt în total 66 de localități urbane, dintre care 11 municipii. În dinamica numărului populației așezărilor urbane ale Republicii Moldova constatăm o creștere în perioada anilor 1950 – 2000, când numărul total al populației urbane a crescut de la 388 mii locuitori la 2074 mii locuitori, sau de 5,9 ori. Ulterior începând cu anul 1990, numărul populației urbane din Republica Moldova s-a redus treptat la 1476 mii locuitori în anul 2010 (fig. 6).

Conform rezultatelor Recensământului Populației și al Locuințelor 2014, orașele cu cea mai numeroasă populație din Republica Moldova sunt: Chișinău în care au fost recenzați 339 079 de persoane (estimați 532 513), urmat de orașul Bălți cu

97 930, Ungheni – 30 804 și Cahul – 30 018 locuitori. În același timp, orașul Cantemir este centrul raional cu cel mai mic număr al populației – 3 429, urmat de orașul Șoldănești – 5 883 de locuitori.

La nivel regional, cel mai înalt grad de urbanizare în Republica Moldova o are Regiunea din stânga Nistrului (58%). Au statut de așezare urbană 9 localități (Tiraspol, Tighina, Râbnîța, Dubăsari, Dnestrovsc, Camenca, Grigoriopol, Slobozia, Crasnoe), dintre care una este municipiu – Tiraspol.

Concluzii:

1. Conform Legii Nr. 764 din 27.12.2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, rețeaua urbană a Republicii Moldova este constituită din 66 de așezări, din care: 11 municipii și 55 de orașe.
2. Primele așezări urbane din Republica Moldova au apărut încă din perioada medievală, odată cu dezvoltarea meșteșugurilor și a comerțului (Chișinău, Bălți, Orhei, Lăpușna, Tiraspol), iar în alte cazuri ele au apărut ca rezultat al construcției cetăților de apărare (Soroca, Tighina, Orhei).
3. La ora actuală, pentru Republica Moldova este caracteristic procesul de depopulare, care a afectat, în mare măsură, nu numai spațiul rural, dar și cel urban. Reducerea maximă a efectivului populației este caracteristică pentru orașele Florești, (17,2%), Edineț (15,5%), Soroca (13,5%), Orhei (13,1%).
4. Așezările urbane ale republicii se diferențiază după diverse criterii, dintre care se remarcă: numărul populației, funcțiile lor socio-economice, după mărime și funcție.
5. În dinamica numărului populației așezărilor urbane ale Republicii Moldova constatăm o creștere în perioada anilor 1950 – 2000, când numărul total al populației urbane a crescut de la 388 mii locuitori la 2074 mii locuitori sau de 5,9 ori. Ulterior, începând cu anul 1990, numărul populației urbane din Republica Moldova s-a redus treptat la 1476 mii locuitori în anul 2010.
6. La nivel regional, cel mai înalt grad de urbanizare în Republica Moldova o are Regiunea din stânga Nistrului (58%), unde au statut de așezare urbană 9 localități (Tiraspol, Tighina, Râbnîța, Dubăsari, Dnestrovsc, Camenca, Grigoriopol, Slobozia, Crasnoe), dintre care una este municipiu – Tiraspol.

Bibliografie:

1. Anuarul statistic al Republicii Moldova = Статистический ежегодник Республики Молдова = Statistical Yearbook of the Republic of Moldova / Biroul Naț. de Statistică al Rep. Moldova; col. red.: Vitalie Valcov (președinte) (et al.). Chișinău: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2018. 465 p. ISBN 978 9975-53-928-9.
2. ARBURE, Zamfir. *Basarabia în secolul al XIX-lea*. București: tip. Acad. Română, 1898. 790 p.
3. Arhiva Națională a Republicii Moldova, F. 6, inv. 1095, f. 226.
4. Arhiva Națională a Republicii Moldova, F. 2, inv. 1, d. 2, f. 1; d. 10, f. 10.
5. Arhiva Națională a Republicii Moldova, F. 2, inv. 1, d. 65, f. 52.
6. Arhiva Națională a Republicii Moldova, F. 6, inv. 8, d. 9, f. 4; F. 122, inv. 2, d. 5, f. 1.
7. CANTEMIR, D. *Descriptio Moldaviae*. Bucuresci: Typographia Curtii, 1872. 154 p.
8. CHIRICĂ, Lazăr, BEJAN, Iurii. Unele aspecte privind rețeaua de așezări urbane din bazinul r. Prut. In: *Revista științifică a Universitatii de Stat din Moldova*. 2009, nr. 6 (26), p. 35-38. ISSN 1857-1735.

9. Condica liuzilor pe 1803. In: *Uricariul*. VII. Iași, 1886, p. 241-395.
10. COSTĂCHESCU, Mihai. *Satul și târgul Telenеști din județul Orhei. Schiță istorică*. Iași, 1930. 30 p.
11. CUJBĂ, Vadim. *Evoluția orașelor mici și mijlocii din Republica Moldova prin prisma geografiei economice*. Chișinău: Știința, 2015. 120 p. ISBN 9975-58-141-2.
12. Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova Nr. 764-XV din 27.12.2001. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 29.01.2002, nr.16/53.
13. MATERIALELE Recensămintelor din anii 1816 - 2014.
14. MÂTCU, Matei, SOCHIRCĂ, Vitalie. *Geografia umană a Republicii Moldova*. Chișinău: ARC, 2002. 200 p. ISBN 9975-61-158-3.
15. MÂTCU, Matei, SOCHIRCĂ, Vitalie. *Geografia umană a Republicii Moldova*. Chișinău: ARC, 2003. p.58-68. ISBN 9975-61-159-8.
16. NEGRUȚI, E. *Structura demografică a orașelor și târgurilor din Moldova. 1800-1859*, Iași, 1997. p. 9.
17. SOCHIRCĂ, Vitalie, MÂTCU, Matei. *Geografia umană a Republicii Moldova*. Chișinău: ARC, 2010. 144 p. ISBN 9975-61-565-5.
18. SOCHIRCĂ, Vitalie, MÂTCU, Matei. *Geografia umană a Republicii Moldova*. Chișinău: ARC, 2016. 144 p. ISBN 9975-61-999-8.
19. STATISTICA teritorială, 2019.
20. ȚURCĂNAȘU, Georghe. *Evoluția și starea actuală a sistemului de așezări din Moldova*. Iași: Casa Editorială Demiurg, 2006. 62 p. ISBN 10973-7603-75-3.
21. ДАЛЬ, В. *Толковый словарь живого великорусского языка*, С.-Петербург-Москва, том III, coloana 856.
22. ЖУКОВ, В. И. *Города Бессарабии 1812-1861 годов*. Кишинёв, 1964. 252 стр.
23. *Записки Бессарабского Областного Статистического Комитета* (том III). Кишинёв, 1868. стр. 108-121.
24. *Полное собрание законов Российской империи* (том XXXV). С.-Петербург, 1830. стр. 223.
25. *Полное собрание законов Российской империи* (Собрание второе, том X, отделение второе). С.-Петербург, 1856. стр. 1189.
26. *Полное собрание законов Российской империи* (том XVI). С.-Петербург, 1842. стр. 500.
27. *Энциклопедический словарь Т-ва „Бр. А. и И. Гранат и К°”*, 7-е издание, Москва, том 33. М.: Изд. тов. А. Гранат и К°, 1916. 420 стр.

CZU 314(478-21Bălți)

SITUAȚIA DEMOGRAFICĂ ÎN MUNICIPIUL BĂLȚI ÎN PERIOADA ANILOR 2000-2019

Doina ZILIMBORȘ, studentă,
Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Conducător științific: **Victor CAPCELEA**, dr., lect. univ.

Abstract: *The topic of this paper concerns nowadays, more than ever, because the experience in the field has shown that demographic problems are crucial in the history*

of human society. So far, no complex investigations have been carried out regarding the demographic situation of Bălți municipality, based on that situation, we tried to cover this gap. This paper is a complex and updated study on the demographic situation in Balti in terms of using accurate statistical data provided by the Balti Statistical Directorate and National Bureau of Statistics.

Keywords: population size, population density, demographic indices, external population migration, Balti municipality

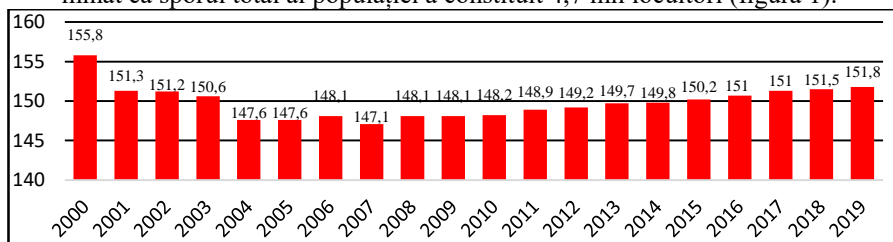
La 1 ianuarie 1995, Bălțiul devine municipiu [11], iar, în conformitate cu Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova nr. 764-XV din 27.12.2001, municipiul Bălți este constituit din 3 localități: orașul Bălți și 2 sate-reședințe (Elizaveta, Sadovoe) [12]. Suprafața totală a municipiului Bălți constituie 78,0 km² [13].

Municipiul Bălți este situat în partea de nord a Republicii Moldova, la o distanță de 138 km de Chișinău. Este al treilea centru urban după mărime și populație în Republica Moldova, după Chișinău și Tiraspol [11].

Cercetările demografice permanente încep de la cunoașterea evoluției numărului de locuitori, utilizându-se diverse surse de informații referitor la populație, dintre care se remarcă recensămintele populației, anuarele statistice și statistica demografică teritorială. Numărul unei populații este constituit din totalitatea persoanelor care la un anumit moment locuiesc într-o anumită unitate teritorială.

Numărul de locuitori a municipiului Bălți a avut o dinamică variabilă, sub influența diferitor factori. În evoluția numerică a populației acestui municipiu în perioada anilor 2000 - 2019 se delimitează două etape:

- *Etapa de descreștere a efectivului populației (2000-2007).* Conform datelor prezentate de BNS [1-5], în perioada dată efectivul populației mun. Bălți s-a micșorat de la 155,8 mii locuitori la 147,1 mii locuitori, în consecință sporul total al populației s-a diminuat la 8,7 mii locuitori (fig. 1). Acest fenomen negativ este determinat de factorii demografici (natalitatea scăzută, bilanțul natural negativ, îmbătrânirea populației etc.) și de migrația masivă a populației peste hotare țării, din cauza problemelor social-economice.
- *Etapa de creștere a numărului populației (2008-2019).* Potrivit datelor statistice ale BNS [6-10, 16], în perioada dată efectivul populației mun. Bălți s-a majorat de la 147,1 mii locuitori la 151,8 mii locuitori, în rezultat s-a determinat că sporul total al populației a constituit 4,7 mii locuitori (figura 1).

Figura 1. Evoluția numerică a populației mun. Bălți în perioada 2000-2019

Sursa: [1-10, 16]

Potrivit datelor recente ale Biroului Național de Statistică [16], la data de 01 ianuarie 2019 în municipiul Bălți efectivul populației a crescut la 151,8 mii locuitori, sau de 1,5 ori față de efectivul populației reflectat la Recensământul populației din anul 2014 [14].

După datele Recensământului populației din anul 2014 [14], în profil teritorial cel mai mare număr de locuitori în municipiul Bălți este concentrat în orașul Bălți (97 930 loc.), fiind urmat de satul Elizaveta (3 221 loc.) și satul Sadovoe (1 306 loc.) (tabelul 1). Comparativ cu datele Recensământului populației din anul 2004 [14], în toate cele trei localități ale municipiului Bălți efectivul populației s-a redus, mai ales în orașul Bălți (cu 24,7 mii locuitori).

Tabelul 1. Numărul populației în localitățile municipiului Bălți, locuitori

Nr.	Denumirea localităților	2004	2014
1.	or. Bălți	122 669	97 930
2.	s. Elizaveta	3 523	3 221
3.	s. Sadovoe	1 369	1 306
Total		127 561	102 457

Sursa: [14]

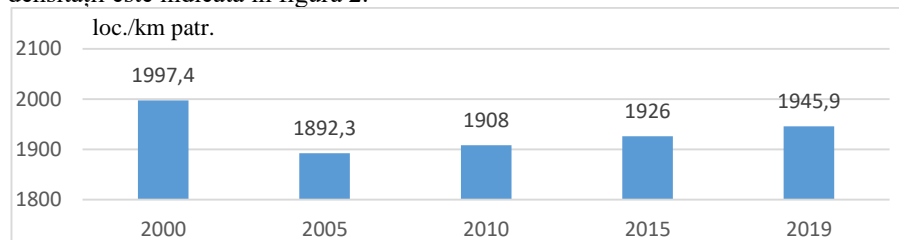
În municipiul Bălți, după datele recensământului populației din 2014 [14], circa 97,9 mii de persoane (95,6%) locuiesc în mediul urban, iar 4 527 de persoane (4,4%) în cel rural (tabelul 2).

Tabelul 2. Populația municipiului Bălți la recensămintele din 2004 și 2014, pe medii în profil teritorial

2004					2014				
Total	Urban	Rural	% urban	% rural	Total	Urban	Rural	% urban	% rural
127 561	122 669	4 892	96,2	3,8	102 457	97 930	4 527	95,6	4,4

Sursa: [14]

Densitatea populației se calculează prin raportarea numărului de locuitori de pe un anumit teritoriu la suprafața acestuia și se exprimă, de regulă, în locuitori la km^2 . Densitatea populației poate fi calculată atât pentru populația totală a teritoriului dat, cât și pentru o parte a ei (cea rurală) [15]. Acest indice este determinat în mare măsură de evoluția numărului populației. Pentru municipiul Bălți modificarea densității este indicată în figura 2.

Figura 2. Evoluția densității populației în municipiul Bălți locuitori la km^2 (la începutul anului)

Sursa: [13]

Analiza calculelor obținute în figura 2 au permis să ajungem la concluzia că, începând cu anul 1959 și terminând cu anul 2005, în municipiul Bălți a scăzut densitatea populației de la 1997 loc./km² la 1892 loc./km², în decursul perioadei date densitatea populației s-a micșorat cu 105 loc./km². După anul 2005 și până în anul 2019, densitatea populației în municipiul Bălți a crescut de la 1892 loc./km² la 1945 loc./km² sau cu 53 loc./km².

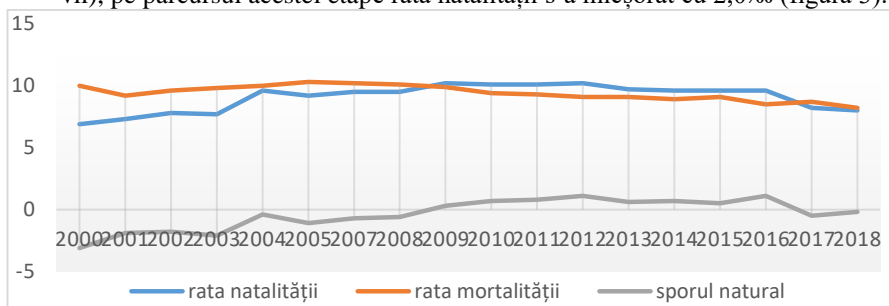
Tabelul 3. Numărul și densitatea populației în localitățile municipiului Bălți

Nr.	Denumirea localităților	Suprafața, km ²	Locuitori	Locuitori la km ²
1.	or. Bălți	41,43	97 930	2363,7
2.	s. Elizaveta	26,77	3 221	120,3
3.	s. Sadovoe	9,8	1 306	133,3

Sursa: [14]

Datele calculate în tabelul 3, scot în evidență faptul că cei mai înalți indici ai densității populației din municipiul Bălți este caracteristic or. Bălți (2363,7 loc./km²), fiind urmat de satele Sadovoe (133,3 loc./km²) și Elizaveta (120,3 loc./km²).

- **Natalitatea (rata natalității).** Potrivit datelor Direcției Statistică a municipiului Bălți [13], în perioada anilor 2000-2019, în municipiul Bălți, se evidențiază o etapă de creștere între anii 2000-2012, când rata natalității a crescut de la 6,9‰ (1078 născuți vii) până la 10,2‰ (1518 născuți vii), în rezultat pentru această etapă rata natalității a oscilat doar cu 1,6‰. Ulterior se evidențiază o etapă de micșorare a ratei natalității până la 8,2‰ în anul 2018 (1215 născuți vii), pe parcursul acestei etape rata natalității s-a micșorat cu 2,0‰ (figura 3).

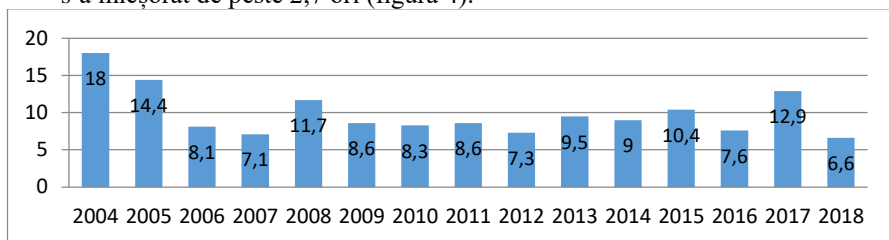

Figura 3. Mișcarea naturală a populației în municipiul Bălți în perioada anilor 2000-2018, ‰

Sursa: [13]

- **Mortalitatea (rata mortalității).** În perioada anilor 2001-2005 în municipiul Bălți se înregistrează o creștere a ratei mortalității de la 9,2‰ (1385 decedați) la 10,3‰ (1530 decedați). În decursul acestei perioade de timp rata mortalității a crescut cu 1,2‰. Ulterior rata mortalității populației s-a redus la 8,2‰ în anul 2018 (figura 3).
- **Mortalitatea infantilă.** În parcursul perioadei 2004-2018 în municipiul Bălți rata mortalității infantile a suferit diverse oscilații, dar, în general, s-a diminuat până la 6,6‰ în anul 2018, înregistrându-se cea mai scăzută rată a mortalității infantile din perioada de studiu. Comparând rata mortalității infantile

din municipiul Bălți pe anul 2004 cu cel din 2018, constatăm că acest indice a s-a micșorat de peste 2,7 ori (figura 4).

Figura 4. Rata mortalității infantile în municipiul Bălți (%)

Sursa: [13]

- *Bilanțul natural.* Analiza evoluției ratei natalității și a ratei mortalității în municipiul Bălți pe parcursul anilor 2000-2018 permit să constatăm că, în acest municipiu, se înregistrează un bilanț natural negativ în anii 2000-2008 și 2017-2018 sau așa-numitul deficit natural. Și doar în perioada anilor 2009-2016 bilanțul natural a fost pozitiv (figura 3).
- *Procesele migraționale externe ale populației.* Conform datelor recensământului din anul 2014, în municipiul Bălți erau plecați peste hotare 4 457 de persoane, dintre care: 2 704 persoane de sex masculin (60,7%) și 1 753 persoane de sex feminin (39,3%) (tabelul 4). Comparativ cu datele recensământului din 2004, numărul populației plecate peste hotare s-a redus cu 4136 persoane. În structura pe grupe de vârstă a populației plecate peste hotarele republicii predomină cei de 20-49 ani, care constituie circa 77,7% (tabelul 4).

Tabelul 4. Populația plecată peste hotare (pe sexe și grupe de vârstă) din municipiul Bălți

Grupa de vârstă, ani	Total		Masculin		Feminin	
	2004	2014	2004	2014	2004	2014
Total	8593	4 457	4718	2 704	3875	1 753
0-4	72	58	-	27	-	31
5-9	95	58	-	25	-	33
10-14	154	43	-	22	-	21
15-19	591	129	-	77	-	52
20-24	1423	569	-	353	-	216
25-29	1166	736	-	503	-	233
30-34	1034	684	-	475	-	209
35-39	958	565	-	349	-	216
40-44	1183	490	-	281	-	209
45-49	900	418	-	223	-	195
50-54	551	375	-	203	-	172
55-59	217	219	-	113	-	106
60-64	80	91	-	44	-	47
65-69	40	9	-	5	-	4
70 și peste	42	13	-	4	-	9

Sursa: [14]

În prezent, populația emigrantă din municipiul Bălți activează în mai mult de 20 de state ale lumii. Direcția mișcării migratorii a populației formate, în ultimele trei decenii, a rămas, practic, neschimbată.

După categoria populației emigrante din municipiul Bălți, majoritatea se referă la migranții admiși, pentru muncă cu numeroasele subcategorii: migranți sezonieri, muncitori cu contract, migranții temporari, cât și dependenții, respectiv familiile care îi însoțesc pe aceștia.

Concluzii

1. În evoluția numerică a populației municipiului Bălți pe perioada anilor 2000-2019 se diferențiază două etape: *etapa de descreștere a efectivului populației* (2000-2007) și *etapa de creștere a numărului populației* (2008-2019).
2. Cel mai mare număr de locuitori în municipiul Bălți este concentrat în orașul Bălți (97 930 loc.), fiind urmat de satul Elizaveta (3 221 loc.) și satul Sadovoe (1 306 loc.).
3. Aproximativ 95,6% din populația municipiului Bălți locuiesc în mediul urban și doar 4,4% în cel rural.
4. Densitatea populației în municipiul Bălți după anul 2005 și până în anul 2019, a crescut de la 1892 loc./km² la 1945 loc./km² sau cu 53 loc./km². Cei mai înalți indici ai densității populației este caracteristic or. Bălți (2363,7 loc./km²), fiind urmat de satele Sadovoe (133,3 loc./km²) și Elizaveta (120,3 loc./km²).
5. În perioada anilor 2000-2019, în municipiul Bălți se evidențiază o etapă de creștere a ratei natalității de la 6,9‰ la 10,2‰. În rezultat, pentru această etapă rata natalității a oscilat doar cu 1,6‰.
6. Pe parcursul anilor 2001-2005 în municipiul Bălți se înregistrează o creștere a ratei mortalității de la 9,2‰ la 10,3‰, ulterior rata mortalității s-a redus la 8,2‰ în anul 2018.
7. Pe parcursul anilor 2004-2018, în municipiul Bălți, rata mortalității infantile a suferit diverse oscilații, dar, în general, s-a diminuat până la 6,6‰ în anul 2018, înregistrându-se cea mai scăzută rată a mortalității infantile din perioada de studiu.
8. Analiza evoluției ratei natalității și a ratei mortalității în municipiul Bălți pe parcursul anilor 2000-2018, permit să constatăm că în acest municipiu se înregistrează un bilanț natural negativ în anii 2000-2008 și 2017-2018, așa-numitul deficit natural, și doar în perioada anilor 2009-2016 bilanțul natural a fost pozitiv.
9. Conform datelor recensământului din anul 2014, în municipiul Bălți erau plecați peste hotare 4 457 de persoane, dintre care: 60,7% de sex masculin și 39,3% de sex feminin. În structura pe grupe de vârste a populației plecate peste hotarele republicii predomină cei de 20-49 ani, care constituie circa 77,7%.

Bibliografie:

1. *Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2003* = Statistical Yearbook of the Republic of Moldova, 2003 / Departamentul Statistică și Sociologie al Republicii Moldova. Chișinău: Statistica, 2003 (F.E.-P. "Tipogr. Centrală"). 704 p. ISBN 9975-9756-2-3.
2. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2004* = *Statistical Yearbook of the Republic of Moldova*. Chișinău: Statistica, 2004. 738 p. ISBN 9975-9828-2-4.

3. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2005 = Statistical Yearbook of the Republic of Moldova*. Chișinău: Statistica, 2005. 555 p. ISBN 9975-9828-2-4.
4. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2006 = Statistical Yearbook of the Republic of Moldova*. Chișinău: Statistica, 2006. 560 p. ISBN 978-9975-9828-1-8.
5. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2007 = Statistical Yearbook of the Republic of Moldova*. Chișinău: Statistica, 2007. 560 p. ISBN 978-9975-9828-1-8.
6. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2008 = Statistical Yearbook of the Republic of Moldova*. Chișinău: Statistica, 2008. 580 p. ISBN 978-9975-9786-8-2.
7. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2009 = Statistical Yearbook of the Republic of Moldova*. Chișinău: Statistica, 2009. 576 p. ISBN 978-9975-4068-1-9.
8. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2010 = Statistical Yearbook of the Republic of Moldova*. Chișinău: Statistica, 2010. 572 p. ISBN 978-9975-78-932-5.
9. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2011 = Statistical Yearbook of the Republic of Moldova*. Chișinău: Statistica, 2011. 564 p. ISBN 978-9975-51-311-1.
10. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova, 2012 = Statistical Yearbook of the Republic of Moldova*. Chișinău: Statistica, 2012. 560 p. ISBN 978-9975-51-311-1.
11. BACIU, Gheorghe. *Orașul Bălți și oamenii lui*. Chișinău: S.n., 2011. 495 p. ISBN 978-9975-78-931-8.
12. Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, nr. 764-XV din 27.12.2001. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 16/53 din 29.01.2002.
13. *Materialele Direcției Statistică a municipiului Bălți pe perioada anului 2000-2019*. Biroul Național de Statistică, 2019.
14. MATERIALELE Recensămintelor din anii 2004, 2014.
15. MÎTCU, Matei, SOCHIRĂ, Vitalie. *Geografia umană a Republicii Moldova*. Chișinău: Editura ARC, 2003. 200 p. ISBN 9975-61-158-3.
16. *Statistica teritorială – 2013 – 2018*. Biroul Național de Statistică.

CZU 551.583:631.432.2

**CERCETAREA INFLUENȚEI FACTORILOR CLIMATICI
DIN LOCALITATEA PLOP, RAIONUL DONDUȘENI ASUPRA
REZERVELEOR DE UMIDITATE DIN SOL ȘI PRODUCTIVITATEA
AGROECOSISTEMELOR CULTURILOR DE CÂMP**

Cătălina BUGA, *masterandă,*

Facultatea de Agronomie

Universitatea Agrară de Stat din Moldova, Chișinău

Conducător științific: **Olesea COJOCARU, dr., conf. univ.**

Abstract: *This article presents the problem of the scientific community in the face of the dilemma of finding the compromise between economic development and its effects on climate change on the territory of the Republic of Moldova. The effects of climate change are significantly reflected in the changes regarding the main environmental variables (air temperature and precipitation), the impact on the growth and development of agricultural plants being more and more obvious. The researches were carried out in the peasant household GȚ "Agro-Panfil". The following research methods were used: assessment of climatic conditions (temperature and precipitation) through the HOBO*

station and assessment of the productivity of field crop agroecosystems. Based on the results obtained, it was found that the climatic conditions of 2017-2018, 2018-2019 significantly influenced the harvest of field crops on the Northern Moldavian Plateau.

Keywords: *agroecosystems, field crops, Northern Moldovan Plateau, climate change, soil, moisture reserves*

În literatura de specialitate și în presă, în ultimul timp, se vorbește tot mai mult despre modificările sau schimbările climatice. Schimbările climatice reprezintă un fenomen ireversibil, deși o revenire poate avea loc, dar pe o nouă treaptă de evoluție [2, p. 276]. Schimbările climatice au devenit o amenințare la adresa dezvoltării agriculturii, iar măsurile de atenuare și adaptare la acest fenomen trebuie să devină o prioritate pentru Republica Moldova [2, p. 171]. Variabilitatea climatică influențează toate sectoarele economiei, agricultura fiind însă sectorul cel mai vulnerabil având în vedere dependența de evoluția vremii pe parcursul perioadei de vegetație a culturilor, precum și creșterea duratei și intensității fenomenelor meteorologice periculoase în contextul încălzirii globale [3, p. 20]. Pierderea umidității din sol se produce din cauza majorării evaporării în rezultatul tasării acestuia sub influența mai multor factori [4, p. 57]. Această pierdere a umidității din sol este absolut inutilă pentru plante și, prin urmare, pentru agricultură. Precipitațiile atmosferice în Republica Moldova nu sunt suficiente pentru a asigura un regim hidric optimal al solului, necesar creșterii plantelor de cultură [4, p. 59]. Suma anuală a acestora este de 500-600 mm în zona de nord, 450-500 mm - în cea centrală și 430-500 mm în zona de sud [4, p. 60-62]. Efectele schimbărilor climatice se reflectă semnificativ în modificările privind principalele variabile de mediu (temperatura aerului și precipitațiile), impactul asupra creșterii și dezvoltării plantelor agricole fiind din ce în ce mai evident [5, p.87]. Scopul sarcinilor operative și al cercetării aplicate, efectuate în Centrul Monitoring Agrometeorologic (CMA), este de a contribui la îmbunătățirea eficienței producției agricole în Republica Moldova și la dezvoltarea durabilă a acesteia [4, p. 66]. Diferite tipuri de operațiuni, cum ar fi analiza agrometeorologică a condițiilor meteorologice, prognoze și avertizări sunt utilizate la determinarea momentului de plantare și recoltare, la evaluarea productivității, la planificarea măsurilor de politică economică, precum și a altor tipuri de planificare pe termen scurt și pe termen lung în agricultură [2, p. 183].

În contextul intensificării presiunilor globalizării prin intermediul schimbărilor climatice din ultima perioadă se conștientizează riscurile legate de acest fenomen. Astfel, sunt absolut necesare măsuri urgente de modificare a modului de viață, a proceselor de producție și a atitudinii omenirii față de mediul înconjurător. În acest aspect, actualitatea cercetării influenței factorilor climatici din localitatea Plop, raionul Dondușeni asupra rezervelor de umiditate din sol și productivitatea agroecosistemelor culturilor de câmp este strict necesară în căutarea soluțiilor la problemele legate de acest fenomen.

Ne-am propus să studiem variația umidității solului sub influența factorilor climatici în funcție de sistemul de lucrare aplicat (Arătură și No-till) pe cernoziomul levigat luto-argilos de pe Podișul Moldovei de Nord, GȚ „Agro-Panfil”, localitatea Plop, raionul Dondușeni, perioada 2016 – 2019 și agrocenoze.

Drept obiect de cercetare, a fost selectată zona de Nord a Republicii Moldova, localitatea Plop, raionul Dondușeni (fig. 1). Cercetările au fost efectuate în baza agroecosistemelor culturilor de câmp din localitatea Plop, r. Dondușeni, GȚ „Agro-Panfil”. Agroecosistemele s-au monitorizat practic de la semănat până la recoltare și post-recoltare pe întreaga perioadă a anului agricol prin intermediul Stației „HOBO – 01102025”. Cercetările în teren s-au efectuat de 3-4 ori pe an (anii 2016-2019), în funcție de condițiile climaterice și fazele de dezvoltare a plantelor. Descărcarea datelor stației climatice automatizate de pe terenurile GȚ „Agro-Panfil” a permis detalierea influenței condițiilor climatice (temperatura medie a aerului (°C) și a precipitațiilor atmosferice (mm)) asupra proprietăților solurilor cercetate, regiunilor și productivității agroecosistemelor.

Cercetările au fost realizate în gospodăria țărănească „Agro-Panfil”. Pentru efectuarea cercetărilor au fost folosite următoarele metode de cercetare:

- aprecierea condițiilor climaterice (temperatura și precipitațiile) prin intermediul stației HOBO;
- evaluarea productivității agroecosistemelor culturilor de câmp.

Figura 1. Ilustrarea spațială primăvara – agroecosistemele din loc. Plop, r. Dondușeni

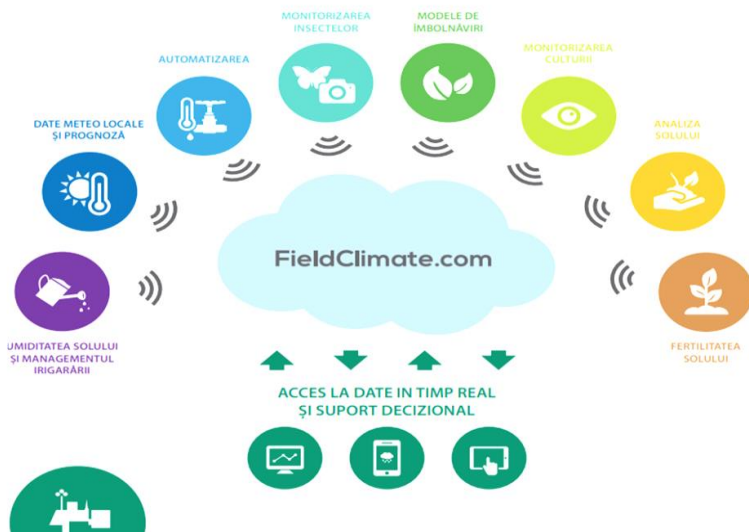
Descrierea stației meteo HOBO

Stația HOBO (Fig. 2) este un înregistrator de date rezistent la intemperii, pentru monitorizarea multiplă a microclimatelor. Stația este un dispozitiv cu maxim cinci senzori plug and play, alimentată cu baterii și are o ușă rabatabilă pentru a face instalarea senzorilor simplă și rapidă. Stația are un port USB încorporat, pentru o citire rapidă și eficientă a datelor pe un computer și suport de montare pentru a face instalarea senzorilor mai simplă. Descărcarea datelor se face direct prin port USB – nu este nevoie de un adaptor. Este compatibilă cu software-ul HOBOWare și HOBOWare Pro pentru configurarea loggerului, grafică și analiză a datelor.

Figura 2. Stația HOBO

Accesul la datele stației meteo HOBO din gospodăria țărănească „Agro-Panfil” se face de pe platforma www.fieldclimate.com (Fig. 3), de unde se pot și configura alerte sms pentru diferiți parametri măsurați de stația meteo. Sistemul este extrem de robust și fiabil grație memoriei interne non-volatile ce păstrează datele stocate până la 1 an. Datele ce vor fi descrise în continuare se regăsesc și pot fi descărcate pentru a putea compara modificările climatei de la an la an.

Figura 3. Platforma FieldClimate

În urma cercetărilor, putem constata că Zona de Nord se caracterizează prin condiții optime de umezeală, cu cea mai scurtă perioadă de vegetație activă (175-182 zile) și cu cea mai scurtă perioadă a duratei fără înghețuri (178-188 de zile), în comparație cu celelalte zone.

- Suma temperaturilor active: $S t^{\circ} > 10^{\circ} C = 2700 - 2800^{\circ} C$;
- Valori medii anuale ale precipitațiilor: $P = 550 - 600 \text{ mm}$;
- Evapotranspirația de pe o suprafață liberă de apă: $E = 650 - 700 \text{ mm}$;
- Coeficientul hidrotermic: $K = 0,7 - 0,8$;
- Vegetația este reprezentată de formațiuni de stepă și de luncă;

- Solul – predomină cernoziomurile tipice și levigate (peste 50%) și solurile cenușii de pădure (circa 10%), cu un proces de erodare nesemnificativ.
- Afectarea de hazarduri naturale:
- Grindina – îndeosebi în perioada verilor secetoase.
- Inundațiile – caracteristice la mijlocul primăverii și la finele verii.
- Secete de primăvară și de vară, cu o alternanță de peste fiecare 2 ani.
- Înghețuri – în perioada primăverii preponderent între 01-20 mai.
- Depuneri de gheață – preponderent în perioadele noiembrie - decembrie și februarie - martie.

Instabilitatea climei este una din cauzele principale ale recoltelor instabile și prezintă un risc inerent pentru agricultura țării. Totodată, starea dezastruoasă din prezent a agriculturii este determinată și de o serie de schimbări macroeconomice și structurale. Printre acești factori cei mai importanți sunt: creșterea cotei agriculturii de subzistență față de agricultura comercială; un sistem ineficient de subvenționare agricolă; lipsa de mijloace investiționale; fragmentarea excesivă a pământurilor agricole și sistemul de irigare distrus. Dacă problemele privind protecția solurilor vor fi ignorate și vor persista ca rezultat al aplicării tehnicilor agricole depășite și neadoptării practicelor care protejează împotriva efectelor destructive ale Schimbărilor Climatice, Nordul țării se poate aștepta la un declin serios și în continuare al productivității agricole. Este posibil ca Schimbările Climatice să afecteze negativ producția de grâu, care deține un rol fundamental în asigurarea securității alimentare.

Umiditatea. Factorul limitator în cultivarea culturilor agricole în Republica Moldova sunt condițiile de umiditate. Reieșind din aceste considerente, se efectuează amplasarea culturilor pe zonele de cultivare, respectiv de Nord, de Centru și de Sud. Cel mai bun indice pentru determinarea gradului de asigurare a plantelor agricole cu umezeală servește rezerva de umezeală productivă în sol. Umiditatea acumulată către primăvară în sol reprezintă principala sursă de umezeală a plantelor în perioada de vegetație, determinând în mare măsură mărimea recoltei (Tabelul 1).

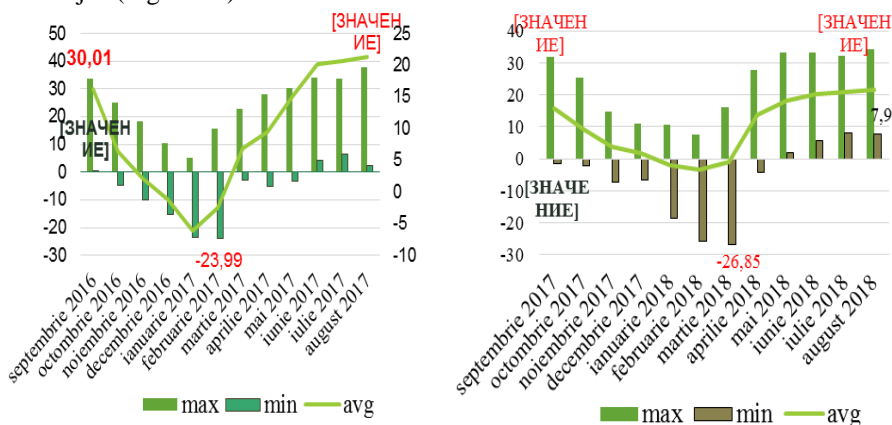
Tabelul 1. Rezervele de umiditate în sol în dependență de condițiile climatice în Nordul țării pe anii 2011-2019

Anul	Temperatura, °C	Precipitațiile, mm	Umiditatea solului, mm	
			în strat arabil	în stratul de sol de 1m
2011	+9...+10	55-85	25-45	120-220
2012	+10,9...+12,6	170-215	25-35	105-205
2013	+9,4...+12,0	100-197	20-35	95-175
2014	+10,9...+12,4	90-150	25-40	105-195
2015	+9,9...+11,4	157-161	30-50	135-215
2016	+10,9...+12,2	108-138	20-30	105-150
2017	+10,4...+11,9	115-230	20-45	130-235
2018	+10,7...+12,3	80-90	20-35	100-165
2019	+10,4...+12,0	225-275	25-40	115-185

La începutul vegetației plantelor rezervele de umiditate productivă în sol, de obicei, sunt suficiente și în stratul de sol cu grosimea de 1m ele alcătuiesc în medie 130 – 180 mm. Rezervele de umiditate productivă în valoare de 180 mm se observă

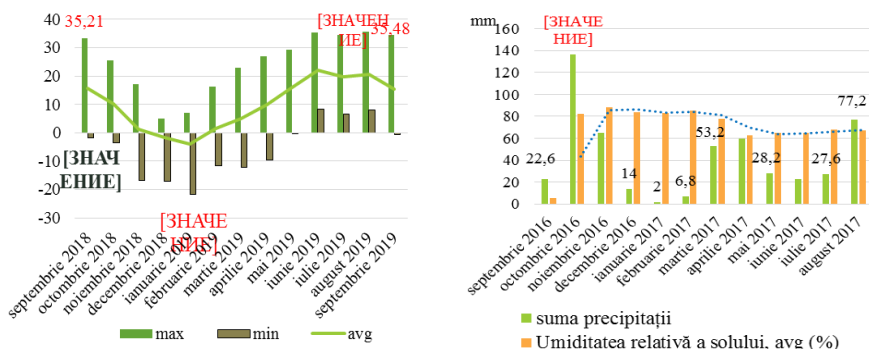
în subregiunea agroclimatică Ia și pe teritoriile așezate în lungul Nistrului. În sudul republicii rezervele de umiditate productivă în stratul de sol cu grosimea de 1m se micșorează până la 130 mm. În figurile de mai jos sunt prezentate repartizarea rezervelor de umiditate productivă primăvara și toamna (la data trecerii temperaturii aerului peste 5 și 10° C) pe terenurile cu arătură și culturi de toamnă. Agricultură în zona de Nord este specializată în cultura cerealelor și a leguminoaselor pentru boabe. Este practică pe larg pomicultura și legumicultura. În regiune sunt condiții agroclimatice favorabile pentru creșterea cerealelor, sfecele de zahăr, florii-soarelui, tutunului și pomilor fructiferi. Predomină grâul și orzul de toamnă, sfecla de zahăr, soia, rapița și floarea-soarelui. Productivitatea principalelor categorii de produse agricole se prezintă astfel: cereale și leguminoase boabe - 2,73 t/ha, mai mare decât media pe țară (2,47 t/ha); floarea-soarelui - 1,28 t/ha, mai mare decât media pe țară (1,15 t/ha); sfecla de zahăr - 29,38 t/ha.

Caracteristica condițiilor climatice și productivitatea agroecosistemelor cercetate în localitatea Plop, r. Dondușeni au fost efectuate prin intermediul stație HOB0 în anii agricoli 2016-2017, 2017-2018, 2018-2019, care sunt prezentate în figurile de mai jos (Fig. 4 – 6).

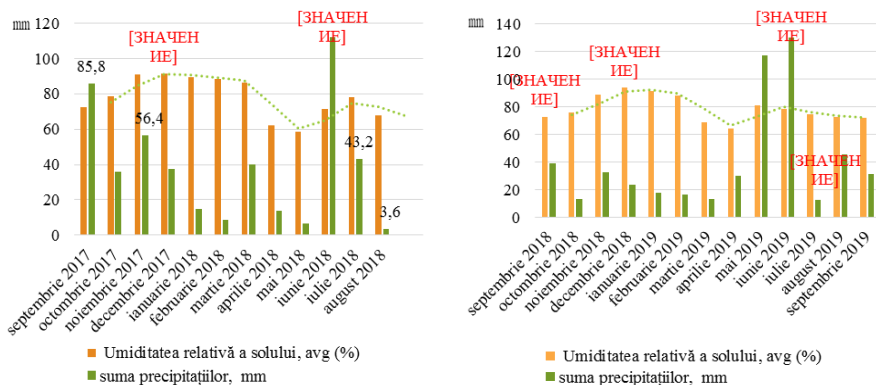

Figura 4. Temperatura aerului, °C pe anul agricol 2016-2017 / 2017-2018

Pentru toată perioada de observații cea mai joasă temperatură a aerului s-a semnalat primăvara, în martie, 2018 – -26, 8° C, iar cea mai înaltă a constituit +37, 7° C vara în august anul 2017. Datele agrometeorologice și rezultatele agro-climatice din localitatea Plop și rezultatele cercetărilor prezentate (conform figurilor), precum și evaluarea schimbărilor climatice pe teritoriul cercetat, reprezintă baza utilizării raționale a terenurilor agricole, a alegerii speciilor și a soiurilor culturilor agricole corect utilizate în asolament, astfel cu ajustarea producției în condițiile variației cli-mei schimbătoare de la an la an. De asemenea, aprecierea gradului de vulnerabilitate a speciilor și culturilor agricole la schimbările climatice.

Figura 5. Temperatura aerului, °C pe anul agricol 2018-2019 și condițiile climatice lunare – suma precipitațiilor și umiditatea relativă a solului, localitatea Plop, raionul Dondușeni, anul agricol 2016-2017

Figura 6. Condițiile climatice lunare – suma precipitațiilor și umiditatea relativă a solului, localitatea Plop, raionul Dondușeni, anul agricol 2017-2018 / 2018-2019

Efectele schimbărilor climatice asupra recoltei principalelor culturi agricole (grâu de toamnă, porumb și sfecla de zahăr), atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și în localitatea Plop, sunt considerate specii cu ponderea cea mai însemnată în structura culturilor de câmp. Fenomenul de arșiță determină condiții de stres termic accentuat îndeosebi în perioada de creștere intensă a plantelor agricole și formare a elementelor de producție, respectiv, în perioadele de înflorire-fructificare (mai-iunie, pentru cerealiere – orz, grâu de toamnă etc. și iulie-august, pentru prășitoare – porumb, floarea soarelui, sfeclă de zahăr etc). Condițiile climatice nefavorabile au avut o influență negativă și asupra agriculturii. Totodată, riscurile asociate cu schimbările climatice ar putea fi atenuate prin intervenții oportune la efectuarea lucrărilor agricole corespunzătoare.

În concluzie, putem afirma că modificările agrofizice ale solurilor agricole sunt direct influențate de sistemul de lucrare, de agrocenoză, faza de dezvoltare a culturilor de câmp și de condițiile climatice. Reziduurile vegetale proaspete îmbunătă-

tesc regimul de aer și contribuie la acumularea apei în sol, servesc ca o sursă de elemente nutritive solubile, furnizează hrană pentru comunitatea microbiană a solului.

Cercetările detaliate pe ani au arătat, că un rol semnificativ în eficacitatea aplicării sistemului conservativ de lucrare a solului, No-till pe cernoziomuri îl are condițiile climatice specifice ale RM. Acestea s-au confirmat în baza monitorizării detaliate a parametrilor agrofizici ai solului și datelor stației meteo „HOBO” din localitatea Plop, r. Dondușeni, GȚ „Agro-Panfil”.

Factorii naturali, cum sunt solul și clima, au o importanță deosebită în alegerea culturilor din cadrul asolamentului. Tipul de sol, relieful, expoziția, adâncimea apei freactice, cantitatea de precipitații, temperatura etc. sunt factori de care trebuie să se țină seama atât în privința speciilor ce se vor cultiva într-o zonă sau alta, cât și a hibrizilor și soiurilor din cadrul fiecărei specii.

Datele recoltei culturilor de câmp din anul 2019 arată o producție intermediară a anilor 2016 și 2018 pentru GȚ „Agro-Panfil”, unde recolta medie la grâul de toamnă (4,8 t/ha) și orz de toamnă (6 t/ha) a fost înaltă, porumb boabe – foarte înaltă (9 t/ha), floarea-soarelui (2,4 t/ha), rapița (3,3 t/ha), sfecla pentru zahăr (60 t/ha), soia (1,8 t/ha) – scăzută.

Bibliografie:

1. BĂLTEANU, D., ȘERBAN, MIHAELA. *Modificările globale ale mediului*. București: CERES, 2003, 95 p.
2. BERDIN, V., GRACHEVA, E., DOBROLIUBOVA, I. et al. *Schimbările climatice în Republica Moldova*. Program de dezvoltare ONU. Chișinău: Nova Imprim, 2018. 254 p.
3. BUZA, V., CERBARI, V., PÂRVAN, P. et al. *Managementul riscurilor dezastrelor în Republica Moldova*. Chișinău: ACSA, 2007. 104 p. ISBN 978-9975-78-558-7.
4. CONSTANTINOV, T., NEDEALCOV, M. Evaluarea fenomenelor climatice nefavorabile. In: *Republica Moldova. Hazardurile naturale regionale*. Chișinău, 2008, pp. 57-68.
5. MIHAILESCU, C. *Clima și hazardurile Moldovei, evoluția, starea, predicția*. Chișinău: Editura Licorn, 2004. 192 p.
6. www.old.meteo.md
7. www.geoportal.md
8. www.gismeteo.md

CZU 373.21

DEZVOLTAREA PERSPICACITĂȚII LA COPIII DE VÂRSTĂ TIMPURIE PRIN INTERMEDIUL PROBLEMELOR DE ISTETIME

Anghelina MELINCIUC, studentă,
Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte
Universitatea de Stat „Alecu Russo”, Bălți
Conducător științific: **Ludmila COTOS**, dr., lect. univ.

Abstract: *This article addresses the issue of developing insight into early childhood through cleverness issues. Cleverness issues are interesting in terms of content, fun in form, distinguished by unusual solutions and paradoxical results. They require the mani-*

festation of insight, original thinking, the ability to critically appreciate the conditions. By introducing the problems of cleverness in the system of educational activities in kindergarten, the aim is to familiarize children with the logical, flexible and versatile notions.

Keywords: *insight, insight development, cleverness issues, sharpness of mind, intellectual development.*

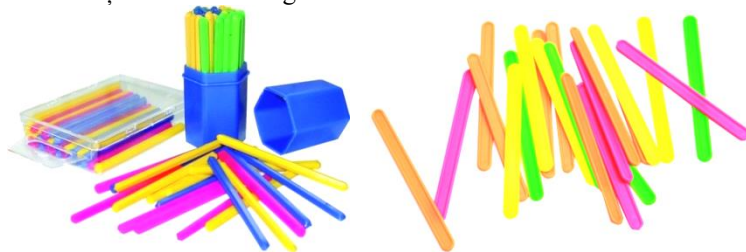
Orice problemă de istețime, ce contribuie la dezvoltarea perspicacității, indiferent de vârsta pentru care este menită, solicită un anumit efort intelectual, care adeseori este ascuns în subiectul distractiv și datele exterioare în condițiile problemei etc. Problema intelectuală de a compune o figură, a o modifica, a găsi calea de rezolvare se realizează prin intermediul jocurilor, în activitățile de joc. Istețimea, inițială se manifestă în munca intelectuală activă, bazată pe un interes direct [3, p. 4].

Copiii sunt foarte activi la percepția problemelor de istețime. Ei caută insistent metoda justă de rezolvare. În cazul când problema e accesibilă, copilul își formează o atitudine pozitiv-emoțională, ceea ce stimulează activitatea de gândire. Copilul urmărește cu interes scopul final: compune, găsește figura necesară, o transformă, fiind captivat astfel de acest lucru.

Materialul devine distractiv în prezența elementelor de joc care există în fiecare problemă, exercițiu de istețime, de distracție. Adesea, formularea neobișnuită a întrebării „Cum se poate construi un pătrat cu ajutorul a trei bețișoare sau un triunghi dintr-un bețișor?” îl obligă pe copil să se gândească și la căutarea răspunsului.

Variatatea materialului distractiv, precum jocurile, problemele de istețime (șarade cu bețișoare), permite clasificarea lui, deși e destul de greu să fie împărțit în grupe un astfel de material divers [3, p. 4].

În Figura 1, este prezentată garnitura cu bețișoare de calcul la rezolvarea problemelor de istețime cu caracter geometric.

Figura 1. Garnitura de bețișoare

Probleme de istețime sunt interesante după conținut, distractive ca formă, se deosebesc prin rezolvări neobișnuite și prin rezultate paradoxale. Problemele de istețime necesită manifestarea perspicacității, gândirii originale, priceperea de a aprecia critic condițiile.

În grupa mare și pregătitoare copiii realizează sarcini de compunere a figurilor geometrice din bețișoare. Aceste sarcini au următorul conținut [2, p. 194]:

1. Compune 2 pătrate din 7 bețișoare.
2. Alcătuieste 3 triunghiuri din 7 bețișoare.
3. Alcătuieste dreptunghiul din 6 bețișoare.

4. Din 9 bețișoare alcătuiește 4 triunghiuri egale.
5. E posibil de construit dintr-un bețișor un triunghi pe masă?
6. E posibil de construit din 2 bețișoare un pătrat pe masă?

La rezolvarea sarcinilor, educatorul trebuie să țină cont de următoarele principii [2, p. 80]:

1. Rolul copilului nu se reduce la contemplarea situației în care a fost pus, el reflectă asupra acestei situații, își imaginează singur diferite variante posibile de rezolvare, își confruntă propriile păreri cu ale semenilor săi, rectifică eventualele erori;
2. Copilul studiază diversele variante, care duc la rezolvare, alegând-o pe cea mai avantajoasă și creează pe baza ei unele noi alternative de rezolvare, pe care caută să le formuleze corect și coerent;
3. Copilul are libertate deplină în alegerea variantelor de rezolvare, el trebuie să motiveze alegerea sa, arătând în fața semenilor avantajele pe care ea le prezintă.

În procesul rezolvării problemelor de istețime copiii meditează asupra rezultatului, apoi efectuează acțiuni practice. Raționalitatea acestui fapt e determinată de nivelul de independență a copilului și de caracterul probelor efectuate. Din analiza corelației probelor rezultă că probele practice sunt caracteristice, de regulă, copiilor din grupele medii și mari.

Copiii din grupa pregătitoare obțin rezultatul final îmbinând probele la care s-au gândit cu acțiuni practice sau numai meditănd. Toate acestea ne vorbesc despre posibilitatea familiarizării preșcolarilor pe parcursul rezolvării problemelor de istețime cu elementele activității creatoare. La copii se formează priceperea de a căuta rezolvarea pe calea presupunerilor, de a efectua probe diferite după caracterul lor, de a ghici soluția.

Problemele de istețime sunt diferite după gradul de dificultate și caracterul de transformare. Ele nu pot fi rezolvate printr-o oarecare metodă însușită anterior. Pe parcursul rezolvării fiecărei probleme noi, copilul se include activ în căutarea căii de rezolvare, străduindu-se astfel să atingă scopul final, adică să schimbe sau să construiască figura în spațiu.

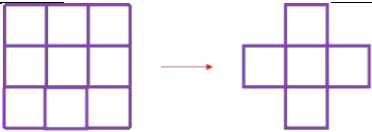
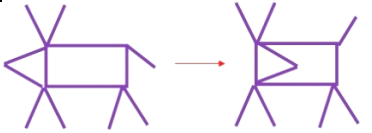
Cele mai potrivite șarade, care pot fi utilizate în grupele mari (5-7 ani) sunt șaradele cu bețișoare. Aceste șarade se numesc probleme de istețime cu caracter geometric, fiindcă, de regulă, pe parcursul rezolvării are loc transfigurarea, adică transformarea unor figuri în altele, și nu numai schimbarea numărului lor.

La vârsta timpurie se folosesc cele mai simple șarade. Pentru a organiza lucrul cu copiii trebuie să avem garnituri de bețișoare de calcul obișnuite pentru a alcătui din ele probleme-șarade intuitive, precum și tabele, pe care sunt grafic reprezentate figurile ce urmează să fie transformate. Pe verso tabelelor se indică transformarea care trebuie efectuată și figura ce se va obține.

La studierea metodelor de rezolvare, problemele de istețime se propun în ordinea indicată, începând cu cele mai simple, cu scopul ca priceperile și deprinderile însușite de copii să-i pregătească pentru activități mai complicate. Organizând acest lucru, educatorul are tendința de a familiariza copiii cu metoda euristică independentă de rezolvare a problemelor, fără a le propune metode, procedee și modele însușite deja.

Pentru copiii de 5-7 ani problemele de istețime pot fi clasificate în 3 grupe (după metoda de construire a figurilor, după gradul de dificultate) [3, p. 28]:

Tablelul 1. Clasificarea problemelor de istețime (șarade cu bețișoare)

Probleme de istețime		
Nr. 1.	Denumirea grupului	Construcția realizată
1.	Probleme de construire a unei figuri dintr-un număr anumit de bețișoare: să se compună 2 pătrate egale din 7 bețișoare.	
2.	Probleme de schimbare a figurilor, la rezolvarea cărora trebuie înlăturat un anumit număr de bețișoare.	
3.	Probleme de istețime, rezolvarea cărora constă în permutarea bețișoarelor cu scopul de a schimba și a transforma figura dată.	

Copiii vor putea rezolva ușor cele mai simple probleme de grupa întâi, dacă în fiecare zi vor construi din bețișoare diferite figuri geometrice (pătrate, dreptunghiuri, triunghiuri).

Pentru a rezolva aceste probleme copiii trebuie să posede metoda de construire, de alăturare a unei figuri la alta. Copiii încearcă să construiască separat 2 triunghiuri, pătrate. După o serie de încercări nereușite, unii din ei găsesc calea necesară de construire la un triunghi, la un pătrat a celeilalte figuri, având nevoie doar de 2, 3 bețișoare.

Sunt posibile câteva metode de rezolvare a problemelor de grupa întâi. Însușind metoda de alăturare a figurilor în cazul când ele au laturi comune, copiii găsesc repede și foarte ușor 2-3 variante de rezolvare.

Fiecare figură se deosebește de cea precedentă prin poziția ei în spațiu. Concomitent copiii însușesc metoda de construire a figurilor date prin împărțirea figurii geometrice obținute în câteva figuri (patrulaterul sau pătratul în două triunghiuri, dreptunghiul în 3 pătrate). Propunând copiilor de 5-6 ani probleme mai complicate referitoare la modificarea figurilor, începem cu acele, în care pentru a schimba figura trebuie să înlăturăm un anumit număr de bețișoare și cu probleme mai simple referitoare la permutarea bețișoarelor.

Procesul de rezolvare a problemelor de grupele a doua și a treia e cu mult mai complicat. Pentru aceasta se cere să memorizăm și să chibzuim asupra caracterului modificărilor și a rezultatului (ce figuri trebuie obținute și câte) și permanent pe parcursul căutării rezolvării de a compara cu cele presupuse sau cu schimbările de acum efectuate. În procesul rezolvării e necesară analiza vizuală și mintală a problemei, priceperea de a-și imagina schimbările posibile în figură.

Așadar, în procesul rezolvării problemelor copiii trebuie să însușească astfel de operații de gândire, în rezultatul cărora își pot imagina diferite modificări, pot verifica, apoi renunța la cele greșite, pot căuta și încerca căi noi de rezolvare. Instruirea trebuie să fie orientată spre formarea priceperii de a chibzui căile de rezolvare a problemei, de a rezolva complet sau parțial problema în minte, de a limita probele practice.

În concluzie, problemele de istețime cu caracter geometric parțial se includ în mod direct în conținutul activităților referitoare la formarea reprezentărilor elementare matematice în grupa mare și cea pregătitoare, cu scopul activizării rațiunii copilului, dezvoltării gândirii logice, formării priceperilor de a ghici, istețimii și agerimii, ceea ce este important pentru fiecare om în viață și în muncă. Totodată trebuie să respectăm succesivitatea strictă la complicarea problemelor, cerințelor față de organizarea căutării rezolvării problemelor de către copii. De la o activitate la alta se precizează și se complică analiza problemelor, caracterul acțiunilor euristice, nivelul manifestării gândirii independente și rezolvării, îmbinarea acțiunilor și raționamentelor.

Bibliografie:

1. *Curriculum pentru educație timpurie*. Chișinău, 2019 [online] [citată 12.04.2020]. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/curriculum_pentru_educatia_timpurie_tipar_0.pdf
2. PERETEATCU, M. *Strategii de stimulare a abilităților matematice la vârsta timpurie*. Unitate de curs. Bălți, 2017. 265 p. [online] [citată 10.05.2020]. Disponibil: http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/3716/1/strategii_curs.pdf
3. МИХАЙЛОВА, З. *Игровые задачи для дошкольников*. СПб.: ООО «ДЕТСТВО-ПРЕСС», 2016. 144 с. ISBN 978-5-906750-68-6 [online] [citată 27.05.2020]. [Disponibil: <https://docplayer.ru/71385424-Z-a-mihaylova-igrovye-zadachi-dlya-doshkolnikov.html>]

CZU 373.2.025

SPECIFICUL JOCULUI DIDACTIC ÎN ACTIVITĂȚILE INTEGRATE DIN GRĂDINIȚĂ

Valeria PEPENJI, studentă,

*Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți*
Conducător științific: **Iulia POSTOLACHI**, asist. univ.

Sommaire: *Cet article a comme point de référence, le rôle du jeu didactique en maternelle.*

Le résultat de l'évaluation de certains chercheurs tels que Lidia Granaci, Silvia Avram, Gherghina Novac mais aussi d'autres ont conclu que le jeu didactique en maternelle a un rôle assez important dans l'éducation et le développement des enfants d'âge préscolaire. Aussi, dans cet article, ils sont mentionnés le but, les fonctions, les formes d'organisation du jeu et divers exemples de jeux le plus souvent rencontrés à la maternelle. Cependant ce sujet n'a pas été suffisamment étudié mais il a été mis en évidence les principales caractéristiques de ce sujet.

Mots-clés: *jeu didactique, fonctions, but, caractéristiques, développement, éducation, maternelle.*

Din cele mai vechi timpuri jocul era privit ca munca depusă de copil, deoarece cea mai mare parte a activităților desfășurate de un copil presupune activitate de joc. Activitatea predominantă la vârsta preșcolară este jocul. Prin joc copilul se familiarizează cu activitățile de învățare necesare trecerii în învățământul primar.

Ideile pedagogice ale gânditorilor din Grecia Antică, care considerau jocul drept un mijloc de educație, au servit drept bază pentru dezvoltarea ulterioară a teoriei pedagogice. Astfel, prin intermediul jocului, copiii își îmbunătățesc experiența cognitivă, învață să manifeste o anumită atitudine – pozitivă sau negativă – față de ceea ce întâlnesc, își educă voința și, pe această bază formativă, își conturează profilul personalității.

În instituțiile de învățământ, afirmă Lidia Granaci [5, p.21], jocul este folosit ca mijloc de instruire și educare, de unde și denumirea de joc didactic pe care acesta o primește în literatura pedagogică de specialitate. Jocul este folosit în activitatea instructiv-educativă pentru a forma sau consolida anumite cunoștințe, priceperi și deprinderi. Jocul didactic este o metodă independentă de educație și instruire a copiilor. Jocul didactic pentru preșcolari este binevenit anume în asemenea ipostază: ca cel mai efektiv mijloc de organizare a activității comune a copiilor în munca instructivă. Astfel, folosirea jocului didactic de către educator poate fi considerată o metodă generală nu numai de instruire, dar și de educație.

Cunoscând locul pe care-l ocupă jocul în viața copilului, este ușor de înțeles eficiența folosirii lui în procesul instructiv-educativ, putem afirma că folosirea jocului didactic îl face pe copil să învețe cu plăcere, să devină mai activ, curios, curajos, să capete mai multă încredere în capacitățile sale. Jocul didactic poate fi folosit cu succes în captarea atenției preșcolarilor pe tot parcursul activităților didactice, asigurând înlăturarea plictiselii, a dezinteresului. Prin intermediul jocului, preșcolarul contactează cu cei din jur, ține cont de părerea celor din jur. Jocul didactic are bogate resurse de stimulare a creativității. Prin libertatea de gândire și de acțiune, prin încrederea în puterile proprii, prin inițiativă și cutezanță jocurile didactice devin pe cât de valoroase, pe atât de plăcute.

În urma studierii literaturii de specialitate, autorii Granaci Lidia [5, p. 75] și Dima Silvia [3, p.103], au ajuns la concluzia că există două grupuri de funcții instructiv-educative ale jocului didactic, și anume:

- *Funcțiile organizațional-pedagogice;*
- *Funcțiile conținutal-educative;*
- *Funcțiile organizațional-educative* pun în valoare jocul didactic în calitate de:
  - ✓ Instrument de organizare a muncii de instruire la lecție – jocul didactic are aplicare specifică la fiecare etapă a ei: la actualizarea cunoștințelor obținute anterior; la formarea noțiunilor noi și a procedeelelor de acțiune, la formarea dexterităților;
  - ✓ Formă de organizare a ocupațiilor și activităților extracurriculare și în grupa cu regim semi-intern (cluburi, cercuri, activități de dezvoltare generală, excursii);
  - ✓ Metodă de organizare a lucrului cu colectivul;
  - ✓ Formă de organizare a autoservirii.

Funcțiile conținutal-educative se exprimă prin faptul că ele servesc drept stimulent de educație intelectuală, morală, estetică, de educație prin muncă și educație fizică. Jocul didactic favorizează dezvoltarea forțelor fizice și psihice ale copilului în totalitatea lor. Acest lucru este deosebit de important pentru dezvoltarea intelectuală a copilului.

Eficiența jocului didactic depinde, de cele mai multe ori, de felul în care educatoarea poate să asigure o concordanță între tema jocului și materialul didactic existent, de felul în care știe să folosească cuvântul ca mijloc de îndrumare a elevilor prin întrebări, indicații, explicații, aprecieri.

Esența jocului didactic constă în faptul că preșcolarii soluționează probleme instructive într-o formă atractivă: depășind cu ușurință și plăcere anumite greutăți, ei capătă experiență de activitate intelectuală, capătă deprinderi de a folosi cunoștințele în diferite situații. Jocurile-călătorii, jocurile-sărbători oferă multe posibilități de educare la copii a sentimentului de admirație față de Patrie, de mândrie a apartenenței la poporul țării lor.

După Silvia Avram, jocul reprezintă un ansamblu de acțiuni și operații care, paralel cu destinderea, buna dispoziție și bucuria, urmărește obiectivele de pregătire intelectuală, tehnică, morală și fizică a copilului. Jocul nu constituie doar o distracție, ci o ocupație de timp liber care deține un rol important în formarea omului.

La alcătuirea și gestionarea jocului didactic educatorul trebuie să știe că jocul nu reprezintă un scop în sine, adică nu servește numai pentru distracția copiilor, dar și pentru instruirea lor. După Lidia Granaci, sistemul de dirijare a jocului didactic se compune din două blocuri:

Primul bloc presupune:

1. asigurarea organizațională și pedagogică a jocului;
2. dirijarea pedagogică nemijlocită a activității de joc a copiilor.

În organizarea jocului didactic, adică primul bloc al dirijării, se includ următoarele aspecte metodice:

- alegerea jocului în corespundere cu scopurile și problemele pedagogice;
- determinarea locului pe care îl ocupă jocul didactic printre celelalte metode de instruire și educație;
- determinarea numărului optimal de jucători;
- calcularea timpului de realizare a jocului în structura activităților;
- alegerea materialelor didactice pentru joc.

Blocul doi presupune trei etape de dirijare:

- introductiv-pregătitoare – este menită să trezească interesul și dorința copiilor de a se juca;
- funcțională – asigurarea realizării funcțiilor tuturor componentelor structurale ale jocului didactic;
- finală – totalizarea jocului. [5, p. 65]

Integrarea organică a jocului didactic în activitatea de învățare a preșcolarilor este de natură să contribuie la realizarea unor importante obiective ale formării personalității copilului. Anume prin intermediul jocurilor didactice, în grădiniță, copii asimilează noi informații, verifică și consolidează anumite cunoștințe, dezvoltă ca-

pacității cognitive, afective și volitive ale copiilor, se pot educa trăsături ale personalității creatoare, se asimilează modele de relații interpersonale, formează atitudini și convingeri despre tot ce îl înconjoară.

Jocurile prezentate, în majoritatea lor, au ca element dinamic întrecerea între grupe de copii sau chiar copiii întregului colectiv, astfel, se apelează nu numai la cunoștințele lor, dar și la spiritul de disciplină, ordine, coeziune, în vederea obținerii victoriei. Deseori în aceste tipuri de activități copiii simt sentimente și emoții precum bucuria, satisfacția.

Deseori educatorii, în scopul familiarizării copiilor cu noul spațiu de activitate, dar și pentru a le verifica cunoștințele și deprinderile de exprimare orală, la intrarea în grădiniță, apelează la următoarele jocuri ca: „Unde mă aflu?”, „Cine știe mai multe?” sau „Ce este?”.

Copii au tendința de a învăța și de a descoperi, de a ști și de a cerceta. În joc există libertatea spiritului care permite copilului să caute și să descopere idei noi. O perioadă mai lungă de joc pregătește copilul pentru intrarea cu succes într-o lume nouă și complexă, cea a învățării.

Prin joc, copilul, menționează Lidia Granaci [5, p. 71], are posibilitatea de a fi mai degrabă un inițiator în propria sa lume, decât o persoană manipulată și supusă disciplinei. Jocul didactic determină creșterea încrederii în sine a copilului și dorința de autodepășire, lăsându-i la îndemână libera opțiune, libera fantazie și imaginație. Copilul are nevoie ca tot timpul să se afle în activitate, timpul alocat pentru jocuri le oferă copiilor posibilitatea de a-și perfecționa prin practică dexteritățile. Acționând asupra sa prin jocul didactic, copilul câștigă încrederea în propriile sale puteri, fiind pregătit pentru abordarea problemelor de mai târziu.

Activitatea de joc este pentru preșcolar ocazia în care se simte „actor principal”, controlându-și în mod treptat comportamentele. În măsura în care se recunoaște ca fiind în centrul acțiunilor sale, jocul devine cadrul prielnic pentru formarea și dezvoltarea încrederii în sine a copilului. Jocul apare ca un divertisment, ca un mod de petrecere agreabilă a timpului, dar, mult mai mult decât atât, jocul devine activitatea fundamentală a copilului preșcolar.

La joc copilul nu așteaptă să fie invitat, jocul vine de la sine, își face loc în mod firesc pretutindeni în rândurile copiilor. Participarea la joc a copiilor reprezintă o modalitate de cunoaștere și de autocunoaștere. Activitatea copilului este strâns legată de cadrul și formele de comunicare în care apare și se dezvoltă. Ea poate fi neludică, preludică și ludică.

Activitatea de joc apare ca o activitate în care plăcerea comunicării și formarea personalității sunt inseparabile, jocul fiind experiența unei dobândiri progresive a autonomiei și prilej de experiențe individuale.

La elaborarea sistemului de jocuri didactice am pornit de la premisa că acest sistem trebuie să corespundă sarcinilor instructivă, dezvoltativă și educativă, care se bazează pe legități metodice, psihologice și educative. De aceea Gherghina Novac [4, p. 67] evidențiază următoarele baze ale sistemului de jocuri didactice: metodică, psihologică și educativă.

Prin *baza metodică* se înțelege accentul pe logica programei de învățământ la disciplina dată și a planului instructiv-educativ.

Baza psihologică constă în selecția jocurilor, luând în considerație dezvoltarea psihică a copiilor, posibilitățile de vârstă și interesele lor.

Prin *baza educativă* vom înțelege, în primul rând, orientarea morală a conținutului jocurilor pentru a asigura o educație armonioasă a personalității, forma, relațiile reciproce ale copiilor în procesul de joc, cum ar fi priceperea de a se juca în comun, de a coordona interesele personale cu cele colective, de a se ajuta reciproc și de a se bucura de succesul colegilor, a contribui la obținerea altor calități morale ale personalității, onestitatea, sinceritatea.

Marea varietate a jocurilor didactice practicate în grădiniță a impus necesitatea clasificării lor. Există mai multe criterii de clasificare a jocurilor didactice.

După Gherghina Novac [4, p. 27], scopul educațional urmărit:

- a) jocuri de mișcare (jocuri motrice) – care urmăresc dezvoltarea calităților, priceperilor și deprinderilor motrice;
- b) jocuri ce vizează dezvoltarea psihică – acestea se pot clasifica în:
  - jocuri senzoriale ce vizează, în principal, dezvoltarea sensibilității.

Se pot organiza jocuri diferite pentru:

- dezvoltarea sensibilității auditive;
- dezvoltarea sensibilității tactile și kinestezice;
- dezvoltarea sensibilității vizuale;
- dezvoltarea sensibilității gustativ-olfactive.

Jocuri intelectuale care, la rândul lor, se pot diferenția în:

1. jocuri vizând precizarea, îmbogățirea cunoștințelor (jocuri cognitive);
2. jocuri de dezvoltare a capacității de comunicare orală sau scrisă;
3. jocuri de exersare a pronunției corecte;
4. jocuri de atenție și orientare spațială;
5. jocuri de dezvoltare a memoriei;
6. jocuri de dezvoltare a gândirii;
7. jocuri de dezvoltare a perspicacității;
8. jocuri pentru dezvoltarea imaginației și creativității;
9. jocuri pentru stimularea inhibiției voluntare și a capacității de autocontrol;
10. jocuri de expresie afectivă.

După sarcina didactică urmărită cu prioritate, jocurile didactice se împart în:

1. jocuri pentru fixarea și sistematizarea cunoștințelor;
2. jocuri de verificare și evaluare a cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor;
3. jocuri de transmitere și însușire de noi cunoștințe, care se folosesc numai în cazuri deosebite.

După conținut, jocurile didactice se pot grupa în:

1. jocuri didactice pentru cunoașterea mediului înconjurător;
2. jocuri didactice pentru educarea limbajului - ce pot fi jocuri fonetice, lexical-semantice, gramaticale;
3. jocuri didactice cu conținut matematic, jocuri logico-matematice;
4. jocuri pentru însușirea unor norme de comportament civilizate, formarea unor deprinderi și obișnuințe de conduită morală, de circulație rutieră, de cunoaștere a lumii din jur.

După prezența sau absența materialului didactic, deosebim:

- jocuri cu material didactic natural sau confecționat: jucării, jocuri de masă, imagini, diafilme, diapozitive, obiecte de uz casnic sau personal, mozaicuri, materiale din natură (conuri de brad, ghinde, castane, frunze, flori, scoici) ș.a.
- jocuri fără material didactic.

După locul pe care-l ocupă în activitate, jocurile didactice pot fi:

1. jocuri organizate ca activitate de sine stătătoare;
2. jocuri integrate în activitate, ca momente ale acesteia sau în completarea ei.

Jocurile didactice matematice constituie o formă de activitate plăcută, accesibilă, atractivă, ele trezesc interesul și curiozitatea, îndepărtează frica, nesiguranța, mobilizează copiii pentru o activitate rodnică, creativă. Prin joc, procesul de adaptare a metodelor și procedeele la particularitățile individuale ale copiilor în vederea atingerii scopului instructiv-educativ, se realizează mai ușor.

Dezvoltarea vorbirii copiilor constituie una dintre problemele de bază ale activității din grădiniță, învățământul preșcolar având ca obiective principale îmbogățirea vocabularului acestora, precum și însușirea corectă a structurii fonetice și gramaticale a limbii române. Utile, în acest sens, sunt jocurile:

- *De-a telefonul;*
- *Cuvântul interzis;*
- *Găsiți cuvântul cu sens opus;*
- *Lanțul literelor.*

Jocurile didactice matematice constituie o formă de activitate plăcută, accesibilă, atractivă, ele trezesc interesul și curiozitatea, îndepărtează frica, nesiguranța, mobilizează copiii pentru o activitate rodnică, creativă. Prin joc procesul de adaptare a metodelor și procedeele la particularitățile individuale ale copiilor în vederea atingerii scopului instructiv-educativ, se realizează mai ușor. Cele mai des folosite ca activitate integratoare sunt jocurile:

1. Determinați forma obiectelor;
2. Puneți semnele;
3. Adunați sau scădeți;
4. Rezolvă exercițiul meu etc.

Perioada preșcolară se caracterizează printr-o intensă dezvoltare a personalității, ceea ce imprimă noi caracteristici și dimensiuni sociabilității. Acestea își lasă amprenta nu numai asupra activității de învățare, dar și asupra celei de joc și asupra întregii activități ocupaționale a copilului.

Un preșcolar va fi apt pentru școlaritate atunci când va putea să-și exprime corect gândurile, intențiile și trăirile emoționale și, mai ales, va putea să verbalizeze adecvat, ceea ce vrea să comunice cu altul.

Deci, este capabil să stăpânească limbajul ca instrument de informare, de comunicare, de exprimare și de cunoaștere a spațiului înconjurător.

În concluzie, pot să menționez că prin intermediul activităților organizate în grădiniță, educatoarea urmărește să determine, în sens pozitiv, comportamentul copiilor, gândirea lor. Jocul, din punctul de vedere al copilului, nu se înfățișează ca o activitate, ci o plăcere, dar, din cel al educatoarei, este o preocupare instructiv-educativă de mare răspundere și cu mari valențe formative.

Copilul nu trebuie să acționeze într-o lume aleasă subiectiv și la întâmplare pentru că se pierde cel mai prețios mod de a influența, de a direcționa dezvoltarea sa pe plan psihic, moral și chiar fizic.

Prin acțiunea sa, jocul are următoarele rezultate: dezvoltarea spiritului de observație, interesul pentru cunoaștere, capacitățile de analiză, sinteză și calitățile atenției, îndemânarea, formarea capacității de percepere corectă și diferențiată a limbajului, articularea corectă a cuvintelor. Există o mare importanță a acestor două preocupări ale preșcolarilor, ambele trebuie utilizate și folosite împreună, deoarece numai așa se poate face continuitatea dezvoltării copilului și continuitatea procesului muncii educative.

Bibliografie:

1. AVRAM, S., MIHU, E. *Jocul didactic pentru preșcolari. Ghid metodic*. Focșani: Editura Terra, 2004. 24 p. ISBN 978-973-83-7013-5.
2. BACHE, H., MATEIAS, A., POPESCU, E., SERBAN, F. *Pedagogie preșcolară. Manual pentru școlile normale*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1994. 173 p. ISBN 978-9975-48-167-0.
3. DIMA, S. *Copilăria – fundament al personalității. Cunoaștere – Exploatare – Educare*. București: Editura Învățământul preșcolar, București, 1997. 303 p. ISBN 973-0-00470-6.
4. GHERGHINA, D., NOVAC, C., MITRACHE, A., ILIE, V. *Didactica activităților instructiv-educative pentru învățământul preprimar*. Craiova: Editura Didactica Nova, 2005. 170 p. ISBN 9737905156.
5. GRANACI, L. *Educația prin joc: teorie și practică*. Chișinău: Epigraf, 2010. 191 p. ISBN 978-9975-109-34-5.
6. Jocului didactic matematic – rolul lui în dezvoltarea intelectuală a preșcolarilor de 3-5 ani [online] [citată 10 martie 2020]. Disponibil: <https://www.didactic.ro/materiale-didactice/jocului-didactic-matematic-rolul-lui-in-dezvoltarea-intelectuala-a-prescolarilor>
7. Copilul preșcolar și jocul didactic [online] [citată 10 martie 2020]. Disponibil: <https://vdocuments.site/copilul-prescolar-si-jocul-didactic.html>

CZU 373.31

ASPECTE DE RECUPERARE A DIFICULTĂȚILOR DE ÎNVĂȚARE A MATEMATICII LA ELEVII DIN CICLUL PRIMAR

Aliona URECHE, studentă,
Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Conducător științific: **Maria PERETEATCU**, dr., conf. univ.

Abstract: *The article addresses a current topic for teachers working in primary education, namely, the difficulties of learning mathematics. The specialized literature is analyzed regarding the general learning difficulties and the specific learning difficulties of mathematics - dyscalculia. Subtypes of dyscalculia and some strategies for stimula-*

ting cognitive processes in primary school students with learning difficulties in mathematics are identified in order to recover from learning difficulties.

Keywords: *dyscalculia, difficulty, "incapacity", "inability", "disability", "disorder", "underdevelopment", "non-maturation", "handicap", learning difficulties, general learning difficulties, specific learning difficulties, the concept of learning difficulties of the mathematics.*

Tot mai mult se face simțită nevoia ca instituțiile de învățământ obișnuite să se implice prin lărgirea obiectivelor lor, astfel încât să poată cuprinde o mai mare diversitate de copii și să permită înglobarea în sistemul general a cât mai mulți copii cu cerințe educaționale speciale. În deplin acord cu legislația internațională privind egalizarea șanselor și a unei educații pentru toți, Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020, „Educația-2020” [3], se dorește a fi una coerentă, logică și modernă care să țintească spre: asigurarea unei participări totale și active în viața comunității, a copiilor deficienți, asistarea permanentă și continuă a acestora spre a-i conduce spre o viață independentă în acord cu propriile cerințe și aspirații, dar și capacitatea de realizare; tratarea cauzelor deficiențelor, prevenirea agravării lor și diminuarea consecințelor suportate de copii; evitarea oricăror forme de discriminare.

Dificultățile de învățare a matematicii sunt definite, în general, ca dificultăți semnificative în însușirea și dezvoltarea abilităților în domeniul larg al performanței matematice, cu numeroasele ei sectoare, aspecte și conjuncturi.

Tot similar definirii celorlalte dificultăți de învățare specifice, se impune imediat consecutiv delimitarea netă a acestor tulburări sau disfuncții în domeniul învățării matematicii de situațiile în care ele ar putea fi puse pe seama întârzierii mentale, deficiențelor senzoriale, deficiențelor neuropsihice, tulburărilor emoționale semnificative, tulburărilor comportamentale pregnante sau a unei instruirii și educații precare sau inadecvate. Criteriul de bază rămâne, și în acest caz, discrepanța severă dintre ceea ce ar trebui să realizeze copilul, conform aparenței (normale) și vârstei sale și ceea ce realizează el efectiv, în domeniul matematicii, ca sarcină școlară complexă.

Copiii care se confruntă cu dificultățile de învățare, dacă sunt ajutați, pot înregistra progrese, chiar dacă reduse, iar dacă sunt acceptați de către cadrul didactic și de clasa din care fac parte, ei se vor strădui mai mult pentru a face față cerințelor programei școlare și pentru a depăși aceste dificultăți. De aici reiese **problema de cercetare:** respectarea condițiilor psihopedagogice în elaborarea unui program experimental care va contribui la diminuarea dificultăților de învățare a matematicii în ciclul primar.

Referindu-se la un domeniu anume, la un sector special din activitatea școlară, dificultățile de învățare a matematicii sunt legitim considerate dificultăți de învățare specifice, chiar dacă termenul este puțin impropriu, dată fiind extensia și varietatea dizabilităților incluse în acest domeniu matematic, mai larg și mai profund decât instrumentalele „scris” și „citit”. Ceea ce poate diferenția însă cel mai mult dificultățile de învățare a matematicii este tocmai caracterul lor deosebit de eterogen, divers și variat, surprinzător și derutant. Din aceste motive, studierea și abordarea educativă a dificultăților de învățare a matematicii este încă departe de ceea ce se dorește în domeniu, fiind doar parțial operativă, normativizată, pentru că însăși etiologia rămâne sub semnul neprecizării și al supozițiilor aferente diverselor teorii explicative.

Din perspectiva terminologică, această vastă și diversă realitate a dificultăților de învățare a matematicii cunoaște o serie de denumiri, mai mult sau mai puțin echivalente, în afară de cel utilizat de noi (d.î.m.), cum ar fi: „tulburări matematice”, „probleme de învățarea matematicii”, „probleme specifice în studiul matematicii”, „tulburări aritmetice” etc.

Se utilizează, de asemenea, termenul „discalculie”, derivat nuanțator din inițialul „acalculie” (incapacitatea totală în însușirea matematicii, începând cu aritmetica, oricât de simplă). Acalculia este o tulburare amplă, profundă, severă, depășind cu mult sfera d.î.m., incluzând și asociind numeroase alte deficiențe grave, nefericit împletite. Denumită și „SINDROMUL GERTSMAN” (după numele celui care a descris-o primul), acalculia nu face obiectul preocupărilor noastre decât ca bază comparativ-terminologică. Discalculia, văzută ca o acalculie parțială, în ipostaze atenuate, mult diminuate, a intrat deja ca termen uzual în sfera d.î.m., fiind legată de o etiologie neprecizată. Keller și Sutton o definesc drept situația de manifestare frecventă și repetată de erori în înțelegerea numerelor, în numerație, în calculul numeric simplu, în soluționarea de probleme verbo-matematice simple [apud 4, p. 551].

Chiar în cazul copiilor normali în restul activităților școlare (de învățare), dar diagnosticați cu „discalculie”, se suspectează, fie subtile dezorientări stânga-dreapta în materie de „grafeme” cifrice, fie o anumită disgnosie cifrică, o disgrafie sau dislexie, de asemenea cifrică, mergându-se până la dezorientări în secvențializare, în urmarea unui algoritm știut dinainte. KOKS [apud 4, p. 556] clasifică discalculia ușoară în șase subtipuri:

- **discalculia verbală** – exprimată prin unele dificultăți în a denumi cantitățile matematice, numerele, termenii, simbolurile și relațiile matematice;
- **discalculia practognostică** – concretizată în unele dificultăți în a enumera, compara, manipula cantitățile matematice simbolice;
- **discalculia lexicală** – referitoare la dificultățile în citirea semnelor și simbolurilor matematice;
- **discalculia grafică** – vizând deficiențe în scrierea simbolurilor și semnelor matematice;
- **discalculia ideognostică** – constând în dificultăți în a face operații mentale și în a înțelege unele concepte matematice;
- **discalculia operațională** – comparând asupra unor dificultăți în execuția de operații matematice, de calcul numeric, de rezolvare de exerciții și probleme, deși teoretic sunt stăpâniți algoritmi procedurali. [apud 4, p. 553].

Indiferent de denumire ca atare, d.î.m. sunt o tristă și frecventă realitate în școli, țara noastră nefăcând excepție. Fenomenul se constată, de regulă, încă de la începutul școlarității (6-7 ani) și se amplifică, cu precădere, în clasele a II-a și a III-a până în clasa a IV-a, tinzând la o cronicizare și autosusținere în pragul ciclului gimnazial.

Învățarea matematicii este, mai mult decât în alte domenii, o activitate cât se poate **de obiectivă și formală**, necesitând o anumită detașare a celui care-o învață de propriile-i interese, intenții, dorințe imediate, conjuncturale care există din plin în orice copil. Se poate spune chiar că matematica este destul de neumană pentru a putea fi însușită fără probleme de indivizi umani și acest lucru pare a fi cu atât mai

valabil, cu cât „indivizii” în cauză au abia vârsta de 7-8 ani, în primele clase din școala primară. Desigur, nimeni nu le contestă matematicienilor înfocați, adulți și pasionați, sentimentele de satisfacție aproape „mistică” la „scufundarea” deplină în matematică pură, de care vorbeau încă anticii pitagoreici, dar pentru micuțul elev această perspectivă este mult prea îndepărtată. El trebuie să se decontextualizeze în raport cu împrejurările de viață intime, ca atare, și să recontextualizeze în conjuncturi „seci”, artificiale, convenționale, dar foarte logice și riguroase ale secvenței matematice respective (ale exercițiului sau problemei de rezolvat) [5, p. 26].

Predarea matematicii la clasele primare trebuie realizată din perspectiva întregii structuri a materiei, dezvoltând acele categorii de gândire matematică utile copiilor în viitor, în diferite situații. Scopul predării noțiunilor matematice nu trebuie subordonat exclusiv învățării pe de rost a unor reguli preformulate de către cadrul didactic.

Strategia didactică este puternic influențată de factori precum: experiența de învățare a elevilor, vârsta, nivelul de învățare la matematică. Dacă facem referire la metodele utilizate în procesul de predare - învățare, atunci este recomandabil să se folosească metode active, focalizate pe elev, specifice învățării prin acțiune, astfel încât obiectivele propuse să poată fi realizate. Profesorul este cel care își propune abordarea învățării, ținând seama de particularitățile clasei, și va opta pentru algoritimizare, învățarea problematizată, conversația euristică etc. [7, p. 43].

În experimentul de constatare realizat pe un eșantion de 37 de elevi din clasa a II-a am ajuns la următoarele **concluzii**:

- ✓ La elevii mici am înregistrat la majoritatea un grad redus de dezvoltare a competențelor matematice.
- ✓ La copiii clasei a II-a am înregistrat la majoritatea un grad redus de dezvoltare a gândirii.
- ✓ La copii predomină gradul scăzut și mediu de dezvoltare a comparării, abstractizării și generalizării.
- ✓ A treia parte din copii au dificultăți de învățare a matematicii care se manifestă prin:
  - prezența unor performanțe scăzute la matematică;
  - dificultăți în a denumi cantitățile matematice, numerele, termenii specifici, simbolurile și relațiile matematice;
  - dificultăți de a enumera, compara, manipula cantitățile matematice simbolice;
  - dificultăți de citire a simbolurilor matematice, copilul nu este capabil să citească cifre izolate sau simboluri operaționale simple (+, -, x), incapacitatea de a citi numere formate din mai multe cifre;
  - dificultăți manifestate în scrierea simbolurilor matematice, dificultăți în a scrie numere dictate, în a scrie cuvintele specifice numeralelor sau chiar să transcrie aceste cuvinte.

Rezultatele evaluării inițiale, analiza și interpretarea lor, converg spre concluzia că elevii cu dificultăți de învățare a matematicii din ciclul primar prezintă deficiente în special în Domeniul Atenție, Domeniul Limbaj, Domeniul Gândire, Memorie și Învățare, rezultate care corelează cu cele din studiile de specialitate realizate de mai mulți autori [9], [10].

Rezultatele evaluării inițiale prezentate anterior, analiza și interpretarea lor, confirmă așadar ipoteza specifică a cercetării conform căreia elevii de clasa a II-a cu dificultăți de învățare a matematicii obțin la testele vizând abilitățile matematice rezultate slabe, iar rezultatele lor la testele care evaluează procesarea fonologică și înțelegerea instrucțiunilor, procesarea atenției și funcțiile executive, incluzând memoria de lucru și gândirea sunt, în general, sub nivelul așteptat.

În scopul recuperării dificultăților de învățare a matematicii am implementat mai multe strategii de stimulare a proceselor cognitive la elevii din învățământul primar cu dificultăți de învățare a matematicii.

Jocul didactic s-a utilizat în diferite forme pentru a stimula copiii să rezolve sarcinile didactice într-o formă cât mai atractivă, știut fiind faptul că învățarea care implică jocul devine mai plăcută și reconfortantă. Jocurile devin metode de instruire în cazul când ele sunt organizate și se succed conform logicii cunoașterii și învățării. Fiecare joc didactic utilizat trebuie să aibă un scop educativ, să includă o componentă instructivă, să îmbine armonios elementele instructive cu cele distractive, să valorifice cunoștințele și deprinderile deja achiziționate, spontaneitatea, inventivitatea, inițiativa, răbdarea, să includă elemente de așteptare, de surpriză, de competiție, de comunicare între parteneri de joc, astfel încât să determine apariția unor stări emoționale complexe care intensifică procesele de reflectare directă și nemijlocită a realității.

Pe parcursul experimentului formativ, jocul didactic, jocul logic, exercițiile cu material didactic s-au utilizat atât ca mijloc de predare, asimilare, mijloc de consolidare, de sistematizare și recapitulare a cunoștințelor, cât și pentru dezvoltarea atenției, memoriei și a gândirii.

Jocurile selectate din literatura de specialitate au fost modificate, adaptate în funcție de obiectivele urmărite. [1], [2], [6], [8].

Vom exemplifica:

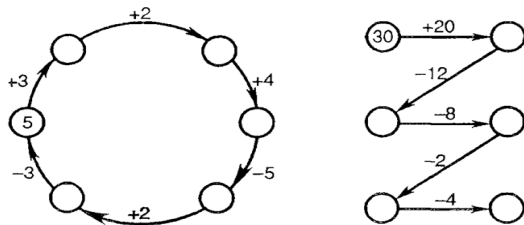
Jocul didactic „Încotro?”

Scopul jocului:

- formarea deprinderilor de calcul rapid;
- formarea unei gândiri flexibile și rapide.

Materiale: fișe de muncă independentă.

Regula jocului: urmărind săgeata, elevii vor face calculele corespunzătoare, iar rezultatul îl vor trece în cercuri.

Jocul didactic „Descurcă problemele!”

Elevii au ca sarcină, de această dată, să unească ceea ce se potrivește, datele cu cerințele și rezolvarea fiecărei probleme încurcate. Jocul se desfășoară în mod

individual pe fișe. Este declarat câștigător elevul care rezolvă cel mai repede sarcina. Acesta primește calificativul „Foarte bine”.

Unchiul lui Andrei are 15 oi albe, iar oi negre cu 7 mai puține	Câte oi i-au rămas bunicului?	$32 - 13 = 19$
Pe o pășune se află o turmă de 32 de oi. 13 oi sunt negre, iar restul sunt albe.	Câte oi negre are unchiul lui Andrei?	$50 - 4 = 46$
Bunicul avea 50 de oi. El a vândut 4 oi.	Câte oi albe erau pe pășune?	$15 - 7 = 8$

Pentru a nu pune elevii în dificultate se aleg probleme asemănătoare ca și conținut și care să se rezolve folosind aceeași operație.

Jocul didactic „Ce e de prisos?”

Scopul: Dezvoltarea capacității de a generaliza, desemnarea semnelor caracteristice

Desfășurare: Sunt selectate o serie de imagini (des. 1) astfel, ca trei obiecte reprezentate să facă parte dintr-o anumită grupă, având aceleași particularități caracteristice, a patra imagine fiind de prisos.

Copilul trebuie să numească particularitățile esențiale ale grupei integratoare.

Desenul 1

Jocul didactic „Găsește 10 deosebiri dintre primul și al doilea desen!”

Contribuția jocului didactic pentru stimularea și dezvoltarea capacităților cognitive ale copilului, educarea trăsăturilor de personalitate și realizarea obiectivelor de cunoaștere ale procesului de predare-învățare este evidentă: prin jocul didactic și jocul logic, elevul își angajează întregul potențial psihic, își ascute observația, își cul-

tivă inițiativa, inventivitatea, flexibilitatea gândirii, își dezvoltă spiritul de cooperare, de echipă.

Concluzii. Pe parcursul desfășurării acestor jocuri și exerciții de joc, copiii au trecut de la gândirea intuitiv-acțională la gândirea intuitiv-plastică și la cea verbal-logică.

Conținutul gândirii intuitiv-plactice nu s-a limitat doar la imagini concrete, ci a progresat până la gândirea intuitiv-schematică. Pun intermediul ei copilul reflectă deja nu fenomene separate, ci legături și relații mai importante, unele caracteristici ale lor. Faptul acesta demonstrează stabilirea unei gândiri intuitiv-schematice. Este important ca copiii să aibă formată această gândire, deoarece ei vor avea posibilitatea să asimileze cunoștințe generalizatoare cu dificultăți minime, vor cunoaște nu numai legăturile exterioare, ci și cele interne ale diverselor fenomene.

Pe parcursul clasei a II-a la copii s-a dezvoltat intensiv gândirea verbal-logică care ține de utilizarea și transferul noțiunilor. Ea însă nu a fost dominantă la toți copiii din clasă.

Există o interdependență între toate formele de gândire. Astfel, pentru soluționarea unor obiective, judecățile verbale se sprijină pe anumite imagini, iar rezolvarea celei mai simple și concrete sarcini necesită și unele generalizări verbale.

Ținând seama de caracteristica expusă mai sus, concluzionăm că toate procesele cognitive de care dispune orice personalitate trebuie dezvoltate prin diverse modalități.

Însărcinările pentru lucrul diferențiat au fost de un grad mai mic de dificultate. Am observat că majoritatea copiilor s-au descurcat cu însărcinările propuse. Stimularea permanentă a elevilor contribuie la menținerea motivației. Strategiile didactice adaptate în corespundere cu facultățile intelectuale ale elevilor contribuie la formarea încrederii în sine. Jocurile utilizate permanent la ore măresc capacitatea de a capta și a menține atenția pe o perioadă mai îndelungată. Planificarea predării în doze mici pentru copiii cu dificultăți de învățare a matematicii, dozarea rațională a efortului depus de elev, evitarea suprasolicitării capacităților intelectuale au contribuit la stimularea participării efective a elevilor la însușirea cunoștințelor și formarea competențelor. Un impact pozitiv asupra elevilor cu dificultăți de învățare a matematicii au avut-o și organizarea și dirijarea procesului de cooperare și de ajutor reciproc între elevi. Ceea ce se face în timpul orelor copiii le acceptă ca obligatorii, însă lucrul în afara orelor de curs îi atrage mai mult, îi face mai activi, mai receptivi la nou, la însărcinările organizate sub diferite metode, joc, victorină, concurs.

Organizarea diferitor jocuri face, în primul rând, să apară necesitatea obiectivă de aplicare în practică a numărării și măsurării și, în al doilea rând, conținutul jocului și acțiunile practice îl fac pe copil să manifeste inițiativă și independență.

Lucrul suplimentar organizat în centrul de resurse trebuie planificat și desfășurat astfel încât elevii să se simtă confortabil și să fie motivați în așa fel încât să-și dorească foarte mult să activeze independent.

Bibliografie:

1. APOSTOL-CIUBARĂ, G., PLĂNGĂU, V., MUSTEAȚĂ, S. *Jocuri didactice matematice. Exerciții și probleme pentru clasa I*. Chișinău: Lumina, 1996. 62 p. ISBN 5-372-01636-1.

2. BISTRICEANU, E., STĂNIȘILĂ, O. *Matematica și realitatea*. București: Matrix-Rom, 1996. 178 p. ISBN 973-9254-19-5.
3. Hotărîre Nr. 944 din 14.11.2014 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020” [online] [citat 03.04.2020]. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/1_strategia_educatia-2020_3.pdf
4. KELLER, C. E., SUTTON, J. P. Specific Mathematics Disorders. In: *Neuropsychological Foundations of Learning Disabilities*. 1991. pp. 549-571.
5. MĂRCUȚ, D., ARON I. *Legătura matematicii cu viața clasele I-IV*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1973.
6. MUȘU, I. (coord.). *Ghid de predare-învățare pentru copiii cu cerințe educative speciale*. București: Ed. MarLink, 2000, 149 p. ISBN 973-99601-8-9 376.
7. PĂCURARI, O., TARCA, A., SARIVAN, L. *Strategii didactice inovative*. București: Sigma, 2003. 96 p. ISBN 973-649-127-7.
8. RADU, I. D. *Ghid pentru cadrele didactice de sprijin/ itinerante, pentru cei care se ocupă de integrarea copiilor cu cerințe educative speciale în școala de masă*, Brașov: CCD, 2005. ISBN 978-606-8071-43-5.
9. UNGUREANU, D. *Copiii cu dificultăți de învățare*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1998. 292 p. ISBN 973-30-5755-X.
10. VRĂSMĂȘ, E. *Dificultăți de învățare în școală*. București: V&I INTEGRAL, 2007. 192 p. ISBN 978-973-9341-98-1.

CZU 37.01:316.6

ASIGURAREA UNUI CLIMAT PSIHOLOGIC FAVORABIL ÎN MEDIUL EDUCAȚIONAL

Diana DRAGUȚA, masterandă,

Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”, Chișinău

Conducător științific: **Lucia CEPRAGA**, dr., conf. univ.

Résumé: *L'environnement éducatif a un impact direct sur la personne dans sa complexité physique, sociale et culturelle, car l'école est l'environnement où l'élève passe la plupart de sa journée. De plus, le climat psychologique au niveau de la classe laisse sa marque à la fois sur l'état émotionnel de l'individu et sur l'état émotionnel de l'ensemble du groupe d'élèves. Dans un climat psychologique favorable, les élèves ressentent le besoin de rencontrer d'autres enfants, en commençant par leur camarade de classe ou celui de leur rue et en continuant avec les autres collègues, selon leurs intérêts. Garantir un environnement psychologique convivial, à l'aide d'une méthodologie moderne, influencera le niveau d'estime de soi, d'identité de soi, le désir de coopérer, le niveau des aspirations, etc. Cependant, la manière dont l'étudiant se manifeste dépend du niveau de sécurité au sein de l'équipe, qui, en fait, aide les membres à s'intégrer dans la société.*

Mots-clés: *climat éducatif, efficacité et efficacie de l'apprentissage, les relations interpersonnelles, climat émotionnel, climat psychologique favorable, groupe scolaire, l'environnement éducatif.*

**Motto: Copiii învață bine
atunci când se simt conectați, apreciați și în siguranță.**
(L. Cozolino)

Asigurarea unei înalte calități și eficiențe a procesului educațional este în corelare cu asigurarea unui mediu adecvat de realizare a procesului educațional.

Mediul acționează asupra persoanei în complexitatea lui fizică, socială și culturală. În raport cu factorul dominant se poate vorbi despre mediul fizic, mediul social, mediul cultural, mediul școlar etc. Școala în sec. al XXI-lea este recunoscută ca „un vehicul al progresului umanității”, nu e numai un drept al copilului, dar este laboratorul ce formează și promovează democrația, justiția, grija pentru ecosistem, contribuie la dezvoltarea științifică, socială și economică, asigură temelia culturală fără de care nu poate înainta nici o direcție.

Cunoscuta lucrare „Le Grand Larousse” explică mediul drept „ansamblul elementelor naturale și artificiale care condiționează viața umană”[5, p. 13]. În schimb, Dicționarul Webster preferă o definiție generală a mediului: „circumstanțele, obiectele ori condițiile care înconjoară persoana”, urmată de precizarea „ansamblul factorilor fizici, chimici și biotici (precum climatul, solul și ființele) care acționează asupra unui organism ori unei comunități ecologice și determină, în definiție, forma și supraviețuirea lor”. Aceeași sursă adaugă: mediul este și „ansamblul condițiilor sociale și culturale care influențează viața unui individ ori a unei comunități” [idem, ibidem].

Școala este mediul unde elevul se află cea mai mare parte a zilei. Școala asigură formarea competențelor cu caracter de integrare în societate. Și tot școala este cea care are misiunea nobilă de a transmite cunoștințe, capacități, deprinderi și atitudini și de a forma competențe, pe care elevii le dobândesc „*prin învățare și mobilizare în contexte specifice de realizare, adaptate vârstei elevului și nivelului cognitiv al acestuia, în vederea soluționării unor probleme cu care acesta se poate confrunta în viața reală.*” [9] Lucru realizabil doar cu ajutorul unei metodologii moderne de instruire, prin crearea și menținerea în colectivul de elevi a unui mediu psihologic favorabil. Cercetările din psihologia socială au demonstrat „*importanța uriașă a climatului afectiv din grupul școlar pentru participarea elevilor în școală, precum și eficiența interacțiunii dintre elevi pentru procesul de învățare.*” [2]

Relațiile sunt cele care influențează nivelul stimei de sine, identitatea de sine, dorința de a coopera, nivelul aspirațiilor etc. Modalitatea în care elevul se manifestă depinde de nivelul securității în cadrul colectivului. Colectivul de elevi este mediul care ajută membrilor să se integreze în societate. Cercetătorii în domeniu, A. Neculău și M. Zlate, afirmă că procesele afective sunt condiția de bază a performanțelor școlare înalte și nu nivelul inteligenței. Altfel spus, nu doar starea emoțională a individului, ci și starea emoțională a întregului colectiv de elevi.

Climatul, afirmă Savca L., reprezintă totalitatea condițiilor psihologice ce predomină într-un grup. Dacă climatul din colectiv este pozitiv, viața psihică și performanțele școlare ale fiecărei persoane în parte, dar și ale colectivului în întregime, sunt în permanentă ascensiune. În opinia L. Savca, climatul psihologic favorabil contribuie la:

- „ridicarea nivelului de inteligență a membrilor colectivului;
- dezvoltarea trăsăturilor pozitive de caracter ca: bunătatea, generozitatea, ajutorul reciproc, colectivismul etc.;
- dezvoltarea creativității;

- crearea condițiilor de apariție, dezvoltare și implementare a ideilor”. [apud 9]

Preocupare constantă a studiului sociologiei clasei de elevi, analiza climatului educațional, la nivelul preocupărilor noastre, constituie o permanență și o necesitate, argumentul fiind, în special, efectele negative ale unui management defectuos al clasei, răsrănite asupra climatului educațional. Psihologic, climatul este un ansamblu de caracteristici de ordin mental și emoțional, ce disting o clasă de elevi de o alta, exprimându-se în interacțiunile reciproce ale membrilor clasei respective. La nivelul clasei de elevi, climatul reprezintă realitatea intuitivă, o pecete specifică a grupului școlar respectiv.

Elementele care caracterizează climatul educațional al clasei sunt:

- caracteristicile relațiilor sociale din clasă;
- comportamentele elevilor în diferite situații școlare și extrașcolare;
- tipul de autoritate exercitat;
- gradul de (ne)încredere între cadrul didactic și elevi.

La capitoul dimensiuni ale climatului școlar distingem:

Anumite comportamente pozitive ale unui elev, imitate involuntar (de exemplu, să răspundă cu zâmbet la un zâmbet în procesul comunicării, colaborării) sau preluate în mod conștient de alții (de exemplu, a nu alerga pe coridoarele școlii, dar a merge la pas; a vorbi calm chiar și în situațiile când ceva displace etc.), vor conduce la schimbări benefice în climatul clasei, acționând favorabil asupra randamentului și eficienței activității.

Elevul nu este doar receptorul pasiv al influențelor grupului, ci și creatorul unor noi situații, cel care le stăpânește, le controlează sau le dirijează.

În perioada școlarității puținele motive ale învățării sunt aproape în exclusivitate de ordin exterior, acționând ca solicitări externe asupra elevului. Aceste cerințe externe, care treptat se transformă în motive interne ale învățării, sunt exprimate de cadrele didactice și de părinți. De aceea, se impune folosirea unor stimulente care izvorăsc din însuși actul învățării, determinându-i pe elevi să resimtă satisfacția și plăcerea activității desfășurate și să conștientizeze treptat valoarea și semnificația procesului de învățare.

Prin urmare, la baza unui climat moral și psihologic favorabil pozitiv putem identifica motivele semnificative din punct de vedere social pentru a lucra. Combinația optimă a acestor motive va fi dacă sunt implicate trei componente: *interesul material* pentru munca particulară, care, de regulă, elevii le asociază cu notele, *interesul direct* pentru procesul de muncă (elevilor trebuie să le fie interesant) și o *discuție publică* a rezultatelor procesului de muncă (transdisciplinaritatea, recunoașterea comunității).

Un semn sigur al unui climat moral și psihologic favorabil este participarea activă a tuturor elevilor din clasă sau, și mai larg, a întregului colectiv, la management, adică la buna guvernare a clasei prin respectarea dreptului la opinie, la a lua o decizie proprie, la dreptul de a analiza și gândi critic. Menționăm că, în unele cazuri, această bună guvernare, management educațional eficient poate lua forma autogovernării.

Un alt semn al unui climat moral și psihologic pozitiv este productivitatea ridicată a lucrului în echipă, promovabilitatea.

Carmen Cătălina Ioan evidențiază mediul „sub cele două laturi ale sale, fizică și socială”. Componenta fizică a mediului este constituită din ansamblul elementelor fizice care acționează direct sau indirect asupra omului, influențându-l mai mult sau mai puțin vizibil. Factorii fizici (temperatura, factorii chimici, factorii acustici, relieful, umiditatea, vibrațiile etc.) exercită o influență fizică evidentă, cu răsfrângere asupra activității fiziologice a organismului, având consecințe directe asupra eficienței. [4, p. 6] Sorin Cristea operează cu noțiunea de mediu pedagogic, noțiune generală, ce „reprezintă ansamblul factorilor naturali și sociali, materiali și spirituali, angajați în activitatea de formare-dezvoltare a personalității umane conform unor obiective stabilite în mod explicit și/sau implicit la nivelul comunității educative naționale, teritoriale, locale” [apud 8]. Mediul este un factor modelator care permite relevarea, stimularea și chiar amplificarea dispozițiilor genetice prin acțiuni instituționalizate. M. Ștefan dezvoltă noțiunea de mediu educativ ce reprezintă ambianța în care copilul trăiește direct experiența de viață socială prin situațiile educative pe care le parcurg [apud 4, p. 4]. E. Păun prezintă mediul școlar drept ambianță intelectuală și morală care domnește într-un grup, ansamblu percepțiilor colective și stările emoționale existente în cadrul organizației [idem, ibidem]. Din perspectivă psihologică, mediul este un factor al dezvoltării, alături de ereditate și educație. În opinia lui Seamon și Kenrick, dezvoltarea pune în evidență factorii biologici și sociali care determină aceste schimbări [4, p. 9].

Conceptul de mediu, după Cristian Stan, înglobează ansamblul condițiilor și factorilor ce caracterizează și definesc spațiul existenței individului [apud 5]. Autorul distinge influențele de mediu, în funcție de caracterul direct sau indirect, și anume: condițiile de mediu – trăsături generale, globale ale spațiului de existență, care exercită o influență mediată, indirectă; factorii de mediu – ansamblul influențelor fizice și socio-culturale directe (a se vedea figura de mai jos).

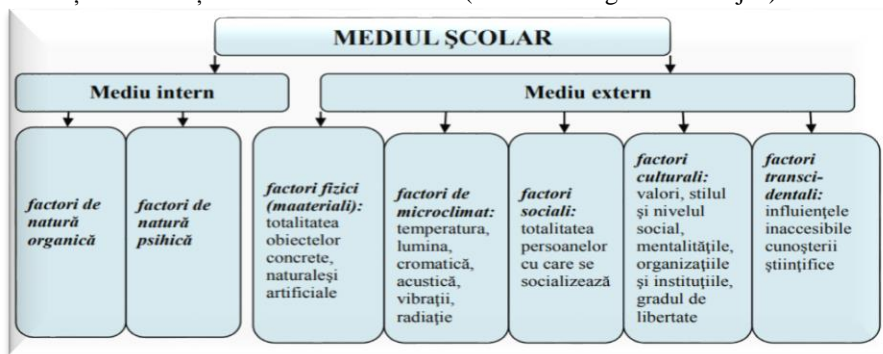
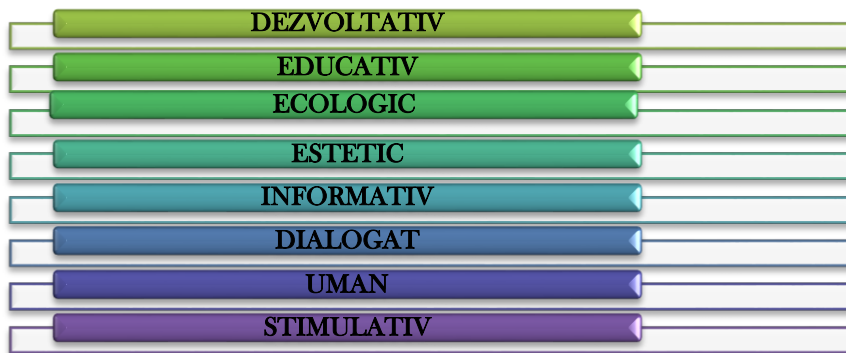

Figura 1. Mediul școlar

Școala reprezintă o unitate medială, deoarece este definită atât prin delimitarea spațială cât și prin specificul activității desfășurate în spațiul respectiv. Dacă ne referim la clădire și clasa concretă în care elevul se află, delimităm noțiunile de spațiu școlar și ambianță școlară. Generalizând abordările mediului educațional școlar, conchidem: *mediul educațional școlar înglobează totalitatea factorilor, condițiilor care determină realizarea procesului educațional și influențează formarea/dezvoltarea personalității elevului.*

Printre factorii ce stau la baza dezvoltării mediului de învățare amintim: instructiv, dezvoltativ, educativ, informativ, ecologic, estetic, dialogat, uman.

Figura 2. Factorii de realizare a procesului educațional

Rolurile managerului-profesor în crearea climatului este de animator și inovator. Rolul de animator se concretizează în valorizarea capacităților, a creativității individuale și colective, a disponibilităților afective ale elevilor și profesorilor, în activarea, facilitarea și impulsivarea activității didactice, în crearea unei atmosfere de angajare socioafective prin gândire clară și suplă, orientate spre finalități educaționale precise. [8, p. 4]

Elevii lucrează împreună în timpul rezolvării sarcinilor, schimbă între ei impresii și opinii, dau dovadă de anumite trăsături de caracter. Orice tip de raport interindividual are, în cele din urmă, un puternic efect educativ.

Gilbert Leroy apreciază că mediul în care se dezvoltă copilul influențează evoluția acestuia, iar comportamentul său depinde în mare măsură de natura relațiilor cu partenerii [apud 10]. Rezultă din cele prezentate mai sus că în exercitarea profesiei didactice este necesar să cunoști și să orientezi relațiile dintre elevi în scopul asigurării candidaților pentru desfășurarea procesului de învățare eficient.

În articolul „Climatul organizațional al școlii”, publicat pe site-ul www.eduform.sns.ro/, prin climat organizațional se înțelege „o stare psihosocială, exprimată cultural într-un context intern și extern și este generată de un ansamblu de variabile obiective și subiective intersectate într-un câmp psihosocial sau context situațional (extern și intern) care străbate activitatea didactică realizată în cadrul școlii” [11]. Conceptul de climat, în decursul timpului, a fost asociat în literatura de

specialitate cu termenii: atmosferă, tonus, etos, personalitate, chiar și cultură, confirmându-se ambiguitatea percepției termenului relevant și în sinteza de mai jos.

Abordări selective: climat

- Personalitatea colectivă a școlii (M.S. Norton, 1984) [apud 4, p. 29];
- Stare de spirit [apud 4, ibidem];
- Se manifestă prin caracteristicile relațiilor psihosociale din școală, prin tipul de autoritate, gradul de motivare și de mobilizare a resurselor umane, stările de satisfacție sau insatisfacție, gradul de coeziune din comunitatea școlară. [apud 4, p. 117]
- Etos școlar – atașamentul participanților față de organizația școlară din care fac parte; percepții subiective; o variabilă organizațională care descrie gradul de coeziune între participanții la viața școlară și care influențează nivelul motivației, dar și al satisfacției acestora și, implicit, performanțele obținute de ei. [apud 4, pp. 72-73];
- Un set de caracteristici interne, care diferențiază o școală de alta și influențează comportamentul fiecărui membru al acesteia; produsul final al grupurilor școlare care muncesc pentru a menține echilibrul organizației. [apud 4, p. 225];
- Fenomen spiritual, generat de totalitatea interrelațiilor din sfera unui colectiv de oameni, cu conținut și determinări, concomitent sociale și psihologice și are un caracter de relativă stabilitate [apud 4, pp. 12-13].

Toate aceste definiții reflectă complexitatea de abordare a termenului „climat școlar” în care se regăsesc: factorii socioculturali; relațiile interumane în cadrul instituției școlare (profesor – elev; elev – elev; profesor – părinte; profesor – echipa managerială; elev/ părinte – echipa managerială); calitatea comunicării; caracteristicile stilului managerial; structura și mărimea instituției școlare; condiții de muncă și influențe ale mediului extern.

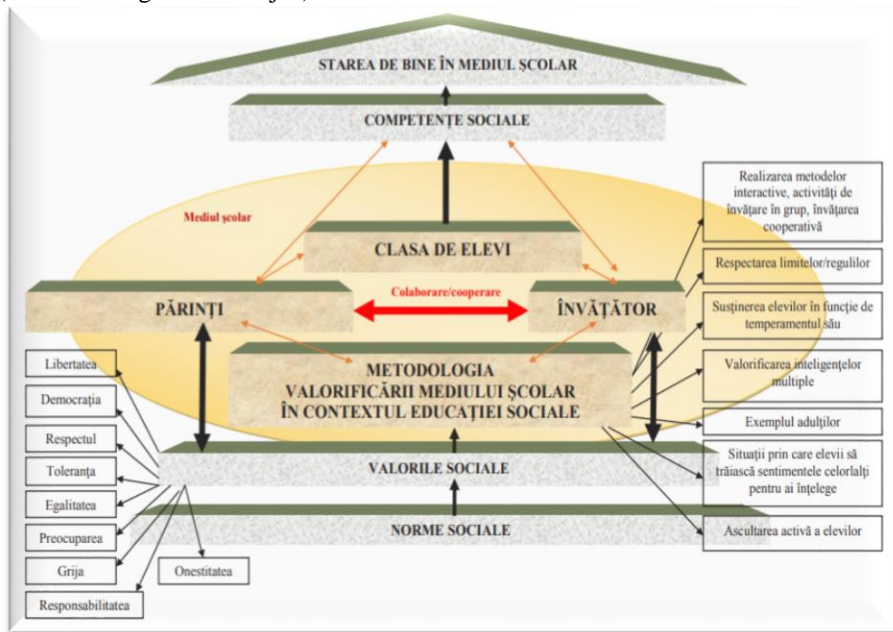
În lucrarea *Mediul educațional școlar în contextul implementării curriculumului*, autoarele aduc în discuție opinia cercetătorului S. Cristea, care în studiile sale asupra climatului școlar a scos în evidență o serie de factori generatori ai climatului psihorelațional care influențează și performanța școlară.

Tabelul 1. Categoriile de factori generatori ai climatului psihosocial

FACTORI	CARACTERISTICI
Factori socioafectivi	Relații de simpatie, antipatie sau indiferență dintre membrii grupului. Existența unor microgrupuri în clasa de elevi, acceptarea, neacceptarea profesorului;
Factori motivațional-atitudinali	Atitudini interpersonale, față de colegi, grup și activitatea comună, preocupările și trebuințele membrilor; satisfacția, insatisfacția rezultă din învățarea în comun;
Factorii cognitiv-axiologici	Comunicarea interpersonală, cunoașterea interpersonală, convergența și compatibilitatea opiniilor concepțiilor și convingerilor, modul de funcționare a normelor de grup;
Factori instrumental-executivi	Relațiile funcționale dintre elevi, gradul de coparticipare la realizarea unor sarcini școlare, stilul de conducere al profesorului, condițiile obiective în care se desfășoară activitatea de clasă;
Factori de structură	Vârsta subiecților, numărul subiecților din clasă, gradul de omogenitate a pregătirii lor generale, raportul dintre băieți și fete,

	mediul socio-profesional de proveniență;
Factori proiectivi și anticipativi	Perspectiva grupului, stări de așteptare, de incertitudine, anticiparea rezultatelor ce pot fi obținute într-un context problematic.

Cercetătoarele Iulianna Iuzu, Nina Petrovski, în „Modelul pedagogic al mediului școlar ca factor al educației sociale” evidențiază factorii a căror influență vor determina formarea personalității sociale, înzestrate cu anumite competențe sociale (a se vedea figura de mai jos).

Figura 3. Formarea personalității sociale

Sursa: [6, p. 13]

Între elevii unei clase se creează următoarele tipuri de relații interpersonale:

- **Relații de cunoaștere reciprocă** – elevii simt nevoia să cunoască alți copii; încep cu colegul de bancă sau cu cel de pe strada lui și continuă cu ceilalți colegi, în funcție de interese. Cei care nu simt o asemenea necesitate sunt retrași, comunică greu și cu profesorul. De asemenea, mulți elevi simt nevoia de a transmite celorlalți și informații despre ei. Asemenea nevoi trebuie încurajate de profesor pentru că va comunica mai ușor și mai deschis cu clasa.
- **Relații de intercomunicare** – mulți copii simt nevoia să comunice cu cei din jur. Pentru aceasta trebuie învățați ceea ce să comunice, în primul rând, și apoi încurajați să comunice altora ceea ce știu și să ceară informații care-i interesează.
- **Relații socio-afective** – între elevi se formează relații de simpatie, de antipatie, de apropiere, de respingere etc. Aceste tipuri de relații formează la elevi emoții și sentimente. Unii pot veni din mediul familial cu anumite emoții și senti-

mente care-i împing către respingerea celor din jur. Cu mai multe situații de acest fel nu mai putem vorbi de coeziunea clasei.

- *Relații de influențare* – sunt relații de interacțiune care se dezvoltă în clasă și imprimă elevilor o serie de valori și norme care-i influențează în procesul de formare. Aceste influențe sunt, de cele mai multe ori, fără voia indivizilor, dar îi pot schimba în bine sau în rău.

Toate aceste tipuri de relații, de interacțiuni, ne duc cu gândul la acea stare de bine despre care Shonkoff spune într-un interviu: „Copiii se nasc conectați la învățare și... este necesar să asigurăm un mediu optim în care fiecare copil să poată să se dezvolte cât mai mult. O mare parte din această dezvoltare se bazează pe experiențe personale și pe mediul în care trăiesc copiii. Calitatea relațiilor pe care le au copiii cu oamenii importanți din viața lor și interacțiunile legate de aceste relații, precum și sentimentele legate de aceste relații, influențează, de fapt, arhitectura emergentă a creierului” [6, p. 12]

Bibliografie:

1. CHISTRUGA-SÎNCHEVICI, Inga. *Analiza influenței mediului școlar și familial asupra atingerii performanțelor școlare de către elevi* [online]. Chișinău, 2017 [citată 15.03.2020]. Disponibil: <https://www.soros.md/files/Studiu%20Chistruga-Sinchevici%20Inga%202017-09-29.pdf>
2. COSMOVICI, A., IACOB, L. *Inteligența emoțională a dirigintei și climatul psihologic în colectivul de elevi* [online] [citată 15.03.2020]. Disponibil: <http://carte.psihologie.md/inteligența-emotională-a-dirigintei-si-climatul-psihologic-in-colectivul-de-elevi/>
3. DUȚU, Mircea. *Dreptul-mediului*. București 2012 [online], [citată 15.03.2020] <https://www.google.com/search?q=3.+DU%20C8%9AU%2C+Mircea.+Dreptul+mediului.+Bucure%20C8%99ti&oq=3.%09DU%20C8%9AU%2C+Mircea.+Dreptul+mediului.+Bucure%20C8%99ti&aqs=chrome..69i57.2383j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>
4. FRANȚUZAN, Ludmila, NASTAS, Svetana, HÎNCU, Ionela. *Mediul educațional școlar în contextul implementării curriculumului* [online]. Chișinău, 2020. [citată 15.03.2020]. Disponibil: http://ise.md/uploads/files/1585343991_mediul_educational_scolar_in_contextul_implementarii_curriculumului.pdf
5. HÎNCU, Ionela. *Valorificarea tehnologiilor informaționale și comunicaționale în formarea competențelor muzicale la elevii preadolescenți* [online]. Chișinău. 2019 [citată 15.03.2020]. Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2019/55444/ionela_hincu_thesis.pdf
6. IUZU, Iulianna, PETROVSCHI, Nina. *Modelul pedagogic al mediului școlar ca factor al educației sociale* [online] https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Modelul%20pedagogic%20al%20mediului%20scolar%20ca%20factor%20al%20educatiei%20sociale.pdf
7. NASTAS, Svetlana. *Mediul școlar: abordări conceptuale* [online] [online] [citată 15.03.2020]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/314-317_4.pdf
8. NICORICI, Aurora. *Clasa de elevi ca microgrup social. Climatul clasei de elevi* [online] [citată 15.03.2020]. Disponibil: https://www.academia.edu/32910559/Clasa_de_elevi_ca_microgrup_social._Climatul_clasei_de_elevi

9. GOLOVEI, Lilia. *Inteligența emoțională a dirigintelui și climatul psihologic în colectivul de elevi* [online] [citată 15.03.2020]. Disponibil: <http://carte.psihologie.md/inteligența-emoțională-a-dirigintelui-si-climatul-psihologic-in-colectivul-de-elevi/>
10. STANCOV, Cristina. *Inserții conceptuale de management al clasei de elevi*. [online] [citată 15.03.2020]. Disponibil: <file:///C:/Users/User/Downloads/UP-2019-3-pp57-61.pdf>
11. *Climatul organizațional al școlii* [online] [citată 15.03.2020]. Disponibil: <https://www.eduform.snsr.ro/baza-de-date-online-cu-resurse-pentru-dezvoltarea-unui-management-institutional-antreprenorial-de-calitate-in-scoli-defavorizate/climatul-organizational-al-scolii>

CZU 373.2:159.942

DEZVOLTAREA STĂRII DE BINE A PREȘCOLARILOR PRIN DRAMATIZĂRI

Iana PÎNZARI, studentă,
Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți,
Conducător științific: **Angela BEJAN**, asistent universitar

Abstract: *This article analyzes the concept of well-being. The main determinants of individual and sociocultural psychological well-being are listed. The criteria for determining the well-being of children correlated with the standards of their learning and development that can be developed by implementing the proposed Program and Pedagogical Model are established.*

Keywords: *well-being, wellness, social competence, emotional competence, dramatizations.*

Ce este starea de bine? În ultima perioadă, conceptul de sănătate a evoluat: astăzi este pe larg recunoscut faptul că o stare de bine nu poate fi atinsă doar prin aportul și succesele științei despre sănătate, ci și prin eforturi și alegeri inteligente în ceea ce privește stilul de viață. În conformitate cu definiția Organizației Mondiale a Sănătății, „sănătatea este o *stare de bunăstare* fizică, mintală și socială și nu numai absența bolii sau a infirmității”. Factorii determinanți ai sănătății includ atât mediul economic și social, cât și caracteristicile individuale și comportamentele persoanei. [7]

Starea de bine este un construct multifactor care reprezintă relația complexă a factorilor culturali, sociali, psihologici, fizici, economici și spirituali. Acest produs complex este rezultatul influenței unei predispoziții genetice, a mediului și caracteristicilor ale dezvoltării individuale [4].

Starea de bine mai este numită și calitatea vieții, un concept asociat funcționalității și sănătății fizice, mintale, emoționale, sociale, percepției de sine etc. Este o stare dinamică care poate fi îmbunătățită, dacă oamenii își pot atinge scopurile personale și sociale prin adoptarea unor comportamente și deprinderi sănătoase.

Starea de bine are două dimensiuni: *obiectivă* (starea social-economică, resurse educaționale și starea de sănătate) și *subiectivă* (fericirea, percepția calității vieții și satisfacția în viață) [6].

Sub aspect psihologic, înțelegem *bunăstarea* ca o construcție multifactorică reprezentând o interconexiune complexă de factori culturali, sociali, psihologici, fizici, economici și spirituali.

Principali factori determinanți ai bunăstării psihologice se împart în două grupuri – *individual* și *sociocultural* [2].

Primul grup de *factori individuali* include:

- competențe semnificative din punct de vedere social (academice, artistice, fizice etc.);
- resurse sociopsihologice (mijloace de adaptare, dezvoltare, capacitate de rezolvare a problemelor, strategii de coping);
- vulnerabilitate personală (riscuri individuale: istoric de viață, istoric familial, dizabilități de dezvoltare).

Al doilea grup de *factori socioculturali* include:

- caracteristicile socioculturale ale comunităților în care este inclus copilul (grup de părinți, comunitate școlară, familie / rude, vecini, comunități religioase etc.);
- agenți de socializare (părinți, profesori, colegi, media);
- stresori socioculturali (violență în societate, familie, conflicte, intimidare / hărțuire, sărăcie etc.);
- caracteristici ale normelor culturale de interacțiune (roluri de gen, normele grupului de relații cu semenii, copilul-părinte, relații etc.);
- forme de dobândire a experienței sociale (socializare).

Analiza terminologică a definiției „stabilității emoționale” a făcut posibilă dezvoltarea definiției autorului acestui concept în raport cu stadiul copilăriei preșcolare. Considerăm stabilitatea emoțională ca una dintre componentele bunăstării emoționale și o caracteristică individuală a sferei emoționale a copiilor, care este stabilitatea reacțiilor și relațiilor emoționale ale copilului atunci când interacționează cu realitatea din jur, asigură adaptarea sa de succes în societate și găsește expresie în adecvarea răspunsului emoțional al copilului atunci când interacționează cu mediul real [1].

Copiii care prezintă deficite la nivelul competențelor emoționale și sociale riscă să dezvolte probleme serioase, atât în timpul copilăriei, al adolescenței, cât și al vieții adulte, într-o serie de domenii cum ar fi: sănătatea mentală, dezvoltarea cognitivă, pregătirea pentru școală etc.

Problema investigației rezidă în necesitatea dezvoltării/formării stării de bine la copiii de vârstă preșcolară.

Scopul cercetării: Elaborarea și implementarea unui program de dezvoltare la copiii de vârstă preșcolară a stării de bine prin intermediul dramatizărilor.

Pornind de la problema de cercetare ce ține de impactul dramatizărilor la formarea competențelor socioemoționale la copii, am inițiat următoarele activități experimentale.

Experimentul de constatare a avut ca *scop* determinarea nivelului de manifestare a competențelor socio-emoționale la copiii de vârstă preșcolară mare.

Pentru realizarea scopului ne-am axat pe analiza următoarelor criterii coraportate la standardele de învățare și dezvoltare a copiilor [5]:

Tabelul 1. Criterii de analiză a stării de bine a copiilor

<i>Standard</i>	<i>Indicatori /Comportamente</i>	<i>Nivel</i>		
<i>Subdomeniul Dezvoltare emoțională</i>	228. Își exprimă emoțiile prin joc și activități artistice (cântec, desen, modelaj etc.).	Avansat	Mediu	Inferior
Standard 3. Copilul va fi capabil să recunoască și să exprime adecvat o varietate de emoții.	229. Împărtășește celorlalți trăirile/emoțiile sale.			
	230. Reacționează emoțional într-o manieră adaptivă și flexibilă în contexte sociale și fizice variate.			
<i>Subdomeniul Dezvoltare socială</i> Standard 6. Copilul va fi capabil să interacționeze pozitiv cu copiii de vârstă apropiată.	282. Interacționează, din proprie inițiativă, cu copiii apropiați ca vârstă, în diferite contexte.			
	283. Cere și oferă ajutor altor copii.			
	285. Se identifică drept prieten al unor copii din diverse medii apropiate.			
	297. Recunoaște abilitățile altor copii în diverse domenii.			

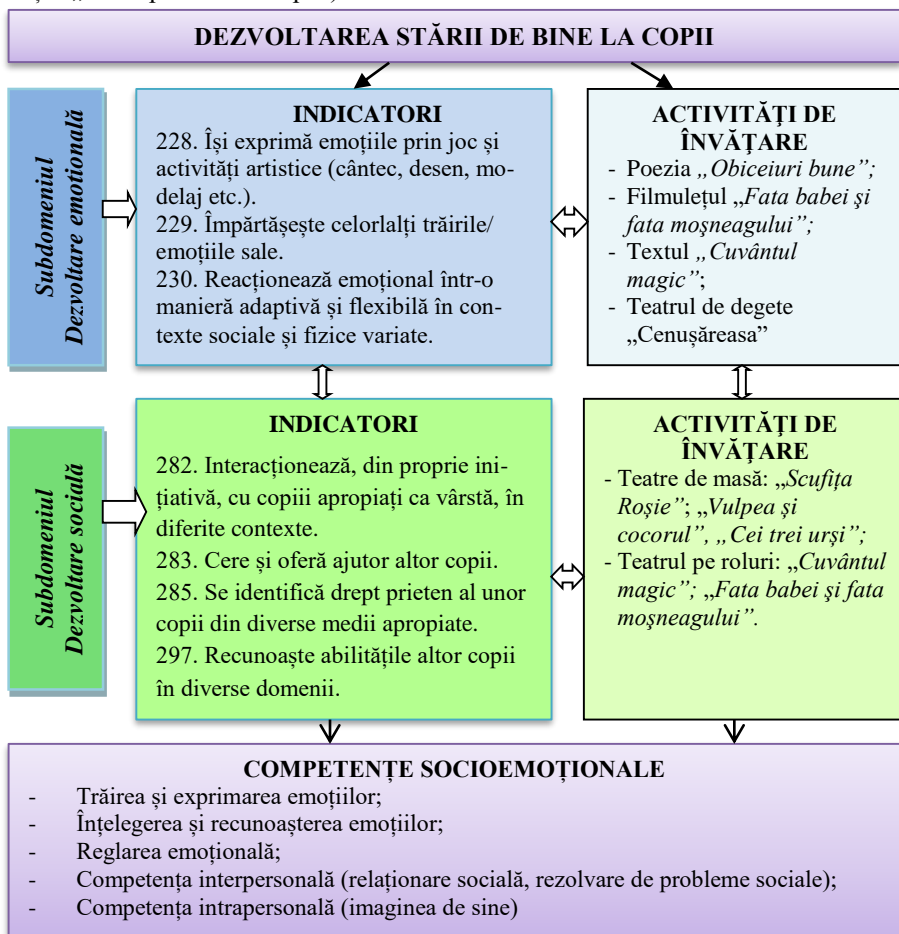
Pentru a determina atitudinea copiilor față de dramatizări, cum își îndeplinesc rolurile și care jocuri, activități sunt preferate de copii, am propus următorul **chestionar**:

1. Preferi să participi la dramatizări?
2. Care sunt dramatizările preferate în care ai participat sau în care ai dori să participi?
3. Cu ce colegi sau prieteni ai dori să joci într-o dramatizare? De ce?
4. Îți plac spectacolele teatrale?
5. Cine ai dori să-ți prezinte spectacolele: actorii, educatoarea, părinții, rudele ...?
6. Care personaje îți plac cel mai mult?
7. Ce personaje îți place să joci: cele pozitive sau cele negative? De ce?
8. Care personaj este pozitiv?
9. Care personaj este negativ?
10. Cu care din personaje tu vrei să semeni?

În scopul dezvoltării stării de bine la copii, am elaborat un *Model pedagogic* (figura 1) în cadrul căruia copiii au posibilitatea de a se manifesta, de a petrece timpul atât în cadrul activităților, cât și în timpul liber într-un mod interesant, activ și eficient. Prin intermediul dramatizărilor propuse în acest model pedagogic copiii vor învăța cum să trăiască și să-și exprime emoțiile, vor învăța să înțeleagă și să recunoască emoțiile, se vor antrena în reglarea emoțională, vor învăța să relaționeze și să soluționeze probleme, își vor dezvolta/forma imaginea de sine.

Modelul pedagogic de formare a stării de bine a copiilor prin dramatizări propus este conceput ca să țină cont de categoriile competenței sociale și emoționale. S-a propus pentru modulele respective următoarele activități în care am folosit dramatizări: *Harta emoțiilor* (Dramatizarea poveștii „Gogoșa”), *Cutiile fermecate cu emoții* (Dramatizarea poveștii „Cei trei purceluși”), *Cum mă simt azi...* (Dramatiza-

rea textului „Mărul” de E. Bucov), *Ce mi se întâmplă când mă simt...*, *Cum te-ai simți dacă...*, *Povestea broscuței țestoase*, *Vulpoiul ne învață* (Dramatizarea poeziei „Ursul păcălit de vulpe”) etc.

Figura 1. Modelul pedagogic de formare a stării de bine a copiilor prin dramatizări

Pentru realizarea *Programului pedagogic experimental* (tabelul 2) am determinat subdomeniile și indicatorii vizați, competența, dramatizările valorificate (tematica) propriu-zise și, respectiv, momentul zilei când se realizează activitatea. Activitățile de învățare reprezintă un set de jocuri teatrale, dramatizări utilizând recuzitele teatrului de jucării, de imagini, de carton, de umbre, de degete etc., aplicabile în diferite etape ale zilei, menite să dezvolte starea de bine la copii.

Tabelul 2. Programul pedagogic experimental de formare a stării de bine a copiilor prin dramatizări

Nr. ord.	Subdomeniul, Indicatorii vizafi	Competența socioemoțională	Conținutul (dramatizările)	Momentul zilei
1.	Dezvoltare emoțională 228, 230	Conștientizarea emoțiilor	Dramatizarea poveștii „Gogoșa”	Opțională
	Dezvoltare socială 282, 283	Exprimarea emoțiilor	Textul „Bună ziua...” de A. Scobioală	Activități recreative
			Harta emoțiilor	Întâlnirea de dimineață
2.	Dezvoltare emoțională 229, 230	Echitarea corectă a emoțiilor	Povestea „Scufița Roșie” de frații Grimm	Lucrul în centre de activitate
	Dezvoltare socială 282, 285	Rezolvare de probleme	Activitate <i>Cutiile fermecate cu emoții</i>	
3.	Dezvoltare emoțională 228, 229, 230	Echitarea corectă a emoțiilor	Povestea „Cei trei urși” de Lev Tolstol	Activități recreative
	Dezvoltare socială 283, 285	Respectarea regulilor	Povestea „Cei trei purceluși” Activitatea: <i>Cum mă simt azi...</i>	Activități la liberă alegere
4.	Dezvoltare emoțională 228, 229, 230	Cooperarea în joc	Povestea „Fata babei și fata moșneagului” de Ion Creangă	Activități recreative
	Dezvoltare socială 282, 283	Comportamente prosociale	Activitatea <i>Ce mi se întâmplă când mă simt...</i>	Lucrul în centre de activitate
5.	Dezvoltare emoțională 229, 230	Cooperarea în joc	Povestea „Cenușăreasa” de Charles Perrault	Activități recreative
	Dezvoltare socială 282, 283, 285	Comportamente prosociale	Activitatea „Cum te-ai simți dacă...”	
6.	Dezvoltare emoțională 229, 230	Cooperarea în joc	Activitatea: <i>Povestea Broscuței Țestoase</i>	Activități în centre (joc de rol)
	Dezvoltare socială 282, 285	Comportamente prosociale		
7.	Dezvoltare emoțională 228, 229	Cunoașterea de sine	Povestea „Vulpea și cocorul” (poveste populară rusească)	Minilecție (salutul)
	Dezvoltare socială 282, 285	Echitarea corectă a emoțiilor		Activități recreative

8.	Dezvoltare emoțională 229, 230	Respectarea regulilor	Înscenare liberă „De ziua ta”	Activități în centre (joc de rol)
	Dezvoltare socială 282, 283	Cunoașterea de sine	Activitate <i>Să exersăm respectarea regulilor</i>	

În rezultatul desfășurării experimentului formativ, care a avut ca scop dezvoltarea stării de bine la copiii din grupa pregătitoare prin dramatizări, menționăm următoarele: copiii au manifestat curiozitate și entuziasm în realizarea activităților propuse; copiii mai pasivi s-au încadrat cu plăcere în cadrul activităților propuse, astfel fiecare având posibilitate să îndeplinească rolul dorit, să se autoidentifice cu personajul dorit, iar, în final, să preia comportamentele adecvate și să identifice pe cele neadecvate pentru a reuși să diferențieze o persoană ce posedă competențe socio-emoționale; înțeleg ideea de bază a operei literare pe care o reprezintă, înțeleg și redau cu ușurință emoțiile; sunt capabili să fie compătimitori, redând emoțional starea; găsesc de sine stătător soluții pentru redarea emoțiilor; cooperează cu colegii săi.

Bibliografie:

1. BRILLON, M. *Emoțiile pozitive, emoțiile negative și sănătatea*. Iași: Polirom, 2010. 264 p. ISBN 978-9734617043.
2. DUMITRESCU, R., ADUCOVSCI, D., SAKIZLIAN, R. *Starea de bine Sănătate*. București: Editura Universității din București, 2013. ISBN 978-606-16-0353-4.
3. ELIAS, M. J., TOBIAS, S. E., FRIEDLANDER, B. S. *Inteligența emoțională în educația copiilor*. București: Curtea Veche, 2007. 302 p. ISBN: 9789736698347.
4. MUNTELE, H. *Starea subiectivă de bine*. Iași: Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 2009. ISBN: 973-703-346-8.
5. *Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani* [online]. Chișinău: Lyceum. 92 p. 2019. ISBN 978-9975-3285-6-2 [citat 10.04.2020]. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/standardele_de_invatare_tipar.pdf
6. STATHAM, J., CHASE, E. *Childhood wellbeing. A brief overview*. Childhood Wellbeing Research Centre, 2010. [online] [citat 15.03.2020]. Disponibil: http://www.cwrc.ac.uk/documents/CWRC_briefing_paper.pdf
7. БАДУЛИНА, О. И. *Педагогические основы эмоционального благополучия дошкольников*: Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01: Москва, 1998. 140 с. РГБ ОД, 61:99-13/1312-2

CZU 32.019.5:159.923

EFECTELE PSIHOLOGICE ALE MANIPULĂRII ÎN MASS-MEDIA

Marina CEBANU, studentă,

Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistența Socială,

Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău

Conducător științific: **Galina PRAVIȚCHI**, dr., lect. univ.

Abstract: *The article addresses various issues related to the process of manipulating mass consciousness in the conditions of the information society. Theoretical dimen-*

sions of the manipulation phenomenon are analyzed, through contemporary information channels and frequently used techniques. Information manipulation can be performed directly and indirectly. Any type of manipulation, either direct or indirect, generates a series of consequences on the human psyche, but also on society in general. In the context of an information society, media education promoted in schools is an effective long-term solution that will prevent the unwanted consequences of manipulation.

Keywords: *psychological manipulation, information manipulation, mass media, information society, psychological contamination, media education, media literacy.*

În prezent, mass-media este considerată fiind a patra putere în stat, având drept scop primordial de a scoate în lumină subiecte de interes public, păstrând obiectivitatea și echidistanța. În același timp, unele canale de informare sunt și o sursă de manipulare a opiniei publice. Manipularea este omniprezentă în cele mai diverse sfere ale vieții: ideologică (propaganda), economică (publicitatea comercială), socială (educație, medicină, instruire etc.). [1]

Manipularea este un fenomen controversat, care suscită numeroase discuții în prezent. De cele mai multe ori, acest termen este asociat negativ în percepția cunoașterii comune, în contextul utilizării acestuia ca instrument în practica canalelor de informare în masă. Acest lucru se datorează progreselor tehnice din ultimii ani, deși însuși fenomenul este răspândit din Antichitate. De exemplu, în secolul 13 î.Hr., Ramses cel Mare a răspândit minciuni și propagandă prin portretizarea bătăliei de la Kadesh ca o victorie uimitoare pentru Egipteni. El a decorat pereții templelor cu scene în care el însuși îi lovea pe dușmani în timpul bătăliei. [7, p. 30]

Manipularea psihologică este un tip de influență socială care urmărește schimbarea percepției sau a comportamentului celorlalți cu ajutorul unor tactici ascunse, amăgitoare sau chiar abuzive. [10] Pentru că manipulatorul își urmărește doar propriile interese, deseori în detrimentul altora, aceste metode pot fi considerate exploatare, imorale și înșelătoare.

Dezvoltarea rapidă a tehnologiei informaționale în ultimii ani a avut un impact major asupra consolidării unei societăți informaționale, în care trăim în prezent. **Societatea informațională** este societatea unde crearea, distribuirea, utilizarea, integrarea și manipularea informațiilor reprezintă o activitate semnificativă economică, politică și culturală. Principalii factori ai acesteia sunt tehnologiile informaționale și de comunicare digitale, care au dus la o explozie informațională și o schimbare privind toate aspectele organizării sociale. [2]

Manipularea informațională poate fi de două tipuri: **directă** și prin **contaminare psihologică**.

În primul caz, ne referim la *fake news* (titluri provocatoare, fraze rupte din context, manipulare de date, imagini trucate), fenomen răspândit odată cu creșterea popularizării platformelor de socializare, precum: facebook, twitter, instagram, youtube etc.; *propagandă* (acțiune desfășurată sistematic, în vederea răspândirii unor doctrine politice, religioase, teorii, opinii etc.) și *strategii de marketing* (instrument utilizat pentru a convinge clienții să cumpere un produs, serviciu. Diversitatea acestora este impunătoare: neuromarketing-ul, marketing-ul agresiv, social media marketing, e-mail marketing, content marketing, SEO, video, event marketing, reclame, panouri etc.).

Contaminarea psihologică, mentală se referă la impactul indirect, inconștient, atunci când informațiile cunoscute ca fiind false/ nerelevante influențează fără ca persoanele să conștientizeze această influență [Wilson și Brekke, apud 4]. Ființa umană nu este conștientă de pericolul contaminării psihologice, crezând că nu este un pericol să se expună la zone cu informație falsă, deoarece poate discrimina ușor între informația falsă, nerelevantă și cea adevărată. Pericolul constă în iluzia că, știind că informația este falsă, omul îi poate controla efectele.

Modelul lui Spinoza, de prelucrare a informațiilor ilustrează procesul de contaminare psihologică. Modelul este compus din doi pași:

Pasul 1: informația, odată transmisă, este înțeleasă și considerată, din start, ca fiind adevărată;

Pasul 2: după ce informația a fost primită și asimilată, ea este analizată prin filtre conștiente și/sau automate, pentru a verifica dacă aceasta este chiar adevărată sau este falsă.

Tehnicile și instrumentele de manipulare, utilizate de mass-media sunt diverse, datorită posibilităților tehnice actuale. [8] Printre cele mai răspândite pot fi enumerate:

- Fotomontaj (imagini amuzante, denigratoare cu politicieni, persoane publice etc.);
- Titluri clickabile („Șocant!” , „Nu o să-ți vină să crezi!” etc.);
- Conținut audio (melodii, sunete de fundal, atunci când este prezentată o știre, pentru a-i amplifica efectul de șoc, tragedie etc.);
- Conținut fragmentat (de exemplu, frazele rupte din context);
- Manipularea datelor (prezentarea unor date eronate sau a sondajelor inexistente);
- Manipularea emoțională (utilizarea mesajelor ce instigă la ură, discriminare etc.);
- Propaganda (prin sugestie, agitație, persuasiune, stereotipizare, problematizare) [9]

Procesul la care facem referință, inclusiv tehnicile de manipulare în mass-media, poate fi ilustrat printr-o serie de cazuri de fake news cunoscute atât în spațiul Republicii Moldova, cât și peste hotare, mai ales, în contextul actualei pandemii, care a generat o cantitate considerabilă de știri false, precum: virusul ca armă biologică; 5G răspândește coronavirusul; ciocolate infectate cu virus; Uniunea Europeană își închide granițele pe 2 ani de zile etc. Acestea au drept scop diseminarea informației false și răspândirea panicii în rândurile populației. Pe fundalul general de anxietate și stres, capacitatea de a analiza și a lua decizii este afectată.

Manipularea psihologică, în forma manipulării directe sau a contaminării mentale, generează probleme emoționale, distorsiuni cognitive și comportamente dezadaptative. [3] Consecințele manipulării informaționale asupra psihicului uman, ar putea fi generalizate astfel: subminează sistemul-valoric al societății în general și al individului; crearea și menținerea panicii la nivel de societate; creșterea nivelului de frică, ură, neîncredere față de ceilalți și față de instituțiile de stat; în contextul coronavirusului, pot apărea tulburări obsesiv-compulsive sau accentuarea unor tulburări deja existente; influențează capacitatea de a evalua și a lua decizii; generează stres, anxietate, depresie; efecte negative asupra procesului de concentrate și scăderea performanțelor în general.

Pentru a minimaliza efectele manipulării, se recomandă următoarele: stabilirea unui set valoric; analiza critică a informațiilor primite; evitarea surselor necredibile

bile; verificarea prin informații alternative; 15 min/ zi de autoreflexie; scrisul terapeutic, ca suport în luarea deciziilor.

Manipularea afectează grav structura psihicului uman – fiind mult mai greu de perceput. Tehnicile de manipulare urmăresc distragerea atenției celui manipulat de la scopul principal, râvnit de manipulator. Respectiv, manipularea se năruiește dacă cel supus manipulării deconspiră intențiile manipulatorului, acest lucru poate fi asigurat în cazul în care cititorul deține un nivel de alfabetizare media suficient pentru a distinge informațiile veridice, de cele manipulatorii. Educația media, în acest sens, este o soluție eficientă pe termen lung [5] pentru a crește o generație tânără, într-un mediu informațional, deoarece ea contribuie la dezvoltarea capacităților de a analiza, evalua și crea mesajele informaționale.

Bibliografie:

1. BUNDUCHI, I. *ABC-ul tehnicilor de manipulare* [online] [citată 11.04.2020]. Disponibil: <http://mediacritica.md/ro/abc-ul-tehnicilor-de-manipulare/>
2. HILBERT, M. *Digital Technology and Social Change* [online] [citată 10.04.2020]. Disponibil: <https://youtube.com/watch?v=xR4sQ3f6tW8&list=PLtjBSCvWCU3rNm46D3R85efM0hrzjuAIg>
3. DAVID, D. *Despre contaminarea psihologică și cum să ne protejăm de ea* [online] [citată 11.04.2020]. Disponibil: <https://danieldavidubb.wordpress.com/2010/11/03/despre-contaminarea-psihologica-si-cum-sa-ne-protejam-de-ea/>
4. DOOMEN, J. Information Inflation. In: *Journal of Information Ethics* [online]. 2009, nr. 18(2). [citată 11.04.2020]. Disponibil: https://www.ris.uu.nl/ws/files/18774491/10._Information_Inflation.pdf
5. Media Literacy Defined. In: *National Association for Media Literacy Education* [online]. 2010. [citată 9.04.2020]. Disponibil: <https://namle.net/publications/media-literacy-definitions/>
6. FLORESCU, R. *Efectul periculos al Facebook-ului asupra inteligenței umane* [online] [citată 11.04.2020]. Disponibil: https://m.adevarul.ro/locale/cluj-napoca/effectul-periculos-facebook-ului-inteligenței-umane-prostitut-poporul-calculatorul-explicatii-stiintifice-1_54e4d265448e03c0fdbf415c/index.html?fbclid=IwAR0oHgrdMlu0fIN1FM07hUmrpZQ8GFq1i7iueHWIYUn658SwLfqk_T9HLLo
7. WEIR, W. *History's Greatest Lies*. Beverly, Massachusetts: Fair Winds Press. 2009, pag. 28-41.
8. АМИНЕВА, Е. *Приемы и технологии манипуляции общественным сознанием* [online] [citată 12.04.2020]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/priyomy-i-tehnologii-manipulyatsii-obschestvennym-soznaniem-v-ezhenedelnike-argumenty-i-fakty>
9. МОРОЗОВ, К., ПИТЬКО, О. *Психологические механизмы воздействия пропаганды СМИ* [online] [citată 12.04.2020]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskie-mehanizmy-vozdeystviya-propagandy-smi>
10. ЧЕРНИКОВА, В. *Манипуляция массовым сознанием как феномен информационного общества* [online] [citată 11.04.2020]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/manipulyatsiya-massovym-soznaniem-kak-fenomen-informatsionnogo-obschestva>

ОСОБЕННОСТИ ИЗУЧЕНИЯ ПОДВИЖНЫХ МИНИАТЮР И ЛИРИЧЕСКИХ ПЬЕС ДЛЯ ФОРТЕПИАНО В СТАРШИХ КЛАССАХ МУЗЫКАЛЬНЫХ ШКОЛ

Татьяна ПАНФИЛИ, студентка Факультета Педагогики,
Психологии и Искусств, Государственного Университета А.Руссо, Бэльж
Научный руководитель: **Елена ГУПАЛОВА**, доцент, канд. наук

Abstract: *This article examines the features of studying moving miniatures and lyric plays for piano in music school senior forms. Studying art technique is the essential task in working at moving miniatures. Such plays presume a combination of a number of performing tasks and an advanced level of complexity (texture, endurance, and motor skills).*

Working at lyrical plays has a beneficial effect on developing pupils' musicality and artistic and performing initiative. While playing a cantilena, a pupil should strive for a full, soft, and melodious sound and the maximum variety of sound tones.

Keywords: *moving miniatures, lyric plays, piano, senior forms, music schools, art technique, melodious sound.*

В музыкально-исполнительском обучении своевременное и целенаправленное развитие техники – одна из важнейших сторон комплексного развития художественных и пианистических способностей. Воспитание художественной техники – основная задача в работе над подвижными миниатюрами. Для преподавателя ДМШ/ДШИ работа над **пьесами подвижного характера** и работа над техникой, – это закрепление навыков, приобретенных при работе над упражнениями, этюдами и классической частью репертуара. Данные пьесы предполагают сочетание многих художественных исполнительских задач и высокий уровень сложности (фактура, выносливость, моторика).

У учащихся музыкальной школы всё явственнее прослеживаются индивидуальные различия в овладении пианистической моторикой, гибкостью, техническими навыками и приемами. У многих учащихся, обладающих хорошими, профессионально выраженными художественными и пианистическими способностями, преодоление технических трудностей в произведении сливается с образно-выразительным истолкованием музыки. И всё же, даже для таких учащихся при выявлении сложных, порой малоудобных в техническом отношении эпизодов возникает необходимость специальной проработки отдельных мест путем вычленения их из общего контекста произведения. [1, pp. 10-20]

Многообразнейшие формы пианистического изложения, могут быть рассмотрены по двум видам техники – **мелкой и крупной**. Область мелкой техники включает различные формулы одноголосной пальцевой игры. К ним относятся гаммообразные и арпеджированные последовательности, ломаные интервалы, репетиционные фигуры, мелизматические группы. При обучении в старших классах развитию гаммообразной техники уделяется наибольшее внимание. Гибкость мускулатуры подростков позволяет им сравнительно быстро осваивать активные пальцевые движения, столь необходимые при

формировании элементов мелкой техники. Вместе с развернутыми (длинными) гаммообразными фигурами и с целью преодоления трудностей их усвоения большое, часто решающее значение имеет работа над различными видами позиционных поступенных группировок.

Область *темповых вариантов*, нередко наблюдаемое длительное проигрывание технически сложных эпизодов произведения только в медленном темпе, притупляя исполнительское внимание ученика, не позволяет ему выявить успех своей работы. Ученик плохо улавливает интонационный смысл мелодии исполняемого пассажа. Стараясь намеренно чётко воспроизвести каждый звук, он ощущает своего рода «точечность», а не линию целостного движения.

Помимо этого, длительное ограничение игрой лишь в медленных темпах часто мешает ученику отыскать причину самой трудности. Однако, пробуя исполнить то же место в надлежащем темпе, он обнаруживает появление неожиданных для него новых трудностей, тормозящих ощущений. Такому нередко применяемому в практике способу работы следует противопоставить метод гибкого использования темповых возможностей при оформлении технических приемов и преодолении технических трудностей. Речь может идти не о самом факте применения медленного темпа, а о той степени его замедленности, при которой ученик слышит смысловую сторону музыки, не разрушая при этом естественную пластичность пианистических движений.

Использование *динамики* в работе над техническими трудностями должно быть таким же гибким, как и отношение к темповым вариантам. Применение лишь громкой игры в одинаковой мере ограничивает развитие как звуковых качеств техники, так и слухового контроля в работе над технической деталью. В отдельных случаях некоторая форсировка динамики, сочетающаяся с намеренно четким и раздельным прикосновением пальцев к клавиатуре, может быть рекомендована для учащихся, не обладающих достаточной податливостью к техническому развитию.

В основном же такому прямолинейному однотипному использованию динамики следует противопоставить прием сочетания контрастных сопоставлений динамических уровней с применением пластичной волнообразности звучаний. Например, в работе над сложными пассажами полезно чередовать их проигрывание в четком звучании на **f** с тонко ощутимым пальцевым легатым прикосновением на **p**, а при выработке интонационной гибкости звучания пассажа применять чередование динамических нарастаний и спадов звучности, сочетающихся с сохранением смысловой стороны исполнения.

Большое значение в преодолении технических трудностей имеет применение соединенных темпо-динамических вариантов. Этим, по сути, решаются две задачи – развитие художественно-звуковой стороны техники и дифференцированных пальцевых прикосновений к клавиатуре. На практике это может осуществляться примерно так: исполняя небольшой отрезок произведения, при подходе к технически трудному эпизоду ученик намеренно замедляет темп, уплотняя при этом звучность, этим усиливается слуховой и двигательный контроль над метрической и звуковой точностью исполнения.

Небесполезна малоприменяемая в практике своеобразная форма использования динамики при разучивании быстрых пассажей, изложенных в одно-временном движении в партиях обеих рук. В такой фактуре метрические погрешности чаще всего возникают из-за недостаточного владения партией левой руки. Самым элементарным примером может служить игра гаммообразных фигур в параллельном движении обеих рук. Однако стоит переклочить слуховой контроль ученика на линию левой руки, намеренно сделать её ведущей и более выпуклой в динамическом и ритмическом отношениях, и постепенно появится необходимая точность и выравненность звучаний в партиях обеих рук.

В работе над *пианистической техникой*, кроме указанных свойств, требуются еще такие необходимые компоненты музыкального развития, как яркость образных представлений, глубина переживаний, ощущение живого пульса движения музыкальной ткани, а также слуховое развитие. Недоразвитость этих сторон, часто бывает причиной несовершенства техники, её ограниченности, скованности, неровности, а также «не музыкальности», которая включает в себя и недостатки звуковой области. [2. pp. 30-35]

Основные принципы, на которых следует развивать пианистических аппарат, чтобы создать благоприятные технические условия для выражения музыки: Гибкость и пластичность аппарата.

- ✓ Связь и взаимодействие всех его участков при ведущих живых и активных пальцев.
- ✓ Целесообразность и экономия движений.
- ✓ Управляемость техническим процессом.
- ✓ Звуковой результат.

Чтобы избежать трудностей в развитии моторики, необходимо учащимся с помощью преподавателя непосредственно на уроке, а в дальнейшем в самостоятельной работе, проработать некоторые схематические положения: [3, pp. 20-25]

- ✓ Беглость и независимость пальцевых движений в их непосредственной связи со свободными и пластичными движениями всей руки.
- ✓ Метрическая точность и динамическая гибкость звучания в фактуре подвижных пассажей.
- ✓ Чередование напряжений и расслаблений, как необходимое условие, обеспечивающее свободу кисти.
- ✓ Согласованность «пружинящих» движений вращающимися движениями всей руки.
- ✓ Слияние ритма пианистических движений с ритмическим пульсированием музыки.
- ✓ Координация пианистических движений, сложных приемов фактуры, одновременно выступающих в партиях обеих рук.

В выборе средств преодоления трудностей фортепианного изложения следует исходить из двух взаимосвязанных слагаемых – *представления звучания и формирования пианистического приема*:

- ✓ При осознании причин появления трудностей необходимо исходить из уяснения объективных показателей структуры пианистического приема;

- ✓ В приобретении профессиональных навыков подвижных миниатюр особое значение приобретает развитие различных сторон мелкой техники;
- ✓ Работа над звуковыми качествами техники должна происходить при деятельном участии динамических, ритмических, темповых и артикуляционных средств.
- ✓ Принципы технического перечленения сложных пассажей являются одним из важнейших условий облегчающих и ускоряющих преодоления трудностей.
- ✓ Согласованность аппликатурных приемов с мелодико-интонационным систематическим строением пассажей – одна из предпосылок его двигательного-технического усвоения.

На основе изложенных принципов развития техники, мы готовим пианистический аппарат, чтобы он мог непосредственно, легко и свободно выполнять каждую музыкальную задачу, каждый музыкальный образ. Лишь под воздействием музыкальных образов возникает глубина ощущений, душевный подъем.

Главный принцип работы над подвижными миниатюрами состоит в том, чтобы, решая технические сложности, помнить о главном – художественном замысле композитора. Именно его воплощению должна служить техническая сторона исполнения.

Художественная сфера **лирических пьес** из репертуара для старших классов по сравнению с произведениями из репертуара для младших классов, значительно обогащена в жанровом отношении и в области музыкального языка. По-прежнему кантиленные произведения малых форм занимают преобладающее место в исполнительском обучении.

В воспроизведении кантиленной мелодии на фортепиано важно, внутренне услышав её выразительные особенности, избрать соответствующее ей тактильное ощущение прикосновения к клавиатуре. Следует иметь в виду, что тембральные различия звучаний мелодии связаны с комплексным владением пальцевыми прикосновениями к клавиатуре и окружающими их движениями вышележащих сочленений всей руки. Не случайны напоминания крупнейших пианистов о слиянии пианистических движений с рисунком и линией развития мелодии.

Бытующие в исполнительско-педагогическом лексиконе термины «дыхание в движении», «дышащие руки» указывают на естественную связь пианистической моторики с вокальным произнесением мелодии. В каждом из старших классов круг исполнительских средств, используемых при разучивании кантиленной фактуры, становится всё объемнее и многообразнее. Динамическая, агогическая, артикуляционная нюансировка еще теснее сливается с тонкими педальными звучаниями.

Выразительность интонирования мелодии обусловлена влиянием её окружения, особенно ладо-гармонической сферы. Более всего это заметно в работе над произведениями современных композиторов. При сохранении линии развития мелодической волны большой протяженности учащемуся

необходимо тонко прислушиваться к тем моментам, где происходит частая ладо-гармоническая перестройка интонационных оборотов, влекущая за собой появление новых динамических, агогических и педальных красок.

В кантиленной ткани учащийся все шире применяет различные виды художественной педализации. Важно своевременно научить его слышать связь педализации не только с интонированием мелодии и сменами гармоний, но и с темпо-динамической стороной исполнения. Лишь в полностью подготовленной пьесе можно избрать достаточно убедительную естественную взаимосвязь педации записи с темпо-динамической нюансировкой. Вот почему совершенно беспочвенными являются попытки ученика исполнять до конца еще не освоенный авторский текст, применяя предписанную педализацию. В этих случаях педаль не может выполнить свою художественную функцию. Известно, что такое черновое проигрывание чаще всего осуществляется учеником в замедленном темпе и при намеренно повышенной звучности, а в этом случае погрешности в педали сразу же становятся очевидными.

В кантиленных произведениях музыкальные средства значительно объемнее в мелодико-интонационном, гармоническом отношении. В мелодике этих произведений обнаруживается многообразие жанровых оттенков, богаче интонационно-образная сфера, ярче выразительность кульминационных «узлов», объемнее линия мелодического развития.

Музыка – искусство звука. Работа над звуком – самая трудная работа, так как тесно связана со слуховыми и эмоциональными качествами ученика. Звуковая выразительность является важнейшим исполнительским средством для воплощения музыкально-художественного образа. Г. Нейгауз в своей книге *«Об искусстве фортепианной игры»* предложил такую последовательность и причину связи звеньев работы:

1. художественный образ (смысл содержания)
2. звук во времени – овеществление, материализация «образа»
3. техника в целом как совокупность средств, нужд для разрешения художественной задачи, игра на инструменте, владение своим мышечно – двигательным аппаратом на инструменте. [4, pp. 50-53]

В кантилене ученик должен стремиться к полному, мягкому, певучему звуку и максимальному разнообразию звуковых красок. Без работы над качеством звука и поисков полноценно – качественного звучания, трудно рассчитывать на выработку хорошей кантилены и главного его качества – певучести. Для достижения хорошего звука в кантилене требуется особенно усидчивая, долгосрочная, постоянная и упорная работа на инструменте.

Кантилена – это мелодия, песня, а песни бывают разные, так и мелодия имеет свою непереводимую на язык слов внутреннюю сущность. Самое сокровенное – почувствовать в мелодии связное, плавное кантиленное пение. Певучесть необходимо понимать, как «пение, дыхание; пение – выражение чувств и мыслей», поиск эмоциональной выразительности на инструменте, свойственный человеческому голосу. Иными словами, стремиться к такой певучес-

ти, которая позволяет сохранить в инструментальном исполнении идею вокальности. [5, pp. 60-64]

Старшеклассникам будет полезно прослушать исполнения выдающихся певцов и музыкантов. Формируя вокальное отношение к звуку, подросток научится вокально мыслить, у него изменится отношение к характеру произведения и его выразительности, возникнет вокальная логика интонирования. При исполнении мелодии ученику следует полнее выявлять её ритмическую гибкость, мягкость, лиричность; т.к. её интерпретация требует ощущения широкого дыхания, вбирающего в себя линии небольших построений.

Рассмотренные нами принципы и приемы работы над кантиленными пьесами не исчерпывают всё их художественно-звуковое многообразие. Отметим основные аспекты этой работы в старших классах музыкальной школы/школы искусств:

- художественно-звуковая специфика освоения разных жанров кантиленной музыки;
- различия в интонировании мелодии, обусловленные ладогармоническим и полифоническим окружением;
- гибкость темпо-ритмической и динамической выразительности в её применении к разным жанрам кантиленной музыки;
- применение педализации как средства в раскрытии интонационно-ритмического, гармонического и синтаксического состава музыкальной ткани;
- тонкое ощущение разных способов прикосновения к клавиатуре, обусловленное глубоко осознанной учеником художественно-звуковой задачей.

Работа над пьесами кантиленного характера обычно благотворно сказывается на развитии музыкальности, художественно-исполнительской инициативе ученика, особенно такого, который не обладает ярко выраженной эмоциональной восприимчивостью. Изучение кантиленных пьес свидетельствует об их активном воздействии на развитие разных сторон музыкального мышления ученика: его эстетического вкуса, чувства стиля, характера исполнительского туше, формирования навыков выразительной певучей игры.

Библиография:

1. ВАВЕРКО, Людмила. *Работа над музыкальным произведением*: Методическая разработка. Кишинёв: КГУ, 1987. 45 с.
2. ГАТ, Иозиф. *Техника фортепианной игры*. Москва-Будапешт: Атенеум, 1967. 244 с.
3. МИЛИЧ, Борис. *Воспитание ученика-пианиста (в 5-7 классах ДМШ)*. Киев: Музична Україна, 1982. 88 с.
4. НЕЙГАУЗ, Генрих. *Об искусстве фортепианной игры: Записки педагога (Изд. 4-е)*. Москва: Музыка. 1982. 300 с.
5. АЛЕКСЕЕВ, А. *Методика обучения игре на фортепиано*. Изд. 3-е. Москва: Музыка, 1978. 287 с.

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ИЗУЧЕНИЯ ФОРТЕПИАННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ОЛЕГА НЕГРУЦЫ В СТАРШИХ КЛАССАХ МУЗЫКАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Марина КУЗМИНОВА, студентка Факультета Педагогики, Психологии и Искусств, Государственного Университета А.Руссо, Бэлць
Научный руководитель: Елена ГУПАЛОВА, доцент, канд. наук

Abstract: *This article explores the features of studying the piano works of Oleg Negruta in the higher classes of music school. Piano plays by O. Negrutsa are based on clear, figurative, memorable themes that have a number of national-genre properties. They are distinguished by the subtlety of the transfer of Moldavian flavor.*

All his works are distinguished by clear phrasing, clear articulation, flexible thematic contours, subtle strokes, vivid climaxes and sharp dynamic contrasts that are often found in practice of lautarian performance.

Keywords: *O. Negrutsa, piano plays, Moldavian flavor, the higher classes, music school, lautarian performance, folklore.*

Фортепианные пьесы О. Негруцы основаны на ясных, образных, запоминающихся темах, обладающих рядом национально-жанровых свойств. Их отличает тонкость передачи молдавского колорита. Музыкальный текст некоторых его опусов можно представить в исполнении голоса (или вокального ансамбля) с сопровождением. Во многих фортепианных произведениях преобладают такие авторские указания, как: *Andante cantabile, Cantabile molto, Andante espressivo, Dolce*.

В целом, для фортепианного творческого наследия О. Негруцы характерна теплота, непосредственность выражения, яркий национальный колорит, склонность к аккордово-гармонической плотной фактуре и усложнённым гармониям, мелодическое развитие музыкальной ткани. В первый отечественный нотный сборник, опубликовавший его фортепианные произведения под педагогической и исполнительской редакцией профессора Л. Ваверко (1979 г.) вошли две известные миниатюры композитора – *Импровизация* и *Скерцо*, [1, pp. 70-80] вскоре ставшие наиболее популярными произведениями в республиканской пианистической практике, охватывающей все звенья музыкальной образовательной системы (ДМШ, Музыкальные Колледжи и Лицеи, Музыкальные ВУЗы).

Во всех фортепианных сочинениях О. Негруцы ощущается профессиональное знание инструмента. Обычно он ставит перед исполнителем достаточно сложные художественные и технические задачи. Так в концертных виртуозных пьесах *Скерцо* и *Импровизация e-moll (Экспромт №1)* им были использованы разнообразные виды фортепианной техники, насыщенная фактура, сложный ритмический рисунок. Подвижные крайние части, напоминающие сырбу здесь ярко контрастируют с образной тематикой среднего раздела, написанного в духе медленной молдавской хоры. [2]

Мелодии данных пьес являются скрипичными по своей природе, тематическая линия, тем не менее, естественно вписывается в фортепианное звуча-

ние благодаря хорошо подобранной фактуре и отличному знанию специфики струнных инструментов.

Скерцо D-dur О. Негруцы – фортепианная пьеса шуточного, озорного характера, написанная в простой трехчастной форме (a – b – a), где третий, заключительный раздел совмещает в себе черты репризы и коды.

Основная тема **первой части** пьесы проходит на фоне острого по штриху остигатного движения восьмых. Это очень задорная, искристая, жизнерадостная мелодия, которую отличает скрипичный характер тембра и штрихов. Являясь скрипичной по своей природе, мелодическая линия, тем не менее, естественно вписывается в фортепианное звучание благодаря хорошо подобранной фактуре.

Средний раздел (Meno mosso, B-dur, т. 48) лирическим настроением, мелодикой и характером ритмического рисунка напоминает хору. В звуковысотной линии темы композитор ярко передал специфику скрипичной мелодики с её характерными штрихами.

Начиная с т. 52, басовая линия несколько динамизируется, усложняясь восходящими волнообразными триольными пассажами. В музыке ощущается рост взволнованности и напряжённости, что можно подкрепить динамическим нарастанием от *p* до *f* в т. 54. В этот момент развитие достигает кульминации, которую следует исполнить ярко и эмоционально наполненно.

Основные интонационные обороты, форшлагги, украшающие мелодию, сохраняют здесь яркую фольклорную окрашенность, несмотря на терпкий и насыщенный хроматизмами гармонический язык. После *diminuendo* и *sostenuto* в т. 61 начинается раздел более воодушевленного характера. Он построен на имитационных переключках триольных пассажей, передаваемых из руки в руку и выполняет функцию преддыкта к репризе.

Реприза соединена с кодой (тт. 65-78) и прочислится в стремительном движении. Фактура заключительного эпизода отличается большей слитностью, лиги, акценты, аккорды и пассажи продублированы в партиях обеих рук, создавая более плотное, насыщенное звучание.

Кода должна быть сыграна пианистически очень свободно, блестяще, передавая настроение бурно кипящей радости и праздничного веселья. Обращает на себя внимание и более рельефно выраженная, чем в первой части,

яркая танцевальность, ощущаемая благодаря октавному движению «парных» восьмых и обилию энергичных акцентов-притопываний, свойственных мужским виртуозным молдавским танцам.

Импровизация для фортепиано **О. Негруцы** представляет собой достаточно развернутую по масштабу пьесу скерцозного склада с чертами танцевальности. Она написана в сложной трехчастной форме (*A – B – A*). Произведение вызывает большой исполнительский интерес благодаря живости характера, жизнерадостному, приподнятому настроению, жанрово-танцевальной природе, упругости ритмического рисунка и явно ощущаемым интонациям молдавского фольклора.

Основной образ этой пьесы воплощен **в первой теме** – шутливой, живой, игривой, не лишенной изящества, примечательной извилистостью мелодического рисунка и ритмической остротой, что в какой-то мере уже обусловлено пунктирным ритмом.

Прихотливое движение мелодической линии, тем не менее, хорошо организовано, упорядочено благодаря четкой ритмической основе аккомпанемента. Ритмическая структура партии сопровождения близка типичным ритмоформулам молдавских танцев типа сырбы.

Во второй теме первой части (т. 13) также заложены черты танцевальной жанровости в новом фактурном решении: стремительно взлетающим триолям в низком регистре преграждает путь пунктирный ритмический рисунок, выделенный яркими акцентами на слабых долях такта. Эта энергичная, пружинистая, зажигающая тема усиливает веселый, скерцозный характер музыки. В т. 21 (*A tempo*) вновь появляется подвижная извилистая мелодическая линия без каких-либо фактурных либо динамических изменений.

Средний раздел пьесы (*Andante*, тт. 31 – 54) вносит значительные изменения в характер музыки и, ярко контрастируя первой части, переводит внимание слушателя в сферу светлых, лирических образов.

Основная тема среднего раздела должна быть сыграна певучим, очень тёплым звуком, с хорошо прослушанными и проинтонированными изгибами мелодической линии и верхнего голоса в правой руке. Фактура первого проведения темы центрального эпизода четырехголосна: мелодия опирается на преимущественно остинатный бас, в теноровом голосе звучат им разительные подголоски, а альт дополняет вертикальную аккордовую структуру.

Характерные интонационно-ритмические особенности мелодии – секундовые нисходящие задержания, характерная орнаментация, широта фразировочного дыхания – способствуют воссозданию молдавского фольклорного колорита. Второе проведение основной темы среднего эпизода отмечено некоторыми фактурными преобразованиями – гибким волнообразным триольным аккомпанементом и аккордовым изложением мелодии, которая звучит здесь ярко, открыто, наполненно, на *f*.

Небольшое *diminuendo* предвзвещает появление второй темы среднего раздела (*Scherzando*, т. 47). Скерцозный эпизод следует исполнить в характере *capriccioso*, кокетливо, выделяя все синкопированные и заливованные длительности. В мелодии, изобилующей форшлагами и постоянно прерываемой многочисленными паузами, прослушиваются джазовые интонации. После *ritenuto* следует небольшой спад – появляется основная тема центрального эпизода, звучание которой заметно смягчается, просветляется и растворяется на итоговой фермате.

Третья часть Импровизации (Темпо I, т. 55) в целом повторяет музыкальный материал первой, но с небольшими сокращениями: автор опускает проведение второй темы с упругими акцентами на второй и четвертой долях такта. Здесь музыка вновь захватывает своим темпераментом, создавая настроение искрящегося праздничного веселья.

Многие фортепианные произведения О. Негруцы подкупают искренностью высказывания, мелодическим богатством, душевным теплом и жизнеутверждающим началом. Как правило, автор не цитирует фольклорные мелодии, а пытается воссоздать народную песню или танец в их наиболее типичных чертах и формах. Таковыми являются его два *Романса* (1980, 1996), *Вокализ, Музыкальный момент* (посвящённый дочери Ирине), а также многочисленные *Хоры, Скерцо, Прелюдии, Баллады* и др.

Большую часть своих инструментальных произведений О. Негруца сочинил по заказу преподавателей детских музыкальных школ, лицеев и Учебно-методического кабинета при Министерстве культуры Республики Молдова (70-90-е годы прошлого века), фортепианную секцию которого возглавляла И. Столяр. За всю свою многолетнюю творческую деятельность композитор существенно пополнил отечественный дидактический и концертный пианистический репертуар для детей и юношества. Сюда можно отнести его *Детскую сюиту*, написанную в 1977 году. Некоторые произведения из данного цикла были опубликованы в 1987 году в фортепианной хрестоматии под редакцией Л. Рябошапко и Г. Тесеоглу (*Glumă, În poiană, Vioara mea, Rondo*) [3] и в 2006 году – в нотном сборнике *Răsai, soare!* под редакцией И. Столяр (*Noaptea în codru, Ploița de toamnă, Ceasul*). [4]

Среди произведений, опубликованных в прошлом веке достаточно интересной является *Фуга e-moll*, опубликованная в 1980 году в сборнике *Пьесы композиторов Молдавии для фортепиано* под редакцией А. Мирошникова. [5] Любовь к жанру полифонии О.П. Негруца позаимствовал у своего первого педагога по композиции – В. Сырховатова, перу которого принадлежит фортепианная *Партита b-moll* в 7 частях, посвящённая С. Рихтеру). [6] У

О. Негруцы есть также циклы неопубликованных полифонических произведений: *Прелюдия и fuga h-moll*, *Полифоническая сюита* в 3-х частях (*Прелюдия*, *Пассакалия и Фуга*) и др.

С самого начала своей творческой деятельности композитор достаточно часто обращался к сочинениям джазового характера. Таковыми являются и произведения для джаз-оркестра (*Молодёжная сюита* – 1968 г., *Баллада* для саксофона-альта с оркестром – 1982 г.) и эстрадно-симфонический оркестра (*Скерцо* – 1965 г., *Сюита* для 4-х тромбонов – 1975 г., Цикл *Парафраз* с 1966-1976 гг.). Позже некоторые из этих сочинений легли в основу аналогичных фортепианных композиций для двух фортепиано (*Концертный вальс*, *Экспромт*, *Рэгтайм*, *O plimbare*). [7]

О.П. Негруца является одним из самых отзывчивых композиторов Молдовы. По просьбе известного фортепианного дуэта А. Лапикус и Ю. Махович он сделал некоторые совместные переложения для фортепианных ансамблей, к которым относится *Hora Staccato*. Г. Динику. В творческом портфеле композитора также есть очень много разнообразных переложений своих произведений. [8]

Концертная хора – для фортепиано соло и фортепианного дуэта является фрагментом *Вариаций* (4-я вариация), созданных ещё в 70-е годы прошлого века. Как сольное произведение она являлась обязательной пьесой на конкурсе им. *Е. Коки* в 2003 году в категории «С». [9]

Существуют варианты для фортепиано соло и для фортепианного дуэта *Рэгтайма*, первоначально написанного для джазового оркестра, скорым он сотрудничал на протяжении 20 лет. *Импровизация e-moll* (*Экспромт №1*) для фортепиано, позже получила вторую жизнь в виде *Каприччио* для цимбал. Фортепианный *Экспромт № 2* (G-dur) и *Вокализ* можно услышать в прекрасной транскрипции для виолончели и оркестра.

Большинство оригинальных сочинений композитора содержат значительные технические и художественные трудности. Многие из них адресованы старшеклассникам ДМШ, студентам музыкальных колледжей (лицеев) и консерваторий (музыкальных Вузов). Некоторые из его произведений часто звучат в концертных программах и на республиканских конкурсах (*Концертная хора*, *Романс*, *Экспромты* и др.). Их концертная апробация проходит чаще всего на экзаменах в музыкальных школах и лицеях, на детских и юношеских конкурсах, на концертных презентациях новых фортепианных сборников композиторов Республики Молдова. Так, в музыкальном колледже им. Шт. Няги в 2009 году состоялась презентация авторского сборника О. Негруцы *Весеннее настроение* (под педагогической редакцией И. Столяр, [10] а в 2011

году – нотного сборника для фортепиано *Из давних времён* (под педагогической редакцией И. Столяр и Л. Няги [11]). Данные мероприятия были подготовлены силами преподавателей и учащихся данного учебного заведения.

Фортепианные произведения композитора пользуются особой популярностью в республиканской пианистической практике ещё и потому, что автор пишет оригинальную музыку, основанную на молдавских интонациях, ритмике и ладах, не только для детей и юношества, но и для зрелых музыкантов. Все его сочинения отличаются ясной фразировкой, чёткой артикуляцией, гибким тематическим контуром, тонкой штриховой отделкой, яркими кульминационными взлётами и резкими динамическими контрастами, которые часто встречаются в практике лэутарского исполнительства. [12]

Библиография:

1. GUPALOVA, E. *Профессор Людмила Ваверко – редактор-составитель сборников фортепианных миниатюр композиторов Республики Молдова*. În: *Artă și educație artistică* Nr.1(4), red. șef I. Gagim. Bălți: U.S.B. „A. Russo”, 2007. p. 77-83. ISSN 1857-0445
2. *Piese pentru pian*. Alc. și ediție îngrijită L. Vaverco, red. Iu. Țibulschi. Chișinău: Literatura artistică, 1979.
3. *Crestomație pentru pian* (clasele I-IV ale școlii de muzică). Ediție îngrijită de L. Reaboșarca și G. Teseoglu, red. Z. Tkaci. Chișinău: Lumina, 1987.
4. *Răsai, soare!*: Album pentru elevii din școlile și studiourile de muzică: cl. I-IV. Sel. și îngr. I. Stolear. Chișinău: Pontos, 2006.
5. *Piese de jazz pentru pian*. Alc. V. Bitkin. Chișinău: Literatura artistică, 1986.
6. *Opere alese (Vol.3)*. J. Brahms, S. Rahmaninov, G. Dinicu, F. Poulenc: transcriere pentru două pianе de A. Lopicus, Iu. Mahovici, O. Negruța. Chișinău: Epigraf, 2003.
7. *Пьесы композиторов Молдавии для фортепиано*. Ред.-сост. А. Мирошников. Москва: Музыка, 1980.
8. SĂROHVATOV, V. *Creații polifonice: pentru pian*. Sel. și îngr. I. Stolear. Chișinău: Pontos, 2010. ISBN 979-0-3480-0074-9.
9. NEGRUȚA, O. *Dispoziție de primăvară: Piese pentru pian*. Sel. și îngr. I. Stolear. Chișinău: Pontos, 2009. ISBN 978-9975-51-035-6.
10. GUPALOVA, Elena. *Фортепианный сборник «Весеннее настроение» О.Негрукы: стилевые и жанровые особенности произведений*. În: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. Nr.4 (27), Materiale conferinței șt. intern. 3 aprilie 2015, AMTAP, Chișinău: Tipogr. Grafema Libris, 2016. pp. 25-31. ISSN 2345-1408.
11. *Din vremuri străvechi*. Sel. și îngr. I. Stolear și L. Neaga. Chișinău: Pontos, 2011. ISBN 978-9975-51-236-7.
12. GUPALOVA, E. *Lucrările pianistice ale compozitorului O. Negruța in repertoriul concertistic si pedagogic al Republicii Moldova*. În: *Educația artistică în contextul mediului social-cultural al sec. XXI-lea: Materialele conferinței științifico-practice internaționale, Bălți, 7-8 noiembrie 2013*. Chișinău: Șagius-Grafic, 2014. p. 148-153. ISBN 978-9975-4227-3-4.

DEZVOLTAREA ARTEI VOCALISTICE ÎN SECOLUL AL XX-LEA

Ilie PETCOGLO, student,

Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte
Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți

Conducător științific: Marina CALIGA, asist. univ., doctorandă

Abstract: *This article represents a short history and meditations on the best artists of the 20th century. Every singer has passed a long way to become famous. Vocal art is an extremely complicated passion, but needs a lot of perseverance and patience to be achieved. The greatest tenors of the 20th century have dedicated all their lives to the study of the Bel Canto and improving their vocal tone.*

Keywords: *Bel Canto, tenor, lyrical voice, dramatic voice, opera, soprano*

Beniamino Gigli [4] a fost un cântăreț de opera. Născut la 20 martie 1890 la Recanati, în Marche, fiul unui cizmar. Este considerat pe larg ca unul dintre cei mai mari tenori italieni ai generației sale. Părinții săi nu vedeau însă muzica ca pe o carieră sigură. În 1914, a câștigat premiul întâi într-un concurs internațional de cântare din Parma. A debutat la 15 octombrie 1914, când a jucat pe Enzo în filmul *La Gioconda* de la Amilcare Ponchielli din Rovigo, după care a fost foarte solicitat. Unele dintre rolurile cu care Gigli s-a asociat, în special în această perioadă, includ *Edgardo* în *Lucia di Lammermoor* de *Donizetti*, *Rodolfo* în *La Bohème* de *Giacomo Puccini* și rolul principal în *Andrea Chénier* de *Umberto Giordano*. Gigli a ajuns la adevărata proeminență internațională după moartea marelui tenor italian Enrico Caruso, în 1921. Aceasta a fost popularitatea sa în rândul audiențelor, de multe ori a fost numit „*Caruso Secondo*”, deși a preferat mult să fie cunoscut sub numele de „*Gigli Primo*”. De fapt, comparația nu era valabilă, deoarece Caruso avea o voce mai întunecată, mai eroică.

La începutul carierei sale, Gigli a deținut o voce lirică frumoasă, moale și asemănătoare cu mierea, o voce incredibilă de mezza, care îi permitea să cânte roluri ușoare, lirice. Pe măsură ce a înaintat în vârstă, a dezvoltat anumite calități dramatice a vocii sale, care i-au permis să cânte roluri mai grele precum *Aida* și *Tosca*. Unii critici spun că a fost excesiv de emoțional în timpul spectacolelor sale, rezolvând deseori suspinarea și, în unele cazuri, exagerările. Pe lângă spectacolele sale de scenă, Gigli participă ca actor în peste douăzeci de filme din 1935 până în 1953. În

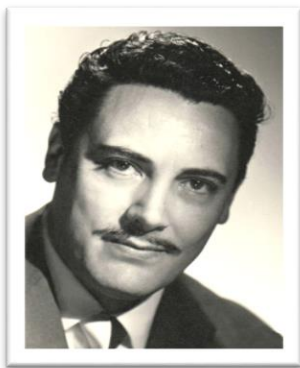
ultimii ani ai vieții sale, Gigli a susținut concerte mai des decât a apărut pe scenă. Înainte de pensionare în 1955, Gigli a întreprins un turneu istovitor mondial cu concerte de rămas-bun. Acest lucru a afectat sănătatea sa în cei doi ani care i-au rămas.

Beniamino Gigli este considerat ca cel mai bun tenor liric al secolului al XX-lea. A dezvoltat o tehnică vocală fenomenală care îi permitea sa cânte cele mai grele creații din repertoriul Bel canto. Aptitudinile sale îi permiteau să cucerească orice suflet care asculta opera. A murit la Roma, în 1957.

Mario Del Monaco [7], italian s-a născut la 27 iulie 1915. Interpret de operă (tenor), care este numit unul dintre cei mai mari cântăreți din secolul al XX-lea și ultimul tenor *di forza*. Născut la Florența, într-o familie muzicală de clasă superioară, având un tată napolitan și o mamă de origine siciliană. De băiat tânăr a studiat vioara, dar a avut o pasiune pentru cântat. A absolvit Conservatorul Rossini de la Pesaro. Printre mentorii săi au fost Arturo Melocchi, profesorul său la Pesaro, și Cherubino Raffaelli, care i-a recunoscut talentul și l-a ajutat la lansarea carierei sale.

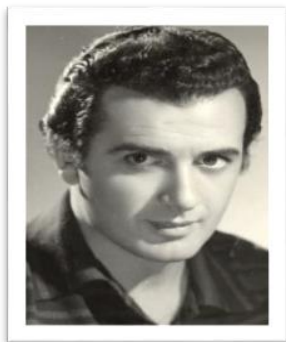
Del Monaco a cântat la Opera Metropolitană din New York din 1951 până în 1959, bucurându-se de un succes deosebit în piese dramatice, precum *Radamès*. La scurt timp s-a afirmat ca unul dintre cei patru superstaruri italiene ale tenorilor care au atins apogeul faimei lor în anii '50 -'60, ceilalți fiind Giuseppe Di Stefano, Carlo Bergonzi și Franco Corelli. O măiestrie strălucitoare, un simț subtil al stilului și arta reîncarnării i-au permis artistului să interpreteze diverse părți ale repertoriului de operă. În același timp, Del Monaco nu era un

„artist universal”, iar specificul vocii sale (folosind lovituri mari, pianissimo fuzzy, subordonarea integrității intonaționale unui joc afectat) i-a oferit cântărețului un repertoriu predominant dramatic. În 1975, având 11 spectacole timp de 20 de zile la Napoli și Palermo, și-a încheiat cariera de cântăreț.

Mario Del Monaco avea o voce extrem de mare și dramatică. Timbrul său lovea ca un fulger și era auzit la fel de bine chiar și în capătul teatrului. Glasul său era atât de puternic datorită faptului că Del Monaco cânta într-o poziție corectă care a căpătat-o după ani de antrenament. Vocea lui Del

Monaco, o gamă puternică, vastă, cu o putere și o saturație extraordinară, cu funduri de bariton și note de sus spumante, era unică în felul său. A murit în 1982.

Franco Corelli [3], născut la 8 aprilie 1921, a fost un tenor italian care a avut o carieră de operă internațională importantă între 1951 și 1976. Asociat în special cu rolurile de tenor *spinto și dramatic* ale repertoriului italian. Acest interpret a fost celebrat universal pentru vocea sa prin putere, electricând note de top, clare timbral, cântări pasionale și spectacole remarcabile. Supranumit „prințul tenorilor”, Corelli deținea trăsături frumoase și o prezență scenică carismatică, totodată, a avut un parteneriat îndelungat și fructuos cu Metropolitan Opera din New York City între 1961 și 1975. A apărut, de asemenea, pe

scenele majorității marilor case de operă din Europa și cu companii de operă din toată America de Nord.

Corelli a iubit marea și a decis inițial să-l urmeze pe tatăl său, urmărind o diplomă în inginerie navală la Universitatea din Bologna. În timp ce studia acolo, a intrat într-un concurs de muzică la îndemnul unui prieten care era cântăreț amator. În timp ce nu a câștigat competiția, el a fost încurajat de juriu să urmeze o carieră muzicală și Corelli s-a înscris la Conservatorul de Muzică din Pesaro pentru a studia operă. Cu o voce pronunțată, caracteristică unui tenor spinto, Corelli a câștigat un public larg după începutul carierei sale. Mulți critici nu au privit favorabil spectacolele sale din opera franceză, din cauza exoticii tenorului francez, dicției și stilului. Cu toate acestea, Corelli a avut și admiratorii săi, printre care mulți critici extrem de respectați și notabili. După ce s-a retras de pe scenă, Corelli a devenit profesor de canto la New York.

Dario Franco Corelli era o fire minuțioasă cu un caracter liniștit, însă pe scena teatrului se transforma într-un tenor miraculos capabil să cânte extrem de emoțional și artistic. Pentru a dezvolta astfel de aptitudini s-a ocupat mult de sine stătător și, datorită simțului său muzical interior, a reușit să evolueze. Consider că Franco Corelli a fost unul din cei mai puternici tenori ai secolului al XX-lea. A murit la Milano, în 2003, la vârsta de 82 de ani, suferind un accident vascular cerebral la începutul aceluși an. A fost înmormântat în Cimitero Monumentale din Milano.

Enrico Caruso [2], născut la 25 februarie 1873, a fost un tenor de operă italian. Avea o voce a unui timbru unic, în care sunetul bariton natural, catifelat al registrelor inferioare și mijlocii era combinat cu vârfuri de tenor strălucitoare. Caruso a fost al treilea din cei șapte copii și unul dintre doar cei trei care au supraviețuit.

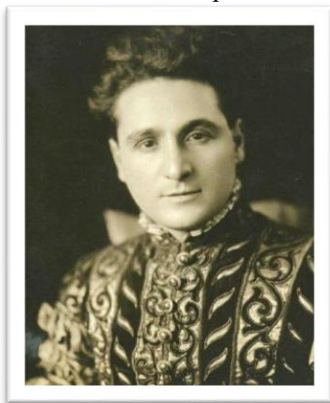

Caruso a fost încurajat în ambițiile sale muzicale timpurii de mama sa, care a murit în 1888. În încercarea de a strânge bani pentru familia sa, a început să cânte pe străzile din Napoli și apoi în cafenele și localuri. La vârsta de 18 ani, a cântat într-o stațiune italiană, cu scopul de a-și cumpăra prima pereche de pantofii noi. Tot în această perioadă, a cântat la marile case de operă din Europa și America, apărând într-o mare varietate de roluri (74) din repertoriile italiene și franceze care au variat de la lirică la dramatic. Unul dintre primii, Caruso a făcut aproximativ 260 de înregistrări lansate în comerț, din 1902 până în 1920, ceea ce l-a făcut o vedetă populară de divertisment internațional.

Caruso a interpretat cu un succes deosebit piesele lirice și dramatice ale lui G. Verdi: *Herzog*, *Manrico* în *Troubadour*, *Richard* în *Balul Masqueradei*, *Radames* în *Aida*. A fost primul interpret al rolurilor lui *Federico* (The Arlesian Chilea, 1897), *Loris* (Fedora Giordano, 1898), *Johnson* (The Girl from the West de Puccini, 1910). În repertoriul de concert al lui Caruso, locul principal era ocupat de cântece napolitane.

Enrico Caruso a fost cel mai admirat tenor italian de operă de la începutul secolului al XX-lea. Vocea lui era senzuală, lirică și viguroasă în izbucnirile dramatice și a devenit din ce în ce mai întunecată în timbre în anii următori. Calitățile sale atractive de tenor erau neobișnuit de bogate în registrul de jos. A murit în 1982.

Giacomo Lauri-Volpi [10], născut la 11 decembrie 1892, a fost un tenor italian cu o voce lirică de o gamă excepțională. A jucat în toată Europa și în America într-o carieră de top, care a cuprins 40 de ani. Născut în Lanuvio, Italia, a rămas

orfan la vârsta de 11 ani. După ce a finisat studiile la seminarul de la Albano și la Universitatea „La Sapienza” din Roma, a început studiile la canto sub conducerea marelui bariton din secolul al XIX-lea Antonio Cotogni, la Accademia Nazionale di Santa Cecilia din Roma. Cariera sa de cântăreț a fost însă întreruptă de Primul Război Mondial în 1914, timp în care a fost înrolat în forțele armate italiene și s-a dovedit a fi unul dintre cei mai decorați soldați ai Italiei.

Un punct de vârf al carierei sale de cântăreț din Milano se atestă în 1929, când a fost ales să cânte *Arnoldo* în producția centenară *La Scala* a lui Guglielmo Tell de Rossini. A fost, de asemenea, tenor principal la New York Metropolitan Opera din 1923 până în 1933, interpretând în total 307 spectacole. În această perioadă de 10 ani, el a cântat alături de Maria Jeritză în premiera americană a operei *Turandot* a lui Puccini și alături de Rosa Ponselle, în premiera Met a operei *Luisa Miller* de Verdi.

Cele mai notabile apariții ale lui Lauri-Volpi în afara Italiei au inclus și două sezoane la Royal Opera House, Covent Garden - în 1925 și 1936. Până la această dată, el și-a lărgit repertoriul, trecând de la roluri lirice la piese dramatice mai impozante. Vocea sa a început să arate semne de uzură în anii '40, pierzând omogenitatea. Notele sale de top emoționante au rămas remarcabil intacte însă până în anii '50.

Lauri-Volpi a fost un om cultivat, inteligent, cu un temperament aprins și cu păreri ferme. Vocea lui se atribuie categoriei „*fără paralele*”. Gama fenomenală, capacitatea de a depăși eventualele dificultăți ale registrelor medii i-au permis artistului să interpreteze atât piese de operă lirică, cât și dramatică. S-a retras în Spania după al doilea război mondial și a murit la Burjassot, lângă Valencia, la vârsta de 86 de ani.

Mario Lanza [5], născut la 31 ianuarie 1921, a fost un tenor american de origine italiană, actor și vedetă de la Hollywood de la sfârșitul anilor '40 și anii '50. Lanza a început să studieze în calitate de cântăreț profesionist la vârsta de 16 ani. După ce a apărut la Hollywood Bowl în 1947, Lanza a semnat un contract de film pentru șapte ani cu Louis B. Mayer, șeful Metro-Goldwyn-Mayer, care i-a văzut performanța și a fost impresionat de cântarea lui. Înainte de aceasta, Lanza cântase doar două spectacole ale unei opere. În anul următor (1948), el a cântat, în New Orleans, rolul lui Pinkerton în *Madame Butterfly* de Puccini. Spectacolele sale de la Tanglewood i-au câștigat o aclamare critică, cu Noel Straus din New York Times care îl salută

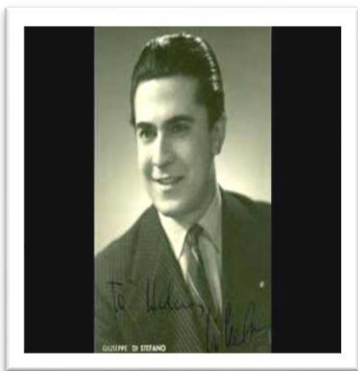
pe tenorul în vârstă de 21 de ani ca având „puțini egali între tenorii zilei din punct de vedere al calității, căldurii și puterii”. În 1951, el a jucat rolul tenorului Enrico Caruso, idolul său, în biopic *The Great Caruso*, care a produs un alt milionar de vânzători cu „*The Loveliest Night of the Year*” (o melodie care a folosit melodia lui *Sobre las Olas*). Marelui Caruso a fost cel mai mare film în acel an.

Lanza era cunoscut a fi „*rebel, dur și ambițios*”. Cronicarul hollywoodian Hedda Hopper scrie că „zâmbetul său, care era la fel de mare ca vocea lui, era asortat cu obiceiurile unui pui de tigru, imposibil de prăbușit”. De asemenea, adaugă că el, a fost „ultimul dintre marii interpreți romantici”. A mai făcut încă trei filme înainte de a muri de o aparentă em-

bolie pulmonară la 38 de ani. La moartea sa, în 1959, el era încă „cel mai cunoscut tenor din lume”. Autorul Eleonora Kimmel concluzionează că Lanza „a ars ca un meteor a cărui lumină durează un scurt moment în timp”. Mario Lanza dispunea de una dintre cele mai mari și naturale voci de tenor a secolului trecut – o voce de frumusețe, pasiune și putere. În aprilie 1959, Lanza s-a îmbolnăvit, cu probleme cardiace, precum și cu pneumonie.

Giuseppe Di Stefano [9], născut la 24 iulie 1921, a fost un tenor de operă italian de la mijlocul anilor '40 până la începutul anilor '90. Numit Pippo atât de fani, cât și de prieteni, a fost cunoscut sub numele de „vocea de aur” sau „cea mai frumoasă voce”, ca adevărat succesori al lui Beniamino Gigli. Luciano Pavarotti a spus că s-a modelat singur după Di Stefano. Într-un interviu Pavarotti a spus că „Di Stefano este idolul meu. Este o voce solară ... A fost cea mai incredibilă voce deschisă pe care ai putut să o auzi. Muzicalitatea lui di Stefano este la fel de naturală și frumoasă, precum vocea sa fenomenală”. Di Stefano a fost și tenorul care l-a inspirat pe José Carreras.

Giuseppe Di Stefano s-a născut în Motta Sant'Anastasia, un sat de lângă Catania, Sicilia, în 1921. S-a mutat la Milano împreună cu părinții când avea șase ani. Și-a început cariera de tenor liric, remarcabil în roluri precum

Nemorino în *L'Elisir d'Amore* de Donizetti și Alfredo în *La Traviata* de Verdi. A debutat la New York, la Opera Metropolitană, în februarie 1948 ca Ducele de Mantua în *Rigoletto* a lui Verdi după ce a cântat rolul în *Riccione* cu Hjördis Schymberg în augustul anului precedent. Di Stefano poate fi plasat în tradiția tenorilor lirici post-romantici din repertoriul italian și francez, unde a acordat spectacole

memorabile mai ales în prima parte a carierei sale (*Rigoletto*, *La traviata*, *La bohème*, *The pearl fishing*, *Manon*, *Faust*). În anii următori s-a afirmat în roluri ale repertoriului liric (de la *Tosca*, *La forza del destino*, *Turandot*, *Carmen* până la *Pagliacci* și *Andrea Chénier*).

Di Stefano era o fire caldă și fină, la fel ca și vocea sa. Cântând el trezea oamenilor sentimente de limpezime și melancolie. Glasul său era o tandrețe armonioasă care plutea prin aer atingând orice inimă și orice suflet. A murit în casa sa din Santa Maria Hoè, la nord de Milano, la 3 martie 2008, la vârsta de 86 de ani.

Maria Callas [1], născută la 2 decembrie 1923 a fost o soprană greacă de origine americană. A fost una dintre cele mai renumite și influente cântărețe de operă ale secolului al XX-lea. Mulți critici au lăudat tehnica ei de bel canto, vocea largă și interpretările dramatice. Repertoriul ei a variat de la opera clasică seria la operele bel canto ale lui Donizetti, Bellini și Rossini și, în continuare, la operele lui Verdi și Puccini; și, în prima sa carieră, la dramele muzicale ale lui Wagner. Tălentele ei muzicale și dramatice au determinat-o să fie salutată ca *La Divina*.

După câteva interpretări în scene mari, Callas a început să cânte în roluri secundare la Opera Națională Greacă. De Hidalgo a jucat un rol esențial în asigurarea

rolurilor pentru ea, permițându-i lui Callas să câștige un salariu mic, ceea ce a ajutat-o și pe ea, și pe familia ei să treacă prin anii grei de război. În 1946, Callas a fost angajată să redeschidă casa de operă din Chicago cu numele de „Turandot”. Basso Nicola Rossi-Lemeni, care a avut, de asemenea, să joace în această operă, a fost conștient de faptul că Tullio Serafin căuta o soprană dramatică pentru a juca *La Gioconda* la Arena di Verona. Ulterior, el și-a amintit de tânăra Callas ca fiind „uimitoare – atât de puternică din punct de vedere fizic și spiritual; atât de sigură de viitorul ei. Știam că într-un mare teatru în aer liber precum cel al Veronei, această fată, cu curajul și vocea ei uriașă, va avea un impact extraordinar”. Maria Callas este o femeie a cărei voce era un

fenomen. O cântăreață de operă, a cărei performanță a forțat și-l face pe ascultător să-și țină respirația. Ea mereu va fi iubită de fanii operei clasice. Maria Callas a murit pe data de 16 septembrie 1977.

Luciano Pavarotti [8], născut la 12 octombrie 1935, a fost un tenor italian de operă, care a trecut și în muzica populară, devenind în cele din urmă unul dintre cei mai de succes comercianți din toate timpurile. S-a născut în 1935, la periferia Modenei, în nordul Italiei, fiul lui Fernando Pavarotti, un tenor amator.

La începutul anilor '80, a înființat *The Pavarotti International Voice Competition* pentru tinerii cântăreți, interpretând alături de câștigătorii creații ca *La bohème* și *L'elisir d'amore*. Pentru a sărbători cea de-a 25-a aniversare a carierei sale, el a adus câștigătorii competiției în Italia pentru spectacolele de gală ale *La Bohème* din

Modena și Genova, apoi în China, unde au organizat spectacole ale *La Bohème* la Beijing (Peking).

A apărut ultima dată pe scena Operei Metropolitane în rolul lui Mario Cavaradossi în opera lui Puccini, *Tosca*. Înainte de spectacol, a anunțat oficial că va părăsi scena de operă, iar după aceasta publicul l-a aclamat timp de 11 minute. Luciano Pavarotti a fost unul dintre cei mai populari tenori ai operei din secolul XX, recunoscut de critici. Maestrul Pavarotti, datorită vocii sale spectaculoase, carisma dezarmantă și generozitatea fără margini, a atins inimile multora. Marele interpret a practicat genul de operă ca forță de educație pentru foarte mulți ascultători profesioniști și melomani.

Luciano Pavarotti a murit la 5 dimineața, pe 6 septembrie 2007.

Roberto Loreti [6], s-a născut la 22 octombrie 1947, la Roma, fiind cunoscut și cu numele de scenă Robertino, este un cântăreț italian, cunoscut mai ales pentru cântecele pe care le-a interpretat ca adolescent. S-a născut dintr-o familie numeroasă cu alți opt copii. Familia lui era săracă. Când avea 10 ani, tatăl său s-a îmbolnăvit, iar Robertino ajută familia livrând produse de panificație în restaurante. Îi plăcea să cânte cântece populare pe drum și a fost remarcat de oameni pentru vocea sa. După o cerere de a cânta la o nuntă într-un restaurant, Robertino a fost căutat de alte restaurante care au concurat pentru serviciul acestuia. În vara anului 1960, în timpul Jocurilor Olimpice de vară de la Roma, i-a fost auzită interpretarea piesei *O sole mio* în cafeneaua *Grand Italy* din Piața Esedra de către producătorul său de televiziune, ceea ce a dat un impuls carierei sale profesionale de cântăreț (cu numele de Robertino). El a invitat viitoarea „vedetă” mondială la Copenhaga, unde, doar o săptămână mai târziu, a apărut la o emisiune de televiziune și a semnat un contract pentru înregistrarea și eliberarea discurilor cu eticheta daneză Triola Records. Curând a apărut un single cu melodia „O sole mio”, care a devenit de aur.

Pe măsură ce a îmbătrânit, vocea lui Robertino s-a schimbat, pierzând timbrul copilăresc (treble), dar cântărețul și-a continuat cariera cu un timbru bariton. În 1964, cu un băiat în vârstă de șaptesprezece ani, a ajuns în finala celui de-al 14-lea festival din San Remo cu melodia „Micul sărut”. În 1973, Loreti a decis să-și schimbe ocupația. Timp de 10 ani a fost angajat în producția și comerțul de filme și a deschis un magazin alimentar lângă casa sa. Cu toate acestea, în 1982, Roberto Loreti a revenit în turneu.

Fiind copil, Roberto Loreti dispunea de o voce foarte înaltă și curată. Abilitățile vocale pe care acesta le demonstra erau întâlnite extrem de rar la copii de vârsta

sa. Oamenii care îl ascultau rămâneau uimiți de glasul lui care era asociat cu glasul unui „Înger”.

Bibliografie:

1. Maria Callas [online] Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=oi-oSnGfRM4>; <https://www.youtube.com/watch?v=TY18GRJGnBY>
2. Caruso Enrico [online] Disponibil: https://www.youtube.com/watch?v=xX4SzE_GDRE; <https://www.youtube.com/watch?v=t936rzOt3Zc>
3. Corelli Dario Franco [online] Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=Zzb9uwfGd1w>; <https://www.youtube.com/watch?v=qURqUGqLbM>
4. Gigli Beniamino [online] Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=bUDj6wp7hec>; https://www.youtube.com/watch?v=8B_Vhth7nis
5. Lanza Mario [online] Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=vTatzTgt2ak>
6. Loreti Roberto [online] Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=K9RzFoPWBCI>; https://www.youtube.com/watch?v=R_0LgSFhKZ4
7. Mario Del Monaco [online] Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=oN4zv0zhNt8>; <https://www.youtube.com/watch?v=cytTA5FM9qM>
8. Luciano Pavarotti [online] Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=cWc7vYjgnTs>; <https://www.youtube.com/watch?v=wbDM7yuNGYI>
9. Giuseppe Di Stefano [online] Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=1X27O50Xq4U> ; <https://www.youtube.com/watch?v=7alsi3vsaBc>
10. Giacomo Lauri-Volpi [online] Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=g56bW5DtpM0>; <https://www.youtube.com/watch?v=zp4Bvx1ZvYc>

CZU 786.2(072.3):373.015

РАЗВИТИЕ МНЕМИЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ У УЧАЩИХСЯ ПИАНИСТОВ В ДМШ

Елена ГРАНЕЦКАЯ, студентка Факультета Педагогики, Психологии и Искусств, Государственного Университета А. Руссо, Бэлць
Научный руководитель: **Лилия ГРАНЕЦКАЯ**, доцент, канд. наук

Rezumat: Memoria muzicală împreună cu auzul muzical și simțul ritmului sunt considerate aptitudini strict necesare în arta cântului la pian. Interpretarea pe de rost este un avantaj al pianistului, oferindu-i posibilitatea de un mai înalt grad de expresivitate, libertate de interpretare în scenă. În articol se abordează problema memoriei muzicale și tipurile acesteia. Din punct de vedere metodologic, se propun diverse tehnici și metode de lucru cu creația muzicală axate pe dezvoltarea abilităților mnemonice ale unui pianist.

Cuvinte-cheie: memorie muzicală, tipuri de memorie muzicală, creație muzicală, elevel pianist, metode de dezvoltare a memoriei muzicale.

Наряду с музыкальным слухом и чувством ритма, музыкальная память образует триаду основных, ведущих музыкальных способностей. Поэтому обращение к данной теме естественно и закономерно. Игра наизусть расширяет исполнительские возможности музыканта. Не случайно Р. Шуман считал, что

«аккорд, сыгранный как угодно по нотам, и наполовину не звучит так свободно, как сыгранный на память» [6, 254]. Б. Теплов дает такое определение музыкальной памяти: «музыкальная память представляет собой способность к запоминанию, сохранению (кратковременному и долговременному) в сознании и к последующему воспроизведению музыкального материала» [5, 101].

Мнемические процессы – это процессы, обеспечивающие запоминание, сохранение и воспроизведение в головном мозге информации, полученной при взаимодействии человека с окружающим миром. Благодаря им человек может накапливать знания и использовать прошлый опыт в овладении новыми действиями и различными видами деятельности. Без мнемических процессов наши ощущения и восприятия, исчезая бесследно по мере возникновения, оставляли бы человека вечно в положении новорожденного. К мнемическим процессам относятся представления и память.

Представления – образы предметов или явлений реальной действительности, которые мы воспринимали ранее, а сейчас мысленно воспроизводим. Представления *классифицируются* по следующим основаниям: 1) по виду преобладающего ощущения, лежащего в основе представления (зрительные, слуховые, кинестетические, обонятельные, вкусовые, тактильные, осязательные);

а) представления памяти – являются воспроизведением более или менее точным, предметов или явлений, когда-то воздействовавших на наши органы чувств;

б) представления воображения – это представления о предметах и явлениях, которые в таких сочетаниях или в таком виде никогда нами не воспринимались. Подобные представления являются продуктом нашего воображения;

3) по участию волевого усилия в возникновении представления:

а) произвольное представление возникает в том случае, когда мы прилагаем определенное волевое усилие;

б) непроизвольное представление возникает без каких-либо волевых усилий (чаще всего в основе его лежит ярко эмоционально окрашенное явление, событие).

В деятельности исполнителя сочетаются различные виды памяти. В литературе чаще выделяются четыре основных вида музыкальной памяти: слуховая, зрительная, двигательная (моторная), логическая. Слуховая память – это память на музыкально-слуховые представления. Под зрительной памятью подразумеваются зрительные представления нотного текста. Двигательно-моторная память включает в себя память на игровые движения и действия. В действительности пальцы не обладают памятью, а лишь имеют известную способность к автоматизации, которая возникает благодаря частому повторению музыкального произведения. Музыкально-логическая память проявляется в осмыслении музыкального материала и установлении логически оправданных внутренних связей между отдельными разделами произведения. Этот вид памяти способствует сознательному воспроизведению в последующих исполнениях представлений об образном строе, жанре сочинения, особенностях его формы, фактуры, тональных, динамических,

гармонических (в области тембро-динамических нюансов и динамики развития), ритмических построений и т.д.

Английская исследовательница проблем музыкальной памяти Л. Маккиннон также считает, что «музыкальной памяти как какого-то особого вида памяти не существует. То, что обычно понимается под музыкальной памятью, в действительности представляет собой сотрудничество различных видов памяти, которыми обладает каждый нормальный человек – это память уха, глаза, прикосновения и движения» [2, 19]. Она придерживается мнения, что в процессе заучивания наизусть, главным образом, участвуют три вида памяти: слуховая, тактильная и моторная, а зрительная память лишь дополняет их в той или иной степени.

В современной психологии действия по запоминанию текста делятся на три группы: смысловая группировка, выявление смысловых опорных пунктов и процессы соотнесения. В соответствии с этими принципами в работе В. И. Муцмахера «Совершенствование музыкальной памяти в процессе обучения игре на фортепиано» были разработаны приемы работы по заучиванию музыкального произведения наизусть [1, с. 43].

Смысловая группировка (смысловое разделение): сущность приема, как указывает В. И. Муцмахер, заключается в делении произведения на отдельные фрагменты, эпизоды, каждый из которых представляет собой логически завершённую смысловую единицу музыкального материала. Смысловые единицы представляют собой не только крупные части, как экспозиция, разработка, реприза, но и входящие в них – такие, как главная, побочная, заключительная партии.

В случае забывания во время исполнения память обращается к опорным пунктам. Но преждевременное «вспоминание» опорных пунктов может отрицательно сказаться на свободе исполнения. Использование приема смысловой группировки оправдывает себя на начальных этапах разучивания произведения. После того, как оно уже выучена, следует обращать внимание в первую очередь на передачу целостного художественного образа. Как удачно выразилась Л. Маккиннон, «первая стадия работы состоит в том, чтобы заставить себя делать определенные вещи; последняя – в том, чтобы не мешать вещам делаться самим по себе» [2, с. 58].

Смысловое соотнесение. В основе этого приема лежит сопоставления между собой некоторых характерных особенностей тонального и гармонического планов, голосоведения, мелодии, аккомпанемента изучаемого произведения.

Оба приема – смысловая группировка и смысловое соотнесение – особенно эффективны при запоминании произведений, написанных в трехчастной форме и форме сонатного allegro, в которых третья часть подобна первой, а реприза повторяет экспозицию.

Запоминание музыкального произведения по формуле И. Гофмана.

1. Работа с текстом произведения без инструмента. На этом этапе процесс ознакомления и первичное заучивание произведения осуществляется на основе внимательного изучения нотного текста и представления звучания при

помощи внутреннего слуха. Мысленное музыкальное восприятие может проводиться с помощью выявления и определения:

- 1) главного настроения произведения;
- 2) средств, при помощи которых оно выражается;
- 3) особенностей развития художественного образа;
- 4) главной идеи произведения;
- 5) понимания позиции автора;
- 6) своего собственного личностного смысла в анализируемом произведении.

Подобный способ запоминания развивает музыкально-слуховые и двигательные представления, мышление и зрительную память. Увиденное должно быть понято и услышано. Развитие умения выучивать произведение по нотам без инструмента очень важно для развития профессионального мастерства ученика.

2. Работа с текстом произведения за инструментом. Первые проигрывания произведения после мысленного ознакомления с ним по рекомендациям современных методистов должны быть нацелены на схватывание и уяснение общего его художественного смысла. На данном этапе происходит эскизное ознакомление с произведением, для чего оно должно проигрываться в нужном темпе; при этом можно не заботиться о точности исполнения. Шуман, например, рекомендовал первые проигрывания делать «от начала до конца».

После первого ознакомления начинается детальная проработка произведения – вычленяются смысловые опорные пункты, выявляются трудные места, выставляется удобная аппликатура, в медленном темпе осваиваются непривычные исполнительские движения. На этом этапе продолжается осознание мелодических, гармонических и фактурных особенностей произведения, уясняется его тонально-гармонический план, в рамках которого осуществляется развитие художественного образа.

Какой вид запоминания – произвольный (т.е. преднамеренный, специально ориентированный) или произвольный (т.е. осуществляемый ненамеренно) является более предпочтительным в выучивании произведения наизусть? На этот вопрос нет однозначного ответа.

По мнению одних музыкантов (А. Б. Гольденвейзер, Л. Маккиннон, С. И. Савшинский), в заучивании должно преобладать произвольное запоминание, основанное на рациональном использовании специальных мнемонических приемов и правил, тщательном продумывании разучиваемого. Согласно другой точке зрения, принадлежащей музыкантам-исполнителям (Г. Г. Нейгауз, К. Н. Игумнов, С. Т. Рихтер, Д. Ф. Ойстрах, С. Е. Фейнберг), запоминание не является специальной задачей исполнителя.

Достижение одинаково высоких результатов, как отмечает Г. М. Цыпин, при противоположном подходе к делу имеет право на существование и в конечном итоге зависит от личностного склада того или иного музыканта, индивидуального стиля его деятельности. [3, с. 27]. Следовательно, нужно учитывать индивидуальные особенности ученика, прежде чем выбирать тот или иной способ запоминания произведения. После того как музыкальный материал выучен, необходимо дать ему «отлежаться».

3. Работа над произведением без текста (игра наизусть). Читая ноты и размышляя, исполнитель поглощает музыку, а при исполнении ее наизусть, наоборот, музыка поглощает его. Настроения, чувства – категории подсознательные и, чтобы найти средства для их выражения, музыкант должен погрузиться в свой внутренний мир. Внимание исполнителя при этом может с достаточной оперативностью обращаться попеременно к различным аспектам музыки. В данное мгновение оно может быть преимущественно сосредоточено на мелодии, в следующее – на звучании баса или на педали [2, с. 54].

Соединение слышимых звуков с внемusыкальными образами и представлениями, имеющими сходную поэтическую основу, пробуждает эмоциональную память. Произведение, выученное таким методом, при котором содержание музыки увязывается с широким спектром ассоциаций, будет не только более выразительно исполнено, но и более прочно усвоено.

Когда произведение уже выучено наизусть, оно нуждается в регулярных повторениях для закрепления в памяти. В. И. Муцмакер в своей работе рекомендует при повторении устанавливать новые, не замеченные ранее связи, зависимости между частями произведения, мелодией и аккомпанементом, различными характерными элементами фактуры, гармонии. Для этого необходимо развивать умение самостоятельно, без помощи педагога применять имеющиеся музыкально-теоретические знания на практике. Разнообразие впечатлений и выполняемых действий в процессе повторений музыкального материала помогает удерживать внимание в течение длительного времени [1, с. 37].

«Пробное» проигрывание наизусть во многих случаях сопровождается неточностями и ошибками, которые, как подчеркивает В. И. Муцмакер, «требуют от учащегося повышенного слухового контроля, сосредоточенного внимания, собранной воли. Все это необходимо для фиксирования допущенных ошибок... Особого внимания требуют места «стыковки» отдельных отрывков и эпизодов. Практика показывает, что часто учащийся не может сыграть наизусть все произведение, в то время как каждую часть в отдельности он знает на память довольно хорошо» [1, с. 39].

Огромную пользу для запоминания произведения приносит *игра в медленном темпе*, которой не должны пренебрегать даже учащиеся с хорошей памятью.

4. Работа без инструмента и без нот. Это – наиболее трудный способ работы над произведением. Тем не менее, чередуя мысленные проигрывания произведения без инструмента с реальной игрой на инструменте, учащийся может добиться предельно прочного запоминания произведения. Мысленные повторения произведения развивают концентрацию внимания на слуховых образах, столь необходимую во время публичного исполнения, усиливают выразительность игры, углубляют понимание музыкального сочинения [3, с. 48].

Список литературы:

1. МУЦМАХЕР, Виталий. *Совершенствование музыкальной памяти в процессе обучения игре на фортепиано*. Москва, Изд. Музыка, 1984, 185 стр.
2. МАККИННОН, Лилиас. *Игра наизусть*. Ленинград, Изд. Музыка, 1967. 144 стр.

3. ЦЫПИН, Геннадий. *Обучение игре на фортепиано*. Москва, Изд. Музыка, 1974, 288 стр.
4. ПЕТРУШИН, Валентин. *Музыкальная психология*, Москва, Изд. Владос, 1997. 383 стр. ISBN 5-87065-103-4
5. ТЕПЛОВ, Борис. *Психология музыкальных способностей*, изд 2-е, Москва, Изд. Планета музыки, 2020. 488 стр., ISBN: 978-5-8114-4300-0
6. ШУМАН Р. *О музыке и музыкантах*. Сб. ст., Том 1, Москва, Изд. Музыка, 1975, 407 стр.

CZU 787.61(072)

ОВЛАДЕНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННЫМИ И ТЕХНИЧЕСКИМИ ПРИЕМАМИ ИГРЫ НА ГИТАРЕ

Виктор ГРАНЕЦКИЙ, студент Факультета Педагогики, Психологии и Искусств, Государственного Университета Алеку Руссо, Бэлць
 Научный руководитель: **Лилия ГРАНЕЦКАЯ**, доцент, канд. наук

Rezumat: *Chitara devine tot mai răspândit instrument muzical în viața contemporană și se bucură de o popularitate mare în mediul tineretului muzical. Acest lucru înaintea în fața profesorului de chitară un șir de probleme legate de elaborarea metodelor de interpretare la acest instrument. Necesitatea cunoașterii mijloacelor expresive și tehnice, posibilităților de interpretare la chitară devine una actuală în pedagogia muzicală. Astfel, în articol se abordează anume aspectul tehnic și artistic de cunoaștere și însușire a procedeeleor, posibilităților de interpretare la chitară.*

Cuvinte-cheie: *arta muzicală, chitară, procedee de interpretare la chitară, mijloace tehnice și expresive la chitară, metode de interpretare la chitară*

Guitară – струнный щипковый музыкальный инструмент. Слово «*гитара*» происходит от слияния двух слов: санскритского «*сангита*», что означает «*музыка*», и древнеперсидского «*тар*», означающего «*четырёхструнный*». Гитара применяется в качестве аккомпанирующего инструмента во многих музыкальных стилях, а также как сольный классический инструмент. Является основным инструментом в таких стилях, как *блюз, кантри, фламенко, рок-музыка, джаз* и многих других формах популярной музыки.

Удивительна история гитары. Пройдя путь от *египетской кифары* до современного разнообразия форм и строя, гитара всегда оставалась любимницей как музыкантов-профессионалов, так и просто любителей красивой музыки.

В древней Греции и Риме был популярен инструмент *кифара*. Она имела плоский тяжелый деревянный корпус с прямыми или фигурными очертаниями, к которому крепились струны. В основном начало родословной гитары относят к античным временам, аргументируя это тем, что слово «*гитара*» происходит от названия *кифара*. Одной из предшественниц гитары является также иранская лютня – *тар*. Близкими родственниками гитары являются такие музыкальные инструменты, как *мандолина, балалайка*. Популяризация гитары интенсивно возрастала в Средней Азии, Греции и Западной Европе,

попутно претерпевая множественные изменения слова «*guitarra*»: «*кифара*» в Греции, «*guitarra*» в Испании, «*chitarra*» в Италии, «*guitare*» во Франции, «*guitar*» в Англии, «*гитара*» в России. [3]

Акустические гитары – это гитары, достаточно громко и качественно звучащие без использования звукоусиливающей аппаратуры. Акустические гитары подразделяются на две подгруппы: *классическая и эстрадная гитары*.

Классическая гитара имеет достаточно широкий гриф и объёмный корпус. Струны на классической гитаре, как правило, синтетические. А *эстрадная гитара* имеет более узкий гриф. На верхнюю деку может устанавливаться накладка *пикгард* (pickguard) – тонкая пластинка из твёрдого материала (*например – пластмассы*), прикрепляемая ниже первой струны, и предохраняющая гитару от разрушительного воздействия ударов медиатора, необходимых при исполнении игры боем. Способ крепления струн в подставке может так же отличаться от способа, используемого в классической гитаре. Струны на эстрадных гитарах преимущественно металлические, реже синтетические. [1]

Полуакустические гитары – это гитары, на которых можно играть как через звукоусиливающую аппаратуру, так и без таковой. Звук у них не очень громкий и частотный диапазон другой. В полуакустических гитарах установлены магнитные звукосниматели, и звук не просто усиливается, а преобразуется.

Электроакустическая гитара – это акустическая гитара, в которую установлены пьезозвукосниматели (*пьезодатчики*). Они усиливают колебание деки, в результате чего формируется электронный сигнал, который передается на встроенный усилитель.

К основным приемам игры на гитаре относятся следующие. *Арпеджио* – прием игры, при котором звуки аккорда извлекаются не одновременно, а последовательно. *Арпеджиато* – это быстрое арпеджио. [1]

Баррэ – технический прием, при котором указательный палец левой руки одновременно прижимает на одном ладу две, три и более струн. В нотах прием баррэ обозначается вертикальной скобкой перед аккордом и римской цифрой над ней, соответствующей номеру лада.

Вибрато – прием игры, чтобы продлить быстрозатухающий звук гитары.

Также применяется *техника акцентирования* – умение в нужный момент подчеркнуть отдельные звуки мелодии, баса и т.п. – важнейшее средство выразительной игры.

Пальцевая техника игры на гитаре (также пальцевой метод, пальцевой стиль) – техника игры на гитаре (*преимущественно акустической*), при которой звук извлекается пальцами одной руки. Начало свое эта техника, по-видимому, берет у классической гитарной музыки. Данная техника характерна для *кантри, блюграсса* и подобных стилей. В этом стиле преимущественно играют ногами, но зачастую вместо ногтей гитаристы используют «медиаторы-когти» – *фингертики*. Игра в этом стиле позволяет шире раскрыть возможности акустической гитары, так как позволяет играть одновременно и аккомпанемент, и мелодию. В этом стиле используются различные способы извлечения звука: *пиццикато, тэппинг, флажолеты, слэп* и другие. Используется также *перкуссия*

онная техника, которая представляет собой извлечение любых «мертвых нот»: удары по корпусу, струнам, какие-либо свисты и многое другое.

Тэппинг (с англ. tapping – постукивание) – техника игры на струнном инструменте, при которой звук извлекается при помощи легких ударов по струнам между ладов на грифе.

Пиццикато – это прием игры, когда звук извлекается щипком струны, отчего звук становится отрывистым и более тихим.

Тремоло – многократное повторение звука, исполняемого приемом тирандо.

Флажолет – один из красивейших приемов игры на гитаре. Звук флажолета чуть глухой и в то же время бархатный, тянущийся, чем-то похожий на звучание флейты. Флажолеты бывают *натуральными* и *искусственными*. Первый вид выполняется на V, VII, XII и XIX ладах.

Искусственный флажолет более сложный в извлечении. Однако он позволяет расширить звуковой диапазон использования этого приема.

В стиле фламенко широко используются *гольпе* и *тамбурин*.

Гольпе – это постукивание по деке пальцами правой руки в процессе игры.

Тамбурин – это удар кисти по струнам в районе подставки.

Расгеадо – колоритный испанский прием, представляющий собой поочередный удар по струнам каждым из пальцев (кроме большого) левой руки. [2]

Тирандо (tirando – щипок) – игра щипком. Суть приема – поочередное перебирание струн. Этим способом звукоизвлечения чаще всего извлекают аккорды, арпеджио, гармонические интервалы, тремоло.

Апояндо (apoyando – удар) – Это игра с опорой на соседнюю струну. Прием характерный для музыки Фламенко. Особую выразительность придает использование этого приема в исполнении гамм и гаммообразных пассажей.

Слэп – коронный прием бас – гитаристов. Слэп еще можно назвать преувеличенным щипком.

В концертной деятельности, в самодеятельности, в качестве аккомпанемента часто встречается приемы игры *боем* и *перебором*.

Бой – это самый простой и распространенный способ игры на гитаре.

Существуют разные виды боев. Они записываются схемами.

Перебор – это красивый и простой способ игры на гитаре. В отличие от боя при игре перебором струны щипаются. Переборы тоже записывают разными схемами.

Глиссандо – естественное и искусственное скольжение вдоль струн вверх и вниз по грифу пальцами левой, а иногда и правой руки.

Портаменто – прием скольжения одним и тем же пальцем, в котором следующий звук (или аккорд) после воспроизведения первого, должен возникнуть за счет остановки пальцев левой руки в нужном месте (*ладу*). [4]

Конечно же, при игре на гитаре используются такие штрихи как *легато*, *нон легато*, *тенуто*, *стаккато* и различные динамические оттенки. Гитаристы используют два способа игры на гитаре – *ногтевой* и *безногтевой*. При ногтевом способе игры ноготь затачивается по форме подушечки пальца. Неправильно заточенный ноготь дает грубый и резкий звук. [4]

Ногтевой способ игры на гитаре Все изученные до сих пор технические приемы игры приобретают особую красочность и отчетливость с применением ногтевого способа игры или ногтевого удара. Подавляющее большинство гитаристов-концертантов употребляют этот прием. На пальцах правой руки длина ногтей может быть разной: от 1,5 до 3-4 мм свободной ногтевой пластинки, в зависимости от строения подушечки пальца.

Если ноготь близко прилегает к подушечке, то он делается покороче; если же ноготь далеко отстоит от подушечки – он делается более длинным. На разных пальцах ногти могут быть разной длины, в зависимости от строения пальцев. Обработка ногтей производится сначала обычным напильником, затем – напильником с мелкой насечкой (бархатным), окончательную шлифовку ногтей можно сделать с помощью спичечного коробка (используются его стороны, оклеенные бумагой, но не зажигающие стороны). Форма ногтей обычно делается по форме подушечки.

При ногтевом ударе в извлечении звука участвуют и ноготь (в основном), и подушечка. Несколько сложнее будет привыкать к ногтевому удару большим пальцем правой руки. Чтобы ноготь большого пальца не цеплялся за струну, делайте его покороче и тщательней обрабатывайте. Некоторые гитаристы не употребляют при игре ногтевой удар большим пальцем. Единого правила здесь нет. Все зависит от индивидуальных особенностей строения пальцев и ногтей.

Смена позиций. Смена позиций – важный момент в гитарной технике. От правильной смены позиций зависит удобство исполнения, грамотность фразировки (характера, манеры исполнения), а в конечном итоге – его совершенство.

Основные приемы смены позиций: [2, 5, 6]

- 1) Переход в другую позицию через открытые одну или несколько струн, во время их звучания.
- 2) Переход в другую позицию с помощью глиссандо. К этому приему смены позиций относятся все рассмотренные выше разновидности глиссандо.
- 3) Переход в другую позицию во время пауз. Этот прием естественен и не представляет трудностей. Необходимо только следить за «звуковыми отпечатками» (оставшимся звучанием) открытых струн и вовремя снимать их.
- 4) Переход в другую позицию за счет небольшой недодержки предыдущей длительности.

При смене позиций необходимо следить за тем, чтобы большой палец левой руки не отрывался от грифа, а плавно скользил вдоль него.

Меняя позицию в арпеджио, не стремитесь прижать левой рукой сразу все струны, входящие в новый аккорд. Возьмите один (первый) звук, сыграйте его, а за это время опустите на гриф и остальные пальцы.

Овладение приемами звукоизвлечения – это фундамент, на котором строится вся техника гитариста. Таким образом, к основным приемам игры на гитаре относятся следующие: арпеджио, арпеджиато, баррэ, вибрато, тэппинг, пиццикато, тремоло, флажолет, гольпе, тамбурин, расгеадо, тирандо, апоядно, слэп, бой, перебор, глиссандо, портаменто.

Библиография:

1. АГАФОШИН, Петр. *Школа игры на шестиструнной гитаре*. Москва, Издательство «Музыка», 1990.
2. ШЕВЧЕНКО, Анатолий. *Гитара фламенко*. Киев, Изд. «Музыкальная Украина». 1988 г. 114 стр.
3. ГЕРЦМАН, Евгений. *Античное музыкальное мышление*. Ленинград, Изд. «Музыка». 1986, 240 стр.
4. ВЕЩИЦКИЙ, Петр. Ларичев Е., Ларичева Г. *Классическая шестиструнная гитара*, Москва, Изд. Владос, 2000, 216 стр.
5. ИВАНОВ-КРАМСКОЙ, Александр. *Школа игры на шестиструнной гитаре*, Москва, Изд. Феникс, 2013, 151 стр. ISBN: 5-222-04978-7
6. КАРКАССИ, Маттео. *Школа игры на шестиструнной гитаре*, под ред. А. Иванова- Крамского, – Москва, Изд. Шабатура Д,М, 152 стр., ISBN: 978-985-7192-53-3

CZU 784(072):159.9

CONCEPTUL RELAXARE ÎN METODOLOGIA PREDĂRII CÂNTULUI VOCAL

Tatiana ȚURCAN, studentă,

*Facultatea de Științe ale educației, Psihologie și Arte,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*

Conducător științific: **Lilia GRANEȚKAIA**, dr., conf. univ.

Abstract: *The concept of „relaxation” in the modern era is a current one becoming important in vocal art as well. The article addresses the issue of relaxation during vocal interpretation and proposes some methods, procedures and exercises that directly contribute to relaxation, relaxation during vocal interpretation.*

Keywords: *musical art, vocal singing, vocal student, singing teacher, concept of relaxation, methods, relaxation procedure.*

Relaxarea este o modalitate psihofiziologică de depășire a crizei de adaptare proprie a omului civilizației moderne. Noțiunea de relaxare vine de la cuvântul latin *relaxation*, ceea ce înseamnă destindere, ușurare, liniștire. Ritmul accelerat al existenței, excitațiile somatice (care țin de corp) și afective (care țin de sentimente), cărora le suntem supuși, ne mențin într-o stare permanentă, mai mult sau mai puțin sesizabilă, de crispare, de încordare, care se află fie la obârșia unei senzații supărătoare de disconfort somatic sau spiritual, fie că așterne patul la nenumărate boli. Important este a ști că orice stare tensionată, orice efort mental se materializează pe planul sensibilității somatice (corporale) printr-o senzație de tensiune musculară, care, la rândul ei, va întreține tensiunea psihică inițială sau poate chiar va genera o nouă stare de crispare.

În secolul al XX-lea și XXI-lea s-au succedat într-un ritm extrem de trepidant cele mai importante schimbări ale civilizației noastre, civilizație „digitalizată”. Nici când în decursul istoriei nu s-au produs atâtea schimbări radicale ale vieții sociale și culturale. Nici când viteza de munca nu a fost atât de alertă, debordantă. Generațiile secolului al XX-lea și al XXI-lea au cunoscut majoritatea produselor in-

ventarului tehnic al civilizației noastre. Toate acestea sunt adevărate mutații în planul psihicului uman. Asupra omului acționează mediul natural și mediul creat de el artificial. Se înregistrează, astfel, anumite dificultăți pe această linie. Același organism, deși dispune practic de infinite posibilități de adaptare, nu a avut încă posibilitatea de valorificare, din cauza ritmului prea alert. Această adaptare a organismului la condițiile variate și impetuoase cade în sarcina sistemului nervos.

Iată-ne ajunși la necesitatea găsirii unor mijloace, procedee de a face față adaptării. Una dintre acestea **fiind relaxarea**. Prin ea se urmărește realizarea unui repaus psihofizic cât mai profund, a contractării musculare și psihice.

Relaxarea în cântul vocal este de neconceput fără o relaxare spirituală. Adică, toate problemele tehnice, muzicale, interpretative ale artei cântului, care întră în preocupările tânărului vocalist, trebuie realizate pe fondul unei relaxări totale.

Profesorul cu experiență va crea în permanență, cu mult tact și răbdare, o atmosferă de lucru calmă, destinsă, activă, eliminând stările de tensiune din timpul orelor de curs. Relaxarea reprezintă nu numai o gimnastică cu caracter inedit, ci și una absolut indispensabilă omului modern. Ea este nu numai foarte necesară, ci și foarte accesibilă, foarte posibilă. Grație relaxării, exercițiilor de relaxare, tensiunile emoționale scad. Urmează o stare de confort fiziologic, semnalizată foarte ușor de toți acei care practică relaxarea. Orice activitate fizică sau intelectuală care nu este în armonie cu propriile noastre ritmuri vitale, precum și cu ritmurile proprii ale naturii, reprezintă o adevărată „dislocație”, fiind una dintre cele mai grave asupra organismului.

În cele ce urmează ne vom ocupa de problema destinderii musculare. Încordarea musculară împiedică munca interioară, cu atât mai mult trăirea.

Înainte și în timpul interpretării unei piese muzicale, în afară de pregătirea minuțioasă a sensurilor cuvintelor și a muzicii, este necesar să ne statornicim stările afective și funcționarea normală a sistemului muscular, să înlăturăm orice încordare a mușchilor. Acest lucru se poate realiza prin exerciții de *concentrare și atenție*, cum sublinia K. S. Stanislawski [1, p. 199]. Cu 10-15 minute înainte de a intra în scenă pentru interpretarea unei piese muzicale sau înainte de a dirija un concert, înainte de a ține un discurs sau o prelegere, ne vom concentra atenția spre un punct fix, pe care îl analizăm sub toate aspectele. Continuăm cu o repriză de 3-5 respirații profunde (în cazul cântăreților, respirațiile vor fi cele știute, costo-diafragmatice). *Respirațiile* vor fi însoțite de senzația de căscat cu buzele lipite, ridicând mult valul palatin, adică omușorul. Urmează o mică pauză, după care reluăm exercițiul de la capăt. Totul trebuie să dureze aproximativ 10 minute. Acest exercițiu trebuie transformat într-o obișnuință, într-o necesitate firească, pentru momentele de înalt avânt nervos și fizic. Trebuie să faci astfel să se nască-n tine un „observator” sau un „controlor”. Acest controlor te va însoți pe stradă, în viață, pe scenă, în public. Să nu apară nicăieri un surplus de încordare, crispare, convulsii musculare. Trebuie să duci o luptă permanentă și neobosită cu aceasta „la slăbiciune”.

Un alt exercițiu: se va sta culcat, întins pe spate și se va observa care mușchi ne sunt încordați și îi numim: „amândoi omoplații îmi sunt încordați” sau „mușchii feselor, gambelor îmi sunt încordați”. Se transmite comanda pentru relaxare. De obicei, comanda începe de la nivelul capului, apoi mâna, spre vârful degetelor de la picioare. [1, p. 200]

Repetăți acest exercițiu de 5-10 ori. O asemenea stare îi dă trupului cea mai buna odihnă. Trebuie să perseverăm în acest exercițiu până obținem liniștea de care avem nevoie. Să nu uităm ca mâinile sunt ochii trupului, iar inteligența, voința și sentimentul sunt motoarele noastre psihice.

Vom expune câteva din cauzele generatoare de crăpare, de inhibiție ce acționează asupra noastră.

Frica este o stare în fața unor situații necunoscute, surprinzătoare, agresive, afective etc. și are acțiune distrugătoare asupra sistemului muscular și nervos. În cântul vocal, **frica** se instalează treptat în sufletul celor ce urmează să interpreteze în public. Cu cât se apropie momentul impactului, cu atât **frica** se dezvoltă, cuprinde toți centrii nervoși, sistemul muscular și chiar centrii cerebrali, de unde, altfel, pornește. Are efectul distrugător asupra întregului organism uman. Ritmul cardiac accelerează tot mai mult organele interne întră în panică, iar respirația, accelerându-se, devine tot mai superficială. Oxigenarea organismului este dereglată, cu toate că respirația este cu tot mai deasă, este insuficientă. Starea de **frica prelungită**, necontrolată poate avea urmări catastrofale asupra subiectului în cauză.

Pentru elevul care studiază canto și urmează să se prezinte la examen cu instrumentul său vocal, cu care trebuie să interpreteze piesele muzicale în fața unui public, fie el format numai dintr-o comisie de două, trei persoane, poate deveni o problemă complicată. Aceste stări pot fi înlăturate prin:

- aprofundare prin studii perseverente și stăpânirea problemelor ce țin de interpretarea pieselor muzicale (text, muzică, nuanțe, mișcare etc.);
- stabilirea cu precizie a tuturor ideilor ce se degaja din piesa muzicală interpretată, stilul etc.;
- rezolvarea problemelor tehnicii vocale necesare discursului muzical;
- pronunția corectă a cuvintelor;
- ținuta artistică corespunzătoare;
- pregătirea treptată a sistemului nervos și muscular, în vederea susținerii efortului necesar interpretării pieselor muzicale pentru examenul respectiv;
- odihnă și alimentație corespunzătoare.

Toate cele arătate mai sus constituie probleme esențiale ale muncii și vieții unui tânăr vocalist care studiază normal, organizat și perseverent.

Stresul. Alături de atâtea agenți poluanți cunoscuți, ce caracterizează civilizația noastră, zgomotul reprezintă o anexă permanentă și în continuă creștere. Din punct de vedere fiziologic, zgomotul intens și prelungit diminuează capacitatea generală a organismului de a răspunde prompt la stimulii care vin din afară. Își fac apariția senzația de neliniște, teamă, irascibilitate, astenie, lipsa puterii de concentrare, modificări ale caracterului etc.

Suprasolicitarea nervoasă. Prin forța împrejurărilor, suntem nevoiți să trăim într-un mediu stresant. Oamenii cheltuiesc o mare parte a energiei vitale din cauza suprasolicitării nervoase, exemplele le aveți la îndemână în fiecare moment. Relaxării îi revine menirea anihilării unei părți din rigorile acestui consum. După precizările unui sociolog, un american din patru utilizează medicamente psihotrope, droguri, pentru modificarea condiției psihice și mentale (sedative, calmante, somnifere,

tranchilizante.) Acest bombardament chimic, medicamentos pune organismul uman în diferite condiții de adaptare. Din cauza acestor realități oamenii și-au pus mai mult problema redescoperirii relaxării.

Tonusul muscular. Există strânse corelații funcționale între stres și tonusul muscular. Sistemul nervos exercită influențe sensibile asupra structurilor musculare, dar și mușchii la rândul lor influențează sistemul nervos.

Ceea ce se întâmplă însă cu mușchii, în urma ordinelor primite de la creier, se întâmplă practic cu toate organele care alcătuiesc ființa umana. Datorită relaxării scade tonusul general și se instalează starea de confort fiziologic, pe care o semnalizează toți cei care folosesc relaxarea.

Metodele de relaxare urmăresc punerea organismului în repaus. La această performanță se poate ajunge nu numai prin calea somnului, așa cum se întâmplă în mod normal, ci și pe calea autosugestiei, practică în starea de veghe, fapt ce caracterizează metoda de relaxare, care ne pune la dispoziție o stare de repaus mai eficace. [3, p. 211]

Recomandăm în continuare și alte metode de relaxare.

Metoda de instalare a calmului în zona psihicului; Punctul de plecare este mintal. Conștient, vom realiza exerciții de contracție și decontractie, urmărind, de exemplu, deconectarea mușchilor unui braț. Două elemente materializează eficiența deconexiunii obținută prin concentrare: senzația de greutate, senzația de căldură. Senzația de greutate și cea de căldură, care trebuie să caracterizeze antrenamentul, reprezintă autentice condiționări ale metodei de relaxare autogenă. Această deconectare musculară se manifestă printr-o senzație de greutate: „brațul meu este greu”, apoi: „mușchii mei se relaxează treptat, o simt în mod deslușit”. Ochiul intern urmărește în acest timp realizarea detenției musculare, din aproape în aproape, începând cu ceafă și terminând cu picioarele. „Brațul meu drept este cald”, „mă simt învăluit de o căldură binefăcătoare.” Acest antrenament autogen, recomandat de J. A. Schultz (1884-1942), se va face zilnic 10-20 de minute. [apud 3] Se recomandă înaintea unor examene vocaliștilor sau în alte situații pentru cei care se confruntă cu stări tensionate.

Se va obține:

- răirirea bătăilor inimii;
- reducerea ritmului respirației;
- instalarea unui calm digestiv.

La sfârșitul acestor exerciții, folosind forța autosugestiei, se va consolida forța morală și sănătatea fizică. „Mă simt bine”, „Sunt calm” și în cele din urmă veți fi.

În concluzie, sugestia și autosugestia reprezintă mari rezerve producătoare de energie psihică, energie pe care o putem folosi benefic în multe direcții, relaxarea reprezentând doar una dintre ele.

Bibliografie:

1. STANISLAVSKI, Konstantin. *Viața mea în artă*. București: Editura Cartea Rusă, 1958. 633 p.
2. IONESCU, George. *Unele probleme de metodică a predării cântului*. București: Editura Casa Centrala a Creației Populare, 1971.
3. PINGHIRIAC, Emil, PINGHIRIAC, Georgeta. *Arta cântului vocal*. București: Ed. Fundației România de Măne, 2016. 188 p. ISBN 978-973-163-936-9.

CONSTITUIREA INSTITUȚIILOR DE FOLCLOR ÎN BUCOVINA

Nicolae VIERU, masterand,

Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți

Conducător științific: Svetlana POSTOLACHI, lector univ.

Abstract: *This paper represents an analysis of bucovina s folk, and the way presercing and prolonging national values. The folk is said to be the pure water of a nation, which roots belong to the wisdom of a contry, hereby the romanian culture s folk represents the totality of its creations. The defining elments which characterise romanian culture which are being seen as a profundity are the national costume, and roamian traditions. Begining from the characterisation of bucovina s folk, we can affirm it has an unitary structure, and represent a visit card at the international level This is why in the last part of this paper, we proposed ourselves to analyse the pedagogical field of preserving romanian culture and identity. We invite you dear readers, to enjoy the magical world of Bucovinean folk.*

Keywords: *folklore, authenticity, conservation, capitalization, promotion*

Lucrarea de față reprezintă o analiză a folclorului bucovinean, a modalității de conservare și perpetuare a valorilor autohtone. Folclorul, „apa vie” a identității neamului românesc, își are rădăcinile în înțelepciunea și cunoașterea poporului, reprezentând totalitatea creațiilor culturii spirituale românești. Elementele definitorii care caracterizează poporul român sunt remarcate simplu, dar cu o profunzime aparte în ceea ce reprezintă portul, tradiția, dansurile, cântecele, obiceiurile și meșteșugurile autohtone, atât de frumos admirate și apreciate de alte popoare. Pornind de la caracterizarea folclorului bucovinean și analizând locuitorii acestor meleaguri, făuritori și păstrători ai valorilor naționale, oameni vrednici și talentați care au făcut din „Țara fagilor” un ținut de basm, putem afirma că folclorul din Bucovina este unitar ca structură și reprezintă o carte de identitate a bucovinenilor în plan internațional. Pe lângă caracteristicile folclorului bucovinean, această lucrare ne propune spre descoperire o scurtă prezentare a Bucovinei și o analiză a instituțiilor de folclor din zonă atât de frumos evidențiate prin particularitățile și prin trăsăturile care le definesc. Putem admira prin această prezentare, frumusețea și simplitatea folclorului bucovinean, putem înțelege frumusețea doinelor și baladelor bucovinene, a horelor bătrânești de odinioară cu un permanent răsunet în rândul generației contemporane. Depinde de noi cum reușim să păstrăm și să cultivăm aceste valori în rândul generațiilor care vor urma. De aceea, în ultima parte a lucrării ne-am propus spre analiză dimensiunea didactică a folclorului bucovinean, în vederea implementării constante în sufletul elevilor a dragostei și respectului față de valorile tradiționale românești, pentru a asigura o conservare și dezvoltare durabilă a folclorului românesc. Vă invităm, dragi cititori, să savurați minunata lume a folclorului bucovinean.

Metodele, procedeele și tehnicile cercetării derivă din studierea literaturii de specialitate și se rezumă la metoda trăirii și înțelegerii folclorului, metoda creării

contextului favorabil studierii folclorului, demonstrării elementelor de conținut și necesitatea studierii folclorului.

Baza experimentală a cercetării o constituie elevii din școlile de stat și particulare, învățământ primar, gimnazial și colegii, atât din instituțiile de specialitate specifice muzical/artistice cât și din alte domenii de studiu.

Analizând literatura de specialitate, putem observa că necesitatea păstrării și promovării valorilor tradiționale în rândul tinerilor și constituirea unui număr cât mai mare de instituții specializate în predarea folclorului în cadrul învățământului de stat este cu atât mai mare, cu cât se promovează în rândul generației actuale obiceiurile împrumutate de la alte popoare, în detrimentul valorilor naționale. Actualmente constatăm că promovarea valorilor tradiționale românești în rândul tinerilor, prin înființarea și susținerea creării instituțiilor de folclor specializate, reprezintă piatra unghiulară, veriga de legătură a spiritualității neamului românesc, având un scop bine definit în păstrarea identității naționale, unității, autonomiei și promovării valorilor tradiționale în plan internațional.

Caracteristicile folclorului bucovinean. Cuvântul folclor provine din limba engleză *folklore*, fiind compus din cuvintele *folk* și *lore*, ce înseamnă oameni și tradiție. Termenul a fost inventat de britanicul William John Thoms 1803-1885, pentru a înlocui termenul „Popular Antiquities”, utilizat până atunci. În România, împămânțenirea conceptului îi este atribuită lui B. P. Hașdeu. Folclorul românesc reprezintă totalitatea creațiilor culturii spirituale românești. Folclorul la români reprezintă creațiile poporului român păstrate și conservate cu sfințenie peste veacuri, fiind astfel cea mai importantă carte de identitate națională a românilor. Sintagma se referă la producțiile etniilor vorbitoare de limbă română în care dialectele rămân semnalate în istoricul granițelor românești. Urmărind firul istoriei, folclorul românilor include și creațiile atribuite etniilor premergătoare populației românești, traco-geții, protoromânii. Cunoscut la nivel regional, mai ales în urma studiilor cu un caracter științific, întreprinse în sec. al XX-lea, folclorul pe teritoriul României a fost împărțit în numeroase zone folclorice în funcție de regiuni, văi ale râurilor mai importante, județe sau subregiuni ale unui județ. Folclorul ajunge să fie divizat chiar în funcție de sate sau comune, fiind clasificat astfel în zone și subzone etnografice. Acest sistem de diviziuni, aparent exagerat, evidențiază multitudinea de obiceiuri, tradiții, datini care, însumate, relevă identitatea românilor. Crișana, Banat, Țara Moșilor, Țara Oașului, Țara Vrancei, Dobrogea, Moldova, Bucovina, Oltenia, Argeș, Ținutul Mehedinți, Zona Harghitei sunt principalele zone etnografice ale României, care, la rândul lor, sunt subdivizate în zone mai mici, denumite subzone etnografice, delimitate de un grad mai mare de particularitate în privința producțiilor folclorice. Folclorul reprezintă spiritualitatea poporului român de-a lungul istoriei sale. Cu ajutorul folclorului se poate reconstitui viața poporului cu universul obiceiurilor, într-o anumită etapă a dezvoltării lui. Folclorul din zona Bucovinei este unitar ca structură și cuprinde un tezaur de valori artistice, concretizate în mai multe genuri: muzică, joc popular, obiceiuri și tradiții, etnografie. Încorporând în ele o bogată experiență de viață, un univers sufletesc propriu, creațiile folclorice au un rol major în conservarea și transmiterea lor generațiilor viitoare, înlesnind comunicarea între ele și stimulându-

le totodată. În creația bucovineană se întâlnesc cântece străvechi, cântece satirice, cântece epice, cântece de joc și jocuri populare, obiceiuri, tradiții și ritualuri. Majoritatea melodiilor ce însoțesc aceste creații sunt desprinse din stilul „bătrâneasca”. Repertoriul dansurilor populare din Bucovina este deosebit de variat, reprezentând trăsături specific particularizate și păstrate până în zilele noastre. Acestea conțin o gamă variată de elemente deosebite, unele diferă de la un sat la altul, ceea ce le conferă un specific aparte. Diferențele constau în strigături, ritmuri și tempouri specifice tradițiilor locale, particularității și inventivității dansurilor. Această zonă etnografică, dă posibilitatea de reflecție asupra culturii și civilizației pe aceste meleaguri, încărcate de istorie și prin cultura popular autentică, poate răspunde întrebărilor referitoare la geneza și continuitatea poporului român. Păstrarea în diferite domenii ale artei populare din Bucovina – portul, ceramica, meșteșugurile, cântecul și jocul popular, folclorul obiceiurilor, ne dă posibilitatea să urmărim arta populară de-a lungul timpului, conferindu-i statutul de document istoric. Făuritorii și păstrătorii acestor valori naționale sunt locuitorii acestor meleaguri, oameni vrednici și talentați, care au făcut din „Țara fagilor” un ținut de basm, cu legănarea melodioasă a baladelor, cu nostalgia colindelor și obiceiurilor de iarnă, cu privirea ațintită către ceramica neagră de Marginea și strălucirea smalțului de Rădăuți, cu străvechi motive solare crestate în lemnul Bucovinei sau culorile și motivele populare tradiționale păstrate atât de frumos pe portul popular.

Constituirea instituțiilor de folclor în Bucovina în perioada interbelică.

Perioada interbelică a fost perioada de emancipare culturală, muzicală, atât în ce privește muzica cultă internațională și românească, cât și muzica tradițională specifică popoarelor est-europene, inclusiv poporului român. În perioada interbelică, în discuțiile asupra diverselor ideologii sau doctrine culturale privind cercetarea culturii populare, un rol aparte îl ocupă Ovid Densusianu, apropiat prin crezul său unei poziții moderne învecinate cu simbolismul, dar dublată de un spirit științific care l-a inspirat în cercetarea folclorului și a literaturii populare. Îndreptat împotriva folclorului inspirat din viața țărănimii, Densusianu propune în 1920, într-o ședință a Academiei Române, schimbarea unor concepții și îndreptarea spre o viziune modernă asupra folclorului. Vroia să se acorde o atenție deosebită și folclorului care vine cu ceva nou, de actualitate, prin adăugarea în folclorul tradițional a unor elemente din societatea modernă și a unor elemente ale vieții contemporane, a pledat pentru o nouă viziune asupra creației populare, viziuni care și-au găsit împliniri în cercetările complexe etnografice, folclorice, sociologice. Această viziune integratoare a fost preluată și continuată în mod strălucit de Dimitrie Gusti, care, pe lângă programul complex de cercetare monografică a culturii civilizației populare, a creat și cadrul instituțional aferent acestei cercetări. Inedit rămâne însă modul în care el definește cultura poporului, care se îngemănează organic cu noțiunea de civilizație, pentru că elementele culturii populare sunt definite de educația fizică, sanitară și sufletească. Perioada interbelică este favorabilă înființării unor **Societăți corale** și formațiuni muzicale la nivel național, printre care și „Cântarea României”, condusă de Marcel Botez, sau orchestra Filarmonicii din București. Cu totul deosebit a fost meritul lui Constantin Brăiloiu, etnomuzicolog cu renume în cercetarea, prelucrarea

și popularizarea marilor valori ale folclorului muzical românesc. În acest sens, contribuții a avut și Sabin Dragoi, precum și renumitele interprete Maria Tănase și Maria Lătărețu. Revenind în Bucovina, nu putem să nu remarcăm contribuția nemărginită la dezvoltarea și valorificarea culturii și spiritualității bucovinene, a unor personalități bucovinene, precum este cea de la cumpăna dintre sec. XIX – XX, a renumitului folclorist Simion Florea Marian, 1847- 1907. Originar din Ilișești, jud. Suceava, considerat, pe bună dreptate, unul din cei mai de seamă folcloriști și etnografi români, a lăsat urmașilor o operă încă neegalată în literatura noastră de specialitate. Prin opera lui a pus bazele cercetării științifice a folclorului și a stimulat culegerea amplă a creațiilor populare de către alți cercetători.

Evoluția instituțiilor de folclor bucovinean în perioada postbelică, a doua jumătate a sec. al XX-lea. Perioada de după cel de-al doilea război mondial surprinde multe transformări în ceea ce privește ascensiunea folclorului tradițional bucovinean prin crearea unor instituții dedicate, în mod special, conservării și valorificării folclorului tradițional, ce îmbracă Bucovina cu rod bogat, în măiestria portului, dansurilor și cântecelor populare. Așa a început povestea fără de sfârșit a Ansamblului Artistic „Ciprian Porumbescu” din Suceava, înființat în anul 1954, instituție profesionistă, de stat, cu obiectiv prioritar de conservare, valorificare și promovare a tezaurului folcloric bucovinean și din întreg arealul românesc, dar, în egală măsură, preocupându-se de promovarea marilor zone folclorice ale țării. Așa a început povestea renumitului Ansamblu de tineri și copii „Balada”, sub îndrumarea directă a maestrului dirijor George Sârbu, cu rol în promovarea și păstrarea comorilor autentice și de neschimbat a folclorului bucovinean. Așa a început, la cumpăna dintre sec. al XX-lea și al XXI-lea, povestea nenumăratelor ansambluri de amatori de pe raza județului Suceava, ansambluri ale Caselor de Cultură care vin să încununeze, să îmbogățească și să completeze, zestrea bucovinenilor atât de frumos, într-un mănunchi de cântece și dansuri populare ale tezaurului național românesc.

Dimensiunea didactică și evoluția învățământului artistic din Bucovina. În ce privește educația artistică, ca factor de maximă importanță în clădirea personalității umane nu putem să nu menționăm instituțiile de stat înființate în acest sens, cum este Colegiul de Artă „Ciprian Porumbescu” din Suceava, cu o vechime de peste 45 de ani în activitatea didactică, care duce mai departe crezul cititorilor săi de a forma artiști și oameni de cultură, cu rol deosebit în formarea și dezvoltarea competențelor și abilităților în domeniul artistic, având structurată activitatea în patru domenii: muzică, arte plastice, arhitectură și restaurare-conservare de bunuri culturale. Meritul prestigios al acestei instituții este contribuția permanentă la formarea și dezvoltarea generațiilor de oameni cu aptitudini, capacități cu viziuni și simț artistic, dedicați artei. Nu putem să trecem neobservat contribuția Școlii Populare de Artă din Suceava „Ion Irimescu”, precum și a Centrului de Creație și Conservare a Patrimoniului Cultural Artistic, instituții aflate sub egida Centrului Cultural Bucovina, patronat de Consiliul Județean Suceava, având ca obiectiv prioritar, comun, păstrarea și valorificarea tezaurului cultural-artistic tradițional bucovinean. Secolul al XXI-lea vine cu idei noi, actuale și inovative în vederea îmbogățirii, valorificării și promovării în rândul tinerilor a patrimoniului național

păstrat cu sfințenie peste veacuri de strămoșii noștri, având totodată și asumarea responsabilității de a fi bucovineni. Această responsabilitate ne antrenează tot mai mult în „lupta” pentru păstrarea valorilor pur autentice și transmiterea lor generațiilor viitoare, dar și implicarea accentuată în ceea ce privește educația artistică și dezvoltarea simțului artistic în rândul elevilor și al tinerilor. Putem menționa o astfel de inițiativă, manifestată cu succes în județul Suceava, cu tendințe de extindere și în alte județe ale țării, demnă de apreciat, restrânsă într-un prestigios proiect intitulat atât de sugestiv „10 pentru folclor”, ce presupune întâlniri-spectacol în fiecare an, cu scopul de a introduce folclorul în rândul disciplinelor de predat în instituțiile de învățământ. Inițiat printr-o acțiune îndrăzneată de TV Intermedia din Suceava, în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Județean Suceava și Consiliul Județean Suceava, susținut gratuit de artiști îndrăgiți bucovineni și din țară, Proiectul „10 pentru folclor” are ca scop promovarea și implementarea folclorului ca obiect de studiu opțional în școlile și instituțiile de învățământ nespecializate în domeniul artistic. Aceasta este strădania poporului român, încununată cu succes de-a lungul veacurilor, cu scopul de a păstra și conserva tradițiile și obiceiurile strămoșești, folclorul-tezaur național, carte de identitate internațională a neamului românesc.

În urma studierii literaturii de specialitate și acumulării rezultatelor obținute, putem realiza o analiză a problemei de cercetat, o sinteză a elementelor de structură și conținut. În vederea obținerii unor rezultate eficiente privind perpetuarea valorilor tradiționale, putem compara rezultatele obținute pe un eșantion instruit în spiritul păstrării, valorificării și dezvoltării durabile a folclorului, cu rezultatele obținute pe un eșantion neinstruit. Rezultatele cercetării experimentale confirmă ipoteza conform căreia promovarea folclorului în rândul tinerilor are ca efect păstrarea și conservarea valorilor tradiționale, spiritualitatea neamului românesc și recunoașterea identității naționale în plan internațional.

Concluzii: Folclorul, „apa vie a identității neamului românesc”, a fost, este și va rămâne „o piatră” de neclintit în fața vremurilor de peste veacuri. Așa au știut bucovinenii să își păstreze identitatea națională prin: cultură, port, tradiție, dansuri, cântece, obiceiuri și meșteșuguri autohtone, atât de frumos admirate și apreciate astăzi de alte popoare.

Bibliografie:

1. *O cronologie istorică atestată*. [online] [citată 15.03.2020]. Disponibil: <http://centrulculturalbucovina.ro/o-cronologie-folclorica-atestata/>
2. Ghidul iubitorilor de folclor [online]. Suceava: Editura Lidana, 2014 [citată 15.03.2020]. Disponibil: <http://centrulculturalbucovina.ro/wp-content/uploads/2019/01/Ghidul-nr-8.2018-cu-Cuprins.pdf>
3. *Istoria folclorului de la pașoptism la clasicism*. [online] [citată 15.03.2020]. Disponibil: <https://fondpublicistic.wordpress.com/2017/09/12/istoria-folclorului-de-la-pasoptism-la-comunism/>
4. BOTEZATU, Grigore. *La izvoare. Povesti, poezie populară și cercetări de folclor*. Chișinău: Editura Hyperion, 1991. 240 p. ISBN 5-368-01180-6.

FORMAREA COMPETENȚELOR DE APLICARE A DIFERITOR ARTE ÎN PROMOVAREA ACTIVITĂȚILOR MUZICALE EXTRACURS ÎN ȘCOALA DE CULTURĂ GENERALĂ

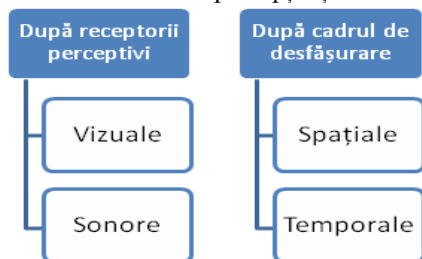
Victoria ZAPOROJAN, studentă,
Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Conducător științific: **Ion GAGIM**, dr. hab., prof. univ.

Résumé: *L'homme réfléchit sur la vie, sous différentes formes - en mots, couleurs, formes, volume, mouvements, gestes, sons. Cela détermine la nécessité de l'existence de divers genres d'art - littérature, beaux-arts, chorégraphie, musique, théâtre et cinéma. Cet article démontre que tous les genres d'art unis dans un système, agissent pleinement sur la vie spirituelle de l'homme / enfant. Par conséquent, le professeur d'éducation musicale doit avoir des compétences pour appliquer différents arts dans le processus éducatif, à la fois dans la leçon d'éducation musicale et dans les activités parascolaires: ensemble vocal, théâtre scolaire, leçons optionnelles en préparation des spectacles.*

Mots-clés: *art, compétence, activités parascolaires, théâtre scolaire.*

Deoarece există foarte multe definiții ale fenomenului **Artă**, noi o vom percepe în sensul ei original – ca „fenomen zămislit din adâncul celor mai sacre și sublime sentimente, pe care le poate încerca ființa umană, în clipe de trăire deosebită a existenței” [1, p. 9]. Cu timpul această viziune s-a dezvoltat, completându-se cu alte nuanțe de sens. Prin artă s-a dorit a exprima multe alte aspecte ale vieții umane. Unele curente artistice moderne sunt contradictorii artei ca atare. Artă devine apoi o extensie a acțiunii. Această filozofie de acțiune, dezvoltată în special de Hannah Arendt [apud 3], apare atunci când gestul artistic devine experiența unei relații particulare. Deci arta nu caută să imite sau să reproducă, ci să transpună o realitate metasensibilă.

Dintre genurile de artă, una dintre cele mai răspândite și mai apropiate de om este muzica. Însă ea apărut în strânsă legătură cu celelalte genuri de artă: literatura, artele plastice, coregrafia, teatrul, împreună constituind un sistem integral de cunoaștere artistică a realității. Unele există în stare *pură*, adică se manifestă și se dezvoltă independent, iar altele sunt rezultatul comasării altor arte, fiind numite mixte sau complexe. Există mai multe criterii după care se pot clasifica artele. Ion Gagim clasifică genurile de artă după următoarele criterii: percepție și cadrul în care se desfășoară.

Figura 1. Clasificarea genurilor de artă

Statutul artelor în sistemul de învățământ se configurează din două perspective:

- arta ca disciplină școlară: se studiază prin intermediul literaturii, muzicii și artelor plastice;
- arta ca activitate artistică în sistemul de învățământ corespunde compartimentului de educație estetică și se desfășoară în cadrul educațional extracurricular și extrașcolar.

Noțiunea de **educație artistică** este interpretată ca proces individual continuu de autodesăvârșire spirituală a personalității prin multiple forme de contact cu arta. Atât prin specificul și conținutul său, cât și prin posibilitățile sale formative, muzica și artele plastice solicită nu numai fondul intelectual al elevului, ci mai ales pe cel afectiv, cu implicații directe în declanșarea unor stări, a unor trăiri și sentimente, făcându-l sensibil în fața marilor probleme ale vieții, contribuind la creșterea unui suflet frumos, armonios, cu o aleasă educație pentru valorile spirituale, cu extinderi în ținuta etică individuală, morală, civică etc. Cunoscând / valorificând lumea prin potențialul artelor, elevul se cunoaște / se construiește pe sine ca ființă spirituală - nivelul suprem al oricărei educații.

Activitatea artistică școlară este parte componentă a vieții culturale și are o importanță deosebită în pregătirea elevilor pentru viața socială și culturală. Niciuna dintre disciplinele școlare nu-și poate dovedi mai pregnant utilitatea în integrarea socială, cum o poate face muzica, ca element de comunicare socială. Corul și alte formațiuni artistice creează una dintre cele mai solide punți între școală – familie – societate, pe de o parte, și viața culturală a localității, pe de altă parte.

Educația extracurriculară îndeplinește patru **funcții specifice**: funcția de petrecere a timpului liber, funcția social-integrativă, funcția formativă și funcția vocațională.

1. *funcția de petrecere a timpului liber* este asigurată prin modalitățile oferite de activitățile extracurriculare de petrecere a timpului liber în mod educativ, util și formativ;
2. *funcția social-integrativă* – prin relațiile interpersonale și de grup pe care le oferă, cultivă solidaritatea și cooperarea între copii / elevi, respectiv, grupuri de copii / elevi;
3. *funcția formativă*, atât pe plan cognitiv și operațional, cât, mai ales, pe planul interiorizării valorilor morale, estetice și spirituale;
4. *funcția vocațională*, făcând posibilă descoperirea și dezvoltarea aptitudinilor copiilor / elevilor.

Un rol foarte important în realizarea cu succes a procesului educativ îl are profesorul / conducătorul activității extracurs. **Competențele profesorului** din domeniul educației artistice au constituit, dintotdeauna, o preocupare și un subiect de discuție. Grație caracterului preponderent practic al disciplinelor artistice, profesorul este cea mai calificată, care demonstrează capacitățile și abilitățile sale în procesul instructiv-educativ la un nivel artistic convingător. Astfel, cadrele didactice, care predau disciplinele din cadrul educației și instruirii artistice, sunt preocupați în permanență de propria formare profesională.

Printre prioritățile de bază ale profesorilor de muzică sunt formarea și dezvoltarea competențelor necesare desfășurării cu succes a procesului pedagogic. Acest

demers urmărește: consolidarea pregătirii de specialitate corespunzătoare competenței didactice specializate; actualizarea bazei teoretice și practice cu privire la aspectele didactice fundamentale care vizează realizarea educației și instruirii muzicale; aplicarea didacticii specialității în activitatea cu elevii, reieșind din specificul disciplinei / unității de curs; considerarea nivelului aptitudinilor specifice artei muzicale ale elevilor din sistemul de învățământ artistic; valorificarea conținuturilor disciplinei prin construirea unui demers didactic modern; proiectarea structurată, prin organizarea unor activități de învățare centrate pe elev; dezvoltarea capacităților de evaluare a cunoștințelor și deprinderilor dobândite de elevi cu ajutorul întregului set de instrumente și tehnici de evaluare.

Pentru a demonstra necesitatea deținerii competenței de aplicare a diferitor arte în procesul educativ, vom lua ca exemplu activitatea extracurs **Teatrul muzical școlar** – activitate multidimensională care permite fiecărui participant să-și îndeplinească potențialul – are loc dezvoltarea creativității, capacității de a comunica, de a interacționa și de a demonstra simultan cultura interioară și activitatea socială. Aceste interese pot fi identificate prin expresiile:

1. Piesa ta: compune și cântă!
2. Rolul tău: joacă singur și cu prietenii!
3. Viața ta: exprimă-ți sentimentele în artă.

Metodologia activității *Teatru muzical școlar* presupune o totalitate de metode, mijloace, principii și tehnici specifice, menite să ajute profesorul în desfășurarea procesului educativ.

Metode	Mijloace	Principii	Tehnici
<ul style="list-style-type: none"> • Specifice educației muzicale: de stimulare a imaginației, reinterpretării artistice; • Activ-participative: stimulările dramatice, mima, de valorificare a jocului; • Formativ-cognitive: metoda <i>Basm</i>, de creare a situației problemă. 	<ul style="list-style-type: none"> • Concrete: mediu adecvat de lucru, pixuri, caiete, culori etc., lista participanților, echipament vestimentar; • Abstracte: abilități de ascultare și consiliere, legi nescrise ale cercului artistic, capacitatea de a folosi eficient aptitudinile participanților. 	<ul style="list-style-type: none"> • Compoziției • Improvizației • Variației 	<ul style="list-style-type: none"> • Tehnici de mișcare fizică; • Tehnici vocale; • Tehnici de ascultare; • Tehnici de formare a actorilor; • Texnici de lucru cu texte, scenarii.

Figura 2. Metodologia activității *Teatru muzical școlar*

Metodica direcționează organizarea activităților celor implicați în desfășurarea lecțiilor/ activităților extracurs. Ea realizează legătura dintre pregătirea de specialitate, cea psihopedagogică și realitatea școlară în care își desfășoară cadrul didactic activitatea. Deci metodică ne oferă, în acest caz, acțiuni concrete de lucru și sfaturi practice eficiente. Un rol important îl are dezvoltarea tehnicilor printr-un sistem de jocuri și studii creative, care vizează dezvoltarea abilităților muzicale, psihomotorii și estetice ale copiilor. Nu trebuie să uităm nici de principii. Principiul general al tuturor tipurilor de activități muzical-teatrale într-un atelier muzical și de teatru este întruchiparea intenției autorului prin compunerea și modificarea scenariilor, textelor poetice, muzicii și mișcărilor plastice către muzică. În acest context, evidențiem următoarele principii: *compoziției, improvizației și variației*. Vom enumera patru activități principale care lucrează în baza principiilor menționate:

1. *Improvizația plastică* – mișcarea către muzică, bazată pe variația coregrafiei și a elementelor de pantomimă pentru a crea o imagine scenică muzicală.
2. *Improvizația instrumentală* – de cele mai multe ori creează un anumit fundal și atmosferă de performanță muzicală.
3. *Improvizație vocală* este creată prin „suprapunerea” unei voci pe un fundal de însoțire instrumentală pregătită în prealabil sau creată la moment și care poate fi, de asemenea, interpretată fără însoțire.
4. *Improvizația poetică* este o compoziție de poezii și scenarii proprii.

Metodologia propusă este eficientă atunci când are loc *interacțiunea a trei componente principale: creația propriu-zisă, actorii (elevii) și profesorul-regizor*. Respectând această condiție, profesorul va ajunge la rezultate foarte bune, și anume: va crește interesul elevilor pentru artă; vor învăța cum să *reinterpreteze* muzica prin diversele genuri de artă, utilizându-și conștient resursele; va crește tendința elevilor timizi / dezinteresați de a se manifesta în cadrul activităților muzical-artistice; își vor forma capacități de a îmbina concomitent limbajul muzical, verbal și al corpului; se va dezvolta memoria lor auditivă/vizuală, amplificând capacitatea de a învăța; își vor dezvolta imaginația și creativitatea.

Bibliografie:

1. GAGIM, I. *Dicționar de muzică*. Chișinău: Știința, 2008. 211p.
2. GAGIM, I. *Știința și arta educației muzicale* (ed. III). Chișinău: ARC, 2010. 224 p.
3. GALLIMARD, J. *La Crise de la culture*. Paris, 1972
4. PINGHIRIAC, E. PINGHIRIAC, G. *Arta cântului și interpretării vocale*. București: Editura fundației „România de mâine”, 2016.188 p.
5. VACARCIUC, M. *Dezvoltarea spirituală a micului școlar prin muzică și cânt*. Chișinău: Știința, 2002. 90 p.
6. ГИЛЬЧЕНКО, Н. *Музыкальный театр в школе*. Учебное пособие, Москва, 2005. pp. 3-5.
7. ВЕТЛУГИНА, Н.А. *Музыкальное воспитание*. М., 2001. 165 с.
8. ВЕТЛУГИНА, Н. А. *Музыкальное развитие ребенка*. М., 2002. 134 с.
9. ЗАГВЯЗИНСКИЙ, В.И. *Педагогическое творчество учителя*. 1997. 205 с.
10. *Modele de dezvoltare a aptitudinilor muzicale la copiii de vârstă preșcolară și școlară – percepții și realități*. [online] [citat 15.03.2020]. Disponibil: <http://bslr.ubm.ro/files/2016/Cinc%20-%20Modele.pdf>

ASPECTE DE DEZVOLTARE A INTONAȚIEI MUZICAL-ARTISTICE LA LECȚIA DE VIOARĂ ÎN ȘCOALA DE MUZICĂ

Maria BOBROV, masterandă,
Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte
Universitatea de Stat „Alecă Russo”, Bălți
Conducător științific: **Marina COSUMOV**, dr., conf. univ.

Abstract: *The music education, both in general and extracurricular education, is one of the central components of aesthetic and artistic education and plays an important role in the multilateral development of children. It is an effective way to achieve the unity of the emotional and intellectual spheres of the child's psyche, having a strong action not only on emotional development, but also on his rational development. The music and all its components – the rhythm, the tempo, the harmony, the dynamics, the measure, etc. – they are "intonational" because they bear the imprint of tone – of humanized sound. In the case of the violinistic study, where the intonation factor is decisive, we talk about an "intonational culture" – "intonational hearing", "intonational interpretation" and, consequently, about an "intonational thinking" in music.*

In the present research were pointed out the indispensable aspects of the development of the violinist intonation, among which: the ability to perceive finely and to relive the emotional content of the musical art, the ability to fit from the inside in the process of interpreting the violinistic creation, mastering the basic elements and techniques in achieving the intonation-interpretative aspect.

Keywords: *extracurricular education, violin intonation, violin interpretive techniques, musical art, intonational interpretation.*

Educația muzicală, atât în învățământul general, cât și în cel artistic, este una din componentele centrale ale educației generale și joacă un rol important în dezvoltarea multilaterală a copiilor. Ea este o metodă eficace de obținere a *unității sferelor emoționale și intelectuale* ale psihicului copilului, fiindcă are o puternică acțiune nu numai asupra dezvoltării emoționale, dar și a dezvoltării raționale a acestuia.

Muzica și toate componentele ei – ritmul, tempoul, armonia, dinamica, măsura etc. – sunt „intonaționale” pentru că poartă amprenta tonului, a sunetului umanizat. În cazul studierii violonistice, unde factorul intonațional este determinant, vorbim despre o „cultură intonațională” – „auzire intonațională”, „interpretare intonațională” și, în consecință, despre o „gândire intonațională” în muzică. În fond, orice activitate de predare-învățare începe de la o idee de bază. De la o astfel de idee pornește și activitatea de interpretare violonistică: de a forma cultura intonațională a elevului (sub toate aspectele acesteia: tehnic, artistic, psiho-spiritual) ca parte fundamentală a pregătirii muzical-interpretative a acestuia.

Tonurile în derularea lor succesivă conduc, obligatoriu, spre fenomenul numit *intonație*. Despre intonație, ca însușire centrală a muzicii, s-a scris mult (în special, în muzicologia rusă), dar aspectul ei psihologic a rămas în afara atenției cercetătorilor. El, însă, deschide noi înțelesuri asupra muzicii și a relației ei cu interiorul

nostru. Pentru că (menționăm anticipat) intonația este, în primul rând, tensiune. De aceea, sub aspect psihologic, ea poate fi tratată doar sub forma ei vie, de *intonare*. Prin aceasta ținem să subliniem că *intonația* nu se află în text, ci în *rostirea* textului. Lucrul acesta trebuie accentuat, deoarece se comit erori în tratarea termenului, inclusiv în procesul educațional-artistic.

De exemplu, M. Smirnov, analizând lucrarea lui F. Schubert „Pelegrinul”, expune câteva secvențe din diverse părți ale textului muzical aproximativ identice din punct de vedere ritmic, arătând, prin aceasta, „caracterul intonațional unitar al lucrării” [apud, 4, p. 112]. Nu putem cădea pe deplin de acord cu această interpretare a autorului, dată noțiunii de intonație. Chiar dacă, ritmic sau melodic, motivele respective sunt cumva asemănătoare, intonarea fiecăruia din ele pe viu (conform altor factori: tempo, dinamică, timbru ș.a.) poate să difere substanțial. Am putea accepta, cumva, o atare stare a lucrurilor cu condiția de a specifica două genuri de intonație:

- a) *a compozitorului* (ceea ce-i permit lui posibilitățile notației muzicale, de altfel, foarte reduse în acest sens);
- b) *a interpretului* (posibilitățile căruia, în materie de a „crea intonația”, sunt ineputabile).

Intonarea popriu-zisă (fizică) a înălțimii sunetelor se sprijină pe încordări interioare distincte: sunetele acute necesită o mai mare energie fizică și, respectiv, psihofiziologică, iar cele grave solicită un mai mic potențial de acest gen.

Fenomenul psihologismului intonației muzicale însă, regăsit în profundele cercetări consacrate domeniului muzicologiei dinamice ale autorului I. Gagim, capătă noi caracteristici - mai ample și mai complexe - în cazul intonației orizontale (ca linie-discurs) [2, p. 135]. Or, anume sub acest aspect s-a constituit ceea ce astăzi avem ca muzică. Nu sunetele luate în parte fac muzica, ci sunetele în *mișcarea* lor internă, înaintarea unui sunet spre altul și *tendința* unui sunet spre altul. De aici, se afirmă deseori că nu sunetele fac muzica, ci *intervalele* dintre ele, *distanța* parcursă interior-intuitiv de interpret în momentul sonorizării lor. Sunetul muzical se deosebește de cel nemuzical nu numai prin periodicitatea vibrațiilor (înălțimea lor fixă), dar și printr-o mișcare internă ascunsă. Anume aceasta și declanșează reciprocități psihice. Gravația-tensiunea sonoră creează gravație-tensiune psihică.

În trecut, au existat mari instrumentiști și pedagogi, care au intuit rolul însemnat al factorilor psihointelectuali în realizarea intonației muzical-interpretative. Astfel, F. Liszt afirma că „tehnica trebuie să vină din minte”. Pianistul și pedagogul rus V. Safonov, referindu-se la niște exerciții de tehnică, spunea că acestea „nu sunt numai exerciții pentru degete, ci, în același timp, și pentru creier”. N. Rubinstein le cerea elevilor săi să desfășoare o muncă psihic-intelectuală cu încordarea voinței și a atenției. I. Galamian afirma: „Controlul mintal asupra mișcărilor fizice este cheia măiestriei tehnice”. Dezvăluirea conținutului emoțional-expresiv al lucrărilor muzicale trebuie să stea în permanență în atenția instrumentistului, și, în funcție de conținut, instrumentistul își va alege mijloacele tehnice cele mai adecvate. În felul acesta, instrumentistul va reuși să-și formeze nu o tehnică mecanică, ci una artistică. De exemplu: avem de executat două pasaje diferite, unul cu caracter motoric, altul – cantabil. În cazul pasajului motoric vom folosi o articulație pronunțată, lovind coarda

cu degetele, iar în cazul cantilenei, nu numai că nu este necesară lovirea puternică a corzii, ci dimpotrivă, degetele trebuie să fie așezate lin pe coardă.

Deci, *tehnica trebuie adaptată scopului artistic*. Prin urmare, este vorba de o corelație tehnico-artistică. Termenul „*corelație*” se definește ca:

1. relație, legătură reciprocă între două sau mai multe lucruri sau fenomene, relație în care unul dintre termeni nu poate exista fără celălalt;
2. dependență reciprocă, relație a două fenomene sau procese între variațiile cărora există o anumită legătură, reciprocitate.

Corelarea tehnico-artistică este indispensabilă celebrilor violoniști. Astfel, G. Enescu promova convingerea că „tehnica poate fi rezumată într-un singur cuvânt: „Muzica”. Întregul echipament tehnic este subordonat muzicii, comunicării ei fidele și convingătoare”. Esența artei virtuozului romantic N. Paganini constă în romantismul său, în „libertatea de expresie în creație și în tehnica violonistică”.

În domeniul compoziției, H. Ernst a fost romanticul absolut, combinând sentimentul cu strălucirea tehnică și virtuozitate. Dar, prin activitatea sa de violonist și compozitor, a lăsat posterității imaginea romanticului melancolic, cu un ton de mare frumusețe, un muzician care a umplut virtuozitatea cu „suflet”.

H. Wieniawski, violonist polonez, un adevărat romantic, a turnat melodia curgând în tipare tehnice strălucitoare, dar și de bun gust muzical, virtuozitatea sa fiind combinată cu muzicalitatea și bunul gust.

Corelația tehnico-artistică conduce la ceea ce a realizat interpretul P. Sarasate. Tehnica sa a fost una remarcabilă, astfel că noua sa dezvoltare muzicală, unită cu ușurință în execuție, a generat în mod natural o nouă dimensiune a frazării sale, imaculată și elegantă, ca un deosebit farmec al tonului său.

Dezvoltarea interpretativă a elevului-violonist depinde în egală măsură de dezvoltarea artistică și tehnică a acestuia. Creierul concepe, gândește și comandă simțirea corpului, deci, lui se cuvine să-i acordăm o atenție deosebită. Avânturile simțirii trebuiesc controlate, judecate și stăpânite de gândire. Cu o cultură îngrijită, se poate dezvolta simțul artistic, chiar atunci când facultățile elevului nu sunt extraordinare. Rolul educatorului în artă este imens și, contrar celor ce se crede, începătorilor ar trebui să li se dea profesorii cei mai buni, de primele impresii și obișnuințe depinzând tot restul dezvoltării viitoare.

Eficiența influenței muzicii asupra elevului remarcă restructurarea, regruparea metodelor didactice și a celor specifice domeniului. Cu alte cuvinte, menținerea auzului și aparatului interpretativ al elevului într-o stare activă pe parcursul unei ore academice cu o încărcătură sonorizantă maximă, implică necesitatea proiectării lecției de vioară adecvat printr-o alternanță eficientă a metodelor și formelor de organizare prezente în contextul ei.

În domeniul artistic, sensul cuvântului „metodă” are o semnificație deosebită, deoarece perceperea și conceptualizarea fiecărui element caracteristic trebuie să fie înșușit ca o practică a Eu-lui.

Autorii I. Geantă, G. Manoliu, R. Scheeser, G. Iarosevici, abordând în cercetările lor problematica metodelor și metodicii învățământului muzical special, au căutat să argumenteze contextual rolul și locul acelei sau altei metode didactice, să

elaboreze noi metode specifice domeniului. Actualmente, de rând cu sistematizarea și dezvoltarea metodelor specifice învățământului muzical-artistic, trebuie să fie pusă în vigoare eficiența metodelor specifice. Metodele specifice utilizate în domeniul învățământului artistic se află într-o interacțiune reciprocă, se condiționează, se completează, îmbinându-se organic în procesul de studiu al instrumentului (vioară).

Relația dintre metodele didactice – procedeele didactice – mijloacele didactice implică un „plan de acțiuni care permite atingerea unor obiective” prin valorificarea unor tehnici din ce în ce mai diversificate, acestea stabilindu-se:

- După sursa cunoștințelor (practică, intuitivă (demonstrativă), verbală, lucrul cu manualul, exemple audio-video etc.);
- După destinație (de acumulare a cunoștințelor, de formare a deprinderilor, de aplicare a cunoștințelor și a deprinderilor);
- După caracterul activității cognitive (ilustrativă, reproductivă, euristică, de joc);
- După scopuri didactice (metode ce contribuie la însușirea inițială a materialului, la fixarea și perfecționarea cunoștințelor acumulate).

În determinarea metodelor, domeniul Educației muzicale valorifică inclusiv metodele general-pedagogice. Însă, condiționată de esența estetică și intonațională a artei muzicale, pedagogia muzicală își are specificul său. Pedagogii contemporani renumiți atribuie grupelor de metode determinate de specificul artei muzicale, următoarele clasificări:

- Metoda urmăririi muzicii (nu a însușirii!); metoda convingerii prin muzică (nu a insistenței!); de a bucura (nu a distra!); de improvizație (Asafiev, B.V.);
- Metoda trăirii (Vetlughina, N.A.);
- Metoda generalizării muzicale; meditației asupra muzicii; dramaturgiei emoționale (Kabalevski. D.B., Abdulin, E.B.);
- Metoda conversației muzicale (Bezborodova, L.A.);
- Metoda percepției intonațional-stilistice a muzicii și modelării a procesului creativ (Radîova, O.P.)
- Metoda „reinterpretării” artistice – „traducerea” muzicii în limbajul altor arte prin asociații (desen, gest, plastic); metoda caracterizării poetice a muzicii; metoda verbalizării artistice a muzicii (Gagim, I.).

B. Asafiev consideră că plenitudinea, desăvârșirea lucrării muzicale se datorează integrării a „trei constante intonaționale”:

- 1) intonația epocii, a națiunii;
- 2) „caracterul personal al compozitorului” – intonații originale, potrivite compozitorului dat; 3) intonații ivite din ideea artistică, programa lucrării muzicale. [apud 2, p. 142]

Acestea sunt cele trei constante intonaționale care determină caracteristica imagistică a stilului și este prezentată drept formă specifică a gândirii muzicale (reprezentării muzical-auditiv). Ele se formează, se cristalizează în rezultatul creșterii experienței interpretative și auditiv-intonaționale a elevului.

Eficiența metodei didactice presupune transformarea acesteia dintr-o cale de cunoaștere propusă de către profesor într-o cale de învățare, realizată efectiv de elev, cu deschideri spre educația permanentă. Relația dintre metodele didactice – proce-

deele didactice – mijloacele didactice implică un plan de acțiune care permite atingerea unor finalități, prin valorificarea unor tehnici din ce în ce mai complexe și mai diversificate. Funcțiile pedagogice ale metodei didactice vizează interdependența acțiunilor de comunicare-cunoaștere-creativitate pedagogică, necesară la nivelul oricărei activități de instruire/educație eficientă. Ele asigură unitatea informativ-formativă a acestora și reflectă corespondențele curriculare (auto)perfectibile continuu.

Predarea cu succes a muzicii în instituțiile de învățământ artistic depinde, în mare măsură, de tehnologiile didactice ce se aplică în procesul instructiv-educativ. La rândul său, tehnologia didactică se va configura prin relaționarea formelor, metodelor, mijloacelor cu ansamblul de valori ideatice (de cunoaștere) și practice, propuse de către profesor la lecție, prin cooperarea dintre profesor și elev și aplicarea judicioasă a procedurilor de evaluare și autoevaluare, toate raportate la situații concrete de învățare. Un factor extrem de important pentru eficientizarea demersurilor educative îl constituie racordarea componentelor sus-numite la domenii din afara procesului: arte, științe, natură, tehnică, viața de zi cu zi.

Reieșind din cele expuse, putem concluziona că, în studiul muzicii instrumentale, trebuie să se aibă în vedere că educația artistică și cea tehnică sunt cu totul deosebite una de alta și totuși trebuie să meargă mână în mână. Educația artistică, este educația interioară a gândirii și simțirii muzicii privind dezvoltarea creierului, în rolul său de ordonator al mijloacelor de redare exterioară. Redarea aceasta exterioară, privește dezvoltarea musculaturii corpului și adaptarea ei la cerințele instrumentului. Un virtuoz fără artă și un artist fără tehnică sunt și unul, și altul tot atât de necompleți și incapabili de a putea exprima în chip desăvârșit o operă muzicală. Astfel, interpretarea la vioară nu poate fi concepută în afara corelației tehnico-artistice. Deci, aspectele tehnic și artistic se condiționează reciproc, se completează, corelează, ele sunt indisolubile, indispensabile în interpretarea la vioară.

Predarea muzicii în școala modernă cere din partea profesorului o pregătire temeinică, necesită capacități ce permit realizarea analogiilor și a corelării cu multiple domenii ale vieții în care muzica își găsește izvorul de inspirație. În acest sens, rolul profesorului va presupune delimitarea punctuală a priorităților didactice după algoritmul: ce e prioritar, ce e important, ce e urgent și ce e permanent în realizarea unei educații muzical-interpretative eficiente. Modul adecvat de racordare și valorificare a componentelor sus-numite va asigura finalitățile performante ale procesului educativ în instituția de învățământ extrașcolar.

Bibliografie:

1. BALAN, T. *Acasă la Enescu*. București: Editura Sport-Turism, 1977. 164 p.
2. GAGIM, I. *Dimensiunea psihologică a muzicii*. Iași: Editura Timpul, 2003. 320 p. ISBN 973-612-049-X.
3. ILIE, N. *Ștefan Neaga. Viața și opera*. Chișinău: Editura Cartea moldovenească, 1966. 63 p.
4. SCHEESER, R. *Metodica studiului și predării instrumentelor cu coarde*. Iași: Editura Conservatorului „G. Enescu”, 1984. 176 p.

ROLUL ȘI IMPORTANȚA UTILIZĂRII INSTRUMENTELOR MUZICALE ÎN CADRUL LECȚIEI DE EDUCAȚIE MUZICALĂ

Mihaela CERNELEANU, studentă,

Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Conducător științific: Marina COSUMOV, dr., conf. univ.

Abstract: *The music education is carried out under two aspects: special and general. Both types start from the same idea "to study music". That is why music in school will come as a special phenomenon of this world, which adds wisdom in the form of feeling, experience and a special understanding of life. A major problem of school music education is the problem of the way that the teacher advances with the children in the world of music. A correctly chosen way, in accordance with the artistic, emotional and psychological specifics of music, will lead to edifying results.*

A particular importance in the process of music education in school is the interpretation at a musical instrument used at the lesson. Performing music at a musical instrument is an active and practical form of direct and concrete cognition of music, it is an activity of live artistic interpretation of it. The music cognition through live contact is the primary form of the music art cognition.

Keywords: *music education, instrumental performance, music cognition, specifics of music, musical instrument.*

Este demonstrat faptul că muzica are o influență pozitivă asupra dezvoltării cognitive a copiilor, a memoriei și a relaționării acestora cu alte persoane de vârsta lor și nu numai. Copiii care participă la activități muzicale, jocuri muzicale și la interpretarea diferitor cântece, vor fi mult mai sociabili, deschiși, vor comunica mai bine și vor avea încredere de sine.

Problematica mijloacelor didactice pentru domeniul educației muzicale trebuie privită din, cel puțin, două puncte de vedere diferite: al lucrărilor de pedagogie, considerate a fi „totalitatea materialelor, dispozitivelor și a aparatelor cu ajutorul cărora se realizează transmiterea și asimilarea informației didactice, înregistrarea și evaluarea rezultatelor obținute” și al metodicilor specifice educației muzicale. Sintagma de mijloace de învățământ în educația muzicală, trebuie extinsă; accepțiunea actuală limitându-se pentru acest domeniu la mijloacele audio-vizuale, care, mai curând, țin de materiale didactice. Pornind de la definirea generală a termenului *mijloace*, mai exact expresia „ceea ce se face spre a ajunge la un scop”, consider că este bine de luat în seamă (și de ce nu?) modul în care calculatorul și tehnicile noi contribuie la îmbunătățirea demersului didactic muzical. În prezent dispunem de o mare gamă de posibilități pentru a realiza o oră de Educație Muzicală captivantă, interesantă și plină de emoții pozitive.

Educația muzicală începe cu formarea priceperii de a audia, de a însuși limbajul muzical, de a-i desluși sensurile. Scopul final al educației muzicale este acela de a forma o atitudine estetică muzicală, de a pregăti cunoscători avizați de valori estetice muzicale și, eventual, creatori de muzică și interpreți.

Curriculumul actual, care urmărește edificarea unui învățământ național modern, include în sine realizările tradiționale și actuale ale științei pedagogice. Finalitățile educației muzicale se concentrează în jurul necesității de a forma cultura muzicală a elevilor ca parte componentă a culturii lor spirituale. În această ordine de idei, învățământul muzical general-școlar va urmări:

- educarea interesului și a dragostei pentru arta muzicală;
- cultivarea capacităților de percepție muzicală, de ascultare și auzire, de simțire și trăire a muzicii;
- cultivarea deprinderilor muzicale practice: de interpretare vocală și instrumentală;
- asimilarea unui volum bine determinat de cunoștințe muzicale și despre muzică;
- dezvoltarea aptitudinilor muzicale, a receptivității și sensibilității artistice;
- formarea deprinderilor elementare de creație muzical-artistică;
- cultivarea gustului muzical;
- educarea capacităților de a medita despre muzică, de a o aprecia din punct de vedere valoric, de a o analiza și caracteriza;
- cultivarea necesității sufletești de a contacta cu muzica, de a se întâlni cu ea.

O problemă de ordin principal a învățământului muzical școlar este problema căii pe care se înaintează cu copiii în lumea muzicii. O cale aleasă corect, în conformitate cu specificul artistic, emoțional-psihologic al muzicii, va duce la rezultate edificatoare. Muzica este o artă și calea de înaintare spre ea trebuie să fie la fel „artistică”.

Urmărind conceptul actual al Educației Muzicale, se reflectă importanța capacităților interpretative ale profesorului. Deprinderile de interpretare la instrument amplifică posibilitățile de realizare a scopului la lecția de Educație Muzicală. Muzica *vie* interpretată sub ochii copiilor îi va impresiona mult mai puternic decât imprimările tehnice. Între interpret și auditoriu, adică între profesorul clasei și elevi, se creează un contact emoțional – psihologic de natură și tensiune deosebită, care conferă procesului de audiție caracteristici importante: sporirea bucuriei și a dorinței de muzică, a satisfacerii estetice etc. Comunicarea vizuală cu muzica pe lângă cea auditivă duce la aprofundarea percepției.

- Ce rol joacă instrumentul muzical la lecția de educație muzicală în școala generală?
- În ce momente se apelează la el și când se evită folosirea lui?
- Cum trebuie folosite posibilitățile lui tehnice, particularitățile sonore ale instrumentului pentru a avea efect?
- Care dintre calitățile lui trebuie luate în considerație în realizarea diferitor aspecte ale activităților muzicale?

Răspunsul este cert. Cultura muzicală nu poate fi interpretată ca un produs separat de activitatea elevului, ea se formează în cadrul formelor practice de cunoaștere și asimilare a muzicii. În pedagogia muzicală s-au fundamentat deja tipurile, conținuturile și funcțiile activităților muzicale școlare, cele mai generale fiind: creația, interpretarea, audierea și reflecția. Din aceste activități derivă diferite forme de inițiere muzicală. Însăși formele de inițiere muzicală diferă de la pedagog la pedagog și cresc calitativ în funcție de pregătirea profesională, iar unitatea activităților muzicale din cadrul lecției este condiționată de obiectivele și finalitatea urmărită.

Importanța utilizării instrumentelor muzicale la lecțiile de Educație Muzicală rezultă din capacitatea acestora de a se adapta la toate capriciile gândirii muzicale datorită posibilităților de adaptare a acestora la diferite condiții, scopuri ș.a. În orice moment al lecției de Educație Muzicală trebuie să fie prezente: emotivitatea, pasiunea, trăirea artistică, creativitatea, inspirația, bucuria și satisfacția sufletească de la muzică. Toate activitățile muzicale încadrate în lecție vor fi pătrunse mai întâi cu emoția, după care va pași cugetul și gândul. Ora de muzică nu are o schemă fixă, o structură adoptată unanim și recomandată doar pentru a fi plină de conținuturi. Lecția de muzică este un proces viu, o creație originală a profesorului, de fiecare dată concepută și făurită din nou. Plăsmuirea ei se află în mâinile profesorului, conform competenței, experienței și fanteziei sale. Profesorul va construi lecția conform viziunii sale, căii sale irepetabile, unicul criteriu de apreciere a muncii rămânând a fi performanțele obținute de elevi în însușirea artei muzicale.

Dar pentru aceasta este nevoie să găsim anumite căi de transmitere a muzicii. Profesionalismul specialistului în acest domeniu ține de două aspecte – muzical și pedagogic – aflate în strânsă unitate. În figura vie a profesorului de muzică aceste două aspecte nu pot fi separate. La lecția de educație muzicală, profesorul trebuie să dispună de diferite mijloace, printre care se enumeră și instrumentul muzical care joacă un rol foarte important și poate fi util la prezentarea repertoriului muzical din curriculum, printre acestea fiind:

- *Cântarea vocală:*
  - deprinderi specifice de cânt (emisia naturală, dicția, respirația corectă);
  - deprinderi de cântare în colectiv.
- *Cântarea instrumentală:*
  - jucării muzicale;
  - instrumente muzicale melodice și de percuție.

Păstrarea și transmiterea practicilor de interpretare instrumentală a creațiilor din repertoriul propus în Curriculumul de Educație Muzicală trebuie să constituie o dominantă a activității pedagogilor din orice etapă a învățământului. Scopul pedagogului-muzician este de a cuceri, prin interpretarea personală, atenția copilului, de a-l introduce în această lucrare și de a i-o infiltra în suflet, de a pune stăpânire pe conștiința lui, de a-l face să trăiască din plin momente de adâncă revelație spirituală, de a-l face pe copil să-și îndrăgească eul său și să devină OM.

În concluzie, muzica interpretată pe „viu” dezvoltă sentimente: bucuria, tristețea, durerea și amplifică emoțiile: regretul, mila, dorul, nostalgia, iar prin valorificarea sa adecvată și rezonabilă, muzica va introduce frumosul în viața noastră contribuind la modelarea și socializarea ființei umane.

Bibliografie:

1. GAGIM, I. *Știința și arta educației muzicale*. Chișinău: Editura Arc, 2004. 223 p. ISBN 9975-928-07-2.
2. GAGIM, I., COSUMOV, M. *Tehnologii de elaborare a temelor pe acasă la educația muzicală*. Bălți: Tipografia Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți, 2015. 40 p. ISBN 978-9975-50-137-8.

3. STICI, A., GAGIM, I. *Dimensiunea spirituală a cântului*. Chișinău: Editura Arc, 2003. 152 p. ISBN 9975-9510-3-1.
4. VACARCIUC, M. *Metodica educației muzicale*. Chișinău: Tipografia „Garomont-studio”, 2017. 225 p. ISBN 978-9975-136-44-0.

CZU 364.272:613.8

PREVENIREA ADICȚIILOR LA TINERI PRIN INTERMEDIUL SERVICIILOR SOCIALE

Cristina PLOHOI, studentă,

Facultatea de Drept și Științe sociale

Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Conducător științific: **Valentina PRIȚCAN**, dr., conf. univ.

Abstract: *The latest statistics show that an increasing number of adolescents use alcohol or other toxic substances, even if this is illegal and dangerous, so it is considered necessary to identify ways to prevent addictions to young people through social services.*

This article contains theoretical information on the process of identifying ways for young people to overcome addictions through social services. It reflects the conceptual approaches of addictions among young people, identifies risk factors, classification of psychoactive substances, the severity of the consequences of toxic substances used, the causes and effects of alcohol consumption. Results of experimental research that integrate with theoretical research can also be found. Thus, the research results have proved the existence of the phenomenon of addictions among young people, respectively the need for the involvement of specialists in the field in solving the situation. Practical ways of overcoming addictions by young people, which can be implemented in the working practice of social workers, have been specified. The interpretation of the research results highlights the role of social services in preventing addictions in young people.

Keywords: *addictions, social services, young people, social benefits, drugs, alcohol, social assistance services, toxic substances, psychoactive substances.*

Consumul de substanțe psihoactive rămâne a fi o problemă care influențează negativ dezvoltarea sigură a societății noastre prin implicările nocive pe care le produc asupra sănătății. Un număr tot mai mare de adolescenți consumă alcool sau alte substanțe toxice, chiar dacă acest lucru este ilegal și periculos. Unii adolescenți încearcă să consume substanțe toxice doar ocazional, dar acest comportament este considerat periculos, fiindcă poate duce la dependență și la diverse probleme derivate din consum (probleme cu legea, reușite școlare slabe, pierderea prietenilor, refugiere socială și, nu în cele din urmă, probleme familiale).

Centrele de prevenire și control al fumatului și consumului de toxine în rândul adolescenților oferă mai mulți indicatori alarmanți, care denotă necesitatea implicării mai active a specialiștilor în stoparea acestui flagel:

- Aproximativ 10% dintre adolescenți fumează până la 15 țigări pe zi, 20 de zile pe lună (și procentul este în continuă creștere). Tutunul are efecte nocive multiple pe termen lung și creează de asemenea dependență. Un adolescent care fumează mai mult de 1 an are o șansă de 80% să devină dependent;

- Aproximativ 75% dintre liceeni au consumat alcool ocazional. Dintre aceștia, 28% relatează episoade cu consum exagerat de alcool (mai mult de 5 băuturi tari într-un interval de câteva ore). Una din cauzele principale de deces în rândul adolescenților sunt accidentele autocauzate de consumul excesiv de alcool. Consumul de alcool reduce inhibițiile specifice vârstei și predispune adolescentul la o viață sexuală necorespunzătoare (sexul neprotejat) și crește riscul unei infecții cu transmitere sexuală (HIV/SIDA, herpes, chlamydia) sau apariției unei sarcini nedorite;
- Aproximativ 40% dintre adolescenți au încercat cel puțin o dată marijuana, în timp ce 22% dintre aceștia folosesc frecvent acest drog. Marijuana este consumată des în rândul adolescenților și poate cauza pierderi de memorie, tulburări cognitive (de învățare) sau de atenție;
- Aproximativ 9% dintre adolescenți au încercat cocaina, în timp ce 4% folosesc acest drog frecvent (cel puțin o dată pe lună). Cocaina este un drog ce creează dependență. Este foarte periculos, deoarece poate cauza aritmii cardiace (bătăi de inimă anormale) uneori fatale, infarct miocardic, crize pseudoepileptice sau accidente vasculare cerebrale [3, p. 82].

Numărul real al tinerilor dependenți de alcool și substanțe toxice nu poate fi sustras exact din baza de date a centrelor de prevenire și control al consumului de toxine în rândul adolescenților, deoarece accesul acestora s-a realizat pe parcurs, respectiv pot fi persoane care au fost introduse în baza de date cu 3 ani în urmă și rămân a fi beneficiari permanenți.

Scopul cercetării realizate rezidă în determinarea modalităților de prevenire a adicțiilor la tineri prin intermediul serviciilor sociale.

Una din ipotezele cercetării a vizat presupunerea că cele mai frecvente categorii de vârstă a tinerilor dependenți de alcool și de diferite substanțe toxice este cuprinsă între 14-24 ani.

Metode, procedee și tehnici ale cercetării:

- Cercetarea literaturii științifice de specialitate la tema investigației;
- Interviu semistructurat;
- Chestionarul.

Cercetării am efectuat-o la Centrul de sănătate prietenos tinerilor „Salve!” din orașul Edineț (CSPT „Salve”). Eșantionul investigației a fost format din 40 respondenți: 5 profesioniști din CSPT „Salve” din orașul Edineț (șefă centrului, medici, asistent medical psiholog) și 35 de beneficiari ai centrului.

Analiza surselor științifice denotă că încă din cele mai vechi timpuri oamenii au cunoscut proprietățile drogurilor. Acestea erau folosite în cadrul ceremoniilor religioase, al ritualurilor mistice, în scopuri terapeutice, dar și pentru a induce o stare de plăcere, având în vedere tocmai efectele nocive pe care drogurile le produc asupra organismului uman.

Există o gamă largă de surse științifice în domeniul adicțiilor care facilitează abordarea analitică a fenomenului din diverse perspective. Pe această direcție de undă, vom analiza conceptele cele mai distinctive pentru problema cercetată. Dependența este un „fapt al vieții sociale sau personale experimentat de orice persoana-

nă în anumite momente ale vieții, care este însă experimentat pentru perioade mai lungi de timp sau chiar pentru toată viața de anumite persoane”. [1, p. 4] Se definește dependența drept starea uni persoane care se bazează pe alt individ sau lucru pentru experiență sau suport. Adicțiile sunt afecțiuni declanșate de consumul unei substanțe (droguri, tutun, alcool) sau desfășurarea unei activități, precum jocurile de noroc, care provoacă o plăcere temporară, însă pe termen lung generează o dependență nocivă atât pentru sănătatea persoanei afectate, cât și pentru viața ei socială și profesională. Vorbim despre adicție atunci când organismul tolerează efectele viciului în cauză, iar persoana caută să și-l satisfacă, crescând doza drogului sau a băuturii alcoolice consumate. În lipsa acelei substanțe, persoana poate intra în sevraj. Adicțiile sunt declanșate, deseori, de probleme emoționale, iar persoana afectată le percepe ca pe o formă de compensare a nevoii nesatisfăcute.

Referitor la limbajul medical, deși dependența aparține demult acestui limbaj, literatura de specialitate admite limitele cunoașterii mecanismelor care susțin conduitele adictive. Prin urmare, pentru o abordare cât mai corectă, conceputul de dependență se cere a fi abordat pe două planuri: *dependența fizică și cea psihică*.

Adolescența este caracterizată de experimentarea unor lucruri noi. Tinerii experimentează cu comportamente asociate riscurilor sporite din mai multe motive, inclusiv din curiozitate, pentru a reduce stresul, pentru a se simți mai bine și a fi la fel ca semenii lor.

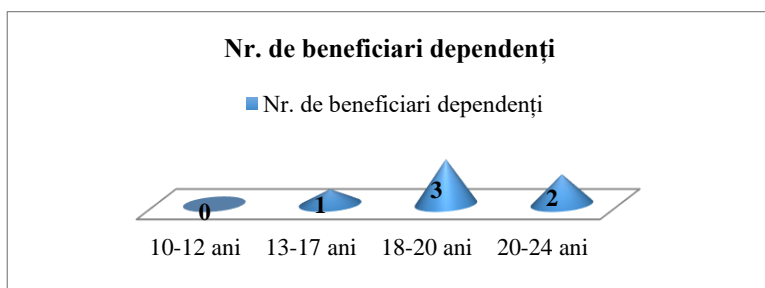
Analiza surselor științifice ne-a permis să concluzionăm că adolescența este perioada curiozității și experimentelor. Mulți adolescenți experimentează fumatul, consumul de alcool și alte substanțe. Fie că fac aceste lucruri din curiozitate fie că acest comportament are alte motive la baza sa, cert este faptul că adicțiile sunt prezente în rândul tinerilor, iar acest fenomen poate fi diminuat prin implicarea activă a actorilor sociali.

În vederea culegerii și prelucrării informațiilor despre subiecți, confirmarea sau infirmarea cazurilor de adicții în rândul tinerilor, a fost utilizat Interviuul semistructurat cu personalul din Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor „Salve!” din orașul Edineț (CSPT), precum și Chestionarul „Utilizarea de substanțe”. Eșanșionul experimental a fost constituit din beneficiari ai CSPT „Salve” –35 de respondenți, dintre care 11 de sex masculin.

Dat fiind faptul că marea majoritate a beneficiarilor centrului sunt de sex feminin, putem presupune că fetele sunt mai mult dispuse să vorbească despre problema lor decât băieții. Vârsta medie a tinerilor chestionați este de 10-12 ani.

Conform rezultatelor aplicării chestionarului, pentru secțiunea *utilizarea de substanțe*, se dovedește că cele mai frecvente categorii de vârstă ale tinerilor dependenți de alcool și diferite substanțe toxice sunt cuprinse între 14-24 ani.

În figura 1 este reflectat numărul tinerilor și categoria de vârstă în care se încadrează tânărul cu adicții, conform rezultatelor obținute prin aplicare de chestionar. Menționăm că chestionarea tinerilor a avut loc în grupuri diferite, în funcție de categoria de vârstă care este elucidată în figura de mai sus.

Figura 1. Numărul tinerilor cu adicții pe vârste, identificați în urma chestionării

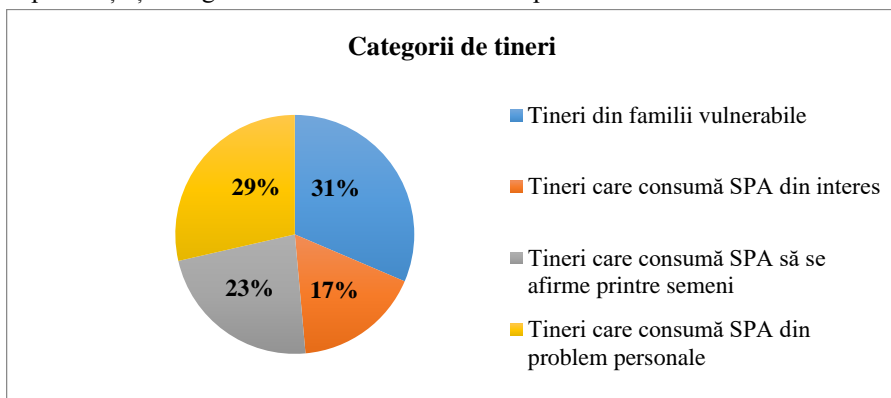
Faptul că categoriile de vârstă sunt diferite, se datorează următoarelor condiții:

- beneficiarii centrului sunt tinerii cu vârsta cuprinsă între 10-24 ani;
- chestionarea s-a efectuat în grupuri, ca respondenții să se simtă comod și relaxați alături de semenii lor.

Modul de culegere a datelor s-a efectuat într-un mediu psihoemoțional favorabil și prielnic tinerilor. Nu ne-am ciocnit cu dificultăți sau refuz de a prezenta informații, tinerii fiind predispuși să răspundă la întrebări.

Adicțiile în rândul tinerilor nu reprezintă o experiență foarte nouă întâlnită în Republica Moldova și deja pe larg este analizată de mai multe țări, dat fiind faptul ca fenomenul ia amploare și adicțiile devin tot mai răspândite în rândul tinerilor. Rezultatele studiului empiric dovedesc că adicțiile în rândul tinerilor sunt echivalente de respondenți drept inacțiune, impediment în dezvoltarea personală și socială, nenorocirea sănătății, ca un factor favorizant în dezvoltarea diferitor infecții, precum și la favorizarea modificărilor relațiilor sociale cu impact distructibil. Problema adicțiilor este mai acut trăită de către membrii familiei și societate, decât de persoana dependentă.

Figura 2 ilustrează procentul cu care este echivalent alegerea categoriilor de tineri dependenți. Remarcăm că intervievații puteau enumera diverse categorii de dependențe și categoriile de tineri cărora le sunt specific.

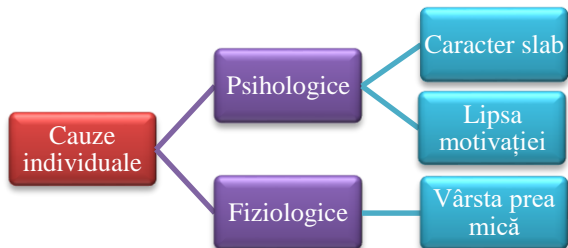
Figura 2. Categoriile de tineri dependenți în opinia intervievaților

Conform rezultatelor obținute, putem afirma că categoriile care manifestă întâietate sunt:

- tineri din familii vulnerabile;
- tineri care consumă substanțe psihoactive (SPA) din cauza problemelor personale;
- tineri care consumă SPA din dorința de a se afirma printre semenii.

Cauzele consumului de substanțe psihoactive printre tineri sunt diverse și, pentru a le putea analiza, am încercat să le grupăm:

Figura 3. Cauzele individuale ale dependenței la tineri

Alte cauze cu caracter individual enunțate de intervievați cu privire la factorii determinanți ca tinerii să fie dependenți de anumite substanțe psihoactive cu impactul instalării dependenței sunt reflectate în figura 4.

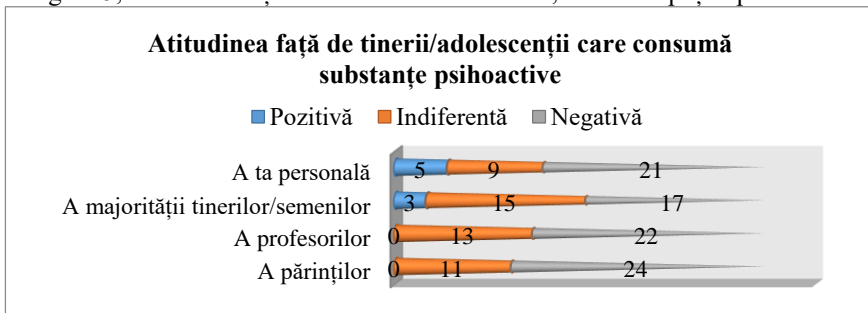

Figura 4. Cauzele sociale ale adicțiilor la tineri

Rezultatele obținute ne permit să deducem faptul că problema adicțiilor în rândul tinerilor este resimțită în comunitățile Republicii Moldova, fiind necesară prevenția fenomenului și intervenția echipelor multidisciplinare. Specialiștii întreprind o gamă diversă de acțiuni, dar combaterea fenomenului necesită intervenție de durată. În CSPT specialiștii nu dispun de planuri de acțiuni, nici de tratament, astfel, dacă nu se vor iniția acțiuni sugestive, numărul tinerilor cu adicții va crește, iar situația celor care deja se află în momentul de față într-o dependență se va agrava.

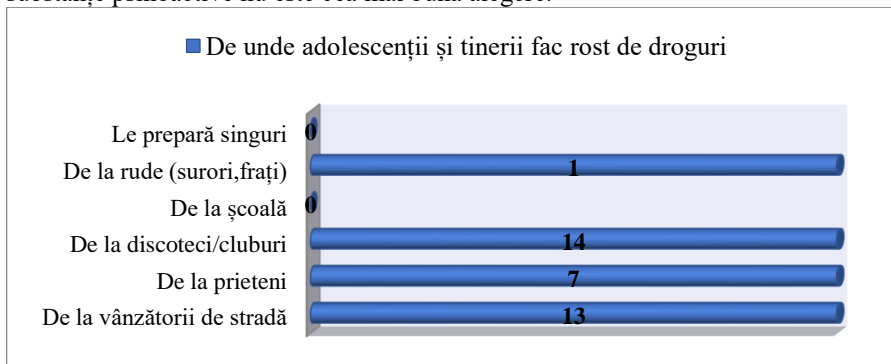
Analiza rezultatelor cercetării experimentale axate pe identificarea atitudinii față de tinerii/ adolescenții care consumă substanțe psihoactive denotă că cea mai mare parte din respondenți au relatat că au o atitudine negativă față de tinerii/

adolescenții care consumă orice fel de substanță psihoactivă, ceea ce putem observa din figura 5, la fel de mulți au o atitudine indiferentă, iar foarte puțini pozitivă.

Figura 5. Atitudinea față de tinerii/adolescenții care consumă substanțe psihoactive

Îmbucurător este faptul că majoritatea tinerilor au o atitudine negativă față de pasiunea covârșnicilor care consumă SPA, afirmând că consumul de alcool și substanțe psihoactive nu este cea mai bună alegere.

Figura 6. Sursele folosite de adolescenții și tinerii pentru a face rost de droguri

Una din întrebările chestionarului a scos în evidență sursele folosite de adolescenți și tineri pentru a obține droguri. Figura 6 reflectă rezultatele obținute la această întrebare. Cele mai frecvente surse sunt vânzătorii din stradă, vizitatorii cluburilor/discotecilor, prietenii. Ne bucură faptul că niciun tânăr nu a indicat școala ca loc în care ar putea face rost de substanțe psihoactive.

Realizarea cercetării aplicative ne-a permis să concluzionăm că adicțiile în rândul tinerilor pot fi depășite prin oferirea unei game variate de servicii sociale calitative, prin conlucrare și interdependență directă cu alți actori sociali. A fost demonstrat experimental că cele mai frecvente categorii de vârstă ale tinerilor dependenți de alcool și diferite substanțe toxice reprezintă perioada de 14-24 ani.

Studierea literaturii științifice la problema de cercetare ne-a demonstrat că fenomenul adicțiilor nu se diminuează și ia amploare prin diversitatea substanțelor consumate, astfel încât determinarea acțiunilor bine definite pentru micșorarea fenomenului adicțiilor în rândul tinerilor prin intermediul serviciilor sociale este indispensabilă.

Analiza rezultatelor interviului semistrukturat ne-a permis confirmarea existenței adicțiilor în rândul tinerilor, identificarea categoriilor de vârstă a tinerilor dependenți, identificarea categoriilor acestora.

Analiza rezultatelor chestionarului a permis verificarea adevărului că nici unul din tinerii participanți la chestionar nu consumă droguri, în schimb sunt din cei care consumă alte substanțe psihoactive. Din această perspectivă putem deduce faptul că adicțiile în rândul tinerilor pot fi depășite prin intermediul serviciilor sociale calitative în colaborare cu alți actori sociali. Intervievarea specialiștilor a scos în evidență faptul că programele de formare pentru asistenții sociali din Centrele de sănătate prietenoase tinerilor sunt relevante pentru formarea competențelor de prevenire a adicțiilor la tineri.

Bibliografie:

1. DODES, L. *Breaking Addiction: A 7-Step Handbook for Ending Any Addiction* Paperback, Harper Collins Publishers, 2011. 123 p. ISBN 978-0061987397.
2. GILLES, Fereol (coord). *Adolenșenții și toxicomania*. Iași: Editura Polirom, 2000. 189 p. ISBN 9736836150.
3. LEȘCO, Galina, CHIREV, Larisa, GANDRABUR, Natalia, CUCIUC, Victoria. *Promovarea sănătății și dezvoltării adolenșenților. Ghid pentru persoanele resursă din comunitate*. Chișinău: Editura URMA ta, 2012. 112 p.
4. ȘTEFĂNEȚ, Svetlana. *Sănătatea și dezvoltarea tinerilor: Studiu de evaluare a cunoștințelor, atitudinilor și practicilor tinerilor*. Chișinău: Trigraf-Tipar, 2005. 85 p. ISBN 9975-9600-5-7.

CZU 364.2:37.018

SPECIFICUL ASISTENȚEI SOCIALE A COPIILOR SEPARAȚI DE PĂRINȚI

Oxana COROLEVSCHI, studentă

Facultatea de Drept și Științe sociale

Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Conducător științific: **Valentina PRITCAN**, dr., conf. univ.

Abstract: *Current statistical data show that a large number of children in the Republic of Moldova have the status of children separated from their parents, and the system of protection and social assistance diversifies its methodology of prevention and intervention in working with this category of children. We consider it necessary to identify the specifics of social assistance for children separated from their parents.*

This article contains theoretical information on the process of identifying ways for young people to overcome addictions through social services. It reflects the concept of social services, the typology and quality of social services for children at risk and for children separated from their parents, about alternative forms of social protection, the importance of social worker activity in providing support for children separated from parents. Experimental research results that integrate with theoretical research can also be found. Thus, the research results showed that the family of origin remains a significant value for children separated from their parents. The interpretation of the

research results highlights the fact that children separated from their parents benefit from a diverse range of social services, the process of social assistance of this category of beneficiaries being a multidisciplinary one.

Keywords: *social work, children separated from parents, social worker, abandoned child, attachment, social services, alternative forms of protection of children at risk.*

Mulți copii din Moldova sunt marcați de viața departe de unul sau ambii părinți, din cauza migrației la muncă sau decăderii din drepturi [3, p. 7]. Specialiștii în domeniul protecției copiilor promovează tot mai multe mesaje axate pe satisfacerea nevoilor copilului, pe respectarea drepturilor lui fundamentale pentru o dezvoltare bio-psihosocială sănătoasă a acestuia. Literatura de specialitate indică că satisfacerea nevoii de dragoste a copilului este o condiție necesară dezvoltării sănătoase a creierului. Pe de altă parte, justiția apără și promovează respectarea și satisfacerea nevoilor copilului, ridicându-le la nivel de lege. Deși eforturile de ocrotire a copilului sunt multiple și constante, se constată că mulți copii suferă în prezent din cauza nesatisfacerii propriilor nevoi fundamentale [6, p. 9]. Cunoașterea proceselor creșterii și dezvoltării copilului are o deosebită semnificație atât pentru înțelegerea manifestărilor comportamentale ale acestuia, cât și pentru nevoia aprecierii unor aspecte de identitate [2, p. 83].

Legea Republicii Moldova nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, stipulează un set de termeni, care facilitează înțelegerea și diferențierea situației copilului abandonat și a celui separat de părinți [4, cap. I, art. 3]:

Copil abandonat – copilul identificat ca fiind fără părinți sau fără alt însoțitor legal în cazul în care nu pot fi stabilite datele de identitate nici ale copilului, nici ale părinților lui.

Copii aflați în situație de risc – copiii care sunt victime ale violenței sau neglijării; copiii care practică vagabondajul, cerșitul, prostituția; copiii lipsiți de îngrijire și supraveghere din partea părinților din cauza absenței acestora; copiii ai căror părinți au decedat.

Copii separați de părinți – copiii ai căror părinți au plecat la muncă peste hotare; copiii luați de la părinți din cauza existenței pericolului iminent pentru viața sau sănătatea acestora; copiii cărora li s-a stabilit statutul de „rămași temporar fără ocrotire părintească”.

Copii rămași fără îngrijire părintească – toți copiii care nu sunt îngrijiți peste noapte de cel puțin unul dintre părinții lor, din orice motiv și în orice circumstanțe;

Adoptarea Legii 140 a constituit un pas important în procesul de elaborare a cadrului legislativ și de politici, care își propune să protejeze copiii lipsiți de grijă părintească, în particular cei cu părinți plecați peste hotare și cei aflați sub tutelă și/sau reprezentare legală precară sau neclară, și a constituit un pas critic spre o abordare sistemică a protecției copilului capabilă să facă față riscurilor și schimbărilor [4, cap. I, art. 1].

Potrivit datelor stipulate în Raportul preliminar al Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției sociale, la sfârșitul anului 2018, în Republica Moldova se aflau

la evidență 35.441 copii separați de părinți, dintre care 30.320 copii ai căror părinți / unic părinte era plecat peste hotare, 1.079 copii cărora li s-a stabilit statutul de copii rămași temporar fără ocrotire părintească, 3.749 copii cărora li s-a stabilit statutul de copii rămași fără ocrotire părintească, 293 copii luați de la părinți din cauza existenței pericolului iminent pentru viața și sănătatea lor.

Astfel, ne-am propus ca **scop** al cercetării identificarea specificului asistenței sociale a copiilor separați de părinți.

Documentarea teoretică, experiența acumulată în cadrul practicii de specialitate ne-au permis să presupunem că: 1) familia de origine rămâne a fi valoare semnificativă pentru copiii separați de părinți; 2) copiii separați de părinți beneficiază de o gamă diversă de servicii sociale, procesul de asistență socială a acestei categorii de beneficiari fiind unul multidisciplinar.

Baza conceptuală a cercetării o constituie opiniile savanților referitor la copii separați de părinți, viziunea lui Abraham Maslow despre piramida trebuințelor-nevoi fundamentale, viziunea cercetătorului științific Field cu privire la atașament-rezonanță reciprocă, argumentul lui Bowlby referitor la faptul că „dragostea mamei este la fel de importantă pentru sănătatea mintală cum sunt vitaminele și proteinele pentru sănătatea fizică”.

Metode de cercetare aplicate:

- documentarea teoretică;
- analiza dosarelor copiilor;
- ancheta socială pe bază de chestionar;
- „Cartea vieții”.

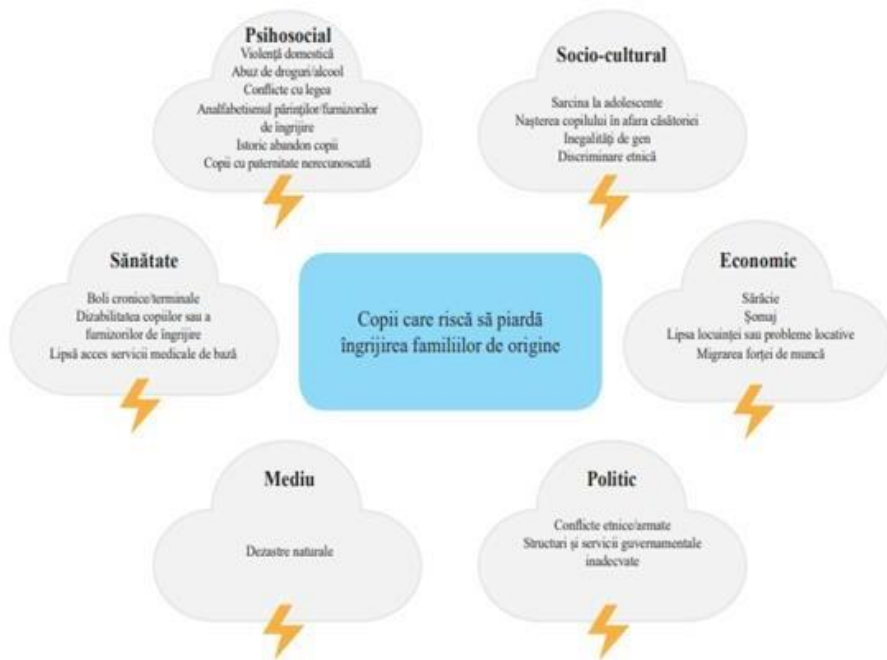
Baza experimentală a cercetării a constituit-o Centrul de plasament temporar al copiilor în situații de risc „Drumul spre Casă” din mun. Bălți. Eșantionul experimental a fost constituit din 11 de subiecți experimentali (3 specialiști și 8 copii separați de părinți).

Realizarea cercetării ne-a permis să sintetizăm informația la tema studiată din mai multe surse și să cunoaștem atitudinea diferitor autori la tema dată. Astfel, am acumulat informații despre conceptul de servicii sociale, tipologia și calitatea serviciilor sociale pentru copii în situații de risc și pentru copii separați de părinți, despre formele alternative de protecție socială, importanța activității asistentului social în acordarea sprijinului copiilor separați de părinți.

Analiza literaturii de specialitate ne-a permis să constatăm că Abraham Maslow este cel care a creat celebra piramidă a trebuințelor oricărei persoane, nevoi care pornesc de la bază – cele fundamentale, ce asigură supraviețuirea și ajung spre vârf – cele superioare, ce asigură dezvoltarea armonioasă și completă a persoanei. Piramida trece de la nevoi exterioare la cele interioare, ce asigură dezvoltarea personalității. Această piramidă a nevoilor este un instrument prețios când discutăm despre dezvoltarea copilului odată ce permite urmărirea satisfacerii nevoilor copilului, stabilind la care nivel pot exista lacune. Conform teoriei lui Maslow, îndeplinirea nevoilor dintr-un nivel va duce în mod natural la nevoile de mai sus – asigurând astfel dezvoltarea armonioasă a copilului. În momentul în care copilul resimte una dintre nevoi, aceasta înseamnă ca ea nu este complet îndeplinită și că dezvoltarea

spre nivelurile de mai sus devine dificilă sau chiar este stopată.

Motivul separării copilului de părinți sunt diverse. Cel mai des separarea are loc din cauza plecării la muncă în străinătate a singurului/ ambilor părinți. Urmează separarea (fără decăderea din drepturi părintești) din cauza abuzurilor și violenței în familie, precum și lipsa condițiilor de trai. Pe locurile 3 și 4 se poziționează separarea urmare a decăderii singurului/ ambilor părinți din drepturile părintești sau a decesului acestora, conform Raportului Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției sociale din anul 2018.

Figura 1. Factorii de risc

Figura 1 reflectă cel mai des întâlniți factori de risc, care îi plasează pe copiii în riscul de a pierde îngrijirea familiei de origine. Ignorarea situațiilor de risc în familiile cu copiii va genera fenomene precum neglijarea, abuzul, separarea de familie, instituționalizarea, analfabetismul, marginalizarea socială a copiilor.

Termenul de atașament indică o legătură afectivă, un raport cu un substrat afectiv implicat și cu un sens pozitiv, o afecțiune puternică și durabilă, simpatie, prietenie sau dragoste. Familia reprezintă mediul care asigură copilului protecție, afecțiune și confort psihic, constituind factorul primordial al formării și socializării copilului. Atașamentul reprezintă un sistem de organizare de bază, a cărui dezvoltare condiționează și este fundamentul sănătății mentale [1, p. 3].

Bowlby a dezvoltat conceptul de atașament cu referire la relația afectivă primară dintre copil și îngrijitor. [1, p. 45] Într-un atașament securizat, ambii parteneri se simt bine împreună și își transmit mesaje de genul „Ce mamă bună am!”, „Ce

copil minunat am!” Legea nr.123 din 18 iunie 2010 cu privire la serviciile sociale reglementează tipurile de servicii sociale, organele abilitate în prestarea serviciilor, drepturile beneficiarilor de servicii sociale, procedura de acordare a serviciilor sociale, inspecția serviciilor sociale, monitorizarea și evaluarea serviciilor sociale și finanțarea serviciilor sociale. [5, cap. I, art. 2]

În conformitate cu prevederile art. 6 din Legea nr.123 din 18 iunie 2010 cu privire la serviciile sociale, serviciile sociale se clasifică în următoarele tipuri:

- servicii sociale primare;
- servicii sociale specializate;
- servicii sociale cu specializare înaltă. [5, cap. I, art. 6]

Serviciile sociale, în special cele de asistență socială, ocupă un loc aparte în sistemul de protecție socială. Sistemul de asistență socială este o parte componentă a celui de protecție socială, o ultimă „plasă” de prindere a persoanelor dezavantajate social, un ultim „paravan” în calea marginalizării și excluderii sociale, iar serviciile de asistență socială sunt o parte componentă a serviciilor sociale. Valorile generale și cele specifice pe care asistentul social trebuie să le aibă în vedere în activitatea sa se regăsesc în cadru care reglementează relația asistent social – client.

Analiza surselor teoretice cu privire la specificul asistenței sociale a copiilor separați de părinți ne-a permis să conchidem:

- La copiii separați de părinți putem constata întârzieri în dezvoltarea fizică și psihică, ca urmare a lipsei de stimulare, explorare, relaționare, participare și interacțiune a copiilor cu părinții;
- Copiii separați de părinți pot cădea în în extreme: sau așteaptă de la toată lumea afecțiune, dragoste și tandrețe, sau devine foarte rece și incapabil de atașamente;
- În RM copiii separați de părinți beneficiază de protecție și asistență socială.

Pornind de la intenția de-a identifica specificul asistenței sociale a copiilor separați de părinți, am aplicat ancheta-chestionar prin intermediul căruia am constatat viziunile angajaților din sistem cu privire la specificul asistenței sociale, oferite copiilor separați de părinți.

În cercetare au participat asistentul social, pedagogul social, managerul centrului de plasament temporar a copiilor în situații de risc „Drumul spre Casă”.

Astfel, prima întrebare din chestionar s-a referit la identificarea serviciilor și formelor de protecție socială, dezvoltate în Bălți, moment care ne-a permis să obținem următoarele răspunsuri:

- *Casa de copii de tip familial;*
- *Tutela/ Curatela;*
- *Adopția;*
- *Centrul de plasament temporar a copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă”.* (A.A.; Ș.N.; C.O.).

Ne-a interesat, de asemenea, care este calitatea serviciilor sociale oferite copiilor separați de părinți. Astfel, în procesul cercetării experimentale, ne-am orientat la trei indicatori:

- de bună calitate;
- satisfăcătoare;

- nesatisfăcătoare.

În rezultat, calitatea serviciilor sociale oferite copiilor separați de părinți a fost calificată drept „satisfăcătoare”, în proporție de 100%, de respondenți (asistent social, pedagog social, managerul instituției). Concomitent, modul în care serviciile oferite au reușit să asigure suport copiilor separați de părinți a fost specificat drept:

- „în mare măsură” (A.A.; C.O.);
- „în măsură satisfăcătoare” (Ș.N.).

Un detaliu important pentru realizarea scopului și obiectivelor de cercetare a fost identificarea factorilor care favorizează separarea copiilor de familie. Conform opiniilor respondenților, separarea copiilor de familie este condiționată de parazitismul părinților, abuzul de alcool, violență în familie, neglijare. Deci, gradul de satisfacție este influențat de norme, de reguli conform cărora se stabilesc procedurile în sfera socială.

Concluzionăm că:

- Copii separați de părinți beneficiază de o gamă diversă de servicii sociale, procesul de asistență socială a acestei categorii de beneficiari fiind unul multidisciplinar.
- În ajutorul copiilor vin specialiști pregătiți, pentru a diminua fenomenul copii separați de părinți;
- Specialiștii ajută copilul să-și controleze emoțiile, deoarece copilul poate fi impulsiv și foarte ușor poate deveni agresiv.

Suplimentar chestionarului, am aplicat metoda „Cartea vieții”, pornind de la faptul că, inițial, metoda a fost concepută și utilizată de către Aust ca terapie pentru unii copii aflați în plasament familial, cu scopul prelucrării unor evenimente traumatice legate de întreruperea relației cu părinții biologici, eventual cu frații și surorile lor, în general legate de îndepărtarea lor din familie. „Cartea vieții” este metoda prin intermediul căreia ne-am propus să ajutăm copilul să găsească răspunsuri la întrebări precum: „cine sunt eu?”, „cui aparțin eu?”, „cum mă privesc cei din jur pe mine?”. Ceea ce este important nu este produsul, ci procesul pe care îl parcurge acel copil în dezvoltarea sa.

Metodă specifică asistenței sociale, „Cartea vieții” ne-a permis să:

- stabilim legătura între trecutul, prezentul și viitorul copilului;
- creăm o bază pentru construirea unei relații bazată pe încredere;
- facilităm relația de atașament.

Temele mari care le-am adus în discuție prin intermediul metodei „Cărții vieții” sunt următoarele:

- *evenimentele legate de nașterea copilului și informații privind părinții săi biologici* (locul nașterii, numele părinților);
- *evenimentele importante din trecutul său, atât cele fericite, cât și cele neplăcute*; (despărțirea de familie și motivul măsurii de protecție specială, amintiri legate de familia naturală, relația sa cu familia largită);
- *identificarea și exprimarea sentimentelor negative și a celor pozitive* (de ce crede copilul că se află în instituție și ce simte referitor la această situație, care sunt sentimentele sale față de familia de origine, față de părinții substituit, res-

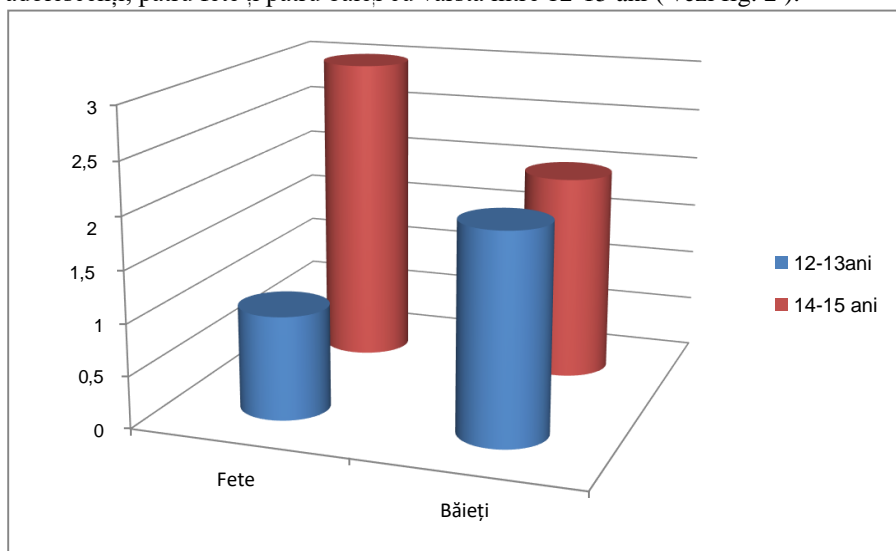
pectiv față de personalul și copiii din centru, sentimentele sale legate de școală și grupul său de prieteni);

- *situațiile cu care se confruntă în prezent și planurile de viitor*; copilul e ajutat de asistentul social să pună laolaltă toate bucățile din tabloul vieții sale pentru a crea o perspectivă unitară asupra vieții sale.

Eșanționul a fost constituit din 8 copii ai Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” în baza celor două plasamente:

- Plasamentul de urgență;
- Plasament planificat.

Volumul final al eșanționului rezultat în urma culegerii datelor a fost de opt adolescenți, patru fete și patru băieți cu vârsta între 12-15 ani (vezi fig. 2).

Figura 2. *Reprezentarea eșanționului de cercetare în funcție de vârstă și gen*

Adresarea întrebărilor cu privire la planurile de viitor (unde vrea să locuiască, ce vrea să fie când va fi mare, cine vrea să fie alături de el/ea când va fi mare), ne-a permis să contabilizăm următoarele răspunsuri:

C. – „*Clipa cea mai fericită este când mă văd cu sora mea, viitorul îl văd fericit, am reușit să trec peste momente grele, știe lumea că o sa reușesc în toate, am nevoie de familie, trecutul meu a fost trist, prietenii mei sunt generoși.*”

Z. – „*Clipa cea mai fericită este când mă văd cu sora mea, viitorul este să mă întorc acasă, am reușit să mă duc la sora mea, am nevoie de telefon, trecutul meu a fost rău, prietenii mei sunt cei mai buni.*”

C. – „*Clipa cea mai fericită a fost când era mama și bunica, viitorul meu este să termin de învățat, am reușit să am note bune, am nevoie de familie, trecutul meu nu a fost frumos, prietenii mei sunt mai mari ca mine.*”

P. – „*Clipa cea mai fericită este când mă văd cu mama, viitorul îl văd fericit, am reușit să trec peste rele, am nevoie de familie, trecutul meu a fost trist, prietenii*

mei sunt buni.”

M. – „*Bun trecut am avut, prietenii sunt veseli.*”

A. – „*Clipa cea mai fericită a fost când eram acasă, viitorul îl văd fericit, am reușit să-mi fac prieteni mulți la centru, am nevoie de mama mea, trecutul meu a fost bun, prietenii mei sunt uneori răi.*”

M. – „*Clipa cea mai fericită a fost când am venit la centru și nimeni nu mă bătea, am reușit să nu mai plâng, viitorul îl văd fericit, am nevoie de familie, trecutul meu a fost trist, prietenii mei sunt adevărați.*”

O. – „*Clipa cea mai fericită când am fost la patinoar cu tata, viitorul îl văd cu familia, am reușit să-mi îmbrățișez sora, știe lumea că suntem în carantină, am nevoie de părinți, trecutul meu a fost greu, prietenii mei sunt buni.*”

În concluzie, remarcăm următoarele:

- Copiii au nevoie de familie, au nevoie să se simtă iubiți, acceptați, sprijiniți și ghidați;
- Fiecare copil are nevoie de atenție, iar această nevoie poate fi împlinită numai de părinți;
- Adolescenții își văd viitorul în familie, protejat de către părinți, chiar dacă au fost bătuți, abandonați;
- S-au adevărit ipotezele cercetării conform cărora am presupus că familia de origine rămâne a fi valoare semnificativă pentru copiii separați de părinți, copiii separați de părinți beneficiază de o gamă diversă de servicii sociale, procesul de asistență socială a acestei categorii de beneficiari fiind unul multidisciplinar.

Bibliografie:

1. CIOFU, C. *Interacțiunea părinți-copii*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989. 279 p.
2. DUMBRĂVEANU, V., ȚĂRUȘ C., TRIBOI, C. et al. *Psihosociologia relației copil – profesionist în domeniul social*. Suport de curs. Chișinău, 2016. 83 p. ISBN 978-9975-87-079-5.
3. GAVRILIU, C. (coord.) *Copii singuri acasă. Carte pentru persoanele care au grijă de copii cu părinți plecați*. Chișinău, 2011. 64 p.
4. Legea Nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 02.08.2013, nr. 167-172.
5. Legea nr.123 din 18 iunie 2010 cu privire la serviciile sociale. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 03.09.2010, nr. 155-158.
6. TOMȘA, S. (coord.) *Înțelege-mă, ascultă-mă...* Ghid pentru specialiștii din domeniul îngrijirii și protecției copiilor. (Editat în cadrul proiectului „Consolidarea sistemului local de referire și dezvoltarea unui sistem integrat de servicii sociale”, implementat de Asociația SOMATO, în parteneriat cu Primăria Bălți și Institutul de Reforme Penale, cu suportul financiar al Reprezentanței UNICEF în Republica Moldova). Bălți: SOMATO, 2011, 98 p.
7. TURCHINĂ, T., CIUBOTARU, C. Stil de atașament și satisfacția comunicării în relația copil – părinte. In: *Psihologie*. 2012, nr. 2, pag. 3-13.

INCLUZIUNEA COMUNITARĂ ȘI SOCIALĂ A COPILOR SEPARAȚI DE PĂRINȚI

Ana ARMAN, studentă,

Facultatea de Drept și Științe sociale

Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți

Conducător științific: **Valentina PRIȚCAN, dr., conf.univ.**

Abstract: *The research is focused on the evaluation of the particularity of social and community inclusion of children separated from the parents. It were analyzed the theoretical-practical aspects and good practices in the area of social protection of the child and his separation from the parents by offering another form of protection. The investigation was focused on the analysis of social and community inclusion and the forms of protection applied for children separated from the parents within the temporary shelter for the children in difficult situation „Drumul spre Casă”. It were analyzed the problems faced by the children without parental care /protection. In the research, it has been analyzed and identified the most relevant forms of social protection, which are intended for children without parental protection. Also, were investigated and analyzed the difficulties came across by specialists working with children separated from the parents.*

Keywords: *child in a risk situation, social inclusion, community inclusion, professional parental assistance, guardianship, adoption, family-type children's home.*

În Republica Moldova sistemul de protecție socială a copilului prevede diverse măsuri de susținere a copiilor aflați în dificultate. Una din aceste măsuri, oferită drept răspuns la situațiile de dificultate a copiilor rămași fără ocrotire părintească, este plasarea în îngrijire rezidențială. Această măsură de protecție prevede separarea copilului de familie și de mediul familiar lui, schimbarea modului de viață și relaționare ulterioară cu familia. Crearea sistemului de prevenire a separării copilului de familie a derivat din necesitatea de soluționare eficientă a situației copilului aflat în dificultate. Fiecare copil are dreptul la protecția socială. În Republica Moldova, statul, ONG-urile, UNICEF și alte organisme internaționale consolidează sistemele naționale de protecție a copilului, în special în domeniile separării de familie, accesului la justiție și protecției împotriva violenței, abuzului și exploatării.

Conform Biroului Național de statistică, în anul 2017, numărul copiilor rămași fără ocrotire părintească a fost de 1117. În perioada anului 2018 numărul copiilor rămași fără ocrotire părintească a ajuns până la numărul de 1289. Structura pe sexe a copiilor rămași fără ocrotire părintească în anul 2018 este clasificată astfel: 47.2% sunt băieți și 52.8% sunt fete. În funcție de mediul de reședință avem următoarele date statistice: 67.0% de copii sunt din mediul rural și 33.0% sunt din mediul urban.

În conformitate cu datele statistice oferite de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, la sfârșitul anului 2017, în evidența autorităților tutelare se aflau 7583 copii în situație de risc, 35 441 copii separați de părinți (dintre care 30 320 copii al căror părinte/ambii părinți sunt plecați peste hotare, 1 079 copii dețineau statut de copil rămas temporar fără ocrotire părintească și 3749 copii ce dețineau statut de copil rămas fără ocrotite părintească).

Conform datelor oferite de către Autoritatea tutelară din mun. Bălți cu privire la numărul copiilor separați de părinți pe perioada anului 2018, constatăm că 2089 de copii la începutul anului au fost separați de părinți. În anul de gestiune au fost luați la evidență de către DASPF mun. Bălți 761 de copii care au fost separați de părinți. Totodată la sfârșitul anului de raportare numărul total al copiilor separați de părinți l-au constituit 2596 de copii din aceeași categorie. Numărul copiilor cărora le-a fost stabilit statutul de copii temporar rămași fără ocrotire părintească în anul 2018 a constituit 315 de copii. Pe parcursul anului 2018 în mun. Bălți au fost reintegrați în familia biologică 25.539 de copii.

Astfel, **scopul** investigației realizate constă în identificarea bunelor practici și a posibilităților de incluziune comunitară și socială a copiilor separați de părinți prin intermediul serviciilor sociale.

Obiectivele investigației:

- Cercetarea literaturii de specialitate cu privire la incluziunea comunitară și socială a copiilor separați de părinți prin intermediul serviciilor sociale;
- Identificarea bunelor practici de incluziune socială și comunitară a copiilor separați de părinți;

Ipoteza cercetării: bazându-ne pe aspectele teoretico-practice privind protecția drepturilor copilului separat de părinți, presupunem că incluziunea comunitară și socială a acestei categorii de copii reprezintă o prioritate pentru centrele de plasament temporar, acestea deținând bune practici în domeniu.

Metode și tehnici ale cercetării:

- *Teoretice:* analiza și sinteza literaturii de specialitate;
- *Empirice:*
  - Chestionarul „Identificarea opiniilor și cauzelor care au condiționat separarea copiilor de părinți și plasarea acestora într-o instituție rezidențială”;
  - Ghid de interviu „Identificarea dificultăților, cauzelor, formele alternative de protecție a copiilor, colaborarea cu alte instituții de către specialiștii Centrului „Drumul spre Casă” în lucru cu copii”.

Cercetarea s-a realizat în cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” din mun. Bălți.

Problema separării și instituționalizării copiilor în instituții rezidențiale trebuie abordată în funcție de vârsta copilului, de situația sa medicală, de situația familială. Separarea de părinți înseamnă pentru mulți copii plasarea într-un centru de plasament sau plasament în familie extinsă. Întreaga evoluție fizică și psihică a copilului într-o instituție este profund dependentă de distorsiunile introduse de această condiție fundamentală a vieții sale, și anume aceea de a fi privat de afectivitatea adultului și de a fi complet lipsit de posibilitatea de a-și satisface trebuințele de bază ale vieții sale psihosociale.

Conform *Legii Nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți:*

- *copilul aflat în situație de risc* este definit ca: copil în privința căruia, ca urmare a evaluării, se constată una sau mai multe din situațiile prevăzute la art. 8;
- *copilul separat de părinți* este: copilul lipsit efectiv de grija părinților în situații determinate de absența acestora, inclusiv în cazul plecării părinților la mun-

că peste hotare, copilul luat de la părinți din cauza existenței pericolului iminent pentru viața sau sănătatea acestuia, precum și copilul cărui i s-a stabilit statutul de copil rămas temporar fără ocrotire părintească sau de copil rămas fără ocrotire părintească.

Copiii aflați în situații dificile nu vor să discute, frecvent, despre problemele cu care se confruntă familia lor și problemele cu care se confruntă ei înșiși. De asemenea, copiii separați de părinți sunt închiși în sine, timizi, anxioși, nervoși etc. Acești copii duc dorul de afecțiune din partea părinților, ei mereu așteaptă ca să fie luați acasă și să locuiască alături de familia lor.

Analizând literatura de specialitate, constatăm că J. Bowlby consideră drept cauze care generează situații când copiii sunt separați de familiile biologice următoarele:

- Situații de urgență (mamă decedată, mamă în spital, mamă în detenție, cruzime, neglijență, sărăcie);
- Condiția grupului familial naturală: prezența și capacitatea tatălui prezent, dar inapt prin boală fizică sau psihică, instabilitatea sau deficiența psihofizică și prezența și capacitatea mamei prezente, dar inaptă pentru creșterea copilului;
- Ajutorul inexistent din partea celorlalți (rude, prieteni) [1, p. 91];

În societatea contemporană există o mulțime de factori de risc care contribuie la separarea copilului de părinții acestuia. Atunci când copilul se află într-o situație de risc trebuie să acționăm rapid și eficient pentru a reduce riscul separării copilului de familia acestuia.

Fiecare specialist trebuie să contribuie la reducerea riscului de separare a copilului de familie. Analizând literatura în domeniul protecției copilului, am constatat că cei mai frecvenți factori care contribuie la separarea copilului de părinți sunt: factorii socio-culturali, factorii psihosociali, starea de sănătate și mediul.

Complexitatea situației copiilor aflați în dificultate determină, în mare parte, separarea copiilor de familie și plasarea lor în servicii sociale de tip rezidențial. Deoarece îndepărtarea copilului de familie și comunitate are un impact foarte mare asupra stării și vieții lui ulterioare, decizia cu privire la separarea de familie trebuie luată cu maximă implicare și analiză a posibilităților alternative. Acest lucru se realizează în cadrul sistemului de prevenire a separării copilului de familie. Formele alternative de protecție a copiilor separați de părinți reprezintă un set de măsuri de ocrotire a copiilor aflați în dificultate care pun accent pe ocrotirea familială sau în comunitate.

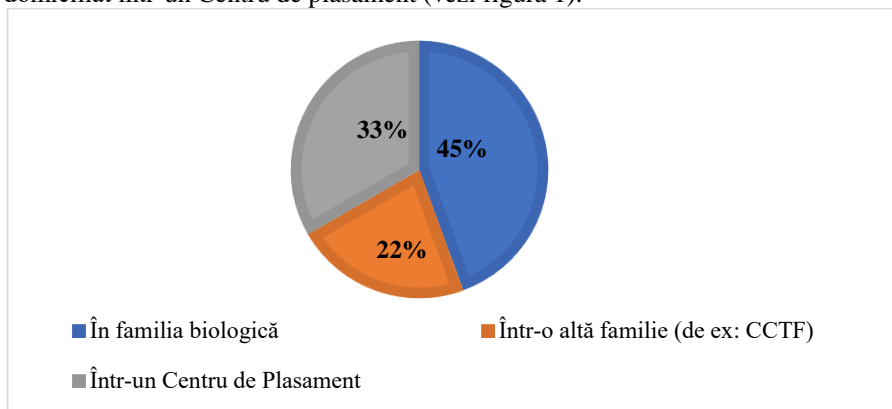
Serviciul de reintegrare a copilului în familie reprezintă un proces planificat de susținere a copilului și a familiei lui în scopul reunificării acesteia. Reintegrarea trebuie să fie efectuată în interesul superior al copilului și necesită identificarea indicatorilor stabilității în familie, a angajamentului și motivației părinților pentru menținerea legăturilor cu copilul și dezvoltarea relațiilor cu acesta.

Baza experimentală a constituit-o Centrul de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” din mun. Bălți. Eșantionul cercetării a fost constituit din 27 de persoane, inclusiv 14 copii care au statut de copii rămași fără ocrotire părintească, 4 copii care au statut temporar fără ocrotire părintească care sunt plasați în cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” din mun. Bălți și 9 specialiști care activează în cadrul aceluiași Centru.

Analizând profilul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” din mun. Bălți, constatăm că formele de protecție unde sunt reintegrați cel mai des copii care se află în plasament la Centrul „Drumul spre Casă” le constituie tutela, reintegrarea în familia biologică/ extinsă sau referirea la alte Centre sociale.

Centrul de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” este o instituție publică, care prestează servicii sociale specializate de îngrijire pentru o perioadă determinată copiilor separați de părinți, în conformitate cu prevederile Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea serviciului social Centrul de plasament pentru copii separați de părinți și Standardele minime de calitate. Scopul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” este protecția temporară a copilului separat de părinți și (re) integrarea familială și/sau incluziunea comunitară și socială.

Din numărul total de copii chestionați, 45% afirmă că au domiciliat în familia biologică, 22% – într-o altă familie (de exemplu, CCTF), iar 33% susțin că au domiciliat într-un Centru de plasament (vezi figura 1).

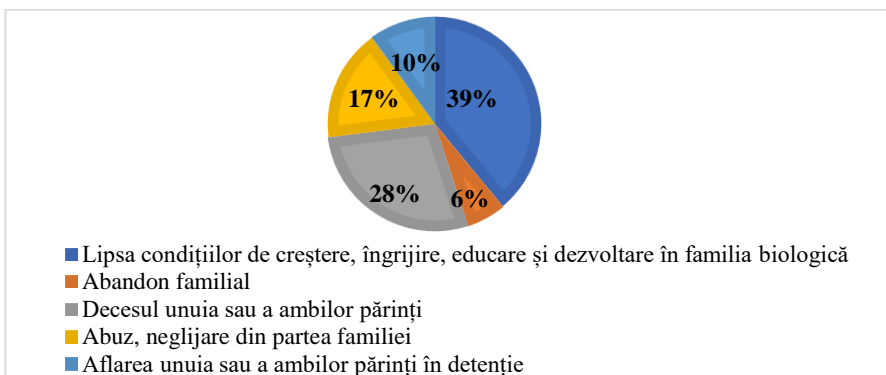

Figura 1. Distribuția copiilor chestionați din cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” în funcție de domiciliul înainte de plasarea în cadrul Centrului

Copiii chestionați afirmă, în proporție de 39%, că lipsa condițiilor de creștere, îngrijire, educare și dezvoltare în familia biologică sunt cauze care au dus la plasamentul acestora în cadrul Centrului, 6% - abandon familial, 28% - decesul unuia sau a ambilor părinți, 17% - abuz, neglijare din partea familiei, iar 10% - aflarea unuia sau a ambilor părinți în detenție (vezi figura 2).

Din numărul total de copii chestionați, 28% au afirmat că se află în plasament la Centru de 1-3 ani, 33% - 4-6 ani, iar 39% au răspuns că se află în plasament la Centru peste 7 ani.

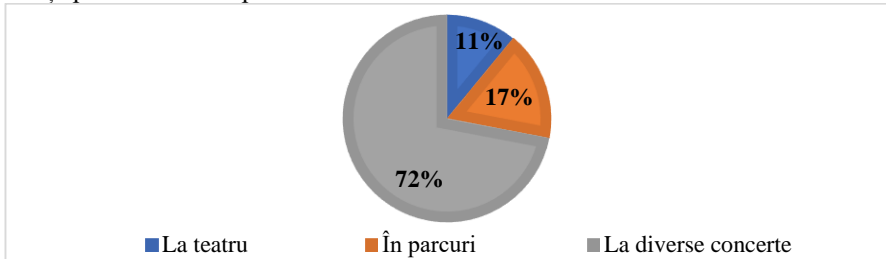
Întrebați despre faptul dacă sunt mulțumiți de actuala formă de protecție instituită asupra lor, copiii chestionați au răspuns în felul următor: 78% - foarte mulțumiți, 17% - mulțumiți, iar 5% au răspuns că nu prea sunt mulțumiți.

Figura 2. Distribuția copiilor chestionați din cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” în funcție de cauzele care au dus la plasamentul acestora în cadrul Centrului

Cel mai frecvent, conform răspunsurilor copiilor, specialiștii din cadrul Centrului îi însoțesc: la teatru - 11% răspunsuri, la plimbare în parc - 17% , iar 72% copii au răspuns că la diverse concerte și evenimente culturale (vezi figura 3).

Copiii din eșantionul experimental și-au expus viziunile cu privire la planurile de viitor. Din numărul total de copii chestionați, 61% au răspuns că își doresc să aibă o familie, 22% doresc să fie reintegrați în familia biologică, iar 17% doresc să învețe pentru a avea o profesie.

Figura 3. Distribuția copiilor chestionați din cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă” în funcție de locul unde aceștia au ieșiri cu specialiștii din cadrul Centrului

Concluzii. În urma aplicării chestionarului copiilor din cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă”, am scos în evidență cauzele separării de părinți, timpul aflării copilului în instituția rezidențială, opinia copiilor despre actuala formă de protecție care este instituită asupra lor. Am constatat faptul că cei mai mulți dintre copiii care se află în plasament la Centrul „Drumul spre Casă” au fost referiți către serviciul dat din familia biologică sau dintr-un Centru de plasament.

Copiii care au fost chestionați susțin că cauzele care au dus la plasarea acestora într-o instituție rezidențială sunt: *abandonul din partea familiei biologice, decesul unuia sau a ambilor părinți, lipsa condițiilor de creștere, îngrijire, educare și dez-*

voltare în familia biologică, abuzul, neglijarea din partea familiei biologice, aflarea unuia sau a ambilor părinți în detenție. Totodată, copiii care au fost chestionați afirmă că mulți dintre ei au o perioadă foarte îndelungată de când se află în plasament în cadrul Centrului. De asemenea, majoritatea respondenților interogați susțin că s-au acomodat bine în cadrul Centrului, având chiar și mulți prieteni pe care și i-au făcut aici. Majoritatea copiilor afirmă că locul unde se află ei în momentul dat este „casa lor”. Respondenții susțin că de cele mai multe ori sunt implicați și participă la evenimentele festive organizate de comunitate. Specialiștii din cadrul Centrului le oferă ajutor în orientare socioprofesională.

Pentru identificarea dificultăților, cauzelor și formelor alternative de protecție a copiilor separați de părinți, am realizat un interviu cu specialiștii Centrului „Drumul spre Casă”. În cadrul interviului au participat 9 specialiști ai Centrului nominalizat. Specialiștii Centrului au evidențiat cele mai relevante probleme cu care se confruntă copiii separați de părinți:

- *Abandon școlar, cerșitul;*
- *Nerespectarea obligațiunilor și regulamentul intern de funcționare a Centrului;*
- *Delăsare pedagogică;*
- *Lipsa afecțiunii din partea părinților;*
- *Refuzul rudelor de gradul IV de a-i lua sub tutelă;*
- *Instabilitate emoțională, autoapreciere scăzută, anxietate, stimă de sine scăzută, sentimente de vinovăție;*
- *Nu sunt vizitați de rude;*
- *Traumă psihologică atunci când au fost luați sub o formă de protecție și, după o perioadă, sunt reîntorși din nou la Centrul de unde au fost luați;*
- *Neglijența din partea profesorilor de la instituțiile de învățământ.*

De asemenea, în urma aplicării ghidului de interviu adresat specialiștilor, au fost identificate și dificultățile pe care aceștia le întâmpină în lucrul cu copiii separați de părinți. Cele mai relevante probleme specificate de specialiști sunt:

- *Comportamentul deviant / delicvent al copiilor;*
- *Nerespectarea regulilor și regulamentului intern de funcționare a Centrului;*
- *Modelul preluat din familie, ceea ce duce la lipsa de respect pentru cei maturi, lipsă de comunicare, comportament deranjant;*
- *Lipsă de stimă și respect față de colaboratorii Centrului;*
- *Cunosc bine drepturile lor proprii, dar nu respectă drepturile altora și nu îndeplinesc obligațiunile;*
- *La majoritatea copiilor nu sunt dezvoltate abilități de autodeservire, autoîngrijire.*

În opinia specialiștilor Centrului „Drumul spre Casă”, cauzele care duc la plasamentul copiilor în cadrul Centrului sunt:

- *Probleme familiale (alcoolismul);*
- *Abuz față de copii, neglijare, violență asupra copiilor;*
- *Decesul unuia sau a ambilor părinți;*
- *Decăderea din drepturi părintești a părinților;*
- *Detenția unuia sau a ambilor părinți;*
- *Lipsa condițiilor de creștere și îngrijire, educare și dezvoltare conform vârstei;*

Pentru incluziunea socială și comunitară a copiilor separați de părinți, Centrul „Drumul spre Casă” cel mai des colaborează cu: DASPF mun. Bălți, instituțiile de învățământ, serviciile sociale integrate, teatrul național „Vasile Alecsandri” din mun. Bălți, familia biologică. Cel mai des cu copiii separați de părinți din cadrul Centrului „Drumul spre Casă” se organizează următoarele evenimente: sărbătorirea zilelor de naștere a tuturor beneficiarilor, activități instructiv-educative, activități de petrecere a timpului liber (ieșiri în parc, la teatru, la diverse concerte), activități precum: seminare informative pe diverse teme, artterapie, traininguri, celebrarea sărbătorilor anuale: Ziua Internațională a Familiei, Ziua Internațională a Copiilor, Anul Nou, Nașterea Domnului.

Analizând datele statistice pe perioada anul 2018 din cadrul Centrului „Drumul spre Casă”, putem remarca că pe perioada menționată, în cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc „Drumul spre Casă”, au fost plasați în total 79 de copii, inclusiv 72 de copii au fost plasați în plasamentul de urgență și 7 copii în serviciul de plasament planificat. Din numărul total de copii plasați au fost 27 de fete și 52 de băieți. Conform repartizării pe vârste a copiilor plasați, avem următoarele date: *3-6 ani*: 17 copii; *7-9 ani*: 7 copii; *10-15 ani*: 37 copii; *16-17 ani*: 18 copii.

Incluziunea comunitară și socială a copiilor plasați pe perioada anului 2018 este următoarea:

- 42 de copii au fost reintegrați în familia biologică;
- 4 copii reintegrați în familia extinsă;
- 1 copil reintegrat în familia tutorelui;
- 2 copii plasați sub tutelă;
- 7 copii plasați în instituții rezidențiale (de exemplu, centre de plasament temporare);
- 5 copii cazați la căminele studențești;
- 4 copii au atins majoratul;
- 3 copii au fost preluați de către colaboratorii de poliție;
- 12 copii au refuzat plasamentul în cadrul Centrului (au fugit).

În cadrul Centrului de plasament temporar al copiilor în situație de risc pe perioada anului 2019 au fost plasați 74 de copii, dintre care 68 copii au fost plasați în plasamentul de urgență și 6 copii în serviciul de plasament planificat. Din numărul total de copii plasați, 32 au fost fete și 42 băieți. Conform repartizării pe vârste a copiilor plasați, avem următoarele date statistice: *3-6 ani*: 13 copii; *7-9 ani*: 11 copii; *10-15 ani*: 37 copii; *16-17 ani*: 13 copii.

Incluziunea comunitară și socială a copiilor plasați pe perioada anului 2019 este următoarea:

- 39 copii au fost reintegrați în familia biologică;
- 5 copii reintegrați în familia extinsă;
- 1 copil plasat sub tutelă;
- 1 copil plasat în alte instituții de tip rezidențial;
- 5 copii plasați în Centre de plasamente temporare;
- 3 copii cazați la căminele studențești;
- 17 copii au refuzat serviciile Centrului (au fugit).

Conchidem că specialiștii din cadrul Centrului „Drumul spre Casă” depun eforturi constante pentru incluziunea socială și comunitară a copiilor separați de părinți prin colaborarea cu structurile de protecție și asistență socială, instituțiile de învățământ, DASPF mun. Bălți, alte centre sociale etc. Un rol deosebit pentru incluziunea socială și comunitară a copiilor separați de părinți revine gamei diverse de activități planificate riguros de managerii și echipa multidisciplinară a Centrului: organizarea atractivă a timpului liber, socializarea, promovarea seminarelor informative, traininguri, organizarea creativă a modului de celebrare a zilelor de naștere a beneficiarilor, participarea la diverse manifestări municipale etc.

Bibliografie:

1. BRĂTIANU, Ionel, ROȘCA, Cristinel. *Copilul instituționalizat – între protecție și abuz*. Iași: Editura Lumen, 2005. 400 p. ISBN 973-7766-30-X.
2. BUZDUCEA, Doru. *Aspecte contemporane în Asistența Socială*. Iași: Editura Polirom, 2009. 229 p. ISBN 973-46-0055-9.
3. *Dezvoltarea serviciilor sociale destinate copilului și familiei: Ghid de aplicare practică*. Chișinău: Multiart - SV SRL, 2007. 206 p. ISBN 978-9975-9766-2-6.
4. CHEIANU-ANDREI, Diana. *Necesitățile prestatorilor de servicii sociale în relaționarea cu copiii separați de părinți și copiii în situație de risc* [online]. Chișinău: S. n., 2015, ISBN 978-9975-80-978-8, 118 p. [citat 15.03.2020]. Disponibil: file:///E:/Downloads/necesitatile-prestatorilor-de-servicii-sociale%20(1).pdf
5. Legea Nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 02.08.2013, nr. 167-172.
6. NEAMȚU, George. *Enciclopedia Asistenței sociale*. Iași: Editura Polirom, 2016. 364 p. ISBN: 978-973-46-4439-1.
7. NIFTODE, Vasile. *Fundamente ale Asistenței Sociale. Teorii, metode, tehnici, specific și exemple practice destinate universitarilor și profesioniștilor din serviciile sociale*. Chișinău: Editura Eminescu, 1999. 252 p. ISBN 973-22-0737-X.
8. PRIȚCAN, Valentina, CHIHAI, Jana, JDANOV, Irina. *Înțelege-mă, ascultă-mă: Ghid pentru specialiștii din domeniul îngrijirii și protecției copiilor*. Bălți, 2011. 96 p. ISBN 978-9975-4199-2-5.

CZU 341.231.14:615

STUDIU COMPARATIV PRIVIND APLICAREA PRINCIPIULUI RESTRÂNGERII DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE ALE OMULUI ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID – 19

Nicu IURI, student,
Facultatea de Drept și Științe Sociale
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Conducător științific: **Ina ODINOKAIA**, dr., conf. univ.

Abstract: *This study includes an analysis of the institution of restriction of fundamental human rights and freedoms in the context of the COVID - 19 pandemic. The focus is on cases where the legal restriction of human rights and freedoms in different states of the world at the current stage.*

Keywords: *human rights and freedoms, restricting of human rights and freedoms, COVID – 19.*

Încă din cele mai vechi timpuri drepturile omului au reprezentat un instrument major în vederea stabilirii egalității, echității, ordinii de drept, a întregii orânduiri statale. Omul privit ca o ființă rațională, născută liberă și demnă este acea valoare supremă care mereu a dus flacăra biruinței într-o luptă pentru drepturile sale cu adevărat triumfală.

Evenimentele ce s-au succedat de la o epocă la alta au lăsat amprente uimitoare asupra întregii umanități, culminând prin afirmarea pe arena internațională a întregului sistem al drepturilor omului, spre care societatea tindea ani, ba chiar secole.

Deși, având un caracter complex, drepturile omului trezesc, într-o anumită măsură, diverse controverse, ceea ce determină necesitatea perfecționării continue a acestora. Procesele ce evoluează în întreaga lume pot constitui numeroase pericole. Aflându-ne în prezența unei pandemii, provocată de noul virus (COVID-19), acesta ar putea fi unul din factorii ce s-ar răsfărânge negativ atât asupra continuității, cât și asupra garantării, respectării și asigurării drepturilor întregii colectivități umane.

În acest context, ar apărea necesitatea ocrotirii drepturilor și libertăților, a bunăstării, vieții, sănătății ființei umane, și anume prin aplicarea principiului restrângerii drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, garanție importantă a respectării statutului juridic al persoanei.

Actualitatea temei trezește un interes major la etapa actuală, întrucât atât statele din sistemul global, cât și principalii actori internaționali trebuie să ia măsuri precare, eficiente și rapide în vederea ocrotirii și conservării substanței drepturilor, ca acestea, la rândul lor, să nu fie abuziv periclitate și vătămate.

Cu toate acestea, până a purcede la studiul comparativ, și anume ce măsuri au luat statele, cum au aplicat principiul restrângerii drepturilor în contextul COVID-19 și ce drepturi au limitat temporar, vom analiza mai întâi aspectele teoretice, reglementările internaționale și naționale pentru a da o claritate.

Astfel, specificat anterior, restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale reprezintă o garanție importantă a respectării statutului juridic al persoanei, ce are la bază ideea de libertate, care presupune posibilitatea persoanei, garantată de către stat, de realizare a unor acțiuni potrivit propriilor convingeri. Însă această libertate are și o anumită limită, respectul libertății celorlalți membri ai societății, ceea ce admite că libertatea persoanei poate fi restrânsă în interesul protecției libertății altora. [19]

În această ordine de idei, putem conchide că restrângerea drepturilor și libertăților omului se face atât în interes individual, cât și în interes public (colectiv), prevalând mereu interesul colectiv, deoarece, privită în ansamblu, colectivitatea este acea valoare imensă care în interiorul său cuprinde un șir de valori, acestea fiind ființele umane ce își exercită individual drepturile sale în așa mod încât să nu aducă atingere celorlalți membri.

Totodată trebuie să facem o distincție între conceptul juridic „restrângere” și „limitare” a drepturilor și libertăților cetățenești, deoarece, în sens juridic, ele sunt diferite: dacă restrângerea (interzicerea) unor drepturi conduce la imposibilitatea

exercitării acestora, atunci limitarea (restrângerea) are ca efect exercitarea dreptului doar în anumite condiții expres impuse de prevederile legale. [20]

De aici și rezultă ideea că restrângerea drepturilor și libertăților nu poate fi una arbitrară, aceasta este admisă doar în cazuri excepționale prevăzute atât în normele naționale, cât și cele internaționale. Astfel, exercițiul drepturilor nu este suspendat sau anulat în genere, ci numai limitat pe o anumită perioadă de timp. [18]

Un aspect important îl reprezintă și principiile care guvernează instituția restrângerii drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, și anume: *principiul proporționalității* – presupune că orice restrângere trebuie stabilită și aplicată numai în scopul pentru care a fost prevăzută și în limitele strict necesare, în funcție de situația juridică ivită. [18] Aceasta înseamnă că este necesar, în cadrul raporturilor dintre stat și individ, să existe o proporționalitate privind mijloacele folosite și scopul legitim urmărit. Și anume mijloacele statale folosite trebuie să fie necesare și adecvate scopului ce se urmărește. [19]

Alt principiu este cel al *neafectării substanței drepturilor* – prin care înțelegem că, deși dreptul este restrâns, în afară de aceste limite exercitarea lui rămâne liberă. Prin urmare, substanța lui rămâne neatinsă. [18] Evident că, pe lângă principiile enunțate, există și altele, precum: *principiul legalității* – adică respectarea procedurilor de restrângere a drepturilor și libertăților în strictă conformitate cu prevederile interne și internaționale; cel al *echității* – care invocă acea idee de dreptate, acele situații de fapt ce trebuie să fie luate în considerație la aplicarea instituției restrângerii drepturilor omului; *principiul realizării scopurilor* – restrângerea este efectuată doar în anumite scopuri legale, adică numai în situațiile prevăzute de lege. [19]

În vederea asigurării unei legalități mondiale, precum și a unui echilibru, comunitatea internațională s-a mobilizat și a creat un sistem adecvat de restrângere a unor drepturi în cazuri excepționale, acestea fiind prevăzute în dispozițiile instrumentelor internaționale. Astfel, *Declarația Universală a Drepturilor Omului* [1] prevede în art. 29 alin.(2): „*În exercitarea drepturilor și libertăților sale, fiecare persoană este supusă numai îngădirilor stabilite de lege în scopul exclusiv al asigurării recunoașterii și respectului drepturilor și libertăților celorlalți și în vederea satisfacerii cerințelor juste ale moralei, ordinii publice și a bunăstării generale, într-o societate democratică*”. Datorită acestei dispoziții putem percepe acel caracter relativ al drepturilor (este cazul drepturilor relative: libertatea de exprimare; libertatea întrunirilor și asocierilor; dreptul la liberă circulație; protecția proprietății).

În *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice* [2], art. 4 alin. (1), art. 5 alin. (2), art. 12 alin. (3), art. 18-19, art. 21, art. 22 alin. (2), se prevede posibilitatea restrângerilor și derogărilor (clauza de derogare) de la drepturile pe care le cuprinde, și anume: „*În timp de pericol public amenințând existența națiunii*”. Totodată, se prevăd și acele drepturi care în niciun caz nu pot fi limitate (cazul drepturilor absolute) precum: dreptul la viață (art.6); dreptul de a nu fi supus torturii sau altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante (art.7); dreptul de a nu fi ținut în sclavie și servitute (art.8 §1 și §2); dreptul de a nu fi închis pentru neexecutarea unor obligații contractuale (art.11); dreptul de a nu fi supus unei pedepse mai severe decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii infracțiunii

(art.15); dreptul fiecărui om la recunoașterea personalității sale juridice (art.16); libertatea gândirii, conștiinței și religiei (art.18).

Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale [3], în art. 4 alin. (1), art. 5 alin. (2), art. 12 alin. (3), art. 18-19, art. 21, art. 22 alin. (2), prevede posibilitatea restrângerilor și derogărilor de la drepturile pe care le cuprinde, și anume atunci când este necesar *pentru a ocroti securitatea națională, ordinea publică, sănătatea și moralitatea publică sau drepturile și libertățile altora și sunt compatibile cu celelalte drepturi recunoscute în prezentul Pact.*

Aceleași prevederi se materializează și în *Convenția Europeană a Drepturilor Omului* [4], în art. 9 alin. (2), art. 10 alin. (2), art. 11 alin. (2) și art. 2 din Protocolul nr. 4 la CEDO, conform cărora, restrângerea drepturilor se aplică: *într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.*

La nivelul legislației naționale, în majoritatea țărilor europene, în constituție se face precizarea că exercitarea drepturilor și libertăților nu trebuie să lezeze ordinea publică, interesul public sau bunele moravuri. [19]

Reieșind din principiile enunțate mai sus, reținem principalele idei, și anume: ingerința (restrângerea) se impune pentru apărarea ordinii publice; în scopul prevenirii tulburărilor în masă și a infracțiunilor; protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane; securității naționale.

Evoluția proceselor ce au loc în întreaga lume, și anume apariția virusului COVID-19 care s-a răspândit rapid în majoritatea statelor, au impus ca acestea să ia măsuri cât mai urgente pentru ocrotirea vieții, sănătății cetățenilor săi, apelând la instituția restrângerii drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Totuși, în acest moment, statele trebuie să acorde o atenție deosebită drepturilor cărora li se va aduce atingere. Rolul principal fiind atribuit atât marilor actori internaționali (UE, OMS, ONU etc.), cât și celor naționali (instituția Ombudsmanului), în vederea monitorizării situației, pentru a nu aduce atingere, viola și perturba drepturile omului sau chiar întreaga ordine de drept.

Astfel, tot procesul începe încă la 12 decembrie 2019, când, în Republica Populară Chineză, orașul Wuhan devine focarul acestei epidemii. Drept rezultat, Organizația Mondială a Sănătății, instituție specializată a ONU, declară la 31 ianuarie 2020 urgență de sănătate publică de interes internațional, ca apoi, pe 11 martie 2020, să fie declarată pandemie de infecție cu COVID-19. [21]

Cu părere de rău, de astfel de fenomene nimeni nu este asigurat, virusul lovind și Republica Moldova. În pofida faptului că suntem o țară mică unde reglementările legale adesea „se bat cap în cap”, totuși cadrul normativ prevede anumite clauze ale instituției restrângerii drepturilor, precum Constituția Republicii Moldova, art. 54, stabilind totodată și acele drepturi ce nu pot fi limitate: accesul liber la justiție (art.20), prezumția nevinovăției (art.21), neretroactivitatea legii (22.), dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle (art.23). [5]

În vederea organizării întregii proceduri există *Legea Nr. 212 din 24-06-2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război* [6], unde sunt prevăzute

atribuțiile structurilor statale în vederea restrângerii drepturilor și libertăților cetățenilor; *Legea Nr. 271 din 09-11-1994 cu privire la protecția civilă* [7] în care sunt stipulate diverse măsuri pentru protecția civilă a RM, art.1, alin (2): *În caz de apariție a situației excepționale, autoritățile publice elaborează și aprobă măsuri și acțiuni adecvate, reflectate în planurile speciale și în programele protecției civile.*

Așadar, în data de 17 martie 2020, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Hotărârea privind decretarea stării de urgență pe o perioadă de 60 de zile (17 martie – 15 mai 2020). În acest context a fost instituită *Comisia pentru Situații Excepționale*, condusă de prim-ministru, fiind adoptate un set de măsuri care au sistat pe o perioadă determinată de timp mai multe activități ale organelor de stat, ale întreprinderilor comerciale, rămânând deschise doar farmaciile, marketurile și stațiile de alimentare auto.

A fost restricționată *libertatea circulației* (art.27, Constituția RM) pentru a scădea numărul de contacte directe ale cetățenilor; *libertatea de întrunire* (art. 40, Constituția RM) prin anularea oricăror mitinguri, manifestații, care ar presupune aglomerări de persoane; *libertatea de exprimare* pentru a nu fi răspândite informații false ce ar provoca dezinformări în masă. În acest scop puterea executivă organizează zilnic briefinguri în care relatează date concrete despre situația în țară.

În privința asigurării dreptului la învățătură, atât în RM, cât și în alte state afectate de COVID-19, a fost organizat învățământul la distanță, asigurând astfel continuitatea acestui drept fundamental.

Este de menționat că totuși, în momentul de față, în Republica Moldova, după cum afirmă avocatul poporului Mihail Cotorobai, este încălcat *dreptul la un proces echitabil* anume prin *Dispoziția nr.4* [8, 23], fiind instituite noi reguli procesuale pentru examinarea cauzelor contravenționale. Astfel a fost redus până la 48 de ore termenul de contestare a sancțiunilor administrative. Prin urmare, în acești termeni reduși contravenienții ar putea să nu-și exercite efectiv dreptul la apărare. [31]

S-a observat și o limitare a *dreptului la informație de interes public*, ceea ce este inadmisibil, or nu poate fi îngădit în niciun caz. Dacă anterior *Legea privind accesul la informație* prevedea 15 zile lucrătoare ca solicitantul (jurnaliștii) să obțină un răspuns documentat, acum, în urma dispoziției emise la 18 martie de către Comisia Situații Excepționale, termenul este triplat (45 de zile lucrătoare sau 63 de zile calendaristice). Drept argument, Curtea Constituțională subliniază că dreptul la informație este o precondiție pentru exercitarea altor drepturi, și anume a drepturilor politice, economice și sociale; a dreptului la protecția vieții private, a dreptului de a lua parte la treburile publice, a dreptului la un proces echitabil [32].

România, statul care a fost și el afectat de COVID-19 a intrat în starea de urgență prin decretul președintelui Klaus Iohannis la 16 martie 2020, fiind nevoită să o prelungească până la 14 aprilie 2020. Pe lângă drepturile restrânse, asemeni celor specificate și în Republica Moldova, dispozițiile art.2 al decretului prevede, la litera b., *Restrângerea dreptului la viața intimă, familială și privată* [9].

Privit ca un drept absolut reglementat, atât la nivel național, cât și la nivel internațional, am putea conchide că este o încălcare, deși nu e chiar așa. Explicația rezultă din art. 8 alin. (2) din CEDO [4], ce stabilește că se admite amestecul statului în

măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.

Un rol important le au și cele 10 ordonanțe militare, care prevăd, între altele, restrângerea exercițiului dreptului la *libertatea circulației*. Astfel, potrivit *Ordonanței Militare nr. 10 din 27.04.2020 privind măsuri de prevenire a răspândirii COVID-19* [10, 24], este impus un regim special de circulație pentru persoanele care au împlinit vârsta de 65 de ani, în afara locuinței, gospodăriei, strict în anumite ore și motivat precum: necesități de desfășurare a activității profesionale, deplăsarea pentru asistență medicală etc.

În statul ucrainean situația la fel este una anevoioasă. Astfel, în conformitate cu *Decretul Cabinetului de Miniștri al Ucrainei, №211 din 11.03.2020, cu privire la prevenirea COVID-19*, au fost restrânse: *dreptul la educație, dreptul la întrunire pașnică, dreptul la libera circulație* (închiderea punctelor de trecere a frontierei, ceea ce a făcut și RM, UE etc.), *dreptul de a intra în afaceri* (limitarea muncii și închiderea centrelor comerciale), *dreptul la muncă și salarii* (mulți oameni sunt nevoiți să își ia vacanțele pe cheltuiala lor), sub acest aspect statele, inclusiv RM, au luat *de jure* măsuri de acordare a unor ajutoare familiilor vulnerabile rămase fără locuri de muncă, pensionarilor, deși, *de facto*, aceste acțiuni nu se resimt, mai ales în RM, unde ajutoarele financiare promise pensionarilor de Paști nu și-au avut efectul. [11, 25]

Spre deosebire de RM, unde lăcașurile sfinte și-au sistat activitatea, fiind fixate amenzi dure în caz de desfășurare a sfințelor slujbe (limitându-se *libertatea de gândire, de conștiință și de religie*, care nu poate fi limitată decât în cazurile prevăzute de *art.9 CEDO*), în Ucraina au început să se organizeze slujbele pe internet. [33]

Statul muzeu, cu o cultură străveche de unde își iau rădăcinile întreaga civilizație umană, a devenit și una dintre cele mai afectate zone din lume de COVID-19, întrecând recordurile la infecții și decese chiar din regiunea de unde a pornit totul. Este vorba de Republica Italiană, care, începând cu 22 ianuarie, a proclamat starea de urgență. Răspândirea rapidă a virusului a determinat Consiliul de Miniștri să adopte un șir de decrete, precum *Decretul-lege din 23 februarie 2020, nr.6*. [26]

Astfel, pe lângă toate acele măsuri de origine omogene întreprinse de statele lumii, Republica Italiană mai specifică la *art.1, punctul.2, lit. e* [12] *suspendarea serviciilor de deschidere a muzeelor pentru public, a celorlalte institutii și locuri de cultură*, această dispoziție lovind dur economia statului, care se bazează, în principal, pe turism și în care toate domeniile sunt interconectate.

Un alt decret emis la 8 martie 2020, de punere în aplicare a decretului din 23 februarie, specifică la *art.1, punctul 2, lit. n* [13] că activitățile de restaurant și bar sunt permise începând cu ora 6.00 până la ora 18.00, spre deosebire de RM, unde întreaga activitate din domeniul HORECA este interzisă.

În vederea susținerii financiare a familiilor, angajaților și lucrătorilor independenți, agenților comerciali, a fost adoptat *Decretul din 2 martie, 2020 n. 9* prin care acestora li se va acorda *indemnizație de 500 de euro pe lună, timp de maximum trei luni*, pe când în RM se fac doar promisiuni. [14]

Republica Franceză, a doua cea mai mare economie din UE, a intrat în lupta pentru combaterea COVID-19 prin semnarea *Decretului nr. 2020-293 din 23 martie 2020* care prevede măsurile generale necesare combaterii epidemiei Covid-19 în contextul stării de urgență pentru sănătate, inclusiv *restrângerea dreptului la libertatea circulației (art.3)*. Prin *Legea nr. 2020-290 din 23 martie 2020 de urgență pentru a face față epidemiei Covid-19*, și anume prin *art. 2* se interzic adunările *pe drumul public, precum și întâlniri de orice fel*, în acest context limitându-se libertatea întrunirilor. Totodată au fost închise școlile și sălile de spectacole, adunările publice [16].

De remarcant este și faptul că, deși se aplicau deja măsurile urgente, autoritățile franceze nu au suspendat alegerile municipale în prima rundă, care s-au desfășurat la 15 martie 2020 [17], lăsându-și cetățenii să-și exercite dreptul constituțional. Același lucru se întâmplă și în RM, la Hâncești, unde s-au desfășurat alegerile parlamentare uninominale pentru circumscripția nr.38. Analizând, din punct de vedere al drepturilor omului, aceste acțiuni, putem concluziona că într-un mod vădit autoritățile și-au expus la risc cetățenii proprii, încălcându-le dreptul la ocrotirea sănătății.

Printre încălcările drepturilor omului, după cum afirmă Secretarul General al ONU António Guterres, în această perioadă s-a observat o inegalitate de gen, crescând riscul de violență asupra femeilor odată cu aplicarea regimului de izolare, femeile fiind nevoite să stea în casă cu potențialii agresori. [21] Importante sunt și monitorizările, recomandările întreprinse de el în privința respectării drepturilor. La nivelul comunității europene, Secretarul General al Consiliului Europei, Marija Pejčinović Burić, atenționează statele membre la convenție (CtEDO) să respecte atât constituțiile naționale, cât și standardele internaționale. [28]

Astfel, generalizând cele expuse mai sus, este firesc că nu trebuie să ne limităm la statele enunțate mai sus. Focarul epidemiei, înconjurând întreg globul pământesc, cu părere de rău, a afectat toată umanitatea. Scopul acestui studiu a fost de a caracteriza instituția restrângerii drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în contextul pandemiei COVID-19, punând accentul pe acțiunile întreprinse de statele afectate, și anume ce măsuri au aplicat în vederea restrângerii drepturilor omului; ce drepturi au restrâns; cum le-au restrâns; prin ce acte naționale, precum și efectele negative asupra cetățenilor săi.

Trebuie de subliniat că în prezent există ceva nobil, generos, rațional și moral în faptul că actorii lumii au decis să sacrifice economia, turismul și industria în numele sănătății publice. În acest sens ne referim la acea solidaritate globală, unde toate forțele statelor s-au unit și luptă pentru sănătate, de exemplu: Austria a trimis în Italia 1,5 milioane de măști medicale de protecție, Cehia a trimis 20 000 de costume de protecție în Italia și Spania [29], România a trimis pentru RM ajutoare materiale și o echipă de cadre medicale etc.

Nu uităm și de rolul Comisiei Europene care, la 22 aprilie, a aprobat *Pachetul de asistență macrofinanciară pentru sprijinirea a zece țări învecinate* [30] (Georgia, Ucraina, Albania, Muntenegru etc.) printre care se regăsește și Republica Moldova căreia i se va acorda 100 milioane de euro pentru combaterea COVID-19.

Concluzii. Cu toate acestea, trăim o perioadă foarte agitată, unde plăcile tectonice ale intereselor mondiale se vor deplasa în direcții surprinzătoare. Cu certitudine

putem afirma că suntem într-un război biologic cu care comunitatea internațională se confruntă. Analizând evenimentele de până la pandemie, și anume situația tensionată în Orientul Mijlociu; uciderea generalului iranian Qassem Soleimani de forțele americane; decidera Federației Ruse și SUA de a ieși din *Tratatul privind forțele armate nucleare intermediare*, ni se creează o imagine incertă. Poate este mai bine să îndurăm această pandemie, decât să ne fi trezit în pragul unui război nuclear.

Virusul ne-a pus față în față cu noi înșine, ne-a obligat să ne revizuim ierarhia valorilor și să ne amintim că, orice am face, suntem muritori. Memento Mori! Astăzi ne aflăm în aceeași barcă în care, doar uniți, vom putea supraviețui.

Bibliografie:

1. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, 10.12.1948. [online] [citat 15.03.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115540&lang=ro;
2. *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*, 12.12.1966. [online] [citat 15.03.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115567&lang=ro
3. *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale* [online] [citat 15.03.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115566&lang=ro
4. *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*, 04.11.1950 [online] [citat 15.03.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115582&lang=ro
5. *Constituția Republicii Moldova* [online] [citat 15.03.2020]. Disponibil: <http://www.parlament.md/CadruLegal/Constitution/tabid/151/language/ro-RO/Default.aspx>
6. Legea nr. 212-XV din 24.06.2004 privind regimul stării de urgență, de asediu, de război [online]. In: *Monitorul Oficial*. nr. 132-137/696 din 06.08.2004. [citat 15.03.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120832&lang=ro#
7. Legea nr. 271-XIII din 09.11.1994 cu privire la protecția civilă [online]. In: *Monitorul Oficial*. nr. 20/231 din 29.12.1994. [citat 15.03.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=87669&lang=ro
8. *DISPOZIȚIA nr. 4 din 24 martie 2020, a Comisiei pentru Situații Excepționale* [online] [citat 25.03.2020]. Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/dispozitia_4_din_24.03.2020.pdf
9. *Decretul privind declararea stării de urgență în România* [online] [citat 25.03.2020]. Disponibil: <https://www.presidency.ro/ro/media/decret-semnat-de-presedintele-romaniei-domnul-klaus-iohannis-privind-instituirea-starii-de-urgenta-pe-teritoriul-romaniei>
10. *ORDONANȚA MILITARĂ nr. 10 din 27.04.2020 privind măsuri de prevenire a răspândirii COVID-19* [online] [citat 27.04.2020]. Disponibil: <https://www.mai.gov.ro/wp-content/uploads/2019/01/OM-10.pdf>
11. *Decretul Cabinetului de Miniștri al Ucrainei №211 din 11.03.2020 „Cu privire la prevenirea COVID-19”* [online] [citat 15.03.2020]. Disponibil: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-postanovi-kabinetu-ministriv-ukrm020420-ayini-vid-11-bereznya-2020-r-211>

12. *DECRETO-LEGGE, 23 febbraio 2020, n. 6 „Misure urgenti in materia di contenimento e gestione dell'emergenza epidemiologica da COVID-19. (20G00020) ”* [online] [citat 15.03.2020]. Disponibil: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2020/02/23/20G00020/sg>
13. *Decretul președintelui consiliului din 8 martie 2020* [online] [citat 15.03.2020]. Disponibil: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2020/03/08/20A01522/sg>
14. *Decreto del presidente del consiglio dei ministri, 8 marzo 2020* [online] [citat 17.03.2020]. Disponibil: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2020/03/02/20G00026/sg>
15. *Decretul nr. 2020-293 din 23 martie 2020 cu prevedere la măsurile generale necesare combaterii epidemiei Covid-19 în contextul stării de urgență pentru sănătate* [online] [citat 25.03.2020]. Disponibil: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000041746694 &categorieLien=id>
16. *LEGEA de urgență nr. 2020-290 din 23 martie 2020* [online] [citat 25.03.2020]. Disponibil: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000041746313&categorieLien=id>
17. *Pagina oficială a Serviciului Public al Franței* [online] [citat 25.03.2020]. Disponibil: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1939>
18. *Comentariul la Constituția Republicii Moldova* [online]. Chișinău: Editura ARC, 2012. 576 p. ISBN 978-9975-61-700-0 [citat 15.03.2020]. Disponibil: http://www.constcourt.md/public/files/file/informatie_utilita/Comentariu_Constitutie.pdf
19. MARIAN, Octavian. Restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale – garanție juridică a respectării statutului juridic al personalității. In: *Revista Națională de Drept* [online]. 2014, nr. 10 [citat 17.03.2020]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Restrangerea%20drepturilor%20si%20libertatilor%20fundamentale%20E2%80%93%20garantie%20juridica%20a%20respectarii%20statutului%20juridic%20al%20personalitatii.pdf
20. ROTĂRESCU, Carmen. Exercițarea, protecția și restrângerea dreptului la libera exprimare și informare în condițiile securității publice. In: *Rezumatul tezei de doctorat*. Neclasificat [online]. București, 2015 [citat 17.03.2020]. Disponibil: <https://www.unap.ro/ro/doctorat/teze%20doctorat%20rezumate/2016%20februarie/Rotarescu.pdf>
21. *Pagina oficială a Organizației Națiunilor Unite* [online] [citat 18.03.2020]. Disponibil: <https://www.un.org/ru/coronavirus/pandemic-exposing-and-exploiting-inequalities-all-kinds-including>
22. *Pagina oficială a Organizației Mondiale a Sănătății* [online] [citat 17.03.2020]. Disponibil: <https://www.who.int/news-room/detail/27-04-2020-who-timeline---covid-19>
23. *Pagina oficială a Guvernului RM* [online]. [citat 18.03.2020]. Disponibil: <https://gov.md/ro>
24. *Pagina oficială a Guvernului României* [online] [citat 18.03.2020]. Disponibil: <https://www.gov.ro/>
25. *Pagina oficială a Guvernului Ucrainei* [online] [citat 18.03.2020]. Disponibil: <https://www.kmu.gov.ua/en>
26. *Pagina oficială a Guvernului Italian* [online] [citat 18.03.2020]. Disponibil: <http://www.governo.it/it/coronavirus-misure-del-governo>
27. *Pagina oficială a Guvernului Republicii Franceze* [online] [citat 18.03.2020]. Disponibil: <https://www.gouvernement.fr/composition-du-gouvernement>

28. *Pagina oficială a Consiliului European* [online] [citat 19.03.2020]. Disponibil: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/secretary-general-writes-to-victor-orban-regarding-covid-19-state-of-emergency-in-hungary>
29. *Pagina oficială a Consiliului European* [online] [citat 19.03.2020]. Disponibil: https://www.who.int/news-room/detail/27-04-2020-who-timeline---covid-19?gclid=Cj0KCQjw6uT4BRD5ARIsADwJQ1_OWZyD14Dm5iYWH7ubur6I0Bo1DYVu4Swx4QFjHSmSSOHfk4Y2UnYaArqxEALw_wcB
30. *Pagina oficială a Comisiei Europene* [online] [citat 23.04.2020]. Disponibil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_716
31. *Agenția de Presă din Moldova* [online] [citat 08.04.2020]. Disponibil: https://www.ipn.md/ro/mihail-cotorobai-coronavirusul-nu-poate-sa-anuleze-drepturile-omului-7978_1072755.html
32. *Avocatul poporului cere anularea prevederii prin care este triplă termenul pentru răspunsuri la solicitări de informații* [online] [citat 18.04.2020]. Disponibil: <https://www.zdg.md/stiri/stiri-sociale/un-women-moldova-si-suedia-au-oferit-echipament-de-protectie-celor-pest-3-mii-de-persoane-care-activeaza-in-domeniul-asistentei-sociale/>
33. *Covid-19: în Ucraina nu se impune încă stare de urgență la nivel național* [online] [citat 24.03.2020]. Disponibil: <https://moldova.europalibera.org/a/covid-19-%C3%AEn-ucraina-nu-se-impune-%C3%AEnc%C4%83-stare-de-urgen%C8%9B%C4%83-la-nivel-na%C8%9Bional/30505727.html>

CZU 343.54:305

ROLUL ECHIELOR MULTIDISCIPLINARE ÎN ASISTENȚA FEMEILOR – VICTIME ALE VIOLENȚEI DOMESTICE

Felipa VALENTI, studentă,

Facultatea de Drept și Științe sociale

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Conducător științific: **Valentina PRIȚCAN**, dr., conf.univ.

Abstract: *The research reflects the analysis of the phenomenon of domestic violence as a pressing problem in society and the role of multidisciplinary teams in assisting women victims of domestic violence. The analysis of the conceptual approaches regarding domestic violence, the causes, the forms of violence, and the consequences of this phenomenon was performed. The essence of the multidisciplinary team, the procedures for setting up the multidisciplinary teams, the responsibilities and attributions of the members, their significance in assisting women victims of domestic violence were defined. The realization of the experimental study allowed to ascertain the role of multidisciplinary teams in the assistance of women victims of domestic violence, to reflect the good practices of the specialized service of the Public Institution Family Crisis Center "SOTIS".*

Keywords: *family abuse, violent act, aggressor, feminization of violence, victim, victimization, domestic violence, human rights, multidisciplinary team, territorial multidisciplinary team, members of the multidisciplinary team.*

Violența domestică a fost și rămâne până în prezent o temă actuală de cercetare, acest subiect fiind unul îndurerat pentru toate societățile, nu doar pentru Republica

Moldova. Datele Raportului Mondial asupra Violenței și Sănătății relatează că „anual, peste un milion și jumătate de persoane își pierd viața în urma unor acte de violență (28,8 persoane la 100.000 locuitori), și multe alte victime suferă din cauza comportamentelor de acest gen.” [5]

Violența față de femei reprezintă o încălcare a drepturilor fundamentale ale omului, fapt argumentat și în Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru perioada 2017-2022, unde violența în familie și față de femei este declarată ca una dintre cele mai grave și răspândite infracțiuni cu care se confruntă societatea, lezând drepturile și demnitatea umană a indivizilor.” [3]

Ani la rând, diverși specialiști au activat cu scopul de a preveni și diminua fenomenul violenței în familie. Mai recent, a fost instituită Echipa Multidisciplinară care este compusă din aceiași specialiști responsabili de prevenirea fenomenului violenței în familie, ce au în mare parte de efectuat aceleași atribuții ca în trecut, la acestea adăugându-se misiunea de a colabora reciproc și în același timp cu beneficiarul, în scopul soluționării eficiente a situației de criză a beneficiarului/familiei.

Echipa multidisciplinară implicată în situațiile de violență are ca scop să rezolve cazurile unde persistă violența (în special, asupra femeilor și copiilor) prin *unirea eforturilor tuturor specialiștilor*. Echipa multidisciplinară este importantă și în prevenirea fenomenului, manifestând interes și creând opinia publică intolerantă față de fenomenul violenței față de femei. *Activitatea echipelor multidisciplinare poate contribui la schimbarea mentalității de victimă, consolidarea demnității victimei și susținerii ei în efortul de a spune nu violenței*. [2, p. 5]

Astfel, scopul investigației constă în identificarea rolului echipelor multidisciplinare în asistența femeilor - victime ale violenței domestice.

În cadrul cercetării ne propunem să aflăm dacă 1) asistența socială a femeilor-victime ale violenței domestice va fi mai eficientă în cazul când specialiștii responsabili în prevenirea și combaterea violenței în familie vor conlucra eficient între ei; 2) înțelegerea rolului și importanței funcționării echipelor multidisciplinare ca un tot întreg, sporesc eficiența acestora în asistența femeilor-victime ale violenței domestice.

Investigația s-a realizat prin aplicarea următoarelor **metode de cercetare științifică**:

- Analiza și sinteza datelor științifice din literatura de specialitate;
- Observația;
- Ghidul de interviu focalizat pe analiza rolului Echipelor multidisciplinare în asistența femeilor victime ale violenței domestice (aplicat specialiștilor ce interacționează nemijlocit cu victimele violenței în familie);
- Ghid de interviu focalizat pe analiza rolului Echipelor multidisciplinare în asistența femeilor victime ale violenței domestice (aplicat managerului instituției ce oferă servicii specializate victimelor violenței în familie);
- Analiza documentelor (au fost analizate 24 dosare personale a femeilor-victime ale violenței domestice, care au beneficiat de serviciile instituției și 5 studii de caz cu istorii de succes în soluționarea situației de criză);

Cercetarea s-a realizat în cadrul Instituției Publice Centrul de Criză Familială „SOTIS” din mun. Bălți.

Eșantionul investigației a fost constituit din 7 specialiști, membri ai echipei multidisciplinare ai Centrului „SOTIS”, care lucrează nemijlocit cu victimele violenței în familie și managerul instituției. Suplimentar, au fost analizate 5 studii de caz cu istorii de succes ale femeilor victime și 24 dosare din arhiva instituției, selectate în mod aleatoriu câte două dosare din fiecare an de existență a Centrului (din 2009 până în prezent).

Cu toate că fenomenul violenței domestice a existat cu mult înaintea recunoașterii acesteia ca problemă socială, nu există o definiție unică a conceptului. În analiza fenomenului enunțat sunt folosite mai multe noțiuni: violența în familie, violența familială, violența domestică, violența conjugală, violența între parteneri, violența de cuplu, violența intrafamilială, abuzul familial.

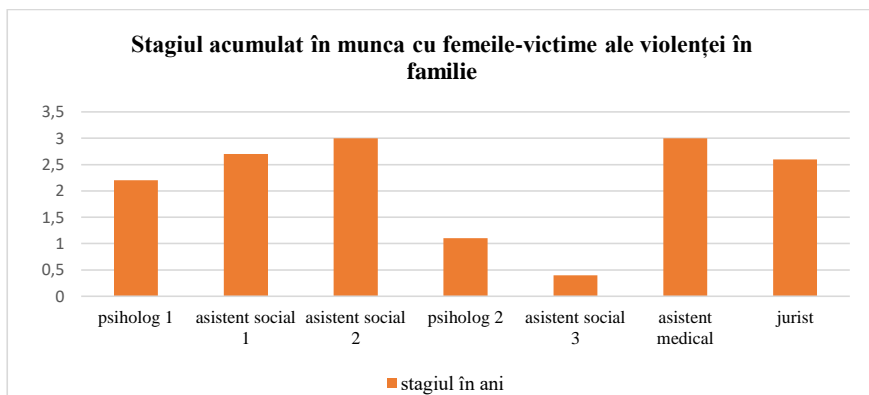
V. Cerneavski consideră că violența domestică poate fi definită ca „orice act violent comis de o persoană de pe poziția unui rol marital, sexual, parental sau de ocrotire, asupra altor persoane, cu roluri reciproce” [6, p. 95]. Prin această abordare se înțelege că violența domestică poate fi orice acțiune cu tentă violentă care poate fi exercitată de o persoană, care se regăsește în mai multe poziții sau roluri: mamă/tată, fiică/fiu, soție/soț, bunel/bunică, soră/frate, asupra altor membri ai familiei.

Cercetând literatura de specialitate și analizând experiențele din viața reală, ajungem să constatăm că victimă a violenței domestice poate deveni oricine. Totuși, rezultatele studiilor denotă că femeia este supusă mai frecvent agresiunilor, având vulnerabilitate sporită. În literatura de specialitate se discută despre „feminizarea violenței” în societatea contemporană [4, pp. 295-296]. Violența asupra genului feminin este recunoscută la nivel mondial, iar Republica Moldova nu este o excepție. Datorită puterii de dominare în familie, femeia cade mai ușor pradă agresiunilor.

Conform *Legii nr.45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*, în vederea asigurării unei abordări sistemice a protecției și asistenței victimelor violenței în familie, desfășurării activităților comune de prevenire și combatere a violenței în familie, inclusiv a activităților menționate la alin. (7), specialiștii abilitați se desemnează, prin ordinul conducătorului, în echipa multidisciplinară teritorială. Deci, în cazurile de violență în familie sunt responsabili mai mulți actori, ce sunt obligați să acționeze conform legii nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. [1]

Implicarea specialiștilor în soluționarea/depășirea situației traumatizante este de maximă importanță în cazurile de violență în familie. Nu este însă în de ajuns implicarea unui singur specialist, se necesită analiza cazului de către mai mulți specialiști, cu funcții, roluri și specialități diferite, pentru analiza cazului din perspective multiple, interdisciplinare și pentru o abordare integrală a situației în scopul identificării celei mai bune traiectorii de soluționare a cazului.

În scopul cercetării, au participat la interviu 7 specialiști din instituție, care intră în componența echipei multidisciplinare: trei asistenți sociali, doi psihologi, un asistent medical și un jurist. Intervievații au acumulat următorul stagiul în *lucrurile cu femeile victime*: 4 luni, 1 an și 10 luni, 2 ani și 2 luni, 2 ani și jumătate, 2 ani și 7 luni, 3 ani, 3 ani și 2 luni (figura 1).

Figura 1. *Stagiul acumulat în munca cu femeile-victime ai violenței în familie*

Dacă vorbim *cât de mult contează colaborarea* dintre specialiștii menționați mai sus *în asistența femeilor victime ale violenței în familie*, atunci, pentru obținerea unor rezultate eficiente în soluționarea cazurilor de violență în familie, colaborarea este cea mai importantă.

Colaborarea specialiștilor trebuie neapărat să existe în echipă, pentru ca aceasta să fie eficientă. Doar prin colaborarea fructuoasă se va obține un rezultat așteptat în cazurile de violență în familie. Fiecare specialist realizează obiectivele sale vis-a-vis de fiecare beneficiar al Centrului, fie matur sau copil, în funcție de spectrul de posibilități și capacități individuale ale beneficiarilor.

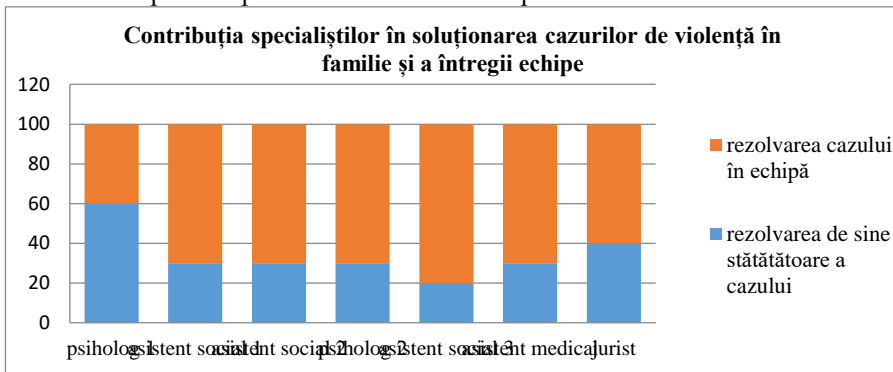
Specialiștii consideră colaborarea foarte importantă. Conlucrând, pot împărtăși idei, soluții privind rezolvarea cazului. Există elemente ce le pot rezolva doar prin colaborare.

Întrebați despre *valoarea echipei multidisciplinare (EMD)*, specialiștii consideră că EMD-urile sunt foarte binevenite la nivel de instituție pentru a oferi servicii sociale cât mai calitative pentru femeile-victimele ale violenței domestice, potențiale victime și copiii lor. Echipa multidisciplinară este foarte benefică pentru victimele violenței. Aici sunt concentrați specialiștii de care femeile au nevoie în soluționarea problemelor sale. Munca în echipă oferă posibilități mai mari în soluționarea reușită a cazurilor de violență familială.

Fiind întrebați *cât pot contribui specialiștii în soluționarea cazurilor de violență asupra femeii, cât pot rezolva singuri și cât în echipă, estimând în procente*, specialiștii ne-au oferit următoarele răspunsuri (figura 2):

- Nu putem estima în valori procentuale partea contributivă a fiecărui specialist, deoarece de la caz la caz, necesitățile beneficiarilor sunt foarte diverse. În unele cazuri, 60% e nevoie de psiholog, de intervenția acestuia ca specialist, dacă există probleme foarte acute de ordin psihologic, în alte cazuri un procent mai mare îi revine asistentului social, deoarece prin colaborarea sa, specialistul poate să asigure găsirea unui loc de muncă. Există cazuri în care relevanța maximă revine muncii juristului, deoarece ține de soluționarea unor probleme juridice, cum ar fi, depunerea unei cereri de divorț.

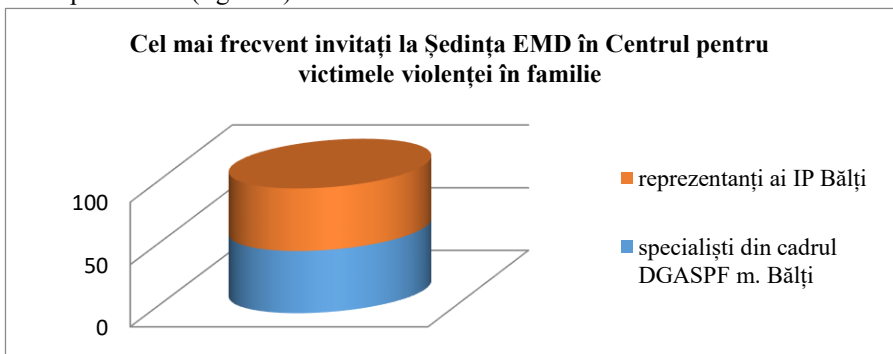
- Fiecare victimă poate solicita diferite servicii: psihologice, juridice, sociale, medicale. Importanța fiecărui serviciu este majoră, doar că la fiecare caz specialistul se implică diferit (în majoritatea cazurilor 30% pot soluționa singură);
- 30% aș rezolva singură și 70% în echipă (au răspuns 2 persoane);
- 30% singură, iar în echipă cazul poate fi soluționat 100%;
- Singură 20%, în echipă 99%;
- Inițial mă gândesc că 30-50% aș putea rezolva singură, dar conștientizez că fără echipă nu ai putea face nimic. Totul depinde de caz.

Figura 2. Valoarea fiecărui specialist în intervenția cazurilor de violență și valoarea unei echipe

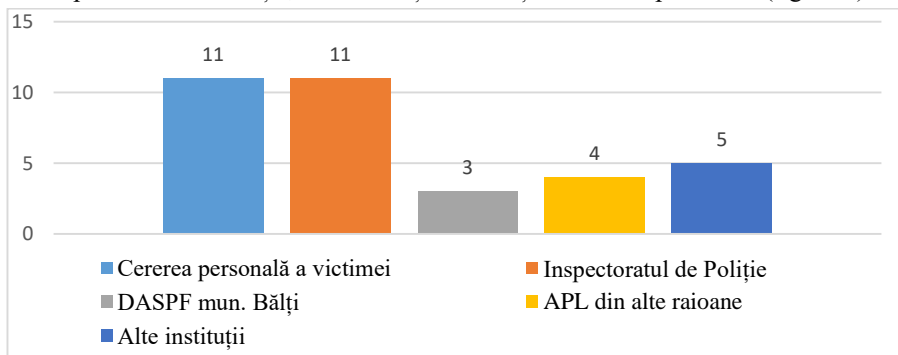
La ședințele EMD, în afară de membrii echipei multidisciplinare, se întâmplă să participe și alte persoane. După necesitățile fiecărui beneficiar, pot fi invitate și alte persoane din afara instituției. Uneori la ședința EMD sunt invitați asistenți sociali comunitari din DGASPF mun. Bălți sau din raioane, specialiștii principali, inspectorii de poliție de sector, rudele beneficiarilor sau persoane din alte structuri care au lucrat cu cazul.

Cel mai frecvent sunt invitați asistenții sociali comunitari din cadrul DGASPF mun. Bălți, specialistul principal și polițistul de sector, cu care avem o colaborare foarte productivă (figura 3).

Figura 3. Invitații frecvenți la ședințele EMD din Centrul „SOTIS”, Bălți

De obicei, victimele violenței în familie ajung în Centrul „SOTIS” prin mai multe căi, fie sunt referite de către DGASPF din municipiul Bălți, APL din alte raioane, Inspectoratul de Poliție, alte instituții din Bălți sau cerere personală (figura 4).

Figura 4. Direcționarea în plasament a femeilor-victime în anul 2019

Despre conștientizarea menirii echipei multidisciplinare în instituție, specialiștii argumentează că în mare parte cunosc cu adevărat misiunea EMD. În cadrul instituției, fiecare specialist cunoaște rolul său și îl îndeplinește conștiincios. Misiunea și rolurile EMD sunt prezentate specialiștilor înainte de încadrarea acestuia în echipe la nivel de instituție.

Membrii EMD consideră că are o importanță majoră de a înțelege rolul EMD în asistența femeilor victime a violenței domestice, deoarece unele acțiuni/intervenții survin din cele anterioare și, dacă nu ar exista o legătură strânsă între membrii EMD, nu s-ar interveni oportun în anumite cazuri. Prin unificarea eforturilor și a contribuției specialiștilor competenți cazurile se soluționează cu succes.

Vorbind despre frecvența obținerii unui rezultat așteptat sau pozitiv în cazurile asistate, intervievații au oferit următoarele răspunsuri:

- cu toate că munca este una majoră cu fiecare caz în parte, nu întotdeauna se obține un rezultat așteptat de la beneficiar.
- practic în 80% din cazuri obțin un rezultat pozitiv.
- în majoritatea cazurilor rezultatele sunt cele așteptate.
- cu părere de rău, majoritatea beneficiarelor au ajuns într-un ciclu al violenței prin care trec de ani buni. În pofida suportului oferit pe perioada de rezidență, ele se reîntorc la agresor, fapt care se repetă de câteva ori pentru a înțelege victima că agresorul nu se va schimba. Dintre cazurile asistate concluzionez că 50% la 50% din cazuri sunt rezolvate cu succes.
- frecvența obținerii unui rezultat așteptat este la un nivel mediu.
- în 70% din cazuri este rezultat așteptat.
- în funcție de caz, sunt situații care se rezolvă în câteva zile (în cazuri de isterie), avem cazuri medii unde este nevoie de o lună poate pentru a-l educa pe agresor și cazuri ce pot dura, unde se opun ambii, atunci situația tensionată predomină și nu mai vezi rezolvarea. Aceste cazuri se termină, de obicei, cu divorț, decăderea din drepturi părintești, custodie etc.

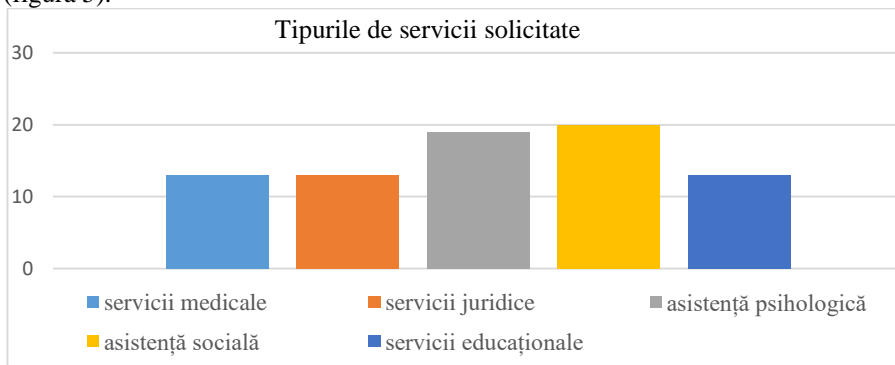
Au fost examinate 24 dosare din arhiva Centrului, realizate de la începutul înființării acestuia (2009), până în prezent (2020), și anume din fișele completate de beneficiară la intrarea în plasament unde scriu date despre cauza adresării la Centru, ce ajutor așteaptă să primească și alte fișe despre caz completate conform metodologiei managementului de caz.

Conform conținutului dosarelor analizate, majoritatea femeilor au menționat cauza adresării la Centru - violența în familie cauzată de concubin în cea mai mare parte a cazurilor, de soț sau părinți. O treime au menționat și lipsa locului de trai sigur.

O întrebare la care răspund beneficiarele la venirea în plasament este „Întrebarea-cheie pentru dvs. la momentul actual?”. Femeile-victime ale violenței în familie au dat următoarele răspunsuri: *să-mi oferiți susținere și ajutor în rezolvarea problemelor personale; să-mi legalizez locul aflării; ajutor în angajarea în câmpul muncii; cum să găsesc ieșire din situație; să mă reabilitez; trai temporar, alimentație, lucrul cu specialității; să-mi permiteți să mă aflu la Centru până la Ședința de judecată, suport în scoaterea din casă a concubinului; apărare de soț; trai și servicii sociale; ajutor în rezolvarea problemelor ce există în familie; ajutor și suport din partea Centrului, psihologului, juristului, rezolvarea situației de criză; nevoie de siguranță; copiii să frecventeze școala, grădinița, iar eu să mă angajez la lucru.*

Când femeilor-victime ale violenței în familie li s-a adresat întrebarea „Ce ajutor așteptați să primiți de la Centrul SOTIS?”, am primit următoarele răspunsuri: *să fiu susținută pentru a-mi reface relațiile cu familia; îndreptarea în direcția exactă a acțiunilor mele, sprijin juridic; angajarea la muncă; susținere morală; sprijin în soluționarea problemei; ajutor social, psihologic; întocmirea actelor pentru divorț, ajutor umanitar; trai temporar până la găsirea unei chirii; ajutor juridic - pentru rezolvarea până la capăt a problemelor; să fiu protejată de soț; să mă angajez ca să acumulez bani pentru chirie; plasament temporar în Centru; asistență socială, psihologică, alimentație, susținere; ajutor, protecție.*

Conform actelor, femeile aflate în plasament au primit servicii în următoarea proporție: 13 din 24 cazuri analizate au primit asistență medicală, juridică și servicii educative, 19 din 24 de femei au primit servicii psihologice și 20 – servicii sociale (figura 5).

Figura 5. Serviciile oferite femeilor-victime (din analiza celor 24 dosare selectate)

Încheierea fiecărui caz a avut loc în moduri diverse. Multe din femeile-victime ale violenței în familie au mers în chirie după perioada de plasament (8 cazuri), unele au decis să se întoarcă la soț sau concubin (5 cazuri), altele s-au întors în propria locuință sau la rudele lor (9 femei), câteva au fost obligate să părăsească instituția, după ce au încălcat regulile de trai în Centru (2 cazuri).

Concluzii: Violența în familie afectează până în prezent o categorie mare de femei. Violența domestică poate fi exercitată de oricine, iar cine este tentat să o facă, nu este interesat de contextul și împrejurările care sunt, fiind lipsit de control asupra propriilor emoții.

Echipa multidisciplinară implicată în situațiile de violență are ca scop să rezolve cazurile de violență prin unirea tuturor eforturilor specialiștilor. Ea este importantă și în prevenirea fenomenului, manifestând interes și creând opinia publică intolerantă față de fenomenul violenței față de femei.

Pentru o soluționare eficientă a cazului, nu este îndeajuns implicarea unui singur specialist, se necesită aprofundarea în caz a mai multor specialiști, cu funcții și roluri profesionale diferite, pentru analiza cazului din diferite unghiuri și pentru o abordare integrală a situației, în scopul identificării celei mai bune traiectorii de soluționare a cazului.

Centrul „SOTIS” oferă femeilor-victime servicii în funcție de necesitățile acestora. Fiecare caz este asistat conform *Planului Individualizat de Asistență* elaborat de fiecare categorie de specialiști împreună cu beneficiarul de servicii, care mai apoi este comasat în unul general de către asistentul social din instituție.

Membrii echipei nu delimitează un rol anume fiecărui specialist, argumentând că lucrul în echipă este prioritar pentru a găsi cheia soluționării cu succes a cazului. Fiecare membru își realizează atribuțiile sale conform *Fișei de post* și specialității deținute, iar în echipă lucrează pentru binele beneficiarului și nu în detrimentul lui. Dacă fiecare membru al EMD lucrează calitativ, atunci rolul lui este unul valoros.

În unele cazuri este nevoie de intervenția altor specialiști, decât a celor din instituție. În acest scop, Centrul colaborează cu instituții și organizații din mun. Bălți și alte raioane pentru a asigura victimelor depășirea situației de criză.

Conform opiniei specialiștilor implicați în cercetare, membrii echipei se implică maxim pentru soluționarea situațiilor de criză a femeii-victime ale violenței în familie. Fiecare își îndeplinește atribuțiile sale și optează pentru soluționarea cât mai eficientă a cazurilor. Totodată, responsabilitatea nu poate fi transferată doar pe umerii specialiștilor, iar victima trebuie să depună efort și să fie dispusă spre cooperare cu echipa multidisciplinară pentru soluționarea problemelor sale.

Este de importanță majoră de a înțelege rolul EMD în asistența femeilor-victime ale violenței în familie, deoarece unele acțiuni și intervenții survin din cele anterioare și, dacă nu ar exista o legătură strânsă între membrii EMD, nu s-ar interveni oportun în anumite situații. Dacă fiecare ar înțelege cu adevărat rolul EMD, ar spori eficiența rezolvării cazurilor de violență domestică. Doar prin unificarea eforturilor și a specialiștilor competenți putem obține istorii de succes.

Bibliografie:

1. *Legea nr.45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*. In: 18.03.2008, Monitorul Oficial, nr. 55-56.
2. RUSNAC, Svetlana, GONȚA, Victoria, MĂRGINEANU, Lilia, ZMUNCILA, Ludmila. *Asistența multidisciplinară a cazurilor de violență în familie: programe analitice pentru ciclul masterat*. Chișinău: ULIM, 2010. 108 p. ISBN 978-9975-4064-2-4.
3. *Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pentru perioada 2017-2022* [online] [citat 12.09.2019]. Disponibil: http://www.calm.md/public/files/proiecte_de_acte_normative/ministerul_muncii/_violenta_2017_2022/ro_3800_Strategie-vf-proiect-03.05.2017.pdf.
4. TURLIUC, Maria Nicoleta, TOBOLCEA, Iolanda et. al. *Violența în familie între stigmatizare, acceptare socială și intervenție terapeutică*. Iași: Ed. Universității „Al. I. Cuza”, 2008. 347 p. ISBN 978-973-703-357-4.
5. *Violența și abuzul în familie și societate* [online] [citat 12.10.2019]. Disponibil: <https://dgaspctr.ro/violenta-si-abuzul-in-familie-si-societatea/>.
6. VÎRLAN, Maria, CARATA, Dumitru, LAPOȘINA, Emilia et. al. *Asistența socială – un răspuns la problematica grupurilor de risc*. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2013. 325 p. ISBN 978-9975-46-181-8.

CZU 347.131.22

FORMA – CONDIȚIE DE VALABILITATE A ACTELOR JURIDICE CIVILE

Pavel CEPRAGA, student,

Facultatea de Economie Generală și Drept

Academia de Studii Economice din Moldova, Chișinău

Conducător științific: **Veaceslav ZAPOROJAN**, dr., conf. univ.

Abstract: *This article points out the main aspects of the usage form in the Civil Code of RM. Firstly, it reveals the conjuncture in which the form exists as a condition of validity for the civil laws and documents. Secondly, all the types of the form(forma: Verbală, Scrisă, Autentică, Electronică, Textuală), mentioned in the legislation are explained, analyzed and exemplified in view of the historical evolution, application domain and perspectives of use. Also, due to the complexity of civil law regulations, some forms are examined from the perspective of intercomplementarity. Finally, the form evolution is estimated by the social needs and the phenomenon of globalization.*

Keywords: *Civil code, condition of validity, form, law regulation, verbal form, authentic form, electronic form, textual form.*

Bazele legislației civile se axează pe trei piloni de rezistență ce îi conferă valoare, autenticitate și credibilitate. Primo, „legislația civilă este întemeiată pe recunoașterea egalității participanților la raporturile reglementate de ea, inviolabilității proprietății, libertății contractuale, inadmisibilității imixtiunii în afacerile private, necesității de realizare liberă a drepturilor civile, de garantare a restabilirii persoanei în drepturile în care a fost lezată și de apărare judiciară a lor.” Secundo, „persoanele fizice și juridice sunt libere să stabilească pe bază de contract drepturile și obligațiile lor, orice alte condiții contractuale, dacă acestea nu contravin legii.”

Tertio, „drepturile civile pot fi limitate prin lege organică doar în temeiurile prevăzute de Constituția Republicii Moldova.” [1]

În conformitate cu art. 308 al CC al RM în vigoare, *actul civil* reprezintă „manifestarea de către persoane fizice și juridice a voinței îndreptate spre nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice civile”. [1] Respectiv, nerespectarea condițiilor de valabilitate ale actului juridic civil, adică a acelor cerințe obligatorii, înaintate de legislația civilă la întocmirea lui, duce la nulitate. Una dintre aceste condiții o reprezintă **forma** actului juridic. Prin urmare, nerespectarea formei ca una din condițiile de valabilitate a actelor juridice duce la nulitatea acestuia. De aici rezultă și relevanța cercetării și cunoașterii subiectului abordat atât pentru buna funcționare a sistemul de drept, în globo, cât și pentru perseverarea în dreptul civil, in stricto.

În plus, importanța studierii formelor actelor juridice rezidă și în cunoașterea efectelor nerespectării unui anumit tip de formă (de exemplu, atragerea nulității actului juridic). Putem conchide că forma actului juridic este absolut necesară în gestionarea unui raport juridic, iar ponderea acesteia este indubitabilă.

Forma ca o condiție de validitate a actelor juridice civile, constă în necesitatea îndeplinirii formalităților prestabilite de lege ori de părți, privind exteriorizarea voinței cu ocazia încheierii actului juridic. Rațiunea formei ca o condiție esențială de validitate a actelor juridice civile este determinată, în primul rând, de nevoia asigurării deplinei libertăți și a certitudinii în ceea ce privește manifestarea consimțământului, în al doilea rând, de necesitatea de a atenționa părțile cu privire la importanța deosebită pe care o au actele ce necesită încheierea lor într-o anumită formă și, în al treilea rând, de a asigura un control din partea statului cu privire la respectarea condițiilor de validitate a unor acte juridice civile care depășesc, prin conținutul lor, interesele strict personale ale părților.

Precizăm că, dacă celelalte condiții de valabilitate ale actului juridic (capacitatea de a încheia actul juridic, consimțământul, obiectul actului juridic, cauza licită a actului juridic) sunt considerate ca atare în toate cazurile, atunci forma, conform art. 316 CP al RM, este o condiție de validitate doar în cazuri prevăzute de lege „(2) Forma este o condiție de valabilitate a actului juridic numai în cazurile expres prevăzute de lege.” [1] De menționat că încă „în Codul civil din 1964 exista o prevedere expresă în acest sens”. [4, p. 32] Prin urmare, în toate cazurile când în lege nu este specificat sau nu există prevederi de genul „*nerespectarea formei scrise a clauzei penale atrage nulitatea ei*”, forma actului juridic nu se consideră o condiție de valabilitate, ci doar o probă a existenței lui. Spre exemplificare aducem:

- art. 684 „(1) Contractul de gaj, cu excepția gajului prin deposedare, *se întocmește în formă scrisă, sub sancțiunea nulității*. Contractul de ipotecă se încheie în formă autentică.”
- art. 948: „Clauza penală este întocmită în formă autentică *dacă legea cere forma autentică pentru actul juridic căruia i se aplică clauza*. În celelalte cazuri, clauza penală este întocmită în scris, sub sancțiunea nulității absolute”. [1]

După sursa sau izvorul lor, forma poate fi:

- **legală** – prevăzută expres de lege.
- **voluntară sau convențională** – manifestarea de voință printr-un înscris sub formă autentică sau privată, după cum decid părțile. [9]

În literatura de specialitate prin condiții de formă, în *funcție de consecințele juridice ale nerespectării condițiilor de formă*, se prezintă 3 tipuri de forme ale actului juridic:

- forma cerută pentru valabilitatea actului juridic civil, numită și forma cerută *ad validitatem*;
- forma cerută pentru probarea actului juridic civil, altfel spus forma cerută *ad probationem*;
- forma cerută pentru opozabilitate față de terți.

Forma cerută pentru valabilitatea actului juridic civil, susține Andy Pușcă în lucrarea „Drept civil. Partea generală”, se distinge printr-un șir de trăsături, precum:

- „este un element constitutiv al actului juridic, lipsa formei fiind sancționată cu nulitatea absolută a actului;
- presupune manifestarea expresă de voință, ceea ce exclude manifestarea tacită a voinței părților și este, în principiu, exclusivă, în sensul că, de regulă, actul se încheie în formă autentică și nu permite părților posibilitatea unei opțiuni, cu excepția testamentului”. [5, p. 73]

Forma cerută pentru probarea actului juridic civil constă în cerința întocmită în scris a actului juridic civil. Forma cerută ca o condiție de probațiune a actului juridic civil, deși nu are nicio influență asupra valabilității acestuia, are totuși caracter obligatoriu, deoarece, în principiu, este inadmisibilă dovedirea actului juridic civil ca un alt mijloc de probă. În context, Andy Pușcă amintește că „forma *ad probationem* a fost considerată în literatura de specialitate ca reprezentând fie o excepție de la principiul consensualismului, deoarece manifestarea voinței trebuie făcută în formă scrisă, fie ca o limitare adusă aceluiași principiu în sensul că nedovedirea raportului juridic născut din actul juridic are drept consecință însăși ineficacitatea acestui raport juridic”. [5, p. 74]

Astfel, un exemplu de *formă ad probationem* pot fi considerate situațiile prevăzute de CC al RM, articolul 321 (1), care stipulează că „Trebuie să fie încheiate în scris actele juridice dintre persoanele juridice, dintre persoanele juridice și persoanele fizice și dintre persoanele fizice, dacă valoarea obiectului actului juridic depășește 1000 de lei, iar, în cazurile prevăzute de lege, indiferent de valoarea obiectului”. [1]

Un alt exemplu sunt prevederile care vizează anumite categorii de acte juridice (depozitul voluntar, contractele de depozit bancar / asigurare / închiriere etc.) care trebuie făcute și în scris:

- „**Articolul 1742.** *Contractul de depozit bancar trebuie să fie încheiat în scris...*”
- „**Articolul 1830.** (1) Pentru încheierea contractului de asigurare, contractantul asigurării prezintă asigurătorului o cerere sau un chestionar (cererea contractantului) în formă scrisă, ... *Declarația verbală nu scutește de necesitatea depunerii cererii scrise de asigurare*”.

Forma cerută pentru opozabilitate față de terți este obligatorie. Prin forma cerută pentru opozabilitate față de terți „se înțeleg formalitățile pe care legea prevede că trebuie îndeplinite în scopul ocrotirii intereselor unor persoane altele decât părțile actului juridic”[5]. Imperativitatea de a introduce acest tip de formă a fost dictată de existența principiului relativității, potrivit căruia actul juridic produce

efecte juridice doar între părțile contractante, iar drept urmare este opozabil terților. Menționăm, totuși că în unele cazuri legea impune respectarea anumitor formalități pentru ca actul juridic să fie cunoscut și terților.

Actele juridice aflate în raport de interdependență cu actele formale sau solemne, chiar dacă ele, privite separat, nu trebuie să îndeplinească această condiție, trebuie totuși să fie acte formale sau solemne, cum ar fi, spre exemplu, mandatul pentru încheierea unui act formal trebuie să îmbrace forma autentică. Tot astfel, actul juridic care determină ineficacitatea unui act formal sau solemn trebuie să fie și el formal sau solemn.

În dreptul nostru civil sunt acte formale: donația, testamentul, revocarea expresă a legatelor, acceptarea succesiunii sub beneficiu de inventar, renunțarea expresă la succesiune, subrogarea în drepturile creditorului consimțite de debitor, ipoteca, înstrăinarea prin acte între vii a terenurilor situate în intravilanul sau extravilanul localităților, contractul de societate comercială. De asemenea, în dreptul familiei sunt acte solemne: căsătoria, recunoașterea unui copil etc.

În continuare ne propunem să precizăm cum pot fi divizate actele juridice civile prin prisma formei ca o condiție a validității actului juridic civil. De menționat că formele de încheiere a unui act juridic civil (*verbal, în scris, în tăcere, prin acțiuni concludente*) erau cunoscute și Codului civil din 1964. În prezent, conform CC al RM, publicat la 01.03.2019, art. 316 (1), putem afirma că actele juridice civile pot lua formă *verbală, scrisă, electronică sau autentică*. „Actul juridic poate fi încheiat verbal, în formă electronică, în scris sau în formă autentică”. [1]

În conformitate cu art. 317 (1), „Actul juridic pentru care legea sau acordul părților nu stabilește formă scrisă sau autentică poate fi **încheiat verbal**”. [1] De exemplu, în cazul unui proces de vânzare-cumpărare, dacă vânzătorului i se transmite contra costul cumpărăturii, să zicem am convenit să cumpăr miere de la o mătușă. Totuși, în același articol 316, dar la alineatul (2) se precizează că există și anumite excepții: „... Excepție fac actele juridice pentru care se cere formă autentică sau actele juridice pentru care forma scrisă este cerută pentru valabilitate”. [1]

O altă formă de încheiere a actelor juridice civile stipulate de CC al RM în art. 318 este **forma electronică a actului juridic**. Astfel, „(3) Actul juridic în formă electronică este echivalent cu actul juridic în formă scrisă în cazul în care poartă semnătura electronică de orice tip prevăzută de lege a persoanei care încheie actul, dacă prin acordul părților nu se prevede cerința de utilizare a unui tip concret de semnătură electronică, precum și în alte cazuri prevăzute de lege”. De menționat că în notă cu art. 319 al CC al RM „(1) În cazul în care actul juridic este încheiat prin utilizarea oricărui mijloc electronic, iar persoana nu l-a încheiat prin semnătura electronică prevăzută la art. 318 alin. (3), se prezumă că consimțământul este al acelei persoane până când ea nu contestă existența lui”. [1] Totuși, se cere de precizat faptul că dacă „actul juridic încheiat conform prezentului articol nu este echivalent cu un act juridic în formă scrisă”, atunci aceasta „nu împiedică invocarea clauzelor în formă textuală consimțite de părțile actului”. [1]

Pentru **forma textuală** a informației, în cazul în care este prevăzută, art. 320 (1) prevede că aceasta „trebuie să fie lizibilă, să indice numele persoanei care o

transmite și să fie făcută pe un suport durabil”, suport durabil însemnând orice instrument care „a) permite destinatarului să stocheze informațiile care îi sunt adresate personal, într-un mod accesibil pentru referințe ulterioare pentru o perioadă de timp adecvată, în vederea informării; și b) permite reproducerea neschimbată a informațiilor stocate.” [1]

Cu referire la actele juridice civile întocmite în **formă scrisă** cităm în notă cu art. 321 „(1) Trebuie să fie încheiate în scris actele juridice dintre persoanele juridice, dintre persoanele juridice și persoanele fizice și dintre persoanele fizice dacă valoarea obiectului actului juridic depășește 1000 de lei, iar, în cazurile prevăzute de lege, indiferent de valoarea obiectului.

(2) În cazul în care, conform legii sau învoielii între părți, actul juridic trebuie încheiat în scris, el poate fi încheiat atât prin întocmirea unui singur înscris, semnat de părți, cât și printr-un schimb de scrisori, telegrame, telefonograme, altele asemenea, semnate de partea care le-a expediat.

(3) Dacă, din cauza unei deficiențe fizice, boli sau din alte cauze, persoana nu poate semna cu propria mână actul juridic, atunci, în baza împuternicirii date de ea, actul juridic poate fi semnat de o altă persoană. Semnătura terțului trebuie să fie legalizată de notar sau de o altă persoană împuternicită prin lege, arătându-se cauza în a cărei virtute cel care a încheiat actul juridic nu a putut semna cu propria mână.” [1]

În contextul celor menționate mai sus, precizăm că, în conformitate cu art. 323 al CC al RM, **forma autentică** a actului juridic este obligatorie în următoarele condiții:

„a) dacă actul juridic are ca obiect înstrăinarea bunurilor imobile sau grevarea acestora cu drepturi reale limitate, cu excepția cazurilor prevăzute expres de lege;

b) în cazurile prevăzute prin acordul părților, chiar dacă legea nu cere formă autentică;

c) în alte cazuri stabilite de lege”. [1]

În concluzie, putem aprecia valoarea și necesitatea stabilirii formei actului juridic civil, întrucât doar prin folosirea corectă a acesteia se respectă condițiile de valabilitate.

O privire de ansamblu ne permite să conștientizăm interdependența dintre formă, obiect și conținut, dar și însemnătatea individuală a acestora.

Forma ca și condiție de valabilitate a actelor juridice civile oferă, pe de o parte, libertatea decizională, iar pe de altă parte, stabilește unele limite legale în alegerea modului de oficializare a unui raport juridic.

Consecințele nerespectării formei unor documente ar putea fi resimțite prin declararea nulității actelor întocmite sau ar declanșa niște impedimente în relațiile comerciale, interpersonale sau juridice.

Dezvoltarea continuă a societății și a relațiilor de afaceri, mai cu seamă a celor virtuale, au determinat apariția formei electronice și a celei textuale, ceea ce denotă caracterul progresist de adaptare a normelor legale, per general, și a codului civil, în special, la realitățile cotidiene, locale și mondiale.

Bibliografie:

1. CODUL CIVIL al Republicii Moldova. Adoptat prin Legea nr.1107-XV din 6 iunie 2002. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. nr.66-75 din 01.03.2019

- [online] [citat 28.05.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112573&lang=ro
2. LEGEA Nr. 284 din 22-07-2004 **privind comerțul electronic** [online] [citat 28.05.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=107529&lang=ro
  3. EȘANU, Nicolae. *Comentariul Codului Civil al Republicii Moldova*. Chișinău: Editura ARC, 2006
  4. DICȚIONAR juridic [online] [citat 28.05.2020]. Disponibil: <https://legeaz.net/dictionar-juridic/>
  5. BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Ediția a IV-a. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. ISBN 978-9975-53-306-5.
  6. PUȘCĂ, Andy. *Drept civil. Partea generală*. [online] [citat 29.05.2020]. Disponibil: <https://www.slideshare.net/bc82gad/drept-civil-unitatea-iii>
  7. CAZACU, Doina. *Drept civil. Partea generală* (suport de curs) [online]. Chișinău, 2017 [citat 28.05.2020]. Disponibil: http://www.usefs.md/PDF/Catedra/Drept/note_de_curs_T6-11.pdf
  8. PISTRUGA, Vitalii. *Forma autentică: necesitățile poporului și tendințele legislative în Republica Moldova*. [online] [citat 28.05.2020]. Disponibil: <https://juridicemoldova.md/6141/forma-autentica-necesitatile-poporului-si-tendintele-legislative-in-republica-moldova.html>
  9. *Condițiile de validitate a actului civil. Curs 9*. [online] [citat 28.05.2020]. Disponibil: <https://facultateadrept.wordpress.com/drept-civil-introducere-in-drept-civil-2/curs-9-conditiile-de-validitate-a-actului-civil/>

CZU 343.224.1

UNELE PARTICULARITĂȚI ALE INVESTIGĂRII INFRACTIUNILOR COMISE DE MINORI

Anatolie BUNDUCNI, masterand,
Facultatea de Drept și Științe sociale
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Conducător științific: **Vitalie RUSU**, dr., conf. univ.

Abstract: *Juvenile delinquency is a complex and serious social phenomenon due to its negative consequences not only for the community, but also for the future of the juvenile. The reality shows that, within the general criminal state, there is a fairly well-defined sector of the criminal activity committed by juveniles. The law cannot ignore this reality, but neither can it look at and regulate from the same angle the criminal activities committed by minors, both regarding the degree of social danger of the act, as well as regarding the investigation and judgment of the acts committed by this category of persons. Hence the need for special rules applicable to minors, both in relation to the limits of criminal liability and in the investigation of the acts committed by those under the age of majority. In other words, in the case of juvenile offenders, a mechanism for investigating and judging their acts must be applied, different from the one provided for and applicable to the major offender.*

Keywords: *juvenile delinquency, minor, criminal trial, special procedure, specialized court, cumulative evidence, criminal prosecution, trial, alternative punishment measures, coercive measures of educational character, juvenile, resocialization.*

Reacțiile la delinvența juvenilă trebuie să poarte un caracter multidisciplinar și multistructural și să vizeze varietatea de factori care joacă un anumit rol la diferite niveluri ale societății: individual, familial, social și comunitar. Unele categorii de infractori copii pot avea nevoie de programe speciale de intervenție [6, p. 12]. Este necesar să trecem în revistă și faptul că, din perspectivă psihologică, urmărirea penală constituie o sumă de relații interpersonale ale unui subiect constant, reprezentantul organului de urmărire penală și ceilalți participanți, părți sau subiecți ai procesului. Densitatea relațiilor interpersonale ale reprezentantului organului de urmărire penală care rămâne același în timp ce partenerii săi se schimbă, indică de la bun început caracterul complex al activităților de anchetă [2, p. 216].

Reglementările procesual-penale privind „urmărirea penală în cauzele cu infractori minori țin seama de situația deosebită în care aceștia se găsesc, datorită vârstei, dezvoltării lor intelectuale și morale incomplete și lipsei lor de experiență care îi pun în situația de a nu se putea apăra în mod corespunzător. De aceea normele speciale din Codul de procedură penală, prin conținutul lor, asigură condițiile necesare pentru o cercetare temeinică, completă a cauzei, ca și pentru asigurarea legalității în soluționarea cauzelor cu infractori minori” [10, p. 33].

Realizarea obiectivelor ce vizează cauzele minorilor depind, în cea mai mare parte, de justificarea și oportunitatea pornirii procesului penal. Pentru începerea cercetării nu este suficientă numai informarea organului de urmărire penală, acesta trebuind să fie sesizat în condițiile prevăzute de lege. Investirea organelor de urmărire și începerea cercetărilor nu se poate face în lipsa sesizării legale care constituie temeiul și punctul de plecare al desfășurării procesului penal [7, p. 70]. Din punct de vedere tactico-educativ, un moment important la cercetarea infracțiunilor comise de minori îl reprezintă stabilirea contactului psihologic. Caracteristica psihologică a activității reprezentantului organului de urmărire penală presupune evidențierea structurii ei, adică a anumitor componente profesionale, importante și necesare. Literatura de specialitate ne vorbește despre prezența, în activitatea profesională a reprezentantului organului de urmărire penală și a judecătorului, a următoarelor laturi: socială, de căutare (de cunoaștere), reconstructivă, de comunicare, organizatorică și activitatea de convingere (de stabilire a anumitor situații) [18, p. 162]. Toate aceste aspecte sunt specifice și pentru stabilirea contactului psihologic la investigarea infracțiunilor comise de minori, cu luarea în calcul a anumitor particularități, determinate de vârsta presupușilor infractori.

Cercetarea infracțiunilor comise de minori are în vizor și un obiect specific al probatorului. Din punct de vedere tehnico-tactic, strângerea probelor necesare reprezintă atât operația de adunare a probelor, cât examinarea și evaluarea lor pentru a se constata dacă sunt suficiente, în vederea luării hotărârii pentru trimiterea sau netrimiterea cauzei în judecată. Dacă e să vorbim despre minori, pe lângă împrejurările care urmează a fi dovedite într-un proces penal (art. 96 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova) [4], urmează a fi examinate și unele circumstanțe specifice numai pentru minori (art. 475 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova). Referindu-ne la legea procesual-penală prin prisma momentului care ne interesează, menționăm că o atenție deosebită în cauzele cu minori se

acordă clarificării următoarelor împrejurări: 1) vârsta minorului (ziua, luna, anul nașterii); 2) condițiile în care trăiește și este educat minorul, gradul său de dezvoltare intelectuală, volitivă și psihologică, particularitățile caracterului și temperamentul, interesele și necesitățile lui; 3) dacă asupra minorului au influențat adulți sau alți minori; 4) cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii.

În funcție de specificul și particularitățile persoanei minorului și a infracțiunii săvârșite, unii specialiști din domeniu clasifică împrejurările care urmează a fi stabilite în cauzele cu infractori minori în 5 grupe: 1) locul și timpul săvârșirii infracțiunii; 2) caracterul faptei infracțiunii; 3) particularitățile subiectului infracțiunii; 4) vinovăția minorului; 5) stabilirea cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii [15, pp. 17-21]. Probatoriul în cauzele cu minori dispune de câteva momente specifice la care găsim de cuviință să îngăduim: a) prezența posibilă a unei motivări copilărești și, în acest caz, lipsa motivelor tipice infracțiunii; b) perceperea redusă, comparativ cu adulții, a caracterului și urmărilor acțiunii săvârșite; c) posibila necorespondere între latura obiectivă a faptei săvârșite și orientarea *de facto* a intenției. Paralel cu cele expuse, trecem în revistă părerea unor teoreticieni, care susțin că împrejurările stabilite în cauzele minorilor pot fi detaliate ca rezultat al studierii profunde a gradului de dezvoltare volitivă, a faptelor care au premers sau au urmat infracțiunea, a practicii de viață acumulate..., a relațiilor cu partea vătămată și a orientării personalității minorului [16, p. 21]. Circumstanțele pe care le-am urmărit mai sus pot fi divizate în două categorii: 1) *cele ce țin de persoana vinovatului minor* și utile pentru caracterizarea psihologică și psihofizică a acestuia: vârsta; gradul de dezvoltare intelectuală, volitivă și psihologică; particularitățile caracterului și temperamentului; interesele și necesitățile; 2) *cele ce se referă la caracteristica criminalistică* a infracțiunii și a minorului bănuț sau învinuit: condițiile de viață; nivelul de educație; cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii; influența asupra copilului din partea adulților sau a altor minori.

În literatura procesual-penală contemporană găsim și locul unde se afirmă că, în unele cazuri, condițiile de trai și cauzele care au înlesnit săvârșirea delictului pot caracteriza și persoana minorului, jucând rolul de circumstanțe ce atenuază gradul răspunderii penale [14, p. 33]. Practic, s-a constatat că toate cauzele comportării criminale a minorilor sunt legate de mai mulți factori, printre care: instabilitatea social-economică și politică în societate, situația și condițiile de educație în familie, defectele și greșelile colectivelor școlare, organizarea sub nivel a activității minorilor în sferele de producție, anturajul nefavorabil, elementele antisociale de implicare a minorilor în grupuri criminale [1, p. 6]. *Ex novo*, mai facem o delimitare destul de clară prin faptul că „de cele mai multe ori infractorii minori fac parte din familii cu o slabă coeziune morală, în care veniturile sunt utilizate pentru consum exagerat de alcool, jocuri de noroc etc. Aceste familii încurajează direct sau tacit opțiunea tinerilor pentru infracționalitate” [5, p. 52]. De asemenea, „majoritatea minorilor infractori prezintă serioase deficiențe de socializare familială și școlară, concretizate prin fuga de acasă, abandon școlar, hoinăreala (vagabondajul), consumul de alcool, anturajul negativ care, accentuate cu labilitatea psihică, morală și afectivă, se structurează în comportamente specifice delicvenților. În cadrul acestui

proces, timpul liber reprezintă un factor important ce poate face diferența în formarea caracterului și personalității între cele normale și cele delicvente” [12, p. 52]. Astfel, „cauzalitatea primară” a delictelor juvenile trebuie căutată în consecințele negative și conflictele generate de perioada de criză și instabilitate economică, mobilitate teritorială și socială a populațiilor. Pe această bază, au putut fi identificate „zone” și enclave criminogene în care rata delicvenței în rândul minorilor și al tinerilor în general este ridicată, datorită eterogenității și mobilității populației, proceselor aculturative, ineficienței controlului social instituționalizat etc.” [13, p. 5].

Persoana minoră trebuie investigată în corelație cu fapta săvârșită. Caracterizarea material-juridică, adică recunoașterea minorului în statut de infractor are o importanță deosebită, deoarece gradul și caracterul pericolului social al infracțiunii mărturisesc alăturat despre nivelul de pericol social al infractorului. În cazurile minorilor este necesar a verifica stabilitatea nodului de legături sociale și psihologice a acestora cu infracțiunea, gradul de îmbinare a vieții lor și a caracterului, desigur, cu fapta social-periculoasă. Caracteristica socială a copilului infractor include date despre subiect ca membru al colectivului sau al familiei evidențiind atitudinea față de muncă sau față de studii, prezența sau lipsa sancționărilor administrative și a antecedentelor penale ș. a. Aprecierea (caracteristica) psihologică a subiectului minor ține preponderent de particularitățile caracterului ce se manifestă în anumite împrejurări (orientări, obiective, tendințe). Particularitățile psihofizice ale persoanei (invaliditatea, dereglările psihice) se iau în considerație în calitate de circumstanțe ce atenuază răspunderea penală. Nu putem trece cu vederea nici momentul potrivit căruia „studiile asupra delincvenței juvenile au arătat că, în mare măsură, atmosfera din familiile dezorganizate, lipsa autorității parentale, a supravegherii îndeaproape, a educației și, nu în ultimul rând, a afecțiunii materne și paterne, i-au determinat pe copii la adoptarea unor acte și fapte antisociale. Peste jumătate din adolescenții delincvenți, așa cum indică statisticile, aparțin familiilor dezorganizate, copilul fiind expresia cea mai acută a dificultăților familiare, în care se reflectă, ca într-o „cutie de rezonanță”, orice neînțelegeri dintre părinți, orice conflict care strică armonia grupului conjugal. Așadar, nu numai structura familiei ca atare se face vinovată de apariția conflictelor deviate, ci și marile ei lipsuri, carența familiei, incapacitatea sa psihologică, pedagogică și morală” [9, p. 65]. Astfel, este dovedit faptul că „infractorii minori apar cel mai frecvent în familiile în care părinții duc o viață parazită, consumă excesiv alcool, își manifestă constant brutalitatea, lăcomia și egocentrismul. Din rândul acestora se recrutează și minorii care comit infracțiuni grave de violență” [11, p. 10].

În doctrina criminalistică infractorii cu vârsta sub majorat sunt repartizați în patru grupuri, luând în calcul faptul că această divizare este oricum una convențională. *La primul grup* sunt atribuite persoanele care au comis fapte infracționale pentru prima dată; comportamentul lor anterior și imaginea morală sunt, relativ, pozitive. Acești minori, de obicei, comit fapte antisociale nesubstanțiale în circumstanțe conflictuale sau excepționale. În *cel de-al doilea grup* sunt incluși, de asemenea, minorii care au săvârșit infracțiuni pentru prima dată, însă comportamentul lor premergător nu era nici pe departe unul impecabil. Ei dispun de anumite deprinderi negative, cum ar fi consumul de alcool, al drogurilor, fumatul, abandonarea locului de

traie etc. *Al treilea grup* are în vedere minorii cu deformare morală generală. Ei au comis deja anumite abateri, au fost supuși răspunderii contravenționale, în privința lor au fost aplicate măsuri de constrângere cu caracter educativ. La ei, motivul și scopul infracțiunii sunt determinate de anumite situații, de obicei, sub influența persoanelor majore sau de aceeași vârstă cu un grad mai avansat de degradare socială. Multe dintre infracțiuni sunt comise de către minorii din grupul vizat în mod spontan: participarea la bătăi, comiterea actelor de huliganism, jefuirea și maltratarea persoanelor în stare de ebrietate etc. La *al patrulea grup* sunt catalogați minorii a căror deformare morală prezintă un pericol serios pentru societate, comportamentul lor având un caracter antisocial ferm și statornic. Din această categorie fac parte și minorii deja condamnați, eliberați înainte de termen de executarea pedepsei. Aceștia se eschivează, de regulă, de la studii și lucru, sunt organizați în grupuri infracționale de minori sau acționează în componența unor structuri criminale compuse din persoane mature. Ei sunt grosolani, brutali, violenți, fiindu-le specifică lipsa de rușine și muștrările de conștiință. Scopul de bază este îmbogățirea, dobândirea, aca-pararea ilegală de bunuri. Interesele de bază sunt axate pe jocurile de noroc, consumul de băuturi spirtoase și droguri, distracțiile etc. [17, pp. 838-839].

Indiferent de categoriile de grupuri specificate supra, la cercetarea infracțiunilor comise de minori este necesar să fie luate în calcul particularitățile de vârstă ale acestora. Comportamentul extrem de activ și agitat îl face pe minor „nepretențios” în privința anumitor cunoștințe, îl determină la anumite conflicte. Tendința firească de a fi independent poate căpăta o evoluție negativă, ea fiind influențată de mediul în care minorul se dezvoltă, precum și de persoanele mature care fac parte din categoria elementelor antisociale. Minorilor le este specifică dezvoltarea insuficientă a sistemului de „abțineri” și al controlului conștient al propriilor acțiuni. Acest moment este folosit de frecvente ori de către mături pentru a-i antrena pe cei cu vârsta sub majorat în activitățile criminale [17, p. 839]. Fiecare grup de vârstă se caracterizează prin anumite particularități psihologice. Specificul comportamentului minorilor permite a explica, în mare parte, stereotipurile comportamentului și reacțiile specifice unei anumite vârste [18, p. 116]. Or, pasivitatea și neimplicarea instituțiilor statale, dar și a societății civile, în eradicarea fenomenului, pot conduce, pe viitor, la stabilirea unui „scor” egal între delicvența juvenilă și infracționalitatea adultă [3, p. 12]. Un punct aparte în lucrul cu minorii i-ar reveni propagandei legislației, desfășurării conferințelor și a altor măsuri menite să combată criminalitatea în rândul minorilor [8, p. 3].

Concluzii. La cercetarea infracțiunilor comise de minori este necesar să fie luate în calcul particularitățile de vârstă ale acestora. Comportamentul extrem de activ și agitat îi determină pe minori la anumite conflicte. Tendința firească de a fi independent poate căpăta o evoluție negativă, ea fiind influențată de mediul în care minorul se dezvoltă, precum și de persoanele mature care fac parte din categoria elementelor antisociale. Urmărirea penală în cauzele cu infractori minori trebuie să ia în calcul situația deosebită în care aceștia se găsesc, datorită vârstei, dezvoltării lor intelectuale și morale incomplete și lipsei lor de experiență care îi pun în situația de a nu se putea apăra în mod corespunzător.

Bibliografie

1. BÎRGĂU, M. Infracționalitatea minoră. In: *Legea și viața*. 1998, nr. 5.
2. BUTOI, T., STOLOJESCU, Gr., ȘTEFAN, C.-E. *Analiza comportamentală în procesul penal. Compendiu universitar*. București: Ed. Pro Universitaria, 2014.
3. CIBOTARU, A. Minori tilhari și ucigași. In: *Ordine și Lege*. 2002, nr. 21-22.
4. Codul de procedură penală al RM: Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. In: *Monitorul Oficial al RM*. 2003, nr.104-110 (în vigoare din 12 iunie 2003).
5. CORCENCO, A. Considerații generale privind personalitatea infractorului minor. In: *Revista Națională de Drept*. 2002, nr. 4.
6. DOLEA, I., ROMAN, D. *Ghid privind procedurile prietenoase copiilor la faza de urmărire penală: Ghid pentru procurori*. Chișinău: Tipografia Bonus Offices SR, 2011. 120 p. ISBN 978-9975-80-447-9.
7. IONĂȘEANU, E. Procedura începerii urmăririi penale. București: Ed. Militară, 1979.
8. MATROSOV, V. Minorii și legea. In: *Curierul de Nord*. 1997, nr. 49 (13 decembrie)
9. POP, O. Studiu comparativ asupra evoluției minorului în familiile: destructurată și legal structurată. In: *Revista de Criminologie, Drept penal și Criminalistică*. 2003, nr. 1-2.
10. POP, O. *Aplicarea și executarea măsurii educative a internării minorului infractor într-un centru de reeducare*. Timișoara: Editura MIRTON, 2003.
11. POP, O. *Implicațiile delicvenței juvenile*. Timișoara: Editura MIRTON, 2003.
12. POP, O. *Aspecte de natură penală și criminologică privind delicvența juvenilă*. Timișoara: Editura MIRTON, 2003.
13. POP, O. Criminalitatea la minori. Studiu monografic. In: *Lumină și Sferă. Revista de cultură, opinie și informare*. 2003, nr. 7-12 (iulie-decembrie).
14. АСТАШЕНКОВ, В. Г., КРУГЛИКОВ, А. П., ПОСТНИК, В. С. *Возбуждение и предварительное расследование дел о преступлениях несовершеннолетних*. ВСШ МВД СССР. Волгоград, 1982.
15. ВАСИЛЬЕВ, В. Л., ДЖАНДИЕРИ, А. С., РОХЛИН, В. Н. Особенности расследования преступлений несовершеннолетних. Ленинград, 1980.
16. ГУКОВСКАЯ, Н. И., ДОЛГОВА, А. И., МИНЬКОВСКИЙ, Г. М. Расследование и судебное разбирательство дел о преступлениях несовершеннолетних. Москва: Изд. Юридическая Литература, 1974.
17. АВЕРЬЯНОВА, Т. В. (ред.) и др. *Криминалистика. Учебник для вузов*. (4-е издание). Москва: Изд. НОРМА, 2016.
18. ШИХАНЦОВ, Г. Г. Юридическая психология. Москва: Изд. ЗЕРЦАЛО, 1998.

CZU 343.13(420)

PRINCIPIUL CONTRADICTORIALITĂȚII ÎN PROCESUL PENAL AL UNOR STATE DIN SISTEMUL DE DREPT ANGLO-SAXON

Dumitru CEAIKA, masterand,
Facultatea de Drept și Științe sociale
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Conducător științific: **Lucia RUSU**, dr., lector universitar

Abstract: *The multiple operations performed in the last period of time in the criminal procedure law of the Republic of Moldova did not have in view the subject of adversariality which, as the legislator considers, applies not only to the examination of*

the cases in the court, but also in the pre-trial phases of the criminal trial. At the same time, the contemporary activity of criminal proceedings is continuously improving in the side and in the direction of the adversariality. As a result of this fact, not only the trial phases of a criminal case, but also the pre-trial ones acquire an adversarial form and content. For adversariality to exist between the procedural subjects, they need to be constantly informed about the evidence in the file, which is not always possible, because the legal provisions regarding confidentiality would be violated.

Keywords: *adversariality, criminal trial, evidence, corpus delicti, special investigative activity, special investigative measures, authorization, prosecutor, judge, court ruling, ordinance, legality, minutes, criminal prosecution, procedural action, procedural subjects, criminal prosecution authority, pre-trial phase.*

Principiul contradictorialității, ca valoare juridică internațională, face parte din garanțiile minime care asigură realizarea dreptului la un proces echitabil. Sfera principiului contradictorialității este departe de a fi exhaustiv determinată, fiind în proces de continuă dezvoltare și suplینire [5, p. 617].

Dreptul la o procedură contradictorie implică, în esență posibilitatea pentru părțile unui proces de a lua cunoștință de toate piesele și observațiile prezentate judecătorului, de natură a-i influența decizia și a le discuta [2, p. 930], [8]. Principiul contradictorialității exprimă cerința ca funcția de învinuire să fie despărțită de funcția jurisdicțională, fiind pe o poziție procesuală egală cu funcție de apărare. Învinuirea și apărarea se combat în fața instanței de judecată de pe poziții contradictorii, astfel încât autoritatea care judecă și soluționează cauza – instanța de judecată – să ajungă, din disputa lor, la o apreciere corectă a probelor și la adoptarea unor soluții legale și temeinice. Ca urmare, așezarea judecății pe principiul contradictorialității implică „egalitatea de arme” între învinuire și apărare [15, p. 482].

Desfășurarea ședinței de judecată în condiții de contradictorialitate reprezintă, de altfel, și o exigență implicită a procesului echitabil. Astfel, deși cerința contradictorialității nu se regăsește în mod expres în art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului [3], CtEDO a analizat, în numeroase decizii de caz, respectarea contradictorialității, ca regulă de bază a ședinței de judecată. În acest sens, s-a statuat că sunt asigurate condițiile necesare desfășurării contradictorii a judecății în cazul în care procurorul și părțile au posibilitatea de a lua cunoștință și de a dezbate probele, cererile ori excepțiile invocate de adversari [11, p. 152], [6], [7]. Pentru a exista contradictorialitate, se cere ca părțile să fie prezente la ședința de judecată, prezența procurorului fiind, de regulă, obligatorie. În acest scop, este reglementată procedura de citare, care asigură cunoașterea de către părți a datei ședinței de judecată pentru a participa la aceasta. Contradictorialitatea este însă restrânsă atunci când ședința de judecată are loc în lipsa uneia dintre părți, procedura de citare fiind însă îndeplinită [13, p. 551].

Principiul contradictorialității se află într-o strânsă legătură cu principiul egalității armelor, ca părți ale dreptului la un proces echitabil și implică dreptul fiecărei părți sau al persoanei vătămate de a lua cunoștință de toate actele dosarului sau de observațiile, rapoartele prezentate judecătorului și de a le discuta în fața acestuia în vederea influențării deciziei instanței, într-o procedură contradictorie care să nu o

plaseze pe vreuna dintre părți într-o situație dezavantajoasă, în scopul păstrării justului echilibru între părți [14, p. 144].

Referindu-ne la procesul penal englez, constatăm că doctrina de specialitate înregistrează unitate de păreri, în sensul că acesta este organizat în baza prevederilor principiului contradictorialității. Faptul dat presupune următoarea diferențiere: funcția învinuirii (începerea urmăririi în fața judecății, administrarea probelor în acuzare, susținerea acuzării în instanță); funcția apărării (administrarea probelor în apărare; apărarea în cadrul procesului de judecată); funcția de examinare a cauzei (asigurarea respectării de către părți a regulilor de examinare a litigiului judiciar; soluționarea chestiunii referitoare la vinovăție, determinarea măsurii de pedeapsă) [17, p. 645]. Procesul penal englez este dominat și de principiul prezumției nevinovăției, care presupune că sarcina probatoriului revine acuzării: ea trebuie să dovedească faptul comportării ilegale a învinutului, pornind de la regula generală (cel care afirmă trebuie să dovedească faptul dat). Totodată, în teoria engleză a probatoriului sunt cunoscute reguli de trecere a sarcinii probatoriului de la acuzator sau învinuit (la apărătorul lui), în funcție de afirmațiile invocate de apărare la acuzarea adusă [4, p. 28].

Inculpatul trebuie să fie prezent obligatoriu la ședința de judecată, la începutul acesteia, în vederea prezentării acuzării care i se aduce și a obținerii răspunsului referitor la recunoașterea sau nerecunoașterea vinovăției [18, p. 428].

În Marea Britanie, în cauzele penale privind infracțiunile cu gravitate sporită, obligația de dezvăluire a probelor acuzării survine din momentul când cauza este transmisă spre judecare la Crown Court. În acest caz, prezentarea va avea loc prin prezentarea apărării a versiunilor scrise privind toate probele pe care acuzarea are de gând să le prezinte la judecată. În cauzele ce se referă la infracțiuni mai puțin grave, obligația de dezvăluire survine din momentul transmiterii cauzei spre examinare la Curtea cu Magistrați. În cauzele pentru infracțiunile ușoare, acuzarea nu are obligația să-și dezvăluie probele [5, p. 616], [10, p. 208].

În sistemul anglo-american, începând cu secolul al XIX-lea, a început să se recunoască posibilitatea desfășurării fazei de judecată doar în baza declarației de recunoaștere a inculpatului, iar ulterior a fost acceptată chiar ideea unei negocieri între inculpat și procuror, urmată de încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției [9, p. 9].

Urmare a acestui fapt, în procesul penal englez întâlnim două proceduri de examinare a cauzelor penale: sumară (simplificată) și cea însoțită de actul de acuzare. La temelie acestei diviziuni este plasat gradul de pericolozitate al anumitor categorii de infracțiuni, pentru care persoana este trimisă în judecată. Legea procesual-penală engleză fixează că faza preliminară a ședinței de judecată are loc doar atunci când examinarea cauzei penale trebuie să fie însoțită, în mod obligatoriu, de actul de acuzare. La această etapă, în condiții de contradictorialitate are loc verificarea de către judecător a suficienței temeiurilor de a pune cauza pe rol în cadrul instanței de judecată. Totodată, aici este posibilă audierea martorilor acuzării și cercetarea altor probe în acuzare. În procesul efectuării acestor acțiuni, judecătorul dă citire actului de acuzare și explică esența acestuia. Ulterior, sunt examinate probele prezentate de apărare. În final, iau cuvântul învinuitul (sau apărătorul acestuia) și acuzatorul,

apreciind probele prezentate. Rezultatul fazei preliminare este redat în conținutul unei hotărâri în care judecătorul se expune asupra punerii cauzei pe rol a cauzei penale sau în privința încetării procesului penal.

Examinarea cauzei penale în fond începe cu examinarea proiectului actului de acuzare de către judecător. În conținutul acestuia este expusă esența învinuirii. Mai apoi, acest document este aprobat de către judecător și i se prezintă inculpatului pentru a lua cunoștință. Recunoașterea de către învinuit a vinovăției contribuie la ulterioara simplificare a întregului proces de judecată. În acest caz, judecătorul oferă acuzatorului, învinuitului și apărătorului posibilitatea să-și expună poziția în această privință, având posibilitatea de a pronunța, de unul singur, sentința.

Dacă inculpatul își neagă vinovăția, iar acuzatorul nu a prezentat probe suficiente în acest sens, instanța emite un ordin privind pronunțarea unui verdict de achitare fără a transmite cauza spre examinare în Curtea cu Juri (despre acest fapt se fac înscrisurile corespunzătoare în procesul verbal al ședinței). În cazul în care învinuitul nu își recunoaște vinovăția, iar acuzatorul a prezentat suficiente probe în acuzare, judecătorul purcede la formarea Curții cu Juri în număr de 12 persoane. Juriile selectați și nerecuzați inițiază procesul de judecată. Cercetarea judecătorească începe cu examinarea probelor acuzării. Ordinea cercetării judecătorești este similară celei din cadrul fazei preliminare a procesului. După ascultarea părților și examinarea probelor apărării și acuzării, judecătorul, analizând latura faptică și juridică a cauzei, face bilanțul cercetării judecătorești, lăsându-i pe juri să-și facă meseria. Ulterior, urmează procedura de pronunțare a verdictului de către Curtea de Juri. După ce juriul pronunță verdictul, instanța poate efectua anumite acțiuni procesuale în vederea determinării măsurii de pedeapsă și pronunță sentința. În acest scop, pot fi audiați martorii pentru a expune datele în privința persoanei inculpatului, sunt cântărite argumentele apărării în vederea reducerii măsurii de pedeapsă, inculpatului i se oferă ultimul cuvânt. O importanță aparte o are prezentarea referatului prezentențial al inculpatului, pus la dispoziție de către serviciul de probațiune [17, pp. 648-650].

În SUA, procedura judecării cauzelor penale este constituită din mai multe acțiuni procesuale consecutive. La ele sunt atribuite: comunicarea conținutului actului de acuzare învinuitului; clarificarea atitudinii învinuitului față de acuzarea care i se aduce; constituirea Curții cu Juri; cercetarea judecătorească; dezbaterile judiciare; pronunțarea verdictului de către juri; determinarea măsurii de pedeapsă și pronunțarea sentinței. Este necesar să atragem atenție următorului fapt: ca și în procesul penal englez, recunoașterea vinovăției de către inculpat, simplifică substanțial desfășurarea procesului de judecată. În acest caz, cercetarea judecătorească nu are loc, anumite probe nu sunt examinate, iar judecătorul poate pronunța sentința de unul singur [17, p. 655].

Judecarea cauzelor penale în fața Curții cu Juri este organizată în conformitate cu modelul englez, adică sub forma unui „duel contradictorial”, a unei „competiții” dintre părți (acuzator și acuzat) în prezența și sub supravegherea instanței de judecată [18, p. 536]. În cadrul judecării cauzelor penale, asupra acuzării este plasată sarcina de a dovedi fiecare capăt de acuzare care i se incriminează inculpatului, fiecare element al componenței de infracțiuni de a cărei comitere acesta este acuzat.

În cadrul ședinței de judecată pot fi folosite doar acele declarații ale inculpatului, care au fost făcute de bună voie în fața organelor de poliție după explicarea corespunzătoare a dreptului de a nu face declarații [16, pp. 460-461]. Examinarea cauzei în procesul penal contradictorial are loc după forma procesului civil, unde părțile prezintă probele în acuzare sau în apărare față de instanța de judecată, care are rolul unui arbitru [4, p. 29]. Una dintre consecințele sistemului contradictorial al procesului de judecată, unde părțile controlează desfășurarea acestuia, constă în faptul că ele pot renunța la dreptul lor privind examinarea cauzei în instanță. În cadrul cauzelor penale, aceasta are loc de cele mai frecvente ori atunci când inculpații preferă să renunțe la dreptul său de a contesta în instanță acuzarea ce li se aduce, preferând să-și recunoască vinovăția [16, p. 465].

Curtea Supremă de Justiție a Statelor Unite ale Americii a admis pentru prima dată posibilitatea soluționării cauzei pe baza recunoașterii inculpatului în cauza *Hallinger vs. Davis*, în 1892. Curtea a reținut că „instanța de judecată s-a abținut să accepte imediat recunoașterea vinovăției inculpatului, i s-a atribuit un avocat în vederea apărării și de două ori a fost suspendată ședința de judecată, pentru o perioadă de mai multe zile, pentru ca inculpatul să fie informat pe deplin de adevărul, forța și efectul recunoașterii vinovăției sale”.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea au început să se înregistreze tot mai multe cauze în care inculpații își recunoșteau vinovăția. Practica majoritară a instanțelor americane a rămas însă în continuare în sensul descurajării soluționării proceselor doar pe baza acestor recunoașteri [9, p. 15].

Actualmente, cererile (acordurile) privind recunoașterea vinovăției semnate de către învinuți nu doar că se află în concordanță cu prevederile principiului contradictorialității procesului penal, ci mai reprezintă și o chestiune de importanță practică majoră pentru sistemul judiciar penal american [16, p. 465]. După cum s-a arătat în doctrina americană, deși este adevărat că acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi rezultatul unor tactici neloiale ale procurorului, această critică vizează procesul de negociere, nu dreptul de a încheia acordul. Într-adevăr, fondatorii sistemului american au inclus dreptul de a fi judecat de un juriu printre principalele garanții constituționale, dar aceasta nu înseamnă că inculpații nu au dreptul de a renunța la drepturile lor în schimbul unei pedepse mai ușoare. Simplificarea procedurii nu poate justifica vicierea Constituției, însă lipsurile acordului de recunoaștere sunt procedurale, și nu constituționale [9, pp. 26-27], [12, p. 31].

Concluzii: Procesul penal englez, este organizat în baza prevederilor principiului contradictorialității. Faptul dat presupune următoarea diferențiere: funcția învinuirii (începerea urmăririi în fața judecății, administrarea probelor în acuzare, susținerea acuzării în instanță); funcția apărării (administrarea probelor în apărare; apărarea în cadrul procesului de judecată); funcția de examinare a cauzei (asigurarea respectării de către părți a regulilor de examinare a litigiului judiciar; soluționarea chestiunii referitoare la vinovăție, determinarea măsurii de pedeapsă).

În SUA, Judecarea cauzelor penale în fața Curții cu Juri este organizată în conformitate cu modelul englez, adică sub forma unui „duel contradictorial”, a unei „competiții” dintre părți (acuzator și acuzat) în prezența și sub supravegherea

instanței de judecată. Una dintre consecințele sistemului contradictorial al procesului de judecată, unde părțile controlează desfășurarea acestuia, constă în faptul că ele pot renunța la dreptul lor privind examinarea cauzei în instanță. În cadrul cauzelor penale, aceasta are loc de cele mai frecvente ori atunci când inculpații preferă să renunțe de la dreptul său de a contesta în instanță acuzaarea ce li se aduce, preferând să-și recunoască vinovăția.

Bibliografie:

1. Codul de procedură penală al RM: Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2003, nr.104-110 (în vigoare din 12 iunie 2003).
2. *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Vol. 2. (UDROIU, M. (coordonator).) București: Ed. C. H. BECK. 2015. 3148 p. ISBN 978-606-18-0973-8.
3. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04 noiembrie 1950. Semnată de către RM la 13 iulie 1995, Ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.1298-XIII din 24 iulie 1999. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 1999, nr. 54-55/502.
4. DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, Iu., VIZDOAGĂ, T. et al. *Drept procesual penal*. Chișinău: Ed. Cartier Juridic, 2005. 960 p. ISBN 9975-79-343-6.
5. ERJIU, E. Reglementări internaționale referitoare la principiul contradictorialității. In: *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumanistice”*. Vol. I. Chișinău. 2006.
6. *Hotărârea CtEDO în cauza Niderost-Huber vs. Elveția* (din 18 februarie 1997) [online] [citât 15.03.2020]. Disponibil: <http://jurisprudencedo.com>.
7. *Hotărârea CtEDO în cauza Werner vs. Austria* (din 24 noiembrie 1997) [online] [citât 15.03.2020]. Disponibil: <http://jurisprudencedo.com>.
8. *Hotărârea CtEDO în cauza Morel vs. Franța* (din 6 iunie 2000) [online] [citât 15.03.2020]. Disponibil: <http://jurisprudencedo.com>.
9. IUGAN, A. V. *Acordul de recunoaștere a vinovăției*. București: Ed. Universul Juridic, 2015. 282 p. ISBN 978-606-673-707-4
10. McCONVILLE, M., WILSON, G. *The Handbook of the Criminal Justice process*. Oxford: University Press, 2002.
11. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală. Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală*. București: Ed. Universul Juridic. 2015. ISBN 978-606-673-385-4.
12. SANDEFUR, T. In defense of Plea Bargaining. In: *Regulation*. 2003, nr. 3, p. 31 [online] [citât 16.03.2020]. Disponibil: <http://object.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/regulation/2003/7/v26n3-8.pdf>.
13. THEODORU, Gr. *Tratat de drept procesual penal*. București: Ed. Hamangiu. 2013. 896 p. ISBN 978-606-522-441-4.
14. UDROIU, M. *Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*. București: Ed. C. H. BECK. 2014.
15. VIZDOAGĂ, T., Rusu L. Aspecte de drept comparat privind rolul instanței de judecată în asigurarea contradictorialității în unele sisteme de drept. In: *Realități și perspective ale învățământului juridic național: culegerea comunicărilor conferinței științifice naționale cu participare internațională* (vol.2), Chișinău, 01-02 octombrie 2019. Chișinău, 2020. ISBN 978-9975-149-79-2.

16. БЕРНАМ, У. *Правовая система Соединенных Штатов Америки*. М: Новая Юстиция. М., 2007. 1216 стр.
17. *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации*. Издание третье. Ответственный редактор П. А. Лупинская. М: Изд. ЮРИСТЪ. 2001.
18. ЧЕЛЬЦОВ-БЕБУТОВ, М. А. *Курс уголовно-процессуального права. Очерки по истории суда и уголовного процесса в рабовладельческих, феодальных и буржуазных государствах*. СПб: Изд. Альфа. 1995.

CZU 316.7:65.012

EFICIENTIZAREA PROCESULUI DE COMUNICARE ÎN MEDIUL DE AFACERI

Viorica TUTUNARU, *studentă,*
Facultatea Business și Administrarea Afacerilor
Academia de Studii Economice din Moldova, Chișinău
Conducător științific: **Lucia CEPRAGA, dr., conf. univ.**

Abstract: *Communication plays a key-role in our life, moreover in business. Effective communication allows information to be understood more accurately and helps managers and workers to perform basic functions in organizations. Barriers of communication are quickly overcome by adopting a right approach to situations. The success of the companies rely on emotional intelligence of communication.*

Keywords: *effective communication, organization, company, management, barriers of communication.*

Indiscutabil, comunicarea este unul din fenomenele umane esențiale, iar nevoia unei comunicări efective/eficiente și de calitate nu are un caracter de nouitate. Imperativitatea comunicării a fost recunoscută de secole, ba chiar de milenii. Totuși, actualmente, societatea, în grosso modo, se confruntă la capitolul comunicare cu o creștere fulminantă a tehnologiilor informaționale. Iar comunicarea de afaceri din Republica Moldova se află în fața unei mari provocări, pe care ne permitem să o numim schimbarea paradigmei de comunicare. Or, după cum bine știm, în economia de comandă, comunicarea avea un rol nesemnificativ nu era nevoie de prea multă comunicare atâta vreme cât în interiorul organizațiilor structurile organizatorice erau rigide și tipizate, iar relațiile cu mediul extern erau stabile. Astăzi comunicarea capătă o anvergură globală în cadrul companiilor și organizațiilor și e îmbucurător faptul că managementul superior, treptat, trece de la forma birocratică perimată la un leadership democratic.

Actualmente, deja este demonstrat prin mai multe sondaje că importanța comunicării este una colosală în cadrul companiilor. Managerii companiilor de top, și nu doar, au afirmat în numeroase rânduri că în mediul de afaceri comunicarea efectivă este cheia succesului unei organizații. Stabilirea conexiunilor colegiale și depășirea barierelor de comunicare orientează angajații spre productivitate înaltă și satisfacție emoțională. De aici rezultă și actualitatea subiectului pe care ne-am propus să-l abordăm.

A priori, amintim că „primele studii asupra problemei comunicării în cadrul organizației au fost inițiate în S.U.A.. Cercetătorul australian Elton Mayo, autorul teoriei relațiilor umane, a întreprins experimente la compania Western Electric din

Chicago care au pus în evidență faptul că există o legătură directă între productivitatea comunicării și grija manifestată de conducere față de această comunicare. În anii '50 preocupările specialiștilor s-au orientat, în special, asupra mijloacelor de comunicare orală și scrisă, iar din anii '60 comunicarea în organizații a devenit un obiect de studiu interdisciplinar...". [8]

La baza planificării activităților în cadrul unei companii se află comunicarea interpersonală și interdepartamentală, unde informația este comunicată managerilor și, respectiv, difuzată după prelucrare către subalterni. Altfel spus, companiile se disting nu doar prin produsele lansate/ serviciile prestate, dar se definesc și prin „abilitatea de a comunica a angajaților săi și a echipei manageriale”. [8] Studiile arată că managerii zilnic, circa 6 ore, comunică, atât în formă orală (discuții față în față, intermediare: convorbiri telefonice), cât și în formă scrisă (scrisori, fax, mesaje, emailuri, mementouri, rapoarte) etc. Prin urmare, „comunicarea în afaceri ca formă a comunicării interpersonale reprezintă procesul de transmitere a unui mesaj despre „ceva” receptorului în legătură directă sau indirectă cu îndeplinirea mai multor sarcini profesionale: sarcini îndeplinite de oameni în cadrul unor organizații formale”. [3]

În contextul celor menționate mai sus, se face simțită nevoia de a etala rolul și importanța comunicării în mediul de afaceri. Astfel amintim că „Abilitatea de a putea comunica eficient și clar ideile și sentimentele pe care le avem ne diferențiază pe scara evoluției ca rasă dominantă a planetei. Chiar și în lumea corporativă de astăzi, pe măsură ce afacerile se luptă să dețină supremația pe piață, comunicarea este cheia ce ajută la construirea unei echipe puternice care să propulseze afacerea către primul loc.” [6] Astfel, *comunicarea*:

- promovează motivarea angajaților prin informarea și clarificarea sarcinilor care necesită a fi explicate în detaliu și a manierei executării lor;
- este o sursă de informație pentru management și facilitează procesul decizional al acțiunilor întreprinse în cadrul companiei;
- își lasă amprenta în formarea personalității angajatului. Un angajat bine informat va fi sigur în propriile forțe și va deține un bagaj mare de cunoștințe;
- este sursa primară a socializării profesionale. Interacțiunea umană la locul de muncă are loc atât prin comunicarea verbală, cât și cea nonverbală;
- facilitează controlul în organizație. Astfel, managementul superior stabilește regulamente, termeni limită, emite sarcini, iar angajații comunică eventualele dificultăți.
- ajută la construirea unei echipe, îndrumate de un lider care oferă atenție individual fiecărui angajat;
- ajută la îmbunătățirea procesului de afaceri, prin intermediul canalelor de comunicare deschise și realizarea periodică a ședințelor în care sunt discutate problemele;
- se creează o atmosferă pozitivă și productivă. Comunicarea între membrii echipei consolidează atât relațiile interpersonale, cât și previne fricțiunile și neînțelegerile generate de comunicarea improprie;
- facilitează interacțiunea cu clienții prin abordarea comunicării eficiente în cadrul departamentelor de marketing și vânzări. Ca rezultat, aduce beneficii vânzărilor și profiturilor.

Eficientizarea procesului de comunicare în domeniul businessului, de altfel ca și în multe alte domenii, începe prin a înțelege exigențele, preocupările, emoțiile, tensiunile și contextul partenerilor de comunicare/ clienților și continuă prin a căuta și oferi soluții care să creeze relații stabile de comunicare. În acest context, recomandabilă este tehnica *exteriorizării nonverbale*.

Această tehnică presupune, a priori, o privire deschisă și un zâmbet larg, un ansamblu de gesturi deschise, alese cu mare grijă, precum și o cromatică vestimentară agreabilă, caldă, eventual, corespunzătoare domeniului de activitate, echilibrat dozată cu accesorii vestimentare. Pentru o situație de comunicare eficientă, menținem contactul vizual în procesul comunicării, strângem mâna interlocutorului la începutul și la sfârșitul întrevederii/ negocierii.

De un real folos considerăm și tehnica *exteriorizării verbale deferente*. În acest sens, folosim pentru eficientizarea comunicării de afaceri instrumente verbale ce presupun exteriorizarea, adică „exprimarea unor senzații, sentimente sau convingeri, rugămintea care presupune formularea unei rugăminți cu titlu personal, explorarea care presupune inventarierea, împreună cu partenerul de comunicare a problemelor și centrelor de interes și rezolvarea care presupune alegerea unei probleme și aplicarea unor soluții în rezolvarea problemelor”. [3]

O tehnică cu un impact pozitiv major în lumea afacerilor este *transmiterea credibilității*. Or, credibilitatea este elementul-cheie al influențării. Fără credibilitate, produsele nu s-ar vinde, căsătoriile s-ar face numai cu contract prenupțial, iar prietenia ar fi un termen desuet. A fi credibil înseamnă „a-i transmite celui altă idee că se poate baza pe ceea ce spui și că vei avea un comportament predictibil” [4] Pentru a transmite un grad sporit de încredere clientului, partenerului de afaceri trebuie, înainte de toate, să oferi informații la nivelul așteptărilor. În acest sens, am recomandă adaptarea limbajului la nivelul intelectual al partenerului, clientului, utilizând un vocabular elevat, atunci când vorbești cu un intelectual și, respectiv, un vocabular de târg, atunci când vorbești cu un provincial. „În afaceri, companiile plătesc sume cu multe zerouri în coada leului greu pentru studiile de piață. Scopul lor este același: să știe cum să „împacheteze” produsele și informația publicitară pentru publicul țintă” [4].

Pentru a spori eficiența comunicării e recomandabil să demonstrezi *sinceritate*. Astfel, pornind de la ideea că nimic nu e perfect, etalează micile dezavantaje ale produsului sau serviciului prestat, în felul acesta sporești credibilitatea fără a insista pe dezavantaje, ci doar arătând că conștientizezi existența lor.

Eficiența poate fi fundamentată și pe *precizie*. Fără precizie în afirmații, se creează impresia că se mai poate negocia, se mai poate discuta, se mai poate trage de timp etc.

Mai amintim că o comunicare eficientă presupune și *congruență*. „A fi congruent înseamnă a accepta senin oricare din cele două rezultate așteptate: acceptare sau refuz. Foarte mulți vânzători pierd vânzările pe ultima sută de metri pentru că ceva din comportament le trădează nervozitatea, incongruența” [4].

Una dintre tehnicile de eficientizare a comunicării de afaceri, fie în vânzări, marketing, relația cu clienții etc., este *tehnica celor 7C*. Tehnica dată presupune:

Claritate, adică să fii simplu pentru interlocutori, inclusiv prin micșorarea, în limita posibilităților, a numărului de idei din fiecare propoziție.

Concizie, adică să nu deraiezi de la linia de subiect prestabilită, să eviți autoparafrazările etc.

Concretism (precizie), în momentul în care mesajul este concret, audienta are o imagine clară a ceea ce vrei să transmiți. Trebuie să existe detalii (dar nu prea multe), fapte reale și puncte de focus, dar mesajul să fie solid.

Corectitudine, or o comunicare corectă multiaspectuală, îți alină sufletul, calmează, inspiră spre deschidere etc.

Coerență, adică respect logica mesajului. Toate punctele de discuție trebuie să fie conectate între ele și relevante temei principale. Totodată, tonul și topica textului trebuie să fie logice și adecvate.

Cultură (deferență), căci comunicarea politicoasă devine și credibilă, în mare parte.

În comunicarea cu angajații, stilurile de comunicare din cadrul companiei definesc abordarea managerială a comunicării și eficiența negocierii, comunicării. Astfel, potrivit unui studiu realizat de Rensis Likert [6], există cinci stiluri de conducere cu impact asupra comunicării. În prezentul demers, le vom etala doar pe cele cu impact pozitiv direct asupra comunicării asertive, neglijând ușor stilul de conducere autoritar-opresiv și stilul de conducere autoritar-obiectiv.

Vom pune în prim plan stilul de conducere democrat-consultativ. Or, managerul care abordează acest stil pune accent pe relațiile umane, iar angajații sunt un factor decizional parțial. Autoritatea este delegată de angajați și sunt folosiți motivatori atât intrinseci, cât și extrinseci. Acesta este un lider rațional, însă nu pune accent pe coeziunea grupului de angajați. Comunicarea se efectuează și din jos în sus.

Prin asumarea stilului de conducere democrat-participativ, liderul este considerat a fi un mediator-organizator al angajaților, el doar monitorizează procesul de muncă iar angajații sunt factorul de decizie. Liderul intervine în situații de conflict și le aplanează democratic, iar în cazul în care un angajat comite erori, acesta, împreună cu alți angajați, îi oferă ajutor. Aparent pare un stil de conducere eficient, însă, în unele situații, comunicarea se poate transforma într-un handicap pentru colectiv (pierderea de timp în discuții inutile).

Stilul de conducere permisiv laissez-faire. Are ca termen-cheie structura prestabilită. Liderul acestui tip de organizație este o reprezentare a organizației pe plan extern și un simbol al organizației pe plan intern. Sunt bine prestabilite sarcinile și este prezent ciclul productiv. Organigrama este predefinită clar cu modalitățile de realizare a sarcinilor, sistemul de sancțiuni și recompense. Comunicarea este realizată de jos în sus și intermitentă, iar profilul comunicării angajaților depinde de sociabilitatea acestora.

Potrivit unui experiment sociologic, angajații au demonstrat productivitate și satisfacție în cadrul stilului de conducere democratic, fiind mai prietenoși, sociabili și orientați spre grup. În cazul stilului de conducere autoritar, s-a demonstrat că angajații erau supuși unui stres pronunțat și agresivitate ascunsă, iar în colectiv se înregistrau periodic conflicte. În cazul stilului autoritar, productivitatea era satisfăcătoare doar când liderul era prezent, ceea ce se datorează controlului excesiv, iar când acesta a părăsit locul de muncă, lucrul a încetat. În cazul stilului democratic și laissez-faire, părăsirea locului de muncă a liderului nu a afectat productivitatea angajaților.

Concluzia pe care o putem face din acest experiment sociologic este importanța primordială a comunicării efective între structurile de conducere și angajați.

Alte câteva strategii de comunicare eficiente, care facilitează relațiile între angajați și între structuri, dar mai și optimizează timpul și producția în cadrul companiei [1]:

- *Onestitatea și sinceritatea.* Desecori, divergențele apărute între angajați sau între manageri și subalterni sunt cauza lipsei transparenței în comunicare. Este mult mai eficient și clar atunci când se spune lucrurilor pe nume decât atunci când este mascată realitatea.
- *Explicitate, nu generalizare.* Generalizările sunt etichetări ale persoanelor, lucrurilor, evenimentelor. Este important să se atribuie opinia exclusiv acțiunii / persoanei / evenimentului în cauză, fără a generaliza. Opiniile se bazează pe anumite activități, nu pe individ, de aceea este bine să se opteze pentru feedforward (retroacțiune anticipată), nu feedback, pentru că viitorul este cel care contează pentru progresul companiei, dar și pentru îmbunătățirea relațiilor în colectiv.
- *Pozitivism, nu negativism.* Atitudinea pe care o are fiecare angajat se datorează concepției sale ca individ și modului de gândire. O abordare pozitivă în gândire va aduce rezultate neașteptate de favorabile la locul de muncă. Orice conversație trebuie inițiată cu un subiect pozitiv, iar în lexicul persoanei trebuie să prevaleze fraze cu conotații pozitive, pentru a evita atmosfera ostilă și stresantă a unei discuții impregnate cu negativism.
- *Păstrarea calmului.* Atunci când angajatul trebuie să comunice o problemă, cel mai dificil este să își păstreze calmul și coerența frazelor. Marshall Rosenberg a elaborat metoda comunicării nonviolente care este bazată pe fapte, are o progresie rațională calmă și o solicitare clară. Structura acestei formulări este:
  - 1) Manifestarea bunelor intenții;
  - 2) Declararea cu calm a observațiilor;
  - 3) Declararea cu calm a ceea ce simte individul;
  - 4) Declararea cu calm a ceea ce își dorește individul;
  - 5) Declararea cu calm a ceea ce solicită individul.

În concluzie, se poate spune că în orice aspect legat de o afacere comunicarea este esențială.

Cu ajutorul comunicării eficiente compania devine imună oricărei provocări și îi oferă un avantaj evident față de concurență. De alegerea corectă a stilului de comunicare în companie depinde succesul acesteia și confortul emoțional al angajaților, iar managementul este responsabil să creeze acest mediu productiv în care fiecare are șansa să evolueze pe scara profesională. Așadar, comunicarea eficientă trebuie încurajată în orice organizație, pentru obținerea incontestabilă a rezultatelor mult așteptate.

Bibliografie:

1. LEIBLING, Mike. *Working with the enemy*. [online]. London, 2011. [citat 29.03. 2020]. Disponibil: <https://www.amazon.co.uk/Working-Enemy-Survive-Thrive-Difficult/dp/0749454679>
2. MOLDOVAN, Adriana-Claudia. *Comunicarea eficientă*. [online] [citat 29.03. 2020]. Disponibil: <https://edict.ro/comunicarea-eficienta/>
3. MUNTEANU, Olesia. *Comunicarea organizațională în contextul instituțiilor de stare civilă*. [online] [citat 29.03. 2020]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/189--192.pdf

4. *Succesul în afaceri: cum să ai o comunicare eficientă.* [online] [citat 30.03. 2020]. Disponibil: <https://revistacariere.ro/antreprenor/succesul-in-afaceri-cum-sa-ai-o-comunicare-eficienta/>
5. SZEKELY, Andy. *5 tehnici de credibilizare.* [online] [citat 29.03. 2020]. Disponibil: <https://www.andyszekely.ro/5-tehnici-de-credibilizare/>
6. <https://conspecte.com/Management/stiluri-de-conducere.html>
7. <https://cotidiene.eu/2015/03/11/importanta-comunicarii-in-afaceri/>
8. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/189--192.pdf

CZU 511.11

NUMERE COMPLEXE. PLANUL COMPLEX. MULȚIMEA LUI MANDELBROT

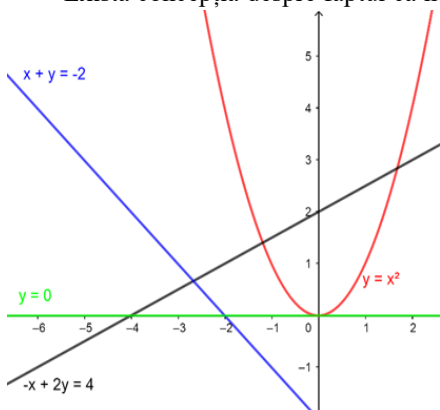
Veronica GUȘAN, studentă,
Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului,
Universitatea de Stat „Alecru Russo”, Bălți
Conducător științific: **Natalia GAȘIȚOI**, dr., conf. univ.

Abstract: *In this article we try to answer a few questions. Where did the complex numbers start from? How are complex numbers defined? Where and how do we represent complex numbers? What is the Mandelbrot set? We know that the multitude of complex numbers is fantastic, but it is even more interesting that with the help of these numbers, amazing images can appear on the complex plane. Thanks to Gaston Julia and Benoît Mandelbrot, today it is possible to visualize a fractal set, which being colored according to an algorithm, we enjoy the eyes with extremely beautiful images. Mandelbrot's set, in addition to the interesting features it possesses, also has an aesthetic value, which cannot be denied.*

Keywords: *complex numbers, complex plane, Mandelbrot set, fractal.*

De unde au pornit numerele complexe?

Există concepția despre faptul că numerele complexe ar fi apărut din necesita-

Figura 1

tea de a rezolva ecuațiile pătrate. De fapt, acest lucru este greșit: sarcina de a găsi rădăcinile unei ecuații pătrate nu atinge în niciun fel numerele complexe. Ne putem convinge de aceasta considerând interpretarea geometrică a ecuației de gradul doi scrisă în forma:

$$x^2 = mx + n \quad (1).$$

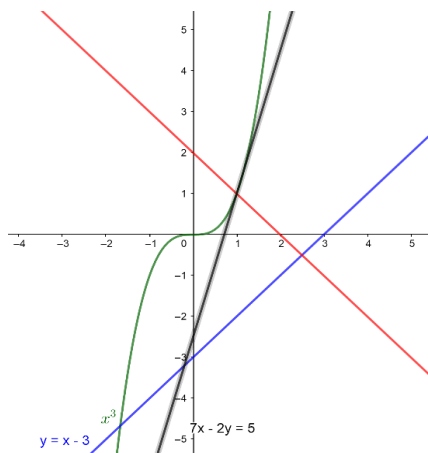
Geometric, aceasta înseamnă că încercăm să aflăm punctele de intersecție ale dreptei $y = mx + n$ cu parabola $y = x^2$ (vezi Fig. 1). Se cunoaște că forma soluțiilor ecuației (1) este:

$$x = \frac{1}{2}m \pm \sqrt{\frac{1}{4}m^2 + n}.$$

În funcție de valoarea expresiei de sub radical, avem 3 situații:

- 1) dacă $\frac{1}{4}m^2 + n > 0$, atunci ecuația (1) are 2 soluții distincte. Geometric, aceasta ne indică faptul că dreapta $y = mx + n$ intersectează parabola $y = x^2$ în două puncte.
- 2) dacă $\frac{1}{4}m^2 + n = 0$, atunci ecuația (1) are 2 soluții identice. Geometric, aceasta ne indică faptul că dreapta $y = mx + n$ este tangentă parabolei $y = x^2$.

Figura 2

unde $m = \frac{2b^3 - 9abc + 27a^2d}{27a^3}$ și $n = \frac{3ac - b^2}{3a^2}$.

Din punct de vedere geometric, situația este similară cu cea anterioară: căutăm punctul de intersecție a dreptei $y = mx + n$ cu parabola cubică $y = x^3$ (Fig. 2). Diferența esențială față de cazul ecuației pătrate este că, indiferent de dreapta pe care o considerăm, ea intersectează întotdeauna o parabolă cubică. Adică, din motive pur geometrice, ecuația cubică are întotdeauna cel puțin o soluție.

Putem găsi soluțiile ecuației (2) utilizând formula lui Cardano:

$$x = \sqrt[3]{\frac{n}{2} + \sqrt{Q}} + \sqrt[3]{\frac{n}{2} - \sqrt{Q}} \quad (3),$$

unde $Q = \left(\frac{n}{2}\right)^2 - \left(\frac{m}{3}\right)^3$. Formula pare a fi simplă, dar conduce la o problemă în cazul când Q este negativ. Este cunoscut exemplul clasic studiat de Bombelli în care se cere să se rezolve ecuația:

$$x^3 = 15x + 4.$$

Aplicând formula (3) obținem că $Q = -121$ și, respectiv,

$$x = \sqrt[3]{2 + \sqrt{-121}} + \sqrt[3]{2 - \sqrt{-121}}.$$

Observăm că în forma soluției figurează o expresie negativă sub radical. Ideea lui Raphael Bombelli a fost aceasta: să considerăm, pentru un moment, că rădăcina pătrată a expresiei negative este un număr. Deși se știe că nu există astfel de nume-

3) dacă $\frac{1}{4}m^2 + n < 0$, atunci ecuația (1) nu are soluții, adică dreapta $y = mx + n$ și parabola $y = x^2$ nu se intersectează.

Situația este simplă și logică și, prin urmare, nu există motive pentru a încerca să se extragă rădăcina pătrată dintr-un număr negativ.

Însă situația se schimbă semnificativ atunci când ne gândim la ecuațiile cubice. Orice ecuație cubică scrisă în forma generală $ay^3 + by^2 + cy + d = 0$ poate fi adusă la forma canonică, realizând substituția $x = y - \frac{b}{3a}$.

Obținem ecuația:

$$x^3 = mx + n \quad (2),$$

re, să admitem totuși că există și că, la fel ca numerele obișnuite, pot fi adăugate la altele, înmulțite, ridicate la o putere etc. Ținând cont de asta, Bombelli a constatat, în particular, că

$$\sqrt[3]{2 + \sqrt{-121}} = 2 + \sqrt{-1} \text{ și } \sqrt[3]{2 - \sqrt{-121}} = 2 - \sqrt{-1}.$$

Să ne convingem:

$$(2 + \sqrt{-1})^3 = 2^3 + 3 * 2^2 * \sqrt{-1} + 3 * 2 * (\sqrt{-1})^2 + (\sqrt{-1})^3 = 8 + 12\sqrt{-1} - 6 - \sqrt{-1} = 2 + 11\sqrt{-1} = 2 + \sqrt{-121}.$$

La efectuarea calculelor nu s-au aplicat anumite proprietăți ale rădăcinilor pătrate din numere negative, cu excepția ipotezei menționată mai sus precum că acestea se comportă ca numerele obișnuite.

Astfel, se obține soluția $x = 2 + \sqrt{-1} + 2 - \sqrt{-1} = 4$, care este corectă și care poate fi ușor verificată prin înlocuirea directă în ecuația cubică inițială. Acest rezultat a fost o adevărată descoperire, un pas important spre descoperirea planului complex.

Ce sunt de fapt numerele complexe?

Definiție: Vom spune că perechile ordonate de numere (x, y) , $x, y \in \mathbb{R}$, sunt numere complexe, dacă pentru aceste numere sunt definite relația de egalitate și operațiile de adunare și înmulțire astfel:

1. Vom spune că 2 numere complexe (x_1, y_1) și (x_2, y_2) sunt egale, dacă și numai dacă $x_1 = x_2$ și $y_1 = y_2$.
2. Vom numi sumă a două numere complexe (x_1, y_1) și (x_2, y_2) numărul complex $(x_1 + x_2, y_1 + y_2)$.
3. Vom numi produsul a două numere complexe (x_1, y_1) și (x_2, y_2) numărul complex $(x_1x_2 - y_1y_2, x_1y_2 + x_2y_1)$. [1]

Mulțimea numerelor complexe se notează cu $\mathbb{C}$. Numărul complex $(0, 1)$ se numește unitate imaginară și se notează cu i . Numerele complexe pot fi înscrise în câteva forme diferite.

Definiție: Forma $x + iy$ a numărului complex $(x, y) \in \mathbb{C}$ se numește formă algebrică de înscrisere a numărului complex. [3]

Pentru un număr complex $z = x + iy$ se folosesc următorii termeni:

- ✓ $Re z = x$ este partea reală a numărului complex z ;
- ✓ $Im z = y$ este partea imaginară a numărului complex z ;
- ✓ conjugatul numărului complex z notat $\bar{z} = x - iy \in \mathbb{C}$.

De exemplu, dacă $z_1 = 7 - 2i$ și $z_2 = -5 + 6i$, atunci $\bar{z}_1 = 7 + 2i$ și $\bar{z}_2 = -5 - 6i$.

Modulul numărului complex z este un număr real nenegativ definit cu ajutorul relației: $|z| = \sqrt{x^2 + y^2}$.

De exemplu, dacă $z_1 = 2 + 3i$ și $z_2 = -5 + 6i$, atunci:

$$|z_1| = \sqrt{2^2 + 3^2} = \sqrt{4 + 9} = \sqrt{13},$$

$$|z_2| = \sqrt{(-5)^2 + 6^2} = \sqrt{25 + 36} = \sqrt{61}.$$

Adunarea și înmulțirea a 2 numere complexe înscrise în formă algebrică se realizează ca și operațiile corespunzătoare dintre 2 binoame, ținând cont de faptul că $i^2 = -1$.

De exemplu, dacă $z_1 = 2 + 3i$ și $z_2 = 5 + 6i$, atunci:

$$z_1 + z_2 = 2 + 3i + 5 + 6i = 7 + 9i,$$

$$z_1 z_2 = (2 + 3i)(5 + 6i) = 10 + 12i + 15i + 18i^2 = 10 + 27i - 18 = -8 + 27i.$$

Unde și cum reprezentăm numerele complexe?

Utilizând definiția numerelor complexe, ne dăm seama că orice număr complex poate fi identificat cu un punct în spațiul $\mathbb{R}^2$ și anume: numărul complex $z = x + iy$ este reprezentat prin punctul cu coordonatele (x, y) și acest punct la fel îl vom nota cu z (Fig. 3). Oricărui punct din plan cu coordonatele (x, y) îi corespunde un număr complex $z = x + iy$ numit afixul punctului respectiv.

Numerele reale sunt reprezentate pe axa absciselor și de aceea o numim axă reală, iar cele pur imaginare (de forma $z = iy$) – pe axa ordonatelor, din care motiv o numim axă imaginară. Planul, punctele căruia reprezintă numerele complexe, se numește plan complex. [1]

Observăm că numerele complexe pot fi reprezentate și ca vectori cu originea în $O(0,0)$ și extremitatea în punctul z .

Presupunem că fixăm un număr complex z căruia îi corespunde un punct din plan. Dacă ridicăm numărul complex la pătrat, obținem din nou un număr complex și deci apare un alt punct. Dacă mai ridicăm la pătrat (sau la orice altă putere) rezultatul obținut încă o dată, atunci pe plan apare un nou punct. Apoi repetăm această operație simplă cu numărul complex rezultat de câteva ori. În funcție de numărul inițial fixat, pot exista trei opțiuni. Prima opțiune ar fi că procesul a mers în vrac, adică șirul generat de numere tinde la punctul de la infinit îndepărtându-se brusc de originea planului complex, deci pierzându-se din „câmpul vizual”, și această opțiune nu prezintă interes. Cea de-a doua opțiune este că numărul se micșorează rapid și deci se apropie de origine – cu atât mai puțin interesant. Iar cel mai uimitor lucru este că pentru unele valori inițiale, numerele noi se localizează într-o anumită zonă, iar atunci când sunt reprezentate pe un plan, apar imagini incredibile, aceasta este opțiunea care generează întrebări.

Câte ceva despre mulțimea lui Mandelbrot

Această grupare a numerelor complexe generate prin ridicare la pătrat a fost observată pentru prima dată și descrisă de Julia în 1916. Și aceasta, așa-numita mulțime a lui Julia, a servit ca punct de plecare pentru Benoit Mandelbrot, matematician de la Centrul de Cercetare Thomas Watson, care a propus pentru prima dată termenul „fractal” pentru a descrie obiectele ale căror structură se repetă la micșorarea la scări din ce în ce mai mici. Metoda de a obține această mulțime a lui Mandelbrot este următoarea: Se ia un număr complex. Numărul selectat se ridică la pătrat și la rezultat se adaugă un număr constant. Acest număr constant este de asemenea complex, adică are parte reală și parte imaginară și, alegându-le, putem regla procesul, obținând cele mai bizare imagini. Cea mai simplă formulă iterativă ar fi $z_{k+1} = z_k^2 + C$.

Așadar, mulțimea lui Mandelbrot se definește ca fiind mulțimea acelor puncte c din planul complex pentru care, aplicând în mod repetat polinomul complex $z^2 +$

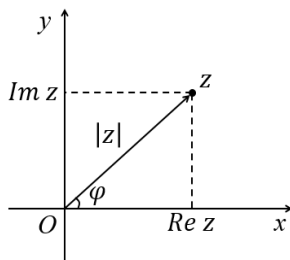

Figura 3

c (pornind de la $z = 0$), rezultatul rămâne în interiorul unui disc de rază finită (este demonstrat că mulțimea în întregime este amplasată într-un cerc de rază 2).

Cu toate acestea, rămâne întrebarea cum alegem constanta c și valoarea inițială a lui z ? Luăm orice punct de pe plan și îl numim c .

Fie $z = 0$. Acum efectuăm următoarea operație recursivă:

$$z = z^2 + c$$

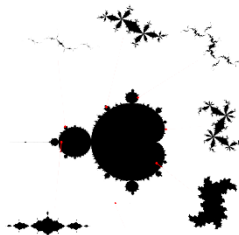
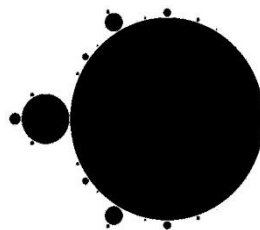
Dacă modulul lui z nu tinde la infinit, atunci c aparține mulțimii lui Mandelbrot și în imaginea alăturată îl colorăm cu negru.

Pentru unele numere complexe (de exemplu, numărul real 0) este evident că numărul aparține mulțimii. Pentru alte numere (de exemplu, numărul real 1) este evident că nu aparțin acestei mulțimi. Pentru multe alte numere, este necesar să se calculeze doar valorile. Din fericire, dacă după un număr finit de iterații, modulul lui z depășește 2, știm că numărul inițial c nu aparține mulțimii lui Mandelbrot și îl colorăm în alb. Aceasta este varianta clasică de vizualizare a mulțimii, obținută de Mandelbrot în 1980.

Pentru fiecare număr c care nu aparține mulțimii lui Mandelbrot, există un coeficient de „iterații” asociate acestuia, care corespunde numărului de iterații în calcularea z care au avut loc înainte ca modulul lui z să devină mai mare de 2. Mulți specialiști implicați în vizualizarea mulțimii lui Mandelbrot folosesc acest coeficient pentru alegerea culorii punctului corespunzător. Acest lucru duce la faptul că zonele care nu aparțin mulțimii arată extraordinar.

Foarte des, atunci când se dorește vizualizarea superficială a mulțimii, se specifică coeficientul de iterație maximă, de exemplu, 100 sau 1000. Apoi, z se calculează pentru fiecare pixel de un număr necesar de ori, dar nu mai mult de acest maxim dat. Dacă până la acest maxim valoarea lui z își păstrează modulul mai mic decât 2, atunci pixelul este pictat cu negru.

Una dintre caracteristicile curioase și frumoase ale mulțimii lui Mandelbrot este că, indiferent cât de mult mărim scara imaginii, complexitatea acesteia nu se micșorează, iar imaginile obținute sunt fantastice.

Bibliografie:

1. Gașițoi N., *Analiză complexă*, Editura PIM, Iași, 2014. 192 p., ISBN 978-606-13-2095-0
2. ГУСЕВ, В.А., МОРДКОВИЧ, А.Г., *Математика*. Москва: Издательство Просвещение, 1988. 400 p., ISBN 5-09-001292-X
3. BOGDAN, M., *Curs de analiză complexă*. [online] [citat 9 martie 2020]. Disponibil: <https://ru.scribd.com/doc/264805904/Analiza-Complexa-Bogdan-Marcel-pdf>